

Володимир КАЛУГА

ПРИРЕЧЕНА СЕКСУАЛЬНІСТЮ



Калуга В.Ф.

**ПРИРЕЧЕНА
СЕКСУАЛЬНІСТЮ**

*Проблема ідентичності людини
з огляду на її сексуальну природу*

Монографія

Ніжин
Видавець ПП Лисенко М.М.
2011

УДК 111.12:123.1
К 17

Рекомендовано до друку вченою радою
Природничо-гуманітарного ННІ, НУБіП України
(протокол № 3 від 15 листопада 2011 р.)

Рецензенти: А.М. Черній, доктор філософських наук, професор;
А.О. Приятельчук, кандидат філософських наук, доцент;
О. Д. Лауга, кандидат філософських наук, доцент

Калуга В.Ф.

К 17 Приречена сексуальністю. Проблема ідентичності людини з огляду на її сексуальну природу : [монографія] / В.Ф. Калуга. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 488 с.
ISBN 978-617-640-012-7

У книзі здійснена спроба проаналізувати ситуацію людини в світі з огляду на її ірраціональну природу та на предмет наявності ресурсів і можливостей впливати на специфіку власного буття. Відправною точкою осмислення ситуації людина обрала сексуальність як ключовий елемент формування становища людини.

Книга може виявитися цікавою для тих, хто замислюється над злигоднями сучасного світу, причинами теперішньої ситуації людини в світі, зокрема явищем світовідчуження, та пошуком шляху і засобів подолання антропологічної кризи.

ISBN 978-617-640-012-7

УДК 111.12:123.1

- © Калуга В.Ф., 2011
- © Охотник І.В., художник, 2011
- © Лазоренко Ю.М., художнє оформлення, 2011
- © Міхно О.П., літературний редактор, 2011
- © Видавець ПП Лисенко М.М.

Через терни до істини

Дозволь тому, що робиться для тебе, бути зробленим.

Роби для себе те, що маєш зробити сам.

Назір ель Казвіні

Кожну неперевершену мить свого життя ми прагнемо затримати якомога довше, хоча це нам і не під силу. Спогади ж про пережиті щасливі миті – вже зовсім не те. Та воно й не дивно, адже безмежне і незбагненне щастя зникає у той момент, коли починаються роздуми про нього. Нескінченні думи в свою чергу вервечкою вплітаються в буденність. А вона як тінь не полишає людину ані на самоті, ані в оточенні інших. Тож як не крути, по-справжньому щасливою людина буває лише тоді, коли якимось дивним чином на коротку мить їй вдається уникнути водночас всіх злигоднів навколишнього світу. Іноді ще у своїх мріях. Та й то часто мрії хибують своєю приземленістю, бо навіть на одинці з собою нам дуже важко втекти від буденності та затхлості заклопотаного життя.

До того ж, не особливо задумуючись, з якого б це доброго дива, ми свято віримо, що людина приречена страждати. Така її доля і квит. А прийнявши одного разу щось на віру, ми сприймаємо те, як істину в останній інстанції. Тому й життя, як правило, виходить якесь понівечене: потік сірих днів і таких же невиразних ночей, перемашених короткими митями задоволення та здобрих дрібними радощами. Однак незважаючи ні на що, треба жити, як то кажуть, ворогам на зло. От тільки більшого ворога, аніж ми самі собі не існує. Щоправда, й друга більшого, аніж ми можемо бути самі собі, не знайти. Все залежить від того, що ми про себе думаємо, та як ми ставимося до всього, що відбувається з нами і навколо нас. Останнє ж значною мірою залежить від нашого розуміння, Чим є людина, чим є кожен із нас; яке місце в нашому житті відведено тим чи іншим можливостям, вадам, здібностям і всьому, чим нас наділили або й обділили життя та природа.

Звичайно, розуміння суті людського життя, як і те, чим є сама людина, формується в кожному з нас під опікою та тиском суспільства і культури, притаманної йому, оскільки «будь-яка людська істота відчуває, що вона – результат своїх власних дій і водночас чогось зовнішнього, адже вона «виткана», тобто міцно пов'язана зі своїм минулим...» (17, 437). Однак знайомство, так би мовити, зі світом та

собою, на щастя, далеко не завжди вичерпується нав'язаним ззовні розумінням. Значна або й провідна роль тут все ж таки належить приватним відчуттям і переживанням, що в своєму поєднанні складають основу індивідуального або й в окремих випадках езотеричного досвіду. А щоб набути якомога ширшого та найрізноманітнішого життєвого досвіду, людина має діяти: постійно перебувати в русі та проявляти активність. В ідеалі, людина мала б заповнити кожен мить свого існування змістом, і саме тоді вона дійсно стане Людиною, якщо дослухатися до знаменитого вірша Редьярда Кіплінга «If». Зрештою, як говорять мудрі, «того, чого ти не набувеш завдяки власній роботі, у тебе немає» (67, 73).

До прояву пізнавальної та творчої активності в той чи інший спосіб також закликає новозавітна частина Біблії. Зокрема послідовники гностицизму в Ісусовій заповіді полюбити ближнього свого як самого себе вбачають заклик до самопізнання. Логіка тут доволі проста та безхитрісна. Щоб полюбити іншого, треба любити себе. Любити ж можливо лише те, що знаєш. Тому кредо гностиків стала ідея, зведена з часом до фрази «Пізнай себе». Практичне наповнення даного кредо, між іншим, можна знайти в суфійській мудрості, яка наставляє шукати знання, а не багатство, тому що багатство без знання марне, і в ньому причина всіх наших нещасть.

Звичайно, пізнання, а надто самопізнання далеко не вичерпується в усьому розмаїтті діяльності *vita activa* (Г.Арендт). Більше того, одна лише практика не покращує людство, як стверджує в своїх «Розрізнених замітках» Назір ель Казвіні, адже людина потребує контакту з істиною, попервах в тій формі, котра допоможе їй. А така, пристосована до сприйняття буденною людиною, істина найчастіше відкривається у спілкуванні, розповідях та вчинках освічених чи мудрих людей. Згадана умова розвитку і руху духовними шляхами до істини, за якої неодмінно потрібний той, хто якимось чином сприяв би руху «неофітів», перегукується з китайською мудрістю, авторство якої приписують шаолінським монахам: немає бажання без стриманості, немає прогресу без допомоги.

Та все ж, діяльність є навіть не стільки найпростішим, але й чи не найприроднішим, доступним для всіх без винятку способом пізнання, нехай, навіть якоюсь мірою обмеженого, але, безумовно, такого, що відкриває шлях до істини та стимулює до пошуку. От тільки, аби процес пізнання, опертий на власні сили і можливості індивіда,

виявився ефективним або хоча б не призвів до гірких наслідків, варто дотримуватися низки умов. Зокрема, слід зважити на те, що «рухатися з високою ефективністю в невірному напрямку ще гірше, ніж взагалі нікуди не рухатися» (61, 653). А отже, ставши на шлях пізнання, людина має віддавати собі раду в тому, що спонукає її до цієї діяльності. На що вона сподівається, та на що може розраховувати. Крім того, для дослідника особливо важливо скласти адекватне враження про предмет свого пізнання. Інакше може статися так, що весь процес відкриття незвіданого буде зведений до банального пошуку чорної кішки в темній кімнаті з відчиненими дверима. Чим, між іншим, і бавляться переважна більшість теоретиків-відкривачів істини. До речі, як говорить суфійська мудрість: «освічені та вчені мужі можуть бути і часто виявляються дурнями та можуть виявитися фанатиками і одержимими» (Аль-Газалі). Принаймні, «як би багато ти не вивчав, ти не можеш пізнати, не діючи. Осел, навантажений книгами, не стане ані мислителем, ані мудрецем. Той, хто не осягнув суті, яке його знання – чи несе він дрова, чи книги?» (Сааді із Ширази). А тому, тримаючи в руках черговий «шедевр» філософської думки абошо, чи слухаючи чиїсь палкі тлумачення, завжди слід задуматися над тим, чи варто ось так просто довіряти тій «мудрості», котрою з вами так «щиросердно» діляться, та бездумно перехоплюватися нею, обираючи її собі за дороговказ або сприймаючи як відкриття чи істину в останній інстанції.

Коли ж справа доходить до самопізнання, тут кожен з нас має бути особливо виваженим та обережним. Бо до певного моменту матиме справу винятково з власними гадками, які ніхто не в змозі, ані підтвердити, ані спростувати. І лише з часом саме життя дасть зрозуміти наскільки близькими до істини були ті чи інші гадки, обдаровуючи нас відповідно відчуттям задоволення та оптимізму або ж, навпаки, розпачу та смутку. Однак самі по собі відчуття та переживання не є і не можуть бути причиною для якихось радикальних людських вчинків, зокрема ризикованих дій або й суїциду. Тому в ході самопізнання навряд чи хто-небудь з дослідників самого себе та свого ества ризикує життям. Хіба що здоров'ям, та й то швидше психічним. Проте існує високий ступінь ризику самообману і, як наслідок, приречення себе на подальші життєві поневіряння. Тобто на все те ж безпросвітно-безрадісне життя пересічної людини.

Таким чином, людина найчастіше виявляється заручником замкнутого кола: вона вимушена жити буденним життям, бо не має ані

змоги, ані наснаги пізнати, Чим вона є і яке її справжнє покликання. Водночас відсутність знання про себе реальну прирікає людину на рутину буденного життя. А щоб воно не видавалося таким злидненным та нікчемним, ми вимушені вдавати себе час від часу щасливими. Тому-то більшість із нас легко мириться зі схильністю видавати бажане за дійсне, ілюзію за реальність, а власну обмеженість за чесноту скромності та життєвої невибагливості. Та й що залишається ангажованій буденними клопотами людині, якщо від самого початку вона, як правило, позбавлена будьмо-якої жливості встановити, якою насправді є реальність.

Очевидно, така невтішна, на перший погляд, ситуація пов'язана з тим, що в певний момент свого існування кожен із нас виявляє себе новоприбульцем у світі, який вже (завжди) існує до нас та поза нами. Тому світ переважно сприймається нами не як гавань душевного затишку та спокою, не як прихисток, а лише як місце тимчасового перебування. Ми є тільки подорожніми в ньому. До того ж такими, яким не відомо достеменно, ні звідки він прибув, ані куди він рухається, ані яке в нього покликання. Виявлену ж одного разу незбагненну невизначеність своєї ситуації на землі пояснюємо собі по-різному.

Наприклад, відповідно до поширеного серед народів світу, зокрема українців, повір'я, ми з легкістю можемо погодитися з метаморфічним припущенням про те, що в момент народження ангел б'є по губах немовля, і воно втрачає всякі спогади про все, що було до його народження. Отож скільки б кожен з нас не силувався встановити, звідки він прибув та з якою метою, будь-які спроби будуть марними до тих пір, поки не відбудеться щось неймовірне з точки зору буденної людини. Вона по-іншому погляне на світ та саму себе. Як це сталося одного разу з Гете: «Колись великий вчений, поет і філософ Й. Гете у своїх пошуках відкрив дивовижне – він дійшов висновку, що свідомість людини може набувати нового пробудженого стану, в якому з'являється здатність до поширеного сприйняття світу» (108, 5).

До того ж моменту, поки людина залишається в лещатах буденності та переймається звичним для неї існуванням, реальність відкривається їй як те, «на чому фіксуємо свою увагу. Тоді як те, що знаходиться поза сферою нашої уваги, перестає існувати» (4, 40). Така онтологічна особливість буденної або обмеженої людської свідомості.

Врешті-решт, буденній людині і людству в цілому нічого не залишається, як задовольнятися спотвореним або вигаданим і зведеним

до рівня релігійної чи наукової догми, а точніше їх симбіозу, розумінням реальності та суті людського буття. Очевидно, причиною такого стану справ є те, що людина, на думку суфіїв, не в змозі, як правило, розкрити внутрішній напрямок подій, що дало б їй можливість повною мірою користуватися життям.

Проте, таке становище задовольняло і продовжує задовольняти левову частку людей, які коли-небудь населяли землю. Та воно й не дивно, адже буденній людині не до снаги перевернути на себе відповідальність за своє існування. Значно простіше на її погляд будь-які негаразди свого існування виводити із зовнішніх до неї факторів: чи-то з непереборного збігу об'єктивних обставин, чи з божої волі «на все». Однак добровільне або неосмислене самоусунення від самоорганізації та буттєвої, на скільки це можливо, самодостатності і є доступною для буденного мислення причиною людських страждань, життєвих поневірянь або й безмістовного існування в цілому. І зовсім не тому, що світ, буття чи інші, як нам часто те видається, вороже налаштовані до нас та постійно прагнуть нас скривдити. І навіть не тому, що якби людина не зазнавала страждань, то вона б не мала змоги «розгледіти» і оцінити миті задоволення.

Все значно прозаїчніше: біль та страждання, якщо тільки індивід не закоренілий мазохіст, спонукають людину щонайменше час від часу замислюватися над змістом свого існування. Людей же з більш активною життєвою позицією всілякі негаразди спонукають діяти. І, як наслідок, здобувати новий досвід, крок за кроком пізнаючи себе. Таким чином, життєві негаразди виявляються чи не єдиним рушійним моментом для дій та пошуку, а отже і пізнання та самопізнання буденної людини. Тому намагання уникнути життєвих негараздів, так би мовити, перестраховатися де це тільки можливо, щонайменше є безглуздя: саме життя не дозволить самоусунутись від його потоку. Як наслідок, будь-які спроби «втекти» від проблем, призводитимуть до нарощування їх інтенсивності та нагальності, аж поки людина не дійде межі власної людяності – фактично не втратить свою людську подобу. До речі, згадану особливість людського становища на землі та неспростовну умову її існування вдало виразив в короткій фразі Ніцше: «Що не знищує, те робить нас сильнішими».

Відтак, з огляду на буденне існування, людина приходиться в цей незнайомий і незнаний для неї світ щонайменше заради досвіду. До того

ж саме життя, а чи буття визначає його особливості за посередництва того, що прийнято розуміти як долю, фортуна, або й, навіть, рок. Тож зміст її існування розкривається людині поза словом чи думкою, винятково на практиці через переживання. А всяке силування передати зміст життя за допомогою тексту, тим більше намагання втиснути його в логічні рамки, призводить до абсурду. Тому-то серед мудреців та жителів сходу великою популярністю і любов'ю користується притча про Мулла Насреддіна, в якій розкриваються особливості та механіка людських пізнавальних можливостей. «Мулла Насреддін говорив одному зі своїх учнів, що життя схоже на жінку: «Чоловік, який говорить, що він розуміє жінок, вихваляється. Чоловік, який думає, що він розуміє їх, простак. Чоловік, який хоче зрозуміти їх, викликає сум. З іншого боку, чоловік, який не говорить, що він розуміє їх, не думає, що він розуміє їх, не претендує на те, щоб зрозуміти їх, навіть, не хоче зрозуміти їх – він розуміє їх» (67, 30).

Інакше кажучи, людині, яка живе повноцінним життям, а не постійно переймається змістом свого існування, зміст всякого існування відкривається автоматично. Однак таке відкриття є здобутком людини, а не подарунком долі чи чого б то там було. За здатністю «відкривати світ як він є» прихований рівень життєвої мудрості, який переважній більшості людей ще тільки належить набути в своєму існуванні, в тому числі за допомогою часто напруженої практики та через переживання, що часом досягатимуть потужної інтенсивності, таким чином нарощуючи свій енергетичний потенціал або духовність. Між тим, «нарощування духу – єдине, заради чого варто жити. Не діяти заради нарощування духу – значить тяжіти до смерті, а тяжіти до смерті – означає не тяжіти ні до чого взагалі, тому що до неї в лапи кожен із нас потрапляє не залежно ні від чого. Устремління до вдосконалення духа воїна – єдине завдання, гідне нашого часу, гідне нас як людських істот» (33, 13).

При цьому неспростовною умовою успішного слідування шляхом відкриття реального стану речей і подій є категорична відмова від будь-яких облудливих намагань досягнути все в теорії за допомогою раціонального мислення чи умоспоглядання, адже «Раціональне мислення надто спрощує світ, в тому числі внутрішній світ самої людини. Тому глибинні мотиви діяльності залишаються неосяжними або спотвореними в раціональному мисленні» (85, 91). Та й взагалі може виявитися, що «людина – це континент, але раціональна частина її свідомості це всього-на-всього вузька садова стежина біля її будинку.

Річ у тім, що людина майже цілковито складається з нездійснених можливостей. Люди, яких називають великими, це ті, у кого вистачило мужності реалізувати хоча б деякі зі своїх прихованих можливостей. Так звана «пересічна людина» надто боязка, щоб зробити спробу виявити себе. Вона віддає перевагу затишкві садової стежини біля свого будинку» (89, 117).

На шляху до істини варто також відмовитися від всюдисущого скепсису, зумовленого, ймовірно, тим, що «для багатьох трансформація свідомості виявляється надзвичайно складним завданням, оскільки переважній більшості людей надто складно вирватися з тенет сформованих ментальних установок» (49, 80). Однак «складно» не означає «не можливо», а лише певним чином сприяє проясненню ситуації, налаштуваючи на кропітку роботу та необхідність набратися терпіння. А ще спонукає, кожного, хто надумав стати або й вже став на шлях осягнення істини, пересвідчитися в серйозності власних намірів розвиватися і вдосконалюватися всупереч спокусі «пливти» за течією сьогоденних подій та бути «як усі». Зрештою, торуючи дорогу до себе, йдучи через терни до істини, завжди варто пам'ятати, що «непорушний намір і настійлива практика здатні творити чудеса, адже всі ми – воістину дивні істоти, яким до снаги будь-які піднесення» (49, 111).

Врешті-решт, призначення цієї книги саме і полягає в тому, аби створити атмосферу для нових переживань, спонукати до активного пошуку і водночас – допомогти зорієнтуватися в обставинах, у яких кожен виявляє себе спонтанно, як таких, що споконвічно існують до нього та поза ним, але є невід'ємною умовою його існування. При цьому особлива увага по ходу розгортання контексту книги приділяється осмисленню сексуальності як специфічного атрибуту існування людини та її становища на землі; як того, що визначає особливості існування не лише сучасної людини, але й людства в цілому.

І насамкінець, користуючись словами Мірча Еліаде, очевидно, не буде зайвим сказати, що ця книга покликана «допомогти тим, хто намагається знайти щось, що варто побачити в тому, що вони називають «цим життям» (17, 352). І ні на йоту більше чи менше. Тож, ця робота не передбачає жодних претензій на істину в останній інстанції чи на право бути дороговказом і путівником по життю. Основоположним принципом формування змісту даної роботи послугувала ідея про те, що «у всьому є і добро, і зло. Все поєднано, все підлягає впливу жорстких світових законів, яких ми, на жаль і на щастя, не розуміли, не розуміємо і ніколи

не зможемо збагнути у всій їх повноті» (13, 21), але при цьому ніхто і ніщо не може перепинити людину на шляху осягнення істини. Хіба що окрім неї самої, озброєної молотом байдужості та клинком смутку.

Камінь спотикання на шляху до цілісності

Не існує такої проблеми,
в якій би не було безцінного дару для тебе.

Ти створюєш собі проблеми,
тому що ці дари тобі дуже потрібні.

Річард Бах

Одного разу опинившись у пастці ілюзій, і людина, і людство в цілому все глибше грузнуть у багні цивілізації. Як наслідок прірва поміж заклопотаною буденними турботами істотою та її істинною Суттю дедалі стає нездоланнішою для переважної більшості Homo Sapiens. Адже прийнявши на віру те, що вона раціональна істота, яка самостійно здатна, якщо й не сповна надавати зміст своєму існуванню, то цілком його осмислювати та усвідомлювати, людина відсторонилася навіть від ідеї про існування Чогось, Що є її реальною суттю. Що робить її життя не лише змістовним, а й взагалі можливим. Натомість, аби остаточно розставити всі крапки над «і» в питанні свого походження та покликання на землі, вона вигадала сонми богів та демонів, нібито відповідальних не лише за існування світу, але й за долю кожної окремо взятої людини. Особливо це стосується проблеми виправдання її слабкостей, обмеженості та недбалості. Однак якого б чудернацького вигляду не набували ці боги: від кремезного дідугана з сивою бородою вкупі з козлоногим спокусником, до законів природи і соціуму, – вони були, є і залишаться лише втіхою для розбещеного людського розуму та водночас мертвими для людського серця. Інакше, якби люди дійсно мали справу з реальними духовними істотами, а не з породженням власної хоробливої уяви, то їхнє існування щонайменше було б кардинально відмінним від того, яким воно є наразі, та радше було б схоже на життя казкових і легендарних персонажів та народів. Окрім того, воно навряд чи було б сповнене перманентними стражданнями, зневірою та суцільним скепсисом. А ще, щонайменше, зневагою, як до всього живого, так і до людини: чи то до самої себе, чи то до інших.

Міжтим, останнім потужним ударом по цілісності людини та повноті її буття в межах іудо-християнської цивілізації, витокі якої закладалися ще в добу античності, цілком ймовірно, стало постсократівське розмежування існуючого на суб'єкт та об'єкт, яке свого завершеного вигляду набуло в картезіанстві. Зрештою, цілковите утвердження ідеї суб'єкт-об'єктного розмежування дійсності як основи світогляду остаточно призвело до перетворення всього природного і очевидного на нереальне, вигадане або ж містичне. Тобто таке, умовне існування якого можливе лише поза межею об'єктивного або на рівні суб'єктивних фантазій і переживань щонайменше соціально неадекватних індивідів. Все ж вигадане, породжене, якщо й не хворобливою фантазією, то обмеженою уявою пересічної, точніше, духовно збіднілої людини стало ерзац-реальністю – ілюзорним світом, «Ойкуменою», – нібито єдино можливим способом (спільного) існування людей. Водночас будь-які спроби хоча б нагадати зацикленій винятково на власному «Его» чи «Я» людині про її онтологічну цілісність або, принаймні, притаманний їй від природи унікальний потенціал до самореалізації в кращому випадкові наражаються на сарказм чи роздратування. В іншому – вважаються маячною дивакуватих відщепенців, що втратили в очах пересічної людини рештки здорового глузду.

Та навіть за таких, здавалося б, песимістичних обставин спогади про цілісність і повноту людського буття, що час від часу віддаються тугою людського серця, не зникли безслідно. Як, до речі, не втрачені безповоротно і сокровенні знання про людину та світ, що чекають на свій час, аби знову стати надбанням людства. Наразі ж частина з них набула трансформованого вигляду, перетворившись на притаманні практично кожному етносу легенди, казки чи міфи, завдяки яким, особливо «...первісному міфіві збереглася справжня історія, історія людського буття» (1, 55). До того ж, чим менше той чи інший етнос уражений хворобою цивілізування, тим «живішими» є спогади чи уявлення його представників про цілісність людини, тим яскравіше і колоритніше вони відображені в легендах чи міфах, у яких «...треба шукати і віднаходити принципи та моделі всіх поведінок» (1, 55). Тим природніше і багатше буття самого етносу. Тим повніше і радісніше життя кожного окремо взятого представника цього етносу. Адже навколишній світ для «дитини природи» виявляється більш близьким та рідним, аніж для цивілізованої людини, яка поволі не помітно для самої себе вросла «корінням» у штучний світ механіки та водночас

перетворилася на заручника стійких облудливих переконань, зведених до рівня безсумнівних істин. Як наслідок, сучасна людина, на відміну від своїх прашурів, практично відмовилася від чистого існування, позбавленого всякої інтенційності; від Того, Чим вона може бути або є завжди, заради того, чим вона опинилася або ким себе вважає. Зрештою, над природністю та безпосередністю людського ества гору взяла інфантильність – схильність та налаштованість цивілізованої людини бездумно йти на повідку у власних забаганок та потреб і при цьому уникати будь-якої відповідальності за власне існування, перекладаючи її на зовнішні до себе обставини. Інакше кажучи, сучасна людина звикла бачити цілі і жодних перепон, а ще точніше, вона переймається винятково наміченими цілями та перевагами, цілком нехтуючи, умовно кажучи, побічними ефектами, що неодмінно супроводжують усяку людську активність. Хоча, насправді, реальну цінність мають якраз ті самі «побічні ефекти», до яких, якби те дивно виглядало, належать стан абсолютного задоволення і внутрішнього спокою, реальна свобода і чиста творчість. А ще доброта, щирість та інші чесноти, зміст яких вже давним-давно спотворений заклопотаною істотою на догаду власному невігластву.

Скочування цивілізованої істоти в прірву буттєвого невігластва знайшло своє відображення в безпечній жертві сучасної людини: вона цілковито зосередила свою увагу на організовуючому екзистенційному принципі «мати», піддавши забуттю принцип «бути». А тому до всього, що так чи інакше представлено в її житті, вона підходить винятково інтенційно та по-споживацьки, що робить людське життя не лише трагікомічним, але й принципово абсурдним. Абсурдність же як емоційно забарвлений вираз онтологічної беззмістовності людського існування за своє начало має ситуативну нездатність людини ані встановити дійсний зміст свого існування та своє покликання, ані раз і назавжди відмовитися від будь-яких спроб, намагань чи ідей віднайти останні. Тож людина виявляє себе, як така, що застрягла поміж минулим та майбутнім; свободою і зумовленістю; бажаннями та страхами; життям і смертю; врешті-решт, поміж буттям та існуванням. Однак вивільнитися з полону невизначеності ангажованому буденності індивіду не під силу, тим більше самотужки. Адже розкрити зміст свого буття йому не дає змоги обмеженість його ж пізнавальних можливостей, зокрема зацикленість розуму на

самому собі – відображеннях власних ідей. Тоді як інші механізми осягнення буття недоступні для нього, принаймні, до тих пір, поки він не позбудеться схильності шукати в простому складне, в явному потаємне, в природному містичне, а в буденному божественне. Інакше кажучи, поки для нього не стане очевидним те, що «найвища мудрість прихована в простому і природному облаштуванні речей, її тяжко осягнути саме тому, що все так просто і природно» (12, 34).

Відмовитися ж від, якщо й не пошуку, то, принаймні, (колективного) вигадування сенсу свого існування Homo Sapiens не може вже хоча б тому, що постійно перебуває під тиском страхів та розчарувань, переважна більшість яких породжена самою ж людиною як істотою, все існування котрої, якщо й не цілковито обумовлене, то наскрізь пронизане сексуальністю. Бо відколи існує цей світ, людина завжди виявляє себе сексуальною. Хоча до онтологічного розриву всесвіт не знав сексуальності, оскільки «...на початку люди були безстатеві і не мали сексуальних бажань; вони носили світло в собі і світилися. Сонце і місяць не існували. Коли прокинувся сексуальний інстинкт, зародилися сексуальні органи – але тоді світло згасло в людині, а на небі з'явилися Сонце і Місяць» (17, 329).

Звичайно, усвідомлення та констатація абсурдності її існування навряд чи здатні додавати життєвого оптимізму людині. Навпаки, найчастіше заради збереження власної соціальної адекватності та здорового глузду, тобто функціональності і цілісності свого «Я», людина вимушена гамувати приступи душевного розпачу чи онтологічного скепсису шляхом повного занурення в буденність, замішану на ілюзіях. Відтак, найчастіше несвідомо, однак завжди добровільно самоусуватися від спроб подолати онтологічний розрив та відновити власну цілісність. Як наслідок, талан суто соціальної істоти – задовольнятися зведеними до утилітарного рівня принципово хибними враженнями чи ерзац-знаннями про світ, інших та саму себе. Останнє перетворює людину на добровільного заручника обставин: їй не подобається власне існування, проте вона не лише не має чіткого уявлення, не кажучи вже про знання, що і як змінити на ліпше, але й вперто не бажає щось змінювати, хоча б тому, що притаманний їй спосіб існування є єдино відомим та став, попри всю алогічність ситуації, комфортним для неї, оскільки вона пристосувалася до нього, звиклася з ним. Зрештою, прийняла за норму свого існування.

До того ж, сучасна людина не лише в собі, але й навколо себе, особливо в живій природі постійно фіксує щонайменше біль або й страждання, породжені, як їй здається, перш за все боротьбою за виживання. Що для прямолінійно і нібито логічно мислячої істоти неодмінно має підтверджувати природність протистояння та конфлікту, притаманних всьому живому. Тож не дивно, що для нібито раціональної істоти Homo Sapiens всяке існування, в тому числі і її власне, як вона його собі відкриває, замішане на протиріччях або й саме по собі є своєрідним протиріччям. Підхід до існування як перманентного протиріччя в межах іудо-християнської культури зафіксовано в законах діалектики, які для ізольованої від природи цивілізованої істоти виглядають фундаментальними. Тому не дивно, що світ сприймається нами як своєрідне поле битви добра та зла, світла і темряви, божественного та грішного; поборювання Ян та Інь, Ероса і Танатоса, творчого та руйнівного начал. Хоча ті, кому вдалося здолати спротив власного «Его» та звільнитися з полону буденності, стверджують, що і протидіючі начала, і саме протиборство або протиріччя між ними не слід сприймати буквально та однозначно. «Одначе сам світ, все суще навколо нас і в самих нас, ніколи не буває однобоке. Ніколи не буває просто людина чи просто діяння, цілком сансара чи цілком нірвана, ніколи людина не буває зовсім свята чи зовсім грішна. Так тільки здається, бо ми у полоні омани, гадаємо, начебто час – це щось дійсне. Час не дійсний... А позаяк час не дійсний, то проміжок, що нібито є між світом і вічністю, між стражданням і насолодою, між злом і добром, – також омана» (11, 127).

Розірвати ж зачароване коло невизначеності чи онтологічної абсурдності життя, як свідчить накопичена впродовж тисячоліть мудрість, кожен з нас може лише здолавши прірву поміж буттям та існуванням, водночас поклавши край власній «розщепленості». Щоправда за часів світового домінування (щоб не сказати засилля іудо-християнської парадигми) лише окремим серед тисяч мільйонів інших під силу повернутися до свого джерела, стати Тим, Чим вони є від самого свого початку – Творцем. Адже цивілізована людина на шляху до самої себе неодмінно стикається з парадоксом: щоб здолати розрив між буттям та існуванням, їй, окрім іншого, необхідно проникнути за пелену власної сексуальності, хоча пізнати чим же є сексуальність насправді вона принципово не може. А отже все, чим би не займалася, чи щоб не

практикувала непосвячена людина, вона поводитиметься та вчинятиме відповідно до власної обумовленості сексуальністю, тобто як суто сексуальна істота. Щоправда цілеспрямована і осмислена (на скільки це можливо) діяльність безумовно призведе до помітного розвитку окремих якостей та можливостей індивіда, що найімовірніше вигідно вирізнятимуть його з-поміж інших, однак зовсім не гарантуватимуть набуття того, що на Сході прийнято ідентифікувати як пробудження або просвітлення, а на Заході – святістю чи духовним блаженством.

Проте, з іншого боку, наполегливе вправління та невтомний пошук істини безумовно наблизатимуть той момент, коли подальше просування на шляху осягнення буття стане реальністю. Адже, як свідчить давня мудрість, притаманна багатьом духовним школам, зокрема суфізму чи дзен-буддизму: «Коли учень готовий, приходять учитель». Отож кожен, хто прагне проникнути в таїну буття, осягнути свою суть, має невтомно готувати себе до зустрічі з вчителем, передчасно не переймаючись тим, коли це трапиться, і ким чи чим виявиться цей вчитель. Навпаки, налаштувавшись на шлях до самого себе та зустрічі з вчителем, подорожньому конче необхідно зосередитися на опануванні здатності розрізняти між собою живу практику та буденні клопоти вкупі із суєтою, щоб з часом поволі відмовитися від останніх. Адже в звичному, зведеному до механічного ставлення до світу, інших та самого себе – в буденних клопотах – індивідом безповоротно втрачається шанс розрізнити в потоці життя та подій те, що могло б послугувати поштовхом до трансформації свідомості, набуття розширеного стану сприйняття, виходу за межі утилітарності. Суєта ж в свою чергу позбавляє індивіда навіть здатності адекватно поводитися в соціальному просторі та ставить під загрозу цілісність особистості. В той час як жива практика, що націлена на відновлення «...первісної спонтанності, втраченої в ході довгого процесу цивілізації; йдеться про повторне відкриття природної мудрості, що складається і з інстинкту, і з того, що можна назвати «містичною симпатією», завдяки якій мудрець несвідомо реанімує в глибині свого єства гармонію з космічними ритмами» (17, 335), створює передумови для самореалізації індивідуальності, осягнення людиною свого потенціалу та можливостей, віднаходження нею свого місця серед собі подібних. Характерною ознакою живої практики є виокремлення індивідуальності з маси, спонування людини до самонабуття та рефлексії, осмислення

індивідом справжніх або глибинних мотивів своїх вчинків та дій. Водночас в ході живої практики має місце поступове ослаблення тиску страхів, бажань та потягів, в тому числі обмеження зумовленості сексуальністю. Що ж стосується сексуальності, то в даному контексті їй відводиться функція уніфікатора: має місце мінімізація прояву суто індивідуального на користь інтерсуб'єктивного або масового аспекту буття людини.

Змасовлення людини в межах іудо-християнської «Ойкумени» стало неспростовним фактом великою мірою завдяки тому, що відбулося колосальне спотворення та часткова містифікація всього, що стосується сексуальності та сексуальної сфери. Під тиском гримучої суміші релігійних догм, моральних приписів, пуританства, а також всехвальних, балансуєчих на межі божевілля, панегіриків тілесним пристрастям та насолодам, сексуальність перетворилася на камінь спотикання сучасної людини, водночас поєднавши в собі предмет незрівнянно потужного потягу та причину сорому, життєвого відчаю та неконтрольованого роздратування і депресії. Таким чином, не прагнучи того, людина стала полем «битви» бажань і страхів, що позбавило практично кожного індивіда, кому не під силу опанувати власні пристрасті, душевного спокою, впевненості в собі та довіри до інших. А ще змусило шукати щонайменше причину власної екзистенційної тривоги та життєвих негараздів там, де її принципово не може бути – поза собою.

Тож, щоб повернути для початку внутрішній спокій, душевну рівновагу та впевненість в собі, а також відкрити перспективи для наступних кроків не шляху до самого себе, кожному окремо та спільноті в цілому необхідно зламати своєрідну «печатку» таємничості з сексуальності, відмовитися від вдаваної цнотливості та переступити через ангажованість «всезнайством» і «мастацтвом». Зрештою, все, що стосується сексуальності має поступово бути виведеним за межі псевдонаукової чи профанної теорії, а також повсякденного інформаційного гвалту: пліток, пересудів, здогадок чи припущень, і повернуто в русло живої практики, де все відбувається суто природним чином.

Відправною точкою на цьому шляху, очевидно, має стати формування чіткого вираженого та водночас цілісного уявлення про сексуальність. Саме на це і спрямована дана робота.

ПРИРОДА СЕКСУАЛЬНОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ



Сексуальність як вона є і як про неї прийнято думати

Якщо в цьому немає ані правди,
ані доброти, ані необхідності, то залиш це!
Не говори і не обтяжуй цим ані мене, ані себе.

Із легенд про Сократа

В народі кажуть, що існує три речі, про які люди не лише охоче говорять, але й полюбують дуже серйозно перебільшувати, коли мова заходить про них. І якщо перші дві – риболовля та полювання – стосуються, як правило, чоловічих монологів і вихвалень, то проблемою сексу та сексуальності так чи інакше переймаються практично всі, незалежно від статі, віку, виховання і всього іншого.

На перший погляд в цьому немає нічого дивного, бо, приміром, статеве задоволення в епоху Модерну, не особливо замислюючись над тим, урочисто зарахували до первинних потреб людини, нібито опертих на глибинний інстинкт розмноження. Тобто таких потреб, що відповідають анатомо-фізіологічній природі людини, та задоволення яких прямо пов'язане з продовженням у поколіннях окремо взятого індивіда, а також виживанням людського роду в цілому. А ще таких, що є підґрунтям і джерелом чи не найбільшого задоволення, доступного (статевозрілому) представнику *Homo Sapiens*, або й взагалі, виявляються змістотворчими в людському житті. Зрештою, якщо слідувати переконанню окремих «знавців» людської природи, то виявляється, що «люди не створені для життя без фізичної близькості» (45, 76).

Отож, найпоширенішим стійким і водночас, очевидно, найелементарнішим враженням – саме враженням і аж ніяк не знанням! – про сексуальність є припущення, що остання відповідає анатомо-фізіологічній природі людини і пов'язана з функціонуванням статевого апарату та відповідає сексуальному потягу, наявному в арсеналі глибинних модуляторів людської природи і поведінки. Іншими словами, якщо мислити шаблонно, сексуальність є невід'ємною ознакою всього живого, яке розмножується шляхом спарювання за допомогою статевих органів. Однак, якщо міркувати в цьому ключі, то сексуальною має бути кожна без винятку жива істота, анатомія якої передбачає наявність геніталій або статевого апарату. Хоча вже саме припущення про сексуальність якоїсь тварини автоматично наштовхує на думку про змістовне збчення подібних ідей та зв'язок таких припущень із сексуальними перверсіями.

Тому з точки зору здорового глузду виходить, що сексуальною все ж таки може бути винятково людина, до того ж статевозріла. А це значить, що сексуальність неодмінно підпадає під соціокультурну детермінанту. Тобто відповідає радше вторинній – соціальній природі людини, аніж, як прийнято вважати в межах буденного світогляду, первинній – анатомо-фізіологічній, хоча і має за своє джерело саме останню. Тож, очевидно, зваженому буденному або загальноприйнятому погляду на сексуальність цілком відповідає визначення цього поняття, розміщене на сторінках одного зі спеціалізованих словників: «Це не лише особлива активність і задоволення, пов'язані з функціонуванням генітального апарату, але також низка збуджень і дій, котрі змалечку надають людині задоволення, що не зводиться до задоволення тієї чи іншої фізіологічної потреби (дихання, харчування, випорожнення тощо), і таке, що становить один з елементів так званого нормального статевого кохання» (50, 454). Інакше кажучи, в широких інтелектуальних колах під сексуальністю прийнято розуміти не що інше як окультурену схильність людини до фізичної близькості, внаслідок реалізації якої забезпечується набуття індивідом стану внутрішнього задоволення та/або досягання низки цілей, у тому числі керованого процесу продовження людського роду.

Однак за такого, умовно кажучи, лінійно-прагматичного підходу до розуміння сексуальності низка життєво важливих питань залишається не те що без повноцінної відповіді, але й без натяку на неї. Зокрема, що стоїть за сексуальністю; чим зумовлені розлади в сексуальній сфері індивіда або що призводить до сексуальної патології та збочень; чи здатна людина опанувати власну сексуальність та встановити контроль над своїми сексуальними потягами або бажаннями, а заодно і фантазіями? Зрештою, настільки, чому і як існування людини зумовлене її сексуальною природою, та що з цим вона може і має вдіяти? Цілковито віддатися в полон своїй сексуальності як найдовершенішому джерелу насолоди? Радикально протистояти будь-яким проявам власної сексуальності та сексуальності інших як найнебезпечніший із можливих спокус? Чи постійно втікати в хащі буденних турбот і дрібних радощів від концептуального вирішення даної проблеми, пускаючи все на самоплив або віддаючи на відкуп панівній колективній думці?

Переважає більшість природно обирає останнє. І навіть не стільки тому, що буденній людині не до снаги самостійно впоратися з вирішенням змістопокладаючих проблем її існування, скільки слідуючи схильності наслідувати інших, не особливо над тим замислюючись. Інакше

кажучи, в буденному житті, зазвичай, немає місця для індивідуального героїзму та ініціативності, бо людина, за рідкісним винятком, є наскрізь конформною істотою – їй значно простіше разом з іншими прийняти абсурдне як норму, аніж індивідуально обстоювати власну правоту. А тому індивідуальне розуміння і ставлення до всього, що так чи інакше представлене в буденному людському існуванні, є практично завжди опосередкованим. Посередником виявляється колективна думка, що свого виразу набирає через традиції, звичаї, мораль, менталітет, громадську думку тощо. Між тим, щодо проблеми сексуального зрізу існування людини, то «безумно з боку людини діяти безвідносно до таїни існування і вважати, що такий тонкий акт, котрий постачає життя і свідомість, – це просто фізичне устремління, яким можна крутити як кому завгодно» (31, 24).

І все ж людство таки «примудряється» «крутити» враженнями, найчастіше доведеними сліпою вірою до статусу істини в останній інстанції, ще й як. По суті, зважаючи на те, що з плином часу відбувається невинна, хоча й малопомітна або й прихована трансформація колективної думки, то людство має справу з історією – спробою не лише зберегти в пам'яті поколінь минуле, впорядковуючи спогади та свідчення про нього, але й інтерпретувати його відповідно до сучасних установок та обставин або, як кажуть, на потребу дня чи на догоду наявній кон'юнктурі. Тож не дивно, що кожна доба не лише пише свою історію, але й переписує історію попередніх епох, розглядаючи кризь призму сьогодення минулі події, надаючи їм нового сенсу, що був би співзвучний особливостям ставлення сучасної людини до світу, інших та самої себе.

Зважаючи на це, сексуальність теж має свою історію – оповідь-враження про становлення людини як сексуальної істоти та перебіг її існування з огляду на різні соціокультурні обставини. Як наслідок, шукаючи в історії сексуальності відповіді на нагальні або й сакральні питання, ми маємо справу з грою змістопокладання – «інвестиціями певного евристичного ресурсу у сексуальні практики минулого» (117). І все це заради того, аби, посилаючись на минуле, виправдати в очах сучасників породжені власною, почасти або й цілком хворою уявою сексуальні ідеї та практики чи перестороги, із «легким серцем» віддатися в полон цим фантазіям та бажанням або, навпаки, антисексуальним переконанням. Таким чином «історія сексуальності» є таким собі кон'юнктурним «набором» вражень і гадок про сексуальність, що не

має практично нічого спільного зі знанням про природу, походження, становлення та призначення сексуальності в людському існуванні. А якщо так, то враження, прийняті масами як авторитетні знання про улюблену «народну дисципліну» ґрунтуються винятково на артикульованих окремими індивідами переживаннях і припущеннях, згрупованих і представлених ними як осмислені аналітичні оповіді про сексуальність в їх історичній ретроспективі. Тож складається на те, що поняття «сексуальність» покликано відобразити не більше і не менше, аніж представлений в колективній думці набір вражень і домислів, пов'язаних із задоволенням потреби в статевій близькості. От і виходить, що «сексуальність – це царство контрастів та суперечностей, суспільних тенденцій та культурних імперативів» (117).

І все ж, не зважаючи на певну суперечливість ситуації навколо проблеми сексуальності в комбінації зі своєрідною пікантністю згаданої проблеми, саме життя та практика наштовхують на думку, що сексуальність приховує в собі або є сама джерелом дечого (енергії), що призводить до взаємопротягування людських індивідів або, навпаки, до їх відштовхування (відрази, неприйняття). Відповідно, сексуальність, цілком ймовірно, лежить в основі впорядкування та/або моделювання і програмування як людської спільноти, так і приватного життя кожного окремо взятого індивіда. Більше того, як стверджують окремі філософи західного типу мислення, зокрема Фройд, а також езотерики, «єдина реальна енергія, якою ми володіємо, – це статеві енергія, котра поставляє життя» (31, 25), а отже сексуальність стоїть за тим, що ми звиклися розуміти і ідентифікувати як життя в цілому. Тому не дивно, що проблема сексуальності і суміжні з нею питання заслуговують на особливу увагу з боку всіх і кожного, хто найперше прагне до опанування самих себе, зрештою як і тих, хто тяжіє до маніпулювання іншими собі на догоду або й спираючись на нібито містичне (божественне) покликання. Відтак зовсім не дивно, що час від часу здійснюються досить вдалі спроби монополізувати, якщо й не «істинні знання» (тобто уявлення, зведені в ранг істини) про сексуальність, то хоча б право інтерпретувати зміст та значення цього феномену в людському житті. Адже кому вдалося прибрати до своїх рук це право, той, очевидно, володіє потужним механізмом управління як окремими індивідами, так і масами в цілому. Таким чином, знання, а з огляду на обмеженість пізнавальних можливостей людини, хай навіть адекватні ситуації враження та уявлення про природу сексуальності і

всього, що сполучене з цим феноменом, є необхідною умовою того, аби кожен індивід отримав можливість помітити і не упустити свій шанс відбутися, а не просто прожити щось, що прийнято вважати життям. Відтворити власну цілісність, стати свободним, відчути повноту неподільної радості. Просто стати Людиною, як вона є, а не як вона видається запамороченій буденними клопотами свідомості.

Ймовірна природа сексу і сексуальності, їх властивості та взаємозв'язок

Природа людського щастя у спілкуванні.

Часто це обертається крахом.

Тисячі людей падають у цю пастку,
надаючи словам непотрібного змісту.

Олесь Ульяненко

До найулюбленіших справ свого життя часто жартома або й всерйоз, вимушено чи добровільно, потайки від інших або й привселюдно більшість із нас зараховують секс. Ще б пак, по-перше, він є предметом вродженого, практично не контрольованого свідомістю потягу та безперечним, нехай навіть обмеженим джерелом задоволення. По-друге, в епоху, коли щонайменше на теренах західної цивілізації «звершилася» сексуальна революція, секс став для емансипованих носіїв «західної» демократії «такою легкою, доступною фізичною насолодою, яка можлива в будь-який час, будь-де та з ким завгодно» (53, 128).

Принаймні віднедавна практично всі охочі мають можливість уникати всіляких наявних в своєму оточенні чи суспільстві в цілому пересторог щодо сексу у віртуальному просторі, зокрема «світовій павутині» – інтернеті. Щоправда така метаморфоза в цілому не лише посилює сексуальну розкутість та поглиблює відповідний досвід, але й в певним чином модифікує сексуальні установки та поведінку людини, посилюючи їх паталогічну або неприродну складову, адже «відвертість сексу спустошує, коли людина не знатиме йому ціну, його святості, не знатиме шляху до нього...» (91, 56).

Ті ж, хто почувають себе сексуально задоволеними або не мають виражених потреб в реалізації власних сексуальних бажань, все одно поза власною волею виявляються зануреними в атмосферу ажіотажу

навколо сексуальної сфери. Адже в сучасному просторі інформаційно-обтяженого суспільства більшість стратегій завоювання, так би мовити, прихильності покупця-виборця побудована на прихованій або й відвертій експлуатації сексуальності. Звісно, в ході реалізації перманентної операції «клієнт», окрім досягнення меркантильної мети, має місце також побічний ефект: відбувається потужне, майже неконтрольоване постійне «підігрівання» фантазій сексуально-еротичного змісту як на рівні колективної думки, так і на рівні індивідуальної свідомості. Наслідки подібного «просвітництва мас» спрогнозувати в масштабах середньої, а тим більше далекої перспективи практично не можливо, однак вже тепер є цілком очевидним факт того, що секс та сексуальність (в буденному її розумінні) перетворилися на своєрідний масовий культ. Хоча ще донедавна, якихось 100-50 років тому на теми сексуального змісту було годі говорити публічно, а інакше на «сміливців» неодмінно очікував, щонайменше, моральний остракізм. Про подібне становище зокрема красномовно свідчать філософські причитання, так би мовити, стовпів російської духовності та ідейності: «Огидна брехня культури, що наразі стала нестерпною: про найважливіше, котре глибоко нас зачіпає, наказано мовчати, про все надто інтимне не прийнято говорити; розкрити свою душу, віднайти в ній те, чим вона живе, вважається непристойним, майже скандальним» (8, 17).

По-третє, постійні заняття сексом, якщо й не насправді, то хоча б на словах, здавалося б, має свідчити не лише про гарну фізичну форму та високий рівень потенції, а й про привабливість та популярність індивіда серед собі подібних. Тому, бажаючи піднести себе в найкращих тонах в своїх та очах інших, часто, спілкуючись поміж собою, буденні люди, яких мільйони, особливо представники молодших поколінь, не знаходять нічого кращого, аніж всіляко підкреслювати власні справжні або й вигадані здобутки в сексуальній сфері. Проте навіть за таких умов до вираженої сексуальної демонстративності більшість із нас підштовхує не тільки, і навіть не стільки потреба в постійній людській увазі та позитивній оцінці інших або й заздрості, скільки притаманні чи не кожному етносу або народові стереотипи, рідше традиції, пов'язані з сексуальністю, що сягають своїм корінням тисячоліть. Можливо, навіть, тих далеких епох, поглинутих віковим попелом, коли достеменно було відомо, що таке сексуальність та яка її роль в житті людини. Хоча нині ці знання частково втрачені людством, частково трансформувалися

в міфи або ж зазнали переродження і викристалізувалися у вигляді догматів.

Як свідчать етнокультурні та історичні дослідження, ще з давніх-давен сексуальність вважалася атрибутом влади та прихильності «Неба», а також гарного стану здоров'я та потенції. Скажімо, в окремих народів Африки й понині поширена традиція позначати або й підкреслювати свій соціальний статус розмірами муляжу або футляра для фалоса, який носить прикріпленим в паховій зоні кожний статевозрілий чоловік племені. Звісно, власником найбільшого бутафорного фалоса чи футляра в таких племенах є вождь. Підкреслювання окрім соціального статусу подібним чином, ще й своєрідної творчої могутності було властиво також протоєвропейським народам, зокрема протоукраїнському. Звичайно, найбільшим «атрибутом влади і потенції» в такому разі володіли етнічні боги: «Могутній Род у давнину зображався чотириликим та з видатним фалосом, що є символом творчої чоловічої сили» (9, 25).

Між тим, своєрідна традиція «красуватися» перед іншими та підкреслювати свій соціальний статус і позиції за допомогою сексуальних атрибутів дещо в модифікованому вигляді зберігалася і підтримувалася, навіть, впродовж всього періоду раннього середньовіччя. Тоді серед знатних кавалерів католицького світу великою популярністю користувалися різноманітні «промовисті» футляри для пенісів. Хоча поступово «цнотлива» Європа доби засилля іудо-християнської догматики остаточно завершила, розпочату ще за античності трансформацію фалічних «атрибутів влади» та соціального статусу в скіпетр, булаву, інші різноманітні жезли та палиці або й шпаги.

Існує також зворотний зв'язок поміж соціальним статусом та сексуальною потенцією. Без огляду на культурні, ментальні та інші особливості організації спільного існування, представник спільноти, наділений владою або високим соціальним статусом зазвичай автоматично сприймається рештою як втілення взірцевої сексуальної потуги. Інакше кажучи, в культурному середовищі соціальний лідер неодмінно набуває ореолу сексуальності. По-іншому, очевидно, і не може бути, бо на рівні колективної думки доля всієї спільноти певним чином пов'язується з «плодючістю» та продуктивністю насамперед «батька» чи «батьків» етносу або народу, тобто соціальних лідерів. Не даремно ж в багатьох народів у давнину вождів «тестували» на їх сексуальне здоров'я, проводячи щорічно спеціальні обряди, де перша пара демонструвала дійство, яке ми можемо ідентифікувати як привселюдну статеву

близькість. Якщо вождь не складав іспит, щонайменше йому доводилося поступитися місцем більш перспективному одноплеміннику.

Наприклад, у давній Месопотамії, яка, до речі, судячи з результатів сучасних наукових досліджень, успадкувала культурні традиції Трипілля, існував показовий обряд. «У новорічну ніч з метою забезпечити урожайність землі та жіночої утроби світський правитель-вождь мав вступити до «священного шлюбу» з верховною жрицею храму богині Інанні» (119). Якщо вождь не міг виконати свою чи не найголовнішу чоловічу функцію, його вбивали. Адже вважалося, що в такому випадкові він не спроможний впливати на природу та бути лідером. Якщо ж «священний секс» проходив благополучно, його повноваження вождя продовжувалися ще на рік.

Таким чином, те що ми нині сприймаємо як суто буденну річ та називаємо сексом і, відповідно, сексуальністю, для наших пращурів було чимось якісно іншим, пов'язаним із сакральним та властивістю чи то богів, чи природи породжувати і підтримувати життя, якою вони наділили в тому числі людину. Однак остаточно ставши на шлях раціоналізації і цивілізування, сучасна людина настільки глибоко занурилася в штучний світ власних вражень і відкриттів, цілковито покладаючись на свій розум, що категорично відмовляється бачити в сексуальності щось інше, аніж окультурену, однак суто анатомо-фізіологічну здатність або й потребу займатися сексом. При цьому, під сексом розуміється не що інше, як «просте явище, таке ж як голод чи спрага» (68, 92).

Хоча, якби секс був таким простим і ординарним явищем в існуванні людини, яким є задоволення спраги, голоду чи інших суто фізичних потреб, то цей практично невід'ємний атрибут спільного людського існування не мав би такого колосального резонансного характеру в усій історії людства. А отже проблема сексу все ще чекає на своє послідовне глибоке дослідження та осмислення, зрештою, як і те, що стоїть за нею та є її джерелом – сексуальність. І це попри те, що або й всупереч тому, що «увійшли в моду ялові молодички, що описують секс. Шибздики й симулякри викаблчуються в цинізмі. Той убрався в пір'я, рекламує презервативи. Той просторікує про оральний секс, той заповзявся писати виключно матом. А всі разом хочуть нанюсяти на великих, витерти ноги об попередників...» (42, 105).

Наразі ж з усього наявного розмаїття вражень та уявлень про секс найелементарніше і водночас найпевніше, що його характеризує і доступне для осмислення, так це безпосередня, принаймні з огляду на

тілесні відчуття, взаємодія з іншим, тобто з партнером, особливо, якщо з цього процесу виключаються примус, насилля чи наруга. В такому разі, найперше, секс є джерелом цілої гами елементарних, як правило, приемних і бажаних відчуттів, породжених присутністю іншого та взаємодією з ним. Особливо м'яких тактильних та запаху, як таких, що найменше піддаються затьмаренню та симулюванню внаслідок мимовільної періодичної реалізації з різноманітних причин властивості людської свідомості продукувати ілюзії та галюцинації. Тому саме в процесі і тільки в процесі сексу буденна, тобто така, сприйняття якої обмежено лише п'ятьма відчуттями, людина має найвищі шанси безпосередньо «доторкнутися» до іншого, оминаючи власні і чужі образи, ілюзії та враження.

Самої цієї властивості сексу достатньо, аби він став дійсно, а не надумано або й вдавано жаданим, якщо не сказати необхідним явищем в житті заклопотаної істоти. Адже секс має хоча й обмежену, проте доступну практично кожній людині властивість, реалізація якої не потребує жодних додаткових зусиль або якихось спеціальних умінь та навичок, окрім тих, що даровано кожному від самого його народження. Секс є унікальним острівцем певності в «замішаному» на ілюзіях світі, оскільки наділений властивістю гарантувати своєрідне безпосереднє поєднання з іншим, а отже набуття тимчасового відчуття цілісності чи завершеності, а ще – непідвладності часу та буденним турботам. Тоді як поза сексом або іншими окремими практиками, доступними буденній людині, все є лише умовно реальним, оскільки представлене радше колективною ілюзією інтенційно зумовлених істот, підтримуваною і відтворюваною силою колективної думки, аніж безпосереднім «доторканням» до реального. Таким чином, секс виявляється для ангажованої буденності істоти своєрідною «віддушиною», водночас каналом поміж буденністю та реальністю і ключем, що відкриває цей канал, оскільки сексуальні зносини або й саме по собі кохання як процес наділені властивістю не лише викликати первинне або фізіологічне відчуття задоволення, але й дарувати радість.

Сама по собі радість є навіть не стільки позитивною емоцією, скільки життєстверджуючим унікальним відчуттям, яке не можливо симулювати або штучно продукувати. Насправді, це відчуття не має, ані місця своєї локалізації, ані свого вираженого зовнішнього чи об'єктивованого джерела, бо, як правило, з'являється неконтрольовано і зникає так само, відповідаючи ситуації індивіда та стану його душі.

Проте і сам процес сексу не терпить, хоча й допускає контроль чи саморефлексію. То ж стимулюючи вихід людської свідомості за межі самоконтролю та рефлексії, секс відкриває шлях щонайменше для потоку радості і того, що прийнято називати душевним або естетичним задоволенням. Тим самим, секс є не лише специфічним способом пізнання іншого засобами, доступними пересічній людині, але й механізмом короткострокового доторкання до реальності та вивільнення людини з тенет буденності. Щоправда, все це стосується радше екологічно чистого сексу – суто людської здатності взаємодіяти з іншим на чуттєво-емоційному рівні, при цьому уникаючи будь-якої раціоналізації та опосередкування, в тому числі етицізації та моралізаторства.

Інакше кажучи, довершений, тобто позбавлений будь-якого соціально-культурного «сміття» секс, з необхідністю передбачає та потребує стовідсоткову відмову від будь-яких очікувань та результатів і концентрацію на самій взаємодії або процесі. Останнє має супроводжуватися абсолютною концентрацією на відчуттях, що, між іншим призводить до їх інтенсифікації та поглиблення і, як наслідок, суттєво розширює діапазон сприйняття. Таким чином, довершений, інакше – суто природний секс, очевидно, є нічим іншим як чистою дією, а не засобом досягнення мети, чистим відчуттям, а не предметом міркувань і маніпуляцій. Його ж в цивілізованому просторі сучасної «Ойкумени» перетворили на засіб, по-перше, продовження людського роду; по-друге, досягнення меркантильних цілей та реалізації егоїстичної мети; по-третє, випробування на вірність іудео-християнським установкам та моралі чи іншим догматам і приписам.

Тому не дивно, що в буденній практиці, знання про все, що відкриває можливість заклопотаній істоті хоча б частково доторкнутися до реальності, дуже спотворене та часто замішане на негативних оцінках або й осуді чи, навпаки, надмірному піднесенню і меркантилізації. Зрештою так чи інакше сексуальна, як і будь-яка інша сфера кожної людини постійно піддається програмуванню, моделюванню та маніпулюванню, в тому числі і шляхом агресії навколишнього антропоморфного середовища не лише на рівні приватного життя індивіда, а й на рівні його світоглядних установок та ієрархії цінностей. Як наслідок, секс перестав бути чимось, само собою зрозумілим, ставши тим, що про нього думають.

Тон і напрямок мисленню, звичайно, задає цивілізування та «механізація» світу, внаслідок чого відбувається тотальна, зрештою як і всього

іншого, раціоналізація сексу. Приписування йому певних, в тому числі медичних ефектів, анатомо-фізіологічних властивостей та соціальних характеристик. Останнє зводить до мінімуму природні властивості сексу, нівелює рештки сакрального в сексуальній сфері, перетворюючи секс з суто приватного прояву людського існування в суспільно значуще дійство, регламентоване численними правилами «доброго тону» і табу. Тому не дивно, що попри явну елементарність явища сексу, сучасній людині достеменно невідомо, чим він є насправді та яка його екзистенційна функція або реальна роль у житті кожного окремо взятого індивіда. Адже, приміром, якби нам було доступне згадане шойно знання, чи ж не знайшов би кожен з нас способу задовольнити свої сексуальні вподобання, мрії та бажання, при цьому не шкодячи іншим, не йдучи проти їхньої волі, не порушуючи їхніх естетичних смаків тощо. Разом з тим, не витісняючи або й не криючись зі своїми бажаннями сексуального гатунку, адже «для багатьох людей сексуальне стримування пов'язане з болісним випробуванням і стражданнями» (45, 76).

Таким чином у самому існуванні людини а пріорі закладено конфлікт поміж тим, яким є кожний з нас насправді, тобто представлений унікальною гамою потягів, бажань та фобій, інших характерних якостей, «переплавлених» на талан, і яким має бути. Тобто системи стереотипів, страхів та вражень, що визначають особливості соціальної поведінки, ідентифікації та позиціонування. Інакше кажучи, конфлікт поміж індивідуальністю як носієм чи джерелом будь-якої унікальності та її соціалізованим проявом – особистістю. В гайдегерівському варіанті це мав би бути конфлікт поміж власним і невласним буттям *Dasein*. На буденному рівні такий онтологічний конфлікт проявляється як протистояння поміж прагненнями і бажаннями з одного боку, та нормами і правилами з іншого; ідеалами і мріями та усвідомленням неможливості їх реалізувати. Тому онтологічний, тобто такий, що відповідає природі людини, а не окремим проявам її існування, конфлікт є наслідком і свідченням існування пелени, яка відділяє людину від витоків та змісту її життя, зводить екзистенцію до банального існування.

Способом банального або й абсурдного існування буденної людини є турбота: не життя саме по собі, а життя заради. Останнє (життя заради) створює ілюзію виходу людини поза онтологічний конфлікт шляхом приписування *Homo Sapiens* своєму існуванню перманентних раціональних (ілюзорних) цілей і мети життя. Одною ж з найпоширеніших під цим небом і найпотужніших, як в те хочуть

вірити люди, підстав заради чого варто жити – є діти. Таким чином секс набуває своєрідного, сформованого під тиском ілюзії, сакрального значення. Перетворюється на обов'язок перед собою і родом та стає своєрідним священним дійством долучення індивіда до чогось більш значущого і глобальнішого, аніж він сам.

Однак, якщо індивідуальність є онтологічно унікальною, тобто має за своє джерело чисте Буття, а з позицій іудо-християнства наділена безсмертною душею, яка існує до людського тіла, то людський рід, насправді, може виявитися чимось вторинним щодо індивідуальності. Його покликанням є виконання певних функцій та створення відповідних обставин, за наявності яких, людська душа на момент свого земного втілення могла б зреалізувати своє призначення. Тож існування людського роду в такому разі відповідає певному модусу буття індивідуальності. Хоча свідомості соціалізованої істоти не доступне навіть уявлення про існування людини поза людською спільнотою. Щоправда для формування такого уявлення в ангажованій світом істоти навряд чи є хоч якісь підстави, адже суверенне існування не може бути представлене в межах буденного досвіду людини взагалі. А відтак, все, що представлене в існуванні людини з необхідністю несе на собі печатку роду, переломлюється через значущість та важливість для спільноти. В цьому контексті секс не є винятком, а тому уявлення про нього носить соціально детермінований інтерсуб'єктивний характер.

Аби сформована під тиском колективної думки сукупність приватних вражень про секс автоматично підтримувалася серед представників спільноти і передавалася нащадкам, зазнаючи мінімальних змін, ця людська здібність зазнала містифікації. Як наслідок, замість того, щоб адекватно використовувати свої природні властивості та здібності, отримуючи від того задоволення та переживаючи радість, кожен з нас зокрема і людство в цілому опинилися в полоні численних міфів та вражень про секс і все, що його стосується. А це тягне за собою низку наслідків. По-перше, все містичне і незрозуміле природно викликає пересторогу чи страх. Тому перший сексуальний досвід, як правило, а часто й подальший пов'язаний з «ламанням» страху. Страху не виправдати чийхось найчастіше надуманих очікувань, бути незрозумілим чи не правильно інтерпретованим або й взагалі проігнорованим. Все це накладає свій відбиток на всі сфери існування індивіда, та спонукає його постійно «перестраховуватися» від ймовірних небажаних результатів та очікуваних стресів. Що ж стосується безпосередньо сексуальної

сфери, то найдоступнішими механізмами перестраховування, на жаль, виявляються алкоголь чи інші речовини психотропної дії. А також порнографія як побічне джерело збудження, демонстративна жорстокість, апеляція до «спостерігачів» або й маси тощо.

По-друге, все, що представлено в житті буденної людської істоти потребує пояснення, аби бути певним чином ідентифікованим та «промаркованим». Безумовно, це стосується і сексу. Ця властивість людського обмеженого пізнання відкриває колосальні можливості для маніпулювання уявленнями про секс, його табування, стандартизацію або й сакралізацію. З'являються ті, хто перебирає на себе функції «знавця» істини і її провісника, тобто виробляє соціальні стандарти та запускає в дію механізми контролю за їх дотриманням. Звичайно, особисто навряд чи можна ідентифікувати хоча б кого-небудь з соціальних маніпуляторів, однак такими виявляються цілі соціальні інституції, основною функцією яких є продукування ідеологічних засад колективного існування. До таких інституцій безумовно належать релігія та церква або їх сурогати, зокрема, комуністична або інші партії в межах тоталітарної спільноти.

Природно, завдяки доступу до маніпулювання масами представники подібних установ мають колосальний зиск, в тому числі і матеріальний, а тому «кревно» зацікавлені в збереженні status quo в усьому, що стосується здатності людини самотійно без будь-яких посередників надавати зміст всьому, що так чи інакше представлено в її існуванні, як і самому існуванню. Щоправда більшість індивідів такої стан справ також цілком влаштує, бо відповідає їхній ситуації: володіючи потенцією ініціативи, вони позбавлені достатньої мотивації для її прояву. А тому схильні покладатися на поради, посередників, месій і просто тих, хто береться якимось чином організувати і впорядковувати їхнє існування та інтерпретувати їм їхнє же покликання.

Однак попри всю неоднозначність життєвої ситуації заклопотаної істоти, зняття для початку своєрідної, закамуфльованої під всебічну обізнаність ауре містичності з сексу безумовно дало б свої відчутні результати. Насамперед, це дозволило б статево активній людині зберегти і перерозподілити значну кількість часу та енергії, які вона часто вимушена витратити на стримування сексуальних бажань або пошук більш-менш прийняттого способу їх задоволення. Поряд з цим, практично кожний статево зрілий індивід отримав би чудову нагоду переглянути і позбутися цілої низки неприємних вражень, спогадів

та хвилювань, безпосередньо чи опосередковано пов'язаних з його реалізацією в сексуальній сфері. Це та інше з необхідністю призвело б також до значного посилення або й відродження впевненості в собі та своїх можливостях чи не кожної людини, до відновлення здатності легко і невимушено триматися під час спілкування з іншими, більше того, вправлятися в будь-якій діяльності адекватно до своїх можливостей та потреб або й намірів.

Наразі ж ми маємо справу не з достовірним і вичерпним знанням про секс, а з феєрією вражень про нього, сформованих на основі цілої низки приватних переживань та специфіки індивідуального життєвого досвіду в цілому. Зрештою відмінні поміж собою розуміння і ставлення до сексу притаманні сучасникам: від чисто механічного специфічного подразнення або специфічного способу розрядки накопиченої енергії до способу індивідуального самовираження людини у взаємодії з іншим або й сакрального єднання з партнером – значною мірою зумовлені рівнем групового чи індивідуального осмислення феномену сексуальності.

Що ж стосується сексуальності, то на відміну від сексу, суть якого може бути схоплена людиною за посередництва відчуттів, для буденної людини вона залишається предметом теорії та/або віри. Водночас вона є тим, що робить взагалі секс можливим і доцільним або частиною людського існування, навіть тоді, коли якомусь індивіду не знайомі безпосередньо сексуальні зносини. Відповідно сексуальність є завжди первинною щодо сексу. Осягнувши якимось чином її природу і суть, людина неодмінно отримає в своє розпорядження чисте знання про те, чим є секс насправді і як ним ефективно користуватися або ж як покласти край всякій потребі в сексуальних зносинах, не завдаючи собі жодних збитків і страждань чи клопотів. Інакше, секс для людини завжди залишатиметься чимось вкрай потенційно привабливим та водночас джерелом не стільки задоволення, скільки численних розчарувань і страждань, поєднаних, наприклад, з неможливістю реалізувати власні фантазії і мрії, налагодити теплі взаємні стосунки з тими, з ким дійсно того хочеться, а не з ким прийдеться під тиском потреби, часто доведеної до внутрішньої колосальної напруги. Зрештою, від сексу до сексуальності немає дороги, а лише від сексуальності до сексу, хоча на перший погляд може здаватися і навпаки. Мова йде про те, що якимось чином опанувати власну хіть і направити її в бажане русло, збагнути чим є секс, а збагнувши, зробити його дійсним джерелом задоволення в своєму житті, можливо лише за умови прояснення суті сексуальності.

А ось навпаки, здійснюючи «польові дослідження» сексу і разом з тим впроваджуючи в практику відповідні здобутки, зрозуміти, чим є сексуальність і яка її роль в бутті людини принципово не можливо. Як водночас і не можливо перестрахуватися від численних розчарувань і збитків, що чагують на сексуальну істоту чи не на кожному кроці, починаючи від образ та розчарувань, завершуючи серйозними проблемами зі здоров'ям, як фізичним, так і душевним.

Сексуальність та секс очима заклопотаної людини

Часто в народній творчості людське життя порівнюють з рікою. Ця метафора досить вдало відображає особливості того, що є водночас самоочевидним та прихованим від пізнання – життя. Оперте на аналогію з тим, що представлено в повсякденному досвіді кожної людини, порівняння життя з рікою дає змогу наділеній пересічними можливостями буденній істоті доторкнутися до суті того, що є принципово не пізнаним для неї. Тож, аби донести певну частку знання про життя до кожного, хто здатний слухати і чути, дивитися і бачити, наслідувати і набувати, мудрими на сході із покоління до покоління переповідається цікава притча про ріку, в якій закладено глибинний зміст стосовно таємниці життя і ключа до її осягнення. За змістом легенди, ріка, яка не може бути з деяких причин в свій час трансформованою в щось інше, приречена загубитися в пісках пустелі. Так само й індивідуальне життя кожної мислячої істоти буде втрачене для Буття безповоротно, якщо в певний момент не зазнає трансформації.

Але поки будь-яке життя не досягло своєї межі, воно тече між берегами існування, мов ріка. Наче ріка життя кожного із нас, разом з тим, має своє джерело, своє русло і свій потік, що неодмінно переплітається з тисячами таких же життєвих потоків.

Очевидно, переплетіння людських долі і їх часткове розчинення в цивілізаційному «океані» є необхідним і невідворотним допоки людина належить роду та суспільству. Адже, будучи за своїм становищем множинною істотою, саме в такий спосіб вона реалізує свою невід'ємну властивість з необхідністю потребувати постійної присутності інших та обміну думками з ними. Іншого способу становлення людини як соціальної істоти або особистості, цілком ймовірно, не передбачено буттям або він невідомий нам. Особистісне ж становлення індивіда є,

якщо й не єдино можливим, то принаймні очевидним підґрунтям для подальшої його самореалізації вже як індивідуальності або й носія якихось екстраординарних спроможностей.

Інакше кажучи, спочатку відбувається соціалізація людини – набуття і засвоєння нею адекватних соціально-культурному просторові реакцій на навколишній світ, себе та інших. І тільки потому виникає підґрунтя для прояву індивідом таланту або реалізації унікальних здібностей чи властивостей його характеру. Отож кожен індивід спочатку має відбуватися як людина, а вже потім як митець, науковець, спортсмен абощо. Соціальне ж становлення індивіда можливо лише серед собі подібних в процесі спілкування і взаємодії з ними.

Крім того, взаємодія з іншими в межах соціокультурного простору, яких би форм вона не набувала, є невід’ємною умовою та заперкою отримання і накопичення кожним з нас певного життєвого досвіду впродовж всього свого існування. За східною езотеричною мудрістю, саме заради набуття того, що прийнято називати досвідом і трансформації його в дещо, що ідентифікується в межах іудо-християнської парадигми як духовність, приходить у цей світ кожна нова людина. Світ, який з точки зору стороннього спостерігача вже існує і певним чином організований до появи в ньому новонародженого. Світ, який для новоприбульця є невідомим і, як те видається дорослим, особливо тим, що переконані в праведності ідеї природного добору і невідоротної боротьби за виживання, принаймні, в дикій природі, чужим, а іноді й ворожим.

Щоправда з часом непомітно для самого індивіда відбувається дивна трансформація: по завершенню основ соціалізації він виявляє себе органічною, практично невід’ємною частиною світу, паралельно усвідомлює власну конечність та тимчасовість перебування у ньому. Таким чином, буденна людина опиняється в унікальній неоднозначній ситуації. З моменту свого народження їй доводиться поступово відкривати вже існуючий світ та водночас у міру його відкриття мимоволі зростатися з ним або розчинятися в ньому, поступово стаючи самим світом. А відтак вона не лише забуває, але й поволі віддаляється від свого реального джерела, забуваючи про те, звідки вона прийшла у світ і заради чого. При цьому вона ще й вимушена, будучи суттєво обмеженою істотою, навманя надавати сенс своєму існуванню під тиском страху перед невідомим, що чекає її за порогом життя. Добре(!?), що в світі широко представлені ті, хто з великим завзяттям, шляхетними(!?)

намірами і за «невелику» платню береться за справу посередництва поміж різноманітними богами чи вищими силами і самою людиною, таким чином виступаючи інтерпретаторами змісту людського буття або й особистої долі «клієнтів».

І все ж, не зважаючи ні на що, попри власну заклопотаність та заангажованість світом, буденна людина до останнього моменту свого життя не втрачає шанс зробити найважливіший крок у своєму існуванні – крок назустріч до самої себе, до свого джерела. Адже вона практично постійно перебуває за мить до чи не найголовнішого відкриття у своєму житті: кожен індивід та світ, який він відкриває для себе, є одним і тим же – зміна одного призводить до автоматичної трансформації іншого, опанування одним автоматично тягне за собою опанування іншим. Таким чином відбувається природне подолання на рівні індивідуального існування суб'єкт-об'єктного розщеплення людської свідомості та її зумовленості антропоморфним світом. Хоча для переважної більшості це відкриття так і зостається недосяжним впродовж всього їхнього життя, бо, як правило, цей світ вони залишають все тими ж заклопотаними буденними істотами з розщепленою свідомістю, орієнтованими на власний «виворіт», тобто на все, що зараховується буденною людиною до «не-Я».

Неспроможність заклопотної істоти зробити рішучий крок до подолання власної розщепленості, очевидно, полягає в тому, що навіть саме припущення про неможливість існування окремо світу від того, хто констатує його існування, виглядає в очах буденної людини абсурдним. Адже подібні відкриття вступають в конфлікт з усіма мислимыми і немислимыми догмами та стереотипами, лякаючи своєю незбагненною простотою. Хоча, насправді, абсурдним мало б виглядати всяке життя, засноване на протиріччі, що коріниться в неможливості індивіда встановити зміст і мету свого існування або раз і назавжди відмовитися не те що від їх пошуку, а й від будь-якого згадування про них.

Проте людство упродовж всього свого безперервного існування скільки воно себе пам'ятає остаточно звиклося з виявленою абсурдністю, як приватного людського життя, так і існування людства в цілому, сприймаючи її як належне. Та воно й не дивно, адже таке ставлення до свого життя створює для буденної людини надумано переконливе підґрунтя, аби, не особливо переймаючись тим, бездумно перекласти відповідальність і провину за своє становище на нібито зовнішні стосовно неї чинники. Чи то об'єктивні закони, чи збіг обставин або долю

чи й вищі сили, відмежовуючи все це від себе, та замикаючись на власному «Ego».

Тож буденна людина є егоцентричною істотою, щоправда радше не за своєю доброю волею, а через ситуативну обмеженість або онтологічну зумовленість своїм становищем. Тобто такою, що винятково переймається, не помічаючи того, власними судженнями, міркуваннями, оцінками, а чи ставленнями, при цьому нехтуючи або й жертвуючи здатністю «доторкнутися» до реального. Тому не дивно, більше того, в умовах сучасної тотальної раціоналізації, техноманії та масового гедонізму цілком закономірно, що «люди помилково приймають перше-ліпше за Реальне» (Ідріс Шах).

Підміни, наприклад, зазнало поняття духовності, виродившись в очах буденної людини до рівня цивілізованості або освіченості чи вченості. Проте, справжнім варваром, за словами одного з найпотужніших мудреців сходу Ахмада аль-Бадаві (помер в 1276 році), є той, чий сприйняття настільки грубі, що йому видається, нібито через відчуття та роздуми він здатний зрозуміти те, що можливо досягнути лише внаслідок еволюції та постійного докладання зусиль на шляху до Бога. Водночас духовна обмеженість, на його думку, лежить в основі того, що людей часто вражають ті речі, яким вони не спроможні надати вичерпного або хоча б явно обґрунтованого пояснення. Як наслідок, до таких речей вони починають відноситися з надзвичайно великим пієтетом та непомірно більшою шанобливістю, аніж того потребують їхні власні інтереси.

Природно, хвороба «духовної сліпоти» заклопотаної істоти стала також причиною спотвореного або буденного сприйняття і розуміння сексуальності, між іншим, досить суперечливого за своєю суттю. Адже, з одного боку, сексуальність зводиться до суто анатомо-фізіологічних властивостей людини, що знаходять своє втілення в природному процесі, яким є фізіологічний акт статевих зносин, «хоча його ще й супроводжують певні табу (хороші манери за столом, обмеження в сексуальній поведінці, яких вимагає суспільна мораль)» (17, 10). А з іншого, бачать в сексуальності один з найцінніших «скарбів» тлінного життя соціальної істоти, і, як наслідок, предмет невгамовного індивідуального воління, на вівтар якого кладуть не лише власне здоров'я, душевний спокій та гармонію, але й голови інших.

В цьому ракурсі сексуальність проявляється не інакше, як універсальна формула і форма акцентуації індивіда, його потреб, страхів,

переживань, вражень, сподівань та водночас психофізіологічних особливостей аж до хвороб і патологій. І всі ці прояви акцентуації, безумовно, знаходять своє вираження та втілення не лише в поведінці індивідів, а й в мистецтві або, якщо бути більш прискіпливим – ерзац-мистецтві. Однак повного свого завершення вони знаходять в тому, що прийнято називати громадською думкою у вигляді певних стійких переконань, стереотипів або норм етики та моралі. Щоправда, і тут має місце вдавана віртуозна гра буденної істоти в цнотливість: всю гаму своїх пристрастей, страхів та волінь, будучи їх носієм і водночас заручником, вона штучно розподілила на високе і низьке, «боже» та «кесарево» – ерзац-чесноти та дрібні «пустотливості». То ж (найчастіше) вдавано переймаючись спасінням своєї душі, заклопотана істота, як правило, публічно, тобто на очах у інших, рідше на самоті нібито слідує в своїх діях і вчинках моральним принципам та чеснотам. Однак всі її помисли решту часу сконцентровані навколо реальних волінь і бажань, які надто далекі від справжньої духовності і внутрішньої чистоти, та пошуку шляхів їх задоволення або хоча б тамування.

Як наслідок, відвертості на зразок того, що «уже століття назад усвідомили, що жінок більш за все збуджує великий та товстий член. Хоча збільшити в значній мірі розміри пеніса, судячи з усього, не можливо» (84, 11), мають викликати в заклопотаній істоти змішані почуття: від «праведного» гніву до непідробної нерефлексованої цікавості. А між тим, ці та подібні відвертості якраз і розкривають дійсний стан справ у людській спільноті, вказуючи на справжню механіку організації приватного і колективного існування та функціонування того, що прийнято називати колективною думкою або атмосферою спільного існування. Останні ж за своїм наповненням дуже далекі від того, що прийнято публічно вважати пристойним. І, знову-таки, крутяться навколо сексуальності в усіх її проявах та іпостасях: від бажання володіти і розпоряджатися, особливо іншим/іншими, до потягу нищити або самознищення.

Таким чином, за буденного підходу до життя та в межах звуженої або буденної свідомості сексуальність у концентрованому вигляді ідентифікується як універсальне поле антропогенної напруги і задоволення. Поряд з цим на рівні мас склалося стійке враження, що сексуальність відкриває доступ чи не до всіх благ світу цього, адже вона є засобом не лише заробляння солідних статків, але й маніпулювання іншими або набуття влади. Тобто врешті-решт, сексуальність сприй-

мається здебільшого як своєрідний ресурс індивіда, котрий може бути предметом торгу чи обміну. Тоді як секс виступає в якості механізму «маркентилізації» сексуальності або тим, що перетворює потенційну цінність сексуальності в товарну або ринкову. Відповідно секс прийнято вважати квінтесенцією сексуальності, її ядром.

А коли вже так, то кожен, хто береться засуджувати подружні зради, повій, відверте підкреслювання ким би то було власної хіті або демонстрацію власних сексуальних і анатомо-фізіологічних переваг та всього, що пов'язано з сексуальністю і її реалізацією, здебільшого лукавить серцем, бо реальні мотиви осуду приховує за надуманими. Насправді надто мало хто переймається мораллю самою по собі або ж власною чи інших духовною чистотою і цнотою. До осуду, якого б вигляду він набував, або й ненависті та люті найчастіше підштовхує заздрість, відчуття меншовартості, що глибоко в'їлося в душу значної частини чоловіків та жінок. Адже кожен, хто почуває себе на коні, в т.ч. і в сексуальній сфері, хто є улюбленцем долі, молоді і красиві, жадані і привабливі захоплені собою і процесом «збору» дивідендів. Однак таких завжди виявляється не так вже й багато в порівнянні зі «стражденними». Та й їхній фарт далеко не вічний. З часом вони також поповнюють лави «праведних суддів», все більше захоплюючись власною роллю.

Природа сексуальності в контексті образного мислення або міфів

Чи не найбільшою загадкою Всесвіту є людина – істота, яка постійно ставить перед собою питання про зміст всякого існування та буття, вперто намагаючись віднайти на нього відповідь. Іноді такі пошуки увінчуються відкриттями, однак відповідь на сакральні запитання про своє походження і призначення, людині принципово не віднайти ніколи. Принаймні, до тих пір, поки щось неймовірне відбудеться з нею, внаслідок чого її пізнавальні можливості якісно трансформуються, а разом з тим і вона сама. Інакше кажучи, доки буденна людина на індивідуальному рівні не знайде спосіб подолати, так званий, антропологічний бар'єр або те, що насправді криється за ним, вона залишатиметься заручником ситуації, за якої щонайменше її існування протікатиме по іншу сторону від її онтологічного джерела. Тож склалося так, що заклопотана істота впродовж всього свого життя перебуває в стані, коли «...одна наша частина зовсім нічого не знає про іншу, яка повністю знаходиться по той

бік антропологічного бар'єра в невимовному, а разом з нею залишається і вся повнота світу» (109, 20). А тому вона відкривається для самої себе як щось завжди незавершене, загублене, однобоке, врешті-решт, з «червоточинкою». Хоча й тут посередня істота примудрилася сама ж себе обманути, видавши власну обмеженість за джерело натхнення і стимул до духовного росту. Устами різноманітних романтиків вона з віку в вік виспівує панегірики власній величі та небувалим перспективам власних звершень. Між тим її душа поступово «гине», так і не отримуючи за все своє існування в тілі жодного «ковтка» вічності і свободи, залишаючись полонянкою в сітях егоїзму та суєти.

Відтак, зважаючи на, здавалося б, нездоланну обмеженість заклопотаної істоти, її існування, як не крути, мало б бути безпросвітним та нікчемним, якби тільки вона раз і назавжди відмовилася принаймні від спроб хоча б зазирнути за завісу таємниці власної природи та покликання. Проте, очевидно, саме заради шансу доторкнутися до невимовного, а ще прагнучи власного вдосконалення або й зцілення найбільш заповзяті представники різноманітних культур і етносів скільки пам'ятає себе людство невпинно вели пошуки, вдавалися до апробацій та відточували різноманітні техніки, націлені на, якщо й не остаточне подолання антропологічного бар'єру, то хоча б його тимчасове усунення або послаблення.

Природно, всяка кропітка діяльність неодмінно приносить свої плоди. Тож найбільш успішним сталкерам вдавалося помітно просунути на шляху розширення своїх пізнавальних можливостей і проникнення за пелену незвіданого. Однак те, з чим вони стикалися у своїй практиці, очевидно, не могло бути описане буденною мовою, раціоналізоване і передане системою загальноприйнятих понять і знаків. Відповідно, намагаючись поділитися власними спостереженнями та переживаннями або хоча б донести певну інформацію про свої відкриття до свідомості решти, сталкери, як правило, вдавалися до «мови» образів чи символів, а також техніки стилізації в малюнку, танці, обряді тощо.

Найулюбленішою, а можливо, й найінформативнішою та найбільш доступною для сприйняття на рівні буденної людини формою передачі сакральної інформації, очевидно, все ж були і залишаються легенди, міфи, притчі та казки. Саме вони дають можливість, звертаючись до образного мислення людини і при цьому оминаючи перепони людського скепсису та пастки здорового глузду, достукуватися до

людського серця, залишаючи в ньому зерно надії, а ще віру в те, що світ і обставини, в яких віднаходить себе буденна людина, є не єдино можливими і доступними для її сприйняття.

А з іншого боку, якщо міфи і не є безпосереднім джерелом та/або формою передачі істини, то вони неодмінно виказують саме існування істини і її доступність для осягнення людиною; є ключем до опанування глибинним знанням. Не даремно ж відомий та авторитетний в своїх колах єврейський мислитель Ш.-Гаш Р. постійно наголошував на тому, що не варто відноситися до притч та міфів зневажливо, адже: «На зразок того, як при світлі копійчаної свічки відшукується загублений золотий або перлина, так за допомогою притчі пізнається істина».

Зрештою, тим, кому вдалося якимось чином похитнути в собі бастіони заангажованості об'єктивізмом та іудо-християнською догматикою, всякий міф, що прийшов з глибин віків, більше не видається безневинною, але водночас і малозначущою чи й пустою вигадкою неосвічених та нецивілізованих пращурів. Навпаки, вони зуміли розгледіти в подібних оповідках сакральний зміст і функціональне навантаження, а також невичерпне джерело інформації та обставини і механізми, що формували обличчя колишніх і сучасної цивілізацій. Тому не дивно, наприклад, що сучасний румунський мислитель Мірча Еліаде дійшов красномовного висновку про те, що «...міф – це справжня історія, яка відбулася на початку часу і яка слугує взірцем для всіх типів людської поведінки» (17, 125). Більше того, він вважає, що «у міфі закладено священну історію, тобто головну подію, що сталася на початку часу, *ab initio*» (17, 51).

А якщо це так, то всякий міф несе в собі, принаймні, частину «священної історії» – дає відповідь на одвічне питання про те, що було від самого початку, або як все виникло до існування, а також яке істинне призначення тієї чи іншої речі чи явища в світі. Призначення, яке закріплено за тим чи іншим явищем або подією самим Буттям або Космократором. У такому разі «міф рівнозначний онтології: в ньому йдеться лише про дійсне, про те, що справді відбулося, що проявилось цілком (17, 51).

Окрім того, міф, зважаючи на його специфіку, неодмінно відображає цілісний світ як він є, а не його штучно виокремлену частину, при цьому ще й зведена до її прояву або трансформовану в модель, як цим хибує всяке раціональне/наукове пізнання. Тому міф відповідно до своїх властивостей спонукає кожного, хто зумів йому довіритися як джерелу своєрідного чистого знання, до виходу за межі сократового «Я

знаю, що нічого не знаю», і наvertsає до самих джерел Буття. Джерела ж всього можливого, якщо слідувати глибинним знанням або одвічній мудрості аріїв, закарбованій зокрема в «Велесовій книзі», містяться в Праві, бо «Права породжує Яву, утримуючи всі істини у першовитоку. Сама ж Права бере початок з великої Ночі – Нави, що навіває все, яка панує над усім» (109, 47).

Врешті-решт, виходить, що первинний потенціал осягнення людиною істини сконцентрований у первісному міфіві, оскільки обмеженому пізнанню буденної людини, до того ж сконцентрованому радше на самому собі, аніж на дійсному стані подій, не до снаги безпосередньо охопити, чим же є за своєю природою все те, що знаходиться поза антропологічним бар'єром, тобто у невимовному. Тож сама присутність в буденному житті міфів, легенд, казок та оповідок, які прийшли до нас з давніх-давен, не лише вселяє надію, але й переконливо свідчить про те, що людина за своєю природою все ж має здатність осягати Всесвіт і Буття в усій їх повноті. Що вона сама вкорінена в першобуття, є його органічною частиною, продовженням і відображенням, навіть, якщо і не усвідомлює останнього з огляду на свою заклопотаність та концентрацію на світі власних ілюзій.

Поступовому або й одномоментному зануренню людини в світ ілюзій і перебуванню її в такому стані, очевидно, відповідає стан внутрішньої розбалансованості та напруги, що, принаймні, не знаходить своєї конструктивної розрядки. Наростання ж внутрішньої напруги до певної критичної межі призвело до того, що людина замкнулася на собі, частково або й цілковито відсторонилася від перманентного потоку життя, вилучила себе з навколишнього світу і оселилася в паноптикумі соціального простору. А ізолятом людини, принаймні, одним з них, а заодно й генератором внутрішньої напруги, цілком імовірно, може виявитися сексуальність – унікальна ознака і властивість людини, яка навряд чи притаманна будь-яким іншим живим істотам.

Про те, що сексуальність якимось чином сполучена з «падінням» людини, відділенням та віддаленням її від свого онтологічного джерела і втратою чи нівелюванням її «божественної природи», свідчить низка моментів, котрі закарбовані в міфах. Зокрема, легенди, швидше за все арійського походження, свідчать про те, що «на початку люди були безстатеві і не мали сексуальних бажань; вони носили світло в собі і світилися. Сонце і місяць не існували. Коли прокинувся сексуальний

інстинкт, зародилися сексуальні органи – але тоді світло згасло в людині, а на небі з'явилися Сонце і Місяць» (17, 329).

Розмірковуючи над змістом, закладеним у згаданому міфі, можна дійти низки висновків про природу та теперішнє становище людини. По-перше, людина співмірна самому Буттю, вона і є самим Буттям або одвічним Світлом, щоправда в певний момент, так би мовити, персоналізованим, тобто локалізованим в окремо взятій людині. Саме на це, приміром, вказує Чхандог'я-Упанішада, в якій йдеться про те, що: «Світло, яке світить над цим Небом, над усім, у найвищих світах, над якими немає вищих, – це насправді те саме світло, що світить всередині людини (antah purus)» (17, 316). По-друге, сексуальність, окрім інших, виконує функцію локалізатора і персоналізатора Буття, принаймні, в людській подобі. По-третє, сексуальність не є чимось, що можна ідентифікувати як набуту чужорідну властивість, привнесenu в людське існування під тиском ворожих до людини сил або обставин. Таким чином, потенціал людини бути сексуальною істотою, очевидно, все ж закладений в її природі від самого початку і, найпевніше, відповідає її онтологічному покликанню як унікальної істоти – сексуальність є своєрідним інструментом у руках Буття, за допомогою якого створюються умови, необхідні для реалізації людиною свого призначення з точки зору самого Буття. Іншими словами, сексуальність, точніше її пробудження і прояв в людині чітко відповідає її певному, так би мовити, духовному стану, певній мірі відірваності чи відстороненості від свого онтологічного джерела. Як наслідок, чим глибше людина занурюється в круговерть існування, тим більш вагомим в її житті стає фактор сексуальності: зі стану потенціального носія сексуальності людина у певний момент переходить в стан сексуальної істоти або й у буквальному розумінні раба власної сексуальності.

Моментом онтологічної трансформації людини, якщо слідувати, приміром, в контексті іудо-християнства, є, так зване, гріхопадіння. Щоправда, логіку тих біблійних подій в народі відтворюють дещо по-іншому, аніж це роблять канонічні церкви, нібито спираючись на Святе Письмо. Очевидно, взнаки тут дається вплив більш ранньої міфології, життєва мудрість самого народу, якісь інші фактори. Зрештою, силою колективної творчості відтворюється саме та картина світу, що найбільше відповідає ситуації самої людини як органічної частини народу, а не якоїсь виокремленої з його лона дрібки людей,

що найчастіше протиставляє себе цілому, хизуючись нібито власною обраністю та окремішністю.

За народними переказами, що з давніх-давен побутують на українських просторах, «людину, кажуть, виліпив Господь з глини, причому дав їй Свою святу «постать». Тільки, на лихо, зосталась ще після цього жменя глини. Де її подіти? Господь і приліпив цю глину між ногами людини, – і з неї виникло «грішне тіло», яке й згубило людину. Якби не воно, жив би собі Адам в раю, розкошуючи; а то – ні! Прожив день, та й занудьгував: сказано – підійшла «грішна думка» (59, 81). Цей, як може видатися на перший погляд, наївний сюжет про творення людини, а головне – джерело сексуальності, насправді є досить красномовним та інформативним. З одного боку, людина, будучи «постаттю» Господа, залишається непізнаваною, бо є, очевидно, співмірною Богові, а тому «питання про природу людини не менш теологічне, ніж питання про самого Бога; обидва можна помістити в межі відповіді про божественне походження» (2, 24). А з іншого боку, явною і самоочевидною ознакою відмінності поміж Богом і його, треба думати, найпрекраснішим творінням є наявність у людини «зайвої деталі» – «грішного тіла», що відповідає людській сексуальності. Таким чином сексуальність несе в собі навантаження безкінечної відмінності між Богом та смертною або буденною людиною, якою ми є всі без винятку, принаймні до тих пір, аж поки «зайве» втратить свою значимість. До того ж, міркуючи в цьому ключі, не важко здогадатися, що сама природа сексуальності залишається також непізнаваною для буденної людини з її обмеженими і одноманітними пізнавальними можливостями, адже чи то з божественної «недбалості», чи то з якихось інших причин сексуальність виявляється одномоментним з самою людиною божественним творінням, що водночас відповідає її анатомо-фізіологічній природі, емоційно-чуттєвому сприйняттю та самоідентифікації. В концентрованому варіанті така особливість сексуальності вказує на її первинну, як ми можемо собі це відкрити, властивість – перетворювати людину на інтенційну істоту, істоту, яка постійно чогось прагне або намагається від чогось уникнути, що найчастіше виявляється одним і тим же в різних своїх проявах. Так, будучи сексуальним за своєю природою, Адам несвідомо, тобто а ргіогі прагне присутності інших собі подібних, відчуваючи самотність. Тож сексуальність у такому разі виявляється ключем до людської, так би мовити, неповноцінності, несамодостатності, несuverенності. Більше

того, цей ключ, очевидно, відкриває двері в світ, де причаїлися смерть, страждання та людські пороки. Або, якщо слідувати давньогрецькій міфології, сексуальність є ключем до скриньки Пандори.

Однак сам по собі ключ не є замком, який він відкриває, або ж тим, хто відкриває цей замок... Ключ є просто ключем і сам по собі він залишатиметься знаком певної ситуації. Проте в поєднанні з замком він перетворюється на функцію або й цілу систему функцій, набирає значення та починає відігравати свою роль. «Замком» для сексуальності є Інша істота. Хоча з творінням «замка» Всевишній чомусь зволікає і за різними переказами та легендами або міфами в різні періоди творить різні «замки» під один і той самий «ключ» – сексуальність людини, в даному випадку, Адама. За переказами українців, спочатку Бог створив першу жінку з квітки – Мальви, але Адамові вона не сподобалася, бо була занадто «чужою» і холодною, хоча Бог міркував зовсім по іншому: «А на Мою думку, – каже Бог, – та краща, яка з квітки: я її дам Сину Своему за Матір». Узяв Бог ту жінку, яка сотворена була з квітки, й відіслав на небо» (59, 74).

В свою чергу, в Апокрифічних Євангеліях мова йде про те, що перша жінка на ім'я Ліліт була створена із вогню не залежно від Адама. Однак природа Ліліт виявилася неспівмірною з природою Адама, тому вона постійно лукавила та зрештою віддала перевагу демонам, полишивши Адама самотнім, що так і не пізнав її. Аж тільки потім Бог вилучив жінку-Єву з тіла Адама, накликавши тим самим смерть на своє створіння. Саме про це свідчить Євангеліє від Пилипа 179.21: «Коли Єва була в Адамові, не було смерті. Після того як вона відокремилася [від нього], з'явилася смерть. Якщо вона знову ввійде в нього і він її прийме, смерті більше не буде» (1, 98).

Цілком імовірно, чинячи спротив ідеї руйнування цілісності Адама, Бог, якщо слідувати в контексті українських біблійних міфів, спершу мав намір обманути сексуальність свого творіння: «Краще, – міркує Собі, – дам я йому товариша; товариш усе ж краще, аніж жінка» (59, 81). За для цього Бог пропонує Адамові вчинити зовсім не хитрі дії: «Не журись, Адаме: буде те, чого ти бажаєш! Обмочи в росу мізинного пальця та й струси перед собою – і буде в тебе товариш. Гляди ж тільки, – додав Господь, – не труси позад себе!» (59, 81). Проте Адам, як виявляється, є далеко непослідовним і явно неоднозначним створінням Бога, що цілком підкоряється його волі. Ще до пізнання добра і зла, Адам уже слідує власним міркуванням та реалізує свою волю. Принаймні, так

виглядає і з тим, як відбулося гріхопадіння в класичній церковній інтерпретації, і з тим як вчинив Адам, виконуючи пораду Бога, адже він «чи забув, чи що: обмочив у росу всю руку та як струсить назад, так і з'явилось п'ять чортів» (59, 81).

Природно, такі адамові «партнери» Богові не сподобалися і він нібито скинув їх з неба, а сам залишився перед фактом необхідності задовольнити інтенції все ще самотнього Першого Чоловіка, добувши йому плоть від плоті його. А задля цього «наслав Господь на Адама сон, виламав у нього ліве ребро – і з того ребра постала жінка» (59, 82). Однак епопея розгортання людської сексуальності творінням жінки, як відомо, не завершилася. Навпаки вона ще тільки набирала обертів, аби з часом перетворитися в трагікомедію існування людського роду.

Разом з пізнанням добра і зла перші люди відкрили в собі дещо, що визначатиме особливості їхнього існування і поведінки аж до «кінця світу», тобто до кінця існування людини, якими ми себе знаємо. Цим дещо виявилася їхня сексуальність, представлена на рівні людських відчуттів і переживань як потяг або хіть, якщо слідувати українській біблійній міфології: «Адам узяв од Єви плід і також з'їв його. Тоді одверзлись очі в них; Адам і Єва побачили наготу свою, і в серці їхньому явилась хіть» (59, 76). Про те сама, але в більш завуальованій або й «цнотливій» формі говориться і в самій Біблії. Тож за біблійною версією, після того, як Адам і Єва порушили господню заборону, їм відкрилася нагота їхня і вони відчули та усвідомили себе відокремленими від світу. Відбулося, очевидно, передбачуване Всевишнім – людина втратила цілісність та здатність бути єдиним з усім існуючим. Натомість вона набула нової якості надавати зміст та оцінку навколишньому і подіям, виходячи з власного розсуду. А разом з тим, перетворилася в об'єкт власного інтересу і пізнання, відмовившись від невимовного знання, притаманного їй апіорі на користь вражень і припущень.

Таким чином, водночас із вторинним набуттям власної сексуальності як того, що нібито дано в її руки, людина трансформувала свою первинну свободу в свободу вибору – право чинити на свій розсуд. Щоправда, в цій ситуації спрацювала певна закономірність, яку в фізиці прийнято ідентифікувати як закон збереження енергії: людина втратила здатність безпосередньо розуміти і відчувати Всесвіт. Тепер між людиною і Всесвітом постала її спроможність до міркування, обмежена інтенційністю, що відповідає людській сексуальності. Інакше кажучи, разом з осмисленням людиною себе внаслідок актуалізації власної

сексуальності, поєднаної із статевим потягом чи хіттю, в ній відбулося звуження здатності безпосередньо сприймати світ до стану, коли вона сприймає винятково те, що потрапляє в слабкий промінь її уваги. Однак і над своєю увагою найчастіше людина не владна, бо її притягує все те, що потрапляє в сферу здебільшого бажань і значно рідше мрій людини. А бажання, як відомо, так чи інакше, але завжди формуються під тиском чи з огляду на сексуальність, адже, не будь людина сексуальною істотою, вона б перебувала в стані перманентного задоволення.

До речі, до такого невітшного становища сучасної людини з огляду на іудо-християнську парадигму класичного зразка призвів не стільки Творець, скільки співучасник деміургічної драми Люцифер, він же Сатанайл, він же Лукавий, абощо. По-перше, за легендами, що побутують на теренах України ще з давніх часів, Дияволу приписують «заслугу» осквернення божественного творіння ще на етапі його творення: «Диявол покрив собаку шерстю, а людину всю обплював, обхаркав. Бачить Бог своє творіння покритим нечистотою, й вивернув його так, що всі нечистоти опинилися в середині, а тоді вдихнув в нього душу. І стала людина ззовні чиста, а в середині повна всякої скверни» (59, 71). Таким чином, ще до початку свого існування людина вже була гріховною, принаймні набула схильності до вчинення гріха. І Творець, до речі, чомусь з цим змирився, не знайшовши нічого кращого, як сховати начало потворного всередину самої людини, так, щоб про це навіть до часу не здогадувалася сама людина, аж поки вона не почне діяти на свій розсуд. Тому все своє життя, точніше допоки вона залишатиметься буденною або зумовленою обставинами власного становища і речами світу, людина приречена відкривати в собі не тільки божественну іскру, але й всю глибину власної ницості та розпусності. До того ж разом із нарощуванням науково-технічних потуг цивілізації, шальки терезів все більше схилитимуться на користь «темної» сторони людського єства, що нібито причаїлося в підсвідомому, а насправді до часу залишалося лише почасти актуалізованим. Між іншим, чи не саме з огляду на відкриття в собі (людині) жахливих глибин хіті і бажань Антон Чехов свого часу пройнявся думкою про те, що людина все своє життя мусить видушувати із себе по краплі раба, аби тільки не занепасти духом та не втратити остаточно шанс відбутися з огляду на дійсне покликання.

По-друге, Лукавий, очевидно, не без згоди Творця, а інакше і бути не могло, бо в іншому випадку всяка всесильність і суверенність Бога є лише пилом в очі збентеженої людини, сприяв дієвими методами

пробудженню гріховного ества в людині. Задля цього Сатанаїл «вліз у жабу і підповз під Єву, яка спала у затінку райського дерева, а затим в Адамі і Єві їй, принадивши їх, спокусив на гріх» (3, 80), сприяючи при цьому потьмаренню розуму внаслідок збудження хіті.

По-третє, судячи з логіки біблійних подій, Сатанаїл був обізнаним зі своїм істинним призначенням, тому завбачливо виконував все необхідне, аби сповна зреалізувати свою місію. Тому не дивно, що «Райське дерево, з гілки якого воно пішло, виросло в раю з насіння, кинутого посередині раю Сатанаїлом тоді, як Бог насаджував рай» (59, 97). Щоправда, як показує далі легенда, прямої змови поміж Богом і Люцифером не було, тобто вони діяли кожен за своїм, покладеним на них кимось чи чимось планом. Отож, «помітивши згодом це дерево, Бог прорік Сатанаїлу: «Тут буду Я і тіло Моє, і буде тобі на вигнання», оскільки з нього виросте дерево хреста» (59, 97).

Як бачимо, від самого початку Бог знав про спокусу і розбещення людини, як і про те, що людині до снаги подолати свою гріховну частину ества, очевидно, шляхом усунення власної сексуальності або її радикальної трансформації в щось абсолютно нове і життєдайне. Принаймні, про те, що існує можливість і шлях подолання людиною «одержимості» власною сексуальністю свідчить одкровення Хоми, прозваного в народі Невіруючим, подане в Апокрифічному Євангелія: «Ісус помітив немовлят, що смоктали молоко. Він мовив до учнів своїх: Ці немовлята, які смокчуть молоко, схожі на тих, які входять до царства. Вони сказали йому: Що ж, якщо ми – немовлята, ми ввійдемо в царство? Ісус сказав їм: Коли ви зробите двох одним, і коли ви зробите внутрішню сторону як зовнішню сторону і зовнішню сторону як внутрішню сторону і верхню сторону як нижню сторону, і коли ви зробите чоловіка та жінку одним, щоб чоловік не був чоловіком і жінка не була жінкою, коли ви зробите очі замість очей і руку замість руки і ногу замість ноги, образ замість образу, – тоді ви ввійдете в [царство]» (1, 90, Євангеліє від Хоми 162.27).

Врешті-решт, міркуючи над тим, що переповідають міфи та легенди про людину і її місце та становлення в світі, якось сама по собі напрашується думка про те, що від самого початку свого Буття людина мусила втратити себе заради світу, аби з часом все ж віднайти себе. Цей шлях від краю Буття і до його краю неоднозначний і водночас є трагічним та комічним, але здебільшого драматичним: людина постійно перебуває в русі. Щоправда, свідомим цей рух стає лише тоді,

коли він припиняється. До того людина вимушена блукати в мороці власного невігластва, будучи гнаною власними бажаннями і страхами як своєрідними продовженнями бажань. Принаймні, про це свідчать всі відомі й більш-менш доступні для ознайомлення есхатологічні тексти та вчення, в тому числі і Тибетська, і Єгипетська книги мертвих, і Новий Заповіт тощо. А за всяким суєтним існуванням неодмінно прихована сексуальність як дещо, що значною мірою причетне до формування життєвої ситуації заклопотаної істоти.

Отже буденна людина виявляє себе заручником замкненого кола: допоки вона залишатиметься в полоні власної сексуальності, їй не до снаги покласти край власним життєвим поневірянням та віднайти в своєму серці спокій і злагоду. Але з іншого боку, допоки людина спрямовуватиме всі свої зусилля та увагу на опанування принад навколишнього світу, їй постійно бракуватиме часу та натхнення, як-то кажуть, розібратися в собі: відслідкувати і осмислити реальні мотиви та джерела свого становища і поведінки. Проте шлях до подолання трясовини буденного людського існування може виявитися напрочуд простим, адже «завдяки первісному міфіві збереглася справжня історія, історія людського буття, у ньому треба шукати і віднаходити принципи та моделі всіх поведінок» (17, 55). Тож в міфіві закладена цілісна первинна інформація, необхідна і достатня для того, аби віднайти відповіді буквально на всі людські запитання. Потрібно лишень мати терпіння і хист вслухатися та вчитатися в те, що переповідають міфи, а часто й легенди чи казки. А далі справа часу – поступово розширюватиметься бачення світу та зміцнюватиметься віра у власну спроможність сприймати життя і людину як вони є, а не як ми собі звикли про те думати.

Зрештою, торуючи собі життєвий шлях чи то через терни до зірок, чи то через накопичення і привласнення у безодню життєвих клопотів, варто завжди пам'ятати про те, що «не можна забути те, що сталося *in illo tempore*. Справжній гріх – це забуття...» (17, 55). Бо забувши про те, що було і є від самого початку, людина автоматично втрачає можливість відтворити власну цілісність. Відповідно все її життя і потуги виявляються марними, адже за ними не критиметься нічого з того, що робило б поступ людини цілеспрямованим, вірним з огляду на Вічність і Буття. Інакше кажучи, заклопотана істота, котра забула, Чим вона є насправді, уже лише пил на скронях Вічності: їй принципово ні нащо сподіватися. Вона – суєта із суєт.

Суть сексуальності з огляду на неспростовну релігійність буденної людини

Небеса – не місце і не час –
але тільки наша власна досконалість.

Ричард Бах

Одним з найжаданіших скарбів, якого так чи інакше прагне кожна людина в своєму житті, є істина. Природно, існують помітні розбіжності як у трактуванні цього поняття, так і в уявленнях про істину з огляду на культурну, освітню, духовну або й практично будь-яку іншу відмінність поміж людьми. І все ж для переважної більшості істина перш за все асоціюється з чимось статично довершеним, завжди незмінним; часто тим, що несе в собі абсолютну формулу всякого існування або відображає дійсність, як вона є, без жодних викривлень та похибок. Тому доторкнутися до істини або й досягнути останню з позиції буденної людини означає відкрити для себе суть чи природу конкретного прояву існування, а також первинні закони і закономірності буття в цілому. Водночас, розвінчати таємницю, покласти край невідомому, знайти спосіб опанувати якийсь зріз чи прояв існування і поставити його собі на службу або мати з того якусь користь. Коли ж мова заходить, так би мовити, про глобальну або абсолютну, точніше сказати, божественну істину, то її досягнення нібито поєднане із завершенням циклу життєвих поневірянь і випробувань, набуттям стану внутрішнього спокою та задоволення, цілковитим відстороненням від буденних клопотів та негараздів. Все, що притаманне існуванню звичайної людини перестає бути актуальним для тих, кому вдалося, а чи пощастило досягнути абсолютну істину, адже вони відкривають для себе інший стан буття. Проте, що в дійсності відбувається з людиною, котрій відкрилася істина як вона є, і що взагалі являє собою набуття істини, буденній людині насправді пережити чи якимось іншим чином відкрити для себе не дано. Вона приречена або мусить вдовольнитися лише міркуваннями і враженнями про суть істини та ймовірні наслідки від її досягнення, адже передати суть істини на словах принципово не можливо, оскільки «слабка сторона слів у тому, що вони спонукають нас почувати себе поінформованими, але коли ми повертаємося, аби поглянути на світ, вони завжди зраджують нас, і ми знову дивимося на світ як завжди, без жодного просвітлення» (33, 17). Таким чином, для досягнення

світу чи суті подій як вони є насправді не існує особливої потреби в словах. А коли так, то кожен, кому так чи інакше під силу постати перед реальністю, – мовчить та діє, і в результаті «отримує новий опис світу, в якому розмови не настільки важливі, а нові вчинки мають нові відображення» (33, 17). Водночас, ті, для кого істина лише предмет захоплення, а справжню та чи не єдину цінність вони бачать винятково у власній неперевершеній персоні – найчастіше вчиняють галас, силкуючись щось витлумачити з наявної в них інформації та вражень і те видати за результати осягнення істини. Відтак у повсякденному існуванні чільне місце належить все ж «прозі життя» хоча б з огляду на обмежені пізнавальні можливості буденної людини та низький поріг критичності залюблених в себе соціальних болванчиків: насправді переважна більшість тих, хто вважають, що вони якимось чином долучилися до істини, непомітно для самих себе стають заручниками нав'язливих переконань і вражень, а часто й фанатами джерела ерзац-істини. Найпотужнішими ж генераторами та ретрансляторами світоглядних як і будь-яких інших «канонізованих» інформаційних потоків та постулатів сучасності, звичайно, є наука та релігія, принаймні, в просторі іудо-християнської парадигми. Обидві, між тим, засновані на чистих догматах, хай-то будуть математичні аксіоми, закони фізики, хімії абощо, враження про природу елементарної частини і т.п., а з іншого боку, божественне одкровення, зведених адептами до купи і піднесених фанатами до рівня істини.

І все ж, попри неадекватність ані наукових, ані релігійних догматів Світові, реальному потоку подій чи структурі буття, буденна або цивілізована людина фактично не може обійтися без них, бо саме вони стоять за формуванням і функціональною підтримкою звичної для нас картини світу або й Всесвіту, а також змісту всякого існування. Саме в науці і релігії цивілізована людина черпає, так би мовити, наснагу до свого розміреного буднями проживання, бо ці дві «сестри» допомагають підтримувати стійку ілюзію дотичності пересічної соціальної істоти до істини. Остання, як вона виявляється для заклопотаної людини, зафіксована в Священних Писаннях так само і в зведених наукових «Кодексах», тобто підручниках, довідниках і т.п. Ось тільки дивно, що до цього часу ще ніхто не додумався звести основоположні наукові теорії в таку собі «Біблію», даровану Всесвітом шляхом «одкровення» «апостолам від науки» смертному люду, і канонізувати її. Але чого на світі тільки не трапляється? Очевидно, коли б виникла потреба у ще

більшому знеособленні людини і позбавленні решток її індивідуального прояву, між іншим опертого на приватний досвід, що іноді перетікає в езотеричний, або за інших дегуманізуючих обставин, цілком імовірно, з'явиться щось подібне до «Єдиного кодексу Істинного Знання і Віри». А якщо якомусь неуку чи неслуху виявиться невтямки або сумнівної істинності «Писаного», йому завжди на допомогу будуть готові прийти «служителі істини» і настановити на праведну путь незалежно від його бажання. Але, як свідчить життєвий досвід, особливої потреби в явному силюванні до «набуття» істинного «знання» наразі немає вже хоча б тому, що заклопотана істота в масі своїй не демонструє жодного дієвого бажання поривати з власним становищем та щось кардинально змінювати в своєму бутті.

А все тому, що добродіям, зацикленим на власній обмеженості та цілком зосередженим на набутті та відтворенні дрібних радощів земного життя, випростатися з тенет ангажованості наукою і релігією навряд чи під силу самотужки. Тим більше, що стан заклопотаності та концентрації на перманентних речах є цілком комфортним для буденної людини, навіть тоді, коли вона виражає певні невдоволення своїм існуванням та переконує себе й інших, що нібито має намір щось-таки змінити в своєму існуванні на краще, хай тільки-но складуться для того сприятливі обставини. А між тим, аби остаточно не схибити свідомістю у цій, здається, одвічній круговерті невизначеності, буденна людина конче потребує віри в щось, що якимось чином стабілізувало б її біг по замкненому колу «колеса сансари», відтворювало б нехай ілюзорне, але вкрай необхідне відчуття власної цілісності, ідентичності та спорідненості зі своїм онтологічним джерелом. Тому цілком закономірно, що буденна людина є завжди релігійною істотою, не зважаючи на те, що вона сама про це думає і ким би вона себе не вважала: чи то нігілістом, чи атеїстом або й войовничим марксистом. Принаймні, за словами К. Юнга, «підсвідоме завжди релігійне» (113, 211), а забобони «невже... не єдина релігія, що об'єднує народи всієї земної кулі?» (16, 112).

Зрештою, не особливо заглиблюючись в проблему структури людського ества, можна легко дійти висновку, що релігійність людини вкупі з забобонністю витікає з симбіозу обмеженості її пізнавальних можливостей та невгамовної жаги віднайти онтологічне джерело всякого існування, зокрема власного. А якщо так, то в суто функціональному плані сучасна релігія є нічим іншим, як прихистком або «останньою

цитаделлю», покликаними захистити розбиту паралічем невігластва істоту від страху перед незвіданим, та вберегти її від згубних розчарувань, викликаних її ж власною обмеженістю. Окрім того, релігія добре справляється з покладеними на неї очікуваннями бути втіхою для розгублених мандрівників битими шляхами людського життя. Чи не саме для цього в межах релігійних учень витворені живописні картини раю, що очікує винятково на «принижених і злидених» після їхніх земних поневірянь. Тож сучасне іудо-християнство в усіх своїх проявах поміж іншим чудово виконує «місію» возвеличення ницької людини, а також виправдовування деградації чи не найдосконалішого Творіння Всесвіту до рівня безликої соціальної істоти, підносячи всі перипетії буття людини як невідворотне і «санкціоноване» богом явище. В такий спосіб, по-перше, відбувається відвертання уваги людини від думок про її ганебне становище та пошуку нею дієвих механізмів і способів покласти край своїм поневірянням в мороці гедоністично-споживацької в'язниці духу. По-друге, виправдовування всякої несумісної з людяністю, направленої проти власного ества, свободи і гідності, поведінки, адже «...релігійна людина навіть тоді, коли вона доходила до дій, які вже межували з безумством, ницістю і злочином, хотіла вірити і вірила в те, що імітує своїх богів» (17, 56) або, принаймні, слідує своїй долі, неодмінно визначеній богом. Щоправда і в цій, здавалося б, мерзennій щодо людини ситуації, очевидно, є свій глибокий зміст з позицій Буття. Принаймні, якщо слідувати давнім уявленням про циклічність розвитку Всесвіту, в тому числі і людської культури, сучасна людина живе в найжорстокішу з чотирьох епох – Залізний вік або Калі-Югу і мусить отримати відповідний досвід. Найчастіше такий досвід є досить неприємним або болісним, і без відповідного стимулу далеко не кожна людина здатна витримати відповідні життєві поневіряння, віддавши перевагу самогубству: перманентному – хронічні хвороби, алкоголізм, наркоманія, розпуста або що; одномоментному – суїцид. Іудо-християнство ж або й інші світоглядно-релігійні парадигми, котрі окрім іншого, стимулюють до бездумної реалізації індивідами саме репродуктивних функцій, а з іншого боку всіляко сприяють обмеженню пізнавально-пошукових можливостей та спонукають схилитися перед культом страждань, виконують функцію консерватора ситуації: надають зміст існування знедоленим і обділеним. Спонукають останніх щонайменше до кінця випробувати свою долю, покладаючись на волю

вищих сил і сподіваючись на їхнє, так би мовити, співчуття і розуміння, чи сліпо вірячи в їх любов або справедливість.

Цілком імовірно, що заради отримання повною мірою щойно згаданого специфічного досвіду персоналізованою ідентичністю або людською душею, іудо-християнство безпосередньо причетне також до підтасовування життєвих установок і цінностей, внаслідок чого весь світ перевертається шкереберть, а всякі спроби сучасної людини реалізувати мрії про досконалу істоту стають марними. Адже релігія в симбіозі з наукою, приміром, психологією підсвідомого (фрейдизм і неофрейдизм) таки творять «чудеса» запаморочення свідомості індивіда, коли біле стає чорним, а істинне хибним. Зокрема фрейдизму вдалося-таки остаточно очорнити людину, нібито відкривши в ній жахливе підпілля найогидніших потягів і устремлінь. До того ж це «пекло» людської душі на диво легко почало широко визнаватися джерелом всіляких проявів творчого начала людини та піднесених станів душі. Природно, що на тлі демонізації людини фрейдизмом цілком закономірним стає припущення про те, що «вчення про гріхопадіння проливає інше світло на виявлене в людині підпілля, на злочинні інстинкти в її підсвідомості. Якщо людина є істотою гріховною і якщо вона вчинила первогріх з огляду на притаманну їй свободу, то це означає, що вона є істотою возвеличенню, вільною духом» (77, 15). Проте, з іншого боку, теологічний погляд на світ і місце людини в ньому все ж призводить до закабалення людини як творчої істоти. Зокрема, на думку М. Гартмана, «теологічне розуміння навколишнього світу, відповідно до якого, в цьому світі реалізується вище життя, є спільним зі свободою та моральнісним аспектом людського існування» (77, 272).

Однак чи не найголовніша властивість релігії полягає в тому, що вона є джерелом основоположних інтерпретацій, які трансформують систему ілюзій у звичний світ буденної людини та вимальовують або й виправдовують наявний стан речей в ньому як єдино можливий і «освячений» згори. Як наслідок, релігія неодмінно стоїть за специфікою того, що можна назвати «картиною світу» та визначає особливості поведінки «спостерігачів» і «художників» в одному обличчі цієї картини. Принаймні, «...вірування... мають таку спільну основну ноту: вони змушують людину діяти інакше, не так, як вона вчинила б спонтанно, вони змушують її протистояти думкою тому, що підказують їй безпосередній досвід і проста логіка; тобто вони змушують її стати

тим, чим вона не є (чим вона не може бути) у своєму мирському, непросвітленому стані, у своєму людському бутті (17, 373).

Природно, що будь-яка релігія, а особливо іудо-християнського гатунку, виконуючи надважливу функцію в існуванні сучасних людини і людства, не могла залишити осторонь своєї найретельнішої уваги проблему сексуальності. Як наслідок, ця своєрідна властивість людини була піддана іудо-християнством тотальній догматизації, внаслідок чого відбулося спотворення самого явища сексуальності на рівні свідомості буденної істоти, починаючи з його природи і завершуючи його призначенням в існуванні індивіда та соціуму, а також специфікою реалізації. Врешті-решт, трапилося так, що (нібито первинна) потреба людини в сексуальних зносинах практично перетворилася на соціальне табу, а сама людина опинилася заручником штучного конфлікту поміж потужним стійким потягом та пуританською цнотливістю. Цей перманентний конфлікт перетворює, якщо не все, то щонайменше значну частину людського життя на постійне поле боротьби поміж бажанням та страхом осуду. Тож поза моральнісними цінностями та нормами своєрідне джерело насолоди в межах іудо-християнської культури перетворилося на фактор внутрішньої напруги і роздратування. Безумовно, це відобразилося як на особливостях світовідчуття та світоставлення людини, так і на специфіці людського існування взагалі. Людина втратила значну частку своєї безпосередності, що відповідає її сексуальності, натомість набувши деякої яскраво вираженої регламентованої штучності – цивілізованості, адекватної особливостям патологічно-суб'єктивного трактування змісту і значимості існування в цілому та сексуальності зокрема. Інакше кажучи, те, що для людини певний час було таким же природнім явищем як процес дихання, з формуванням тенет, сплетених з моралі і догм, до чого, між іншим, чи не найбільше доклалося іудо-християнство, стало перманентним клопотом життя, навколо якого майже постійно утримувалася поза її волею увага невдоволеної і завжди не до кінця реалізованої соціальної істоти. Тому, очевидно, слушним є припущення про те, що «...встановивши вимогу, аби все сексуальне життя протікало в руслі шлюбу, іудаїзм тим самим змінив світ. Не буде перебільшенням сказати, що дякуючи саме проголошеній в Торі забороні на позашлюбні статеві стосунки, стала можливою поява західної цивілізації» (106, 24). Хоча покладання в основу формування західної цивілізації заборони на позашлюбні статеві стосунки як наріжного каменя, насправді, є явним перебільшенням,

оскільки в цьому випадку має місце неприхована гіперболізація етично-раціональної складової соціально-регулятивної сфери існування людини. Тому радше, навпаки, у відповідності до космічного чи буттєвого циклу людського існування, іудо-християнство, виконуючи функції, відведені йому Буттям, піддає жорсткій регламентації статеве життя людини та догматизації самого явища сексуальності. Зрештою, поза волею буденної людини і повноцінним її усвідомленням повноти і глобальності того, що відбувається, в житті цивілізованої людини стався поворотний момент, коли, зі слів Ф. Ніцше, «християнство отруїло Ероса: він, правда, не вмер, але перетворився на порок».

Заповзяті і наполегливі спроби іудо-християнства взяти під контроль сексуальну сферу людини, звичайно обмежуються сферою свідомого зрізу прояву людського ества та/або приватно-соціальною сферою існування людини. Дістатися ж джерела самої сексуальності як і ества людини, очевидно, будь-якій релігії зась, бо інакше всякий індивід перетворився б на довільно програмовану істоту, на такого собі зомбі, позбавленого навіть крихітного потенціалу якимось чином обмежити свою схильність до програмування. Проте адепти іудо-християнства, як зрештою і всяка пересічна людина, м'яко кажучи, особливо не переймаються проблемою власної онтологічної цінності та самодостатності, віддаючи право на організацію специфіки простору свого існування, як і особливостей приватного існування на відкуп віртуальним надприродним «священним силам», тобто богам чи богами, а насправді, вченням. Щоправда, як стверджує Колін Уїлсон: «Немає нічого небезпечнішого для людства, як віра в те, що його справи в руках надлюдей» (89, 121), адже в такому випадку нехтується щонайменше унікальність індивідуальності, яка розчиняється в безликій масі натовпу, об'єднаного і керованого певним вченням.

Звісно, аби утримувати маси у покорі і безвільному слідуванні приписам домінантного вчення, останнє має курувати всі ключові моменти прояву людського існування, до яких безумовно належить сексуальна сфера людини. Тож не дивно, що ревниві іудо-християни, наприклад, Вольтер Тробіш, мабуть, глибоко переконані в тому, що «секс повинен відбуватися лише в певний час згідно з планом Господа. Заснований на планові Господа, сексуальний інстинкт є потужним джерелом життя і єднання двох істот. Поза планом Господа він набуває руйнівної сили, перетворюється на джерело жорстокості, збочень і смерті» (53, 11). До того ж, як показує історичний досвід, справа далеко не завжди

обмежувалася лише переконаннями і їх толерантним обстоюванням, оскільки часто подібні переконання, віддані у «користування» фанатам, приводили, м'яко кажучи, до ганебних наслідків.

Зокрема, таки дійсно «отруєний Ерос» переростає в жахливу проблему для тих, хто з власної вини під тиском іудо-християнського вчення постійно вимушений цькувати в собі та інших сексуальну природу, вбачаючи в ній причину внутрішньої напруги та значної частини своїх негараздів. Як наслідок, чи не кожен з нас став заручником манірно-цнотливої атмосфери, в якій відбувається поступове «гниття» людського єства з наступною перспективою його остаточного розпошення в Ніщо. Щоправда про це іудо-християнство воліє чомусь мовчати, між тим, сліпо списуючи всі проблеми в існуванні людини і людства на вибрики сатани – такого собі цапа-відбувайла в межах іудо-християнської культури: «Сатана намагається посилити в нашому розумі неприйнятні Богові думки...» (53, 153). Але водночас адепти домінантної світової культури, принаймні сучасні, без особливих пересторог стверджують: «Біблія – книга про секс. В Біблії відверто говориться про те, що рухає людським сексом» (53, 11). Критики іудо-християнського вчення, між тим, ще більш радикальні в своїх судженнях стосовно «цнотливості» священних текстів: «Основа іудаїзму Талмуд місцями надто непристойна книга» (39, 315). І їм дійсно-таки є за що критикувати хоча б з огляду на ту кількість сексуальних варіацій і посилянь на сцени та події з сексуальним підтекстом, які представлені здебільшого в Старому Заповіті або стилізованій історії формування іудейства як феномену світу. До того ж, якщо бути уважним і максимально безстороннім до викладеного в Старому Заповіті або Торі, то можна помітити, що увага авторів цих шедеврів світової культури чомусь переважно приділяється не опису єдино правильних згідно з релігійним вченням сексуальних зносин між чоловіком та жінкою в межах шлюбу, а різноманітним сексуальним збоченням. Приміром, сцена з Лотом, праведником господнім, із яким його доньки вчинили інцест в печері, втікаючи від кари господньої, посланої на Содом і Гоморру. Або красномовні натяки любові царів ізраїлевих до великої кількості жінок, як це було, наприклад, з Соломоном: «І було у нього сімсот жінок і триста наложниць» (3-я Царств, 11), а то й красномовні натяки на їх любов до чоловіків. До того ж, далеко не завжди після чергової подачі факту сексуального збочення за його згадуванням іде пряма вказівка уникати подібних вчинків під страхом Страшного Суду

і неприємних перспектив Гієни Огненної. Що саме по собі є досить дивним, адже Біблія в цілому, на думку віруючих, неодмінно наставляє на шлях праведний, аби віруючий таким чином був «догідливим» перед очима іудо-християнського господа. А віддана віра іудо-християнина, очевидно, нерозривно пов'язана зі страхом господнім, тому цілком логічним було б, якби за кожним описом неугодного богу діяння йшов опис божої кари задля укріплення страху господнього. Хоча це лише припущення оперте на формальну логіку, яка часто не співмірна з потоком життя та особливостями прояву людського існування, а отже, і не відображає дійсного стану речей та того, як щось має бути насправді. А насправді, ми маємо справу з обмеженими пізнавальними можливостями людини, прикритими формальною логікою, яка за своїм призначенням упорядковує уривчасті знання про світ у чітку структуру уявлення про нього або схематизує людину і простір її існування. Тому, відходячи від формальної логіки і беззастережних висновків, варто припустити, що Біблія в цілому несе значно ширше навантаження, аніж переповісти сфабриковану історію іудеїв вкупі з Євангельськими одкровеннями та апостольськими настановами. Поява Біблії і предтеч її, зокрема Тори, вказує на певні кардинальні зміни в потоці життя, формування явно відмінних від попередніх обставин становлення і самореалізації людини в світі.

З писаних та інших джерел, вік яких сягає 3-3,5 тисяч років, (а їх, на щастя, залишилося не так вже й мало, попри «просвітительську місію» ранньосередньовічного християнства) та наскільки це можливо, уникаючи догматичних нашарувань і соціально-наукових фікцій у вигляді марксизму-матеріалізму тощо, ми можемо почерпнути фрагментарну інформацію про тодішні умови і обставини існування людини. Зокрема складається стійке враження про те, що у давніх народів еллінської доби панувала сексуальна розкутість, яка все більше набирала обрисів розпусти. І тут проблема криється не стільки в моралі, адже для досократиків, приміром, в сексуальній сфері домінував потяг до естетичного, а не схильність сліпо триматися за певні норми та установки, скільки в домінантній моделі світосприйняття і світоставлення. Цілком імовірно, що тодішні народи опинилися перед загрозою уповільнення або й припинення власного, насамперед, цивілізаційного розвитку внаслідок, умовно кажучи, досягнення певного балансу між виробництвом всіх необхідних умов для, відповідно до тодішньої культури, пристойного життя людини та об'ємом споживання. Остан-

не, природно, стало б підставою для перемикання лівової частки енергії на задоволення різноманітних, в тому числі і тілесних втіх. Не останнє місце, а можливо і взагалі першість, в такому разі належала б задоволенню сексуального потягу, що за відсутності обмежуючих начал, швидше за все, відкрили б зяючу прірву людських бажань, яку вже нічим не перекрити. Наслідки такого розвитку подій могли б виявитися найрізноманітнішими для людини і людства в цілому, але навряд чи хоча б один із можливих варіантів був би втішним. В усякому разі, людство в межах ойкумени опинилося обличчям перед загрозою власного виродження: щонайменше воно б втратило стимули для будь-якої напруженої інноваційної діяльності і захлинулося б власними наявними досягненнями або б зрештою чисельно скоротилося до критичної межі виживання роду внаслідок війн та інших природних і штучних катаклізмів. Інакше кажучи, за останні 3-3,5 тисячі років тому настав переломний момент, коли перед очима античних народів почала вимальовуватися перспектива своєрідного чергового «потопу». Аби уникнути цієї перспективи, необхідні були радикальні кроки. Що і вчинив, якщо вірити біблійним переказам, Мойсей на чолі єврейських племен, водячи їх сорок років по пустелі.

Проблукавши сорок років у пустелі, євреї таки дійсно позбулися того, що можна ідентифікувати як рабство. Але це не була буденна звичка рабування перед сильними світу цього, адже в межах Єгипетського царства, всупереч сучасним фальшивим інсинуаціям, євреї почувалися досить добре, а інакше, з якого б це доброго дива єгиптяни так легко б позичили їм свої коштовності і золото напередодні єврейського виходу в пошуках «Землі Обітованої». Мойсей, найімовірніше, поставив собі за мету шляхом потужних страждань, по-перше, вбити в євреях відчуття заспокоєності і стабільності, набуте попередніми поколіннями внаслідок розміреного життя в достатку та відносній безпеці. По-друге, виробити схильність до беззаперечного упокорення віртуальним ідеям, на зразок Іегови, аби позбавити їх раз і назавжди схильності ставити під сумнів «божественне» походження різноманітних директив морального і екзистенційно-ментального зразка. А інакше ще яким чином можливо змусити більш-менш задоволену всім людиною активно діяти, як не сформувавши низку стимулів, до того ж таких, які б містилися в самій людині. Отже, сорок років мандрів пустелею сформувало потужне ядро з критичної маси людей, що стали носіями абсолютно нової життєвої парадигми, радикально відмінної від притаманної античним

народам. Жорстке обмеження в задоволенні переважної більшості екзистенційних та вітальних потреб, особливо сексуального потягу в прийнятній і бажаній для людини формі стало для євреїв звичною стихією життя, яке з часом тією чи іншою мірою поширилося спочатку на всі християнізовані та омусульманені народи, а потім і решту цивілізованих. І таке становище ще й до сьогодні здебільшого легко виправдовується «волею Божою». Таким чином не помітно для самих себе іудеї першими стали заручниками змодельованих ззовні штучних обмежень, перетворившись на фанатів набутих переконань та певної моделі світу, які вони так активно поширювали та все ще продовжують поширювати або й нав'язувати решті світу. Звичайно, для цього в їх розпорядженні в різні часи були і наразі залишаються досить дієві аргументи на кшталт мабуть-таки геніальних адептів-філософів-богословів, фундаментальних релігійно-соціальних інститутів, потужних фінансово-економічних важелів, колосальних медійних ресурсів, а ще, що мабуть найголовніше, переконання у своїй богообраності та покликаності донести «Господню» волю всім народам відповідно до укладеної між Іеговою та батьками юдаїзму, як, зрештою, і всього іудо-християнства, угодами.

Тож в сухому залишку іудо-християнство мало і мусило, на скільки це є можливим, покласти край скочуванню античних народів у прірву виродження, очевидно, шляхом запровадження жорсткого самообмеження, особливо, що стосується задоволення вітальних потреб, зокрема сексуального потягу. Накопичена і збережена таким чином людська енергія мала бути спрямована на формування і підтримку нових обставин становлення людини, а відповідно і нової картини світу, почасти далеко непривабливої порівняно з античністю, якщо брати, приміром, західноєвропейське середньовіччя. Але може виявитися, що це був чи не єдиний шлях відродження у екзистенційно зледачілої античної людини, відновлення з попелу забуття жаги до самопізнання і пошуку нового незвіданого.

До речі, в Біблії та пізнішій біблійній міфології, що буйно розрослася на доброму ґрунті Апокрифічних Євангелій та різноманітних ересей, подається дещо своєрідна порівняно з іншими філософсько-релігійними текстами давніх народів картина формування або зародження людської сексуальності. Відповідно до іудо-християнської догматики сексуальність не є атрибутом Господнього Творіння за образом і подобою Його. Останнє фактично означає, що сексуальність не

належить до невід'ємних властивостей природи людини, а є лише її надбанням, хоча й одним з найперших, якщо не найпершим взагалі. Зокрема, якщо розмірковувати в контексті Старого Заповіту, то сексуальною людиною стала водночас зі скоєнням акту гріхопадіння, пов'язаного з набуттям нею дивовижним чином здатності розрізняти добро і зло. А інакше з якого б то доброго дива, одночасно пізнавши дуальну пару добра і зла, першолюди відразу ж усвідомили себе оголеними і засоромилися своєї природної подобі. До того ж, не один поперед одним засоромилися, а спробували приховати свою оголеність від сторонніх, божих очей, «очей» всевидячого Творця. Тож складається переконливе враження, що сексуальність, окрім іншого, якимось чином пов'язана зі спроможністю людини розрізняти добро та зло, а отже з її здатністю надавати сенс та властивістю робити вибір. Інакше кажучи, ставши в певний момент сексуальною істотою, першолюдина зазнала докорінних змін і перетворилася на соціальну істоту, таку, якою ми собі уявляємо людину, таку, якою і є кожен з нас. Тому, якщо виходити з іудо-християнських онтологічно-світоглядних установок, природа сексуальності може виявитися співмірною природі дуальної пари добра та зла: разом з набуттям сексуальності людина ступає за поріг цілісності світу, що розпадається в межах її сприйняття на стійку сукупність етично поляризованих проявів. Зокрема, до «вигнання» першолюдини з «раю» їй було властиве винятково адекватне сприйняття і відображення потоку подій, що перетворювало чисто природну істоту на його органічну частину. Пізнавши ж дуальну пару добра і зла, людина вичленила себе з потоку, ставши осторонь подій, однак набувши при цьому властивості формувати власне ставлення до подій, а швидше всього, і спроможності моделювати та форматувати специфіку штучного світу власного існування. Принаймні, складається стійке враження про те, що саме людство у своєму (історичному?) розвитку стоїть за формуванням обжитого світу або ойкумени. Між тим, наразі не вдаючись в подробиці проблеми істинного деміурга осібною світу існування людини і людства, все ж можна дійти висновку, що сексуальність, окрім іншого, виконує функцію активатора прояву людської властивості формувати або, щонайменше, підтримувати в функціональному стані і модифікувати штучний світ ноосфери, вириваючи себе із загального потоку буття. Водночас в індивідуальному порядку деміургічна властивість людини тією чи іншою мірою проявляється ще й як схильність до формування кожним окремо взятим індивідом суто ілюзорного і, здебільшого,

плинного світу приватних фантазій, де в своїх мріях одні час від часу знаходять розраду і втіху, а інші «поселяються» навіки, уникаючи нестерпного нібито зовнішнього стосовно них світу (аутизм).

Таким чином за іудо-християнською версією сексуальність стоїть за проявом деміургічного, саме деміургічного, а не творчого начала людини, як на те безпосередньо вказує психоаналіз. Інакше кажучи, сексуальна істота, поміж іншим, самостійно творить світ власних фантазій і мрій, а не відтворює потік подій як він є в реальності. Мотивом прояву схильності до деміургії, очевидно, є певна невдоволеність, бажання витворити ідеальний світ власної втіхи. А найбільшу втіху, як їй здається, людина може отримати від задоволення своїх сексуальних фантазій. Тоді як до творчості людину, цілком ймовірно, підштовхує прагнення відтворити або відобразити вже наявну гармонію реального світу, привнести її в життя буденної істоти. В цьому контексті, до речі, своєї повноти і змістовності набирає думка К'єркегора про те, що від часу винайдення друкарського станка, диявол поселився в друкарській фарбі, адже часто, дуже часто написане таки дійсно хибує бажанням авторів поділитися ідеальним світом власних переживань та нереалізованих найпотаємніших бажань з іншими. Принаймні, пишучи, автор так чи інакше, але найчастіше автоматично лукавить або вимушений лукавити. Як наслідок, переважна більшість надрукованого не стільки відтворює гармонію в людині і навколо неї, як це відбувається під час сприйняття шедеврів творчості, скільки розпалює багаття приземлених мрій та прагнень. Очевидно, теж саме стосується всякої попси, що за своєю природою не творча, а деміургічна – відтворює, актуалізує і уніфікує підпільний світ потаємних переживань і потягів переважної маси населення.

Звичайно, чіткого критерію умовного розмежування поміж творчістю та деміургічністю людини не існує, але наразі найбільш адекватно ідентифікувати і те, і інше можна, звертаючись до власних переживань естетичної насолоди, що радикально відрізняються від плотського чи емоційного задоволення. Відтак складається на те, що творчість та деміургічність, як і переживання, що супроводжують їх, відповідають умовно різним проявам чи станам того, що в іудо-християнстві прийнято ідентифікувати як душу, а ще точніше, різним душам, чи «тілам», яких в релігійно-філософських концепціях, відмінних від іудо-християнської парадигми, та езотеричних вчень, між іншим,

налічується від семи до дев'яти. Скажімо, в українській езотериці, що знайшла своє відображення зокрема в характерництві та Спасі, йдеться про те, що людське тіло є лише стеблиною, біля якої, разом з якою живуть дев'ять могутніх невидимих істот: Срібна людина (Сяйво), Даж, Малка, Сак, Вол, Хор. Є ще три, які нібито людина втратила, Кален, Тар, Швак. Вони перебувають поряд з людиною, але заклопотана істота не бачить і не відчуває їх, і вони її, до речі, теж: вважають, що живуть самі по собі. Це трапилося не в останню чергу тому, що ми з різних причин розучилися їх бачити так, як це колись уміли робити наші давні пращури (Спас), а отже, щонайменше, і рахуватися з ними. Очевидно, саме з цими могутніми невидимими істотами (енергетичними тілами) або з окремими з них і пов'язані родова пам'ять, творчі та деміургічні здібності, інші властивості та стани людини. Між тим остання виявилася настільки цивілізаційно затурканою, що всі свої спроможності і прояви знічев'я додумалася приписати роботі мозку або пояснити якимись анатомо-фізіологічними процесам її організму. В іншому випадку – аморфній і безликій «волі божій». Такому повороту подій, до речі, неодмінно сприяло або, як мінімум, не протистояло іудо-християнство як певний спосіб, механізм і водночас стиль упорядкування спільного світу та організації людського існування. Як результат, у межах іудо-християнства людина має справу, очевидно, зі спотвореним враженням про саму себе, свою природу та світ. А все, відображене в спотвореній картині світу, природно, також спотворено. Така доля, звичайно, не обминула і сексуальність, яка врешті-решт виявилася в очах буденної людини ні чим іншим, як чи не найдосконалішим інструментом спокуси в руках диявола та водночас засобом розмноження людини на землі.

Ось тільки питається, як могло так статися, аби «диявольський інструмент» слугував задуму і славі божій, тобто масовому втіленню його творинь на землі. Інакше, закрадається досить крамольна, як на затуркану свідомість, підозра в тому, що і хіть, і статеве розмноження людини – це дві сполучені поміж собою ланки одного й того ж ланцюга космічних процесів. Тобто за статевим розмноженням людини стоїть не Бог, а Лукавий. Або й взагалі ці двоє є одним і тим же, точніше, різними проявами одного й того ж. Цим «єдиним» є Ідея як своєрідний інтерсуб'єктивний польовий субстрат або впорядковуюче начало, дія якого поширена на певну досить замкнену спільноту. Наразі мова йде про Ідею, умовно позначену як монотеїзм, що поширила свій вплив на іудеїв, християн та мусульман – аврамічні світоглядні групи.

Згадана Ідея, як і будь-яка інша, тримає у покорі всіх своїх adeptів не лише і не стільки заради блага останніх, а, цілком імовірно, заради гарантованого постійного підживлення у вигляді вітальної енергії, котрою так «щедро» вимушені ділитися раби божі, підносячи усю славу господу своєму. А разом власні емоції, котрі відповідно до своєї природи несуть досить потужний енергетичний заряд. Ідея ж не гребує жодною з них, судячи з того, як в просторі іудо-християнської парадигми схвалюються і стимулюються страждання, біль, муки і т.п. Тобто «богу» все рівно, які емоції «споживати», головне, щоб вони були якомога інтенсивнішими. А от по силі інтенсивності, склалося так, що негативні емоції значно перевершують позитивні. Можливо саме в цьому і криється причина того, що в світі постійно зростає лють, ненависть, заздрість і їм подібні механізми продукування негативних емоцій.

Сексуальність як об'єкт маніпулювання в просторі науково-побутового та медичного контекстів

Як би це прикро звучало або й дратувало чи обурювало, але насправді буденне існування людини, ким би була та чи інша особа, є нічим іншим як «сліпим» проживанням нею свого життя, іншими словами, життям на автопілоті. І саме з огляду на те, що людина ладна захоплюватися всім, чим завгодно, аби тільки не віддавати собі раду в тому, що з нею насправді відбувається тут і тепер, на практиці виявляється, що «найпростіші питання – насправді найскладніші. Де ти народився? Де твій дім? Чим ти займаєшся? Куди ти йдеш?» (6, 49). Адже наше безпосереднє існування щомиті якимось дивним чином випадає з нашої уваги, зосередженої найчастіше на якихось нібито серйозних чи масштабних, невідкладних чи перспективних справах, цілях, фактах, подіях абощо. На чомусь, що вперто видається нам вкрай важливим. Натомість дійсно суттєві моменти нашого існування, поєднані з реальним покликанням людини в світі, якщо таке взагалі існує, зі справжнім вибором абощо, перетворюються в очах заклопотаної істоти на другорядні.

Тож сталося так, що в потоці одноманітних днів ми витрачаємо мінімум зусиль і енергії на осмислення і проживання дійсно важливих для нас моментів існування. Ми не звиклися з тим або й уникаємо того,

аби щомиті зосереджувати свою увагу на власних вчинках та поведінці. Ми практично не концентруємося на власній та інших дійсній ситуації, вдовольняючись частковими враженнями про неї. А той дріб'язок уваги і зусиль, які ми приділяємо суто собі знову ж таки на автопілоті, найчастіше спрямовані на відтворення і зрідка на незначну корекцію вже звичного для нас враження про себе чи стилю поведінки.

Ще більше в течії одвічного життя ми відсторонюємося від спроб кардинально осмислити і переглянути власне становище, хоча й не оминаємо нагоди раз у раз нарікати на нього. А якщо так, то закономірно напрошується думка про те, що існування буденної людини розгортається саме по собі, фактично без осмисленої, принаймні достатньо осмисленої участі самого індивіда. Ми ніби дивимося фільм про власне життя, найчастіше переймаючись лише власним ставленням до того, що день у день «крутиться» на «екрані» нашої свідомості, та переживаючи певні емоції і відчуття з приводу «побаченого». І вже дуже рідко, якщо взагалі це трапляється в житті буденної людини, зосереджуємося на тому, що може виявитися поза «кадром» або й взагалі приховане за «переглядом» власного існування.

Тож складається на те, що буденна людина занурена в стан, так би мовити, соціального анабіозу. В цьому стані практично всі свої дії ми вчиняємо автоматично, тобто постійно відтворюємо раніше набуті моделі поведінки або реакції на ті чи інші подразники чи умови та обставини виживання. І що найважливіше, нас, як правило, особливо не хвилює наша своєрідна відстороненість від нашого ж життя, навіть, якщо ми її якимось чином відчуваємо або й усвідомлюємо. Принаймні, переважна більшість з нас, не докладає практично жодних зусиль, аби щось змінити в цій ситуації на краще. Інакше кажучи, ми сприймаємо стан соціального анабіозу як норму нашого життя, як єдино можливий і правильний спосіб нашого існування.

Очевидно, ситуація, в якій віднаходить себе буденна людина, має певне підгрунття. Зокрема, стан соціального анабіозу, за аналогією з природним анабіозом, спрямований щонайменше на зведення до мінімуму затрат, умовно кажучи, вітальних ресурсів людини. А це наштовхує на думку про те, що людина від природи наділена досить обмеженими енергетичними запасами, які вона постійно мусить економити, як наслідок, жертвувати перспективою індивідуального становлення як унікального буття, що сповна оволоділо мистецтвом жити і творити. В іншому випадку, може виявитися, що її насправді

досить потужні вітальні ресурси певним чином використовуються чи затрачаються поза її ж усвідомленням і контролем, а отже не на її потреби чи в її справжніх інтересах. Водночас, езотерики різних шкіл і напрямків постійно стверджують, що «можливості людини такі великі і втаємничені, що маги, замість того, аби думати про них, віддають перевагу їх дослідженню, сподіваючись коли-небудь зрозуміти хоча б що-небудь» (31, 291). Відтак буденна людина, очевидно, не усвідомлюючи того, опинилася заручником ситуації, за якої вона не належить собі, хіба що частково, ані тим більше не володіє і не розпоряджається собою. Відповідно, вона – такий собі предмет використання в руках чогось, що спроможне контролювати свідомість та «споживати» енергію людини. Між тим, достеменно встановити за допомогою логічних розмірковувань або спираючись на обмежені пізнавальні можливості, чим може бути це втаємничене «щось», немає жодної надії. Тут дієвим може бути знову ж таки лише езотеричний досвід, якому, між іншим, буденна людина, м'яко кажучи, не звикла довіряти, уникаючи його як чорт ладану, бо привчена ідентифікувати як симптоми чи прояв психічних розладів абощо.

Водночас, навіть буденному сприйняттю доступно «схопити» ідею про те, що механізмом, принаймні одним із них, який дозволяє на рівні мас перманентно підтримувати в функціональному стані соціальний анабіоз, є культура. Найпевніше, що можна сказати про культуру, так це те, що в її межах відбувається мимовільне неререфлексоване вилучення з природного середовища біологічної істоти і безповоротне перетворення її на соціальну. Соціальною, відповідно, виявляється всяка істота, що здатна опановувати та відтворювати в своїй буденній практиці моделі поведінки, адекватні умовам і особливостям культури. Явною вигодою соціальної істоти, очевидно, є те, що одного разу засвоєні і зведені практично до автоматизму моделі поведінки, позбавляють її зайвих клопотів. Адже не особливо концентруючись на потоці подій, затрачаючи мінімум зусиль та вітальних ресурсів, соціальна істота здатна відносно легко рухатися і підтримувати своє існування в межах соціального простору.

Зрештою, культура, якщо відмовитися від спрощеного або й суто обивательського підходу до її інтерпретації, може виявитися досить неоднозначним явищем. Принаймні, за звичним розумінням культури, очевидно, криються більш значущі її якості, що не знаходять свого повноцінного відображення на рівні буденного світогляду.

Попри нерозривну спорідненість людини та культури, насправді, остання є штучною сферою існування людини, що вилучила себе, принаймні частково, з природного середовища або й у певний момент самоусунулася від свого онтологічного джерела. А якщо так, то як і все, що створено зусиллями або за участю людини, культура потребує колосальних затрат енергії, аби залишатися в функціональному стані та безперервно урівноважувати процеси ентропії. Тож всяка соціальна істота, будучи зануреною в культурний простір, неодмінно є мимовільним донором. Її вітальні ресурси з необхідністю використовуються для щонайменше перманентної підтримки культурного середовища в функціональному стані, а часто й для його трансформації. Хоча сама людина навряд чи помічає цю особливість свого існування. А найчастіше, навіть, і не здогадується про неї. Інакше, з якого б то доброго дива переважна більшість населення підтримувала і постійно відтворювала далеко не комфортний для себе соціальний простір, в якому більш-менш добре почувається лише дрібка «сильних світу цього». При цьому, під культурним простором розуміється не тільки і навіть не стільки світ досягнень та надбань *Homo Sapiens*, скільки горизонт свідомості окультуреної людини – спільна людському загалу картина відображення існування людини і Всесвіту в цілому.

Культура також є негенетичним способом передачі інформації від покоління до покоління, в доступній для сприйняття і, принаймні часткового осмислення буденною людиною формі. Тому культура є своєрідним інформаційним анклавом, в якому зберігаються у певному вигляді всі здобутки людства за весь період його існування. Щоправда переважна більшість таких здобутків прихована від безпосереднього доступу соціальної істоти з огляду на певні якості і властивості цивілізованої людини. Можливості сприйняття і осягнення «окультуреної» людини досить і досить обмежені та відповідають рівню її духовного розвитку, що під тиском експансії механістичного світогляду до цього часу невпинно згортався, і, очевидно, продовжує згортатися. Як наслідок, увесь спектр культурних здобутків і надбань відкривається сучасній людині переважно в межах інформаційно обмеженої системи кодів і символів за посередництва другої сигнальної системи.

Опора на змістовне навантаження слова в процесі осягнення культурних надбань створює умови для широкого різноманіття інтерпретацій та підґрунтя для майже нездоланного розмежування поміж собою мислячих істот. Усуненим від безпосереднього сприйняття речей і

явищ, Homo Sapiens'ам практично нічого не залишається, як постійно концентруватися на сакральній для буденної людини проблемі: як вона ставиться до всього, що потрапило в поле її уваги, та що вона думає з приводу усвідомленого. Зрештою, складається на те, що сучасне людство є своєрідною інтегрованою спільною інтенційно мислячих істот, що водночас ангажовані власною особистістю та вторинною унікальністю, яка відкривається для нас як наше «Я».

А щоб ці «Я» не загубилися в нетрях суб'єктивності, вони частково розчиняються в соціальному світі. Як наслідок, культура набирає обрисів інтерсуб'єктивного простору компромісу поміж соціальними істотами, що самозанурені у світ власних переживань, але під тиском обставин становища людини або й її природи вимушені перебувати в стані постійної комунікації з іншими. Неспростовна ж схильність до компромісу, властива буденній людині, у поєднанні з її обмеженими пізнавальними можливостями, дає підстави стверджувати, що всяке системне знання, притаманне культурі, далеке від істини та є швидше ілюзією, що впродовж певного періоду визнається, підтримується і відтворюється в масах, будь-то академічні, релігійні чи будь-які інші кола.

Не оминула доля ілюзорного спотворення і суті сексу та сексуальності в межах культурного простору. Хоча в це і досить важко повірити. Насправді ж, не помічаючи того, в ході невпинної соціалізації ми поступово починаємо дивитися на світ «правильними» очима – так, як нас до того методично і на кожному кроці привчають. Тож ще десь від самого початку ми стаємо заручниками догми про те, що природні властивості та потреби людини абсолютно застраховані від будь-якого спотворення, оскільки є базовими та відповідають основам всякого існування людини – її тілесності та біологічній природі.

Скочуючись несамохіть у прірву редукціонізму, ми навіть не усвідомлюємо, що наше сприйняття самих себе та інших концентрується навколо смертельної для нашого духу помилки: «ми – це всього лише тіла і являємо собою нічого, окрім наділеного розумом поєднання крові, шкіри, кісток та волосся» (45, 22). Як наслідок, все, що ми можемо розгледіти у сексуальності своїм ясним вченим розумом, так це винятково банальне продовження перерахованого ряду ознак тілесності, для пікантності приправлене етико-моральним потрухом. Відповідно в сексі нам відкривається фізіологічна функція, значно рідше в поєднанні з психосоматичною. Тому не дивно, що сексуальність, а особливо секс ідентифікуються нами як своєрідні речі,

якими ми нібито ладні розпоряджатися на свій розсуд, найперше, як інструментом отримання втіх. Приміром, авторитетний в сфері знання людської природи на пострадянському просторі Ігор Кон обстоює припущення про те, що «люди, як і тварини, спаровуються не для розмноження, а для задоволення (у тварин, до речі, сексуальність є поліфункціональною)» (63, 4).

Врешті-решт, у просторі інформаційного світу за формою та споживацького за суттю, усередненого обивателя за ідеєю має цікавити лише одне: в який спосіб все, з чим він стикається в своєму існуванні, зробити максимально зручним для споживання. Таким, що вимагало б мінімум зусиль, концентрації уваги та внутрішньої напруги, легко засвоювалося б і легко б утилізувалося. Не винятком у цьому плані є і секс та те, що стоїть за ним тінню – сексуальність. Принаймні, свого часу в цивілізованому світі відбулося, а у тих, хто прагне долучитися до нього, успішно відбувається розвінчування аури загадковості та сакральності навколо сексу. Ця спроможність людини безповоротно набирає рис буденно-побутового процесу, перебіг якого практично не потребує дотримання жодних умовностей та принципів. Тим більше табу і застережень. Окрім того, секс та сексуальність стають предметом все більш прискіпливого інтересу сфери послуг: від, тепер уже умовно, інтимного характеру до реабілітаційно-медичних.

Природно, що під тиском бажання «допомогти ближньому», а особливо, якщо ще й на цьому можна не погано підзаробити або потішити себе, значна частина цивілізованого людства враз пристала до думки, що секс окрім усього ще й досить гігієнічна річ: «Якщо ви не займаєтеся коханням кожного дня, то тут щось неправильно» (68, 92). А далі залишалася лише справа часу знайти переконливі аргументи на користь того, що секс таки дійсно є досить необхідною річчю в житті людини. Що частота зайняття сексом безпосередньо відбивається не лише на самопочутті людини, а й на загальному станові її здоров'я.

Тому, очевидно, вже нікого не дивує і навряд чи кого насторожує сила-силенна різноманітних експертних суджень і міркувань з приводу сексу і його незамінної ролі в житті людини, розміщених в ЗМІ. Приміром в досить популярному журналі «Смена» можна знайти статтю, в якій ідеться про таке: «Минулого року ми побували на конференції в Австралії, де спеціалістами прямо говорилося про те, що якщо чоловік не має впродовж тижня трьох статевих контактів, то це – пряма дорога до інфаркту міокарда, депресії. У жінок ця проблема

стоїть ще гостріше. А в благополучній Америці 53 відсотки жінок мають сексуальну дисфункцію...» (47, 22).

На перший погляд це та подібні твердження, що ґрунтуються на висновках суто медичного характеру та (нібито) доведені експериментально, виглядають цілком осмисленими. Такими, яким не лише можна довіряти, але й які слід негайно брати до уваги. Однак навряд чи хто з поважних представників медицини візьметься спростовувати той факт, що насправді людські організми досить часто надто виразно різняться поміж собою анатомо-фізіологічними особливостями. Тому на практиці представникам медицини досить часто доводиться стикатися з ситуаціями, які ставлять під сумнів щонайменше глобальність та універсальність медичного знання: те, що добре одному організму, час від часу (несподівано) виявляється шкідливим іншому. Хоча вони чомусь не поспішають про це говорити, принаймні публічно або за межами вузького кола.

Більше того, все ж маємо визнати, що західна медицина побудована радше на купі експериментально встановлених і часто розрізаних поміж собою прецедентів, зв'язаних сяк-так до купи теоріями, аніж на міцному фундаменті реального знання про те, чим же в дійсності є людина, зокрема, її організм. Тож представники медицини, кому все ж не бракує здорового глузду, часто люблять жартувати, що медицина третя за точністю наука після богослов'я та історії. А отже всі висновки глобального масштабу, приміром, про реальне призначення сексу в житті людини, мали б носити винятково дорадчий характер або приватної думки, а не істини в останній інстанції.

В житті ж іноді відбувається з точністю до навпаки. Мабуть, стверджуючи на широку публіку про те, що «секс безпосередньо пов'язаний зі старінням. Якщо з сексом все добре, то старіння вашого організму вповільнюється, відсувається. Сексуальна функція, старіння та тривалість життя – речі паралельні» (47, 22). Автор цієї думки, в кращому випадку, керувався якимись поверхневими враженнями. Так би мовити тим, що навіяла біла стеля під шепіт оманливої зарозумілості. Адже з-поміж найочевиднішого є десятки прикладів, які красномовно свідчать про протилежне: ті, хто ніколи не знали жінки або чоловіка, доживали до глибокої старості, до того ж залишали цей світ практично при ясній свідомості та добрій пам'яті. Звичайно, вони, як правило, вели специфічний як для обивателя стиль існування, чимось віддалено схожий на здоровий спосіб життя, але це аж ніяк не змінює суті справи.

Окрім того, пов'язувати безпосередньо секс та здоров'я або тривалість життя людини, м'яко кажучи, не коректно ще й тому, що жодному смертному не дано розпоряджатися ані своїм здоров'ям, ані тим паче власним життям, а от частотою сексу і його якістю до певної міри так. Хоча, навіть управління сексом найчастіше зводиться до вольового стимулювання або ж стримування, що саме по собі виявляється мало ефективним і зайвий раз підкреслює: плоть живе своїм життям, відмінним від «життя» свідомості. Аргументом для плоти, наймовірніше, є бажання, тоді як для свідомості – судження.

Обмеженість можливості індивіда розпоряджатися власною сексуальною активністю коріниться ще й у тому, що її рушійна основа та умова прояву – сексуальність, притаманна, проте не підвладна жодній людині. Сексуальністю до певної міри розпоряджається людська спільнота як інтегрований простір, умова і обставина становлення людської ідентичності, інакше кажучи, людський рід. Серед інструментів управління сексуальністю найчастіше вирізняють табу, звичаї, традиції, норми моралі та етики. Але найбільш дієвими та консервативними виявляються стереотипи, які нав'язуються масам і ними ж підтримуються.

Наука та медицина в цьому випадку виконують умовно згубну функцію генератора стереотипів та є інструментом їх нав'язування масам. Згубність стереотипів, до речі, є вибірковою і спрямована винятково проти індивідуальності, адже всяка індивідуальність, яка досягає певного рівня розвитку, сама починає створювати реальну загрозу людському конгломерату. Принаймні, так звик вважати обиватель, якого лякає навіть саме припущення про те, що він щось має кардинально змінювати в своєму існуванні, аби відповідати загальному потоку подій. А от до стереотипів легко звикнутися та прилаштуватися. Навіть, коли не вдається відповідати якимось вимогам, висунутим в стереотипах, ніхто ж не забороняє видавати бажане за дійсне. До того ж, лукавство чи лицемірство ще й активно стимулюється ззовні громадською думкою та стилем суспільного життя. От тільки той період, коли індивід, шукаючи вихід із наявної непривабливої, щоб не сказати ганебної, ситуації, вимушений узгоджувати реальне становище з вимогами, що висуваються у стереотипах, часто буває болючим. При цьому переважна більшість знову таки йде на компроміс і погоджується видавати бажане за дійсне.

Як наслідок, що стосується, наприклад, частоти та якості сексу, то більшість звикає вправно розповідати різноманітні байки, аби тільки

відповідати фікціям, що їх малює медицина чи наука. Треба займатися сексом не менше трьох раз на тиждень – всі дружно виконують і перевиконують план здебільшого на словах. А як воно насправді, то вже справа інша. І дуже часто далеко не втішна. Не втішна радше не тому, що не вдається або й не хочеться відповідати стандартам, а тому що, не все так, як у людей. Саме тут і відкривається брама людського спокою, внутрішньої самоповаги та гідності, яким за рідкісним винятком не дають зміцнити і відбутися в процесі перманентної соціалізації. Під тиском стереотипів переважна більшість із нас відмовляється від перспективи бути тим, Чим він/вона в дійсності є і потенціал чого зберігає десь дуже глибоко в собі практично до свого скону.

Теорія сексуальності за Фройдом з огляду на неспростовну схильність людини до інтерпретації

У повсякденному потоці подій людина певним чином нагадує повітряного змія. Вона прагне польоту, свободи і безмежного задоволення, але здогадується або й усвідомлює, що її з неймовірною силою утримує мотузок звичного світосприйняття. Більше того, якщо й не усвідомлює, то десь глибоко відчуває, що без цього мотузка вона сама не своя. Зникни начало, що її обумовлює, і вона перетвориться на прах. Або стане чимось, що невідоме для неї, і відлякує її своєю незвіданістю.

Серед найбільш звичних і найдоступніших для сприйняття начал, що обумовлюють людину, є простір і час. Людина постійно автоматично зв'язує часові і просторові координати, в яких вона перебуває. Це її спосіб і стиль життя. Фактично атрибут буденної людини.

Але навіть простір і час у їх чистому вигляді не мають такої ваги для буденної людини як історія – своєрідний первородний субстрат, який утримує в собі, живить і утилізує в собі кожну соціальну істоту окремо і їх конгломерати в цілому. Інакше кажучи, немає особистості без історії, немає народу без минулого, немає людства без майбутнього.

Однак історія – це не сама по собі наявна, так би мовити, об'єктивна реальність. Це радше сукупність панівних вражень і припущень, опертих на розрізнені фрагменти пам'яті, зафіксовані в тому чи іншому вигляді, які формують те, що прийнято називати історією. Іншої ж історії для буденної людини принципово існувати не може з огляду на її обмеженість сприймати реальність як вона є. Принаймні, ті, кому

вдалося або судилося досягти висот людського духу, стверджують, що минулого і майбутнього, як ми їх собі сприймаємо, не існує. Є лише «тут і тепер». У той же час історія для буденної людини неодмінно пов'язана з минулим та опосередковано з її пролонгацією в майбутнє. Зрештою, як би там було, але в сухому залишку виявляється, що «зазвичай, історія – це не те, що відбулося; історія – це те, що деякі люди вважають важливим» (Ідріс Шах).

Очевидний суб'єктивний характер історії виводить на думку про неабияку важливість самого суб'єкта в формуванні історії. Однак на практиці мудреці цивілізованого штибу, не помічаючи або ж не бажаючи помічати того, головний акцент своїх дискусій перенесли з провідної ролі інтерпретатора в процесі формування історії на дихотомію колектив (народ, нація, етнос) – індивід (герой, мудрець, лідер). Для них, бачте, виявилася більш важливою проблема того, наскільки той чи інший індивід впливає на особливості перебігу історії, аніж те, що насправді стоїть за самим явищем історії і чим зумовлена потреба людини в історії.

Ось так нехитро за лаштунками надуманої проблематики та гострих дискусій навколо неї приховалося щось досить важливе в існуванні буденної людини – її право доступу до реальності. Практично ні для кого не секрет, хоча й не ясна, як божий день, очевидність, що за незначним винятком, ніхто зі смертних не має справи з оригіналами, приміром, коли йдеться про досягнення людської думки. Як правило, все, що тримає пересічна людина у полі зору, є результатом уже чиєсь інтерпретації, починаючи з Біблії, інших різноманітних Священних текстів, міфів та легенд, і завершуючи науково-філософськими концепціями чи теоріями. Причина цього, з одного боку, банальна – відсутність необхідних для того умов: від володіння мовою оригіналу і необхідним запасом знань до фізичного доступу до оригіналу, а тим більше бажання витратити «дорогоцінний» час на ознайомлення з оригіналом. Проте, з іншого – не все так просто: будь-яка спільнота вороже ставиться до надмірної оригінальності і своє існування базує на усередненому індивідові – фізично виокремленій одиниці соціуму. Робота ж з оригіналами щонайменше підштовхує до формування власної позиції з приводу прийнятого. Це ставитиме під сумнів дієвість і значущість загальноприйнятого погляду на ту чи іншу проблему. Як наслідок, жодна із теорій, а тим більше їх компіляція або «консенсусний» варіант не мали б змоги претендувати на роль загальноприйнятих ідей, що були б покладені в основу організації і функціонування спільноти в цілому

або ж окремої сфери чи галузі людського знання. В такому разі людство опинилося б обличчям перед неспростовним з точки зору буденної людини парадоксом: йому б навряд чи вдалося б віднайти хоч скільки-небудь прийнятне об'єднуюче начало, однак воно принципово не могло б існувати в стані індивідуальної дисперсії.

Навпаки, роль інтерпретатора полягає в тому, щоб усяке оригінальне звести до рівня загальноприйнятого, перекласти на мову «посередності». Таким чином згладжується всяка революційність унікального та неповторного, убезпечується від шоку громадська думка, зберігається інертність мас. Водночас, наявність інтерпретаторів є запорукою безпеки існування продуцентів оригінальної думки, адже залишаючись незрозумілими для обивателя, вони постійно перебували б під загрозою розправи розлюченої маси. В результаті, своєрідне перманентне зміщення в колективній/індивідуальній свідомості, яке прийнято ідентифікувати як історичний розвиток можливе завдяки тому, що водночас існують і певним чином взаємодіють між собою рушійне начало – продуценти оригінальних ідей та стримуюче начало – інерція мас за неспростовного посередництва адаптивного (інтерпретаційного) начала.

Природно, розроблена З. Фройдом теорія психоаналізу, що тісно пов'язана з проблемою сексуальності, також сповна пройшла обробку в адаптаційному горнилі. В результаті масованого інтерпретаційного натиску вона зазнала досить значних змін. Залишаючись за формою нібито одним і тим же, за змістом «підігнана» під соціальні потреби і очікування версія далеко не сумісна з оригіналом. Хоча буденну людину швидше приваблює саме форма, а не зміст, тому в її очах нічого «страшного» не відбулося, хіба що певне спрощення, яке нібито не шкодить загальному враженню про оригінал.

І все ж, як стверджує народна мудрість, саме в дрібницях криється диявол. Нібито невинні спотворення фройдової теорії, що сама по собі зачіпала найболючіші проблеми людського існування, активно сприяли демонізації її автора в очах побожних та цнотливих, а насправді глибоко закомплексованих індивідів. Його ж бачення проблеми сексуальності доінтерпретували до такого стану, що воно якось непомітно перетворилося на таке собі приниження людського ества. При цьому природа людини через призму десятки разів перекрученого фройдизму набрала якостей сексуально обумовленого прояву буття. Водночас всі людські чесноти та аспекти духовності відсунулися на другий план, виявилися вторинними щодо її «брудних» потягів і суто органічних потреб.

Разом з тим відбулося чергове нівелювання онтологічної цінності окремо взятої людської ідентичності: вкотре підлаштовувалися чи виправдовувалися аргументи на користь припущення про вторинність людини щодо роду свого. За основу брався постулат про те, що в ході становлення *Homo Sapiens* сформувався притаманний усьому роду і такий, що передається у спадок механізм організації душевного життя або психіки, яка продукує і підтримує у функціональному стані «Я» – джерело індивідуальної ідентичності.

Зрештою, внаслідок неосмисленої або й цілеспрямованої діяльності інтерпретаторів виявилось, що започаткована З. Фройдом «психологія підсвідомого, що відкриває в людині жахливе підпілля тьми та розвінчує нищий характер найпіднесеніших станів, сама по собі принижує людину, втоптує її в багно» (38, 39). До того ж на тлі непристойної, якщо не сказати людину ненависної фройдової теорії, точніше того, що з неї зробили інтерпретатори, іудо-християнська антропологія зопалу виглядає як ода людяності. Принаймні, «вчення про гріхопадіння подає в новому світлі підпілля, що відкрилося в людині, злочинні інстинкти в його підсвідомому. Якщо людина є істотою нищою і якщо вона стала такою внаслідок притаманної їй свободи, то це означає, що вона є істотою високою, вільною духом» (38, 39). Ось так, наймовірніше, не підозрюючи сам того, З. Фройд зі своєю теорією за найактивнішої участі інтерпретаторів вдало підіграв іудо-християнству, в його перманентній пасторсько-просвітницькій місії закабалення людських душ і розуму.

До «заслуг» інтерпретаторів варто також віднести остаточне зміщення фройдової теорії психоаналізу з умовної позиції об'єктивного ідеалізму на грубу основу об'єктивного матеріалізму. Звісно, сам Фройд як представник суспільства, його органічна частина, а тим більше як практик не міг не потрапити в пастку звуженого сприйняття реальності, якому притаманна химерна компіляція матеріалізму, ідеалізму та інших світоглядних установок. Усвідомлюючи, що людське єство не вичерпується його психофізичними проявами, все ж Фройд мав справу з обмеженими буденними людьми із плоті і крові, частина з яких, будучи його пацієнтами, ждали або потребувала допомоги. А отже і способи допомогти та шляхи обґрунтування дієвості цих способів Фройд мав шукати в межах доступного буденному сприйняттю світі – цілком об'єктивованому та наскрізь матеріальному, нібито упорядкованому виведеними шляхом умоспоглядання законами. Воно й не дивно, адже в буденній круговерті навряд чи йому було до того, щоб віддати

перевагу хистким і часто суперечливим здогадкам та припущенням. Навіть, якщо ті були наслідком інтуїтивного схоплення або ж голосом генія. В результаті на ідеалістичну основу волюнтаризму, почерпнуту у Шопенгауера, Фройд наклав систематизований фактаж і отримав своєрідного «кентавра»: «Можна вказати на знаменитих філософів як на попередників, перш за все на великого Шопенгауера, несвідому «волю» якого в психоаналізі допустимо ототожнити з душевними потягами» (97, 241). Первинне розуміння людини як специфічного прояву буття, невичерпного у своїй чуттєвій формі і зумовленого самим буттям або його (несвідомої «волі») потоком в межах теорії психоаналізу химерним чином поєдналося з концентрацією або й замиканням на суто фізіологічних потребах та процесах, обумовлених нібито винятково органічною природою людини і світу. Тому не дивно, що Фройд у своїй теорії подолати онтологічний розрив поміж тим, Чим є людина, та уявленням про людину, притаманним їй самій, поміж «Я» і «не-Я», поміж «Я» і світом його переживань, або поміж «Я» і душевним життям, як бачить це протистояння сам автор психоаналізу. Однак останнє ніяк не завадило масовому поширенню фрейдизму і частковому зведенню його до догми, адже «з того часу як Фрейд відкрив двері до певної логіки, вона стала теорією двадцятого століття» (69, 77).

Між тим, як свідчить саме життя, розроблена Фройдом методика лікування неврозів та інших психічних захворювань виявилася мало-ефективним, хоча й багатообіцяючим спершу симбіозом ідеалістичної основи і суто прагматичного підходу до вирішення буттєвих проблем людини. Інакше кажучи, психоаналіз не став панацеєю і, безумовно, не міг стати гарантом психічного зцілення людини. Причина банальна: апелюючи в своїй основі до природи людини, наскільки її можна досягнути, теорія психоаналізу на практиці цілком і повністю переключається на задоволення ситуативних потреб і очікувань людини, залишаючи поза увагою джерело і причину становища людини, в якому та себе виявляє. «Заслуга» ж інтерпретаторів полягає в тому, що вони остаточно позбавили фрейдіву теорію зерна оригінальності, відсікли, принаймні на деякий час, потенцію теорії дати поштовх до повномасштабного переосмислення становища людини в просторі іудо-християнської парадигми і виявлення дійсної природи людини, перетворивши саму теорію на ще один «великий» здобуток людства. Можна, навіть, сказати, прорив у культурному розвитку, а насправді, в ще одну данину

зарозумілості та пихатості людського «Я». Тож первинне намагання Фрейда виявити і зробити очевидним підступність та оманливість «Я» якимось дивним чином в кінцевому варіанті сприяли поглибленню антропологічної кризи, ще жорсткішому закабаленню людського духу і процвітанню егоїзму.

При цьому частина інтерпретаторів заялозила теорію психоаналізу в багні заробітчанської практики, інша – розвіяла слушні думки в пилу високих сентенцій, малоадекватних роздумів і міркувань «з приводу та на випадок». Приміром, внаслідок «переварювання» часто з неабияким потугами оригінальної ідеї Фрейда різного калібру «мислителями» виявилось, що свідомість нібито в контексті психоаналізу, будучи продуктом еволюції, є таким собі місцем зустрічі і полем битви поміж високими духовними надбаннями людства та глибинними потягами індивіда, поміж «Воно» та «Супер-Его».

Взявши за основу подібну ідею, не важко логічним шляхом дійти до банальної думки про те, що людина віддана на милість сторонній силі, субстанції чи випадку. Зокрема, високе духовне в життя людини врешті-решт може привнести тільки той, на кого ляже господня милість або ж зійде святий дух, адже сама людина є грішною нікчемною істотою. Це якщо вірити догматиці іудо-християнства. Не набагато краще виглядає ситуація людини і з огляду на марксистсько-ленінський гуманізм, адже за його постулатами людина безпосередньо спирається винятково на здобутки довготривалої еволюції від органічного бульйону до Homo Sapiens. Основна маса нехитрих еволюційних надбань, зрозуміло, розмістилися в підсвідомому, притулок якому нібито надали найдавніші частини мозку – довгастий та середній мозки. Тож поступово підсвідоме в очах неспокушеної публіки змінило свій статус з основи душевного життя, за задумом Фрейда, на прийнятну резервацію нищої людської природи. Стараннями інтерпретаторів воно набрало чітких обрисів такого собі звалища задавнених інстинктів, невідрефлексованих переживань та відчуттів. І оскільки в цю огидну комірчину не проникає світло людського розуму, там плодяться монстри хтивості та бузувірства.

Чим не ще один з десятка наявних яскравий прототип іудо-християнського пекла, управителя якого «батьки» «істинної віри» завбачливо і благонадійно дистанціювали, так само як і бога та перетворили на трансцендентну ідею чи сутність. І все заради того, аби, борони боже, зайвий раз нікому в голову не прийшла ідея подивитися в очі уявному

спокуснику, а відтак раз і назавжди вивільнити себе з тенет ілюзії. Більше того, покласти край власній розщепленості на духовне і грішне начала, припинити в собі одвічні баталії поміж внутрішніми намірами і нав'язуваним впродовж тисячоліть та глибоко вкоріненим прагненням бути таким як усі, відповідати нав'язаним ззовні принципам і вимогам.

Розчленування людського ества і виокремлення грішного або нищого начала безумовно є прекрасним підґрунтям для шаленої активності величезної зграї просвітителів та гуманістів, що нібито ставлять собі за мету допомогти слабкій людській волі впоратися з внутрішніми монстрами. В цій нещадній боротьбі за високу духовність час від часу доходило до абсурду, коли людину відверто прагнули позбавити навіть натяків на приватну сферу. Перманентно ж соціальна істота неодмінно поміщена в паноптикум суспільного контролю і критики. А на вершині тотального контролю перебуває всевидяче «господнє око», функції якого з перемінним успіхом виконують церква, мораль, ЗМІ, інші інститути суспільного життя, що сходяться на громадській думці.

Встановити достеменно чим є «всевидяче око» за своєю природою не можливо, не відкривши для себе Чим є Людина або хоча б що собою являє суспільство з точки зору буття. Однак кожен член спільноти перебуває під його пильним наглядом, кожна наша думка і вчинок, а тим більше відкриття чи революційні припущення зазнають оцінки та зважування. І якщо вони не відповідають «часу», піддаються корекції. Безумовно згладжування зазнали і революційні аспекти фрейдової теорії. В мішанині висновків і інтерпретаційних версій загубилися справді цінні з погляду людського духу аспекти фрейдової ідеї.

Зокрема, відправною точкою фрейдових міркувань стало припущення про те, що людина, як ми її собі відкриваємо в буденній практиці, є обмеженою істотою. Вона не сприймає і не відображає повноти існування, в тому числі свого власного. Принаймні, їй це не доступно на рівні усвідомлення. Однак факт власної обмеженості постійно вислизає з поля зору людини, оскільки її «Я», що ідентифікує себе з свідомістю, постійно екстраполює себе на все, з чим людина стикається в своєму існуванні. Як наслідок, утворюється замкнене коло: буденна свідомість або «Я» спроможні відкривати і констатувати лише якусь частину або зріз буття, водночас, виходячи зі своїх властивостей, вони схильні ідентифікувати доступне для свого сприйняття як вичерпний спосіб буття. Тобто все те, що випадає за межі сприйняття буденної

свідомості або «Я» автоматично визнається таким, що не існує. Щоправда, в згаданому замкненому колі є одне слабке місце, яке не дозволяє самозаспокоїтися. Цим слабким місцем постійно виявляється проблема небуття: якщо реальність завершується там, де закінчується моє пізнання, то чим є Ніщо?

Найпростішою і, очевидно, оптимальною з точки зору обмеженої свідомості відповіддю на це питання може бути таке припущення: Ніщо є сукупністю всього того, що перебуває за межею антропологічного бар'єру; є потенцією буття для обмеженої свідомості. Саме до цього або подібної ідеї в своїй клінічній практиці наблизився З. Фройд, стверджуючи: «Ти [звернення до «Я»] заходиш так далеко, що вважаєш «душевне» тим же самим, що і «свідоме», тобто відоме тобі, не зважаючи на очевидні підтвердження того, що в твоєму душевному житті має відбуватися значно більше, ніж може знати твоя свідомість» (97, 240).

Тобто для Фрейда цілком очевидним став факт того, що реальне і усвідомлене є неспівмірними речами. Психіка людини, яку Фройд завбачливо ідентифікує як «душу», оскільки, цілком ймовірно, десь інтуїтивно все ж схоплював, що «наша психіка – річ незрівнянно більш складна, ніж стверджує наш повсякденний здоровий глузд або ж результати академічних наукових досліджень» (32, 243), занурена і взаємодіє з реальністю. Реальність же значно довершеніша за можливості буденної свідомості відобразити її, навіть, якщо та спирається на найновіші технічні і технологічні досягнення. Однак це не значить, що реальність впливає або взаємодіє з людиною рівно настільки, наскільки здатна цю взаємодію усвідомити людина. Вплив реальності тотальний, відображення ж впливу вибіркове. Саме вибіркковість відображення прийнято позначати в науці в цілому чи гносеології антропологічним бар'єром. До речі, експериментально науковцям вдалося встановити приблизний рівень інтенсивності зовнішніх стосовно індивіда подразнень, які знаходять своє безпосереднє відображення в свідомості. Результати таких досліджень набрали числових виражень в децибелах, герцах, молях, паскалях та інших одиницях виміру.

Звичайно, зовнішніми подразненнями як стимулюючим началом мотиваційна сфера людини не лише не обмежується, але й принципово не визначається, інакше про жодні прояви свободи, чесноти і загалом суб'єктивність не доводилося б навіть говорити. В кожному індивідові закладено підґрунтя як внутрішнього психофізіологічного, так і суто суб'єктивного стимулювання дій, що певним чином сполучене з

обмежуючим і диференціюючим механізмом сприйняття і відображення. При цьому, безпосередньому експериментально-науковому виявленню і дослідженню підлягають лише особливості психофізіологічної організації індивіда, тоді як начало чистої суб'єктивності людини залишається поза увагою всякої вченої думки або й ігнорується нею.

Врешті-решт, складається на те, що організація психіки людини передбачає неконтрольоване буденною людиною вибіркоче відображення реальності в її свідомості. Особливості такої вибіркочості визначаються певними установками чи механізмами, які теж не підлягають осмисленню, а отже і непідвладні раціональній істоті або її волі. Хоча езотеричний досвід підказує, що «процеси звичного нам пізнання насправді є лише наслідком виховання – і нічого більше» (33, 3). Але для того, щоб привчити інших бачити світ таким, яким ми його звикли бачити, хтось уже мав попередньо навчитися цьому, а також набути здатність виховувати чи ефективно взаємодіяти з вихованцем, аби м'яко нав'язувати йому стиль і специфіку звичного буденній людині пізнання і відображення світу. Відтак, у будь-якому випадку за стилем пізнання і відображення уже завжди криється дещо, що робить такий стиль принципово можливим та таким, що притаманний масам, а не локалізованим індивідам. Саме це дещо постійно «вислизає» з під прицілу уваги або й «втікає» від усвідомлення буденною людиною, скільки б його не намагалися осмислити кращі уми людства, наприклад, Кант, який присвятив усього себе дослідженню особливостей людського мислення та відображення, чи Гуссерль з його пошуками чистої свідомості абошо.

Ці та подібні виявлені факти ще раз підтверджують, що буденною свідомістю не охоплюється і не може бути відображений перманентний потік існування. Тож те, чим є людина як цілісна істота, живе своїм життям, тоді як її «Я» живе своїм. І чим менше площини цих двох життів накладаються одна на одну, тим більш розгубленим та невдоволеним почувається «Я» або тим бридкішим є самопочуття, що притаманно індивідові. Цю перманентну бридоту як сукупність розпачу, розгубленості, роздратування, фрустрації або депресії, очевидно, час від часу переживає кожен із нас та спостерігає на прикладі інших. Природно, на відповідну ситуацію пацієнтів не міг не звернути увагу психіатр-практик. А якщо цей психіатр ще й не обділений геніальністю, а мова йде про З. Фрейда, то рано чи пізно він мав дійти висновку: «Я» почувається не зовсім добре, воно наштовхується на межі власної могутності у

власному помешканні, в душі. Зненацька виникають думки, про які не знаєш, звідки вони, і нічого не можна зробити, щоб прогнати їх. Починає здаватися, що ці чужі гості виявляються навіть сильнішими, за тих, що підкоряються «Я»: вони можуть протидіяти всім випробуванім засобам впливу волі, їх не збивають всі логічні зауваження, не зачіпають протилежні прояви реальності. Або з'являються імпульси, котрі «Я» заперечує, так якби вони належали чужому, але воно вимушене боятися їх і взивати проти них застережні заходи. «Я» каже собі, що це хвороба, чуже навіювання, посилює власну пильність, але не може зрозуміти, чому почувасться паралізованим таким дивним чином» (97, 238).

Осягнення, що саме по собі є ознакою геніальності, З. Фройдом обмеженості людського «Я» або «Его», спонукало його до пошуку відповіді на питання про те, що ж собою являє душевне життя людини, чим воно стимулюється і спрямовується. Інакше кажучи, з огляду на людську цікавість, Фройд, очевидно, вирішив вчинити спробу встановити, що саме «втікає» від сприйняття і усвідомлення «Я», однак визначає особливості його існування і настрою або й взагалі стоїть за людською екзистенцією.

В результаті пошуків і міркувань, фундатор психоаналітики дійшов низки висновків і переконань, які структурував навколо ідеї лібідо [libido – латин. – бажання] як ключового моменту теорії психоаналізу: «В психоаналізі відокремлюємо потяг самозбереження або потяг «Я» від сексуальних потягів, і енергію, у вигляді якої проявляється сексуальний потяг у душевному житті, називаємо лібідо – сексуальним устремлінням, розуміючи під ним дещо аналогічне голоду, устремління до могутності і тому подібним устремлінням «Я» (97, 252). При цьому варто звернути особливу увагу на те, що З. Фройдом сексуальна енергія та/або сексуальний потяг, інтерпретований як лібідо, не абсолютизується до рівня першоджерела людської поведінки і вчинків, а ідентифікується лише як один із первинних мотиваторів, нехай навіть чи не найпотужніший. Тоді як стараннями інтерпретаторів склалося так, що лібідо перетворилося на самодостатнє і фактично чи не єдине джерело людських устремлінь та інтенцій. Зокрема, мабуть, найавторитетніші довідники, якими, як правило, вважаються словники, дозволяють собі стверджувати, нібито вже «К.Г. Юнг розширює лібідо до поняття психічної енергії взагалі, свого роду метафізичного принципу психіки» (95, 354).

Сам же З. Фройд насправді виявляється значно коректнішим у своїх міркуваннях стосовно специфіки та ролі глибинних мотивів і

стимуляторів дій та вчинків у житті людини, висловлюючи припущення про те, що «прийнято розрізняти голод і любов як представників потягів, серед яких одні тяжіють до збереження індивіда, інші – до продовження його роду» (97, 233). Мабуть показовим або й найцікавішим в цьому міркуванні є те, що сексуальний потяг або те, що прийнято ідентифікувати як любов, очевидно, націлене не стільки на задоволення первинних потреб самого індивіда, скільки на нагальну потребу відтворення роду людського. А якщо так, то саме по собі лібідо або сексуальна енергія, які безумовно належать індивіду, може виявитися, індивідом фактично не контролюються і не направляються. Радше навпаки, індивід виявляється їх заручником, адже йому доводиться лише констатувати факт наявності лібідо у себе, не впливаючи ані на його специфіку, ані на ритми інтенсивності його прояву, а тим більше на обставини, за яких воно може або не може реалізуватися. Ось і виходить, що «з людьми нерідко трапляється так, що вимоги сексуальних потягів, які виходять далеко за межі окремої особистості, для їхнього «Я» набувають вигляду небезпеки, що загрожує самозбереженню та самоповазі (97, 234). А звідси, як то кажуть, не далеко і до неврозів та інших життєвих проблем чи клопотів. Та воно й не дивно, адже людина майже постійно перебуває в стані екзистенційної розгубленості і, як наслідок, психічної напруги: вона внутрішньо відчуває, що її враження про своє становище і ситуацію не відповідає реальності, а відкрити безпосередньо реальний потік подій вона не спроможна. Врешті-решт людина стає чужою сама собі, незрозумілою і непередбачуваною. Мабуть, з-поміж решти живих істот, людина чи не єдина, яка деградувала до такого стану, коли стала виразно не довіряти сама собі, постійно сумніватися в своїх можливостях, здібностях та спроможностях, зневажати свої внутрішні відчуття і устремління.

Очевидно, австрійському психоаналітику певним чином відкрився парадокс людської екзистенції, тому в своїй теорії психоаналізу він хоча й досить невиразно в обтічній формі, але все ж торкається проблеми подвійної ідентифікації людини. Людина усвідомлює себе як щось окремішне, фізично і соціально вирізане посеред собі подібних, однак водночас почувається і поводить як невід'ємна органічна частина чогось надіндивідуального, що прийнято ідентифікувати як рід. В той же час неспроможність безпосередньо сприйняти і осмислити подвійність прояву свого становища підштовхує людину до формування стійкої ілюзії власної відстороненості від начал, що обумовлюють її, –

формування такої собі шкаралупки з вражень, міркувань та припущень, які в сумі дають те, що людина сприймає як свою ідентичність, як «Я».

У певний момент існування «Я» перетворюється на майже неприступний бастион людського невігластва; кокон із абсурдних вітальних установок, що дивним чином формують світогляд обмеженої буденної істоти. Причиною перманентних страждань та розчарувань людини в такому разі стає дисонанс поміж установками та самою реальністю. Людина проектує своє існування відповідно до притаманних їй установок, тоді як реальність тече сама по собі, жодним чином не реагуючи на ці установки. І чим більше людина занурюється у світ власних ілюзій, чим більш цивілізованою вона стає, тим глибше вона відмежується від реальності, від загального потоку буття, формуючи свій техногенний світ, де все, за ідеєю, мало б бути поставлено на догоду людині, однак все жорстокіше ранив її душу.

Саме душевний біль стоїть за багатьма проблемами психічного життя, з якими стикається цивілізована людина. А оскільки *Homo Sapiens* відмежувалася від буття і природи, які самі по собі зцілювали людське ество, відновлюючи душевну рівновагу і спокій, вона мусить шукати дієвих засобів, аби хоч якось впоратися з власним розпачем і стражданнями в межах техногенного світу. Тож як не прикро, але доводиться констатувати, що теорія психоаналізу З. Фрейда сама по собі, а тим більше завдяки старанням інтерпретаторів стала нічим більшим, аніж черговою спробою, способом допомоги цивілізованій людині хоч якимось чином, якщо й не розрадити, то хоча б ослабити її душевні муки. В цьому плані психоаналіз нічим особливим не відрізняється від релігійної сповіді абощо. Більше того, він є певною модифікацією сповіді, що, як виявилось, більше задовольняє частину населення, ніж сама сповідь. І різниця тут досить очевидна та банальна. Якщо на сповіді пересічна людина могла наважитися переповісти священику практично всі душевні переживання, окрім сексуальних, особливо, коли останні класифікувалися церквою та спільнотою як вкрай непристойні, то спілкування з психоаналітиком про сексуальні потяги і фантазії відбувалося значно жвавіше. Ясна річ, до психоаналітиків чи до психіатрів, зокрема до З. Фрейда зверталися за допомогою найчастіше люди з вираженими розладами, в яких явно простежувалося сексуальне підґрунтя. Як наслідок, «в психоаналізі на основі великої кількості окремих спостережень та вражень, в решті-решт, виникло дещо схоже на теорію, відому під назвою лібідо» (97, 232).

Насправді ж, все що до снаги психоаналізу, як, до речі, і сповіді, – це створити певні умови, які б сприяли настанню катарсису – миттєвому мимовільному доторканню до реальності шляхом тимчасового ослаблення зашморгу переживань і вражень, що їх постійно утримує в стані актуальності «Я». Хоча, цілком імовірно, що часте, а тим більше глибоке переживання катарсису може дати і більш суттєві результати, приміром стати достатнім поштовхом до того, аби індивід безповоротно став на шлях пошуку істини, повернувся обличчям до себе, нехтуючи забіганками та інфантилізмом свого «Я». Не даремно ж кажуть, що той, хто якимось чином хоча б раз долучився до справжньої свободи, буде приречений постійно її шукати, аж поки не вивільниться з пут буденності.

В цьому контексті З. Фройд все ж, очевидно, зробив досить добру справу, здійснивши небезуспішну спробу переглянути буденне на той час або й догматичне на теренах Ойкумени розуміння сексуальної природи людини. І те, що він відкрив для себе стосовно сексуальності в цілому і лібідо зокрема, мабуть, дещо збентежило навіть його самого, принаймні, «...нам вдалося сформувати для себе дивне уявлення про первинний розподіл лібідо у людини» (97, 234).

Повернення сексуальності її значущості в житті людини, спроба зняти з сексуальності табу, намагання побачити за сексуальністю дещо більше, аніж буденний або й гріховний потяг неодмінно мало б привести до перегляду частини домінуючих світоглядних установок. Не пройшло й століття після набуття теорією психоаналізу широко розголосу, як практично на всій території Західної Європи і Північної Америки відбулася безкровна, хоча не така вже й мирна сексуальна революція. Звичайно, як і має бути, плоди сексуальної революції в першу чергу пожали шарлатани, яким байдуже на чому заробити, чи то на торгівлі людьми, чи на порнографії. Але вона дала й позитивні та досить вагомні результати, щоправда малопомітні обивателю. Зокрема сексуальна революція підірвала схоластично-механістичне розуміння людської природи та її покликання в житті. Людина перестає бути заручником боротьби бога та диявола не стільки за її душу, скільки за її цноту. Навпаки, передлюдиною відкривається перспектива самопізнання, адже їй повертають її сексуальність – об'єкт для захопливого дослідження. І є сподівання, що занурившись в проблематику сексуальності якомога глибше, можна помітно просунути на шляху до самого себе.

Містичний погляд на природу сексуальності та її призначення в житті людини

Хоч би якою заклопотаною була людина, ніщо буденне не здатне відволікти її увагу настільки, аби вона остаточно втратила інтерес до того, що прийнято ідентифікувати як надприродне, містичне, божественне або й трансцендентне. Буденне існування людини не можливе без притаманного йому пієтету перед незбагненим, незвіданим, невимовним або тим, що знаходиться поза межею антропологічного бар'єру. Позбавити людину можливості хоча б іноді доторкатися в своїй уяві до духовного рівнозначно тому, аби залишити її без онтологічної домівки, обрубати живильне коріння, позбавити всякої перспективи або просто кинути напризволяще в мороці абсурдного світу. Тому тією чи іншою мірою, в той чи інший спосіб, але кожен із нас неодмінно тяжіє до містичного. Того, що винесене за межі нашого буденного сприйняття, недоступне нашим відчуттям, позбавлене будь-яких ознак фізичного світу та водночас відкривається нам в образах, враженнях, фантазіях чи вірі.

Прикро, але високі ноти людяності здебільшого обриваються саме на констатації потенцій людини, що виказують її належність до чогось незбагненно більшого і незрівнянно досконалішого, аніж те, що їй відкривають її ж обмежені відчуття і розум. В сучасному світі, наскрізь понівеченому злигоднями цивілізації, переважна більшість людей не те що не користується хоча б децицею своїх небуденних можливостей, але навіть відмовляється визнавати їх наявність, вважаючи останні плодом чиїхось хворих фантазій. Тому компромісом між неможливістю остаточно відмежуватися від «надприродного» та небажанням визнати його існування як такого стало формальне відображення «духовного світу» в земних палітрах різноманітних догм і віровчень. Не важливо, чи це релігійно-містичні, чи науково-філософські вчення або й суто технологічні ідеї та припущення у вигляді чуток, пліток чи версій, що набули масового поширення. Як наслідок, лєвова частка індивідів явно бездумно задовольняється і здебільшого приречена власним невігласством обмежуватися системою підігнаних до рівня теорій або ж повчань чи гадок про божественне, надприродне, в т.ч. бога, рай, пекло тощо. І все це замість того, аби повернутися «обличчям» до реальності, до самого себе. Відновити в собі потугу і знання. Повернути собі втрачену цілісність.

Між тим, міркуючи над особливостями інформаційного простору сучасного світу, складається стійке враження, що всі згадані інформаційні «продукти» масового вжитку створюються, поширюються і контролюються порівняно невеликою дрібною своєрідних шарлатанів. Вони вирізняються з-посеред інших радше колосальною підприємливістю, аніж інтелектуальністю, а тим більше духовністю чи мудрістю. Тобто вони не спроможні самостійно осягати істину, безпосередньо сприймати реальність як вона є, однак наділені здатністю переконливо маніпулювати езотеричним досвідом інших, що певним чином потрапив до їх рук. І таким чином, формувати прийнятні для мас догми та світоглядні установки. Поширювати їх. Мати з того той чи інший зиск.

Тож, у своїй «кропйткій» справі задурювання мас і утримування їх в перманентному стані конкретної ілюзії продуценти «духовних дарів» широкого вжитку, зазвичай, спираються на обмежені для широкого доступу джерела інформації. Досить часто в їхніх руках так чи інакше опиняються інформаційні ресурси колосальної потужності. І лише тому, що всяке знання захищає саме себе від його використання негідними того індивідами, подібне володіння не несе в собі безпосередньої загрози ані існуванню в цілому, ані екзистенції кого б то було. Адже можливості використання різноманітними «пророками», «месіями», служителями культу або «обраними» формально наявної у них сакральної інформації практично обмежуються поверхневою її інтерпретацією і кічем, достатніми лише для того, аби викликати сліпе благоговіння і тваринний пієтет у ще більш обмежених та/або доведених до стану змасовлення представників спільноти.

І лише ті, кому до снаги здолати в собі притаманну кожному, хто б прийшов у цей світ, обмеженість, зокрема ангажованість власним «Я», мають можливість відкрити для себе реальність, як вона є. Ступивши за поріг незвіданого, вони стають щонайменше прикладом для інших, а часто й провідником знання, яке залишають по собі у різноманітний спосіб.

Чи не найефективнішою формою передачі сакрального знання від покоління до покоління без особливої шкоди будь-кому з індивідів або людству в цілому, виявилися легенди, міфи, казки. Автоматично набувши статусу вигадки в очах інфантильної маси, вони відкривають глибину свого змісту лише тим, хто готовий до такого відкриття і лише тією мірою, настільки індивід налаштований на сприйняття.

Інакше кажучи, за свідченнями мудрих, кожна притча, легенда та міф або й казка, якщо лише вони не є банальним плодом «народної» творчості на потребу чи злобу сьогодення, несе в собі сім зрізів розуміння, починаючи з буквального сприйняття сюжетної лінії. До речі, саме буквральним тлумаченням перлин знання обмежується переважна більшість, навіть, не особливо задумуючись над тим, або й не здогадуючись про неперевершену глибину того, що для них видається звичайною вигадкою або й бездумною маячнею. Тому часто представлені у формі міфів і легенд знання з глибин віків або з-поза меж незвіданого видаються для заклопотаної істоти, нібито обтяженої багатим життєвим досвідом та життєвою мудрістю, звичайнісінькою вигадкою; чимось позбавленим раціонального зерна, і, як наслідок, завжди викликають скепсис або й зневагу: бачте, тяжке життя людини, що вимушена здобувати собі кусень хліба або й до хліба потом та кров'ю чи й обманом та розбоєм, зовсім не сумісне з тим, про що переповідається в «дитячих» забавках.

Проте практично кожна людина, не зважаючи ані на вік, ані на переконання чи весь свій попередній досвід, якщо тільки їй до снаги відірвати свою увагу від перманентного задоволення потреб насущних, мають змогу віднайти для себе дещо цікаве і корисне, занурюючись у глибини трансформованого знання. Знайти те, що дасть можливість в певний момент подивитися на життя та світ широко відкритими від здивування або й захоплення очима. Осягнути дещо, що поверне душевну рівновагу і спокій, підкаже шлях до себе самої, допоможе знайти відповіді на найскладніші питання буття. Навіть на ті, які самі по собі піднесені цивілізованою людиною в ранг богохульних або аморальних. Приміром про те, чим насправді може бути сексуальність.

Попри вдавану цнотливість цивілізованої людини, не зважаючи на старання «народних просвітителів» або й всупереч їм, все ж із міфів та легенд не вдалося остаточно вилучити знання про те, чим же є сексуальність і, що за нею стоїть. До речі, досить інформативним у цьому плані і водночас доступним кожному охочому джерелом є Біблія. Навіть адепти іудо-християнства модернових течій публічно визнають це: «Біблія – книга про секс. «У Біблії відверто говориться про те, що рухає людським сексом» (53, 11). Правда, з «відвертістю» Біблії треба бути досить обережним принаймні з двох причин. По-перше, це досить вдала компіляція ідей, приналежних розрізним у часі і просторі культурам: Старий Заповіт – своєрідна містифікована історія

давньоєврейського народу, тобто жидів; Новий Заповіт – фрагменти занотованої в письмі думки гностиків, представників еллінської культури. По-друге, основа біблійного тексту – легенди і притчі, які несуть у собі множини значень, відкрити і осягнути котрі дано лише одиницям. Але, хто дійсно знає, той мовчить, очевидно, будучи синхронним з тією таки біблійною мудрістю, що радить утриматися від метання «бісеру» перед свинями.

Мабуть найперше чітке згадування про сексуальність можна віднайти в Книзі Буття, там, де йдеться про гріхопадіння перволюдини. Адам та Єва, пригостившись плодом з дерева пізнання добра і зла, водночас стали чимось іншим, аніж були до цього – вони перетворилися на сексуальних істот. Саме ця версія припала до душі і українському народу, котрий передає оповідки з цього приводу з уст в уста: «Адам узяв од Єви плід і також з'їв його. Тоді одверзлись очі в них; Адам і Єва побачили наготу свою, і в серці їхньому явилась хіть» (59, 76). До подібної думки, цілком імовірно, також схилялися мислителі, стовпи іудо-християнської парадигми, зокрема Августин Блаженний: «Августин вірив, що під час згадування факту гріхопадіння Адама та Єви, використовувалася мова символів (Бут.3), що «заборонений плід» насправді є сексом» (59, 192). Між тим, в цьому випадку не все так просто та однозначно. Якщо бути послідовним, то в першоджерелі, як воно дійшло до нас, сексуальність прямо пов'язується з пізнанням добра і зла, тоді як розмноження жодним чином, принаймні явно, не пов'язане з сексом: «плодіться і розмножайтеся, і наповнюйте землю...» (Бут.1:27, 28, 31). Більше того, лише після гріхопадіння, жінка має народжувати в муках, а отже до пізнання добра і зла, вона на подібне приреченою не була. Тобто природність сексу і дітонародження в контексті Біблії витікає не з природи самої людини, а з того, що можна ідентифікувати як вибір, вчинений нею чи не вперше від початку свого існування. Отже, природність сексу і дітонародження в контексті Біблії впливає не з природи самої людини, а з того, що можна ідентифікувати як вибір, вчинений нею чи не вперше від початку свого існування. Тобто тоді, коли людина залишалася досконалою або синхронною з буттям їй, цілком імовірно, не обов'язково було займатися сексом або спарюватися, аби продовжити свій рід. Чи й взагалі в потребі продовження роду не було жодної потреби. Відтак набуття сексуальності і продовження свого роду за посередництва сексу – це фактично вибір самої людини.

Щоправда свобода вибору або перспектива вибору можлива лише за збігу щонайменше двох обставин. Це, по-перше, наявність ієрархії цінностей, безумовно опертої на розрізнення добра та зла. По-друге, відсутність чіткого знання про наслідки вчиненого вибору, бо інакше людині завжди б залишалося лише наслідувати оптимальний варіант, про який їй достеменно відомо. Відтак набувши здатності розрізняти добро і зло, а отже і пізнавати, людина втратила безпосередній доступ до знання і разом з тим постала обличчям перед зяючою пустотою невідомого. Між тим, оскільки, зі слів мудрих, природа не терпить пустоти, то безпосереднє сприйняття дійсності, як вона є, підмінюється на рівні обмеженої свідомості людини (до того ж здебільшого абсолютно нерефлексовано) припущеннями та прогнозами, опертими знову ж таки на враження, набуті в ході життєвого досвіду, та здатність розрізняти добро і зло. Розрізнення ж добра та зла поєднане з розщепленням дійсності на реальне і уявне, відрізнити котрі між собою людина, що опинилася по ту сторону від цілісності буття, не здатна.

Тому, цілком імовірно, що Книга Буття, як і Старий Заповіт свідчать про неоднозначну ситуацію перволюдини: будучи подобою і образом божим, в її природі невід'ємно закладено дещо, що радикально відрізняє її від біблійного Творця. Цим дещо неодмінно є сексуальність. До певного моменту, очевидно, вона знаходиться в згорнутому вигляді, але навіть самому Творцю не до снаги заради її розгортання. А інакше з якого б то доброго дива Іегова посадив у самому центрі Едемського саду дерево пізнання добра і зла та ще й спеціально наголосив, аби з нього не їли Адам і Єва, погрожуючи останнім смертю. В свою чергу, антипод Іегови – Сатана, навпаки, нібито спеціально всіляко підштовхує створіння божі спробувати забороненого плоду, аргументуючи свою спокусу тим, що в такий спосіб перволюди стануть як боги.

В сухому залишку небесної трагікомедії людина виявляє себе практично знедоленою – їй приписані, як покарання і водночас, очевидно, як «ліки» тяжкий труд та муки. І все тільки тому, що вона стала такою ж як боги – вилучила себе з Буття і отримала можливість формувати простір свого існування відповідно до власної ієрархії цінностей, що неодмінно спирається на трактування добра та зла, адже «... існування Світу, так само як і існування у Світі, передбачає ... розрізнення добра і зла, вибір і напругу» (17, 371). А разом з тим, на відміну від іудейського Ягве, що «радикальним чином виходить за межі космічної святенності» (17, 441), набула або активізувала в собі сексуальність – деяку властивість, котра

стоїть за згортанням суверенності людини та впорядкуванням людської множини. Адже прояв або розгортання сексуальності призвели до того, що людина в контексті іудо-християнства стала смертною істотою, і тепер вже для Буття важлива не її унікальність, а рід людський. Та ж таки сексуальність лежить в основі комбінування людських доль, бо саме вона породжує різновид потужного тяжіння поміж індивідами та є причиною набуття свідомістю інерції чи вираженої інтенційності, яку в контексті фройдизму прийнято ідентифікувати як лібідо. Зрештою, сексуальність є невід'ємним атрибутом сучасної людини, хоча й не належить до сутнісних властивостей природи Людини.

Інакше кажучи, істинна Людина далеко не вичерпується сутністю тієї людини, яку ми відкриваємо для себе кожного разу, коли звертаємо увагу на самих себе чи інших. А якщо так, то між Людиною істинною і людиною буденною існує своєрідна пелена, що не дозволяє автоматично повернути цілісність. Цією пеленою або одним із її проявів безумовно є сексуальність. Однак останню не слід ідентифікувати як прояв зла чи добра. Сама по собі сексуальність як і будь-який прояв буття чи існування нейтральна. І лише тому, що сучасна людина є інтенційною істотою, яка від початків своєї соціалізації і до моменту, поки вона залишається соціальною істотою, крутиться в колесі добра-зла наче білка, ми маємо неспростовну схильність пропускати все через оціночні судження.

Між тим, з позицій Буття або Абсолюту сексуальність має своє чітко окреслене призначення, адже навряд чи б саме Буття, як апіорі досконале, допустило б до існування хоч щось випадкове. Проте, щоб якимось чином відкрити для себе реальне призначення сексуальності як і її природу, мабуть, найпевніше варто було б відмовитися чи знайти спосіб уникнути залежності від останньої. В іншому, більш опосередкованому випадку зібрати і осмислити більш-менш достовірну інформацію про сексуальність, позбавлену на скільки це можливо нашарувань оціночних суджень. А така інформація, знову ж таки, у найбільш первозданному вигляді міститься в легендах та міфах, що дійшли до нас із сивої давнини.

Ось що говорять давні міфи про ситуацію Людини: «На початку люди були безстатеві і не мали сексуальних бажань; вони носили світло в собі і світилися. Сонце і місяць не існували. Коли прокинувся сексуальний інстинкт, зародилися сексуальні органи – але тоді світло згасло в людині, а на небі з'явилися Сонце і Місяць» (17, 329). Спираючись на це твердження, стає очевидним, що сексуальність є

дечим, що сковує і обмежує природне світло людини, трансформує її природу та зводить саму людину до соціально-біологічної істоти. Про теж таки зведення людини говорить і Біблія. Однак, цілком ймовірно, що на Священне Письмо, окрім усього іншого, покладалася і далеко небезуспішно надія стати вагомою підставою для спантеличення значної частини представників західної культури, тим самим не дозволивши їм шукати дочасно священне світло в самих собі, аби відродити себе істинних. У цьому випадку дієвим і досить надійним механізмом стримування людини щодо відтворення власної цілісності, виявилися своєрідне маніпулювання її свідомістю та концентрація її уваги на нібито зовнішніх стосовно неї речах, до того ж недоступних для її безпосереднього сприйняття, таких, як іудо-християнський бог і ціла купа різноманітних чеснот або трансцендентно-абстрактних понять (любов, свобода, справедливість тощо). Тому головне призначення Біблії як і будь-якого іудо-християнського священного письма, а разом з тим численних наукових і філософських теоретизувань, наймовірніше, полягає в тому, щоб змусити людину постійно відволікатися від вирішення кардинального питання. А найкращим засобом відволікання виявилася її сексуальність, з якої зробили чи не найцінніше джерело людської втіхи та водночас найнебезпечнішу «отруту» людської душі. Таким чином людина не помітно для самої себе потрапила в пастку власної сексуальності, вміло розставлену можливо навіть самим Буттям, однак неодмінно за посередництва самої людини. І поки людина перебуватиме в цих тенетах, які вона фактично наставила сама на себе, їй не відтворити свою цілісність, не осягнути Буття, не здолати антропологічний бар'єр. З цього приводу мудрі кажуть: «Той же, для кого сексуальні відносини представляють хоч якийсь інтерес як джерело насолоди або не до кінця пізнаного аспекту тваринної сторони людського життя, за жодних обставин не має звертатися ні до яких трансмутаційних практик» (49, 97). Водночас, «...всі досвіди природного світла мають спільний знаменник; той, хто переживає такий досвід, зазнає онтологічної мутації: він набуває іншого способу буття, завдяки якому отримує доступ до світу духу (17, 312).

Отож сексуальність певним чином протистоїть людській цілісності та духовності. Однак це протистояння жодним чином не може бути спростовано суто технологічним способом, приміром, шляхом вольового скасування або усунення однієї з протидіючих сторін. Принаймні, людині не дано так просто відмовитися від власної сексуальності, що

викарбувана в усіх її проявах, починаючи з тілесності та емоційної сфери. А з іншої сторони, допоки людина залишається людиною, їй не позбавитися власної потенції до переродження і відтворення своєї цілісності. Отож людина виявляє себе як біполярна істота, що дивним чином поєднує в собі нібито непоєднувані протилежності. В той же час, властивість монополярності в цьому аспекті в межах розуміння буденної людини притаманна лише умовно міфічним істотам: ангели позастатеві і асексуальні, демони, зокрема суккуби та інкуби, чисто сексуальні без перспективи переродження. Чистою сексуальністю іноді наділялися також Пан, сатири, рідше німфи та боги родючості. Стосовно останніх чиста сексуальність як домінантний стан прояву і функціональна властивість суцього може інтерпретуватися як неспростовна інтенція сповна реалізувати себе в процесі відтворення іншого. Так, боги родючості вичерпують себе в циклічності природи. Демони сексуальності перманентно тяжіють до вичерпання себе в безкінечному статевому акті. Пан же уособив своєрідне поєднання циклічності природи як постійного злягання та механічного злиття протилежностей, вибудованого на нівелюванні всякого індивідуального прояву. Він є Вічною Вакханалію, невинним потягом, абсолютним уніфікатором, безкінечним шляхом в Нікуди, остаточно ступивши на який, людина, цілком ймовірно, в своєму переродженні перевтілюється в демона сексуальності.

Доля ж буденної людини досить прозаїчна. Попри періодичні спалахи радості чи розпачу або й мимовільні дотики до Незвіданого, їй судилося за свого життя залишатися заручником химерного кола, утвореного тінями сексуальності та відблесками духовності (просвітленості, пробудженості), що постійно перетікають одне в інше, перетворюючи людську екзистенцію в таке собі марево або ж ілюзію. Разом з тим, те ж таки людське існування більшу свою частину, якщо тільки не все в цілому, протікає поміж берегами зумовленості людським родом, що вивершується на сексуальності, та індивідуального покликання, що тяжіє до відтворення цілісності, пробудження в кожному з нас його ества.

Очевидно, рано чи пізно, з точки зору Буття, на противагу позиції короточасного людського життя, кожному з нас належить розірвати це замкнене коло марення на яву, до того ж, в свій неповторний спосіб. Звичайно, якщо тільки для того виявиться достатньо дечого, що можна ідентифікувати в цілому як енергію. Хоча облудливий світ до послуг

обивателів незмінно пропонує широкий спектр нібито вивіrenих шляхів досягнення «царства небесного», просвітлення, нирвани тощо. Одним із таких способів розірвання кола зумовленості (подолання колеса сансари), добре відомим на Сході і досить містифікованим на Заході, є тантричний секс. Наймовірніше, ця своєрідна «духовна» практика є таким собі витонченим механізмом, що нібито дозволяє зламати замкнене коло або й обдурити саме Буття, вивівши людину за межі її зумовленості. Насправді ж, мабуть, все, на що спроможний тантричний секс, так це винагорода adeptів, котрі його практикують, специфічними досить багатими та яскравими переживаннями. Тільки й того, адже за цією «духовною» практикою стоїть не поступове і наполегливе поривання з найглибиннішими потягами та бажаннями, а, навпаки, фактичне їх перенасичення шляхом своєрідного обоження сексу, що і викликає стан специфічної ейфорії, яку за бажання легко ідентифікувати як єднання з Вічним.

Звичайно, аби тантричний секс мав масове визнання, для того необхідні переконливі аргументи, функція яких полягала б в обмані обмеженої свідомості, що постійно тяжіє до пошуку легких шляхів «порятунку» душі. Здається, в дівості тантричного сексу легко переконалися, якщо перейнятися думкою про те, що «...поки людина практикує статевий акт, засліплена інстинктом, тобто як будь-яка тварина, світло ховається. Але воно проявляється у складному відчутті осяння, осягнення і краси, якщо з'єднання стає ритуалом або божественною «грою», тобто коли зупинивши викид сімені, людина скасовує біологічну мету сексуального акту (17, 330). Отже, «якщо поява сексуальності змушує світло згаснути, то воно може схватися тільки в самій сутності сексуальності, в сімені» (17, 330), не так вже й складно домислити значущість і знаковість чоловічої сперми та важливості ритуальних операцій навколо неї або так чи інакше пов'язаних з нею.

В цілому, тантричний секс, очевидно, є одним з найвитонченіших ритуальних дійств, що охоплює собою цілу низку процедур, підтекстів і магичних символів. До того ж, він не позбавлений приємності і певного колориту. Щоправда, як свідчать езотерики, «ритуал може піймати нашу увагу краще, аніж що-небудь ще... Але він вимагає за це велику ціну. Цією великою ціною є патологія. Патологія може стати для нашої свідомості правом на арешт, борговою грамотою на нашу свободу» (31, 354). А коли так, то красивих ритуалів і запаморочливих інсинуацій дуже часто виявляється досить, аби спокусити і перепинити

індивіда на справжньому шляху до себе. Принаймні, на деякий час. Хоча з іншого боку, цілком імовірно, що тантричний секс може бути своєрідною етапною сходинкою, колом духовного циклу, специфічним випробуванням і механізмом удосконалення.

Між тим, з точки зору представника іудо-християнської культури, сумнівність потенціалу тантричного сексу вивести людину за межі замкненого кола, здолавши її зумовленість сексуальністю, проявляється вже з того моменту, коли встановлюється чітка функціонально-ціннісна диференціація між чоловіком та жінкою. В руслі ідеології тантричного сексу тільки чоловік може наблизитися до стану пробудження світла в собі, бо саме в його сімені воно ховається; бо саме він як втілення Шиви «під час майтхуни (maithuna), тобто під час ритуального єднання з юною дівчиною (mudra), яка втілює Шакті (Śakti)» (17, 328), відтворює космічну цілісність. Окрім того, проникненню за завісу сексуальності шляхом практикування тантричного сексу тепер уже винятково чоловікові заважає його ж залежність від зовнішнього фактору, а саме потреби в наявності «асистента», тобто представниці протилежної статі. Інакше кажучи, складається на те, що тантричний секс не вирішує і, цілком ймовірно, не може вирішити кардинального питання – виведення людини за межі її зумовленості іншими, щонайменше потребою в їх фізичній присутності та взаємодії з ними.

З іншого боку, сам по собі ритуал тантричного сексу може виявитися лише підготовчим етапом і формальним вираженням чого, що має відбутися на рівні внутрішнього світу людини. Йдеться про внутрішні переживання, так би мовити, онтологічної консолідації проявів індивідуального буття на рівні людини, насамперед жіночого та чоловічого начал, що притаманні кожному індивіду в неповторній їх комбінації. Тобто, практикуючи тантричний секс, людина очищує своє глибинне сприйняття і переживання єднання до такої міри, коли стає можливим подолання внутрішньої розщепленості. А це і є, очевидно, шлях за межі замкненого кола. Принаймні, для тих, хто дійсно захопився філософією, що стоїть за тантричним сексом, кінцева мета якого полягає в тому, щоб «сполучити два полярні принципи, Шиву і Шакті, у своєму тілі» (17, 391).

Такого ж роду думку про відновлення первинної або онтологічної цілісності людини можна знайти не лише в сакральних текстах Сходу. Вона притаманна також і Західній культурі, принаймні її історичним джерелам. Зокрема в гностичного спрямування Апокрифічному Єван-

гелії від Хоми, того, що отримав прізвисько Невіруючий, прямо вказується на первинну цілісність тепер уже дуальних чоловічого та жіночого начал. До того ж ця цілісність порушена не внаслідок прямого розщеплення, а внаслідок вилучення частини з цілого. А цілим за Хомою є скоріше за все чоловік: «Коли Єва була в Адамові, не було смерті. По тому, як вона відокремилася [від нього], з'явилася смерть. Якщо вона знову ввійде в нього і він її прийме, смерті більше не буде» (1, 98). Правда, в самому Євангелії відсутні, принаймні прямі або очевидні посилання на спосіб, за посередництва якого має відбутися відтворення цілісності. Лише вказуються в іномовній формі обставини і умови, за яких відбулося розщеплення цілісності Адама, та подається певний перелік наслідків згаданого «гріхопадіння». Крім того, на базі контексту Апокрифів можна дійти думки, що Адам та Єва не зовсім є тим, чим їх вважають в межах іудо-християнської парадигми, а тим більше буденного світогляду. Найперше, що можна вичленити з загального образу цих іпостасей, розкритого в апокрифах, так це те, що вони позбавлені персональної ідентичності. Тобто ані Адам, ні Єва, цілком імовірно, не є людьми, навіть, якби йшлося про найнеочікуваніші прояви їх ества. Хоча останнє зовсім не означає, що вони не мають нічого спільного з людиною, чоловіком та жінкою відповідно.

Очевидно, першим, що спадає на думку стосовно реальної природи Адама, так це те, що він є чистою ідеєю людини (чоловіка), джерелом або й причиною її фізичного втілення та існування. Подібні ідеї можна знайти в численних текстах, авторами яких були носії різних культур і світоглядів. Мова йде або про Космічного Адама, або Первісного Андрогіна, або й про своєрідний «інкубатор» людського роду. Зокрема, якщо пристати на версію англійських містиків, то «ми та істота, яка в даний момент виходить на поверхню матеріального зрізу в фізичному тілі Адама. Ми – зерно пилу в круговерті» (94, 153).

В цьому ракурсі Адам ідентифікується як своєрідна матриця людського роду в цілому, що не лише немає справи до суто індивідуального прояву будь-кого зі смертних, але й яка, зрозуміло, має протистояти всякому прояву дійсної індивідуалізації. Адже індивідуалізація – це шлях до набуття самодостатності, розірвання зв'язку із метафізичною структурою людства, що неодмінно піддає загрози існування самої метаструктури в разі накопичення критичної маси тих, хто, умовно кажучи, віднайшов самих себе або проникнув за пелену власної зумовленості родом. Тобто перестав бути множинною істотою.

Зумовленість індивіда існуванням інших як невід'ємної, з погляду буденності, а надто, філософсько-наукових позицій, частини індивідуального існування, цілком ймовірно, має своє безпосереднє втілення в сексуальності. Відмежовуючись від обивательських вражень про сексуальність, від численних нашарувань, редукції, спрощень та екстраполяцій, останню можна уявити у вигляді специфічного механізму, подібного до того, що забезпечує виживання людини у відкритому космосі.

Скажімо, це може виглядати так. Величезний ангар, до якого прикріплені тросами-шлангами шість мільярдів оболонок, в середині яких перебуває істота, яку ми знаємо як людину. З лона ангара постійно з певною періодичністю з'являються все нові оболонки. В той же час частина з них постійно від'єднується і розпоршується в просторі. Оболонкою є не що інше, як комбінація анатомо-біологічних властивостей людини та сукупності її соціальних ознак, атрибутів і якостей, частина з яких продукується раніше, аніж їх носій прийде в цей світ. Наприклад, етнічна приналежність, культурна та релігійна обумовленість, принаймні частково, соціально-економічне становище тощо. Інакше кажучи, оболонкою є структурний елемент буденної людини, що умовно відповідає за Гайдегером невласному способу буття *Dasein*, за Фройдом – «воно», за Юнгом – «колективному безсвідомому». Саме цей, вторинний стосовно ества Людини елемент її буденного прояву є причиною біологічної та соціальної природи людини. Саме він відповідає за фізичне виживання та соціальну адаптацію і кооперацію людей.

А от з механізмом безпосереднього зв'язку, так би мовити, з базою дещо складніше. Складність його ідентифікації та осмислення проявляється в обмеженості сприйняття та інертності людського мислення, котрі привчені до того, що життя є чимось само собою зрозумілим і водночас нічим не обумовленим або обумовлене абсолютно віддаленим і відчуженим началом, яким є іудо-християнський бог, в іншому випадку безликою еволюцією. Насправді ж, складається на те, що життя є своєрідним потоком енергії, яка певним чином вирізняється з загального потоку енергії, що підтримує всяке існування. Провідником унікального потоку родової життєвої енергії є сексуальність – це саме той своєрідний трос-шланг, що «тягнеться» від Адама до кожного індивіда: «сексуальність пов'язує нас з Адамом і робить клітиною його організму, але вона також пов'язує нас зі всією життєвою силою Адама, а через нього з вселенським життям» (94, 155).

Таким чином, саме по собі життя є своєрідним проявом існування, і ніколи не може бути осмислене з позицій одиничного організму, оскільки воно йому не належить принципово. За життям, щонайменше стоїть рід. Хоча на рівні буденних свідомості та практики ми стикаємося з повною протилежністю цьому припущенню, оскільки нібито наочно маємо можливість констатувати факт того, що живим є кожен окремий організм. А проте, й тут не все так просто і ясно, адже якоюсь мірою нам все ж донесена думка про те, що жоден організм не розпоряджається сам собою довільно. Наприклад, серед тварин надто рідкісними є випадки того, що ми могли б ідентифікувати як самогубство. Та й як вони можуть вчиняти вольовий вчинок, якщо вінець природи відмовляє їм в наявності інтелекту та свідомості. А з іншого боку, людське самогубство, цілком ймовірно, є лише своєрідною фікцією реалізації свободи вибору і, як наслідок, довільного вчинку. Найпростіший і водночас «вбивчий» аргумент на користь цього припущення поданий в Святому Письмі, де йдеться про те, що жодна волосина не впаде з голови людини без волі на те божої. То що ж вже говорити про довільне розпорядження людськими головами (життями). Крім того, не маючи змогу усвідомити, що ж відбувається насправді та до яких реальних, на відміну від вигаданих чи прогнозованих, наслідків призведе та чи інша дія, навряд чи принципово можливе спонтанне діяння людини, в тому числі і суверенне розпорядження своїм тілом та його існуванням аж до його припинення.

А коли людина не розпоряджається своїм життям, то навряд чи вона розпоряджається і нібито притаманною їй як окремому організму репродуктивною функцією. Вірогідно, ця функція є винятковою компетенцією роду, адже для нього, точніше для його виживання чи існування важливе не індивідуальне начало, а кількісні параметри сукупності його представників. Коли мова йде про тварин, тут особливих сумнівів у позаіндивідуальному контролі їх статевих потягів не виникає. Все списується на інстинкт. З вінцем природи виявляється дещо заплутаніше та загадковіше, бо ж любить сучасна людина все ускладнювати до неймовірної плутанини. З одного боку, людина як природна істота, за ідеєю, неодмінно має підкорятися нібито всюдисущим інстинктам, покликаним забезпечити автономний режим задоволення найглибінніших потягів і потреба, а отже виживання організму. Але з іншого, будучи свідомою істотою, людина нібито має в своєму розпорядженні ресурси і механізми контролю за

функціонуванням власних інстинктів аж до їх повного пригнічення або нівелювання, спираючись на власну волю та за неабиякої підтримки важкої артилерії у вигляді культури. Щоправда така війна на ураження з тим, що є частиною самої людини, призводить до того, що сама людина перетворюється на своєрідне «кладовище». Простіше кажучи, стає хворою з точки зору буття істотою. Вона поза своїм бажанням приречена розриватися поміж зумовлюючими початками родового сексуального потягу та культурного регулятора. Тому в припущенні про те, що «сексуальний апарат має тенденцію грати роль паразита і уявляти нас своїми пристрастями» (94, 155), можливо криється сіль душевного болю та індивідуальних поневірянь. Подолати останні, очевидно, можливо лише в разі, коли високодуховній людині певним чином вдається безповоротно розірвати свій зв'язок з родом, переставши бути сексуальною істотою. Тобто померши для світу цього, вичерпавши в собі бажання і пристрасті, раз і назавжди припинивши в собі внутрішній діалог, відродивши в собі «чисте світло буття». Або просто, ставши Тим, Чим вона завжди є.

Парадоксальність ситуації «звільненого за життя» полягає в тому, що «він продовжує існувати в Космосі, хоч уже й не залежить від космічних законів; тобто він більше не належить Космосу» (17, 393). Але допоки людина жива, як ми собі це уявляємо, вона неодмінно є заручником власної сексуальності хоча б з огляду на те, що «сексуальний апарат... представляє собою значний резерв сили» (94, 155). Іншими словами: «Лева частка вільної енергії пересічної людської істоти... представлена сексуальною енергією – енергією сфери відтворення» (49, 90). Отже енергією, що першопочатково живить її біологічне ество та соціальну активність є енергія роду або сексуальна енергія, хоча нам і здається, що джерелом нашої енергії є винятково їжа. Щоправда цією «дармовою» енергією ми не розпоряджаємося, бо в стані перманентного соціального анабіозу ми, по-перше, фактично нічого про неї не знаємо. По-друге, потребуємо лише мізерну децищу з того, що являє собою колосальної потуги енергія роду, аби підтримувати певний стан свого біо-соціального існування, яке ми ідентифікуємо як життя. По-третє, очевидно, існує певний механізм, який стоїть за своєрідним балансом та гармонією в людині її індивідуального та родового начал, не дозволяючи індивідуальному «піднятися» за рахунок родового. В разі якби такого механізму не існувало, недосконале індивідуальне начало, маючи в своєму довільному розпорядженні родову енергію або хоча

б якусь її частину, могло б накоїти непоправне з позицій Космосу і Буття. Інакше кажучи, залишаючись егоїстичною, зацикленою на своїх бажаннях істотою та маючи доступ до потужних ресурсів реалізації своїх забаганок, людина перетворилася б на таку собі «мавпу» не те що з гранатою, а з ядерною бомбою. І це все в масштабах Всесвіту.

У родової або сексуальної енергії в межах багатьох релігійно-містичних вчень є своє позначення – Кундаліні – «первісна енергія, що вдихає життя в кожного із нас» або «оживляє, вдихає життєву силу та спонукає наше тіло і свідомість», або «основна еволюційна сила, осколок Абсолюту, що поселився в людському тілі» (45, 46-47). Іноді її ще ідентифікують як «вмістилище генія» (Гопі Кришна). Зрештою, Кундаліні називають силою змії та зображають в вигляді змії, що згорнулася кільцем в основі хребта.

Як би там було, однак стосовно Кундаліні не існує єдиного масово поширеного враження, ані з позицій фактажу, ані з огляду на оціночно-ціннісні міркування. Тим не менше, в низці релігійно-містичних вчень Кундаліні прийнято вважати практично єдиною вартої уваги рушійною силою існування і розвитку людини. Основне призначення земного існування людини в контексті відповідних вчень поєднане з «пробудження сили Змії», вивільненням первісної космічної енергії. Вважається, що тантричний секс, а часто йога та медитація саме і спрямовані на поступове вивільнення цієї енергії, що в кінцевому варіанті має привести нібито до просвітлення. В окремих повчаннях трапляється навіть так, що має місце своєрідна підміна значущості і змістовності одних явищ і практик, направлених в кінцевому варіанті (нібито) на пробудження, специфікою інших. Це чітко простежується, наприклад, в «просвітительській» місії Ошо Раджниша, який стверджує: «Вся медитація – це по суті переживання сексу без сексу» (68, 105). Інакше кажучи, цінність і своєрідність медитації розшифровується та подається через значущість і емоційну привабливість сексу.

Зрештою, в межах подібного роду теорій та вчень відбувається універсалізація або й абсолютизація сексуальної енергії. Потужна містифікація сексу та сексуальності, очевидно, зумовлена також потребою мас знайти пояснення своїй часто тотальній залежності від сексуального потягу та одержимості сексуальними фантазіями, оскільки «для лівової частки нормальних людей відмова від сексу попросту є не мислимою» (49, 98). Проте, певну внутрішню пересторогу щодо універсальності сексуальної енергії і відповідно, небезпеки замикання на

ній, притаманну чи не кожній людині, розвивають до рівня осмислених концептів велика когорта мислителів та мудреців як Сходу, так і Заходу. Приміром, А. Кроулі стверджує, що «ілюзії, пов'язані з потаємними енергіями сексу, мають за свій результат продовження людського роду» (46, 34). В свою чергу, в численних релігійного змісту трактатах отцями церкви, особливо її російської православної версії, увага переключається на божественну благодать та провидіння, покладаючись на які, людина нібито цілком або частково позбавляється залежності від проявів власної сексуальної природи, в іншому випадку – набуває властивості контролювати свої сексуальні потяги. Врешті-решт, зусилля значної частини практиків і мислителів були спрямована та спрямовуються й донині на пошук чи, принаймні, ідентифікацію наявних шляхів уникнення або хоча б ослаблення залежності від сексуальності у вигляді неконтрольованих потягів чи бажань. До найбільш радикальних способів приборкання сексуальної енергії, очевидно, слід зарахувати аскезу – добровільну згоду на своєрідне перманентне катування себе, шляхом вольового обмеження або й відсікання частини своєї натури. Тоді як лояльними до природи людини можна вважати всі ті практики, що сприяють осмисленню індивідом власної ситуації та трансформації власних бажань і потягів, шляхом переспрямування їх енергії в інші русла життєвої активності. Хоча останнє лише трансформує, але принципово не вирішує саму проблему. Як наслідок, сумніву також піддається винятковість трансформативних практик щодо вивільнення людини з лабетів не лише сексуальної зумовленості, але й буденності в цілому. Зокрема український дослідник феномену характерництва В. Чумаченко стверджує, що «звичайний шлях людського життя може вести до пробуджених вищих станів свідомості. Тобто йдеться про те, що всі ті початки, на яких стоїть будь-яка езотерична школа, цілком присутні у повсякденному людському житті» (109, 12). А коли так, то, цілком ймовірно, що подолання зумовленості людини сексуальністю не має єдиного способу вирішення. Більше того, саме Буття або б щоб-то стояло за початком всякого існування не допускає і не терпить універсальних способів та шляхів становлення людської унікальності в процесі її подолання різноманітних спокус і стримуючих начал, до яких беззаперечно належить сексуальність. Містичні ж, релігійні та інші вчення, очевидно, в такому разі покликані допомогти накреслити або підштовхнути кожного окремого індивіда до вибору власного шляху становлення чи відмовитися від такого, злившись із натовпом фанатів.

Сексуальність як наслідок гріхопадіння або ж подарунок богів

Мабуть чи не найвиразнішими та водночас акумулятивними відчуттями людини є відчуття вдоволення та невдоволення, інакше – радості та смутку. Саме ці відчуття покладені в основу вражень про світ, самого себе та інших. Все, що призводить до стану задоволення маркується нашою свідомістю як позитивне, а все, що дратує та викликає невдоволення – як негативне. Однак від подібної прямолінійності застерігає саме життя, вклавши в народну мудрість глибинну суть реального стану речей. Приміром, усім нам добре відоме прислів'я про «золото», до якого ми готові зарахувати в буденній практиці силу-силенну речей, аби тільки «блищало». Не менш актуальною є життєва мудрість про ліки та отруту, які наша звужена свідомість та інтенційне мислення так і прагнуть ідентифікувати як солодке та гірке відповідно. Теж саме стосується розрізнення більшості речей чи явищ, представлених в людській екзистенції, на предмет їх надуманої або бажаної та реальної користі для індивіда.

Зокрема, людське мислення, здається, досить серйозно хибує, коли мова заходить про секс, а отже і сексуальність, відносячи їх, якщо й не до чи найвеличніших благ людини, то хоча б до розряду приємних «дрібничок». А проте підносити поспішно та бездумно панегірики «первинній людській потребі» навряд чи варто, з огляду хоча б на те, що окрім задоволення та втіхи, секс і все, що стоїть за ним чи пов'язано з ним, часто призводять щонайменше до розпачу, втрати внутрішнього спокою, а іноді й індивідуальної ідентичності. Не даремно ж часто чоловіки старшого віку напівжартома напівсерйозно говорять або схвально ставляться до думки про те, що разом із втратою інтересу до сексуальних утіх, тобто фактично ставши нібито «імпотентами», вони отримують здатність поглянути на життя в усій його різноманітності та красі. Те ж саме можна сказати і про жінок. Оскільки «жінка більше пристосована до потреб яйцеклітини, ніж до своїх власних» (81, 48), то з настанням клімаксу вона «...нарешті почувується звільненою від тяжких обов'язків самиці» (81, 52). «Часто ця фізіологічна незалежність проявляється в поліпшенні у жінок здоров'я, врівноваженості, бадьорості, яких раніше їм бракувало» (81, 52).

Тому, очевидно, всяке, тим паче надмірне, захоплення сексуальними втіхами або й фантазіями навряд чи в кінцевому варіанті щось гарантує

добре індивіду. Навпаки, воно може, практично непомітно для самої людини, накликати на неї біду у вигляді серйозних психічних та психофізіологічних розладів, з якої людина навряд чи здатна вийти цілісною, духовно багатую індивідуальністю. Тож само собою напрошується питання про те, чим є сексуальність та секс в існуванні людини – благом, а чи все-таки злом. А якщо ні тим, ні іншим, то чим же саме вони є та що криється за ними насправді.

Між тим, у межах сучасної колективної думки, що значною мірою підіграє гедонізму, нічим не детермінованому споживацтву та персональному егоцентризму, виробилося стійке враження про секс не лише як про чи не найбільше джерело втіхи, але й запоруку здоров'я та успіху. Приміром, в періодиці часто можна зустріти «відповідальні експертні заяви» з приводу того, що «секс просто є необхідним для Вашого організму». І це, між іншим, виявляється «ні для кого не секретом», адже, «по-перше, це емоційна розрядка, по-друге, речовини, що містяться в спермі – ферменти, чоловічі гормони, простангладіни, дуже і дуже корисні для жіночого організму» (47, 22). Для чоловіків сексуальні зносини, виявляються, також вкрай необхідними, оскільки «сексуальне стримування відбивається як на якості сперми, так і на душевному стані чоловіка» (47, 22). А підсилюються подібні твердження солідним фактажем на зразок того, що «британські вчені дослідили декілька десятків чоловіків та жінок і встановили, що люди, які регулярно займаються сексом, більш успішні на кар'єрному полі та наділені більш розвинутим «імунітетом» стосовно різноманітних життєвих непорозумінь» (47, 22).

Однак зазначене далеко не межа «обожнення» сексу. Серед публічних людей іноді зустрічаються досить авторитетні у відповідних колах «гуру», які прямолінійно наголошують на божественній природі сексу. Зокрема, представник езотеричної школи східного зразка Ошо Раджніш схильний вважати, що «секс – це не ваше [людське] творіння: це дарунок Бога» (68, 86). До чогось подібного також додумалися представники модерних християнських течій. Приміром, пастор Лестер Самрал наголошує в своїх проповідях, що «секс – прекрасний святий дар, але йому не можна поклонятися» (53, 141). А далі, щоб обмежити радикалізм свого твердження навіть з позицій християнського вільнодумства та надати поштивого вигляду своїм переконанням, додає, що «секс був створений для шлюбу і лише в шлюбі він повністю реалізується» (53, 143). Безапеляційність

подібних тверджень представників різноманітних релігійно-містичних організацій і «гуртків за інтересами» настроює на гумористичний лад: а чи не підпрацьовують вони, бува, «помічниками» господа бога, починаючи ще з часів створення Всесвіту і людини. Бо інакше звідки їм достеменно знати, чим є секс і для чого це явище було створено, щоб бути аж такими переконаними в своїй правоті або й більше – істинності своїх тверджень.

Більш зваженими, а головне, адекватнішими щодо самого життя і реальності, є припущення та ідеї, що намагаються розглядати секс з позицій його наслідків і реальних «плодів», які він приносить в процесі людського існування. Зокрема, чи не найбільш ємним, хоча й неконкретизованим є твердження Луція Аннія Сенеки, яке відображає повноту проблеми, пов'язаної з концентрацією на, умовно вітальних, потребах, в тому числі сексі: «не буває вільним той, хто раб плоті своєї». Очевидно, до подібного висновку підштовхнуло саме життя, демонструючи, що може бути з людиною, котра непомірно захоплюється сексом та переймається власною сексуальністю. Проте подібні свідчення для переважної більшості залишаються далеко непереконливими, хоча б з огляду на те, що буденній людині не те що важко, а практично не до снаги встановити прямий зв'язок поміж сексуальністю (сексуальним життям) та обставинами власного існування або й екзистенцією в цілому. Між тим, жодна людина не позбавлена можливості зануритися в проблематику власної зумовленості сексуальністю та спробувати вирішити її хоча б на своєму рівні. Принаймні, щонайменше до її послуг різноликий інформаційний простір, що наповнений досить великою кількістю різноманітних версій, котрі так чи інакше проливають світло на згадану щойно проблему.

Зацікавленість природою сексуальності рано чи пізно може вивести на версію, подібну до тієї, в якій наголошується про те, що «лева частка вільної енергії пересічної людської істоти... представлена сексуальною енергією – енергією сфери відтворення. Практично всі за незначним винятком люди легковажно розтрачують її в сексі заради задоволення» (49, 90). Слушність подібної ідеї, попри недоступність для сприйняття буденною людиною достеменного знання про джерело її сексуальної або вітальної енергії, легко помітити, якщо звернути увагу на такі моменти. По-перше, опосередковано констатується факт того, що сексуальний потяг винесений за межі довільного регламентування індивіда. В той же час різноманітного роду теорії еволюціонізму навіть

не допускають наявності координаційних центрів людського існування поза нею самою. А отже і сексуальні потяги нібито підконтрольні індивіду, що саме по собі наражає людську свідомість на небезпечний конфлікт, а психіку на дегенеративні процеси.

По-друге, секс як і інші вітальні потреби безпосередньо пов'язаний з ситуативним відчуттям задоволення, що настає кожного разу, коли ці потреби задовольняються. Небезпеку для людини в цьому випадку несе аспект ситуативності задоволення, адже подібне задоволення ніколи не буває самодостатнім і завершеним, а отже спонукає індивіда до пошуку гарантій того, що воно наступатиме кожного разу, як тільки в ньому виникне потреба. Окрім того, щоразу воно буде не менш інтенсивним, аніж попереднє, бо інакше замість задоволення індивід може зіткнутися з глибоким розчаруванням аж до перманентної депресії чи інших психічних розладів. В кінцевому варіанті стає очевидним, що сексуальні бажання мають позасвідоме джерело та тяжіють до уникнення всякої рефлексії і замикання на чистому ланцюгу реакції подразнення-задоволення-подразнення. Зрештою, саме сексуальні бажання диктують людині, як їй почуватися та поводити себе, а не людина визначає, як і коли проявлятися її бажанням.

По-третє, попри явну соціальну зумовленість та обтяженість різноманітними приписами, нормами та стереотипами, в буденній практиці секс, як не дивно, все ж прийнято ідентифікувати як суто фізіологічну функцію організму, що породжується його анатомо-фізіологічними властивостями. Як наслідок, сформувався стійке враження про секс як невід'ємну функцію здорового організму. А отже, всякий індивід, що з тих чи інших причин нехтує або не реалізує сповна(!?) сексуальну функцію, очевидно, хворий, якщо не фізично, то неодмінно має проблеми з психікою. Водночас, стан «здоров'я» суспільства, в якому значна частка індивідів відзначаються явними проблемами з власною сексуальністю, чомусь уникає публічного обговорення.

По-четверте, секс не лише обмежується помітними затратами енергії, а й супроводжується колосальним енерговідтоком. Зрозуміло, що до помітних прийнято зараховувати енергетичні затрати, спрямовані на забезпечення самого процесу; на відтворення балансу в організмі та затрачених речовин, наприклад, сперми. А от щодо реальних енергетичних збитків, яких зазнає індивід в ході сексуальної практики, то вони стануть помітними лише з відстані пройденого шляху або глибини людських страждань, коли індивід відчуває старечу втому

або почувається зле від хвороб чи невдач. Та воно й не дивно, бо ж культивуючи секс та пристрасті, людина рано чи пізно, свідомо чи ні, але завжди стикається з моментом, коли їй бракує вільної енергії для захисту чи боротьби за виживання. «І там, де за більш раціонального ставлення людини до життєвої сили організм з легкістю переміг би хворобу, він програє битву з нею, будучи вимушеним для подолання фатальних факторів залишати деякі життєво важливі, але на даний момент не критичні функції, компенсуючи за їх рахунок недостачі бездумно розтраченої вільної енергії. Зумовлені цим порушення та функціональні помилки поступово накопичуються. Коли ж їх кількість переходить в якість, вони закріплюються та фіксуються на генетичному рівні» (49, 90).

Тож складається на те, що чим більше процвітає культ сексу та сексуальності, яких би привабливих чи раціональних форм він набирав, тим відчутніше деградує людина, що неодмінно відбивається на її загальному стані, в тому числі фізичному та психічному здоров'ї. Очевидними ознаками такої деградації є різноманітні хвороби та старість в цілому як своєрідний спосіб фіксації життєвої немочі людини. Хоча ми звиклися з ідеєю, що старість є неминучою завершальною ланкою існування і розвитку будь-якого, зокрема, високоорганізованого організму, зумовлена чистою логікою життя та вкорінена в основу природного існування.

Інакше кажучи, з позицій буденного погляду старість розцінюється як один з механізмів, що запускає процес переродження та оновлення роду. Насправді ж, цілком ймовірно, у старості є інше, адекватніше стосовно буття, функціональне призначення, принаймні, з позицій людини як істоти, що наділена естетичними смаками та свободою вибору. В цьому ключі старість шляхом нівелювання природної краси молоді людини, роблячи її мало- або й непривабливою, сприяє в такий «садистський» спосіб викоріненню сексуальності та примусовому вивільненню індивіда з тенет пристрасті і бажань, щонайменше сексуального спрямування. Як результат, старість, очевидно, слід розглядати як своєрідну модель того, що трапляється з людиною внаслідок набуття нею сексуальності і втрати своєї духовної цноти. Інакше кажучи, старість є специфічним наслідком деякого перерозподілу енергії людини на користь фізичного, матеріального та емоційного. Тож, врешті-решт, старість виявляється неспростовною ознакою екзистенційної концентрації людини на сексуальності. І, навпаки, сексуальність як невід'ємний атрибут людини, якою ми її знаємо, відкриваючи кожного разу самих себе або інших для себе, є спусковим механізмом

або й джерелом не лише старіння, але й протообставиною, на якій базуються інші чотири обставини становища людини – її приземленість, множинність, народжуваність та смертність.

Саме ці ключові обставини, які, на думку Ханни Арендт, визначають квінтесенцію земного буття людини, водночас красномовно демонструють її обмеженість і нездоланну з погляду буденної людини зумовленість світом та іншими, а отже і явну всюдисущу та всеохоплюючу несамодостатність. Хоч би як собі, приміром, людина вигадувала, що її доля в її руках, що вона має свободу вибору, що їй до снаги визначати власну поведінку та управляти своїми можливостями, насправді, вона практично немічна істота. Та й чи могло б саме життя дати хтивому створінню розпоряджатися колосальними потугами того, хто і є реальною Людиною. Очевидно, ні, бо інакше спокушувана пристрастю та потягами, буденна людина неминуче завдавала б непоправної шкоди об'єктам своєї пристрасті. Зокрема, сексуальність як неспростовна властивість буденної людини перетворює її на об'єкт домагань в очах іншого. Відтак особистісні можливості та спроможності духовно обмеженої людини практично зведені до нуля аж до того моменту, поки вона якимось чином не вивільниться з тенет власних бажань і прагнень.

Виходить, що секс та сексуальність як антагоністичний принцип «світлу», що виказує досконалість буття (17, 330), демонструє реальну ситуацію людини, яка полягає в її, умовно кажучи, духовному падінні або екзистенційній деградації. Всяка ж оцінка цього організуючого принципу життя буденної істоти з позицій добра та зла є своєрідним відворотним маневром від спроб та намагань подивитися в корінь вітальних проблем людини. Інакше кажучи, чим більш ангажована людина сексуальністю, тим менше в неї шансів осмислити власну ангажованість. Очевидно, існує певний поріг чутливості людини, переступивши який, вона починає сприймати певну патологію як норму. Що і сталося зі ставленням людини до власної сексуальності: сучасну людину давно вже не цікавить, чим насправді є сексуальність. Все, чим вона цікавиться з цього приводу, так це тим, як ліпше задовольнити свою сексуальність та яку користь вона може мати з неї.

ВЛАСТИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОСТІ, ЇЇ РОЛЬ І МІСЦЕ В ПРОТІКАННІ ЕКЗИСТЕНЦІЇ



Сексуальність як невід'ємний атрибут людського існування

Серед найдивовижніших речей світу є й така, що тримає нас у добровільному полоні, непомітно для нас приковує всі наші помисли до себе та водночас видається найціннішим нашим скарбом. Цією річчю є життя. Загадкове, недоступне осмисленню явище, навколо якого сконцентрувалася сила-силенна неспростовних протиріч. Приміром, ми цінуємо життя в собі як найвищий і невід'ємний дар, тоді як з легкістю піддаємо сумніву цінність життя інших істот. Ми не сумніваємося в тому, що живі, але так і не можемо збагнути, чим відрізняється живе від мертвого. Ми віримо, що життя належить нам, але з власної волі ще ніколи і нікому не вдавалося розпоряджатися ним: ані добровільно припинити його, ані продовжити. Ми сліпо шукаємо його початки в матеріальному світі, але хочемо вірити в те, що своє завершення воно знаходить в божественному началі. Врешті-решт, ми маємо про життя цілу купу чудернацьких вражень і переконань та водночас залишаємося безпросвітними невігласами. А все тому, що ті, кому відкрилася таємниця життя, не мають жодної потреби, ані змоги поділитися своїм відкриттям з іншими. Кому ж розгадка цієї таємниці недоступна, в тих просто ще не визріла потреба в цій розгадці. Свою ж незрілість ми виправдовуємо складністю Всесвіту, короткочасністю людського існування, заклопотаністю, буденною обтяженістю, що не дозволяє нам навіть голову догори підняти. Хоча насправді причина нашої екзистенційної вайлуватості може приховуватися зовсім у іншому, бо «впродовж наших активних життів ми ніколи не маємо шансу вийти за межі повсюдної заклопотаності, оскільки ще з сивих часів пауза поміж нашими повсякденними справами штовхає нас в обійми сонливості» (31, 342).

Між тим, ще давніми греками або й до них було помічено, що буденне життя людини фактично є синонімом турботи. Принаймні, у давньогрецькій легенді йдеться про те, що після смерті прах людський повернеться в Землю, дух відійде Юпітеру, але допоки людина жива, вона цілком належить Турботі, яка й створила ляльку з глини та вблагала Володаря богів вдихнути в неї дух, аби та ожила. Тож, ставши живою, людина, як не дивно, так і не набула здатності жити. Просто жити, адже фактично все її життя зводиться до життя заради чогось.

Проте, по-іншому, мабуть, і не може бути, бо ж звичний для буденної людини спосіб існування в стані перманентної заклопотаності дозволяє їй так-сяк втікати від внутрішнього конфлікту. Будучи постійно зануреною в клопоти, перехоплюючись дрібними radoщами і такими ж мізерними проблемами, їй весь час вдається уникати осмислення факту власної буттєвої сліпоти та відсутності змоги щось із цим вдіяти. Інакше кажучи, заклопотана істота нездатність встановити зміст власного буттєвого покликання наполегливо приховує за цілою низкою різноманітних цілей і обов'язків. Серед останніх чи не найзначущішою є налаштованість на продовження себе в роді. Як наслідок, одною із підстав зумовленого змісту існування людини є її діти. Це ті нібито само собою зрозумілі цілі і мета життя, заради реалізації яких живе переважна більшість людства, не зважаючи ані на культурні, ані часові виміри. Зокрема, якщо замислитися, то виявляється, що таки дійсно «в дитинстві дурень думає лише про батька з матір'ю, в молодості – лише про кохану, в старості – лише про дітей. Так і не встигає він подумати про самого себе» (Наука самоусвідомлення, Давня Індія).

Даруючи буденній людині відносний спокій та частковий затишок у фактично чужому для неї світі, принаймні, послаблюючи її переживання самотності та абсурдності свого існування до стерпного рівня, життя заради дітей неодмінно стоїть за розчиненням індивідуальності в роді. Природно, що таке розчинення принципово не може бути остаточним і безповоротним, однак допоки індивіду якимось чином не вдається розірвати пута родової зумовленості, йому, як правило, не до снаги довільно віднайти власну індивідуальну ідентичність. А щоб буденна людина не переживала глибоко свою буттєву безликість, суспільство як певна еманация роду, повертає їй вторинні ознаки вже родової ідентичності – особистісні якості, імідж, соціальне становище, тощо.

В цій круговерті нівелювання первинної індивідуальної ідентичності шляхом розчинення в роді та ілюзорного відродження її як вторинної індивідуальної ідентичності в людській спільноті не лише губиться розуміння реального значення сексуальності, але й відбувається містифікація останньої. Відтепер сексуальність не те, що стоїть за втратою людиною безпосереднього зв'язку зі своїм онтологічним джерело чи за згортанням або й розпорошенням нею своєї духовної досконалості, а те, що дарує їй зміст і призначення її буденного існування. Неспростовно пронизуючи собою всі сфери існування буденної людини, сексуальність набирає різноманітних форм та проявів, частину

з яких, вкрай обмежена, понівечена злигоднями сьогодення свідомість відмовляється навіть пов'язувати з їх первинною формою. Мова йде, наприклад, про владу, любов, пристрасті та мораль.

Окрім того, сексуальність, очевидно, певним чином стоїть за втратою Homo Sapiens розуміння того, чим же насправді є життя. Зокрема, саме через призму сексуальності, як її прийнято ідентифікувати в останні два тисячоліття, життя набирає ознак біологічного. Жодні релігійні чи містичні вчення про душу і її інкарнацію, як виявляється, не можуть наразі потіснити собою враження від безпосереднього візуального сприйняття в симбіозі з висновками банальної логіки: нова істота є прямим і безпосереднім результатом зачаття, що відбувається в ході спарювання або статевого акту. Принаймні про це стверджується, як мінімум, в новітніх релігійних джерелах з посиланнями на наукових авторитетів: «Відомий молекулярний біолог Дейвід Фу-Чі Марк сказав: «Весь процес росту і розвитку людини впродовж життя цілком запрограмований в одній єдиній висхідній клітині. Сьогодні вже не залишається сумнівів, що, починаючи з моменту зачаття, кожна людина безумовно унікальна» (41, 23). Тож виходить, що секс і первинна стосовно нього сексуальність є основою закладання підмурків життя, нехай і локалізованого в межах лише новонародженого організму.

Коли ж життя – це лише біологічна форма прояву організації матеріального світу, то і ставлення у людини до нього формується відповідне. Крайня позиція біологізаторського підходу до життя проявляється в піднесенні останнього на верхні щаблі ієрархії цінностей. Життя стає цінним саме по собі, або цінність життя криється в ньому самому. А це не що інше, як замкнене коло, пастка, потрапивши в яку від самого свого народження, індивідуальність має пожертвувати собою заради чогось іншого, водночас примарного і такого, що видається чи не найреальнішим з усього сушого. Цим примарним і водночас найвиразнішим є те, заради чого індивід (вважає, здогадується, припускає, сподівається, розраховує, вірить в те, що він) живе. Жити ж, виявляється, можна заради кар'єри, спасіння інших, реалізації божественної волі, боротьби за справедливість або й тільки заради того, аби скінти, бо того нібито хоче саме життя чи бог.

До речі, своєрідну крайню форму біологізаторства життя без права на сумнів проповідують нині відносно нові течії іудо-християнства, наприклад, свідки Ієгови. Зокрема в своїх «бойових листках», приміром, журналі «Пробудитесь», ревні послідовники божого одкровення ствер-

джують, гаряче апелюючи до найавторитетнішого першоджерела, що всяке життя людини припиняється разом з її смертю: «Всі ми отримали в спадок гріховність або недосконалість від нашого пращура, Адама. Тож, якщо людина вмирає, значить, вмирає душа (Римлянам 5:12)» (41, 22). Категоричність власного твердження вони виводять з того, що «ніде в Біблії не говориться, що душа продовжує жити після смерті тіла» (41, 22). Причиною ж тотальної смертності людини, на їхню думку, є те, що «на момент творення Адам сам став душею, тобто живою людиною. Відповідно до Слова Бога, Адам не володів душею, котра могла б жити окремо від тіла. Тому, коли Адам згрішив, він вмер, став «мертвою душею» (Числа 6:6)» (41, 22).

За цією формально причесаною логікою, очевидно, криється досить прикра річ. Відбираючи в буденної людини надію на безсмертне життя, новоспечені божі люди, вже вкотре за історію іудо-християнства ставлять її обличчям перед фактом прямої і неспростовної залежності від сфабрикованої ідеї бога. Але й це не так жахливо насправді, порівняно з тим, що, увірувавши в смертність своєї душі, людина опиняється цілком розхристаною перед диктатом світу і її перманентного життя. До того ж, перетворюється на безпорадну маріонетку Іегови без жодного шансу хоча б на мить доторкнутися до свободи та відтворити свою індивідуальність. Адже визнавши себе абсолютно смертною, людина втрачає всяку можливість хоч щось переглянути в своєму існуванні, хоч якось зарадити своїй душі. Тепер все залежить від Іегови: захоче, коли-небудь поверне душу в тіло і оживить раба свого, а ні, то так тому і бути. Тож кожен вірний має піклуватися лише про одне: задобрити Іегову, аби той зглянувся над ним в свій час. До речі, протест проти такого порядку організації існування людини марний – кожен, хто піддасть сумніву істинність догматів, при цьому залишаючись вірним самій ідеології сектанства, за ідеєю, буде позбавлений з волі Іегови життя, здоров'я або будь-чого, чого захоче позбавити неслухняну вівцю Іегова.

Цапом-відбувайлом, а водночас і потужним жупелом для тих, хто ніяк не хоче позбавитися решток здорового глузду, власної ідентичності чи хоча б номінального права на свободу, в контексті ідеології свідків Іегови є Сатана. Виявляється, це він причина віровідступництва та релігійної ересі щодо безсмертя душі, а отже і невід'ємного права індивіда на вічність, між іншим, без обов'язкової «санкції» бога, адже нібито «саме Сатана – джерело вчення про безсмертну душу, що несе зло живим» (41, 23).

Зрештою, відмова від переконання в безсмерті або й вічності душі під тиском «людинолюбного» іудо-християнства зразка супермодерних течій веде до спотворення не лише суті самого життя, але і його реального призначення. Життя людини зі смертною душею є лише і тільки служінням Ієгови, тоді як життя втіленої в прах вічної або хоча б безсмертної душі по своєму задуму і покликанню є нічим іншим як підготовкою до смерті, тобто до переходу в стан вічного існування. Чим, більш духовно багатим виявляється земне існування втіленої душі, тим більш легким є її перехід в лоно досконалого або вічного існування.

Окрім того, усвідомлення, прийняття або віра людини в те, що її душа дійсно безсмертна, сповнює саме життя оптимізмом, позбавляючи саму людину при цьому цілої купи спокус, страхів та потягів, адже так чи інакше, але вона бачить перспективу свого подальшого існування за межею свого фізичного втілення. Як наслідок, її не мордує банальна потреба «пожити на славу в цьому світі», бо ніхто не знає, що буде потім. Їй фактично байдуже до того, що про неї подумає «верховний суддя», в руках якого б мало бути право вирішувати оживляти смертну душу чи ні. За великим рахунком, тому, хто дійсно, а не для годиться чи на всяк випадок, вірить чи приймає ідею безсмертя власної душі, не особливо важливо й те, що про нього думають інші. Насправді, для такої людини важливо лише одне, яку оцінку вона рано чи пізно складе сама собі, переступаючи межу поміж життя і вічним існуванням. Отож глибоке усвідомлення безсмертя власної душі неминуче веде людину до повного і безповоротного набуття нею власної ідентичності, чого аж ніяк не може допустити рід в масовому порядку, бо тоді він сам по собі зникне, адже нікому буде «плодитися та розмножуватися», тобто продовжувати існування роду, суть якого полягає в циклічності існування носіїв його ознак.

Індивід же, сповна повернувши собі безсмертя, розриває пута циклічності, тобто зумовленості родом. А висновок у цьому випадку напрошується досить крамольний з позицій «цивілізованого людинолюбства» – виглядає так, що нібито саме рід як деяка понад-персональна субстанція зацікавлений у перманентному закабаленні індивідуальності. Кращих же пут, аніж хіть та бажання годі й шукати. От і виходить, що за станом обмеженості, що перейшов також і в ідею смертності людської душі, стоїть не якийсь там міфічний чи напівміфічний сатана, а цілком реальна, хоча й без явного конкретизованого втілення субстанція, тобто рід. Однак демонізувати Рід

ніхто не наважиться; та й в тому не було б нічого слушного, бо, поперше, рід, насправді нейтральний стосовно будь-якої індивідуальності, оскільки надає їй лише відповідну форму для її втілення та формує протообставини її становлення відповідно до, умовно, завдань, які ставить перед собою індивідуальність на час свого земного втілення. В цьому аспекті «рід включає не лише живих, але й померлих предків і ненароджених нащадків. Предок помираючи, іде в потойбічний світ за «новим тілом», а згодом повертається у свій рід до життя через лоно жінки» (9, 20).

По-друге, навіть, якщо б рід привносив негативний аспект в існування індивідуальності, навряд чи хто б зі смертних ось так от запросто наважився б повстати проти частини власної суті, до того ж домінантною для буденної людини. Але й без вигаданих або призначених на роль демонів метаобразів обмеженої істоти аж ніяк не можна обійтися, оскільки вона ж має якимось ідентифікувати прояви власного ества, що стоять не лише за її розвитком (духовним), але й деградацією в усіх проявах. Тож під тиском низки обставин та через власну духовну обмеженість, часто безконтрольно, людина продукувала і продовжує продукувати або модифікувати різноманітні мислеформи, з якими потім вимушена мати справу, якщо й не як з реальними істотами, то з актуальними для її свідомості образами.

Певним чином рід також стоїть за проявом того, що прийнято ідентифікувати як життя. Важко сказати, чи можна назвати всяке існування поза родом життям. Мабуть – ні. Енергетична основа всякої індивідуальності або дух чи душа навряд чи живуть поза своїм фізичним втіленням, яке їм надається родом внаслідок біофізичного продукування тіла, тобто процесу розмноження. Вони радше існують – перебувають в стані перманентної потенції. Як наслідок, поки в людині домінує тяга до життя, вона залишається бранцем роду. Її індивідуальне начало приспане і лише частково проявляє себе. Чиста ж індивідуальність не живе, бо не виокремлюється з потоку буття у звичному для нас сенсі. Інакше кажучи, чиста індивідуальність є лише потенцією буття і не виокремлює, не обмежує і не ідентифікує себе як щось персональне. Тоді як буденна людина являє собою локалізовану в родовій формі індивідуальну ідентичність – дух, душу, атман або те, що можна уявити собі як деяку енерго-інформаційну субстанцію. При цьому, дивлячись на життя не ангажованими очима, а також спираючись на постулати, приміром, буддизму з його ідеєю реінкарнації душ, версію Платона про

рослинну, тваринну та людську душі, а також багато інших вчень, версій тощо, мабуть, цілком послідовно припустити, що різниця між видовими проявами живого полягає у співвідношенні індивідуального та родового начал в тій чи іншій істоті. Чим більш розвинуте індивідуальне начало, тим вищий рівень індивідуальної організації істоти, аж до будди – того, хто подолав у собі тяжіння роду і таким чином прокинувся від «сну» – тобто подолав в собі концентрацію на локальному існуванні – зруйнував власне «Его».

Допоки ж людина ідентифікує себе зі своїм «Я», вона залишається щонайменше частково замкненим буттям, зосередженим на самому собі, а її основною формою реакції на саму себе, тобто на своє «Я», та на те, чому нібито протистоїть «Я», тобто «не-Я» є рефлексія вкупі з тенденційним розрізненням доброго та поганого. Егоїстична істота в усьому схильна бачити добре або погане. Обмеження егоїстичного начала в менш індивідуально (духовно) розвинених істотах супроводжується перетіканням розрізнення доброго та поганого в розрізнення корисного та шкідливого або небезпечного та сприятливого. Як би там було, але схильність розрізняти є чи не найголовнішою ознакою та властивістю всього живого. Відповідно, еволюція всякої живої істоти супроводжується поступовим або фазовим нарощуванням здатності до розрізнення аж до вичерпання її шляхом остаточного подолання розщепленості реальності на добро та зло, на «Я» та «не-Я», взагалі подолання всякої дихотомії, оскільки «...добро і зло мають сенс буття лише у світі видимостей, у мирському непросвітленому існуванні. Натомість у трансцендентальній перспективі добро і зло такі ж ілюзорні і відносні, як і всі інші пари протилежностей: тепле – холодне, приємне – неприємне, довге – коротке, видиме – невидиме і т.д. (17, 373).

Піком завершення життєвого циклу на той момент вже довершеної або досконалої істоти, наймовірніше є безповоротне поривання зі світом як втіленням і терміналом всякої дихотомії та водночас як зумовлюючим началом всього живого, в тому числі буденної людини. До того ж, мабуть, на відміну від решти живого, навіть, все ще перебуваючи на шляху до буттєвої досконалості, буденна людина вже наділена активізованою можливістю певним чином доторкнутися до своєрідного стану внутрішньої свободи або мимовільно на якусь мить прориватися крізь пелену зумовленості світом та ангажованості власним «Я».

Очевидно, в саме життя вмонтовані механізми, які дозволяють людині, а можливо, і не лише їй одній, виходити мимоволі за його межі,

аби отримати безпосередні, хоча й надто нестійкі переживання того, що є його (світу) дійсним джерелом, в чому криється його суть та що є реальним покликанням кожної живої істоти. І вже потім, в тому числі на основі фрагментарних одиничних вражень, перероджених у відповідні переживання, формуються ті чи інші версії про те, чим же є, точніше може бути життя або його атрибути. Зокрема, на теренах цивілізованого світу досить широкого розголосу останнім часом набувають думки, подібні до тієї, що її висловив Еріх Фромм: «Ціль життя полягає в тому, щоб цілком народитися, хоча внаслідок його (життя) трагічного елемента більшість із нас помирає ще до того, як встигає таким чином народитися. Жити – означає щохвилини народжуватися. Коли припиняється народження, настає смерть» (98, 105).

Звучить, справді, красиво, захопливо, однак від подібних «криків душі» або її зітхань віє холодом ностальгії або й смутку та розпачу, відсвічує сліпим романтизмом або й певною легковажністю. Та й нічого тут дивного немає, адже подібні тези в своїй основі мають своєрідний принцип організації існування людини: добре було б, аби. На основі цього принципу людина самоусувається від реальної практики, втікаючи в світ теоретизувань та фантазій. І якби добре ці теоретизування не були виписані в літературних шедеврах, вони навряд чи ладні допомогти знайти свою істинну путь до свого джерела хоча б одній спраглий душі. Навпаки, такі високі сентенції сприяють лише розхолодженню людини, втратою нею решток життєвого оптимізму та поривань до пробудження. Все дуже просто: якби людині подати бажаний стан її існування в усій його описовій красі і водночас загадковості, у неї б відразу зник всякий настрій хоч щось вчиняти, бо ж щоб вона не робила, однак цього стану їй відразу і в цілому не досягти за жодних умов. Так для чого ж братися за те, чого реалізувати принципово не можливо. Значно простіше і легше відразу віддатися ностальгії та романтизму. А щодо організації свого існування – так воно якось буде, бо ж інші якось живуть. Та й світ зараз такий, а може, принципово, він завжди є таким за своєю природою, коли за тебе про все подбають і все організують, ти ж маєш лише бездумно виконувати те, що тобі наказують або «рекомендують» чи нібито тобі належить вчиняти в тій чи іншій ситуації.

Інша справа, коли про життя говорять з позицій практики – буденної, езотеричної чи будь-якої іншої, але завжди спонукають діяти, рухатися, осягати. Подібні позиції неодмінно мають передбачати певні, часто приховані поради, вказівки, рекомендації щодо того,

як має діяти людина, аби отримати очікуваний або йому подібний результат. Зокрема, можна говорити про дієвий підхід до розуміння суті життя, відображений у тексті Мірча Еліаде: «Сутність життя... не можна побачити: вона міститься у світлі серця. Світло серця не можна побачити: воно ховається в обох очах. Тому треба натренувати обидва ока дивитися в середину (17, 334).

Неможливість звичним або стандартним способом розкрити таємницю життя, навіть для тих, хто вважається світочем інтелектуальних потуг людини, спонукає окремих інтелектуалів зосереджувати свою увагу на пошуку і осмисленні суті того, що перебуває на грані пізнаного або виказує окремі якості чи властивості непізнаного чи трансцендентного, тобто того, що людський розум відмовляється або не має змоги досягнути. Таким чином на повну потужність включається схильність буденної людини, хай би вона триста раз була визнана генієм, до опосередкування: формування враження про недосяжне її інтелекту чи розуму на основі осмислення окремого прояву трансцендентного або чогось подібного до нього, однак доступного для осмислення. Це щось схоже на те, якби людина формувала враження про те, що насправді відбувається, маючи змогу спостерігати лише за тіннями або, перетасовуючи картинки чи схеми, витягувати їх за певною процедурою і на основі витягнутого, описувати реальність.

Тим не менше, іноді трапляється так, що окремі спроби осмислити пограничні області пізнання несуть у собі потужний заряд, потрібний для того, аби з часом людина могла розширити не сферу пізнаного, що принципово не можливо, а свої пізнавальні можливості. Інакше кажучи, осмислення власної обмеженості та досягнення того, що знаходиться на краю пізнавальних можливостей іноді спонукає не ангажованого розвідника вдатися до практики вдосконалення наявного у нього інструментарію пізнання: інтуїції, відчуттів, здатності проникати в суть події, вміння концентрувати увагу, тощо.

Що ж стосується знання про суть життя, яке, між іншим, якщо вірити Мірча Еліаде «...вписується в саму структуру космосу і, як наслідок, – також в структуру мікрокосмосу, яким є будь-яка людина» (17, 335), то, цілком ймовірно, пограничним до нього є знання про становище людини. Ідея «становища людини» як інтегрованої сукупності найбільш характерних рис людського буття, котрі залишаються незмінними в процесі існування людства за весь період, що ми його здатні охопити і

представити як історію, належить сучасному потужному інтелектуалу Ханні Арендт.

Від самого початку розкриття змісту поняття становище людини, Арендт, до речі, звертає увагу на те, що становище людини є відмінним від природи людини, певним чином є похідним щодо природи людини і відповідає особливостям її природи, а з іншого боку – є самостійним феноменом, достатнім для того, щоб, виходячи з аналізу становища людини, розкрити зміст людського буття на Землі. Тому поняття «становище людини» вона визначає як: «...не те саме, що й природа людини, а сума всієї людської діяльності і спроможностей людини, які відповідають становищу людини, але не є чимось, що подібне до людської природи» (2, 23).

Інакше кажучи, основи людського життя, як вони доступні для осмислення, зумовленість людського існування та намагання вивільнитися з-під споконвічного гніту власної зумовленості, поєднуються мислительною в досить містке і глибоке за своїм змістом поняття «становище людини», що на мові оригіналу несе додаткове смислове навантаження: “the human condition” – обставина людяності – обставина або умова, наявність якої зумовлює чи гарантує існування людини як такої. Тобто такої людини, якою її здатний сприймати і розуміти будь-який індивід в її цілісному різноманітті чи інтуїтивному схопленні. Тож, становище людини є дечим, що можна ідентифікувати як сумарне та водночас рафіноване знання навіть не стільки про саму людину, скільки про її ситуацію, тобто те, що робить або змушує її проявляти себе саме такою, а не іншою. Відповідно в обставині людяності має критися дещо, що стоїть за відокремленням буденної людини від її онтологічного джерела, пізнаної істоти від непізнаної. І це дещо, між іншим, має специфічну властивість губитися або уникати з поля зору дослідника як тільки запускається процес аналітичного дроблення цілого на його складові. В результаті ж згаданої мисленнєвої операції, яку, мабуть-таки, не заслужено високо цінують як ознаку інтелектуальних потуг людини, обставина людяності всього лише набуває конкретизації в чотирьох обставинах становища людини. До останніх автор ідеї становища людини зараховує «народжуваність та смертність, приземленість, множинність...» (2, 24).

Кожна з чотирьох обставин становища людини певним чином пов'язується з окремими видами діяльності людини та визначає специфіку прояву людського буття в тому чи іншому зрізі. Втрата

однієї з обставин або її суттєва трансформація веде до трансформації становища людини в цілому. Однак всі види діяльності, які притаманні людині, як і самі обставини становища людини, на думку Арендт, «... не належать до тих природних характеристик людської екзистенції, без яких ця екзистенція вже не буде людською» (2, 23). Тож, навіть в контексті родоначальниці ідеї становища людини простежується певне відмежування від абсолютизації гранично досяжного уявлення про ситуацію людини за посередництва чотирьох обставин становища людини. Очевидно, всі вони в сукупності певним чином вказують та виводять на протообставину, яка і стоїть за самою потенцією існувати та перебігом того, що прийнято ідентифікувати як екзистенція – індивідуально відображеного існування людини в присутності та за неспростовної взаємодії з собі подібними.

Простіше кажучи, і приземленість, і смертність, і, тим більше, народжуваність та множинність як обставини, що формують русло перебігу екзистенції, набувають значимості лише з огляду на щось первинне стосовне себе. На те, що стоїть за «падінням» Людини до рівня буденної людини, що є певним вододілом поміж онтологічною суттю або природою людини і екзистенцією. Цим дещо, очевидно, є сексуальність.

Природно, щоб наблизитися до досягнення того, чим є або хоча б може бути сексуальність з позицій буття, варто пройти зворотний шлях, починаючи з осмислення обставин становища людини та їх впливу на формування особливостей плину екзистенції.

Суть небуття, буття та існування в контексті різноманітних інтерпретацій

Піти туди, не знаю куди. Знайти те, не знаю що. Найчастіше саме так виглядає потік існування буденної людини. Хоча нам здається, що це саме ми надаємо зміст своєму існуванню. Що це саме в наших руках ми тримаємо свою долю. Що ніхто інший за нас самих не формує наші плани та обирає цілі. Це ми вирішуємо, що нам вчиняти завтра та на чому зосередити свої зусилля або увагу сьогодні. От тільки іноді з нашими планами трапляються дрібні непорозуміння, але то все пусте. Пусте, що, не плануючи того, ми час від часу хворіємо. Не зважаючи на наші плани та «праведність», з нами, ні-ні та й трапляються різноманітні прикрі речі.

Єдине ж, як нам здається, чого ми не здатні ані спланувати, ані передбачити, ані, тим більше, усунути, так це момент власної фінальної точки, як і змоделювати її особливості, між іншим. І з цим погоджуються практично всі, навіть найзапекліші прихильники ідеї самодостатньої людини або послідовні і непереможні раціоналісти, для яких цивілізація та соціальний атом – це винятково продукт розумної діяльності самої людини в ході історичного розвитку.

А проте, якби враження про зміст існування буденної людини не формувалося нею на базі принципу аналогії, – відповідно до якого щось подібне вже завжди траплялося з іншими, значить, те саме чекає і на мене, – вона неодмінно опинилася б перед зяючою прірвою невідомого. Це те ж саме, якби вона зависла над пустотою, що оточувала б її зі всіх сторін. Панічний страх або інший афект в стані максимальної напруги був би її єдиним відчуттям, якщо тільки вона не втратила б здатність відчувати взагалі, впавши в коматозний стан або цілковиту прострацію.

Від небезпеки розчинитися в невідомому буденну людину рятує загальне враження про перебіг подій на життєвому шляху інших. Воно невпинно формується в індивіда, навіть не стільки в процесі набуття ним власного досвіду, скільки під інформаційним тиском, що його постійно чинить на індивіда світ. Водночас, кожне таке враження несе на собі відбиток особливостей організації і функціонування щонайменше чуттєвої сфери індивіда. Інакше, люди як комп'ютери автоматично відтворювали б у своїй свідомості один і той же «фільм» про світ та існування. До речі, як свідчать езотерики, «ядром нашої істоти є акт сприйняття, а магічної таємницею нашого буття – акт усвідомлення. Сприйняття і усвідомлення є виокремленою неподільною функціональною одиницею» (33, 22). І, очевидно, саме згадана функціональна одиниця, до того ж певним чином впорядкована, стоїть за тим, якою сприймає й ідентифікує себе та світ буденна людина або за тим, що можна назвати буденною свідомістю множинної істоти.

Звичайно, це не значить, що світом або ж буттям уготована спільна для всіх доля, а її метаморфози коріняться лише в незначній відмінності чуттєво-функціональних систем індивідів. Зовсім ні. Насправді, зміст індивідуального існування людини, джерело її покликання, якщо таке (покликання) взагалі існує, слід шукати поза межами звичного для нас світу, поза межами того, що відкривається буденній людині в її відчуттях та переживаннях. А якщо так, то і джерело індивідуальної унікальності, будь-

то людська душа абощо, і джерело самого світу коріняться в іншому вимірі, аніж той, що ми ідентифікуємо за посередництва поняття «існування».

Тож, як би кумедно виглядало саме твердження, але все ж існує дещо, що не підлягає принципам існування, виходить за межі всякого існування, будучи причиною останнього. Кумедність ситуації очевидна сама собою: не може існувати те, що є причиною всякого існування. Його акт або стан наявності мав би позначатися іншим терміном. Таким, у якому б фіксувалося зняття всякої дихотомії, безумовно притаманної існуванню, адже «існування Світу, так само як і існування у Світі, передбачає відокремлення темряви і світла, розрізнення добра і зла, вибір і напругу» (17, 371), тоді як «...Grund (первісне джерело) можна досягнути лише як таємницю і парадокс, що божественна досконалість повинна сприйматися не як сума якостей і цнот, а як абсолютна свобода, поза добром і злом, що божественне, абсолютне, трансцендентне якісно відрізняється від людського, відносного, безпосереднього, бо вони не є ані особливими видами буття, ані можливими ситуаціями (17, 362).

Отже найчастіше плутанини міркуванням на шляху до пошуку, якщо й не істини, то хоча б порозуміння, надає іманентно притаманна людській недосконалості невизначеність. Щоправда, коли доходить до справи, то цим фактом нехтують практично всі без винятку. І в той же час чи не кожен мислитель не пропускає нагоди наголосити на явній причині частих непорозумінь. Зокрема, Рене Декарт не втомлювався повторювати просте застереження під час обміну думками: «Визначаєте значення слів, і ви позбавите світ від половини помилок». Але з огляду на езотеричний досвід практиків, може виявитися, що це зовсім не легка справа і під силу лише одиницям, оскільки «роздуми і точне формулювання того, про що ти хочеш сказати, потребує величезної кількості енергії» (31, 279). Її ж бракує левовій частці людства, інакше б воно не котилося поступово в цивілізаційний тартарарам, не вгрузало б в багні власного невігластва щодалі, то все глибше без надії колись виборсатися. Найпевніше, що прискорюють процес «занурювання» Номо Sapiens в безпросвітні простори хаосу і непорозуміння вчені та освічені мужі разом з представниками кліру, оскільки переважна більшість з них відзначаються кричуще низьким енергетичним потенціалом хоча б з огляду на їх стиль і спосіб існування, а головне – історію кооптації в славні ряди світочів науки і релігії. Водночас саме вони перебрали на себе функцію в сучасному світі формулювати його засадничі постулати. І роблять це незграбно.

Відтак, судячи з того, що фактично світ має властивість проявляти себе в очах буденної і водночас здебільшого допитливої та кмітливої людини як одне суцільне непорозуміння, де чи не кожна відповідь породжує десятки нових запитань, досягти співмірності визначуваного та визначення немає жодної змоги. А тому всякі силювання звести до спільного знаменника розуміння будь-якого прояву існування чи, тим більше, трансцендентних феноменів є мало ефективними. Проте й без подібних спроб на тому рівні досконалості, який притаманний буденній людині, обійтися принципово не можливо, бо інакше кожному з нас тільки й того, що залишатиметься говорити про своє «наболіле» без жодної надії на те, що нас хоча б частково зрозуміють або й оцінять. Інакше кажучи, в сухому залишку виявляється, що «сприйняття без системи інтерпретації, звичайно, хаотичне» (32, 46).

В цій ситуації, все що залишається заклопотаній істоті, не особливо обтяженій параноїдальними або ж маніакальними загостреннями власної «величі» чи «месіанства», прийняти власну недосконалість та обмеженість як факт свого існування і діяти, виходячи з встановленого та прийнятого факту. Те ж саме стосується і здатності відображати світ, суще чи винесене за межі існування: відображене в звуженій свідомості або народжене в уяві не може претендувати на істинність, а тільки на певну функціональну цінність. Зрештою, кожен, хто в той чи інший спосіб ділиться своїми думками з іншими, має усвідомлювати, що будь-які міркування, навіть найелементарніші, насправді, є лише припущеннями та трансформованими в слова враженнями і аж ніяк не істиною чи хоча б її подобою, адже «істина в мовчанні або поміж Двох полюсів...» (13, 65). Щоправда, віднайти істину в мовчанні або поза враженнями і припущеннями буденній людині практично не дано, оскільки «тяжіння до узагальнення, інтерпретації, формування висновків та пояснень – хай би навіть самому собі – занадто потужне, аби йому можна було чинити спротив» (32, 8).

Отож, маючи неспростовну потребу в спілкуванні або обміні власними думками, буденна людина має зважати на те, що будь-які її визначення як спосіб досягнути та ідентифікувати реальність – недосконалі, відносні або й часто оманливі, оскільки раціональне мислення, на яке хвиє Homo Sapiens, «надто спрощує світ, в тому числі внутрішній світ самої людини» (85, 91). А все тому, що «раціональна людина подібна до осла, на спину якого прив'язали палку, а на кінці палки приладнали верблужу колючку...» (13, 58). І, виходячи вже з

усвідомлення власної недосконалості та принципової обмеженості пізнавальних можливостей, формулювати висхідні позиції власних міркувань, аби далі вивершувати на їх основі свої припущення чи теорії. Звичайно, якщо в тому є хоча б якась реальна потреба або цінність.

Між іншим, цінність (та й то найчастіше досить сумнівного характеру) безлічі різноманітних теорій полягає в тому, щоб заповнити собою прогалину поміж неможливістю буденної людини осягнути реальність як вона є та панічним страхом перед невідомим або нестерпним відчуттям пустоти, що первинно породжується недоступністю істини. Наріжним каменем, на основі якого буденна людина зводить «мур» навколо своєї пустої незвіданого, очевидно, є осмислення проблеми буття, небуття та існування, або трансцендентного та іманентного світу, чи онтологічного та онтичного. Ідентифікація згаданих зрізів прояву того, що так чи інакше відкривається людині в її свідомості, а також встановлення умовних меж поміж останніми, не лише відкриває шлях до формування більш-менш впорядкованої картини світу в уяві людини, а й сприяє спрощенню або й гармонізації подальшого осмислення будь-якого іншого предмету розмірковувань.

Найперше, що відкривається буденній людині, і нібито само собою зрозуміле, це існування. Все, з чим людина стикається в своїй безпосередній практиці, і є проявами існування або самим існуванням в цілому. Здавалося б, це є самодостатньою константою, що не потребує жодного подальшого аналізу. А проте й тут не все так просто, бо ж є принаймні одне питаннячко, яке ладне зруйнувати «фундаментальність» «очевидного»: що стоїть за існування або що його породжує чи робить його можливим?

Якщо звернутися до переважної більшості філософських думок, починаючи з античності і по сьогодні, то причина всякого існування має корінитися в бутті. Саме буття визначається як найбільш загальна та первинна щодо всіх інших проявів форма існування. Коли ж виходити з позицій практики або й езотеричного досвіду, то буття найчастіше ідентифікується як потенція всякого існування, сфера не проявлених форм і ідей. Трансформація стану потенції в існування призводить до появи світу одиничних речей і явищ. Інакше кажучи, не проявлені ідеї або форми набувають свого безпосереднього втілення в різноманітті речей та явищ, що в своїй сукупності і становлять світ. Згаданий підхід до розуміння суті буття та існування в найбільш сприймабельному контексті для сучасної заклопотаної істоти розкрито в філософській

концепції Платона. Про щось схоже, говорить також Каббала, згідно з якою божественне начало «еманує», розгортаючись в десять сифірот, найгрубіша з яких представляє собою світ матеріальних речей. На подібну версію розуміння суті буття, між іншим, спиралися також середньовічні та продовжують спиратися сучасні містики і маги, зокрема А. Кроулі, Папюс.

І все ж, не зважаючи на свою теоретичну довершеність, подібна версія організації всякого буття, насправді, досить тенденційна та обмежена, вже хоча б тому, що залишає «первопричину» в межах того, що існує, лише штучно відсікаючи від неї якості та властивості, притаманні всякому існуванню. А про те, мабуть, і бути інакше не може, бо подібні версії, навіть, якщо й породжені окремими представниками людства з колосальними пізнавальними потугами, то все одно інтерпретуються обмеженими буденними людьми. Як наслідок, складається на те, що вже досить бородастий вислів має сенс і у випадку спроби донести знання до буденної людини: хотілося як краще, а виходить як завжди. Простіше кажучи, буденна людина будь-яке Знання все одно переінакшить на свій лад відповідно до рівня розвитку своїх пізнавальних можливостей. Ті ж розрізнені враження та припущення, що отримуються внаслідок численних інтерпретацій, спрощень і моделювань, природно, виглядають не лише кострубатими, але й часто-густо є просто безглуздими або й абсурдними з позицій реальності або самого буття.

І все ж, попри явну неоднозначність та непривабливість онтологічної ситуації буденної людини, як-то кажуть, не все так погано в нашому домі. Навіть з огляду на колізію неможливості досягнути неосяжне чи збагнути незбагненне та відсутності змоги уникнути спотворень реальності в межах звуженої свідомості, на особливу увагу заслуговує своєрідний і досить впорядкований з точки зору життєвої мудрості погляд на буття, небуття та існування як інтегровані поміж собою начала, що споконвіків склався в праукраїнців. Відповідно до відголосків давнього знання, збереженого і переданого з глибин тисячоліть зокрема в легендах та міфах, всеохоплююча реальність структурується на Нав, Прав та Яв. Наймовірніше, саме вони є специфічними прототипами того, що прийнято вкладати в поняття небуття, буття та існування або ж Хаосу, Космосу та перманентного світу.

Нав, Хаос або небуття – це «Велика Ніч», що абсолютно не є нічим з того, чому є опосередкованим началом. Вона розлита кругом і ні в

чому не проявлена. В ній постійно народжуються та анігілюють Буття і Свідомість. Всякі спроби додаткового уточнення того, чим може бути Нав, лише вводять людське мислення в оману, адже, як стверджують мудрі, суті первопричин не досягнути навіть богам, бо і вони мають свій початок. Він коріниться в Праві як і початок або причина будь-якого прояву існування взагалі.

Прав, Космос або буття – «Великий День», начало всякого суцього і умов його прояву – своєрідний світ ідей або/та форм, начало всякої множинності, анклав потенцій. Прав можна ідентифікувати як Вищий Світ, що відкривається кожному, хто зумів подолати власну зумовленість буденним світом. У цьому випадку Прав або те, що під тиском іудо-християнської догматики часто стали ідентифікувати як Небеса варто сприймати швидше не як «місце і час», але радше як «тільки нашу власну досконалість» (7, 55). Ставлячись відповідним чином до вищої реальності, буденна людина, між іншим, помітно зменшує ризик «розчинити» Прав в буденному існуванні або в тому, що прийнято ідентифікувати як Яв. При цьому, чи не найкращий спосіб для заклопотаної істоти хоча б на якусь мить відкрити для себе Прав або доторкнутися до Божественного начала – це «відмовитися, бодай на якусь мить, думати і уявляти божество в поняттях безпосереднього досвіду» (17, 362), адже останній «дозволяє побачити лише фрагменти і труднощі» (17, 362), тобто відображає реальність тенденційно та спотворено.

Те ж, що відображає буденний досвід, праукраїнці ідентифікували як Яв – множинність перманентних світів, певним чином консолідованих в одному інтегрованому просторі і часі, або іще Майя – «божественна гра» (17, 325), світ ілюзій – середовище та/або становище, в якому виявляє і конститує своє існування раціональна істота з обмеженими пізнавальними можливостями, тобто Homo Sapiens. Саме Яві або Майя належить все, що так чи інакше знайшло своє відображення в звуженій свідомості буденної людини.

Своїм існуванням Явабо Майя безпосередньо завдячує заклопотаній істоті, оскільки остання ціною власної енергії та уваги підтримує її у функціональному стані. Це трапилося тому, що в певний момент людина вирізнила себе з потоку буття або Прави і, зберігши за собою окремі деміургічні потенції, сформувала штучний світ власного існування. В індивідуальному порядку – соціальний атом або особистість, в колективному – ноосферу. Окрім того, аби забезпечити від природного

руйнування своє штучне онтичне помешкання, заклопотана істота всіма правдами і неправдами мусить вилучати частину інформації, енергії та матерії з навколишнього середовища, таким чином часто вступаючи в конфлікт з реальністю. Останнє призводить до численних непорозумінь та страждань, притаманних повсякденному життю буденної людини.

Ангажованість людини Явою, зовсім не означає, що вона втратила зв'язок з Правою. Просто останній найкільше час перестав бути актуальним для звуженої свідомості заклопотаної істоти. Між тим, природа людини залишається надбанням Прави. Тоді як чи не найхарактерніші ознаки зумовленості буденної людини або її перманентна належність Яві можуть бути представленими за посередництва поняття «становище людини». В концентрованому вигляді саме за посередництва обставин становища людини, буденна людина ідентифікує себе як таку. Саме під тиском обставин становища у заклопотаної істоти формується стійке враження про саму себе, навколишній світ та своє місце в ньому.

Світ очима заклопотаної істоти: як він є і як він може бути

Найдивовижнішою річчю, з якою коли-небудь за свого життя стикалася людина, безумовно є світ. Грандіозність світу настільки непомірна для буденного сприйняття, що наша звужена свідомість просто таки відмовляється сприймати світ безпосередньо, а лише як щось відоме і описане, тобто як динамічну картину, що постійно узгоджується з нашими настроями, очікуваннями та властивостями. Тому «наш» світ це щось абсолютно відмінне від світу взагалі, хоча буденна свідомість навідріз відмовляється в це вірити, бо ж віримо ми лише в те, що бачимо, і «бачимо» (тобто сприймаємо в цілому) відповідно лише те, у що віримо.

Таким чином, складається досить стійке враження про те, що «наш» або знайомий нам світ завдячує своєю значущістю або й своїм існуванням насамперед здатності людини бачити, тобто сприймати і розрізняти вузьку смужку спектрального випромінювання. Принаймні, наводить на глибокі роздуми ідея про те, що «...перевага людини визначається далеко не наявністю мозку, як в цьому переконують книги. Ця перевага впливає зі здатності мозку засвоювати інформацію, яку несе вузький діапазон видимого світла. Вся цивілізація людини, все, чого вона досягла або могла досягти, висить як на ниточці на її

сприймабельності вузької смуги вібрацій від червоної до фіолетової. Без цього вона згине» (90, 264). Особливо, якщо виходити з того, що і мовний контент в цілому, і міркування про суть світу, як зрештою і будь-які міркування, що мають масове поширення, відповідають ситуації або підганяються під усереднену, а точніше сказати, посередню людину, тобто носія звуженої свідомості та/або такої, що наділена буденним сприйняттям, котре базується на п'яти органах чуття.

Тож світ відкривається колективній та/або буденній свідомості індивіда і водночас ідентифікується нами передусім як (онтологічна) «домівка» посередньої людини, точніше маси посередніх або буденних людей. Всі ж, хто тією чи іншою мірою наділений особливими якостями чи здібностями і, як наслідок, сприймає світ дещо по-іншому або й радикально відмінно, автоматично залишаються на «узбіччі» цивілізації разом зі своїм знанням. Вони посеред нас, але вони не з нами. Та по-іншому й бути не може, адже буденна людина не хоче і не може терпіти поряд з собою нічого з того, що «не вписується» в її світогляд та не відповідає її переконанням і враженням.

Звичайно, думка екстрасенсориків та людей знання або чистих практиків поширюється в публічному просторі здебільшого як друковане слово, але сприймається масами не як констатація істини, принаймні інформація, прийнятна для безпосереднього функціонального втілення, а як результат фантазії, часто нібито хворої або стимульованої наркотичними речовинами чи чимось подібним. У кращому випадку – як чудовий художній твір з елементами містики, тобто такий, що перехоплює дух та збуджує уяву, однак піддається тавруванню здоровим глуздом, як контент неприпустимого нібито в реальному, а насправді, буденному існуванні людини.

Між тим, у «царстві» цивілізованої людини – це чи не єдино можливий спосіб поширювати знання, заради тих, кому вони можуть стати в нагоді, без нанесення збитків психічному здоров'ю переважній масі посередніх індивідів або радикально спотворити саме знання. А щодо життєвої долі основної маси населення, то не маючи практичної змоги осягнути світ «магів», а тим більше як він є насправді, буденній людині нічого не залишається, як проголосити все, що не вписується в її сприйняття і розуміння, вигадкою, польотом хворої фантазії або просто ерессю. Відтак цивілізована істота, сама не відаючи того, що вчиняє, стараннями «інтелектуалів» і «світил» науки, філософії та релігії призначила себе «альфою» і «омегаю» світу, звівши/звувивши

його до стану/рівня буденності, та водночас остаточно замикаючи себе в шарлупу цивілізації.

Щоправда, окремі мислителі різних часів і культур так чи інакше все ж інтуїтивним, а чи іншим способом, що буденна людина в усвідомленій практиці (супроводжуваній невинним внутрішнім діалогом) має справу лише з відносним знанням про світ, тобто опертим радше на суб'єктивні переживання, аніж на реальність. Зокрема це стосується провідних європейських філософів Нового часу, серед яких чільне місце належить досить своєрідному і водночас вагомому інтелектуалу М. Гайдегеру. На переконання німецького філософа, панування суб'єктивності, яке керує усім новоєвропейським людством і його розумінням світу приводить до того, що людина хоче бути, може бути і мусить бути мірою і осердям суцього, тобто – мовою новочасної філософії – об'єктів, предметів та явищ. Людина сама призначає і утверджує себе законодавцем будь-якої мірки, якою вимірюється та обчислюється, що саме має право бути достовірним, тобто істинним, таким, що існує (102, 60). Усе присутнє отримує від буденної свідомості смисл та образ своєї присутності, а буття розколюється на суб'єкт, що визначає собою речі світу – предмети свого знання, – і самі ці речі – об'єкти. Відтак, всяке суще виявляється не стільки як чиста/безпосередня присутність, а чимось, що представлене в актах рецепції (102, 59).

Зрештою, для буденної свідомості світ в цілому, як і все, що в ньому так чи інакше представлене, безумовно несе інтенційно-ціннісне навантаження, щоб не сказати, що для переважної більшості світ взагалі зводиться до утилітарного рівня. Все, з чим би мала справу буденна людина, свідомо чи автоматично оцінюється нею на потенційну властивість задовольнити її інтерес та потреби. Інакше кажучи, цивілізована істота ідентифікує існування лише того, що відповідає її запитам, спрямованим нехай навіть на задоволення найпіднесеніших, так би мовити, духовних потреб та найвитонченішого естетичного смаку. Все ж, що не відповідає цій вимозі, автоматично випадає за межі її уваги і сприйняття, «губиться» в небутті. Простіше кажучи, буденній людині приманна властивість вирізняти існування лише того, що безпосередньо грубо збуджує її відчуття та/або фіксує на собі її увагу як предмет задоволення її потреб.

Відповідно, домінантний, якщо не сказати єдино можливий спосіб існування буденної людини – турбота. Разом з набуттям основи власної ідентифікації – свого «Я», людина, починаючи з раннього дитинства,

зациклюється на своєму «Его» і водночас остаточно занурюється в буденний світ, перебираючи на себе зв'язки з іншими «Его». Точніше, за активного і методичного «сприяння» оточення відсікає себе від світу як він є, переміщуючись у «спільний» світ заклопотаної істоти. Тому не дивно, що практично жодному «смертному» не до снаги пригадати власне існування в період немовляти або й в донатальний період, адже той світ, який сприймався ним, не вписується в жодні концепції звичного світу, а отже існувати, за ідеєю, не може, фактично «випадаючи» з «архівів» оперативної пам'яті. А раз «не існує» світу, то, за банальною логікою, мусить бути відсутнім і той, хто мав би його відкривати для себе. От і виходить, що маючи змогу спостерігати за немовлятами, як і за рештою живих істот, окрім цивілізованої людини, зі сторони, ми ніколи не здатні проіннятися їхніми переживаннями, бо вони автоматично відтворюють або й занурені в інший світ – світ як він є або як він відкривається їм.

Природно, не потрібно надпотужних інтелектуальних здібностей, аби зрозуміти досить просту річ: інший, відмінний від звичного світ відкривається щонайменше за «порогом» турботи. Інакше, аби подарувати собі шанс подивися на світ іншими очима, кожен, хто того бажає, мусить змінити звичний стиль життя. І той, кому якимось чином це вдалося за доброї пам'яті і, не пориваючи остаточно та безповоротно зі здоровим глуздом, тобто не втрачаючи остаточного зв'язку з буденним світом, точніше світом буденної людини, стає чимось іншим, аніж заклопотана істота, водночас залишаючись людиною. Це ті, кого в різних культурах і в різні часи було прийнято іменувати характеристиками, волхвами, магами, шаманами, суфіями, дєрвішами або й просто просвітленими, святими чи мудрими.

Кожен з них, можливо на свій лад, але стверджував приблизно одну й ту ж думку: «Світ – це загадка. Те, на що ти дивишся, це ще не все, що тут є. В світі є набагато більше. Значно більше. Фактично до безкінечності. Тому, коли ти намагаєшся прояснити собі все це, то насправді ти намагаєшся зробити світ знайомим. І я, і ти прямо тут, у світі, котрий ти називаєш реальним, перебуваємо лише тому, що ми обоє знаємо його. Ти не знаєш світу сили, тому ти не можеш залучити його до своєї знайомої картини» (29, 64). От і виходить, як не крути, що існує щонайменше два світи: той, який знає заклопотана істота; та світ реальний, котрий з перемінним успіхом намагається осягнути кожен, хто заповзявся це зробити або ж став на шлях глибинного пізнання.

Щодо звичного нам світу, то він практично для будь-якої цивілізованої істоти, не зважаючи на, так би мовити, рештки її культурної ідентичності, виглядає практично однаково, оскільки чи не з самого малечку «на основі фізики Ньютона нам пояснюють, що ми живемо у наскрізь матеріальному світі. Він виглядає як великий годинниковий механізм» (60, 96). Тобто світ сучасної цивілізованої людини зведений лише до феноменів та явищ, що безпосередньо чи опосередковано відкриваються її п'ятьом органам відчуття. Все ж, що представлено в думці, але не має під собою матеріальної основи, автоматично поділяється на містичне, уявне або віртуальне – те, що нібито продукується хворою, обмеженою або бурхливою фантазією, та на абстрактне, тобто таке, що виводиться внаслідок раціональної діяльності людини. До останнього належать формули, поняття, закони тощо, тобто все те, що нібито носить об'єктивний чи об'єктивований характер.

Між іншим, як би це дивно виглядало, але до таких об'єктивованих або абстрактних ідей буденного світу належать також основи релігійних догматів – «надприродні сили» на чолі з «творцем», точніше їх образи. Ці образи, як і різноманітні аксіоми та закони і закономірності складають базис буденного світу. Саме завдяки їм утримується стійка і одноманітна картина світу, яку автоматично відтворює кожна соціальна істота без винятку, адже це образ її домівки, без утримання якого, очевидно, психіка заклопотаної істоти просто б не витримала, що призвело б до неминучого божевілля.

Отож, аби позбутися непомірного тягара абсурдності власного існування в мертвому світі, смертна та обмежена істота таки мусила «...в матеріалістичну картину світу вмонтувати ідею бога» (4, 98), в такий спосіб, цілком ймовірно, остаточно позбавляючи себе можливості «повернутися обличчям» до реального світу. А все тому, що ідея «бога» та надприродного створює стійку і майже нездоланну ілюзію виходу за межі буденного світу. Таким чином увага буденної людини фактично «намертво» приковується до надуманого, організовуючи її наміри та зусилля на неіснуючі цілі. Людина стає добровільним бранцем глобальної колективної ілюзії, представленій як світ цивілізованої людини, котру синхронно відтворюють і релігія, і наука, і філософія, як і будь-яка інша систематизована інформація, поширена в масах. Між тим, парадокс протистояння науки і релігії в розкритті суті світу для людей допитливих виглядав радше як нісенітниця або просто прикре непорозуміння. Приміром, «за задумом ілюмінатів наука та

релігія відображають один і той же світ, але з різних позицій» (60, 121). Щоправда із загальнопоширених інформаційних джерел про діяльність і переконання представників згаданої та подібних напів- і закритих організацій, можна зробити припущення, що вони, наскільки це можливо досконало вивчали світ буденної людини, звісно, разом з притаманними йому натяками на існування реального світу, однак при цьому не долаючи «тяжіння» ілюзії настільки серйозно, аби дійсно «прорватися» в реальний світ.

І все ж, буденний світ, не є чимось нездоланно відмежованим від реального. Навпаки, перший можливий лише тому, що певним чином існує останній. До того ж, буденна людина, як і будь-яка інша істота чи річ неодмінно є проявом та/або частиною реального світу. Парадокс же полягає в тому, що в своїй звуженій свідомості заклопотана істота відображає не реальний, а буденний світ, тоді як сама вона укорінена в реальному світі і цілком підкоряється потоку змін, що перманентно відбуваються в ньому. Отож буденний світ є чимось, що масово, певним чином впорядковано і безперервно в своїй свідомості відтворює соціальна істота, як спільну для всіх смертних динамічну «картину», виписану в часі і просторі. І якщо це все так, то виходить, що загадка існування світу буденної людини коріниться перш за все в самій людині та/або її природі – в особливостях її сприйняття і відтворення або відображення в своїй свідомості сприйнятого. А ще в механізмові, що стоїть за синхронністю масового відображення, фрагментованого до рівня індивідуального.

Як наслідок, складається на те, що джерелом або й причиною всіх проблем, з якими тільки стикається або може зіткнутися людина, є вона сама. Тож в усьому без винятку, що стосується будь-якої діяльності чи пізнання, варто «шукати людину». Вона є початком і кінцем самої себе, якби це дивно не виглядало. І тут жодного богохульства, бо бог, чим би він був, діє узгоджено з тим, чим є людина, а не навпаки, як нас до того методично і наполегливо привчали з покоління у покоління впродовж століть, тим самим нав'язуючи чужий світогляд.

Взагалі, бездумне сприйняття або й сліпа віра в істинність різноманітних постулатів та догматів постійно грають з людиною злий жарт. І не тільки з нею, але й цілими етносами чи народами або й людством в цілому. До того ж, складається стійке враження про те, що цивілізованій людині подібна ситуація дуже подобається. Принаймні, вона веде себе так, буцімто їй це дуже подобалося, попри те, що вона

нібито бажає зовсім іншого. Приміром, сучасна людина дожила до того стану, коли «догматизована впевненість, котру ми всі поділяємо, про те, що достовірність нашого сприйняття або нашої реальності світу не може ставитися під питання» (60, 3). От і виходить, що буденна людина опинилася в зачарованому колі: вона нібито хоче змінити щось в своєму існуванні на ліпше і нібито щось для цього таки робить, але водночас не має практично жодного бажання помітно змінювати ані саму себе, ані своє ставлення до світу. А вся її діяльність врешті-решт зводиться до одного – відтворення себе самої, затурканой, заклопотаной, винятково націленої на споживання в усіх мислимих і немислимих формах та водночас неспростовно упередженої власною «обраністю» або й буттєвою величчю.

Разом з тим, закам'яніла в своїй монументальній «обізнаності і переконаності», цивілізована істота навіть всякий натяк на потенційну можливість альтернативного її звичному стилю існування автоматично відкидає як результат небезпечного психічного розладу, прояв божевілля або й «одержимості». В кращому випадку сприймає винятково як плід чиєїсь художньої творчості або фантазії і в такому разі здебільшого тяжіє до перетворення подібних «фантазій» на об'єкт власного романтизму, аби хоча б у такий спосіб, практично потаємно від самої себе отримати «вексель» на емоційну розраду та зберегти надію на те, що все ж таки не втратила шанс хоча б доторкнутися до реального світу.

А між тим, «сльози душі» або все, що сполучене з романтизмом як переживанням, наймовірніше є своєрідним «голосом» або й «криком відчаю» «забутої» буденною людиною її ж природи, «приспаного серця», тобто тієї частини людського ества, що вкорінена в реальному світі. Однак множинна істота, очевидно, схильна трактувати романтизм інакше, як щось, що нібито натякає на витонченість душі, возвеличеність її почуттів абощо, і в такий спосіб нібито на благородність самого індивіда. І на тому квит. Далі, за межі власного «гламурного» самообману цивілізована істота не бажає, а певно, і не може йти. Тож, немає нічого дивного в тому, що буденна людина, не маючи жодної змоги остаточно замкнутися в шкаралупі цивілізації, все ж віддає перевагу тому, аби задовольнятися лише натяком на ймовірність існування реального світу, бо ж так сталося, що «...для людства те, що роблять люди, більш значиме і значно важливіше, аніж сам світ» (28, 405). Та й що тут вдієш, коли буденна людина – це за своєю суттю вічно заклопотана істота.

Клопіт, турбота, будь-яка суєтна діяльність, тобто все те, що є незмінним буттєвим стилем та способом існування буденної людини, завжди поєднані зі своєрідним постійним обдумуванням, відображенням у потоці внутрішнього діалогу. Ми проговорюємо своє існування, отже ми існуємо! Але не просто існуємо, а як нормальні, скромно кажучи, звичайні люди! Щоправда в потоці неперервного неконтрольованого внутрішнього діалогу ми, навіть, переконуємо себе в своїй нормальності як і в решті своїх переконань якимось зовсім не вивірено і непереконливо. Так ніби щось недоговорюємо самі собі, від самих себе щось приховуючи або й постійно «втікаючи».

Між тим, саме неконтрольований внутрішній діалог, чим би він був насправді, вважається найсуттєвішою ознакою буденної людини. Вважається тими, кому вдалося опанувати в собі дещо, аби поставити під контроль власній волі потік своїх думок, тобто довільно припиняти і відновлювати буденний стан людини – постійне «думання» – процес відображення переживань і сприйнять за допомогою приговорювання.

Мовою сучасної психології, можна сказати, що буденна людина перебуває в полоні власної другої сигнальної системи, тоді як перша сигнальна система дивним чином «надійно» блокована. Тож вихід за межі буденності з позицій тієї ж таки буденної психології та/або антропології серед іншого передбачає певну трансформацію дечого в самій людині, що призвело б до вивільнення і довільного управління індивідом власною першою сигнальною системою. При цьому слід віддавати собі раду в тому, що за поняттям «сигнальна система», будь вона першою чи другою, не варто шукати конкретних «органів» чи фізіологічних функцій людини, адже це лише своєрідні терміни або маркери, якими прийнято позначати в колі освічених істот певні, доступні обмеженій ідентифікації, властивості людини.

Вивід першої сигнальної системи з-під позасвідомого контролю дечого в самій людині і передача її в «розпорядження» волі індивіда приховує в собі «смертельну» небезпеку звичному, тобто нібито єдино можливому способу існування буденної людини як множинної істоти. Зрештою, повне його «переключення» на стовідсоткове функціонування першої сигнальної системи робить індивіда цілком автономним: не контролюване ним функціонування лише першої сигнальної системи проявляється як абсолютний аутизм, можливо повне божевілля; а контролюване, цілком імовірно, як абсолютна спонтанність і довільність в своєму існуванні з позицій знову ж таки

буденної людини. Тоді як довільне (вольове) управління і перехід або комбінування першої і другої сигнальної систем, очевидно, є ознакою і властивістю, умовно кажучи, неординарних людей.

На противагу першій сигнальній системі, що стоїть за цілковитою автономією індивіда, друга сигнальна система, очевидно, навпаки, є чимось, що можна ідентифікувати як механізм формування, утримання і перманентної трансформації інтерсуб'єктивного простору та водночас повного занурення індивіда в цей простір. Мова як основна властивість і функціональна форма прояву другої сигнальної системи, в такому разі, є нічим іншим як своєрідним посередником між соціальними атомами – носіями і продуцентами приватної історії та індивідуальних інтересів, що водночас об'єднує і розмежовує їх в інтерсуб'єктивному просторі, тобто в межах буденного світу або світі буденної людини. Більше того, саме завдяки мові в ході безперервного внутрішнього діалогу, кожен з нас незмінно утверджує існування того, що всі ми звикли називати (цим) світом. Зокрема, «коли ми говоримо з собою, світ завжди такий, як він має бути. Ми обновлюємо його, ми нашпиговуємо його життям, ми підтримуємо його своєю внутрішньою розмовою. Не лише це, адже ми обираємо свої шляхи так же, як ми проговорюємо собі. Таким чином, «ми повторюємо той же самий вибір іще і іще до тих пір, поки не вмираємо, тому що ми продовжуємо повторювання тієї ж самої внутрішньої розмови іще і іще до тих пір, поки не вмираємо» (28, 404).

Коротко кажучи, говоріння – це «замість» буденного або звичного з позицій пересічної людини: її самої, як вона сама себе відкриває; її світу, її існування. Без говоріння буденне, тобто певним чином упорядковане і «оформлене», принципово не можливе, якщо вірити тим, кому вдалося опанувати внутрішній діалог. Тому припинення говоріння, очевидно, неодмінно має тягнути за собою дивні, якщо не сказати неймовірні речі в очах буденної людини. Інакше кажучи, речі, які просто аж ніяк не «вписуються» в її «концепцію» аж до того, що світ просто таки мав би постійно «розпадатися» і «складатися» в щось інше прямо на її очах. Однак заклопотаній істоті навіть припустити подібну думку, а не те що звикнутися з ідеєю про постанційне переродження надто важко, оскільки на перешкоді стоїть навіть не стільки небажання, скільки страх так чи інакше втратити саму себе «любиму», тобто своє «Я» або своє «обличчя», або казна-що, але таке нібито дороге і цінне для буденної людини.

Між тим, виявляється, що за її поціновуванням власної «неповторності» стоїть досить прозаїчне перманентне переживання власної «величі», значущості, важливості абощо. І, як наслідок, практично всю свою увагу, і все, що поєднане з нею або стоїть за нею, буденна людини концентрує на самій собі, тобто на стійкій ілюзії самої себе. Її існування – це щось на кшталт «величної думи» про саму себе, розтягнутої впродовж людського життя. І світ таки мусить «вписуватися» в цю думу. А все, що не «вписується», тим, так би мовити, гірше для нього. Тобто, все, що не потрапляє в «топку» говоріння-думання, випадає за межі не лише існування, а й буття в цілому, як його собі розуміє буденна людина. Це фактично «сізіфів камінь» буденної людини, камінь спотикання на стежці того, кому увірвався терпець штовхати догори власну пиху, аби потім раз у раз стежити, як вона знову і знову розпорошується.

Віднайти ж причину того, що буденна людина саме така, а не інакша, принципово не можливо, звичайно, якщо при цьому спиратися на мислення і все, що стоїть за ним або поєднане з ним. А от спробувати з'ясувати, що впливає на специфіку «контенту», так чи інакше проговорюваного за життя людиною, або, що визначає особливості і специфіку перманентного потоку думок, представленого як внутрішній діалог (монолог) людини, все ж варто спробувати. Хоча б для того, аби накреслити контури обмежуючих начал, і вже потім, виходячи з отриманих результатів, рухатися далі до самого себе, до стану свободи тощо. А задля цього передовсім слід звернути увагу на домінуючі «якорі», до яких «припнута» або навколо яких постійно крутиться людська увага, навіть тоді, коли індивід нізащо не повірив би, що він зосереджений або ангажований тим чи іншим «якорем».

Серед таких знакових моментів екзистенції буденної людини виділяються ідея смертності; ідея індивідуальної вирізненості та своєрідної автономії; ідея зумовленості та обумовленості навколишнім середовищем, особливо присутністю інших; ідея обмеженості власної природи, як вона відкривається пересічній людині; ідея власного покликання та змісту існування як свого, так і всякого існування в цілому. Всі ці ідеї виявляються чи не найбільш ємними в житті соціальної істоти, заклопотаної власним існуванням, і водночас найстійкішими щодо трансформаційних процесів, притаманних людині та людству взагалі. Тобто вони певним чином виказують щось принципово незмінне в самій людині, те, що робить людину людиною,

як ми її собі відкриваємо, попри те, що людина нібито еволюціонує і мала б таки змінюватися.

Аби якимось чином впорядкувати найемніші ознаки буденного існування людини в просторі іудо-християнської культури мислення і тим самим навести хоча б якийсь лад в сфері антропологічного знання, Ханна Аренд вдається до об'єднання засадничих моментів своєрідного стилю буття людини як заклопотаної істоти в специфічну екзистенційну конструкцію – «становище людини». Від самого початку розкриття змісту поняття «становище людини», мислителька звертає увагу на те, що становище людини є відмінним від природи людини, певним чином є похідним щодо природи людини і відповідає особливостям її природи, а з іншого боку – є самостійним феноменом, достатнім для того, щоб, виходячи з аналізу становища людини, розкрити зміст людського буття на Землі. Тому поняття становище людини Арендт визначає як: «... не те саме, що й природа людини, а сума всієї людської діяльності і спроможностей людини, які відповідають становищу людини, але не є чимось, що подібне до людської природи» (2, 23).

В цілому поняття «становище людини» дає змогу глибше усвідомити ситуацію людини, в якій та себе постійно віднаходить. За обставинами становища людини, а до них Арендт зараховує «саме життя, народжуваність та смертність, приземленість, множинність...» (2, 24), представлені ключові фактори, котрі визначають особливості спільного відтворення світу в контексті домінантної культури. Взагалі становище людини – своєрідне поняття, котре досить якісно відтіняє проблему природи людини, виказуючи, чим є соціальна істота, тобто людина, занурена у вихор життєвих турбот.

Особливості і ефект обставин становища людини з огляду на буденне існування заклопотаної істоти

Ніщо так не лякає заклопотану істоту як невідоме. Тому людина, мабуть, виглядає таки досить кумедно як на того, хто мав би або й має змогу спостерігати за нею відсторонено, тобто не будучи сам людиною. Перед його сприйняттям мала б розгортатися картина чимось схожа на те, як мільйони жевріючих світіль незграбно чіпляються за соломини своїх вражень і переконань, чинячи спротив подиху Вічності. А проте, буденній людині на весь період її існування відведений саме такий талан. Вона мусить щось вигадувати сама, здебільшого приймати вже

вигадане до неї, і водночас свято вірити у всі ці вигадки так, наче вони є істиною в останній інстанції. Іншого їй не дано.

Відтак, прямуючи стежками життя, кожен з нас знову і знову віднаходить себе на зачарованому роздоріжжі: нам не до снаги безпосередньо постати перед невідомим, чимось грандіозним, завжди змінним і таким, що викликає непереборну цікавість, та водночас «немає жодної надії коли-небудь зрозуміти або пояснити, чому саме ми є свідками» (29, 346). Парадокс. Буденній людині його не спростувати. Тому, не зважаючи на мрії або й просто «зітхання», їй нічого не залишається, окрім як змиритися з долею бранця власних ілюзій, одного разу доведених до стану ерзац-реальності, тобто світу, як він нам відкривається. А щоб ці ілюзії не розсипалися, залишивши заклопотану істоту безпорадною в своїй немочі на люту розправу її ж страхам та розпуці, вона неодмінно мусить вкладати левову частку своїх сил і уваги у відтворення і підтримування в стійкому стані звичного для неї життєвого простору та стилю існування.

І все ж, навіть у цій, здавалося б, безпорадній ситуації, коли людина навідріз позбавлена дійсного вибору – жити ілюзією чи зануритися в реальність і хай буде, що буде, вибір таки існує. Але він не такий грандіозний, як перший, і тому ним досить легко нехтують. Та й чи ж годиться націлений на величне цивілізованій людині розмінюватися на «дрібницях». Хоча воно таки варте того, бо мова йде про дійсно доступний, насамперед для осмислення буденною людиною, а далі й для втілення нею в своє існування, вибір.

Аби зрушити з «мертвої точки» зачарованого роздоріжжя реального та ілюзорного, кожен, хто поставив собі таку мету, має неодмінно розпочати з поступового послідовного перегляду всієї системи переконань і упереджень, притаманних водночас йому самому і оточенню. Ключем до такого перегляду є не лише переосмислення наявних інтерпретацій світу і всього, що йому притаманне, зведених в наукові, філософські та релігійні «кодекси», а й кропітка робота над наближенням цих інтерпретацій до постійно змінних внутрішніх переживань, породжуваних самим життям. Адже в такий спосіб буденна людина вчиться дослухатися до самої себе, довіряти сама собі. Більше того, посилення концентрації на власних переживаннях з одночасним ослабленням концентрації на догматах, тобто інтерпретаціях, штучно доведених до рівня істини, вивільняє додаткову енергію, необхідну для

того, аби той, хто насмілився кинути виклик буденному, одного разу зміг постати перед Невідомим. І вистояти. Відбутися.

Врешті-решт, для кожного з нас, як заклопотаної істоти, досить важливо віддавати собі раду в тому, куди ми прямуємо, на чому фіксуємо свій погляд, тобто до яких інтерпретацій ми вдаємося і наскільки ладні вдовольнитися ними. Від останнього багато що залежить, адже за ним криється чи не найважливіший вибір обмеженої істоти: стати на шлях повноцінного зцілення або ж покласти на волю випадку, а насправді плисти за течією. І так згинувати в мороці змасовлення та деградації. Останнє не вимагає якихось зусиль абощо. Лише упокорення і певною мірою фанатизму. Між тим, явно фанатично налаштовані індивіди схильні вдовольнитися лише догмами – зачерствілими, часто відверто абсурдними інтерпретаціями, – і абсолютно нетерплять інакодумців. Тоді як люди «духу» тяжіють до постійного перегляду своїх інтерпретацій, перманентно ставлячи під сумнів різноманітні переконання, і разом з тим вдаються до поглиблення своєї чутливості та сприймабельності шляхом цілеспрямованої практики. Що ж до переважної більшості індивідів – основи людської маси, – вони являють в своїй сукупності інертний і відносно консервативний конгломерат. Саме цей конгломерат є «палітрою» і водночас фоном, на якому вимальовуються картини культур і цивілізацій людства.

Суттєвим моментом, що визначає загальну властивість людських мас в розрізі домінантного світосприйняття і світорозуміння, є специфіка інтерпретації низки ключових аспектів буття людини, зокрема тих, котрі прийнято з легкої руки Ханни Арендт ідентифікувати як обставини становища людини. Без сумніву, від специфіки загальноприйнятої їх інтерпретації великою мірою залежить вектор та імпульс екзистенційного становлення як кожного окремо взятого індивіда, так і людських спільнот та людства в цілому. Отож значною мірою обличчя тієї чи іншої культури або цивілізації визначається загальноприйнятим розумінням суті смертності, народжуваності, множинності та приземленості, точніше особливостями їх інтерпретації.

Чи не найзагадковішою посеред обставин становища людини є смертність, попри вдавану простоту і нібито саму по собі ясність та очевидність феномену смерті. І все ж, просте дійство, нібито відкрите для спостереження будь-кому, насправді приховує в собі заворожуючу глибину незвіданого. Все, що ми бачимо в момент смерті як сторонні спостерігачі, так це тільки певну зміну на рівні фізичного плану –

припинення всякої активності організму та в організмі. І більше нічого. Все решта, пов'язане зі смертю, для буденної людини – це плід її уяви і результат її інтерпретації.

Схоплення суті того, чим же є смерть насправді, хто чи що і за-для чого «вмонтував» її в буття, здається, назавжди залишиться недосяжним, навіть для тих, кому дано переступати «поріг» життя, оминаючи смерть. Однак останні, на відміну від буденної людини, досягнувши власної досконалості та бездоганності, отримували в своє розпорядження знання про те, як діє смерть і як з нею належить вчиняти людині, аби мати з того основу для власного вдосконалення. Принаймні, люди знання в своїй практиці досягають нечуваних результатів, правильно «позиціонуючи» себе стосовно смерті і навчаючи тому своїх послідовників чи учнів.

Відтак, найперше, що слід зрозуміти і сприйняти кожному, хто наважується стати на шлях знання, так це, очевидно, те, що «смерть – це наш одвічний компаньйон, вона завжди зліва від нас на відстані витягнутої руки. Вона завжди спостерігає за тобою, і вона завжди буде спостерігати до того дня, коли поплескає тебе [по плечу]» (28, 19). Інакше кажучи, аби людина зазнала радикальних змін, а перед тим чи разом з тим відбулися кардинальні зміни в її існуванні, вона мусить усвідомити і прийняти як засадничі певні принципи свого існування і діяльності. Зокрема, їй належить сповнитися ідеєю про те, що її життя постійно проходить в супроводі смерті і може обірватися будь-якої миті. Оскільки буденній людині не дано знати конкретні обставини власної смерті, то вона, врешті-решт, виявляється такою ж незахищеною, здавалося б, в найбезпечніші моменти її існування, як і нездоланною, здавалося б, в найнебезпечніших чи фатальних ситуаціях. А це, значить, що людина в ідеалі, тобто будучи бездоганною, не повинна насправді раціонально перейматися власною безпекою, – виходячи з якихось міркувань та відштовхуючись від певних емоційних імпульсів, довільно чи мимовільно розслаблятися або напружуватися, – а лише концентруватися на бездоганності власної активності в будь-який момент у будь-якій ситуації. Бездоганність – єдиний засіб, доступний людині, що певним чином впливає на смерть. Решта засобів, якими б потужними чи хитромудрими вони виглядали, покликані відволікати індивіда від сприйняття реальності, настільки та йому відкривається, і разом з тим створювати та утримуватися за ілюзію ще однієї «маленької» перемоги над смертю. Між тим, навіть той, доступний для логічного

осмислення, факт, що боротися можливо лише з відомим «ворогом», а смерть залишається поза пізнанням, не справляє практично жодного враження на заклопотану істоту, захоплену ідеєю власного безсмертя або хоча б додаткового забезпечення себе від смерті.

Проблема маніпулювання, – наразі підміна принципово невідомого, відносно відомим, – ідеєю «боротьби» зі смертю кориниться в спотворенні суті самої смерті, а також життя. Оскільки людина непомітно для себе звикла з тим, що носієм життя є організм (фізичне тіло), попри її релігійність і набожність або й захоплення містиком, то вона стає неспростовно упередженою в тому, що цілеспрямований вплив на те ж таки тіло (організм), нібито «залізною» має або відстрочувати, або прискорювати прихід смерті. А одного разу, «увірувавши» у власне переконання, вона набуває схильності, точніше звички віднаходити чи й вигадувати численні яскраві приклади слухності власного переконання. Простіше кажучи, людина здебільшого тяжіє до «закопування» самої себе в свою ж ілюзію, вірячи в те, що остання і є реальністю.

І все ж, попри непомірну тягу до замикання на ілюзії, буденна людина не позбавлена спроможності прориватися крізь пелену стереотипів чи переконань у простір реальності, хоча подібні прориви відзначаються переважно тимчасовим поверхневим характером. Однак, складається на те, що навіть видобутих в такий спосіб мізерних часточок знання про реальність виявляється достатньо, аби людство остаточно не зашкаруло у власному екзистенційному невігластві. Приміром, глибока концентрація на ідеї смерті спонукала багатьох мислителів як східної, так і західної традиції дійти своєїрідної думки про те, що смерть зовсім далека від того, аби бути чимось радикально протилежним життю. Зокрема, цілком припустимо, що «смерть реально міститься всередині того, що іменується «Я», і цей факт, як не намагайся, не можна ігнорувати» (62, 18). Як і принципово не можливо оминати припущення про те, що за смертю приховано дещо, що робить саму смерть змістовною в житті кожної людини. Так, саме в житті, а не наприкінці його.

На неспростовній екзистенційній змістовності смерті наполягав потужний німецький мислитель Мартін Гайдегер, який вважав, що смерть чи не єдиний стимулятор до набуття індивідом повноти власної ідентичності, оскільки лише постаючи перед нею, людина позбавляється есенційної роздвоєності та перманентної розмитості поміж власним і невласним способом буття Dasein. Таким чином Гайдегер доводить факт

чіткого усвідомлення смерті до стану досяжного буденною людиною абсолюту, незважаючи навіть на те, що саме усвідомлення настає не внаслідок цілеспрямованої колосальної внутрішньої роботи людини, а завдяки непередбачуваному постанню перед лицем смерті. Щоправда це робить абсолютизацію смерті досить хисткою, оскільки буденна людина неспроможна довільно віднайти в смерті дещо, що радикально б змінило і її саму, і її існування в цілому. Вона, як виявляється, сама собі не господар і не може довільно взяти курс на спростування власної розщепленості. Хоча водночас постійно зберігає за собою відповідний потенціал, бо ж не застрахована від того, що в будь-який момент може постати перед смертю.

Явна невизначеність ситуації людини, котра легко виводиться з контексту філософії Гайдегера, між тим, більш адекватна природі і становищу людини, аніж чіткі, логічно впорядковані концепції інших мислителів. А все тому, що для людського сприйняття, все з чим воно має безпосередньо справу, відкривається радше як гра уяви, аніж як незмінні речі і явища. Незмінним та «закостенілим» світ і весь його «вміст» робить звичка, тоді як внутрішня розкутість як деякий прототип свободи тяжіє до схоплення мінливості і плинності. Саме «зустріч» зі смертю дає поштовх до відсторонення від звичного і сприйняття мінливого. Тому, не дивно, що всі спроби осягнути суть філософії німецького мислителя з позицій «закостенілості» приводять до переконання в радикалізмі його ідей. Зокрема, більшість критиків самобуього філософа схиляються до думки про те, що «усвідомлення смерті для Гайдегера означає лише усвідомлення своєї абсолютної свободи і своєї ж абсолютної відповідальності перед самим собою» (52, 278). І ніяких тобі зрозумілих або принаймні звичних, а головне зручних посередників у вигляді бога, сумління народу, колективної думки чи чого б там було. Людина – смерть – Людина. Або ж людина – Вічність – Людина.

Формула безпосередності людини, що постає перед смертю, точніше, сповна і однозначно усвідомлює свою смерть, неприйнятна для буденної людини вже хоча б тому, що наражає останню на переживання невгамовного страху. Перше, з чим стикається заклопотана істота, думаючи про смерть, так це зі страхом безповоротно втратити щось особливо цінне для неї – саму себе, точніше своє «Я». А далі дається в знаки панічний страх перед Незвіданим, існування якого, навіть припущення про його існування ретельно приховується нашим «Я», котре

постійно занурене в дріб'язкові клопоти, аби тільки відволікти увагу від чогось такого, що викликає непомірний жах. Коли ж втома від буденного набирає такої інтенсивності, що людина не в змозі більше терпіти її, найчастіше приходиться стан фрустрації або й затяжної депресії.

Найдієвішими, якщо не єдиними справжніми ліками від екзистенційної хронічної хвороби знову ж таки виявляється смерть, якщо вірити найпотужнішим містикам, відомим людству. Приміром, Карлос Кастанеда до послуг кожного, хто здатний тим скористатися, пропонує своєрідний «рецепт» екзистенційного зцілення: «Коли ти схвилюваний, то варто повернутися ліворуч і спитатися поради у своєї смерті. Незліченна кількість дрібниць звалиться з твоїх плечей, якщо твоя смерть зробить тобі знак, або коли ти помітиш відблиск її, або коли в тебе просто з'явиться відчуття, що твій компаньйон тут і чекає на тебе» (29, 257).

І це правда: неймовірна полегкість відчувається на її душі, коли в якусь мить щось відбувається з затурканою істотою, практично доведеною до відчаю дрібними життєвими клопотами, а також власною заздрістю, розпачем, душевними муками та терзаннями. Ніби відчувши подих життя, вона вмить виривається з тенет нерозв'язних проблем і «задушливого» настрою, так ніби їх взагалі не існувало. А насправді, з посеред іншого має місце одномоментна нерефлексована кардинальна переоцінка цінностей. Те, що до певного моменту видавалося важливим або конче необхідним, враз втрачає свою вагу в очах індивіда. От тільки, що стоїть за цим дивним перевтіленням, чи-то оновленням душевного стану людини, обмеженій істоті віднайти не до снаги. Це поза межами її можливостей і залишатиметься, очевидно, недосяжним для осмислення до тих пір, аж поки щось радикально не зміниться в самій людині або вона сама в цілому.

Правдивою ознакою наближення до таких змін, наймовірніше, має бути повне прийняття людиною ситуації, за якої вона цілком відмовляється від будь-яких інтенцій, живучи і діючи так, немовби це її останні кроки на землі. Легко, неупереджено і бездоганно. А отже вона має переглянути своє ставлення до смерті, щонайменше впустивши останню в своє свідоме існування, а ще краще, відчуваючи її постійну присутність: «Усвідомлюючи, що неможливо уникнути кончини, пам'ятай про смерть. У звичайному житті серед найбуденніших подій дещо іще менш тривке відділяє нас від смерті» (Абд аль-Кадір). Однак повернення смерті в безпосереднє життя індивіда можливо лише тоді,

коли із свідомості людини будуть прибрані численні нашарування, що спотворюють до непізнаваного суть смерті. Прибрати ж їх ой як не легко, бо вони формувалися й нашаровувалися в свідомості людини віками. Вона звиклася з ними настільки, що непомітно для себе ототожнює їх із собою, принаймні, з власним світоглядом.

Відповідно до найдавніших уявлень, що дійшли до наших днів завдяки міфам та легендам, смерть для початку набирає образу радше врівноважуючого, аніж караючого начала, яке покликане так чи інакше покласти край, якщо і не безчинствам все ще більш-менш досконалої людини, то надмірному її розмноженню. Очевидно, внаслідок поступового набирання обертів і водночас ваги в існуванні людини процес розмноження призвів до подальшого віддалення людини від свого онтологічного джерела, оскільки вона крок за кроком розпорошувала власну цілісність та спростовувала досконалість, все більше фіксуючись на пристрасті та примарному задоволенні, що його надають сексуальні втіхи. Тому з часом смерть перебирає на себе функцію такого собі механізму «повернення належного», коли кожен, хто нехтує чеснотами та стриманістю не просто мусить вмерти, але щонайменше зазнати потужних мук, страждаючи від тілесних хвороб, психічних розладів, душевних поневірянь тощо, або й пекельних мук, якщо мова заходить про душу заповзятого грішника. Останнє стало одною з ключових «фішок» молодих світових релігій в контексті іудо-християнства, що вигадало карально-дисциплінарний полігон під кодовою назвою «пекло», нашпигований сонмами злої і лютої «нечисті», між іншим, якщо йти за канонами «прогресивних» релігій, створених всесильним і люблячим богом ізраїлевим.

Найбільш же радикально і водночас раціонально-цинічно до визначення функцій смерті підійшли найновіші «паростки» християнства, які відмовляють людині навіть у безсмерті її душі, оскільки, на їх переконання «всі ми отримали у спадок гріховність або недосконалість від нашого прашура, Адама. Тож, якщо людина вмирає, значить, вмирає душа (Римлянам 5:12)» (107, 22). Тож смерть з подачі ідеології свідків Іегови перетворюється на дещо тривіальне – на такий собі жупел і водночас караючий меч в руках протестантського «вседержителя», бо ж саме йому належить привілей визначати, чию душу повернути до життя, а кому в тому відмовити. А щодо «вірних» Іегови, то вони собі залишили право трактувати або й вигадувати самим підстави, за яких їхній бог має відмовляти нині живим у відроджені їхньої душі після смерті.

Однак більш «людяні» християни і не лише вони, а й носії багатьох інших світоглядних настанов сучасності все ж схиляються до того, аби бачити в смерті не лише негатив, але й дещо, що стоїть за уможливлення повернення «очищеної», тобто позбавленої нашарувань земного буття Людини до свого онтологічного джерела. Таким «нашаруваннями», звичайно, прийнято вважати людські пристрасті, гріхи в цілому або й навіть саме фізичне тіло людини. До речі, слідуючи в контексті відповідних міркувань, можна легко дійти думки, що в певний момент свого існування людина не помітно для самої себе втратила власну цілісність щонайменше в своїй уяві, «розпавшись» на тіло та душу. Саме їх, на думку заклопотаної істоти, і має розділяти смерть, аби кожна зі «складових» тепер уже «комплексного набору» під єдиним брендом «людина» мала можливість повернутися до свого джерела: прах до праху, дух до духу. Або тіло до Землі, а душа до Неба.

Ідея про розщеплення колись цілісної істоти відбилася у переказах та легендах різних культур і народів про Всесвітню катастрофу, яка і призвела до появи смерті: «...Катастрофа змінила водночас структуру Космосу (остаточне відділення Неба від Землі) і людське буття, оскільки людина стала смертною; іншими словами, відтоді вона пізнала відділення душі і тіла. ...Дійсно, після первісної катастрофи тільки душа в момент смерті може піднятися в Небо» (17, 430).

Звичайно, для сучасної людини, скільки вона себе пам'ятає, починаючи з ранніх цивілізацій, свідчення про існування і культуру яких дійшли до нашого часу, ідея цілісності буття та людини, очевидно, втратила свою безпосередню актуальність. Номо Sapiens змістила акценти з буття на існування, занурюючись у штучний світ власної цивілізації, таким чином віддаючи перевагу лише окремим проявам власної природи, особливо тим, що поєднані з раціональними властивостями та аналітико-операційними можливостями, зокрема формально-логічному мисленню. Це призвело до трансформації та звуження світовідчуття людини, що потягнуло за собою переміщення світоставлення на «колії» чистої інтенційності і явного споживацтва. Як наслідок, лєвова частка сил і уваги обмеженої істоти концентруються на проблемі «мати», нехтуючи проблемою «бути». Врешті-решт, в існуванні буденної людини остаточно гору взяла турбота.

Під колосальним тиском турботи, що перетворилася на ключовий аспект існування людини, їй практично нічого не залишалось окрім як переглянути власні життєві установки і цінності, виводячи на верхні

шаблі ієрархії безсмертя. Саме безсмертя, оскільки людина так і не спромоглася позбутися проблеми змістовності власного існування. А відтак мусила вдаватися до відчайдушних кроків заради відмежування себе від непомірної напруги відчуття страху перед невідомим, і разом з тим до хитрощів, аби заспокоїти власне сумління та розвіяти відчуття глибинної туги за власною цілісністю. Тож заклопотаній істоті не залишалося нічого кращого, як вигадувати заради чого вона живе, і у міру можливого пролонгувати це «заради» за межі припинення свого фізичного існування. Слава, нащадки, спасіння душі абощо мусили стати метаціллю і чи не єдиною розрадою в існуванні неповноцінної з позицій буття істоти, що десь глибоко в своїй свідомості уловлювала абсурдність власного існування, замішаного на смертності. Таким чином, «вмурована у Всесвіт, в якому все безсмертне, смертність стала ознакою людської екзистенції» (2, 30).

На думку яскравої представниці модерної хвилі західної культурної традиції Ханни Арендт, «смертність людей полягає у тому, що індивідуальне життя, яке можна сприймати як індивідуальний шлях від народження до смерті, походить з біологічного життя. Це індивідуальне життя відрізняється від усіх інших речей прямолінійним напрямком руху, який перетинає циклічний рух біологічного життя» (2, 30).

Вдаючись у зміст досить показового визначенням суті смертності, по-перше, легко помітити радикалізм протиставлення людини та решти живого, між іншим, бездумно «сповідуваний» фактично кожною заклопотаною істотою, що проявляється в її діях та вчинках. Смертна істота, поспішно присвоївши собі право на безсмертя, разом з тим схильна вважати, а насправді глибоко помилятися в тому, що їй належить право розпоряджатися життям і смертю інших істот, а в окремих випадках, наприклад, що стосується суїциду, і своїми власними. По-друге, має місце різке протиставлення біологічного і соціального, так ніби соціальне безпосередньо проростає з біологічного, тим самим спростовуючи останнє. Явна лінійність такого підходу загрожує цивілізованій істоті безповоротною втратою навіть шансу коли-небудь відновити власну цілісність, оскільки робить людину довічним заручником ідеї еволюції. А це значить, що людина постійно стимулюється до концентрації на нібито зовнішньому стосовно неї та культивуванні і розвитку в собі окремих проявів, приміром, раціональних здібностей, фізичного тіла абощо, нехтуючи власною цілісністю. По-третє, робиться ставка на соціальний атомізм та особистісний

суверенітет. Людина як вона сама себе відкриває для себе, тобто сумарне людське «Я» зациклюється на самому собі, на власній цінності. Все решта стає обставиною її існування і піддається оцінці на його придатність задовольнити потреби чи потяги індивіда. Тож, складається стійке враження про те, що змістивши акцент власної уваги зі смерті на смертність, буденна людина, не відаючи того, розбудила в собі потужні деструктивні начала, передовсім направлені проти самої неї. І можливо саме звідси беруть свій початок людські земні поневіряння, яких не вдається не те, що раз і назавжди уникнути, а хоча б ідентифікувати і прийняти як неспростовні, жодному смертному. Принаймні до того моменту, поки він не постане обличчям перед смертю.

Але для того, щоб постати перед смертю, необхідно дотриматися однієї дуже банальної умови – просто народитися. Прийти в цей світ. Мабуть такі нізвідки, як і піти в нікуди. Інакше, якби буденна людина мала достовірне знання про те, звідки снується «павутина» її життя, і в що перетікає її існування після смерті, чи ж була б вона такою, якою вона щодня відкриває сама себе. Безпорадною перед світом невідомого, загубленою у власних здогадах і переконаннях, впертою у своїх пристрастях і звичках. Тож все, що залишається заклопотаній істоті, так це відмірювати своє життя подіями і переживаннями, починаючи зі стартової для неї миті – народження. Та й то смертній істоті не дано так просто утримувати в своїй пам'яті спогади про перші місяці або й роки свого життя. Про них вона може здебільшого лише слухати переповідання інших чи переглядати фотографії і відеозаписи, а ще якісь збережені артефакти раннього дитинства. До того ж, все це сприймається індивідом вже як стороннім слухачем та спостерігачем.

Неспроможність буденної людини схопити, так би мовити, з середини суть того, що ж відбувається з новонародженим в перші його місяці життя, приводить до своєрідного нівелювання цінності основи основ людського досвіду взагалі. А ще підштовхує не лише до хибного, але й до досить згубного висновку про те, що новонароджена людина – це своєрідна *tabula rasa*. Хоча з іншого боку, все та ж буденна людина так чи інакше схильна рахуватися або й приймати досить серйозно ідею долі, божественного провидіння тощо.

Несвідомо комбінуючи ставлення до новонародженої людини як до *tabula rasa* з певними упередженнями щодо перспектив і можливостей її становлення, цивілізована істота за посередництва новочасних філософів автоматично схиляється до думки про те, що

найвищу і можливо єдино значущу цінність мають лише особистісні характеристики людини. Тобто те, ким вона є, ким вона себе представляє посеред собі подібних.

Акцент на особистості людини, фактично на її соціальній природі та всьому, що дотичне до неї або доступне раціональному сприйняттю чи ідентифікації, в свою чергу спонукає до «процвітання» ідеї соціального атомізму, яких би контурів не набирала остання аж до нібито власної протилежності – соціального холізму. Людина утверджується у власній цінності винятково як соціальна, мисляча, тобто раціональна істота, нібито здатна довільно організовувати простір свого існування і діяльності. Відповідно народження людини сприймається досить лінійно і водночас безапеляційно: «Це не початок чогось, а когось, хто сам започатковує себе (a beginner himself)» (2, 136). Хто нібито належить, володіє і розпоряджається собою.

Відтак в чистій раціоналізації «народжуваності», тобто зведенні її до рівня механічного закладання екзистенційних основ одично вирізненої соціальної істоти, розчиняється і розпорошується дійсна суть феномену народжуваності. Тим не менше, буденна людина, здається, не може подолати інерцію власного раціоналізму і «чукотської» прямолінійності: що бачу, те й співаю. А бачить заклопотана істота не далі власного інтересу або приземленої цікавості. Навіть, якщо це суто, так би мовити, науковий інтерес або дослідницька цікавість. Тому явище народжуваності втрачає свою сакральну або антропо-онтологічну глибину, будучи затертим поміж соціальним еволюціонізмом та соціальним детермінізмом. Новонароджена людина має можливість визначати особливості власного існування і корегувати їх, але винятково в межах власних можливостей. Тобто в межах, в яких вона допускає, що здатна щось визначати і корегувати. Таким чином цивілізована істота самоусувається настільки те можливо від дотику з реальністю, переміщуючи себе в шкаралупу соціально-культурного світу. А якщо так, то навряд чи вона спроможна піти далі за нібито модерне і наскрізь прогресивне відкриття, зміст якого полягає в тому, що «зі створенням людини принцип початку з'являється у світі сам собою, що, звичайно, є лише іншим способом висловлювання того, що принцип свободи виник тоді, коли було створено людину, але аж ніяк не раніше» (2, 136).

Іншими словами, теоретично людина вільна вчиняти так, як вона те допускає. Однак межі її можливостей виявляються нібито не в її

компетенції, адже за нею стоїть «істинний» творець. Не важливо, чи то християнський або інший бог, чи то еволюція.

Насправді ж, з якихось причин сталося так, що заклопотана істота будь-що воліє відмовляти собі в подібній компетенції, віддаючи її на волю «творця». Собі ж вона залишає лише право судити, давати оцінку і нібито відповідно до них вчиняти вчинки або й просто поводитися. В результаті, людина застрягла у власному невігластві, до того ж покійно сприймаючи своє становище як єдино можливе, відкидаючи як абсурдну навіть саму ідею «передумати і обрати для себе яке-небудь інше майбутнє або яке-небудь інше минуле» (101, 51), тобто подивитися на себе іншими «очима», знову і знову відкрити себе як щось таки справді унікальне і неповторне, а не умовно унікальне. Дійсно закладати основу чогось, природу чого вона і сама до кінця не відає, на відміну від того, аби практично сліпо наслідувати вироблені поколіннями стандарти та моделі поведінки, дещо «підганяючи» їх під особливості власного характеру та становища.

Таким чином за феноменом народжуваності було б більш адекватно до дійсності бачити дещо, що уможливило ситуацію, за якої незбагненна істота, тобто Людина діє непрограмовано-спонтанно, виходячи поза будь-які умовності, аніж те, що стоїть за приходом у світ істоти, яка неодмінно мусить якимось чином культивувати в собі і відтворювати в подальшому існуванні та діяльності, прийнятні для оточення якості і риси в певній їх комбінації. Тоді в першому випадку за людиною визнається потенція відтворити власну цілісність в умовах буденного її існування і зціленою залишитися у Вічності. В іншому, людині нічого не залишається як підтримувати ілюзію власної цінності та цінності власного існування, не віддаючи собі жодної ради в тому, що з нею і навколо неї відбувається в дійсності.

Попри теоретичну наявність вибору поміж «зціленням» і «екзистенційним забуттям», буденність для переважної більшості людства виявляється онтологічним вибоком, який, швидше за все, не підлягає перегляду, і що ще більш прикро, він навіть не піддається сумніву самими причеченими. За рідкісним винятком, люди воліють віддаватися потокові звичних подій і переживань, не маючи ані сил, ані бажання щось кардинально змінювати в своєму існуванні. Вони десь-таки усвідомлюючи, однак найчастіше несвідомо схильні цілком покладатися на волю чогось безмірно більшого, як їм здається, і неймовірно потужнішого, аніж вони самі. Вони покладаються на масу, на людство, на ті

чи інші абстрактні сили, ідею яких спродукували, принаймні постійно підтримують в актуальному стані все ті ж маси. Відтак в буденній людині завжди гору бере дещо, що можна ідентифікувати як масове начало, таким чином утримуючи в пригніченому або нереалізованому стані суто автентичне або індивідуальне начало. Відповідно сама по собі людина виявляє себе «добровільним» бранцем колективного начала, тобто множинною істотою, існування якої не можливе поза простором собі подібних.

Множинність – обставина становища людини, що відповідає онтологічній зумовленості соціальної істоти присутністю інших як невід’ємної частки її буденного існування. Зумовленість індивідуального існування присутністю інших легко помітити, якщо звернути увагу на фактично постійний внутрішній діалог, що його веде кожен індивід в своїх думках. Довільно уникнути такого діалогу жодна буденна людина не здатна, хоча саме життя, здається, потурбувалося про те, аби за певних обставин пересічна людина мала можливість бодай на якусь коротку мить «впадати в транс», уникаючи діалогу, як зрештою і всякого потоку думок, набуваючи повної індивідуальної ідентичності, а відтак і своєрідного суверенітету. І все ж попри притаманну їй згорнуту потенцію до «зцілення», не зважаючи на можливий спонтанний своєрідний досвід власної цілісності або й всупереч йому, буденна людина практично завжди перебуває в лоні інших, навіть, тоді, коли на певний період залишається наодинці.

Природно, над ідеєю зумовленості людини присутністю інших, а точніше своєрідної неререфлексованої обумовленості як індивіда так і його існування дечим трансперсональним замислювалися, очевидно, з тих пір, скільки себе пам’ятає людство. В іншому випадку, з того моменту, як людина втратила знання про власну природу, підмінивши їх враженнями. Для тих, хто спокушений західноєвропейською культурою найбільш вмотивовану версію про суть множинності людини висунув Гайдегер, апелюючи до поняття «Dasein» та його модусів, а саме: «власного» та «невласного» спосіб буття Dasein. З позицій фундаментальної онтології ці два модуси Dasein є операційними механізмами узгодження індивідуальної окремішності та навколишнього світу. На рівні способу «невласного» буття Dasein індивід оперує виробленими в поколіннях загальноприйнятими моделями поведінки і реакціями на зовнішні подразники, тоді як спосіб «власного» буття Dasein стоїть за проявами суто індивідуального на відміну від родового

покликання людини, а також за виробленням нових моделей поведінки в умовах нових реалій і обставин. До речі, на думку Гайдегера, людина, аби сповна «зануритися у» чи пройнятися «власним» буттям Dasein, має постати обличчям перед Ніщо або смертю. З позицій же дійсної практики говорити про повне «занурення» індивіда у «власне» буття Dasein можна за умови, коли його увага цілком переключиться на те, що відбувається безпосередньо «тут і тепер», стираючи «картини» минулого і майбутнього. Діючи ж несвідомо або автоматично, індивід перебуває в сфері функціонування модусу «невласного» способу буття Dasein.

Залишаючи поза обговоренням цілу низку побічних питань, призначенням яких, очевидно, є такий собі спосіб захистити «переваги» повсякденного життя, можна лише сказати, що відмовляючись від або уникаючи «власного» способу буття як усвідомленого ставлення до своєї екзистенції, індивід таким чином тяжіє до економного використання досить обмежених власних ресурсів або власної сили. Прорив до «власного» способу буття вимагає концентрації колосальних зусиль, необхідних для подолання наявних стереотипів, відпрацювання нових способів поведінки і мислення, а головне – пробудження в собі нових «органів» сприйняття, недоступних для пересічної людини. Реалізувати чи не реалізувати себе в цьому напрямку вирішує сам індивід. В своєму існуванні кожен представник людського роду, хіба що за винятком обділених здоровим глуздом, на певному етапі свого життя безпосередньо стикається з цим питанням. Для Гайдегера такого роду ситуація, що є екзистенційно забарвленою, має цілком виправданий характер і набирає вигляду постання індивіда перед судом власного сумління. Сумління у Гайдегера має трансцендентний характер і не зводиться до жодного з феноменів буденного світу. Його функція в сфері людського буття – повернути людину обличчям до свого онтологічного джерела, до Ніщо.

Далі, за межі спекулятивно встановленого факту постання перед Ніщо, буденне людське мислення вийти не може. Тобто індивід стикається з фактом обмеженості людського розуму, різючою неспівмірністю спекулятивних істин та досягнень людини в галузії практики. Гайдегер жодним чином не обмовляється про те, що саме має робити чи, навпаки, не робити людина, аби постати обличчям перед Ніщо або перед смертю, яка «...наперед конститує цілісність тут-буття, так що воно володіє відповідними частинами, тобто способами бути, тільки на основі цієї цілісності» (101, 329).

Єдиний надійний спосіб досягти «власного» способу буття за Гайдегером полягає в набутті індивідом граничної можливості смерті, що є «...способом буття тут-буття, за якого воно так собі просто відкидається до самого себе, – цілком і повністю, так що навіть спів-буття в його конкретності стає іррелевантним» (101, 335). Для пересічної людини, непосвяченої в премудрості сакральної практики, набуття граничної можливості смерті може мати місце лише за збігу обставин, які не піддаються її свідомому контролю – стан тяжкої хвороби, пряма загроза життю тощо.

Ні суїцидальна поведінка, ні штучно створені обставини, за яких виникає загроза життю, ні механічне введення себе в стан зміненої психічної діяльності за допомогою психотропних речовин не наближають людину до граничної межі смерті, а лише викликають сильні внутрішні переживання. Часто з непоправними деструктивними наслідками не лише для психіки людини, але й для того, що прийнято ідентифікувати як душа. Це значить, що пересічна людина, будучи теоретично наділеною потенцією досягти «власного» способу буття, на практиці такої можливості позбавлена, якщо тільки вона не знайде спосіб вийти за завісу буденності. І тут їй не допоможуть жодні досягнення науки і техніки. Безсилим залишаються і ті, кому вдалося остаточно подолати «тяжіння» звичного світу, бо для того, аби допомогти осилити прірву поміж буденним і Незвіданим, індивід сам мусить певним чином впритул наблизитися до межі, принаймні мати для того незбориме бажання.

Дещо спростити ситуацію і ослабити онтологічну напругу навколо людини в контексті західноєвропейської філософської думки береться Х. Арндт, трансформуючи гайдегерову ідею відкритої екзистенції, що постійно має тяжіти до «власного» способу буття *Dasein*, але неспростовно і безпорадно в'язне в лабетах «невласного» способу буття *Dasein*, в концепт становище людини. В просторі свого філософування фактично на перший план вона виводить множинність як неспростовну і апіорну обставину людського існування, що стоїть за онтологічною зумовленістю людини присутністю інших. Для Арндт множинність виявляється дечим само собою очевидним, а отже і природним, оскільки «жодна людина не може бути суверенна, бо не людина, а люди заселяють землю – і не через, як це стверджує традиція від часів Платона, обмеженість людської сили, що робить її залежною від допомоги інших» (2, 180). А якщо множинність є природною оз-

накою людини, то їй варто перенацілити свою увагу і зусилля з пошуку шляхів подолання власної зумовленості присутністю інших на вдосконалення і витончення механізмів розширення свободи людини в антропологічному просторі. Інакше, замість того, аби безнадійно намагатися подолати «тяжіння» світу та інших, цивілізована істота мусить перенацілитися на удосконалення власної онтологічної домівки – світу, на стільки те можливо.

Множинна істота, відповідно до політичної філософії Арендт, набуває життєвого досвіду, знань і основи під переживання, винятково будучи частиною світу і діючи в ньому, щоб потім перетворити їх в суто приватне, так би мовити, у внутрішнє надбання. А не навпаки, тобто, споглядаючи апріорний досвід, переносити його частини або цілком у повсякденну практику. Відтак заклопотана обмежена істота, що втратила зв'язок зі своїм онтологічним корінням або й навіть реальну перспективу його відновити, з легкої подачі Арендт трансформується в «світову» істоту: частину і водночас творця світу, до якого вона належить.

Попри його поверхневу прогресивність і своєрідну людинолюбність, цей підхід до розуміння суті людської множинності приховує в собі колосальної напруги деструктивне начало, оскільки утверджує світовість людини як базову умову її становлення і розвитку. Відтак людина вкотре перенацілюється з відтворення в собі цілісності, шляхом самозосередження, самозанурення та концентрації уваги на своїй природі, на формування, утримання і консолідацію власного образу з навколишнім світом. Вона практично повністю переключається на те, ким вона є та/або може бути в світі собі подібних, цілком нехтуючи тим, чим вона є та своїм покликанням. Вся її увага зосереджується на соціальних проявах і продовженнях свого «Я»: статусі, майні, зв'язках і відносинах тощо. Остаточно гору бере екстенсивний розвиток людини. Хоча в ситуації з критичним зростанням чисельності населення Землі та шаленим розвитком науково-технічних «здобутків» цивілізації, мабуть, по-іншому і бути не може, бо щонайменше простір приватної свободи людини майже анулюється або й вже анульований. Людина стала об'єктом прискіпливої постійної уваги світу.

Можливо це одне з найсерйозніших онтологічних випробувань, з яким зіткнулася сучасна людина: вона цілком розчиниться в «примарі» цивілізованого світу, а чи знайдеться критична маса тих, хто все ж володіє в достатній мірі енергією, аби йти шляхом відновлення цілісності

Людини, розкриття людиною в постійній відповідній практиці знання про свою природу і, відповідно, про своє онтологічне покликання [на Землі]. Щодо останніх, то вони, певним чином спростовують на рівні свого існування і практики обмеженість обставинами становища людини, в тому числі і множинності. Тоді як існування переважної більшості або буденної людини все більше грузне в обставинах. Таким чином обставини становища людини, особливо множинність виявляються своєрідними вододілом: ті, хто може здолати «тяжіння» множинності, стають на шлях самопізнання, решта мають якимось чином накопичити в собі необхідну енергію або ж на них очікує щось, що має спільне із забуттям.

Врешті-решт, множинність виявляється дечим, що відповідає специфіці прояву людського існування як неспростовно колективної істоти, коли існування інших створює відповідні умови для набуття індивідом відведеного саме йому життєвого досвіду. З цих позицій людство в усіх його масових проявах – це інтегрований простір, умова і обставина становлення людської ідентичності: особистості, індивідуальності. Воно представляє частину Природи та Буття, що виокремила себе з цілого і перемістила в штучну сферу власного існування – культурний або й цивілізаційний простір.

Така ситуація заклопотаної істоти. І вона вражає своєю явною непереборністю, принаймні з позиції здорового глузду. Як непереборним для буденної людини є і той факт, що людина – суто земна істота – вона «приземлена» від самого свого народження і до смерті.

Приземленість – сприйняття і переживання себе людиною як суто земної істоти, як такої, що спроможна жити і відтворювати себе винятково в земних умовах. Принаймні, ані науці, ані міфології чи релігії не відомі приклади існування людини поза земними умовами. Тим більше, наскільки є доступною інформація, численні експерименти щодо започаткування життя ссавців, в тому числі людини на орбіті Землі не дали позитивних результатів.

Відповідно приземленість найвиразніше пов'язана з «тілесністю» людини, її біологічним функціонуванням і відтворенням відповідно до особливостей людського роду. Окрім того, приземленість найповніше відповідає відчуттю, а отже і переконанню в дискретності «я» – відчуттю обмеженості власним тілом та локалізації мисленневих процесів і самоусвідомлення в конкретному тілі. Тож приземлена істота – це істота, що завжди себе знає тільки такою, якою вона себе завжди виявляє,

скільки історично себе пам'ятає. А з іншого боку, знай себе людина іншою, приміром досконалою або ж цілісною, вона б уже ніколи не була приземленою: зумовленою світом та обставинами власного становища або, існування якої попри всю його нібито непередбачуваність на індивідуальному рівні є абсолютно прогнозованим і незмінним ось вже десятки тисяч років.

Відтак приземлена людина – це людина, що засвоїла від самого свого народження і добре завчила єдиний спосіб колективного відтворення звичної картини світу та стилю існування, навіть не допускаючи в найсміливіших своїх ідеях можливості довільного формування інших світів або прийняття і наслідування інших стилів існування. Приземлена людина виявляється неперевершено відданою власним звичкам. Відданою настільки, що готова радше прийняти або заподіяти смерть, аніж навіть допустити думку про те, що вона володіє величезними ресурсами і можливостями, достатніми, аби якісно трансформувати простір її онтологічного помешкання та абсолютно переінакшити її екзистенцію. А тому, приземлена людина – це завжди вперта та ангажована власним невіглаством істота, настільки консервативна, інертна і водночас агресивна, що її становище виглядає безнадійним, а її існування виявляється абсурдним. Вона – раб власної обмеженості і зумовленості, іграшка в руках дечого, що причаїлося у Всесвіті або й є самим Всесвітом. Така вона, приземлена і обмежена істота з гордим родовим ім'ям *Homo Sapiens*.

Альфа і омега в існуванні буденної людини

Спостережливим зовсім нескладно помітити, що людське існування сповнене різноманітних парадоксів. Вони супроводжують нас на кожному кроці. Ми ж не помічаємо їх лише тому, що втратили або звели до мінімуму здатність, так би мовити, дивитися на світ подитячому – широко розплющеними очима із непідробним здивуванням у погляді. Яюсь непомітно для себе змалечку ми поступово звикаємося з ідеєю, що дорослій «солідній» людині належить поводити себе так і ставитися до всього так, ніби все, з чим вона має справу в своєму повсякденному житті, відоме і зрозуміле для неї. Принаймні, вона знає, що з цим робити і яких наслідків варто очікувати. Як наслідок, заклопотаній істоті навряд чи навіть на думку спадає припущення про те, що вона постійно стикається не з ясними і очевидними речами чи

явищами світу, а з безкінечно невідомим або й непізнаваним, хоча й якимось дивним чином нібито само собою зрозумілим. В свою чергу, здатність помічати і вичленовувати парадокси говорить про властивість або хоча б схильність індивіда до переборення в собі зашкарублого сприйняття та пасивно-споживацького ставлення до всього, з чим він стикається в своєму буденному існуванні.

Безумовно, балансування людини на грані відомого/невідомого стосується також сексуальної сфери, оскільки і сама сексуальність і її біологічний прояв, тобто секс приховують в собі неспростовний парадокс. Зокрема, будучи однією з найприродніших, як нам те здається або ми в тому глибоко переконані, функцій високоорганізованого організму, секс в існуванні людини чомусь, як виявляється в повсякденному житті, поєднаний з величезною кількістю перепон та умовностей, що перетворюють його на своєрідне детерміноване дійство. До того ж безмежно містифіковане і водночас обмежене цілою купою обставин, табу та страхів.

Останнє наводить на думку про те, що цивілізована людина знає про секс саме те і саме стільки, що саме вона хоче або їй належить знати про нього. Тобто, насправді, вона має справу винятково із враженнями про секс та сексуальність, сформованими на основі окремих одиничних суб'єктивних переживань і припущень, доведених до рівня публічних стандартів і маркерів та сліпо прийнятих індивідом як власні в масовому порядку. Хоча буденна людина вперто воліє цього не помічати, попри те, що життя раз у разу наштовхує її саме на подібні висновки. Принаймні, практично кожен погодиться, що сам процес сексу, приміром, ніколи не приносить тієї жаданої насолоди, яку він мав би, здавалося, приносити. Та воно й не дивно, якщо взяти до уваги той факт, що навряд чи хоч коли-небудь якась з обмежених соціальних істот сповна віддавалася процесу сексу, а не лише вдовольняла свою назрілу перманентну жагу, неконтрольовану і, навіть, не прогнозовану нею самою. Причиною того, принаймні однією з очевидних причин, є те, що лівова частка уваги людини зосереджується не на безпосередніх відчуттях, представлених тут і тепер, а на раціоналізованих переживаннях, що виливаються в потік різноманітних думок. У випадку з сексуальними зносинами, це насамперед сексуальні фантазії, а також супровідні роздуми про обставини і ймовірні наслідки від конкретних зносин. Між тим, будь-які роздуми мають під собою радше соціальну, точніше множинну основу, аніж чисто індивідуальну. Сексуальні фантазії не виняток, бо з одного

боку, основа під них закладається під тиском «двору», відповідної літератури, фільмів, «авторитетних» думок, взагалі громадської думки. З іншого, дечим, що виходить за межі усвідомленого сприйняття, тим більше контролю самого індивіда, приміром, донатальною пам'яттю. Таким чином, про сексуальність можна говорити передусім як про своєрідний потужний механізм уніфікації потенційно наділених індивідуальною неповторністю істот.

Оскільки функціональна основа сексуальності криється в невідконтрольному буденній людині сексуальному потягу, до речі, в основі своїй лібідозно невираженому або інтенційно індіферентному, остання мусить шукати шляхи розрядки сексуальної напруги. Зважаючи ж на те, що така розрядка – справа далека від приватної, коли мова заходить про множинну істоту, кожен індивід має співвідносити власні інтенції, в тому числі сексуальні смаки та вподобання з інтенціями інших, тобто формувати простір і умови, необхідні для реалізації спільного сексуального задоволення. Природно, чим більш уніфікованими є ті, хто прагне задовольнити перманентний сексуальний потяг, тим, здавалося б, меншій кількості вимог необхідно відповідати, аби таке задоволення мало місце. От і виходить, що буденна людина мусить розмінювати свою потенцію задовольняти сексуальний потяг на перспективу бути дійсно неповторною істотою, тобто реалізувати суто своє покликання в тих умовах і обставинах, які ми ідентифікуємо як індивідуальне існування або життя. Тобто вона постає практично перед неререфлексованим і відповідно неусвідомленим вибором самої себе, точніше проекту самої себе та шляху свого існування і становлення. Відтак лише одиничні вибори з якихось невідомих самому індивідові причин відбуваються на користь реалізації власної унікальності, всі решта автоматично віддають перевагу або стають заручниками сексуальності, вливаючись і розчиняючись в масах людських спільнот.

За своєрідним вибором без вибору криється дещо, що дійсними практиками-дослідниками іменується «бездоганністю». Лише до певної міри бездоганні індивіди наділені потенціалом вчинити неререфлексований вибір на користь індивідуального становлення. Тоді як інші лише мають наблизитися до необхідного рівня бездоганності, борсаючись в павутинні сексуальності. Відповідно, під сексуальністю не лише можна, але і варто розуміти дещо, що позбавляє людину бездоганності, робить її неодмінно вразливою.

Найяскравіше вразливість людини простежується в її вчинках та почуттях. Сексуально незадоволені або нереалізовані люди завжди далекі від адекватних реакцій на різноманітні виклики, що їх постійно висуває життя. Далекі вони і від внутрішньої рівноваги. Окрім того, в них легко розвивається схильність до крайнощів у соціальній поведінці: або ж яскраво виражена агресивність, або повна апатія, що переходить в затяжну депресію. Зрештою, сексуально стурбована людина неодмінно стає на шлях лукавства, бо ж мусить постійно обманювати не лише інших, що саме по собі вже й не так критично, але, передовсім, обманювати себе, приховуючи сама від себе свої ж негаразди, або спотворюючи власне враження про саму себе, приміром, видаючи бажане за дійсне, або приписуючи собі неіснуючі якості та властивості. А заплутавшись одного разу у власному лукавстві, збурювана неконтрольованими емоціями і переживаннями, засліплена бажаннями і потягами, буденна людина не знайшла нічого кращого, як всю відповідальність або й провину за своє існування перекласти на сторонні стосовно себе обставини та/або ідеальні суб'єкти. Іншими словами, буденна людина під гнітом власної вразливості непомітно для самої себе самоусунулася від покладання індивідуальних цілей, формування дійсно власних намірів тощо. Тому зрештою сталося так, що «звичайна людина сприймає все або як благословення, або як прокляття» (29, 275), тоді як той, хто знайшов у собі сили стати на шлях пізнання, все сприймає як виклик, тобто винятково дієво.

Звісно, точною ознакою того, що індивід ступив твердим кроком на шлях пізнання, є його спроможність опанування власної сексуальності. Спершусприйняттяїяквиклик. Безкінечний, нестримний, непереборний виклик, справитися з яким можливо лише докорінно переглянувши всі свої життєві позиції і установки, не залишивши каменя на камені від нібито власних цінностей та переконань. Природно, що поставши перед подібною дилемою, якщо таке і трапляється коли-небудь в житті буденної людини, переважна більшість індивідів здаються, так би мовити, без бою на милість «ворога». Звичайно, від визнання поразки ще до початку самого «бою», а отже і глибокої депресії абощо, індивіда в цьому випадку рятує, як правило, лукавство. Приміром, формально монахи, ченці, значна частина мешканців ашрамів і різноманітних монастирів, дотримуються целібату – публічно взятого обов'язку сексуального стримування, тоді як на практиці часто-густо дозволяють

собі «попустувати». Іноді такі пустощі є зразками кричущої девіантної поведінки та сексуальної патології. Але навіть у цьому випадку, хто знає, що може бути гіршим, насильницьке сексуальне стримування чи лукавство в поєднанні з умовно патологічною реалізацією сексуального потягу. Адже існує сотні прикладів того, як, ті, хто насильно стримував власну сексуальність, приміром, іспанські монахи середньовіччя, наостанку свого життя щиро розкаювалися в знуванні над своєю плоттю, вважаючи це найтяжчим і непоправним гріхом в своєму існуванні.

Таким чином, сексуальність виявляється своєрідним вододілом в існуванні людини. Ті, кому до снаги здолати або опанувати цей бар'єр, набувають шанс віднайти прохід у Вічність, твердо стаючи на шлях пізнання як бездоганний воїн. Решта мусять підготовлювати себе до того, аби одного разу спробувати опанувати в собі сексуальність. В іншому випадку покликання існування буденної людини залишається туманним або й абсурдним.

Ключем до усвідомлення неспростовної значущості сексуальності в існуванні людини, очевидно, є те, що сексуальна енергія або, як її іще іноді називають, енергія життя, це чи не єдина енергія, яка доступна людині для власного, так би мовити, споживання. Принаймні, щось подібне стверджують містичні вчення багатьох напрямків, часів і культур. Зокрема, на переконання Пітера Келдера, «левова частка вільної енергії пересічної людської істоти... представлена сексуальною енергією – енергією сфери відтворення» (49, 90). Тієї ж думки дотримується Карлос Кастанеда: «...Єдина реальна енергія, котрою ми володіємо, – це статевая енергія, що продукує життя» (31, 25).

От і виходить своєрідне зачароване коло: людина, аби здолати власну сексуальну залежність, має накопичити в досталь енергії, водночас, розтрачаючи сексуальну енергію, спрямовуючи її на отримання перманентної втіхи або й на продовження роду, їй навряд чи до снаги накопичити коли-небудь необхідну кількість вільної енергії. Віднайдіння виходу з цієї пастки, очевидно, лише частково залежить від самої людини. Аби здолати бар'єр сексуальності, індивід, очевидно, уже має прийти в цей світ з відповідною потенцією. А далі багато що залежить від збігу низки обставин та чистоти наміру самого індивіда, адже шанс, який час від часу надає «підготовленій» людині життя, поперше, необхідно розгледіти; по-друге, вміло скористатися ним. До речі, тут аж ніяк не обійтися без того, кого прийнято ідентифікувати як

вчитель або провідник, адже, щоб здолати межу відомого, ступивши у царину незвіданого, необхідний той, хто вже досяг відповідного рівня і знає з чим насправді має справу. Інакше кожен новий неофіт ризикує назавжди «загубитися» в незвіданому, тобто, в кращому випадку стати божевільним.

Відповідно, складається на те, що сексуальність утримує буденну людину на крихкому островці здорового глузду, що загубився в океані божевілля. Той, хто непомірно страждає від сексуального невдоволення рано чи пізно мусить ступити за межу власної буденної зібраності, шукаючи розради в патологічних пристрастях або ж порятунку в спокусливому забутті, нібито дарованому алкоголем, наркотиками тощо. Кому ж вдалося опанувати свою сексуальність, втрачає в очах буденної людини дещо, що робило його «своїм серед своїх», а отже стає незрозумілим або й несприймабельним для заклопотаної істоти. Йому більше не місце на острівці здорового глузду, бо певним чином він стає божевільним з позицій обмеженої істоти.

Ті ж, хто залишаються на острівці, а таких переважна більшість, і саме вони до того ж є чистим втіленням заклопотаної істоти, приречені підтримувати поміж собою широку гаму відносин, певним чином встановлених і відпрацьованих поколіннями. При поверхневому погляді, ці відносини виглядають так, ніби постійно впорядковуються здоровим глуздом, зважуються на предмет їх раціональності та регулюються мораллю і етикою. Однак, якщо придивитися уважніше, спираючись на безпосередній життєвий досвід, то виявиться, що відносини поміж людьми формуються позараціональним втручанням самої людини. Все, що залишається соціальній істоті в цьому випадку, так це констатувати наявність певних відносин, досліджувати, класифікувати і описувати їх, до того ж займаючи позицію так, ніби сама людина довільно продукує ці відносини. Насправді ж за формуванням і трансформацією відносин криються ірраціональні чинники, серед яких далеко не останнє місце належить сексуальності. Тому про сексуальність справедливо також сказати, що вона є своєрідним джерелом і упорядником практично всієї гами відносин поміж буденними людьми, попри те, що самі вони не особливо бажають помічати останнє. Та воно й не дивно, адже визнавши за сексуальністю функцію своєрідного продуцента і упорядника відносин, Homo Sapiens несамохіль постає перед дилемою власної сексуальності: відмовитися неможливо, терпіти нестримно.

Відповідно, суть сексуальності простіше піддати забуттю, змістивши акцент з її дієвого призначення на окремі аспекти її прояву і поєднані з ними переживання та проблеми, приміром, закоханості, чуттєвого задоволення, етики і гігієни сексуальних відносин тощо.

Якщо ж піти ще далі в намаганні віднайти суть сексуальності, то виявиться, що вона є першоджерелом стосовно решти обставин становища людини. Принаймні, людина не знає іншого способу розмноження як внаслідок статевих зносин, а отже сексуальність стоїть за народжуваністю. Як впорядковуюче і продукуюче начало відносин, сексуальність стоїть за множинністю. Як те, що привносить енергію та сприяє зародженню, сексуальність стоїть за життям. Водночас, оскільки неконтрольована сексуальність або сексуальність заради задоволення веде до вичерпування вітальних ресурсів, то смертність людини є своєрідним наслідком сексуальності. До того ж, якщо йти в контексті численних міфів і легенд, що намагаються розкрити суть смерті, внаслідок непомірного розмноження людина втратила початкові привілеї безсмертя. Зрештою, розтрачаючи власну енергію або силу в обіймах стихії сексуальності, людина стала заручником звичного для неї світу, тобто стала суто приземленою істотою.

Врешті-решт, суттєвою властивістю сексуальності, як не дивно, може виявитися її докорінний зв'язок із закладанням свідомості у живої істоти. Принаймні, з позицій містичної доктрини Карлоса Кастанеди, яка так чи інакше перегукується практично з усіма відомими людству філософськими концепціями, міфологічними і релігійними оповідями чи догматами, за сексуальністю криється процес поширення свідомості: «Статева енергія повинна використовуватися для творення життя. За посередництва статевої енергії Орел дає свідомість, так що, коли чуттєві істоти задіяні в статевих зносинах, еманції всередині їх коконів роблять все можливе, щоб забезпечити свідомістю нову чуттєву істоту, котру вони творять» (31, 25).

Відтак сексуальність виявляється альфою і омегою в існуванні буденної людини. Чимось, що робить існування заклопотаної істоти взагалі можливим і водночас прийнятним для неї. З іншого боку, не будь сексуальність «вмонтована» в буття людини взагалі, ми б ніколи себе не знали такими, як ми виявляємо себе та інших повсякчас. Зрештою, не будь сексуальності, не було б і світу як ми його знаємо. Був би абсолютно інший світ чи світи, але не той, до якого ми так звиклися, з яким зрослися в одне ціле.

Підступність розуму на шляху пізнання зумовленої істоти

Серед величезної кількості речей, що так чи інакше дратують людину, чільне місце належить її нерішучості. Нерішучими виявляються практично всі за дуже незначним винятком. І виняток цей, між іншим, складають зовсім не ті, хто досяг найвищих щаблів соціального успіху, чи знічев'я вважається «розпорядником» людських доль, індивідуальних або й цілих народів. Насправді рішучим буває лише той, хто діє в умовах відсутності вибору. З позицій людини, це можливо лише тоді, коли всяка її дія супроводжується цілковитим усвідомленням. Досягти відповідного стану, виявляється, здатні лише одиницям з мільйонів, хоча подібною потенцію, принаймні, теоретично наділені практично всі.

Тож буденне існування людини можна ідентифікувати радше як розумне, аніж як свідоме, точніше усвідомлене. Відповідно, в сучасному світі сформувалося стійке враження, що розум є чи не найціннішим надбанням Homo Sapiens. Що саме завдяки притаманному їй розуму, людина є неперевершеною істотою – вінцем природи. А якщо так, то, звісно, сам по собі розум не піддається людськими індивідами в масі своїй ані повноцінному осмисленню, ані тим більше сумніву на предмет його провідних функцій в існуванні заклопотаної істоти. Навряд чи хто з представників сучасності сумнівається також в дійсності пізнавальних можливостей та аналітико-прогностичних властивостей розуму. І даремно, бо відповідно до бачення тих, хто досяг рівня тотальної бездоганності за свого існування, розум лукавить, маючи справу сам з собою. Він підтримує спотворене враження про самого себе як про щось довершене і самодостатнє. Тоді як насправді «опис речей – це і є наш розум» (31, 27і6). Фактично, нічого більше, окрім опису.

До речі, цілеспрямована практика дозволяє нейтралізувати «витівки» розуму і розгледіти його дійсну суть. Як наслідок виявляється досить цікава картина, очевидно, неприйнятна для буденної, хай би навіть якою геніальною вона не виглядала, людини, свідомість котрої концентрована винятково на розумових актах або проговорюванні. І все ж, саме життя, і на тому постійно наголошують мудрі, невпинно демонструє явну обмеженість або й повну відсутність пізнавальних властивостей розуму. Розум не пізнає, а лише відображає та констатує

за посередництва приговорювання вміст власного континууму. Інакше зникла б всяка потреба в суперечках, обміні припущеннями та гадками, як і всякому визнанні істинності тих чи інших тверджень. До речі, цю слабкість людини, що проявляється в постійній потребі перманентного обміну думками, свого часу помітив Кант, ґрунтуючи на ній власну ідею соціальної природи людини та її схильності до формування законів власної поведінки: «Факт соціабельності людини полягає в тому, що людина не може існувати сама, і вона є взаємозалежною не через власні потреби та турботи, але через людський розум, який не може функціонувати поза суспільством. Для мислителя необхідна компанія» (114, 10). Хоча в реальності ситуація може виявитися відмінною аж до навпаки, коли саме раціоналізація людини поступово перетворює її в суто соціальну істоту, оскільки «у міру того, як людина втрачає контакт зі своїм внутрішнім еством, своїми інтуїтивними глибинами, її цілком захоплює світ лише раціональної сфери свідомості, інакше кажучи, світ інших людей» (89, 119). Інакше кажучи, схильність до раціоналізму і соціабельності – це далеко не природні і не невідчужувані властивості людини, а лише один із можливих перманентних станів, до того ж не найліпший. Просто сталося так, що сучасна людина, скільки вона себе пам'ятає, якимось чином потрапила в пастку раціоналізму і соціабельності. Але останнього вперто не бажає помічати.

Відтак сила людського розуму не лише цінувалася одним із стовпів світової філософії, але й, певна річ, дещо ідеалізувалася ним. Зокрема, Кант, очевидно був переконаний в тому, що «розумна істота є ціль сама по собі і саме така, що виконує роль законодавця в царстві цілей, як вільна щодо всіх законів природи та така, що підкоряється тільки тим законам, які вона сама собі надає» (25, 261). А проте, якби припущення Канта відповідало дійсності, то людина, з огляду на її раціональну природу, була б завжди прогнозованою, а її поведінка, дії та вчинки передбачуваними і управибельними. Зрештою, будь розум людини дійсним інструментом пізнання, світ, сама вона та інші відкривалися б для неї як чистий предмет дослідження, знання про який рано чи пізно виявився б вичерпним. Оскільки ж, як показує практика, людина має справу в своїй свідомій, зокрема науковій діяльності лише з обмеженою сферою власного відносного знання, заснованого на припущеннях, визнаних як аксіоми або інші постулати внаслідок певної згоди і аж ніяк не їх очевидності, то розум навряд чи є дотичним до дійсності. Радше він має справу з відображеннями в самому собі, ними ж і оперує

без явних результативних наслідків як для самої людини, так і для навколишнього середовища. Дійсним же результативним началом у такому випадку є чиста практика, заснована певно на спогляданні, інтуїції, відчуттях абощо.

Продуктом розумової діяльності є чиста теорія. Абстрактні поняття, закони і закономірності, безліч версій, теорем і історій, все, що пов'язано зі словом як інформаційним носієм та логікою як упорядковуючим механізмом процесу мислення, все це – парафія розуму. Однак, спираючись винятково на теорію, людина ризикує своє свідоме існування цілком відгородити від життя, перетворитися на такого собі «всезнайку», в якого готові відповіді на будь-які питання. Хоча ні одна з таких відповідей жодним чином не розкриватиме суть реального стану речей, а отже не задовольнятиме безпосередній практиці, бо по своїй природі принципово не сумісна з нею. Окрім того, «слабка сторона слів полягає в тому, що вони змушують нас відчувати себе поінформованими, але коли ми повертаємося, щоб подивитися на світ, вони завжди зраджують нас, і ми знову дивимося на світ як завжди, без будь-якого просвітлення» (33, 17). Відповідно чистий теоретик – це фактично анекдотична «мудра сова», котра займалася винятково стратегією і зовсім не переймалася тактикою. От і нарадила вона мишам стати їжачками, аби ті більше не зазнавали кривди зусібіч. А як втілити її пораду в життя, сову зовсім не цікавило – вона ж стратег, а не якийсь там практик. Відповідно, розум також не переймається чистим життям і практикою. Його незмінна турбота – лише витончені, а частіше зведені до абсурду хитромудрі пояснення і описи того, що відбувається навколо людини та з самою людиною. Розум всяке невідоме або й непізнаване трансформує в знайоме і зрозуміле за допомогою ярликів, понять та теорій, тим самим перетворюючи людське життя на рутину, що виявляється таки прийнятною, а найчастіше ще й бажаною з огляду на неспростовну тягу заклопотаної істоти до звичного, сталого, зрозумілого або й відомого.

Між тим, схильність концентруватися на актах і продуктах своєї розумової діяльності неодмінно призводить до того, що людина несвідомо-добровільно переміщує себе в штучний світ власних вражень. Відтак її свідоме існування занурюється в простір ілюзії, яку постійно підтримує розум, де він стає і «богом», і «царем». Як наслідок, людське життя умовно проходить водночас в двох частково дотичних поміж собою зрізах: у реальний світ занурене єство людини, в т.ч. тіло

саме по собі, тоді як її увага, а отже і свідомість прикуті до автономного світу об'єктивованих приватних та/або інтерсуб'єктивних вражень і переживань. Відповідно, складається стійке і небезпідставне уявлення про те, що за буденних обставин людина практично постійно перебуває в розщепленому стані. Їй нібито відкривається її ж тілесно-раціонально-емоційна природа, в той же час від неї нібито постійно «втікає» її духовне або ж трансцендентне начало, представлені за посередництва понять дух, душа, вище «Я» абощо. Хоча насправді, з одного боку ніщо не відкривається розуму достеменно, як воно є. А з іншого, ніщо нікуди не втікає, просто свідомість або розум буденної людини відмовляються визнавати і ідентифікувати все те, що неспроможні осмислити, зробити відомим, звичним, незмінним, таким, що відповідало б певним завжди уже наявним кліше сприйняття. Саме тому розум дуже схожий на собаку на сіні: ні сам не може опанувати суть світу, ні іншим пізнавальним механізмам людини не дозволяє проявитися сповна.

Між тим, «собачий норів» розуму, виявляється далеко не єдиною його «чеснотою». В своєму повсякденному функціонуванні він досить подібний до сумнозвісного Буриданового осла. Постійно перебуваючи в ситуації вибору, розум ніколи ні на що не наважується остаточно, тримаючись за декілька альтернатив відразу. Якщо ж людині і вдається схилитися до якогось рішення, то тільки завдяки тиску обставин чи інших внутрішніх або й зовнішніх спонукальних механізмів. Однак, якщо реалізація таких рішень відбувається не в стані граничної зосередженості під тиском реальної небезпеки, нестерпного болу або бажання, то після їх завершення або ще й в ході самого процесу розум береться за звичну для нього справу: він піддає сумніву здійснений вибір на предмет його вигоди та слушності. Отож, що б зробила буденна людина в своєму житті, до якої б ідеї вона пристала, їй, виявляється, завжди є про що пожалкувати, за що себе покартати. В своїй свідомості вона знову і знову вимушена перебирати інші ймовірні шляхи розгортання подій у разі, якби було прийнято альтернативне рішення. Зрештою, як стверджують мислителі східної традиції: «Розум завжди почуває себе розгубленим, така його природа. Це його природний стан, коли він перебуває поміж двох протилежностей» (69, 163).

Звісно, згадана властивість розуму, якщо над тим замислитися, виявляється, ні для кого не секрет. Проте мислителі західної традиції схилилися і продовжують схилитися радше до того, що не розум сам по собі є причиною породження протилежностей на кшталт свідомого

і підсвідомого або ж явного і трансцендентного, а структура буття сформована чи проявляється відповідним чином. Що в самому існуванні якимось дивним чином поєднані речі несумісні за своєю природою, починаючи з добра і зла та аж до корисного і шкідливого. Відповідно, тотальна ситуація невизначеності людини вважається не стільки результатом «витівок» розуму, скільки наслідком специфіки самого буття, його незбагненої властивості поєднувати непоєднуване. А якщо так, то перманентне перебування людини на життєвому роздоріжжі ідентифікується як щось належне та природне. В такому разі, побудова будь-якої мотиваційно-регуляторної системи індивідуальної чи масової поведінки (дій та вчинків) людини, будь-то мораль, етика чи законодавча база, на основі комбінації дуальних начал є цілком закономірним явищем. Звичним, якщо не сказати природним для буденної людини є також постійне її метання поміж бажаним і необхідним, бажанням і страхом покарання чи осуду, покликом сумління і страхом втрати абощо. Тобто людина практично постійно виявляє себе застряглою поміж нібито наявним вибором, який їй ніколи не до снаги вчинити самостійно, без того, аби саме життя втрутилося і все розставило на свої місця. Вона навіть віднайшла собі виправдання власної нерішучості або й екзистенційної незграбності, постійно стверджуючи як «Отче наш», що все, що не робиться, то на краще. Хоча вчиняє знову ж таки всупереч заяложеному твердженню, оскільки постійно прагне щось планувати, уникати небажаних перспектив, постійно мудрує та хитрує, обманюючи себе і інших.

Взагалі, облудливість людського розуму проявляється практично на кожному кроці життя, однак буденна людина не може, а головне не хоче того помічати. Вона привчена віддавати перевагу власній непослідовності в комбінації з невизначеністю або ж з фанатизмом, тим самим кожного разу відмовляючи собі в можливості побачити світ і саму себе так, як вони є, на відміну від того, якими світ, інші та ми самі собі видаємося. Зрештою, найпотужнішою проблемою, з якою постійно стикається ангажована власною раціональністю сучасна людина, не віддаючи тому ради, здається, є її нездатність схопити і усвідомити цілісність світу та самої себе. Зокрема, буденній людині притаманно все розкладати і сприймати розкладеним на частини та фрагменти, приписуючи кожному з виділеного автономне буття, принаймні існування. Приміром, для цивілізованої істоти нічого дивного в тому немає, що її тіло існує саме по собі, її думки течуть самі по собі, а емоції

проявляються самі по собі, не говорячи вже про душу, підсвідоме тощо. Останні, як склалося стійке враження, взагалі живуть своїм життям і лише певним чином проявляють свій вплив на свідоме існування людини, хоча і вважаються невід'ємною частиною самої людини.

Разом з відмовою або й втратою здатності сприймати існування та саму себе як цілісний постійно змінний акт буття, людина знайшла і тут вихід, вигадавши підміну цілісності. До нагоди виявилось комбінування або комплексне поєднання. Спираючись на ідею комбінування, виявляється досить легко раціонально поєднати всі прояви, наприклад, індивіда в одне ціле, так, аби це стало зрозумілим. Зокрема, «за Юнгом, процес індивідуалізації полягає головним чином у своєрідному *coincidentia oppositarum*, оскільки его містить в собі і всю повноту свідомості, і потаємні глибини безсвідомого» (17, 128). Теж саме комбінування приходить на допомогу у випадку з осмисленням суті конфлікту, в якому перманентно перебуває фактично кожен індивід, принаймні допоки він не виходить за грані «нормальності», стаючи або божевільним, або просвітленим: «... Комплекс *coincidentia oppositorum* завжди викликає двозначні почуття: з одного боку, людину переслідує бажання звільнитися від свого окремого буття і віднайти трансперсональну модальність; з іншого боку, її паралізує страх втратити свою ідентичність і «забутися» (17, 395).

Те ж таки комбінування стає у нагоді, коли людина намагається осмислити суть сексуальності, звісно, при цьому оминаючи саму цілісність явища, як і цілісність людини та світу взагалі. Для неспокушеного погляду буденної людини сексуальність виявляється цілком звичним проявом людського існування, чимось нібито само собою зрозумілим, а отже не вартим додаткової уваги і, тим більше, поглибленого осмислення. Коли ж все-таки здійснюються певні спроби осягнути суть сексуальності, то в результаті постають лише опис і перерахування її якостей та властивостей, а в кінцевому варіанті сума або комбінації різноманітних описів на задану тему. Відповідно, сексуальність виявляється чимось, що може бути представлене як підґрунтя фізичного потягу, специфічна модель поведінки, анатомо-фізіологічна ознака представника людського роду, ціннісно-естетична характеристика індивіда, містична властивість людини, тобто своєрідний магнетизм, або й просто специфічний прояв людського «Я», направлений на отримання цілком конкретного задоволення та/або продовження роду.

Зрозуміло, що зведення сексуальності до чогось, що можливо втиснути і описати в межах однієї з теорій, не те що не відкриває її суті або хоча б сприяє наближенню до її розкриття, а навпаки, остаточно збиває з пантелику людину, робить її обеззброєною у протистоянні сам на сам зі своєю сексуальністю як чимось невідомим і незбагненим, а отже некерованим і непідконтрольним. Єдине, що рятує в цьому випадку індивіда від розпаду внаслідок одного разу виявленого ним власного безсилля перед своєю сексуальністю, так це доступні для наслідування моделі поведінки інших фактично в кожній конкретній ситуації. Тобто, стикаючись з власною сексуальністю, її проявами, індивід, як правило, вже має в своєму розпорядженні відповідні моделі реакції, які й реалізує, здебільшого цілком бездумно, точніше несвідомо. Набуття таких моделей реакцій відбувається починаючи ще з раннього дитинства, коли дитина виявляється безпосереднім свідком відносин у оточенні. А далі в хід ідуть спілкування, різноманітні носії інформації, в т.ч. художня література, еротика, порнографія тощо. Відсутність окремих «штрихів» у сексуальній поведінці індивіда в кожній конкретній ситуації найчастіше перекривається менторством та настановами більш досвідчених індивідів. Тому, як би це дивно виглядало, але буденна людина, проживши своє життя, залишивши по собі нащадків, так ніколи і не довідається, чим же є сексуальність. Причина цього досить банальна: все, що вона вчиняла за свого життя, будь-то спілкування, зносини, діяльність, все відбувалося без її належної до того уваги і усвідомлення, так би мовити, автоматично. І цей автоматизм сприйняття та проживання забезпечує саме існування людини за посередництва розуму.

Відсутність здатності схопити і усвідомити суть сексуальності для людини виявляється фатальною, якщо виходити з позицій самого буття і його «наміру» стосовно людини, тоді як буденна людина навіть не торкається цієї проблеми за свого життя. Вона цілком віддає перевагу власним клопотам та турботам, що безповоротно поглинають її. І в тому віднаходить ерзац-зміст свого існування – існування заради чогось. А все, з чим вона стикається в своєму існуванні воліє ідентифікувати як засіб чи інструмент досягнення суто утилітарних цілей або реалізації свого існування заради. Не дивно, що і сексуальність в очах буденної людини перетворилася на засіб досягнення різноманітних дріб'язкових, часто надуманих цілей: від інструменту задоволення забаганок і потягів,

до засобу «божественного» випробування духу людини на предмет його відданості та покірності божій волі.

Відтак, буттєва сліпота, ідентифікована заклопотаною істотою як раціональне прозріння, постійно зле жартує з людиною. Як наслідок, вона виявляється бранцем власних ілюзій, впевненості у власній обізнаності, що оперта, між іншим, на тотальне невігластво. Шлях до виходу із замкненого кола, очевидно, лежить через усвідомлення або хоча б спершу прийняття ідеї про те, що всяка переконаність у достеменності власних знань є здебільшого оманною, результатом активності розуму, а не надбанням чистого пізнання. Розум же завжди за своєю природою є запопадливим, інтенційним та однобічним. Тож, щоб уникнути тенет ілюзорності, наставлених розумом, зокрема щодо схоплення суті сексуальності, як зрештою суті будь-чого, в т.ч. і людини та світу, слід відмовитися від «послуг» всякого проговорювання і наявної раніше ідентифікації. Тобто спробувати зануритися в абсолютну тишу, інакше кажучи, зупини потік думок, що і є основою процесу проговорювання. Відкритися потоку відчуттів та образів.

До речі, аби переконатися в тому, що інструменти розуму – поняття є лише чистими ярликами, які абсолютно не відображають і не розкривають суті маркованих ними речей чи явищ світу, достатньо впродовж певного часу проговорювати словесне позначення одного з проявів суцього. Хай то буде, приміром, хліб. В якийсь момент виникне відчуття несумісності поняття і самої речі. Постає питання, з якого доброго дива хліб назвали саме хлібом, а не літаком чи праскою. І взагалі, хто, коли і за якою логікою чи на основі яких підстав позначив всякий прояв суцього тими чи іншими поняттями. Разом з тим, що спонукало маси прийняти ці понятійні зв'язки та послуговуватися ними в буденному житті і практиці. Врешті-решт, внаслідок подібних роздумів може виникнути відчуття своєрідного раціонального вакууму і збентеженості. А ще постає підступне питання, а чим же насправді є мова і хто її вигадав? Або й чому наш внутрішній діалог фактично не переривається ні на мить?

Суть поведінки, дії та вчинків сексуальної істоти

Сучасна людина попри й так її далеко незаздрісне становище, останні десятиліття несе відчутні, можливо навіть непоправні втрати у

боротьбі за здоровий та/або активний спосіб життя. А про культурно-духовне її зростання годі й говорити. Очевидно, мріям численних романтиків попередніх століть не судилося збутися, або ж вони були принципово несумісними з реальністю, попри їх спокусливу привабливість.

Науково-технічний прогрес, що за ідеєю мав би сприяти «возвеленню» людини шляхом її вивільнення з-під гніту необхідності тяжкої праці та водночас забезпечення всім необхідним для достойного існування, насправді виявився далеко неефективним засобом «олюднення» соціальної істоти. Вона не лише не стала менш заклопотаною або й суєтною, а, навпаки – все глибше грузне в багні власних примх та цивілізаційного розпачу.

Поглиблення буттєвої кризи, притаманної сучаснику, яскраво проявляється у специфіці домінантних моделей реакції на навколишній світ в цілому та різноманітні подразники зокрема. Не менш красномовно про злиденність існування цивілізованої істоти свідчать також особливості, так би мовити, мисленнєвого потоку – наповнення та зміст думок, що постійно «крутяться» в головах чи не кожної людини і представлені на широкий загал друкованим та ефірним словом. Все це відбивається на чи й виливається в поведінці, діях та вчинках людини або й взагалі в її життєвій активності.

Сказати, що сучасна людина задоволена собою та іншими, принаймні своєю та інших поведінкою, діями чи вчинками, означає безмірно лестити. І це в кращому випадку, бо в дійсності – безбожно лукавити. Однак якимось чином суттєво поправити наявну ситуацію, очевидно, наразі не можливо. Принаймні це виходить за межі можливостей або й «компетенції» буденної людини. А якщо так, то, зважаючи на її онтологічну сліпоту, буденній людині нав'язливо видається, що вона таки мусить якось миритися зі своїм становищем, заодно пристосовуючись до нього. І чи не найефективнішим засобом замирення зі злиденністю власного та інших існування виявляється життєва суєта – хитросплетіння різноманітних турбот та клопотів, що перебувають в стані вдаваного перманентного вирішення.

Саме суєта відволікає або й поглинає левову частку уваги людини. Як наслідок заклопотана істота непомітно для самої себе уникає або втрачає можливість осмислення дійсно важливих в її житті речей. Поринаячи з головою в суєту, індивід постійно намагається втекти від самого себе, тобто від осмислення того, чим насправді він може бути

або виявитися на відміну від того, що він думає про себе та/або за кого себе тримає чи й виставляє. І для того, звісно, має бути причина. До того ж ця причина, може виявитися навіть не стільки складною або й недосяжною для усвідомлення, скільки банальною в очах зарозумілої та ментально неперекірливої цивілізованої істоти, а отже і нібито не вартою уваги, аби, враховуючи її, людина зробила дієві висновки. А відтак, припущення про те, що «найтяжче витримати людині спокій, що не порушується ані пристрастями, ані справами, ані розвагами, ні зайняттями. Тоді вона відчуває власну нікчемність, покинутість, недосконалість, залежність, безсилля, пустоту. Із глибин її душі відразу виповзають безпросвітна печаль, сум, гіркота, злоба, відчай» (Блез Паскаль), хоча й виявляється саме по собі зрозумілим для неї, однак залишається абсолютно недовірливим. І тут немає нічого дивного, адже буденній людині властиво будь-що уникати життєвої істини, якщо вона безпосередньо стосується абиякого. Принаймні, практично кожен ладен щонайменше легко згодитися з ідеєю, що людська душа таки дійсно замішана на огидному, проте жодним чином не має бажання визнавати істотність цього твердження стосовно себе.

Однак нехтуючи можливістю і водночас потребою збагнути, що криється насправді в глибинах її душі, людина штовхає сама себе на злочин проти самої ж себе, оскільки втрачає нагоду віднайти реальні мотиви власної активності. Як наслідок, свідомо, точніше осмислено людина має справу здебільшого, якщо не сказати винятково з вигаданими (раціональними) мотивами власної діяльності та надуманими умовами і обставинами формування притаманних їй міркувань, гадок чи переконань. Хоча в ідеалі все мало б бути по-іншому: «коли людина вирішує що-небудь робити, вона має йти до кінця, але повинна перебирати на себе відповідальність за те, що вона робить. Не залежно від того, що вона робить, вона повинна найперше знати, чому вона це робить, і тому вона повинна виконувати свої дії, не маючи вже жодних сумнівів або ж жалю щодо них» (29, 21). До речі, щоб зрозуміти і визнати подібне твердження не потрібно бути вже аж таким мудрим. А от щоб зробити його дієвим правилом свого існування, потрібна неабияка мудрість і не тільки, оскільки практика потребує знання, на відміну від інформації; наміру, на відміну від побажання; енергії, на відміну від бравади.

Між тим, в своєму повсякденному існуванні буденна людина здебільшого має справу з підміною понять і орієнтирів, не усвідомлюючи

того. Приміром, їй здається, що вона свідомо власних вчинків і поведінки, що це вона вчиняє вибір, виходячи з якихось міркувань, що також нібито продукуються винятково нею. В дійсності ж може виявитися все це дещо інакше. Зокрема, поведінка, будучи її надбанням, не є чимось, що соціальна істота вільна змінювати і модернізувати як завгодно, коли їй того заманеться. І це дійсно так, попри те, що подібне припущення виглядає на перший погляд явною нісенітницею.

Прикра похибка, очевидно, закралася в самому розумінні суті поведінки та особливостей її закладання в кожного індивіда. Принаймні, ми звиклися з тим, що поведінка є сукупністю дій та вчинків, до яких постійно вдається людина, перебуваючи в активному стані. До того ж, нам здається або й ми переконані в тому, що кожна наша дія чи вчинок свідомо співвідносяться нами з нашими ж раціональними цілями, інтересами, бажаннями та цінностями або якимось іншими еталонами і мотивуючими началами. А тому поведінка для нас набирає якостей суто раціональної активності, такої, що нібито нами свідомо провадиться і контролюється. В дійсності ж все може виявитися дещо інакше, починаючи з того, що поведінка є суто ірраціональним явищем, а її базис закладається в період, коли друга сигнальна система людини принципово не дієва або починає формуватися, тобто починаючи з донатального періоду і аж до того моменту, коли дитина опанує основи вербального спілкування.

В межах згаданого щойно контексту, поведінка набирає рис та ознак значно відмінних від звичного її трактування. По-перше, вона стає самодостатнім явищем, що є чимось відмінним від інших видів активності, притаманних людині, зокрема дії та вчинку; переплітається з ними чи вони доповнюють одне одного, однак ніколи не є предтечею чи наслідком одне одному. По-друге, вона повертає собі природність, бо стає співмірною поведінці будь-якої іншої істоти. Відповідно, в поведінці розкривається і вичерпується родове або ж колективне начало людини як множинної істоти. По-третє, за поведінкою простежуються її більш-менш діяльні пускові механізми та коректувальні начала, оскільки вона є способом колективного пристосування цілого роду чи етносу до наявних умов і обставин, в яких себе етнос віднаходить. Тобто чиста поведінка містить в собі вироблені і відточені впродовж віків оптимальні реакції представників колективу (етносу) на всі можливі виклики життя, з якими може зіткнутися представник цього етносу. Зрештою, поведінка, осмислена в межах згаданого щойно контексту,

повертає дієве ставлення до себе, тобто таке, яке все ж дозволяє впливати на неї, а отже і модифікувати до певної міри за бажанням, а не лише обмежуватися оціночними судженнями та побажаннями. Хоча кардинально переглянути свою поведінку жодній смертній людині не до снаги, тим більше з власної ініціативи та, спираючись на власні ресурси. Її хіба що можна взагалі прибрати з життя людини, вичерпавши в ній потребу. Але позбувшись поведінки, людина перестає бути чимось, до чого ми звиклися, що прийнято розуміти під поняттям людини. В такому разі, відповідно до містичного вчення Карлоса Кастанеди, людина має втратити власну форму, дещо, що виділяє її серед решти живих істот саме як людину за специфікою, притаманних тільки їй реакцій на навколишній світ, саму себе та собі подібних. І хоча, достеменно встановити на раціональному рівні чим же є або може бути форма людини принципово не можливо, все ж про її функціональне навантаження можна скласти певне опосередковане враження, виходячи з того, що «безформенність є, принаймні, руйнівником здорового глузду та холодного розрахунку. Тут не задіяна жодна автоматична емоційна сила. Бути відстороненим, спроможним занурюватися в усе, чим займаєшся – ця здатність природно охоплює собою все, що робиш, включаючи і нестабільність, і навіть саму дріб'язковість» (30, 48). Отож людська форма, цілком ймовірно, стоїть за тим, що прийнято ідентифікувати як тенденційність у вітальній активності, упередженість у сприйнятті, інертність мислення, здоровий глузд, тощо. Втрата ж людиною своєї форми, очевидно, робить її безпосередньою у будь-якій своїй активності. В такому разі людина стає чимось подібною до малої дитини, яка ще зовсім не спокушена жодними установками та стереотипами і повністю відкрита для світу, для всього, що в ньому діється і має місце.

Однак із втратою людиною своєї форми насправді виявляється далеко не все так просто. Кожен, хто починає глибше занурюватися в цю проблему, стаючи на шлях власного езотеричного або духовного зростання, стикається зі своєрідним парадоксом. З одного боку, людина духу або «воїн має скинути людську форму для того, аби змінитися, дійсно змінитися. Інакше будуть лише розмови про зміни» (30, 63), а ось з іншого, «не варто припускати чи сподіватися на те, що людина може змінити власні звички. Людина не може змінитися ні на йоту, вона тримається за людську форму» (30, 63).

Між тим, як і будь-який інший, згаданий парадокс стає очевидним лише тоді, коли людина впритул наближається до певної проблеми,

наразі пошуку можливостей довільного управління власним існуванням або хоча б усвідомлення суті того, що відбувається з нею та навколо неї. До того моменту заклопотана істота залишається в просторі ілюзії, в т.ч. щодо власної активності. Відкривши ж для себе існування вказаного парадоксу, допитливі індивіди так чи інакше доходять висновку, що його не можливо розв'язати, націлившись на його безпосередній розв'язок. Шлях, який би давав змогу людині опанувати саму себе, лежить поза самим парадоксом. А щодо ситуації буденної людини, то дієві механізми довільного управління та трансформації поведінки аж до виведення її зі складу людської активності в цілому, знаходяться поза самою поведінкою та/або всім, що поєднане з її закладанням і відтворенням.

Отож, довільно модифікувати поведінку корінним чином, на відміну від окремих своїх, до того ж не особливо глибоко вкорінених звичок, буденна людина принципово не може вже тому, що сама поведінка є суто ірраціональним явищем. І лише тому, що ми звиклися постійно розмірковувати над нею, піддаючи осуду чи схваленню та співвідносячи з певними цінностями, установками чи прикладами або ідеалами, вона набирає обрисів раціональності. В свою чергу, ірраціональність поведінки пов'язана з природою людини та специфікою її засвоєння.

Взагалі, поведінку можна ідентифікувати як сукупність раніше засвоєних поколіннями реакцій на відповідні звичні обставини та умови існування колективу (етносу), в яких він виявляє себе впродовж всього свого існування, проявлених на рівні окремо взятого індивіда. Ці реакції засвоюються людиною без участі другої сигнальної системи, а з її наступним розвитком лише маркуються за допомогою понять та оціночних суджень. Відповідно, людське дитинча, що, будучи ще немовлям, з якихось причин опинилося у вовчій зграї, автоматично засвоює модель поведінки вовків (або набуває форми вовка, на відміну від образу вовка), і вже жодними стараннями не зможе пізніше засвоїти модель людської поведінки, так і залишаючись назавжди «калічним» вовком. А з іншого боку, сліпі, окрім того ще й глухонімі від народження діти все ж відбуваються як люди, нехай навіть з очевидними фізичними вадами та відхиленнями від загальноприйнятої норми соціально здорової істоти. Однак поводять вони себе як люди. І що головне, вони не втрачають потенції діяти та вчиняти, попри нездатність до мовлення або й потужні перешкоди до спілкування з собі подібними щонайменше невербальним способом.

Отож про поведінку можна сказати, що вона певним чином набувається, зокрема копіюється і засвоюється людиною, починаючи

з перших моментів свого існування. І всяке подальше цілераціональне виховання мало чим може вплинути на поведінку індивіда, окрім як загальмувати одні її прояви, натомість активізувати інші, йдучи в руслі такої собі соціальної дресури. Для забезпечення «бажаного» результату в процесі дресури використовуються на перший погляд досить прості механізми підкріплення: покарання та заохочення або, якщо відштовхуватися від позицій цинічно-соціальної істоти: батога та пряника. Між іншим, з огляду на своєрідну простоту цих прийомів та доступність для раціонального осмислення очікуваних від них ефектів, вони застосовуються і до тварин, що піддаються дресуванню. Однак насправді результативність дресури, в тому числі соціальної порівняно мінімальна. А тому реально ефективним та дієвим, можна сказати чистим дидактичним матеріалом, що стоїть за формуванням поведінки, і не лише її, а й характеру та особливостей самоідентифікації є всяка активність тих, хто оточує, до того ж накладена на їх емоційні переживання, інтенції та смаки, оскільки немовля автоматично «записує» в свою оперативну пам'ять все, що відбувається навколо, з часом перетворюючи зміст власної пам'яті на джерело і матрицю власної ж поведінки. От і виходить, що яке коріння, таке й насіння. А оскільки сучасна людина все більше зосереджується на рафінованій поведінці цивілізованої істоти, то в цілому виявляється, що «...для людства те, що роблять люди, більш значуще і значно важливіше, аніж сам світ» (28, 315).

Інакше кажучи, сучасна людина продовжує втрачати рештки ініціативи, віддаючись на милість соціальної машини або Левіафану, що переймається фактично всіма сторонами існування людини, починаючи з її «виробництва» і завершуючи її «утилізацією». Таким чином людина стає рафінованим споживачем – вона «споживає» не лише продукти, товари та послуги, а що головне і таки досить прикро – образ самої себе, спродукований навіть не стільки оточенням, стільки технологіями і донесений до неї та нав'язаний їй як єдино можливий за допомогою ЗМІ та інших засобів. Цілком імовірно, таким чином упав останній бастион індивідуальної буттєвої особності людини, оскільки образи інших; зміст та покликання індивідуального або масового існування; картину світу та буття в цілому, тощо соціальної істоті завжди нав'язували і продовжують нав'язувати автоматично. Для того цю функцію досить успішно виконують інститути релігії, громадської думки тощо. Однак останні залишали внутрішній простір людини практично недоторканим: кожен індивід сам покладав чи обирав собі наміри або ж свідомо змирився з

умовами, в яких себе виявляв. Ознакою недоторканості внутрішнього простору буденної людини була перманентна внутрішня робота, направлена на співвіднесення динамічних вражень про саму себе та свої вчинки з еталонами, ідеалами та цінностями.

За сучасну людину цю роботу виконують технологи, психологи, соціальні інженери. Як наслідок, цивілізований індивід виявляє себе героєм соціальної гри, що стала його ерзац-екзистенцією. Його завдання як рудимент покликання зводиться до того, аби за свого існування набрати якнайбільше «призових балів» у вигляді матеріальних благ та соціальних преференцій (і, за можливості, передати якомога більше прямим продовженням свого героя, тобто дітям або іншим спадкоємцям). Саме кількість та якість «призових балів» і визначають «обличчя» кожного героя сучасності. Тому не дивно, що поведінка сучасних героїв виявляється досить лінійною, банальною, зведеною до споживацької. А ті мінімальні відхилення від стандартної поведінки, котрі час від часу проявляє соціальна істота, найчастіше пов'язані з конкуренцією за пріоритет споживання обмеженого ресурсу. Хоча затуркана істота, яка до того ж ще й виявляється цілком обмеженою, воліє не помічати своє безпорадне становище. Більше того, вона ще й при звичаїлася видавати свої вади та обмеженість за чесноти чи й за взірці культури, освіченості або й духовності, а тому тяжіє до того, аби ідентифікувати власну ситуацію в цілому та поведінку зокрема як щонайменше пристойну або й таку, що варта наслідування іншими.

І все ж попри те, що фокуси з видаванням бажаного за дійсне діють досить заспокійливо на психіку буденної людини, вони щонайменше залишаються безглуздими з огляду на саме життя вже хоча б тому, що насправді, «гарна поведінка – останній прихисток для посередності» (Генрі Хаскінс). Звичайно, це якщо спиратися на оціночні судження, а з позицій практики «гарна поведінка» виявляється не чим іншим, як ознакою лінійно впорядкованої спільноти, що перебуває радше на межі виродження, аніж соціальної досконалості, адже репрезентанти «гарної поведінки» в своїй масі представляють екзистенційне болото – «гламурна тусовка» з вигнилим еством і розкладеним духом.

Хоча з іншого боку, сучасна людина не настільки вже й пропадає, попри те, що її ситуація виглядає дуже неоптимістично, якщо брати до уваги наявні домінуючі моделі поведінки, притаманні сучаснику. Порятунком для кожного, хто відчуває в собі силу здолати або хоча б чинити відчутний спротив трясовині болота сучасного споживацтва, по-

множеного на нігілізм та онтологічну апатію, можуть виявитися дія та вчинок. Ці два своєрідних різновиди активності можуть реалізуватися лише за умови, коли індивіду вдається зберегти за собою хоча б частину автономії або ж час від часу повертати собі цей стан. Отож дія та вчинок, кожен на свій штиб, вказують на прояви суто індивідуального начала в людині.

Останні, принаймні дія, найчастіше виглядають в очах західних мислителів як досить загадкові явища в житті людини, адже вони не мають під собою очевидного джерела чи мотиву, а тому певним чином поєднані зі спонтанністю або свободою. Зокрема, на думку яскравої представниці сучасного філософського цеху Заходу Х. Арендт, «те, що людина спроможна діяти, означає, що від неї можна очікувати несподіваності, що вона здатна виконувати те, що нескінченно неймовірне» (2, 136). Окрім того, ані дія, ані вчинок ніколи не мають власного завершення або вичерпання в конкретній ситуації. Вони також не тягнуть за собою остаточних наслідків, а лише проміжні результати. Кожна дія, вплітається у вервечку інших дій, втрачаючи власне ініціююче джерело. Зрештою, всяка дія перебуває десь на межі мовлення і мовчання або й поза ними взагалі, бо сама по собі вона спирається на чисте знання, що не потребує жодного раціонально-мисленневого супроводу, разом з тим покладається винятково на абстрактні переживання і відчуття. Однак діючи, буденна людина постфактум завжди співвідносить свої дії та вчинки з ієрархією цінностей, цілей, пріоритетів тощо, намагаючись встановити їх якість та співмірність добру і злу або користі чи зиску. Тоді як чистий діяч, тобто той, кому вдалося переглянути всю свою активну сторону буття на користь дії, втрачає власну особність, вплітаючись в русло подій як завжди адекватне ініціативне начало. Свої дії він співвідносить уже не з власними міркуваннями, а з потоком подій, дотримуючись в усьому синхронності з ним. Чистий діяч завжди діє бездоганно, оскільки, якщо йти в руслі містичної концепції Кастанеди, він втратив форму людини, тобто позбувся буттєвої інерції, що надавалася йому притаманними йому ж звичками, інтенціями та стереотипами.

Таким чином, складається на те, що дії та вчинки буденної людини завжди залишаються співвіднесеними з поведінкою, а отже ніколи не досягають власної повноти та спонтанності, хоча безумовно виказують притаманну будь-якому діячу його сутнісну цілісність, не проявлену сповна унікальність та екзистенційну автономію. Тож поведінка в

такому разі набирає обрисів своєрідного екзистенційного фільтру, через який пропускаються дії. Комбінація потужного «фільтру» та слабких імпульсів дії притаманна апатичній безвольній, а отже і безликій соціальній істоті – людині-масі. Навпаки, потужні імпульси дій, що відносно легко «просочуються» крізь фільтр поведінки – ознака соціально активної істоти, неординарної особистості, лідера за своєю природою. Того, хто тяжіє до досліджень і відкриттів, хто налаштований на перегляд різноманітних світоглядних установок або й світоустрою, будь-то соціальний простір чи звична картина світу.

В цьому ряді осібно місце належить переважній більшості геніїв та митців. Часто їхні дії набирають максимальної інтенсивності лише в разі, коли вони захоплені творчістю. І як результат, з часом на світ з'являється чи то мистецький, чи технічний, чи науковий або філософський шедевр. Однак у повсякденному існуванні вони організовують себе так, ніби цілком затуркані істоти, що в своєму розпорядженні мають мінімум моделей реакцій на виклики життя. Інакше кажучи, вони – саме втілення «заяложеної» поведінки без жодного сподівання хоча б на мінімальну оригінальність.

З усього вище сказаного напрошується досить своєрідний висновок: аби відчутно зрушити проблему людського буття, що поєднує в собі і покликання людини, і природу людини, і її становище та ресурси, з позиції здогадок в бік знання, слід проникнути в таємницю поведінки. Адже поведінка (інтегрована сукупність звичок), приміром, стоїть на заваді тому, аби кожен індивід мав змогу довільно зміститися з позиції есенційно-екзистенційної зумовленості до стану абсолютної спонтанності, не покладаючи на те все своє життя і діяльність, до того ж без жодної надії на відповідний результат. Очевидно, поведінка є також причиною того, що левова частка індивідів, яких тільки знало людство, так ніколи і не відбулися чи не відбудуться, залишаючись посередностями, навіть не стільки в очах інших, стільки у власних переживаннях і переконаннях. А отже припущення про те, що не існує людей обділених талантами або що, так і залишиться банальним припущенням хворобливо-оптимістичної уяви затуркованої істоти, збентеженої оманливим відчуттям власної величч.

Однак досягнути, чим же є поведінка насправді, очевидно, можливо лише тоді, коли вона остаточно буде розпорошена індивідом під тиском його постійних інтенсивних напружених дій. Коли індивід стане

бездоганним, йому автоматично відкривається суть того, що перепиняло йому довільний шлях до його бездоганності. Проте цим відкриттям він ніколи не зможе поділитися з іншими. Хіба що враженням про нього. Така природа дійсного знання. Воно відкривається лише у міру досягнення індивідом відповідного стану. Тому все, що до снаги тим, хто досяг власної бездоганності, в цьому випадку, так це виступати реальним свідченням можливого, а також активним спонукаючим та направляючим началом до відповідної активності інших. Кожен же, хто так чи інакше став на шлях здобуття бездоганності, має щонайменше набратися терпіння, щоб мати змогу поступово накопичити і примножити свій запас енергії, аби його дії досягли відповідної інтенсивності.

Своєрідним ворогом, що «краде» необхідну для здійснення дій енергію, є не що інше як поведінка, що також потребує енергії для власної реалізації. Відтак окремі розрізнені дії, позбавлені дечого, що можна ідентифікувати як намір, так і не проявившись передають свою енергію поведінці – звичному, позбавленому належної уваги способу реакції на виклики життя. З позицій індивідуальної поведінки ці виклики здебільшого проявляться як різноманітні потреби, що їх часто прийнято ідентифікувати як первинні. І одною з найінтенсивніших та водночас найдокучливіших, до того ж неймовірно енергозатратних потреб виявляється потреба в спарюванні. Цю потребу, між іншим, цнотлива істота не проминула нагоди облагородити, позначивши благопристойним терміном коханням, або ж раціоналізувати, видаючи за звичайний такий собі секс – соціально детермінований спосіб задоволення статевого потягу.

І все ж, як би собі не мудрував представник *Homo Sapiens*, а за всім тим, що пов'язано з сексуальним потягом та його реалізацією, стоїть сексуальність – дещо, що привнесено, якщо й не в саму природу людини, то в її прояв як буденної істоти. Тому, цілком ймовірно, що поведінка та сексуальність є проявами єства людини одного й того ж порядку. Інакше кажучи, сексуальність людини проступає в її поведінці. Водночас поведінка людини замішана на сексуальності. І обидва ці фактори, якщо й не є «стовпами» самоідентифікації людини взагалі, то, принаймні, неодмінно визначають особливості самоідентифікації кожного окремо взятого індивіда. Не поклавши ж край буденній або звичній для кожного з нас самоідентифікації, не можливо досягти бездоганності. Починати свій шлях, вочевидь, до бездоганності слід з осмислення суті сексуальності і її дійсного призначення в житті людини.

Особливості та специфіка феномену виховання, зокрема сексуального, і становлення людини

Сучасна людина за рідким винятком – це наскрізь конформна істота. Вона всьому вірить, ні в чому не сумнівається, ні на що особливе не претендує, всім задоволена. Щоправда за однієї досить показової умови, якщо ті, хто її оточує, перебувають з нею на «одній хвилі», проживаючи і переживаючи щось подібне та поводячи себе так само як і вона. Тобто відтворюють той або приблизно той же простір існування та атмосферу взаємодії. При цьому зовсім не важливо настільки низько не лише духовно, а й на побутовому рівні може впасти індивід в межах свого існування: якщо так живе оточення, значить, це і є оптимальний, принаймні єдино можливий спосіб існування. Всякі ж спроби чи намагання буденної людини щось переглянути в своєму існуванні, а тим більше щось змінити на краще, як правило, розбиваються об перший же «понеділок»: звички як були, так і залишаються нездоланими чи незмінними. А все тому, що «більшість з нас дослухається до голосу звички. Вона ж буде проти будь-яких перемін, розумних чи нерозумних, що вступають в конфлікт з нав'язаним їй уявленням про добре та погане; і вона буде відверто переконана, що проявляє твердість характеру» (6, 319). Щоправда іноді окремі зі звичок все ж витісняються іншими, до того ж якимось непомітно для самого індивіда, але винятково за умови, коли останні глибше розкривають грубу природу людини, аніж перші. Та воно й не дивно, бо ж падати чи котитися, так би мовити, під гору значно простіше і легше, аніж тяжіти до упорядкування простору власного існування, а тим більше до духовного росту і розвитку. Останнє вимагає від індивіда певних зусиль та концентрації, а головне, поступово приглушує інтенсивність аж до його остаточного витіснення переживання своєрідного екзистенційного затишку, породженого наймовірніше відчуттям належності до чогось якісно відмінного і неймовірно потужнішого, аніж просто сума людський присутностей, до маси. Людська ж маса виявляється дечим, що можна ідентифікувати як протоджерело всякої особистості, в якому розчинені і зберігаються не лише еталони поведінки, глибинні мотиви тощо, а й всяка потенція особіного становлення індивіда. А якщо так, то кожен, хто тією чи іншою мірою зливається з масою, автоматично знімає з себе напругу індивідуального вирізнення та тягар відповідальності за своє особіне існування, принаймні частину цього тягара, і, як наслідок, може з

головою поринути в переживання чистих емоцій задоволення від переживання єдності, спорідненості, ідентичності тощо.

Осібне ж становлення індивіда, що простежується передусім в процесі закладання індивідуальних якостей його характеру та формування особистості, найчастіше пов'язується з вихованням. Виховання є провідним інструментом соціалізації людини, а отже будь-який представник спільноти, принаймні дієздатний або розумово повноцінний, незалежно від рівня його культурно-духовного розвитку, естетичного смаку, особливостей поведінки та характеру, тощо, безумовно є вихованою соціальною істотою. Тобто такою, що зазнала неспростовного впливу виховного процесу. Всякі ж розрізнення та дорікання чи захоплення наявним вихованням будь-кого є лише наслідком прояву смаків та вподобань тих, хто ділиться власними оціночними міркуваннями з цього приводу. Відтак обговорення або ж висловлювання щодо чийогось виховання виявляють не тільки, а найчастіше й не стільки якості та ситуацію того, хто потрапив під публічний осуд, а передовсім тих, хто такий осуд провадить. З цього приводу давня мудрість стверджує, що всяка оцінка іншому, складена індивідом, насправді, неодмінно виявляє відповідні риси та якості того, хто таку оцінку дає, бо ж, як відомо, подібне пізнається подібним. Зрештою, не можливо помітити і оцінити в іншому те, що непригаманне, а отже і невідоме тому, хто таку оцінку складає. Тотальну поширеність та вкоріненість в кожному представнику спільноти ідентичної щонайменше базової гами особистісних рис, якостей та переживань, породжених індивідуальним проживанням життя кожним окремо взятим індивідом практично за ідентичним для всіх сценарієм, забезпечує насамперед виховання.

В цілому, виховання є досить своєрідним процесом, що, по-перше, не переривається ані на мить, навіть тоді, коли не простежується жодної явної взаємодії між вихованцем та вихователем, і завершується лише в індивідуальному порядку разом з припиненням чийогось фізичного існування. Така неспростовна властивість існування соціальної істоти, і цю його властивість завжди помічали мудрі, зокрема Платон: «Виховання і настанови починаються з перших років існування і продовжуються до кінця життя». По-друге, відзначається взаємооберненим характером: не лише вихователь впливає на вихованця, але й вихованець справляє потужний дидактичний вплив на вихователя. По-іншому, очевидно, і бути не може, інакше всяке вихованням носило б рутинний механічний

характер і зводилося б до окремої операції в процесі «виробництва» стандартної соціальної істоти, точніше соціального болванчика. До того ж процес виховання передбачає формування неспростовних за жодних обставин зв'язків між вихователем і вихованцем, оскільки вони стають автоматично частиною екзистенції один одного. Цю властивість виховання своєрідно висловив Антуан Екзюпері в своєму знаменитому «Маленькому Принцові», стверджуючи про те, що ми відповідальні за тих, кого приручили. По-третє, виховання комбінує в собі, провадиться в межах чи спирається не лише на взаємодію між суб'єктами, але й на безособові зв'язки, притаманні спільноті, та інтерсуб'єктивний простір, наприклад, громадську думку. Між іншим, виявляється, що громадську думку теж можна «виховувати». Більше того, вона постійно піддається своєрідному процесу виховання. З іншого боку, громадська думка завжди більшою чи меншою мірою виступає своєрідним дієвим фоном всякого цілераціонального виховного процесу і водночас є сама своєрідним безособовим вихователем для кожного, хто належить спільноті. Відповідно, саме по собі виховання виявляється чимось, суть чого жодним чином не піддається розкриттю за допомогою будь-якої процедури опису. Саме воно не піддається ані стандартизації, ані зведенню до жодної соціальної технології впливу чи їх сукупності. Зрештою виховання є атрибутом існування соціальної істоти без того, аби бути хоч коли-небудь сповна осягнутим, а тим більше опанованим нею. Очевидно, ірраціональна природа виховання відповідає природі людини в цілому, принаймні її становищу, гарантуючи непорушність потенції кожного індивіда на власну унікальність та неповторність.

Міжтим, в суспільстві здебільшого поширений і домінує спрощений підхід до розуміння суті виховання, опертий на оманливе переконання практично кожної буденної людини у власній обізнаності з тим, чим воно є та як його правильно здійснювати. Особливо впевненість у власній дидактичній майстерності серед простакуватих індивідів зростає тоді, коли вони не мають безпосередньої нагоди когось виховувати. Принаймні важко щось спростувати у спостереженні Патрика О'Рурка стосовно педагогічної «підкованості» соціальної істоти: «Як виховувати дітей, знає кожний, за винятком тих, у кого вони є».

Очевидно, прикрість згаданої ситуації полягає в тому, що під вихованням тенденційно розуміють досить спрощену схему забезпечення умов та обставин, за яких дитина мала б остаточно завершити власний процес соціалізації і відбутися навіть не стільки

як особистість, скільки як особа – дієздатна істота. Простіше кажучи, в масах глибоко вкоренився стереотип, що всяке виховання, якщо й не зводиться до того, то базується передусім на забезпеченні всіх необхідних побутових і соціальних умов задля становлення і розвитку дитини. Тому кожному, хто якимось чином примудрився здобувати собі на прожиток і не лише, автоматично ввижається, що він має дидактичний хист. Однак ті, кому доводиться мати безпосередню справу зі становленням нової особи, неодмінно відкривають для себе заворожливу своєю неосаяжністю глибину міжіндивідуальних відносин, пов'язаних з вихованням. Для них автоматично розгортається реальна сторона виховання, яку, за дуже малим винятком, кожен незалежно від притаманних йому соціальних характеристик і індивідуальних чеснот, воліє не помічати, оскільки виявляє себе просто-таки неготовим до подібних відкриттів. Таким чином виховання здебільшого набуває стихійного характеру, керованого звичками та опертого на здатність людини наслідувати інших, тобто переносити досвід свого чи/та інших виховання у власну виховну практику. Інакше кажучи, переважна більшість індивідів автоматично віддає перевагу тим методам і способам виховання, які свого часу застосовувалися до них або інших, не особливо коригуючи останні. А якщо й корегують, то не відповідно до індивідуальних якостей і характеристик вихованця, не у згоді з власними передчуттями і сумлінням, а на догоду віянням моди та відповідно до різноманітних порад «мудрих», що знічев'я засіли по телеканалах і радіостудіях, окупували пресу.

Як наслідок, найперше, на чому втрачає виховання, так це на творчості, що в подальшому здебільшого призводить до блокування творчого начала в самому вихованцеві. Однак це ще далеко не найгірше, що трапляється внаслідок спотворення суті виховного процесу. До значно згубніших для вихованця наслідків, а в його «шкірі» так чи інакше може опинитися практично кожний, приводить тяжіння буденної людини до соціальної дресури – цілеспрямованого намагання виробити у «підопічних» або ж нав'язати систему бажаних та передбачуваних реакцій на ті чи інші обставини або умови існування, а також моделей поведінки. До того ж акти «любові» до ближнього свого надто рідко відрізняються хоча б якоюсь делікатністю та шануванням особистості іншого, а відповідно, сприяти становленню його унікальності та утвердження самодостатності. Навпаки, здебільшого всяка спроба організації «настановного» процесу приховує в собі тягу до насилля,

замаскованого під турботу, оскільки, як свідчить саме буденне життя, «людина звикла бачити собі подібних, але коли у її прагматичній та раціональній голові це не вкладалося, то вона, підсобиравши підупалі сили, лізла в інше життя, як свиня у чужу грядку» (92, 19).

Природно, особливо нищівного удару від соціальної дресури зазнають діти, бо вони найбільш відкриті для безпосереднього сприйняття, перебувають у сенситивному до виховання стані, і водночас найменш соціально захищені від «витівок» та «благих намірів» дорослих. Тож як це найчастіше буває, їм ще змалечку методично «відбивають» всяке бажання активно досліджувати світ, тобто природну цікавість, та устремління започатковувати щось нове, тобто ініціативність, домагаючись того, аби дитина була слухняною та не завдавала зайвого клопоту оточенню: сірим «безликим» соціальним болванчикам зі штучно роздутим «Его». І все нібито заради безпеки самої дитини. А насправді тільки тому, що «не бачать змісту в тому, аби вчиняти інакше» (31, 339).

Таким чином для переважної більшості соціальних істот така ситуація навколо виховання видається цілком прийнятною, якщо й не єдино можливою. І лише окремі вихователі, що мають природний хист до того, усвідомлюють, можливо навіть радше відчують десь інтуїтивно всю згубність соціальної дресури, як для кожного окремо взятого індивіда, так і для спільноти в цілому. З цього приводу В.О. Сухомлинський часто, приміром, наголошував: «Велику небезпеку вбачайте в тому, що всі внутрішні моральні сили вихованця ідуть лишень на виконання вашої волі. Нехай ваш вихованець буде непокірним, норовливим – це незрівнянно краще, аніж безмовна покора, безсловесність».

Поступове виродження ініціативності та природної цікавості в людині, всюдисуща практика нівелювання індивідуальної неповторності внаслідок спотворення виховного процесу, що безумовно супроводжується культурно-духовною деградацією індивіда та людства (спільноти) в цілому, цілком ймовірно, наближає час своєрідного колапсу. Рано чи пізно настане момент, коли окремі спільноти, етноси чи народи або й людство в цілому впритул наблизяться до вичерпання в собі життєвих ресурсів і або постануть перед тотальним фізичним знищенням, або ж радикальним переродженням. Зарадити цьому сучасна людина уже практично безсила. Вона втратила або життя її позбавило такого шансу, очевидно, разом з тим, як людина остаточно втратила здатність дійсно виховувати, а не вчиняти з «підопічними» так, аби сформувати з них подобу власній безталанній соціальній

істоті. Тому, так склалося, що життєствердне виховання виявилось не підйомною справою для сучасної людини.

Очевидно, реальна складність забезпечення, умовно кажучи, ефективного та адекватного виховання, мабуть, полягає в тому, що буденна людина має лише побіжне враження про те, кого ж вона в дійсності виховує; яких наслідків варто очікувати і водночас добиватися від виховання; що насправді відбувається під час взаємодії і виховання, тощо. В свою чергу недоступність для буденної людини відповідного знання, а цей факт, між іншим, приховується внаслідок підміни останнього враженнями, породженими уявою і доведеними раціональною вірою до рівня своєрідної банальної істини, підштовхує до такого собі неординарного припущення про те, що насправді виховання не ініціюється і не контролюється соціальною істотою, як вона про те звикла думати, а лише забезпечується і провадиться нею. Інакше кажучи, буденна людина виховує іншу людину і зазнає виховання сама в стані своєрідного буттєвого анабіозу, коли її існування і діяльність нібито проходять відразу в двох накладених один на одного потоках, відповідно до відображеного і невідображеного в свідомості заклопотаної істоти.

В цілому, лєвова частка процесу, умовно кажучи, гуманізації людини принципово невідображена і не може бути відображеною в свідомості буденної людини. Раціональна істота з позицій її свідомої активності є лише констататором стосовно власного становлення як людини і спостерігачем процесу подібного становлення інших. Хоча як цілісна істота вона неодмінно впливає на існування інших і зазнає такого ж роду рівнозначного впливу стосовно себе. Але подібні взаємовпливи і взаємодії самі по собі не відображаються в свідомості. Буденна людина лише констатує певні їх наслідки у вигляді вражень, образів, переживань, роздумів, ідей тощо. І вже на основі відображеного та певним чином промаркованого і впорядкованого гамузу тих же таки вражень, образів і т.д. буденна людина формує певну цілісну картину, яку і відображає в своїй свідомості як щось реальне. А далі, опираючись на наявну картину світу в цілому та сформовані образи самої себе і інших як на щось реальне, заклопотана істота перманентно вчиняє спроби вдатися до цілєраціональних дій та вчинків, частину з яких вона схильна ідентифікувати як виховання.

Саме тому виховання є далеко не тим, що про нього прийнято думати в масах, особливо з подачі освічених або й «мудрих» фахівців, окремі з яких, особливо ті, що зациклені на величі розуму, вдаються

до різноманітних грубих хитрощів та маніпуляцій, аби створити і підтримувати в масах ілюзію раціональної природи процесу виховання. Насправді ж воно є лише таким собі відсвітом, проявом і водночас засобом гуманізації людини, активною стороною її персональної соціалізації та становлення як істоти, якою ми себе кожен знаємо. Окрім того, з позицій буття і покликання персонального людського існування, виховання несе на собі своєрідне навантаження, пов'язане з формуванням умов і обставин, за яких кожен індивід має змогу набути необхідного і водночас притаманного винятково йому досвіду. При цьому автоматично в дію запускається своєрідний принцип становлення і розвитку людини: кожен, хто так чи інакше вступає у взаємодію з іншим, є обставиною набуття ним необхідного саме йому досвіду, тоді як інший виступає в тій же самій ролі стосовно першого. Інакше кажучи, реальний дидактичний процес можливий лише завдяки безперервній взаємодії поміж людьми. До того ж ця взаємодія, ймовірно, певним чином упорядкована самим буттям, хоча її впорядкованість, якщо й відкривається заклопотаній істоті, то лише з позицій своєрідної містики, тобто долі, випадку, тощо. Принаймні, як стверджують численні езотерики, «кожна людина як мала космічна одиниця, як Мікрокосм наділена певним кодом, космічним кодом свого життя, своєї еволюції, своїх дій в житті. В цьому коді зберігається вся інформація, як має проходити життя людини, яке народження, які дії (в загальних рисах), які хвороби, коли смерть, яка смерть, які головні зустрічі в житті, який основний рід занять і т.п.» (75, 110).

І все ж про виховання можна сказати дещо цілком конкретне, якщо тільки звернутися до, так би мовити, нетрадиційного, тобто незвичного буденній людині досвіду. Принаймні, в контексті «вчення» Дона Хуана, висвітленого Карлосом Кастанедою в низці своїх творів, виховання є основою для формування і водночас перманентним процесом закріплення індивідом власної самоідентифікації, невід'ємно сполученої з відповідною ідентифікацією індивіда іншими. Інакше кажучи, внаслідок виховання кожен індивід постійно відтворює себе таким, яким він звик себе відтворювати, і відтворює інших такими, якими він їх звик відтворювати. Ця звичка до постійного практично одного й того ж відтворення закладається в індивіда від самого його народження, адже «діти мають сотні вчителів, котрі вчать їх, де розмістити їх точку зборку» (31, 52). І з часом згадана звичка стає настільки інтенсивною, що вже не піддається практично жодною заклопотаною істотою рефлексії, так, ніби її взагалі не існувало, оскільки «в процесі нашого

росту, коли світло свідомості фіксується на людській смузї еманцій і переважно вибирає певні з них, індивід потрапляє в замкнене коло. Чим більше він підкреслює обрані еманції, тим стійкішою стає точка збірки, а це все одно, що сказати, що наша команда стає командою Орла» (31, 49). Інакше кажучи, в процесі виховання індивід все більше і більше зростається з власною самоідентифікацією, тобто образом самого себе, сформованого під тиском інших та навколишнього оточення в цілому, до того ж визнаючи цей образ як незмінний і єдино можливий. Тобто такий, що дарований життям, богом чи абиким або абичим, і закріплений чи то генетично, чи то божественним велінням або ще якимось по-іншому. Таким чином, кожен індивід обирає сам себе без того, аби обирати себе, а виховання, як виявляється, несе в собі не тільки заряд осібної стабілізації і соціального становлення, але й елемент екзистенційного закріплення, коли кожен індивід стає чимось визначеним і передбачуваним, попри збереження за ним потенції до спонтанності або свободи та творчості або самопокладання. Тому всяке переконання в тому, що за допомогою цілераціонального виховання можна щось кардинально змінити в індивідові є саме по собі хибним. А отже всякі спроби примусово когось перевиховати або змусити змінити власний образ чи стиль і методи поведінки є щонайменше даремними.

Звичайно, в буденному житті індивід може переглянути свою поведінку на догоду комусь чи чомусь, наприклад, вимогам моралі чи оточення, але такий перегляд носитиме штучний вдаваний характер, тобто щоразу внаслідок усвідомлення певної необхідності він просто буде грати відповідну роль, обрану під тиском, однак насправді його схильності і звички або самоідентифікація в цілому залишатимуться незмінними. Людині на відміну від тварини до снаги свідомо демонструвати відмінну від звичної або притаманної їй модель поведінки, тобто діяти за обраною свідомо метою, копіюючи когось з оточення абощо. І все ж закладене в кожному індивідові від самого народження чи перших днів або й місяців його становлення доволіно прибрати чи трансформувати не до снаги жодній раціональній істоті, оскільки, як говорить давня китайська мудрість: «...Ти можеш обтесати колоду як хочеш, але властивості дерева в ній залишаться». І лише той, хто досяг певного рівня досконалості, щось може вдіяти доволіно з самоідентифікацією іншого, оскільки сам уже застиглість власної самоідентифікації. Принаймні, як стверджує Кастанеда, «лише маг, котрий бачить і є безформним, може дозволити собі допомагати кому-

небудь» (30, 123), тобто братися за справу радикальної зміни поведінки чи самоідентифікації індивіда.

Між тим, частиною, до того ж досить вагомою самоідентифікації буденної людини є її сексуальна самоідентифікація, поєднана із сексуальними смаками, інтенціями, потягами, бажаннями, потенцією, а також анатомо-фізіологічними особливостями та якостями. Більшість, якщо не всі з можливих складових сексуальної самоідентифікації людини далекі від того, щоб бути строго запрограмованими природою людини. Вони змінні рівно настільки, настільки змінною є сама самоідентифікація індивіда в прив'язці до змінності ідентифікації індивіда іншими. В свою чергу спроможність до змінності поєднана з, умовно кажучи, вольовою, а точніше енергетичною потужністю самого індивіда. Аби хоча б щось довільно змінити у власній, в т.ч. сексуальній самоідентифікації, індивід мусить побороти силу спротиву, що чиниться його звичками та поведінкою в цілому як системами з колосальною інерцією.

Основи сексуальної самоідентифікації індивіда закладаються ще в ранній донатальний період. Можливо, починаючи з 21 дня після зачаття, коли відповідно до християнських вірувань у плід вселяється душа. Однак, хай там що, але сама по собі душа, відповідно до численних наукових досліджень, не містить в собі ознаки статі майбутньої дитини, як між іншим, не визначає статі плоду і генетичний код, успадкований ембріоном, оскільки «до 9-10 тижня ембріон зберігає готовність сформуватися і за чоловічим, і за жіночим, і за андрогінним типом» (105, 215). Таким чином навіть анатомо-фізіологічну складову сексуальної ідентифікації індивіда визначає не сама по собі природа або ж божественне начало, а зовнішній стосовно нього вплив – навколишнє середовище як продовження людини поза її тілесністю або тілесною ідентичністю.

Взагалі, якщо уважно придивитися до культури вусьому різноманітні її проявів, то вона містить в собі як невід'ємну складову колосальної потуги елемент, направлений на формування сексуальної ідентичності кожного, хто приходить в цей світ. Цей елемент представлений за посередництва стереотипів, табу, норм моралі чи етики, очікувань та інтенцій, традицій і обрядів тощо. Зокрема, ключову етапну роль у статевому становленні кожного індивіда незалежно від його культурної приналежності завжди, скільки пам'ятає себе людина, відгравала явна, реалізована через систему обрядів і дійств, чи прихована, тобто

як процедура набуття першого безпосереднього статевого досвіду, ініціація, оскільки «...непосвячені вважалися безстатевими і...здобуття сексуальності – один із наслідків ініціації...» (5, 386). Таким чином ініціація разом з іншими регуляторно-ідентифікаційними механізмами відповідають за проходження індивідом низки етапів становлення, в т.ч. етапів його сексуального становлення, починаючи з моменту народження і завершуючи досягненням окремими індивідуальностями стану асексуальності, що, як правило, ще й супроводжується вивільненням таких людей з тенет соціальної детермінації.

Зрештою, міркуючи в подібному ключі, можна прийти до думки, що сексуальність як феномен екзистенції людини не належить окремо взятому індивідові чи є ознакою його приватного буття. Вона є радше надбанням роду людського, чимось, що перетворює людину на невід'ємну частину цілісного, первинного стосовно будь-якого індивіда, тоді як згадана цілісність є водночас і самодостатнім феноменом сама по собі, і дечим, що неспростовно представлено за посередництва сукупності індивідів. І саме рід, безпосередньо спираючись на культуру як негенетичний механізм чи спосіб збереження та передачі інформації від покоління до покоління, а також між індивідами, визначає особливості прояву та реалізації сексуальності як на рівні спільноти, так і на рівні кожного окремо взятого індивіда. Інакше, якби сексуальність була б суто приватною справою індивіда, то, швидше за все, людина почувала б себе сексуально розкутою, а головне, сексуально задоволеною на відміну від того, якими в переважній своїй більшості виявляють себе представники людства. Принаймні, людина опинилася б в ситуації, коли не було б нічого неприйняттого або й осудного в будь-якому способі задоволення сексуального потягу чи сексуальної жаги, до якого вдавалася б та чи інша особа або група осіб. В дійсності ж в умовах будь-якого прояву людської культури справи складаються дещо інакше, бо реалізація сексуального потягу неодмінно поєднана з осудністю та регламентацією. До того ж ці два згаданих або й інші регуляторні механізми сексуальної активності настільки глибоко ввійшли в життя людини, що стали непомітно для неї самою частиною її самоідентифікації. Принаймні, змалечку дитина в просторі іудо-християнської цивілізації потрапляє в атмосферу своєї рідної штучної, якщо не сказати, грубо награної цнотливості, коли від неї постійно намагаються невідало приховати прояви сексуальності людей, які її оточують, а з часом їй ще

й розповідають різноманітні байки «на задану тему», наприклад, про те, як дитину знаходять в капусті або її приносить лелека.

Єдине ж, що, очевидно, не корегується або й не формується навколишнім середовищем в розрізі людської сексуальності, так це сексуальний потяг як прояв чистого сексуального бажання, позбавленого будь-яких фантазій, вражень, прагнень, інтенцій абощо, тобто будь-яких ознак, які б виказували особну окремішність носія сексуального потягу. Інакше кажучи, сексуальний потяг – це процесуальний наслідок внутрішнього тиску накопиченої індивідом за певний період сексуальної або ж вітальної енергії, що неодмінно прагне свого вирішення так, якби це було схоже на водяний пар, котрий накопичується в киплячому закритому котлі. Як буде розряджений цей тиск, залежить від ситуації, що притаманна кожному індивідові: чи то внаслідок статевого акту, або ж в процесі сублімації, чи в ході тяжкої фізичної діяльності абощо. І цю ситуацію визначає культура, як штучний простір помешкання людини, тоді як накопичення (сексуальної) енергії має суто природний характер, незалежний від самої людини: енергія накопичується людиною, бо інакше бути не може, оскільки неможливість накопичувати енергію – це пряма ознака смерті. Відповідно, надмірна розтрата накопиченої енергії загрожує життю. А отже, механізми, що регулюють та обмежують процес розтрата енергії, особливо шляхом вчинення різноманітних сексуальних актів, цілком ймовірно, покликані забезпечити виживання роду на рівні окремо взятих індивідів. Інакше, якби таких запобіжних заходів не існувало, людина, мабуть би, розтратила б себе раніше, аніж могла б досягти хоч якогось, умовно кажучи, духовного розвитку. Вона б просто видихнулася б, постійно йдучи засвоїм сексуальним бажанням, підігрітим фантазіями тощо. І виховання в цьому плані, очевидно, покликано сприяти перенаправленню, до того ж, як правило, безболісному сексуальної енергії на, умовно, гуманні цілі та здобутки.

Сексуальна енергія, її накопичення і розтрата, зв'язок з продуктивними властивостями свідомості

Найінтенсивнішими за рівнем переживання і водночас найприємнішими речами в сексуальній сфері найчастіше виявляються миті очікування жаданого зближення чи статевого контакту, сповнені іноді доведеною до стану нестримності жагою. Потужним джерелом імпульсу

для останньої є сексуальні фантазії. Саме фантазії, чим би вони були в дійсності, точніше концентрація на них уваги, перетворюють фактично прісне за своєю суттю сексуальне дійство на феєрію, каскад чуттєво-емоційних переживань, включаючи оргазм, на відміну від еяколяції або імітацій чи інсценуацій оргазму. Хоча, в ангажованій ідеєю об'єктивізму людини, склалося стійке враження про те, що механічне подразнення і його фіксація на рівні органів відчуття є неодмінно первинними стосовно переживань, котрі відображають ситуацію як щось цілісне, за якої мають місце відповідні подразнення. Тобто, буденна людина практично переконана в тому, що тілесні відчуття чи їх комбінації є безпосереднім і фактично єдиним джерелом переживань, а не переживання і фантазії абощо визначають інтенсивність відчуттів та їх специфіку. Між іншим, у відповідному переконанні заклопотану істоту постійно утверджує громадська думка, а особливо наука, націлена не стільки на відкриття і осмислення істини або проникнення в суть речей та світу, скільки на задоволення нарощуваних у геометричній прогресії споживацьких запитів цивілізованого індивіда.

В дійсності ж може виявитися дещо інакше, оскільки, як свідчить саме життя, за відносно ідентичних супровідних, наразі сексуальних подразнень, кожен конкретний індивід переживає різні стани, відчуття, а, особливо емоції, до того ж різного рівня інтенсивності: від апатії або ж елементарного розрядження сексуальної напруги аж до неперевершених митей неземної втіхи.

Між тим, спираючись на життєвий досвід буденної людини та водночас аналізуючи оповіді езотериків, можна дійти висновку про те, що, будь-якому індивіду, зануреному в перманентний стан заклопотаності, практично недоступні потужні яскраві переживання самі по собі або в своїй сукупності доведені до стану абсолюту (нірвани, просвітлення абощо). Соціальна істота фактично приречена задовольнятися лише відносно тьмяними розрізненими переживаннями та почуттями, а ще ностальгією, тугою та дріб'язковими мріями абощо. І тільки тоді, коли їй хоча б на коротку мить вдається полишити з тих чи інших причин звужене коло сприйняття, вирватися з болота банальних речей і явищ, її переживання стають довершеними за своєю суттю. Виявляється, подібні переживання іноді доступні цивілізованій істоті уві сні, іноді в стані афекту, попри те, що це, як правило, негативно забарвлені переживання люті, ненависті, самотності тощо. Значно рідше абсолютної інтенсивності переживання породжуються в моменти

споглядання індивідом краси чи довершеності будь-чого. Але все це трапляється, звичайно, поза бажанням, намаганням чи сподіваннями буденної людини і надто рідко, якщо взагалі трапляється, оскільки вона від самого дитинства втрачає свою безсторонність та неупередженість, мимоволі, як її привчили, концентруючись на власних вигодах чи інтересах. А одного разу ставши на слизький шлях модерного інформаційно-індустріального гедонізму, цивілізований індивід вже не стільки сприймає, якщо сприймає взагалі, скільки «споживає» інших і підносить чи «подає» себе як об'єкт «споживання» для інших. Цей тип взаємодії поширився практично на всі можливі відносини, включаючи приватні і найінтимніші, що знайшло своє відображення і закріпилося в культурі в цілому. Тому цивілізовані сексуальні партнери не те, що не «живуть» один одним, вони навіть не відкриваються одне одному, а лише «споживають» кожен іншого. Красиві ж слова, «благородні» вчинки, різноманітні ритуали і дієства, подарунки або що, зазвичай, виявляються лише маркетинговою складовою «завоювання» і споживацтва іншого, навіть тоді, коли комусь дуже хочеться вірити в те, що він робить або для нього робиться щось подібне від душі. Такий поворот справ став нормою сучасно життя. Фактично – це вирок Буття цивілізованій істоті. І лише ті, кому вдається якимось дивним чином подолати прірву відчуження між двома, від самого початку витіснивши третього, звільняються від згаданого вироку. Їм відкривається здатність дійсно «проживати» одне одного, тобто досягти того стану взаємопроникнення, коли двоє стають як одно. Подібний стан, між іншим, не піддається жодному вербальному чи будь-якому іншому опису, а лише безмовно проживається, бо відповідає чистому або безмовному знанню.

В той же час, допоки поміж двома такими собі закоханими, тобто сексуальними партнерами існує своєрідний третій, справи далі за банальний секс, тобто механічну взаємодію «споживання» одне одного, здобрену або й ні фантазіями, насправді не просуюються, яких би інтерпретацій не набувало це дійство в масах та/або як би про те собі думали чи вигадували самі коханці. Цим всюдисущим третім виявляється безлике і безформне людство, представлене десятками своїх проявів, починаючи зі здорового глузду, громадської думки, моралі чи етики і, завершуючи, цілком ймовірно, містичним переживанням своєї спорідненості з чимось понадсуб'єктивним або страхом божим. Що ж стосується присутності феномену людства на рівні кожного окремо

взятого індивіда, то вона (присутність) є неспростовною щонайменше до тих пір, поки в мислячої істоти не припиняється потік думок і буденний світ не розчиниться в реальності, випускаючи зі своїх цупких пазурів людське ество. А це трапляється в житті цивілізованої істоти надто рідко, якщо трапляється взагалі, оскільки довільно припинити потік власних думок або внутрішній діалог чи монолог буденна людина не здатна, скільки б вона не намагалася. Для набуття відповідної здатності потрібна особлива практика за відповідних умов і обставин. До того ж це досить кропітка і енергозатратна справа, довести до бажаного результату котру вдається зовсім не багатьом.

Саме тому заклопотана істота, як правило, приречена впродовж всього свого свідомого існування задовольнятися такою собі комбінацією з низьких за своєю інтенсивністю відчуттів, викликаних механічними подразненнями, та фантазій, що корелюють з ними і невід'ємно супроводжують ці відчуття. До того ж, буденна людина непомітно для самої себе звикається, якщо не сказати зростається, з переконанням, що відповідне, зафіксоване нею одного разу, поєднання, зведене до низки переживань як чогось цілісного і неподільного, є єдино можливим і доступним їй у сприйнятті. Принаймні, якщо йдеться про сексуальні зносини. А отже чи не кожен індивід сліпо вірить в те, що саме нервові збудження, котрі виникають нібито внаслідок фізичних подразнень у вигляді комбінації відчуттів, породжених п'ятьма органами сприйняття, і є безпосередньою причиною сексуальних, а фактично і будь-яких інших переживань. Між тим, ця своєрідна сліпа віра, зафіксована в ортодоксальній науці у вигляді теорій і постулатів, що базуються на ідеї первинності матеріального стосовно психічного, а ще точніше душевного або ж свідомого чи рефлексивного. Тисячі ж свідчень про те, що насправді саме умовно душевні процеси знаходять свої відображення в безпосередніх фізичних відчуттях, якщо й не ігноруються, то, принаймні, розглядаються як винятки з правила або ж обернені до базового принципу прояви. А отже дійсна роль душевного чи ж бо свідомого, особливо фантазії та/або уяви, зокрема сексуальних фантазій у сексуальній практиці Homo Sapiens фактично залишається неосмисленою, щоб не сказати не осягнутою. І це попри те, що і більшість фахівців або й просто всі, кому щастить мати сексуальні зносини та отримувати з того задоволення, погоджуються з тим, що головний сексуальний орган – мозок, розуміючи під останнім таке собі вмістилище або й фабрику сексуальних переживань чи/та фантазій.

Отож про сексуальні фантазії можна говорити як про своєрідний каталізатор, що помітно інтенсифікує, а в багатьох випадках навіть робить змістовним, щоб не сказати можливим всякий сексуальний процес. Інакше, якби сексуальні фантазії не несли подібного навантаження, людство нізащо б не перетворилося на континуум і водночас свідка численних стилів та способів задоволення сексуального потягу відповідно до різноманітних сексуальних смаків, уподобань та преференцій, часто доведених до надмірного або й умовно непристойного стану. Тоді, як за відсутності сексуальних фантазій, секс, очевидно, якщо б він і мав місце в людському середовищі, зводився б фактично лише до одного – продовження роду, до того ж не суто стихійним, як те виглядає в очах буденної людини, а строго детермінованим спільнотою чином. І в тому не було б нічого дивного, адже сексуальні зносини були б позбавлені всякого естетичного начала як своєрідної ознаки онтологічної доцільності, якщо рухатися в контексті кантової філософії, а отже і індивідуальної виразності. А щодо, так би мовити, успішного розмноження, так для нього достатньо було б лише дотримуватися чітко регламентованих вимог та приписів, зафіксованих чи то у традиціях та неписаних правилах або й юридичному полі спільноти. Між тим, неспростовна властивість та водночас схильність буденної людини перманентно продукувати і підтримувати в актуальному стані сексуальні фантазії, утримує сексуальні зносини в площині стихійного, непередбачуваного і некерованого ані спільнотою на публічному, ані індивідом на приватному рівнях.

Отож сексуальна сфера Homo Sapiens відзначається стихійним характером найперше завдяки сексуальним фантазіям, котрі в свою чергу не піддаються жодному контролю з боку індивіда. Навпаки, він радше виявляється заручником власних сексуальних фантазій, і все, що залишається досяжним для переважної більшості представників людства, так це якимось чином обмежити спонтанну реалізацію власних фантазій, намагаючись перебувати у згоді з громадською думкою, мораллю тощо, або ж використовуючи як прес чи таран проти власних же уподобань страх перед громадським осудом, божою карою абощо. А щодо сексуального потягу в чистому вигляді, то він є, швидше за все, результатом поступового накопичення умовно вітальної чи сексуальної, як кому подобається, енергії, що, природно, шукає свого виходу або реалізації, тиснучи на «стінки» «резервуару», яким і є кожна людина, а фактично кожна жива істота. В той же час, сам по собі

сексуальний потяг нейтральний і дає про себе знати лише тоді, коли істота, а в даному випадку людина, має на певний момент деякий надлишок стосовно необхідного поточного запасу вітальної енергії, аби забезпечувати індивідуальне виживання.

Коли ж такого запасу немає, наприклад, під час затяжної хвороби, або накопичена за короткий період відпочинку, найчастіше сну, вітальна енергія постійно витрачається, як правило, сексуальні бажання не тривожать людину. Можна сказати, що вони глибоко «сплять», або, що людині в скрутній ситуації не до сексу і всього, що з ним пов'язано. Щоправда досягти перманентного стану виснаження або розтрати вітальної енергії для буденної людини виявляється практично неможливо довільним чином. Навіть в найсуворіших умовах чи то бойових дій, чи екстремальних випробувань, абощо, час від часу трапляються, так би мовити, миті затишку, коли сексуальні бажання дають про себе знати, в тому числі у вигляді фізичного збудження, зокрема ерекції. Природно, що до їх реалізації в подібних ситуаціях рідко доходить, принаймні оптимальним способом, з огляду на постійну змінність подій і мимовільне зміщення уваги індивіда, однак сам прояв сексуальних бажань залишається фактом. Як залишається фактом і те, що для стримування сексуальних поривань та пересилення сексуальних фантазій людство за весь період, скільки воно себе пам'ятає, не виявило нічого кращого, аніж тяжка праця, що на відміну, наприклад, від перманентного стресу, чим би був викликаний останній, лише вичерпує відновлювану енергію, не завдаючи раз по разу нищівного удару по здоров'ю індивіда. Отож поки людина сконцентрована на виконанні якоїсь необхідної або примусової роботи, виявляється, «дурне» в голову не лізе або, принаймні, там довго не затримується, хоча й не прибирається зовсім, а лише відсувається на «задній план», так би мовити, до кращих часів.

Між іншим, ідея трудотерапії «залежності» від сексуального потягу досить чітко і виразно зафіксована в біблійній і супровідній їй міфології. Зокрема, відповідно до контексту Старого Заповіту після пробудження хіті в людини внаслідок або паралельно з пізнанням і набуттям нею спроможності розрізняти добро і зло, мало місце неминуче господне покарання, що полягало не стільки у вигнанні з раю, котре саме по собі лише символічне, скільки в проклятті здобувати свій хліб насущний «у погі чола свого» та народжувати дітей в муках. Очевидно, інакше б і не могло бути, бо необтяжена життєвими турботами низведена до стану

буденності, а за релігійними канонами гріховна людина неодмінно б перетворилася на таку собі сексуальну машину, що не знала б зупину аж до свого скону або каліцтва. Відповідно антропологічний світ, замішаний винятково на сексуальному потязі, цілком імовірно, перетворився б на дещо, що у своєму прояві було б значно жажливішим, ніж описи найжахливіших сцен пекла. Нічим не обмеженій в своїх сексуальних бажаннях і фантазіях людині, котра відповідно досить швидко досягала б сексуального насичення, найімовірніше, не залишалося б нічого іншого, як автоматично вдаватися до насильницьких дій стосовно собі подібних і не тільки, аби хоч якось розрадити власну непомірну нудьгу або й надати своєрідної змістовності приватному і людському існуванню взагалі. Як наслідок, швидше всього, людство б виродилося раніше, ніж воно б відбулося. Тобто чисто сексуальна істота – це глуха ідея, неприпустима для Всесвіту, хоча всупереч останньому припустима для людської уяви і, знову ж таки, зафіксована в містичній літературі, а також міфології, зокрема біблійній, набираючи вигляду демонів-спокусників.

Отож складається на те, що труд та життєві клопоти або й страждання є чи не найкращим запобіжним засобом для буденної людини, котрий унеможлиблює її ймовірну неконтрольовану деградацію шляхом перманентного скочування до стану чисто сексуальної істоти. Хоча за теперішніх обставин індустріального буму, супроводжуваного феноменом так званої сексуальної революції, зросла кількість тих, хто якимось чином все ж став на згаданий шлях. Вони виявляють себе для себе ж і проявлять себе для інших здебільшого як сексуально стурбовані істоти, іноді намагаючись виправдати свою надмірну сексуальну жагу як своєрідну необхідність чи прокляття долі, абощо. Так вчиняє переважна більшість повій, до того ж обох статей. Якщо ж індивіду з тих чи інших причин не вдається хоча б частково розряджати свою надмірну сексуальну жагу, наприклад, перебуваючи під опосередкованим контролем сім'ї, громадської думки тощо, він неодмінно набуває стану або глибокої депресії, або ж неконтрольованої агресії; значно рідше обмежується демонстративною соціальною апатією. І, аби позбутися одного зі згаданих станів, принаймні ослабити їх напругу, індивід таки мусить зануритися в буденні клопоти. Бажано, як кажуть, з головою. Принаймні, так радять сила-силенна практиків: «Якщо ви хочете, щоб ваше життя було збалансованим, але виявляєте, що ви є майже сексуальним маніяком (дуже потужний вплив другої чакри) і проводите

більшу частину свого часу, намагаючись задовольнити ненаситні сексуальні потреби, то вам потрібно попрактикувати вихід за межі турбот про самозадоволення, для чого варто приєднатися до якоїсь із форм служіння чи спільну роботу з іншими людьми» (45, 43).

Щоправда Природа чи Всесвіт або ж Буття не вичерпують і не розтрачають себе в лінійності варіантів власного прояву, тому разом з умовно духовним ростом і збагаченням людини їй неодмінно стають доступними інші, більш тонкі і водночас більш ефективні засоби опанування вітальної або сексуальної енергії. Зокрема мова може йти про своєрідні трансформативні процеси, коли за певних обставин окремі індивіди черпають в своїй нерозтраченій сексуальній енергії насагу для творчості або нестандартної діяльності, оскільки «Сексуальна енергія лежить в основі будь-якого акту самовираження. Це творча сила, вплив якої поширюється далеко за межі сексуальної активності, включаючи мислення, емоції, поведінку, одяг і багато іншого» (45, 35).

Звичайно, згаданий процес досить легко може бути ідентифікованим кожним, хто спокушений фрейдовою теорією психоаналізу, як сублимація – таке собі вивільнення сексуального потягу в творчій діяльності. І нічого дивного в самому процесі не буде помічено. Хоча цілком слушно зауважити, що ще жодному теоретику так і не вдалося щонайменше описати сам механізм та процедуру сублимації, як і те, між іншим, чим же є сексуальна енергія, та звідки вона черпається. Відповідно фрейдіві, тим паче неофрейдиські ідеї щодо трансформації сексуальної енергії є радше досить вдалим, хоча й, безумовно, наївним, щоб не сказати примітивним способом опису в контексті раціональної логіки того, що насправді не піддається осмисленню на буденному, тобто зведеному до раціонально-логічного, рівні. Наразі йдеться про процес, котрий стоїть за потенцією набуття кожним окремо взятим індивідом різноманітного досвіду в поєднанні з розвитком і розширенням переліку операційних можливостей, а також робить всяке приватне існування або екзистенцію змістовними з позицій навіть не стільки самого індивіда, скільки Буття. По-іншому, процес, що може виявитися основою умовно еволюційного руху людини від середньостатистичного представника роду з набутою поведінкою та ідентифікацією до індивідуально виокремленої унікальної істоти, котра стоїть на порозі осягнення світу та самої себе або й переступила його.

Між тим, найбільш явна причина того, що наука, філософія тощо не можуть осягнути суть згаданого щойно та йому подібних процесів,

очевидно, криється в тяжінні офіційного знання до об'єктивного, тобто, такого, що нібито існує поза свідомістю і незалежне від неї. Окрім того, ані наука, ані філософія не схильні цікавитися приватними переживаннями та суб'єктивними відкриттями, оскільки за своєю суттю є тотальними уніфікаторами. З позицій практики це означає приблизно те, що всяке недоступне безпосередньому чи опосередкованому сприйняттю середньостатистичного індивіда, прийнято вважати радше вигадкою, містикією абощо, а отже таким, що не заслуговує на «високу» увагу. І все ж езотерики, люди чистої дії діляться деякою частиною власних відкриттів, створюючи підстави для того, аби можна було сформулювати певну, відмінну від загальноприйнятої картину світу, як він може бути, в тому числі стосовно того, чим може бути сексуальна або вітальна енергія, яким чином відбуваються трансформативні процеси на рівні індивіда тощо.

Доторкаючись до ідей представників суфізму, зокрема Ідріса Шаха, Назіра ель-Казвіні, спираючись на здобутки українських езотериків, котрим пощастило так чи інакше мати справу з сокровенними знаннями Спасу, віддаючи належне західній та східній езотеричним культурам і школам, дослухаючись до думки Карлоса Кастанеди, розмірковуючи над глибинними знаннями, зафіксованими в міфах, притчах та легендах народів світу, найперше можна зробити для себе досить дивне і неочікуване відкриття. Його суть полягає в тому, що в якусь мить виникає розуміння того, що світ і все, що представлено в ньому, може бути іншим, відмінним від звичного буденній людині, котре вона на рівні віри ідентифікує як єдино можливий прояв існування. Звичайно, подібне відкриття навряд чи стане для кого-небудь ключем до реальності як вона є, однак слугує чіткою ознакою фіксації індивідом екзистенційного орієнтуру: наміру відкрити для себе суть світу і самого себе наново або й наживо, долаючи зумовленість інтерсуб'єктивним простором та об'єктивністю сущого, адже «...все, в чому є простір і час, – все це кіно і все це ілюзія» (6, 95).

Реалізація згаданого наміру, очевидно, можлива лише за неухильного дотримання однієї з ключових умов, на котрій наголошують практично всі езотерики і езотеричні школи кожен на свій лад: безумовної зосередженості індивіда на тому, що відбувається з ним та навколо нього тут і тепер. Останнє поєднено з поступовим відкиданням чи позбавленням всіляких стереотипів і автоматично набутих регулятивних механізмів поведінки тощо та оволодінням собою. В свою чергу про

опанування себе індивідом мова може йти лише тоді, коли індивід досягає певного рівня здатності довільно розпоряджатися власною енергією: накопичувати, утримувати і ефективно розпоряджатися нею. Інакше кажучи, до тих пір, поки з якихось причин чи підстав індивід залишається екзистенційним невігласом та/або фанатом стереотипного мислення і відображення, він щонайменше не товариш сам собі, а в принципі втрачений для самого себе і для Буття, до того ж позбавлений можливості усвідомити останнє. Принаймні, «нерозумне, негідне наділення свідомістю істот ставлення до своєї енергії – головна причина переважної більшості особистісних і загальнолюдських бід та нападєй, оскільки це згубно відображається не лише на фізичному, але і на психічному стані як окремих індивідів, так і цілих націй» (49, 90).

Між тим, «левова частка вільної енергії пересічної людської істоти... представлена сексуальною енергією – енергією сфери відтворення. Практично всі, за незначним винятком люди легковажно розтрачують її в сексі заради задоволення» (49, 90). Таке недбале ставлення до сексуальної енергії заклопотаної істоти, звичайно, пов'язане передовсім зі специфікою сучасної культури, а також зі звичкою, тиражованою в масах за допомогою реклами та інших засобів маніпулювання поведінкою і стереотипами людини, що підносять тілесні прояви сексуальності до найвищих щаблів ієрархії екзистенційних цінностей сучасної людини. Разом з тим буденна людина бездумно зарахувала сексуальну енергію до легко відновлюваних ресурсів, вважаючи її своєрідним продуктом людського організму, що виробляється внаслідок функціонування харчових і обмінних ланок. Більше того, «кращі представники» цивілізованої істоти навіть додумалися рахувати калорії, що нібито засвоює організм з їжею. Щоправда їм, здається, забракло наснаги порахувати ті ж самі калорії, що їх затрачає людина, проявляючи найрізноманітнішу свою активність, взяти хоча б прояви емоційної сфери, оргазм, психічне протистояння тощо, і це окрім того, що ще ж є м'язова, нервова та інші функції самого організму. А все тому, що заклопотана істота практично зациклена на власній тілесності та об'єктивності світу, тобто вона ідентифікує як реальне тільки те, що сприймає. Все решта є сферою в кращому випадку абстракції, а найчастіше – результатом вигадки або й помутніння розуму. Саме тому буденна людина відмовляється не тільки помічати, а й визнавати існування інших джерел, що живлять її безперебійно енергією впродовж

всього її життя. В той же час, як свідчать езотеричні джерела, сексуальна або вітальна енергія черпається індивідом поза його тілесністю.

Зокрема, прибічники інтерпретації суті світу з огляду на іудео-християнську міфологію схилиються до думки про те, що «сексуальність пов'язує нас з Адамом і робить клітиною його організму, але вона також пов'язує нас зі всією життєвою силою Адама, а через нього з вселенським життям» (94, 155). Прихильники східної езотеричної думки джерелом людського життя і активності схильні бачити своєрідну сконцентровану енергію Всесвіту або Абсолюту, що перебуває в, так би мовити, анабіотичному стані. Мова йде про Кундаліні – «енергію, яка оживляє, вдихає життєву силу та активує наше тіло і свідомість» (45, 47). Про щось подібне говорить також Кастанеда, стверджуючи, що «люди народжуються з обмеженою кількістю енергії, ...котра систематично розмивається, починаючи з моменту народження, для того, аби вона більш ефективно використовувалася модальністю часу» (31, 264). Зрештою, чим би не виявилось джерело вітальної/сексуальної енергії, езотерична думка без коливань сходиться на тому, що заради власного становлення, кожен індивід мусить навчитися ефективно використовувати або й розпоряджатися цією енергією. Інакше існування індивіда виявиться нікчемним з позицій Буття, адже йому не вдасться досягти того рівня, коли внаслідок певних трансформацій буде подолано обтяженість буденним або дійсно мертвим, точніше статичним. Принаймні, «щоб стати “надлюдиною” – а насправді це природна і єдино гідна справжньої людини якість життя, – необхідно навчитися економити сексуальну енергію, концентрувати її в тілі та піддавати трансмутації, направляючи з другого головного вихру в усі решту, і особливо – в два самих верхніх. При цьому другий вихор цілком позбавляти вільної енергії не можна, тому що із нього вона автоматично надходить у найнижчий – перший вихор, що відповідає за побудову каркаса фізичного тіла – опорно-рухового апарата, тобто кісток, м'язів та сухожилів» (49, 91). Окрім того, «існує лише одна-єдина відмінність поміж здоровою, розумною і сильною людиною та надлюдиною, яка володіє магічною силою і здатністю на свій розсуд користуватися особливими властивостями осягання, що відкриває їй доступ до сприйняття паралельних світів. Воно полягає в принципово протилежному ставленні до своєї вільної енергії» (49, 94). Однак опанувати сексуальну енергію, очевидно, не можливо без того, щоб опанувати сексуальні фантазії або ж бажання чи хіть – хто

як собі відкриває спрямовуюче і «забарвлююче» начало нейтральної і невиразної за своєю природою сексуальної енергії, оскільки «переходити в нову якість внаслідок трансмутації сексуальної енергії можливо лише у разі цілковитої втрати інтересу до сексу» (49, 97). І далі, «той же, для кого сексуальні відносини є хоч трохи цікавими як джерело насолоди або не до кінця пізнаного аспекту тваринної сторони людського життя, за жодних обставин не має звертатися ні до яких трансмутаційних практик» (49, 97).

Інакше кажучи, всякі спроби опанувати сексуальну енергію, зазнаватимуть щонайменше краху аж до тих пір, поки кожному окремо взятому індивідові не вдасться певним чином на приватному рівні позбутися будь-яких сексуальних фантазій. Навіть натяку на них. На практиці це виявляється не те що не до снаги буденній людині, але вона й уявити собі не може як цього дійсно досягти. Якими методами або за допомогою якої практики. Принаймні ані східна, ані західна езотерика, релігія чи відповідного змісту практика не дають однозначної відповіді на подібні питання та не пропонують стовідсоткових рецептів їх вирішення. Яскравим свідченням сказаного є хоча б те, що «насправді, звичайно, в багатьох монастирях – як індуїстських, так і католицьких, мусульманських чи буддистських – не зважаючи на заборону – мають місце статеві зв'язки, так відбувається тому, що сама природа життя сексуальна» (45, 76). Насильницьке ж, хай би як його називали – чи то вольовим, чи праведним абощо, стримування сексуальних бажань в надії «умертвіння» чуттєвості і, як наслідок, позбавлення хіті найчастіше веде до невтішних або й непоправних наслідків. З одного боку має місце постійна психічна напруга, що потребує розрядки, а в разі її відсутності може призвести до психічних розладів або й божевілля. З іншого – «руйнування основи життєвості тіла» (49, 92). Зрештою, «ні пригнічення бажання, ані догода йому ні до чого доброго не ведуть. Перше не дає силі розвинутися, друге – бездарно її розпорошує. І в тому і в іншому випадкові людина програє, оскільки втрачає можливість накопичити вільну енергію і усвідомлено нею скористатися» (49, 92).

Таким чином, буденна людина виявляє себе затиснутою обставинами, подолати зумовленість якими, здається, їй не до снаги. Як наслідок, рано чи пізно вона постає обличчям перед проблемою абсурдності власного або й всякого існування, що, між іншим, красномовно описують та з усібіч розглядають екзистенціалісти та близькі по духу представники філософії життя, зокрема А.Камю та П.Сартр. І, або

стрімголов втікає в хащі буденності, назад до звичного стилю і способу існування заклопотаної істоти; або «насолоджується» цим своєрідним відкриттям, поринаючи з головою в ілюзію жонгливання власними чи й інших життям та смертю; або мусить стати на «тверду землю» дійсності, визнавши та прийнявши як належне непевність та неоднозначність власного становища. Останній варіант виявляється найбільш складним, аби індивід ось так от запросто наважився на нього пристати, адже він обіцяє найменше, а вимагає чималого. Найперше індивід мусить змиритися з ідеєю нікчемності власної значущості, точніше «дискретного Я». Разом з тим переглянути всі свої звички і вподобання та поступово відмовитися від них. І все це заради того, аби отримати примарний шанс зазнати докорінних трансформацій, без жодних гарантій чи надії на те. Тобто братися за справу, котра не передбачає жодних видимих або відчутних результатів ні в найближчій, ні в середньостроковій перспективі, якщо передбачає їх взагалі, але вимагає кропіткої праці та постійної напруги.

Тому може виявитися, що не індивід насправді обирає, яким шляхом йому торувати своє існування, а саме існування, точніше Буття або Дух, або Вищі Сили обирають тих, хто з якихось невідомих буденній людині причин виявляється гідним ступити на шлях переродження. Обраному ж залишається лише погодитися з таким поворотом подій, безумовно приставши на все, що йому пропонує життя у формі випробування, або спробувати уникнути «перста» долі, піддавшись сумніву, страху чи небажанню поривати з прив'язаністю до окремих звичок, звичного стилю існування або інших. А отже, будучи позбавленим можливості обирати те, що прийнято ідентифікувати як долю, індивід, тим не менше, має можливість обирати самого себе, що є чимось схожим на вибір долі. Ключ до цього своєрідного логічно змодельованого протиріччя криється в специфіці того, що прийнято позначати поняттям «намір». Очевидно, тільки ті, хто сформували і утримують актуальним намір відкрити для себе самих себе і світ або щось тому подібне можуть сподіватися на відповідну долю, адже, «людині, що виконує своє Істинне бажання, допомагає інерція всього Всесвіту» (46, 31).

Звісно, для дійсного поривання зі звичним, «прикипілим» до душі, серця або розуму, необхідний колосальний запас енергії, яку індивід ще має певним чином накопичити. І щоб це сталося в житті «обраного», хтось, як свідчать езотерики, обов'язково мусить бути провідником, учителем, «стимулятором» абощо. Саме за їх посередництва Буття

формує умови та обставини, необхідні і сприятливі для накопичення енергії та набуття індивідом відповідного досвіду. В свою чергу накопичена енергія дає змогу розширити діапазон сприйняття та утвердитися в доступності нових можливостей і реалій. Нові ж реалії відкриваються людині в стані зміненої свідомості, оскільки буденна свідомість завжди пов'язана лише зі звичною картиною світу та образами, що належать і відповідають йому. Хоча сам по собі досвід доступу до незвичного, невідомого або й абсурдного з позицій логіки зафіксований в межах буденної свідомості фактично кожного індивіда. «Постачальниками» такого досвіду є стани алкогольного, наркотичного сп'яніння тощо: «якщо хтось не очікувано щось бачить відмінне, щось, чого не було раніше, то це тому, що друга увага цієї людини зібралася і вона фокусує її на чомусь. Так ось, те, що збирає увагу цієї людини, може бути чим завгодно – це може бути спиртний напій або може бути божевільля, або суміш для паління Нагваля» (30, 128). Однак головним і абсолютно доступним для всіх без винятку «продуцентом» незвичного досвіду, збезперечно, є сон, точніше сновидіння.

Для сучасної науки явище сновидіння залишається загадкою за сімома ширмами, оскільки науковці принципово не можуть відмовитися від базового постулату про тілесність людини та атрибутивність об'єктивного в її існуванні. Сновидіння ж відкриває практично для кожного інший, відмежований від чистої тілесності прояв природи людини. Хоча зважають на подібне відкриття лише найбільш допитливі та й то, сприймаючи його радше як натяк на можливість існування чогось відмінного від того, з чим вони звиклися, аніж реальність як вона є.

Очевидно, одноманітне, як правило, байдуже ставлення до сновидіння як до чогось супутнього сну і маловагомого або й принципово не вагомого в існуванні людини, викликане тим, що, по-перше, буденній людині недоступні знання про суть сновидіння та відповідні практики управління ним. Відсутність знань, звісно, прикривається масово поширеними і зведеними до статусу своєрідних постулатів враженнями, до того ж навіть не стільки про сновидіння, як про сон в цілому. Разом з тим, набуттю хоча б елементарних знань про сновидіння, відчутно заважає містифікація цього явища в існуванні людини. По-друге, аби сновидіння все ж стало частиною свідомого існування індивіда, йому знову ж таки необхідний колосальний запас енергії, якого, як виявляється, переважній більшості людей, що коли-небудь існували в історично пам'ятну епоху, явно бракувало і бракує. А все

тому, що буденна людина привчена розтратити власну енергію досить неефективно на задоволення різноманітних забаганок та витівок, а також штучних або доведених до стану абсурдності природних потреб. В той же час містики, зокрема, Кастанеда однозначно наголошують на тому, що «або ти тратиш свою сексуальну енергію на кохання, або сновидиш завдяки їй. І тут не існує іншого вибору» (31, 294).

Сновидіння ж виявляється в контексті містичного вчення Кастанеди і є ключовим аспектом проникнення людини в суть речей. Воно поєднане не стільки зі сном, як до того звиклася буденна людина, стільки зі зміненою свідомістю, а ще точніше – зі зміщеною увагою. Лише перебуваючи в стані сновидіння, індивід здатний сприймати реальність безпосередньо, оминаючи процедури проговорювання або ідентифікації сприйнятого з наявним у свідомості образом. Інакше кажучи, сновидіння «вимикає» другу сигнальну систему людини, всю енергію і увагу перекидаючи на безпосереднє сприйняття. Об'єктами цього своєрідного сприйняття виявляються абстрактні, як на логічне мислення, явища і речі, аж до міфічних чи містичних істот і світів. Окрім того, в «сновидінні ти маєш силу. Ти можеш змінювати речі, ти можеш знаходити незліченні приховані факти. Ти можеш контролювати все те, що ти захочеш» (29, 45).

Зрештою, попри сарказм, недовіру або й підозріливість буденної людини та її небажання визнавати те дійсним, сновидіння відкриває людській свідомості нові, несподівані грані Буття, та її індивідуальних можливостей і потенції, байдуже, прагне того сам індивід, а чи ні. Щоправда, коли індивід відмовляється визнавати існування чогось іншого, відмінного від звичного і прийнятного його звуженій свідомості, все, що виявляється для нього незвичним, він схильний ідентифікувати як ілюзію, видіння, гру уяви або фантазії чи наслідок психічного розладу. Ті ж, хто прагнуть з споживацьких або себелюбних мотивів вийти за межі буденної рутини, а отже і сприйняття, або на якийсь час розширити окремі свої оперативні можливості мусять добре задуматися, по-перше, над тим чи варто щось робити подібне без відповідної підготовки, тим більше самотужки. По-друге, над вибором методу стимулювання розширення або зміни стану свідомості та ймовірними наслідками від застосування обраного методу, оскільки явно ризикують своїм психічним та фізичним здоров'ям або й життям. Йдеться насамперед про наркотики, інші хімічного і біологічного походження стимулятори, а також не вивірені практики та техніки, зокрема гіпнотичні або (само)

навіювання. І лише ті, хто відчуває внутрішній неспростовний поклик реальності або має нездоланне прагнення свободи, будучи вже якимось дивним чином настроєними на відмову від, якщо не всіх відразу, то переважної більшості втіх і задовольень буденної людини, справді стають на шлях безповоротної трансформації. І чи не найперше, з чим їм належить остаточно впоратися, так це з власними проявами сексуальності. Вони мусять її опанувати, але перед тим осягнути, аби знати, з чим мають справу.

Врешті-решт сексуальність несе в собі таїну духовного прозріння, буденного задоволення або енергетичного виснаження і розпаду людини, що проявляється за посередництва психічних і фізичних хвороб або й самознищення чи смерті. Тут кожному дійсно належить своє.

Неконтрольовані хіть та сексуальні фантазії як джерело одержимості, психічних розладів і хвороб

Серед найдивніших і водночас найпотаємніших проявів буття, з якими коли-небудь мала справу людина, є сон. Засинаючи та прокидаючись, ніхто з буденних людей, неспроможний доторкнутися до таїни того, що ж з ним відбувається уві сні. Численні ж міфи народів світу говорять про те, що в стані сну людина переступає за певну межу, занурюючись чи то у невідомі світи, чи то в стан первородного Буття. А тому сон найчастіше асоціювався у давніх народів зі смертю – дечим, що також виводить за межу, щоправда на відміну від сну, практично безповоротно. Відповідно, в потоці образного мислення та/або відображення, на яке, між іншим, спираються міфи, легенди, притчі, сон та смерть ідентифікуються спорідненими сутностями або мовою сучасності – субстанціями. До того ж ці сутності вважаються одними з найпотужніших серед решти божеств, стихійних проявів буття абощо. Їм належать найвищі шаблі священного пантеону. Вони уособлюють собою рушійні сили буття, основу основ всякого прояву і змін чи руху з позицій людини або й всього живого. Зокрема, в давньогрецькій міфології Сон належить до хтонічних сутностей, що передують не лише богам, але й титанам та кронідам. Приміром, «Гесіод ... вималює як породження Ночі (а Ніч – породження самого Хаосу) багато різноманітних хтонічних істот... Тут фігурують Мойри

– богині долі і Кери, їх жахливі служниці, Немізида – богиня помсти і нескінченний ряд породжених нею страхітливих істот: Смерть і Сон, Егіда – Роздор, Печаль, Мор, злий заздрісник Мом і інші» (55, 77).

З іншого боку, попри його страхітливі абстракції щодо сутності та «родоводу», сон виявляється найприємнішою річчю, якої тільки й може прагнути людина. Поринаючи на хвилях солодкої дрімоти, чи не кожен індивід має змогу сповна віддатися неповторним і ні з чим незрівняним моментам свого існування, милуючись чудернацькими картинками, літаючи, переживаючи єдність з кимось чи чимось абощо. Принаймні, сон несе з собою можливість розслабитися, втекти від турбот буденності або й просто на якийсь час позбавитися товариства власного надокучливого «Я», зі всіма його страхами, розчаруваннями і рештою «приємних дрібничок». Зрештою, не даремно ж в народі кажуть, що сон є наймилішим з-посеред всього на світі, а Шекспір порівняв його з «чудом матері-природи, найсмачнішою зі страв земного бенкету».

Отож в стані сну буденна людина втрачає власне «Я» і діє або спостерігає за всім, що відбувається в її сні, з позицій іншого, іноді спостерігаючи за собою ніби збоку, частіше фіксуючись на власній розототожненій присутності. Тобто усвідомлюючи власну присутність без того, аби її зафіксувати в чуттєвому сприйнятті самої себе. До того ж така фіксація найчастіше проявляється постфактум, коли після пробудження індивід пригадує те, що йому наснилося. Все це схоже на те, наче неухажний глядач сам собі переповідає сюжет побаченого ним нещодавно кіно.

Очевидно, спираючись на подібні враження і асоціації та прямуючи найпростішим або лінійним шляхом, легко дійти висновку про те, що сні є своєрідним породженням свідомості, позбавленої на якийсь час контролю з боку здорового глузду або «Я». А відтак, сні – це, швидше за все, витівки уяви або ж фантазії на довільну тему. Принаймні, до подібної ідеї стосовно суті сну підштовхує класичне або наукове, часто доведене до стану «ширвжитку» знання. Тим більше, коли таке знання, а точніше враження зазнало критичної модерації з боку психоаналізу, навіть, якщо послідовниками Фрейда, зокрема Юнгом були вчинені відчайдушні спроби переглянути ключовий постулат про суть сну на користь його, так би мовити, містифікації. Зокрема, Юнг розглядав сон як своєрідне «послання цілющої та інтуїтивної мудрості несвідомого» (113, 34), що певним чином відкриває неконтрольований

або мимовільний доступ індивіда до єдиного величезного «розуму людства», безкрайнього «океану підсвідомого» (89, 45). І все ж, не зважаючи на спроби знайти за снами дещо більше і радикально відмінне від їх звичної інтерпретації в контексті біологізму чи об'єктивізму, якщо йдеться про науку, або містицизму, розуміння точніше інтерпретація суті сну залишається явно упередженою. Принаймні, «сни аналізують в пошуках змісту, їх вважають недобрими знаменнями, але ніхто не бачить, що події, котрі відбуваються у сні, такі ж реальні, як і наш буденний світ» (32, 42). Хоча на схожу ідею натякають і Біблія, і Коран, і інші містичні вчення чи тексти. В уста Христа, приміром, вкладено твердження про те, що лише ті, хто постійно перебувають в стані бадьорості, наслідують царство небесне. Решті з цим просто не пощастить. Але оскільки людина не може залишатися без сну більше аніж дві-три доби, то, очевидно, натяк спрямований на те, що і в стані сну людина може залишатися свідомою самої себе і навколишнього. Щоправда і він сам, і навколишнє можуть виявитися радикально відмінними від тих, з якими звикся індивід в буденному світі або, перебуваючи на буденному рівні самоусвідомлення. Про щось подібне також в одному зі своїх рубаї говорить Омар Хайам: «Ті, хто прагнуть бути відкинутими суспільством,/ І ті, що проводять ніч в молитвах, -/ Всі вони бродять у темі, сонця не бачить ні один./ І заснув, і Мудрість сказала мені:/ «Для того, хто спить, троянда щастя ніколи не квітне./ Для чого віддаватися тому, що сусідне зі смертю?/ Пий «вино», адже довго тобі доведеться спати».

Про сон як щось критичне в бутті людини говорять також західні містики. Приміром, «За Беме, сон Адама є першим падінням: Адам відділився від божественного Світу і «уявив» себе зануреним у природу, і саме через цей факт він здеградував і став земною істотою. Поява статей – прямий наслідок цього першого падіння» (15, 378). Хоча відповідно до Біблії, навряд чи Адам винен у власному невігластві та «впаданні у сон», адже як відомо, саме бог наслав на Адама сон, виламав у нього ліве ребро – і з того ребра постала жінка. А якщо так, то сон якимось чином поєднується з глибинним непроявленим пориванням людини до своєїрідної взаємодії з собі подібним, інакше Адам не потребував би Єви. Однак, всілякі подальші розмірковування над тим, що ж приховано в Біблії стосовно згаданого приводу, а також до яких відповідних висновків чи відкриттів дійшли містики іудо-християнської

традиції, наймовірніше, призведуть до абсурду. А отже, насправді, не варті жодних зусиль, бо призначення подібних всюдисущих міркувань, зазвичай, полягає в тому, аби відволікти від наполегливого пошуку шляхів доторкнутися до реальності всіх тих, хто з тих чи інших причин неготовий наблизитися до тієї ж таки реальності. Тому, очевидно, єдиний висновок вартий уваги полягає в тому, що, аби людина знову змогла повернути собі «божественну» природу, вона має так чи інакше прокинутися. До речі, на цій ідеї також дуже широко спекулюють різноманітні «божі люди», приміром, намагаючись втілювати ідею про увірування в «милостивого Ієгову» саме як реальне пробудження, що, насправді, є вторинним впаданням в своєрідний гіпнотичний сон або в стан самонавіювання.

А от щоб дійсно позбутися ілюзій власного стану і водночас відкрити заново себе для самої себе, тобто, образно кажучи, остаточно прокинутися, людина від самого початку мусить усвідомити, в якій саме ситуації вона перебуває і, відповідно, чим насправді є сон. І, мабуть, найперше в даному випадку, що можна з певністю сказати про сон, так це те, що він є невід'ємною повноцінною частиною буття людини. Щонайменше такою ж повноцінною як і стан бадьорості. Цінність же його, точніше істинне навантаження чи призначення залишаються прихованими від буденної людини внаслідок явної обмеженості її ресурсів і можливостей, в тому числі чуттєвих та пізнавальних. Поверхневе і разом з тим тенденційне розуміння суті сну викликано ще й тим, що буденна людина перебуває під гнітом враження, ніби сон є лише своєрідним періодичним «вимиканням» свідомості, обумовленим фізіологічними потребами живої істоти. Принаймні наші «...помилкові міркування говорять...», що незалежно від сновидіння сон коли-небудь завершиться» (32, 99) і ми обов'язково прокинемося. І це попри те, що окрім достатньої кількості фактів смерті уві сні окремих нібито цілком життєздатних індивідів, існують і більш своєрідні свідчення того, що заснувши, людина, точніше її свідомість або душа може ніколи не повернутися до тіла. До того ж це наперед відомо тим, хто практикує такі унікальні з позиції цивілізованої людини сні. Наразі йдеться про одне з африканських племен, де чоловіки йдуть ночувати на своєрідне кладовище, а прокинувшись можуть недорахуватися в живих декількох своїх одноплемінників, котрі дивним чином загинули уві сні. Немовби вони боролися з кимось чи чимось і зазнали смертельних

ран чи ударів. Є й інші свідчення того, що людина нібито неясним для нас і незрозумілим для науки чином може загинути уві сні, наперед усвідомлюючи свій ризик, між іншим, в стані бадьорості. Хоча, якщо вдається до обмірковування однієї б, здавалося, банальної речі, то може виявитися, що сон таки дійсно приховує загрозу життю кожному, попри те, що саме життя чомусь блокує її реалізацію стосовно переважної більшості цивілізованих істот. Йдеться про раптове переривання жажливих снів, коли життю сновидця в нетрях сну загрожує небезпека впасти і розбитися, бути наздоганим і вбитим хижакком чи чимось іншим абощо. А що було б, якби сновидя в своєму сні зафіксував власне падіння, вбивство чи іншу реалізовану смертельну небезпеку? Чи б прокинувся він живий і неушкоджений? Навряд чи. Принаймні людство знає тисячі прикладів смертей уві сні відносно здорових людей, котрі вмирили від зупинки серця з неясних причин. А серце, як відомо може зупинися і у бадьорій людини, котра постала перед смертельною загрозою наяву.

Отож уві сні людина має потенціал вести себе активно настільки, що цілком «грає» зі смертю або з чимось, що на буденному рівні буде зафіксовано як фізична смерть. Як наслідок сон – сну різниця. В більшості випадків це все ж таки радше відпочинок, в окремих випадках – своєрідна активна діяльність. Вододіл між сном-відпочинком і сном-станом специфічної активності, природно, для буденної людини не помітний. Та й у тому, цілком ймовірно, немає нагальної потреби, бо ж буденна людина уві сні все ж таки здебільшого умовно відпочиває і аж ніяк не діє, залишаючись лише пасивним спостерігачем «кіно», що прокручується у сні. А от практики чітко встановлюють таку грань. Для них це навіть не стільки життєво, скільки буттєво необхідно – вони мусять чітко розрізняти реальність та ілюзію, аби просуватися у власних надбаннях. Тому в своїй практиці вони виходять з того, що «реальний світ – це світ, котрий породжує енергію; він являє собою протилежність світу ілюзії, де ніщо не породжує енергію, як буває в більшості наших снів, заповнених речами без енергетичного потенціалу» (32, 94).

Мати енергетичний потенціал або породжувати енергію переважно означає бути живим, вступати в активну взаємодію. Вже ні для кого не секрет, що всяке живе має свою енергетичну структуру, котру, як правило, прийнято називати аурую. Буденна людина не має здатності сприймати візуально енергетичний кокон, тому всяке живе від

неживого вона намагається відрізнити за іншими, часто мало суттєвими ознаками. Тоді як окремі практики, зокрема ясновидці та маги і чаклуни таку здатність розвинули у собі, а тому здатні за власним наміром змінювати бачення зі сприйняття форми чи обрисів на сприйняття аури – енергетичного кокона. І якщо під час зміщення акценту сприйняття наяву чи уві сні ніщо не змінюється, має місце споглядання неживого або ілюзії. І навпаки, коли внаслідок зміщення акценту сприйняття відбувається заміна форми на енергетичний кокон, в полі сприйняття неодмінно перебуває живе.

Причиною того, що живе або те, що породжує енергію зустрічається не лише наяву, але й уві сні, є специфіка самого феномену сну. Досить своєрідно, однак чи не найпоширеніше цю специфіку розкриває Карлос Кастанеда. Відповідно до його теорії, що значною мірою перегукується з ідеями Спасу, Буддизму, Ведичних традицій тощо, активна сторона сну – це результат і своєрідний стан трансформації свідомості, викликаний зміщенням «точки зборки». Зокрема, «сни обумовлені зміщенням точки зборки. Маги давніх часів помітили – чим потужніше зміщення, тим більш незвичайні сни бачить людина, і навпаки, чим більш незвичайні сни бачить людина, тим потужнішим є зміщення точки зборки» (32, 14).

Чим є насправді точка зборки зрозуміти принципово не можливо, адже це найпотужніша з таємниць, що, очевидно, рівнозначна таємниці Буття, і відкривається винятково в специфічній практиці або на рівні мовчазного знання. Хоча в контексті різноманітних езотеричних концептів про душу або ж дух людини, точніше її глибинну суть точка зборки може виявитися своєрідним енергетичним утворенням – «каузальним тілом» – одним із семи чи дев'яти енергетичних тіл людини. В більш спрощеному або суто раціоналізованому варіанті її можна ідентифікувати як чисте «Я», пошуком якого так безуспішно займалися феноменологи і не тільки, або просто як основу самоусвідомлення чи самоідентифікації. І коли така основа якимось чином зазнає зміщення відносно стандартної позиції, відбувається трансформація сприйняття навколишнього та/або зміна стану свідомості. Індивід віднаходить себе в інших умовах і обставинах, аніж в звичному світі чи ситуації. Ці умови і обставини можуть виявитися для невідготованого «мандрівника» настільки незвичними або й дивними і водночас настільки реальними, що йому не до снаги віднайти жодного скільки-небудь дієвого аргу-

менту, аби поставити під сумнів власне своєрідне, чимось схоже і водночас відмінне і від віртуального, і від суто фізичного, переміщення в інші світи, від божественних до демонічних. Щоправда езотерична література, в т.ч. Коран, Біблія, Тібетська Книга Мертвих розповідають частіше не стільки про «мандри» своїх «героїв» в незнайомі світи, скільки про безпосереднє споглядання божественних чи демонічних світів, займаючи певну позицію чи знаходячись за своєрідною прозорою, але непроникною для нього енергетичною пеленою. Хоча самі по собі «ярлики» щодо інших пластів буття і відповідно вторинні «картографічні» чи «натуралістичні» описи є радше продуктом хворої або принаймні розбурханої уяви обмеженої істоти, що якимось чином мала змогу доторкнутися до реальності, однак не зуміла цілком зануритися в неї, залишаючись заручником буденного світу. Між тим, згадані ярлики в соціальному просторі покликані слугувати своєрідними маркерами табуйованих або умовно бажаних переживань та/або переміщень «точки зборки» чи основи самоусвідомлення. Це виявляється цілком необхідно, аби з одного боку забезпечити непідготованого індивіда від непоправних наслідків зустрічі з невідомим внаслідок профанних практик, в т.ч. вживання наркотичних та психотропних речовин або виконання певних ритуалів абоощо. А з іншого, стимулювати в ньому розвиток низки чеснот чи звичок нібито покликаних розвинути його духовність до того рівня, який би йому дозволив свого часу гарантовано переміститися в «рай» або отримати «божественну» винагороду. Останні, як правило, настільки потужно обтяжують свідомість людини, що вона втрачає навіть шанс ступити на шлях відкриття реальності, цілком залишаючись в полоні звичного потоку подій та вражень про саму себе, світ і інших. І це попри те, що в дійсності нікому абсолютно не до снаги відмежуватися від реальності раз і назавжди. Реальність попри небажання її помічати все одно дає про себе знати щонайменше час від часу у снах, оскільки «звичайні сни – це повільно діючий засіб, щоб перемістити точку зборки в становище, котре створює умови для продукування енергії, яку ми називаємо сновидінням» (32, 99).

Однак спродукована таким чином додаткова енергія розтрачається неконтрольовано соціальною істотою на відтворення і підтримання у незмінному стані звичного світу. Спосіб розтрати найчастіше виявляється досить таки банальний – задоволення дріб'язкових з позицій буття потреб та забаганок, котрі можна звести до категорії «мати».

Окрім того соціальна істота втрачає колосальну енергію на поширення і пропаганду звичного їй стилю життя, часто зводячи взаємодію з іншими до рівня соціальної дресури. Подібне пристрасне захоплення буденними клопотами та відданість стереотипам дозволяє заклопотаній істоті перманентно вибудовувати потужний захисний мур, що мав би нібито надійно відділяти її від усього незвичного, неочікуваного, невідомого або просто потойбічного – того, що виходить за межі здорового глузду. А коли все ж невідоме час від часу вривається в існування буденної людини, вона воліє його просто не помічати, ідентифікуючи останнє як породження мари, тимчасових розладів здоров'я, в іншому випадку як диво, прояв божественного перста або одержимість. Щоправда, згадані способи ігнорувати або перекручувати в ході інтерпретації прояви реальності притаманні більше стану бадьорості, оскільки він піддається масовій об'єктивації, тоді як стани зміненої свідомості, зокрема сон є радше суб'єктивним явищем, а отже кожному окремо взятому індивіду значно важче протистояти, так би мовити, натиску реальності, аніж гуртом. Зрештою, за твердженням практиків «сни – це, якщо й не двері, то, безумовно, пролаз в інші світи. Будучи такими, сни схожі на вулицю з двостороннім рухом. Через цей лаз наша свідомість проникає в інші сфери буття. А звідти в наші сни проникають лазутчики» (32, 20).

Чи не найпоширенішою формою прояву зустрічі з «емісарами» невідомого уві сні і такою, що набула масового резонансу, є полюції. Звісно, від самого народження або й в донатальний період кожне немовля фактично занурене в реальність, з якої його поступово висмикує буденний світ завдяки впливу оточення і методично переміщує в штучний світ цивілізації або окультурений світ чи «Ойкумену». Відтак під тиском процесу соціалізації діти з часом цілком забувають свої переживання, зумовлені реальним світом, а тому досягнувши певного віку втрачають здатність довільно відновлювати в своїй пам'яті епізоди з попереднього життя, коли вони були немовлятами. Вони ніби остаточно «застрягають» в тепер уже звичному світі, стаючи дорослими, тобто достатньо цивілізованими, аби в повній мірі відтворювати навколишній світ так, як його відтворюють попередні покоління та ровесники. Полюції ж в свою чергу, будучи зумовленими тиском нереалізованої, точніше нерозтраченої сексуальної енергії, виявляються своєрідними «пробінами», через які в світ вже дорослої, точніше цивілізованої людини втягуються чи проникають енергетичні створіння, котрі

населюють паралельні світи або інші зрізи буття. Певний різновид неорганічних істот, реагуючи на підвищений «фон» сексуальної енергії, як акули на запах крові, притягуються індивідом, проникаючи в його сновидіння. Набираючи обрисів спокусника і взаємодіючи зі сновидою, вони часто доводять його до стану збудження і відповідно до еяколяції. А все для того, аби в такий спосіб «поживитися» енергією «жертви». Хоча, як свідчать практики, зокрема Карлос Кастанеда, згаданий варіант енергетичного паразитування може виявитися просто таки «дитячими забавками», оскільки «неорганічні істоти можуть бути істинним паразитами – гірше чуми. Навіюючи на людину страх, вони цілком спроможні звести її з розуму» (32, 31). Останнє, між іншим, стосується передовсім нав'язливих снів жахів, неконтрольованого відчуття переслідування або прокляття тощо.

Найчастіше полюції бувають у хлопчиків чи юнаків або й чоловіків, на відміну від жінок, і поєднані вони з підвищеною сексуальною збудливістю чи стурбованістю, що межує з властивістю мимовільно досить суттєво зміщувати точку зборки або основу самоідентифікації. Між іншим, незначне мимовільне «блукання» основи самоідентифікації у підлітків у стані бадьорості легко фіксується як «ломка» характеру, голосу, інтенсивні анатомічні і фізіологічні зміни в його організмі тощо. Тоді як у дорослих подібні зміщення сприймаються радше як прояви психічних розладів або кризів, наприклад, нападів депресії, маніакальні чи параноїдальні розлади тощо, значно рідше як «придуркуватість».

До речі, проблема неконтрольованих зміщень самоідентифікації людини та/або проникнення в її існування сторонніх енергетичних структур зафіксована з давніх-давен і в контексті сучасної культури з релігійних позицій найчастіше ідентифікується як явище одержимості, в тому числі, демонами-спокусниками. Однак подібне відкриття, здійснене нечисленними знавцями, стало в якийсь момент своєрідним захопленням величезної зграї профанів. Не лише доморощених магів і чаклунів, але й одягнутих у ряси, сутани чи інший «спецодяг» та наділених церковною або іншою формою соціальної влади, приховуваної під нальотом божественного благословення, обраності абощо. Відтак, як свідчать дослідники релігійної теорії та практики, співвідносячи їх з контекстом Біблії та інших священних писань і тлумачень, «сексуальні підступи Диявола – улюблений сюжет середньовічних богословів та інквізиторів. Вони доводили, що Диявол здатний набирати вигляду

чоловіка і вступати в статеві стосунки з жінками, а перетворюючись на жінку – з чоловіками. Таких демонів називали інкубами та сукубами» (64, 207). А, встановивши «авторитетно», так би мовити, факт, діяли відповідно до встановленого, виходячи з власного явного невігластва часто в купі з латентною агресивністю, прихованою схильністю до садизму абощо. В результаті процедури екзорцизму були або й є понині чи не найлюдинолюбнішими, до речі, в окремих випадках ще й досить дієвими, з-посеред широчезного арсеналу методів боротьби за «душевну чистоту» і «цноту» «раба божого». В більшості ж випадків стосовно окремих індивідів такі методи доводилися до стану абсурду або й до трагічного завершення. Що ж стосується мас, то вони «мертвою хваткою» трималися і продовжують утримуватися в стані штучного страху, збиті з пантелику, і разом з тим позбавлені будь-якої можливості до духовного росту і розвитку. Принаймні оптимальним шляхом, котрий базувався б на формуванні і постійному відтворенні атмосфери доброзичливості та підтримки всякого прагнення індивіда цілком розкрити притаманні йому здібності і можливості. Навпаки, сучасний світ, скільки пам'ятає його людина, завжди накладав власне «вето» на надто яскраві прояви індивідуалізму, а тим паче чистого суб'єктивізму. Тому кожен, хто так чи інакше досягав вершин досконалості або хоча б творчого злету, завжди перед тим цілком і безповоротно або хоча б частково йшов від світу, не полишаючи його. Тобто, залишаючись посеред людей, позбавлявся якимось дивним чином «одержимості», але вже не демонами, а буденним світом, його пересторогами і турботами. Він відкривав реальність для себе і себе для реальності. Він занурювався хоча б на якусь коротку мить в незвідане, і воно проникало в нього.

Природно, подібні проникнення не завжди завершувалися благополучно. Особливо спонтанні або вчинені зопалу чи з огляду на потужний приватний інтерес або пристрасть. Тобто такі, що не підготовані як слід в ході неймовірної напруги вправлянь і неконтрольовані збоку тих, хто вже осягнув сповна техніку єднання з реальністю. Тому найчастіше разом з шедеврами мистецтва або окремими відкриттями в сфері антропології, онтології чи прикладної науки, людство мало справу ще й з, так би мовити, несповна розуму геніями. Іноді їх прийнято називати геніальними ідіотами – геніотами (39, 28-30). В окремих випадках – «божими людьми», однак здебільшого просто психічно хворими. Вони цілком або сповна втрачають здатність адекватно реагувати на події і

явища, притаманні буденному світу. Складається враження, що вони починають жити якимось своїм своєрідним внутрішнім життям. Діють і вчиняють так, якби того прагнув не сам по собі індивід, а хтось чи щось стороннє. Відтак, «одержимі» досить часто чують сторонні голоси в своїй свідомості, марять наяву, споглядаючи окремі видіння абощо.

Цим стороннім, як свідчать численні езотеричні джерела, є представники неорганічного світу. Між тим, всякі спроби сформувавши вербальну картину або дати опис цих істот, що безкінечно відрізняються від звичних для буденної людини форм живого, неодмінно приводить до одного й того ж результату. По-перше, такі образи завжди мають абстрактне вираження, часто зведене до декоративного рівня, та мають під собою асоціативну основу. По-друге, ці образи несуть на собі неспростовний антропологічний відбиток, тобто автоматично формуються за принципом: буденна людина бачить або сприймає тільки те, що хоче та/або може чи звикла бачити. По-третє, вони наділяються властивостями та функціями відповідно до того, як саме налаштовані індивід і водночас культурний простір, в який занурений цей індивід, відтворювати систему взаємодії у всесвіті. Врешті-решт, все це призводить до того, що неорганічні істоти набувають рис міфічних або казкових істот з чітко заданими параметрами та функціональними ознаками. І аби хоча б на йоту змістити масово поширене враження про суть неорганічних істот в бік істини, часто знаючим доводиться вдаватися до обхідних способів донесення інформації. Наприклад, використовуючи жанр фантастики, як це вчинила зокрема Колін Вілсон, написавши роман «Паразити свідомості». Або ж вдаючись до метафор і стилю оповіді чи й заочного діалогу з читачем. Цим стилем користуються значно більше езотериків, в тому числі Сергій Гриневич, Василь Чумаченко, і, звісно, Карлос Кастанеда.

Колосальна обмеженість ймовірності усвідомленого контакту людини з неорганічними істотами, очевидно, спричинена тим, що вони «відокремлені від нас чи не найскладнішим бар'єром для подолання – іншими швидкостями руху енергії» (32, 41). І лише ті, кому вдалося досягти рівня довільного управління своєю енергією можуть не лише спостерігати, але й з власної волі взаємодіяти з неорганічними істотами. Для решти способом непередбачуваної «зустрічі» з невідомим залишаються неконтрольовані стани зміненої свідомості, викликані потужними емоційними потрясіннями, сексуальними пориваннями

тощо, а також іноді сні. Але згадане має сенс, якщо говорити з позицій ініціативи людини, адже, як свідчать все ті ж релігійні та езотеричні джерела, неорганічні істоти, як би їх не ідентифікували, чи-то демони-спокусники, чи нечиста сила або злі духи, практично постійно тяжіють до того, аби пробратися в світ людини та заволодіти її енергією. Тому «середньостатистична людина вимушена вибудовувати незвичайної витривалості бар'єри, щоб захистити себе від натиску ворожих впливів. Наприклад, такі як турбота про себе. Однак чим потужнішими є перепони, тим сильніший напад» (32, 51). Хоча, як свідчить життєвий досвід, буденна людина не те, що рідко помічає подібні напади, але й, як правило, навіть не здогадується про них, вигадуючи собі інші, прийнятніші для її логіки причини власних чи чужих життєвих негараздів, розладів фізичного та психічного здоров'я абощо. Разом з тим від непоправних наслідків контакту з істотами неорганічного світу досить суттєво буденну істоту оберігає ще й те, що вона в переважній своїй більшості виявляється енергетично мало потужна, а отже і мало приваблива, фактично «несмачна». Природно, що неорганічні істоти волюють, так би мовити, мати справу з потужними енергетичними донорами, яких, до речі, значно простіше «відстежити» у всесвіті, оскільки останні за аналогією схожі на потужні енергетичні маяки, а отже відносно легко «пеленгуються».

Наслідки від «зустрічі» з неорганічними істотами для тих, кого вони не на жарт «вподобали», можуть бути найрізноманітніші. Але мало коли, умовно кажучи, стовідсотково вигідними для індивіда, оскільки в кращому випадку мова йде про своєрідний «бартер» енергіями чи обмін частини енергії на відповідне знання. І тоді людство має справу з медіумами чи одержимими, що спілкуються з внутрішніми голосами, котрі передають інформацію або супроводжують специфічні видіння чи керують певними діями медіума. В крайній ситуації неорганічні істоти заволодівають окремими індивідами або, відповідно до релігійно-побутових традицій, їх душами, вдаючись до різноманітних прийомів, аби отримати спершу від людини згоду на заволоніння нею чи її душею в обмін на безсмертя та/або перманентне задоволення різноманітних спокус. Зокрема, як стверджує Кастанеда, «неорганічні істоти склеюються одне з одним на кшталт клітин організму. Коли вони об'єднують свою свідомість воедино, вони непереможні. Їм не складає жодних труднощів висмикнути нас із нашою буденності і перекинути в свій світ. Особливо,

якщо ми робимо себе доступними та помітними» (32, 76). Між тим, зробити себе доступними та помітними найчастіше означає «кустарне» заняття або й надмірне захоплення магічними ритуалами та практиками, тим паче в суто корисливих чи егоїстичних цілях, коли в «практиканта» вочевидь бракує чеснот, котрі б щонайменше обмежували його потяги та гармонізували діяльність, узгоджуючи її з ритмами всесвіту. Як наслідок, «в сліпій гонитві за Силою людина вимінює «душу» на «послуги» і тим віддає її в рабство» (13, 47).

І все ж у випадку активної однак «сліпої» взаємодії з «потойбічними» істотами здебільшого трапляється так, що «контактер» повністю або частково втрачає здоровий глузд. Інакше кажучи, з містично-релігійних позицій, мова йде про одержимість, тоді як, виходячи з об'єктивованого знання, індивід ідентифікується як психічно, а радше душевно хворий. Тобто вже нездатний адекватно, так, як це робить буденна людина в своєму перманентному існуванні, реагувати на навколишній світ, сприймати самого себе та інших: бути соціально самодостатнім. Тією чи іншою мірою він ніби застрягає поміж світами, іноді при цьому виконуючи функцію провідника, віщуна або й пророка, часто доносячи «смертним» «волю небес», котру сприймає як одкровення потойбічного голосу чи видіння. Історія людства знає силу-силенну відповідних прикладів. Щоправда з великою часткою впевненості можна говорити лише про ті приклади, які мають за собою зафіксовану доказову базу у вигляді історій хвороби та медичних діагнозів. Під цю категорію потрапляють окремі «стовпи» філософії, зокрема Гегель, Ніцше, Кіркгард, цілком ймовірно, Фройд, Маркс, Ленін, Наполеон, Гітлер. Всі вони, як правило, виявляються «авторами» або «провідниками» різноманітних теорій, що захоплювали і довгий час утримували або й продовжують утримувати «уми» мас.

Між іншим, враховуючи це, варто замислитися над сутністю релігійних текстів, особливо іудо-християнської парадигми, як найпоширенішого в наш час і найагресивнішого стилю життя. Може виявитися, що всі «священні» тексти згаданої парадигми, включаючи Біблію, попри ймовірну закодовану у ній мудрість або й всупереч цьому, направлені або функціонально використовуються для своєрідного «закабалення» людських мас і управління ними, як стадом чи стадами овець під «орудюю» «добрного пастиря». Кричуща безглуздість як на ангажовану світом і мораллю буденну людину цього припущення може бути дещо

розхитана за допомогою двох своєрідних аргументів. По-перше, в Євангелії від Івана в самому її початку є знаменитий текст, котрий можна ідентифікувати як базис космогонії і водночас онтології: «Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог». В оригінальному тексті, котрий, як стверджують окремі дослідники, був написаний давньогрецькими гностиками, термін «Слово» позначався терміном «Λόγος». Цей термін широко використовується в синтаксисі сучасних мов, в т.ч. української для позначення низки понять: ідея, вчення, наука. Отож перекладаючи початкове речення Євангелія від Івана на сучасний лад, можна отримати цікаву формулу: світом управляють ідеї (вчення), адже «спочатку є Ідея, і Ідея є у бога, і Ідея є богом». Інакше кажучи, хто «штотхає» Ідеї (Вчення) в маси, той і є бог. А хіба Фройд не своєрідний бог для своїх прихильників і послідовників, які прагнуть сексуального розкріпачення або нічим неконтрольованою (тваринною) насолоди? Хіба Маркс, Ленін, Сталін, Мао Дзедун і іже з ними не боги для мільйонів злидених (духом) і обділених. Хіба засновники численних релігійних сект і різноманітних таємних організацій чи орденів не боги для своїх «вірних»? Невже переважна більшість церковних чи сектантських ієрархів (пастирів) не поводяться так, ніби вони небожителі і кожне сказане ними слово або проповідь є «перстом божим».

По-друге, як стверджують практики, всяке Знання саме себе захищає, оскільки «в руках» неготових до того, аби володіти ним, воно неодмінно перетворюється на руйнівної сили зброю. Причиною тому, окрім іншого, є егоїзм, як його розуміє буденна людина, тобто неконтрольована схильність і тяга соціальної істоти наслідувати звичку задовольняти свої потреби і забаганки, не зважаючи ні на кого і ні на що, окрім, можливо, власного страху. Хоча судячи з того, що світ заповонило насилля, а технології його втілення в практику за досконалістю, зокрема технічною, випереджають технології продукування життєвих благ, очевидно, окремі «крихти» знання все ж потрапляють до «рук» «страждених». Тому кожному індивіду, а це особливо стосується «безсрібників-піонерів» у сфері непізнаного та їх фанів, важливо замислитися над одним суттєвим моментом, що невтомно актуалізують люди Знання, зокрема Кастанеда: «Якщо хтось з'ясує запити твого его зі всіма його страхами, жадобою, заздрістю і іншим, і стане навчати тебе тому, як задовольнити всі твої жахливі претензії, – як ти вважаєш, яким буде результат?» (32, 41).

Питання радше риторичне, а проте варто зауважити, що в подібних випадках на індивіда очікують непоправні збитки. Він стає заручником колосально потужних сил Всесвіту. Однак і в цьому випадку «тестування на довіру» «потоїбічних сил» проходять зовсім мало. Ті ж, хто не витримують подібних контактів, знову ж таки, стають душевно хворими. Найчастіше шизофреніками, рідше параноїками, а правильніше – носіями цілого «букету» симптомів різноманітних психічних хвороб. Чим є психічні розлади, природно, науці достеменно невідомо, а отже рецептів зцілення практично не існує. Навіть потужні знахарі чи шамани безсилі в таких випадках. Водночас виявляється, що кількість явних і фактично необоротних психічних розладів постійно зростає. Виражено психічно хворою, тобто такою, що постійно перебуває під наглядом лікарів або позбавлена статусу дієздатності, щонайменше є кожна двадцять п'ята цивілізована людина. Саме цивілізована, оскільки представники племен, як виявляється, надто рідко бувають психічно хворими.

Не маючи змоги, ані збагнути природу психічних розладів, зокрема шизофренії, ані тим паче зарадити подібним розладам психіки, цивілізована частина людства під проводом все тих же «медіумів-контакторів» пішла звичним шляхом найменшого спротиву: вирішила «розслабитися і отримати задоволення». Тобто віднайти в шизофренії «позитивні» моменти, всупереч їх очевидній сумнівності або й безглуздості. Приміром, побачити в «загадковій хворобі ХХ століття» (105, 203) «неспростовні» ознаки цивілізаційного поступу людини, щоб не сказати духовного розвитку. Зокрема все частіше можна зустрітися зі своєрідними «шедеврами» «хитромудрості» людського розуму: «Я з великим переконанням кажу, що кататонія та шизофренія не хвороби, а перший фізіологічний засіб проти недуги» (14, 200). Ще далі в «возвеличенні» шизофренії за Станіслава Грофа і розкритті її «істинної» суті пішов «народний самородок» Петро Харченко, так би мовити, додумавшись до того, що «завзятий наступ шизофренії на людство... свідчить про спробу природи створити новий вид людини і вже тепер шизофреніки – одна з меншин людства» (105, 135). При цьому «під шизофренією часто розуміють групу хвороб, об'єднаних основною ознакою – розщепленням особистості, розщепленням психічної діяльності. Психіатри стверджують, що при розщепленні особистості в індивідуумі співіснують дві чи більше окремих субособистостей, які

почергово контролюють ідентичність і поведінку індивіда» (105, 206). Тоді як «під паранозєю розуміється хронічна душевна хвороба, що характеризується нав'язливими, на межі з маячнею ідеями – манією величі, манією переслідування і таке інше» (39, 15).

На противагу різноманітним здогадкам та припущенням представників науково-філософського підходу щодо проблеми психічного здоров'я і розладів, люди Знання стверджують, що «божевільні вигадують собі реальність взагалі без всякої завчасно поставленої мети. Вони породжують хаос із хаосу. Маги, на відміну від них, впорядковують хаос. Їх постійна глобальна мета полягає в тому, щоб вивільнити своє сприйняття. Маги не вигадують самі світ, котрий вони сприймають. Вони безпосередньо відчують енергію, а потім віднаходять, що сприймають деякий невідомий світ, що він такий же реальний, як реально все, що ми знаємо» (32, 46).

Інакше кажучи, різниця поміж божевільним і тим, хто звільнився від зумовленості буденністю або й присутністю інших, тобто на індивідуальному рівні спростував чи радикально трансформував зумовленість обставинами становища людини, полягає в способові та шляхах набуття відповідного стану. Шлях до просвітлення вимагає напруги і концентрації всіх зусиль та енергії, що належать індивіду. Просвітлення можливе лише як наслідок своєрідної, фактично цілеспрямованої практики, що вимагає від адепта стовідсоткової дисципліни та самовіддачі. Тоді як божевілля є радше результатом гри сил і обставин, що призводять до втрати індивідом здатності повноцінно і послідовно відтворювати буденний світ в процесі свого існування. Водночас божевільні не здатні ані довільно утримувати, ані довільно діяти в контексті або просторі чи умовах «нового», практично чисто суб'єктивного «світу», що його «збирає» або сприймає в індивідуальному порядку свідомість психічно хворого індивіда. Відтак, «проникнути» в світ божевільного жодній іншій людині, в т.ч. такому ж божевільному не під силу. Тому божевільні завжди самотні пілігрими в світі власних ілюзій. І навряд чи хоч щось спроможне зарадити їхній самотності, поневір'ям або дивним мандрам, окрім смерті. Вона єдина позбавляє їх їхньої ж буттєвої ноші.

Щодо різниці поміж буденною та душевно хворою соціальними істотами, то її досить виразно зафіксував російський дослідник Г. Крохалев, дійшовши думки, що «Здорові люди бачать уві сні те, що

хворі – вдень. І навпаки: те, що бачиться хворим наяву, здорові можуть бачити уві сні» (105, 203). Останнє, між іншим, є яскравим прикладом того, що навіть не маючи можливості бачити реальність як вона є, уважна і наполеглива людина все ж здатна опосередковано встановити суть ситуації, осмислюючи все те, що відкривається їй в буденній практиці. А відтак, виробити механізми та запобіжні заходи, які б дозволяли, якщо й не стовідсотково забезпечити, то хоча б звести до мінімуму ймовірність душевних розладів. Наразі сучасний світ має справу лише з окремими відголосками відповідних набутків наших пращурів у вигляді традицій, обрядів, різноманітних пересторог, втілених в легендах, переказах та притчах. До того ж, сучасники здебільшого схильні ідентифікувати «голос мудрої давнини» не як залишки глибинного знання, фактично безцінного в наш час засилля утилітаризму і невігластва, а як своєрідні примітивні версії народної творчості. Саме тому «мудрість пращурів», між іншим, виявляється абсолютно недієвою щодо цивілізованої істоти, адже сучасна людина запосілася на симбіозі іудо-християнської догматики та ідей раціоналізму. І це не зважаючи на те, а може й в результаті того, що і догматика, і раціоналізм кооптували у власний контекст мудрість давнини, щоправда попередньо перекрутивши на власний штиб.

Приміром, у наших пращурів був розроблений цілий механізм забезпечення людини від того, аби в її свідомість непоміченими проникали неорганічні істоти і «диктували» власну волю або просто паразитували. Основний акцент в цьому випадку робився на стримуванні «прогресу» розпусти, особливо сексуальної, адже всяка розбещена людина перетворювалася на легку здобич енерго-інформаційних паразитів, зокрема тих, які прийнято ідентифікувати як парасексуальні істоти. Відповідно, найбільш розбещувальним началом, котре чи не найтяжче піддається стримуванню, а тим паче контролю, є сексуальний потяг або хіть. Остання, знову ж таки неспростовно поєднане, з сексуальними фантазіями, котрі навіюються, як правило, неорганічними істотами, а не породжуються свідомістю самого індивіда. Зокрема в контексті вчення Дона Хуана, «коли вони [прості люди] думають про світ-двійник, вони починають займатися різноманітною розумовою мастурбацією, але їм ніколи не спадало на думку, що джерело їх фантазій знаходиться в підсвідомому знанні, котре є у всіх нас: ми не одні» (32, 316).

Таким чином, вивільнення з-під гніту власної сексуальності, розширення меж сприйняття, блокування всіляких спроб неорганічних

істот «поживитися» нашою енергією, шляхом вклинювання в нашу свідомість або провокуванням стану афекту, особливо жаху чи паніки, це співзалежні речі. Досягнення успіху хоча б в одному зі згаданих напрямків не можливе без просування, так би мовити, по всьому фронту «боротьби» індивіда за позиції власної ідентичності.

Аскеза та імпотенція як способи опанування сексуальних поривань

Інтуїтивно або з глибин джерела давньої мудрості сучасній людині доступне усвідомлення дійсної суті сексуального стримування. Принаймні, його практичної сторони. Однак таке усвідомлення не витримало шаленого тиску невігластва цивілізованої істоти і зазнало суттєвої трансформації. Як наслідок, сучасна людина найчастіше має справу з пустими витівками вдаваної цноти, котрі не те, що не дають жодної користі людському тілу чи духу, але найчастіше згубно впливають і на «практиків», і на людську спільноту в цілому. Адже в контексті сьогоднішніх реалій умовно добровільне сексуальне стримування або аскеза відзначається радше показовим характером, аніж поєднується з відповідними намірами та практикою. Тому всякі публічні, точніше, вчинювані про людське око спроби набути «вічні дари» внаслідок «стягання» духу цноти, поєднані, як правило, з чернецтвом, здебільшого мають під собою абсолютно іншу, аніж заявлена, основу. Приміром, «за мурами» монастирів знаходили прихисток ті, кого з тих чи інших причин світське життя виявлялося менш комфортним, аніж розмірене життя за внутрішніми правилами «закритої акціонерної спілки». Очевидно, це був, є і залишиться надалі найбільш дієвим банальний мотив «високих» поривань «служити богу». Отож не дивно, що насправді в монастирях часто коїться дещо інше, аніж щире практикування зцілення душі та укріплення духу в постійному посту і молитвах, а саме вдавання до плотських насолод в рафінованому вигляді, зокрема сексуальних. До того ж досить часто сексуальні зносини, котрих принципово не повинно бути відповідно до заявленого публічно стилю чи способу чернечого існування, вирізняються ще й своєю, так би мовити, «оригінальністю», бо ж виходити доводиться з наявної ситуації. А остання надто рідко ось так от просто буває сприятливою для природного задоволення тієї ж таки природної потреби. От і мусять «відлюдники» або ж «сподвижники

духу» щось таке собі вигадувати, аби задовольнити неконтрольовані ними поривання власної плоті або й власних фантазій, а точніше чогось такого, що буденна людина звикла іменувати сексуальним потягом. І через те найчастіше трапляються досить пікантні, як на обивателя, речі за мурами монастирів або й поза ними, бо коли душа прагне «свята», то що вже її може зупинити? Приміром, Олесь Ульяненко в своїй книзі «Знак Саваофа» не поскупився на фарби, аби передати всю неоднозначність з присмаком нищості чернечого життя в «котлі» московської церкви: «Один мій знайомий священник весь час спілкувався з Богом. Майже на ти, як ото буває. Він дійшов високих ієрархій, і в нього почала гнити простата. Йому заборонялося мати жінку. І він дозволив собі стати гомосексуалістом, таким робом у своїй свідомості вирішив проблему. Але чи розрішив Бог його проблему, не відомо» (91, 49). Та й кого, те особливо хвилює?

Між тим, такий чи подібний розвиток подій, пов'язаний з процвітанням сексуальних перверсій в закритих людських групах чи конгломератах, як то в'язниця, армійські казарми чи монастирі або церква в цілому, вже ні для кого не є особливою новиною. Принаймні для тих, хто має щастя не бути фанатом, зокрема релігійним або ж церковним. І все ж, масове усвідомлення справжньої суті «усамітненого» стилю життя автоматично кидає тяжку тінь на саму ідею сексуального стримування, і разом з тим підриває довіру буденної людини до ідеї сексуальної виваженості та поміркованості. Адже, коли виявляється, що щось дозволено одним або вони його безкарно практикують, то це створює прецедент майже нездоланної спокуси «ризикнути» самому. І в такий спосіб хоча б номінально долучити себе до числа «обраних», точніше безкарних. В той же час, коли справа стосується істинних монахів чи священників, то «вони не лише виявляються, як правило, повними, але ще й ніколи не ослаблюють себе статевими актами» (30, 97).

Суть ідеї повноти відповідно до вчення Дона Хуана полягає в тому, що «повна людина – це та, в якій ніколи не було дітей. У неповній людини є отвір в її животі» (30, 46). Таким чином, виявляється, що народжена батьками дитина бере для себе частину «світимості» батьків, аби сформуванню основи під власну «світимість». Світимістю, очевидно, є енергетичне тіло або ж енергетичний кокон людини. І воно чи він не формуються та розвиваються відповідно до доступної для нашого спостереження закономірністю біологічного розвитку. Принаймні, не

підлягають звичному для нас поняттю кругообігу біологічної маси в природі. Тому, радше за все, аби народитися, дитина мусить частину «світимості» відщипнути у своїх батьків, інакше їй більше ніде запозичити «шматочок сонця», оскільки «ми є шматочками сонця. Саме тому ми – істоти, котрі світяться» (30, 55). А якщо так, то, цілком ймовірно, що колосальне нарощування чисельності людського роду неодмінно тягне за собою енергетичне ослаблення представників нових поколінь. Адже, якщо припустити, що від початку часів з'яви на світ людини «шматочків» сонця було певна визначена кількість, то в процесі нарощування кількості індивідів щось таки мало відбуватися з «сонячною матерією». Або ж дробилися цільні шматки на менші. Або зводився до мінімуму запас «сонячного матеріалу» в плодючих батьків. А, наймовірніше, і те, і інше водночас.

З іншого боку, для того, аби розраховувати на подолання певної межі за умови збереження власної неодмінно трансформованої ідентичності, а не бути розпоросеним у Всесвіті, людина мусить бути цільною. Тобто, «аби увійти в інший світ, потрібно бути повним. Щоб бути магом, необхідно мати всю свою світимість: ніяких отворів, ніяких латок і все вістря духу. Тому маг, котрий пустий, має відновити повноту» (30, 52). Для цього йому необхідно «викрасти назад це вістря» (30, 53) у своїх дітей, очевидно, автоматично позбавивши їх навіть потенції стати «магом» або «ввійти в царство боже», таким чином прирікши на буденне проживання з наступним безперспективним кінцем. В іншому випадку, діти є причиною онтологічно безпорадної ситуації батьків. Проте, «така [їх] доля. Хлопчик викрадає більшу частину свого вістря у батька, а дівчинка – у своєї матері. Люди, котрі мають дітей, могли б сказати, коли б вони не були такими впертими, що в них чогось не вистачає» (30, 52).

Судячи з того, що діти відрізняються від дорослих найочевидніше своєю безпосередністю і багатством мрій, цілком ймовірно, вістря духу є чимось, що поміж іншим відповідає за життєву активність, а головне – мобільність людини. Дитина, так би мовити, легка на підйом, тоді як доросла людина практично намертво прив'язана до власних інтенцій та набутків. Остання живе під тиском ідеї про те, що їй є що втрачати, а отже вона постійно мусить піклуватися про те, аби вберегти і в міру можливого примножити набуте «потом і кров'ю». Щоб з часом, як правило, залишити все те у спадок «невдячним» нащадкам. Так при-

ховується реальна причина протистояння між батьками та дітьми: діти відбирають у батьків потенцію «бути», тоді як батьки, відчуваючи, але не визнаючи цього, знаходять причину непорозуміння в банальній нібито невдячності. Під «омофор» невдячності підводять все, що заманеться: від небажання дослухатися до «добрих» порад аж до відмови від спілкування взагалі. Проте порозуміння і адекватна оцінка ситуації батьків наступає згодом, коли у дітей з'являються свої діти і вони потрапляють у ту ж безодню безнадійності, що і їхні батьки, підштовхуванні традицією або ще чимось до круговерті бездумного розмноження.

Відповідносексуальнестримування, свідомавідмовавідсексуальної практики та відсторонення від штучно стимульованої потреби в продовженні роду несе в собі перспективу набуття своєрідного стану «пробудженості», «святості» абощо. Але виключно свідома, оскільки притягнута за вуха практика насильницької відмови нібито вольовим способом навряд чи є хоч на крихту позитивною. Така ситуація зумовлена зокрема тим, що «ні пригнічення бажання, ані угода йому ні до чого доброго не ведуть. Перше не дає сили розвинутися, друге – бездарно її розпорошує. І в тому, і в іншому випадкові людина програє, оскільки втрачає можливість накопичити вільну енергію і усвідомлено нею скористатися» (49, 92). До того ж, «самообмеження – найгірший і найзлостивіший вид індульгування. Діючи таким чином, ми спонукаємо себе вірити в те, що вчиняємо дещо значуще, майже подвиг, а насправді лише ще більше занурюємося в самолюбвання, створюючи підстави для самолюбства і відчуття власної поважності» (33, 8). Останнє, мабуть, таки стало каменем спотикання для помітної частини з-посеред цілої армії різних конфесій ченців, котрі так і не спромоглися віднайти або дозволити собі «віддушину». Особливо це стосується тих, хто вогнем і мечем боровся за, так би мовити, чистоту віри або чистоту духу, потураючи власній «величчю» і водночас йдучи на повідку у глибокого розпаду в парі з оскаженілим жаданням помсти за свій стан розпуки усім, хто потрапить під гарячу руку.

Тож «дорости» до свідомої асексуальності виявляється справою досить і досить клопіткою, якщо взагалі досяжною для цивілізованої істоти. І все ж «непохитний намір і настійлива практика здатні творити дива. Адже всі ми – воістину дивні істоти, яким до снаги будь-які піднесення» (49 111). Щоправда для переважної більшості мандрі на шляху до самого себе якраз і завершуються на згаданій або подібній

високій ноті онтологічного оптимізму, так і не розпочавшись у реальному житті. А все тому, що для початку, вирушаючи в незвідану «путь», людина мусить спершу відмовитися хоча б від частини зайвого, принісши його в жертву власному наміру, пам'ятаючи, що «головна функція жертви – це знову скласти до купи (самадха) те, що було роздрібнено in illo tempore» (17, 374). Однак, ставши невиправним споживачем, заклопотана істота, здається, втратила здатність жертвувати. Дійсно жертвувати, а не ділитися частиною набутого, аби набутти ще більше або «побалувати» власну пиху.

Що ж до набуття стану асексуальності, то як свідчать практики, необхідно для початку вичерпати в собі мотивувальне джерело сексуального потягу, наприклад, довівши сексуальні зносини до рівня майстерного або й довершеного виконання. Іншого шляху, очевидно, не існує. Принаймні, на переконання Пітера Келдера, «існує лише один-єдиний шлях опанувати найбільш потужний і норовливий аспект сили в людини – її сексуальну енергію, що проявляє себе за посередництва будь-якої пристрасті – найбільш непереборного з людських бажань: максимально розвинути її, а потому піддати трансмутації» (49, 92). В цьому випадку, цілком ймовірно, йдеться про розвиток людиною в собі майстерності і через неї довершеності. Адже справді майстерну людину вже не цікавить жоден результат – в його якості вона більше не сумнівається жодним чином, – а лише процес. Майстерна людина сповна віддається процесу. Вона живе ним, вона зливається ним. На якийсь час вона сама стає процесом, щоб після завершення одного, зануритися в інший. Врешті-решт, людина починає «текти» і мінятися не змінюючись. Однак процес сексуальних зносин сам по собі є чистою механікою, в котрій відсутня хоча б краплина натхнення, хоча б натяк на поринання в течію Буття. Але для буденної людини, зацикленій на рефлексії, навіть ідея плинності Буття сама по собі пуста, не говорячи вже про переживання зануреності в потік енергій Всесвіту. Тому для неї цінність будь-якого процесу в т.ч. і сексуального якраз і криється в результаті чи низці результатів, від задоволення буденної цікавості, до віддання належного, а точніше лівової частки уваги власній писі або потребі постійного підтвердження власної «боєздатності».

І тут життя або ж сама свідомість чи тіло людини роблять своєрідний «реверанс» насамперед вбік тих, хто особливо надмірно переймається власною сексуальною «міццю» – індивід постає перед

фактом імпотенції, якщо це стосується чоловіка, або фригідності, коли мова заходить про жінок. До того ж «фактично, людина – єдина тварина, котра стає імпотентом. Тривожність створює імпотентів» (68, 95). В такий спосіб з людиною трапляється дещо, що, по-перше, спонукає її замислитися в міру своїх можливостей над стилем свого життя. Принаймні вивільняється значна частина оперативної уваги, до цього концентрованої на пошукові способів задоволення сексуальних бажань або безпосередньо на сексуальних фантазіях і поєднаних з ними переживаннях, надіях та очікуваннях. По-друге, дозволяє зекономити рештки енергії і перенаправити їх на залагоджування не лише поточних, але й нагальних потреб, приміром, на боротьбу з хронічною або життєво небезпечною хворобою. Звичайно, останнє не завжди трапляється, оскільки іноді індивіди замість того, аби схаменутися, пускаються на всі заставки: від алкоголізму до переродження в маніяка або ж невинного фаната, що, між іншим, з позицій чистої свідомості те ж саме.

Відтак імпотенція та фригідність – це зовсім не вирок життя чи долі, це не природна неминуха річ, через яку має рано чи пізно пройти практично кожний індивід, принаймні, коли досягне певного віку. Це лише реакція організму та/або свідомості на стиль життя. Тому дійсних або невинних імпотентів не існує як і фригідних жінок. Існують лише ситуативні. Інакше, якби окремим індивідом була вичерпана вся його сексуальна енергія, що стоїть, окрім іншого за збудженням і потенцією, він просто виявився б «знеструмленим», тобто на грані життя і смерті. Але ближче до смерті, адже «в дійсності імпотент – це велика рідкість. У (такої людини) немає енергії, яку можна трансформувати, і немає енергії, щоб трансформуватися самому» (68, 95). Однак, на практиці виявляється, що імпотенти зовсім не збираються накладати на себе руки, а іноді напівжартома-напівсерйозно заявляють про те, що з настанням імпотенції вони отримали чудову нагоду подивитися на світ широко відкритими очима, на відміну від споглядання навколишнього і себе через шпарину власної хіті. Щось подібне трапляється і з жінками, котрі переступили поріг клімаксу. Як стверджує Сімона де Бовуар, «жінка нарешті почувається звільненою від тяжких обов'язків самиці. Часто ця фізіологічна незалежність проявляється у поліпшенні в жінок здоров'я, врівноваженості, бадьорості, яких раніше їм бракувало» (81, 52).

Таким чином імпотенція та фригідність є своєрідним прототипом асексуальності, хоча й практично недієвим, адже «опустившись»

до такого «діагнозу», індивід навряд чи має в своєму розпорядженні необхідну енергію, а разом з тим натхнення і намір, аби розвивати в собі, так би мовити, надлюдські можливості. Інакше кажучи, якщо людина не стала на шлях духовного росту або не обрала шлях воїна до того, як її природна потенція стрімко піде на спад, їй залишається лише пожинати «врожай», «вирощений» за прожите раніше. На неї чекає найлютіший ворог людини – старість.

ПРОЯВИ СЕКСУАЛЬНИХ СМАКІВ, НОРМА І ПАТОЛОГІЯ



Суть норми та патології, особливості ідентифікації сексуальної природи людини

Патологія – це цілковита протилежність тій хвилі енергії свідомості, котра необхідна для набуття свободи.
Карлос Кастанеда

В якийсь момент свого існування людина зрадила сама собі. Вона вилучила себе з Космосу і перемістила в штучний простір культури, аби з часом загнати себе в глухий кут цивілізації. Це спричинило невідворотне покарання. Сучасна людина стала глухою і сліпою. Все що їй залишилося – це здатність бачити або сприймати в цілому те, у що вона вірить, або те, що вона готова сприймати. Все решта для неї не існує, оскільки не може існувати принципово. Різницю ж між сприйнятим на віру і тим, що дається взнаки, однак знаходиться поза межею буденного сприйняття або антропологічного бар'єру, заклопотана істота здебільшого схильна ідентифікувати як прояв «гри» бурхливої уяви чи фантазії.

Природно, що перемістивши себе в світ штучного існування, людина автоматично призначила себе на посаду «директора бази» – вінця природи. Відповідно під своє становище вона вибудувала низку метатеорій, на зразок іудо-християнської парадигми, призначенням яких було і залишається відтворення логічно вималюваної картини світу. «Картини», котра на відміну від славнозвісного портрета Доріана Грея, навпаки ніколи не старіє, хіба що зазнає перманентного «косметичного марафету». Тоді як її «штрихи» і водночас репрезентанти, тобто буденні заклопотані істоти, постійно старіють і безповоротно розпорюшуються у Всесвіті. Тож складається стійке враження про те, що покликання кожного окремо взятого індивіда тільки в тому і полягає, щоб, всотавши в себе від народження звичну для буденної людини картину світу, зберегти її ціною власного існування і передати своїм нащадкам. Таким чином, штучний простір цивілізації може виявитися нічим іншим, як сильцем для людини, в яке потрапляє кожен, хто приходить в цей світ з моменту свого народження, і сам же, не відаючи того, наставляє на своїх нащадків.

Природно, що подібне, нехай навіть припущення, абсолютно неприйнятне для соціалізованої істоти, адже, будь воно актуальним

для неї, вона щонайменше задалася б питанням пошуку шляхів виходу з такого дивного становища. В житті ж повсякчас виявляється і проявляється тотальна байдужість заклопотаної істоти до всього, що безпосередньо не стосується задоволення її найелементарніших потреб і найпримітивніших побажань. Відповідно, буденна людина «зрослася» з ідеєю буденного світу, оскільки осмислений і фактично безповоротний вихід за межі обмеженого сприйняття і загальнопоширеного ототожнення – це радше здобуток, аніж доля надто обмеженої кількості індивідів. До того ж, ідея буттєвої спорідненості зі звичним світом виявляється для заклопотаної істоти абсолютно невідчужуваною, бо саме відчуження неодмінно поєднане зі своєрідною «смертю» її «Я». Однак навряд чи хоча б коли-небудь існував один індивід, котрий був би налаштований добровільно відмовитися від власної ідентичності або неповторності, надуманої цілісності, ілюзорної екзистенції абощо, тобто того, що асоціюється з «Я». Тому з-посеред решти причин згаданого буттєво скрутного становища людства, мабуть, не останнє місце належить досить прикрому факту, на який постійно звертають увагу практики. А саме: «Надто тяжко досліджувати себе чесно, адже ми, як люди, на винятковому рівні здатні до самообману» (49, 45).

Суть самообману полягає, очевидно, в тому, що людина таки дійсно схильна говорити на чорне біле, тобто спотворювати факти аж до їх протилежного, вдаючись до надання вигаданому або ж надуманому статусу реального, а реальне ідентифікуючи як містичне чи й продукт чиєїсь хворої уяви. Водночас людину перестала цікавити істинна суть речей і явищ, а лише їх ціннісні та/або функціональні аспекти, тобто, що корисного вона може з них мати. Саме тому глибинну суть давньогрецької мудрості, зведеної до короткої сентенції «людина – міра всіх речей», в цивілізованому світі знівельовано до рівня чистого споживацтва: цінність будь-чого як і його суть або щонайменше функціональне навантаження визначає людина.

Насправді ж, просуваючись в руслі мудрості практиків, людина набуває статусу міри всіх речей лише тому, що людство в цілому має властивість специфічним чином відображати реальність, перетворюючи її в масово знайомий світ. Тобто, ані буденна людина, ані людство в цілому не відображають в свідомості чи громадській думці безпосередньої взаємодії з реальністю або реального стану речей як він є. Насправді, в своїй свідомості людина за посередництва синтаксису, проявленого у мові, відображає лише картину світу внаслідок постій-

ного «проговорювання» або безперервного потоку думок. І саме тому вона виявляє себе відмежованою від реальності, замкненою в локальному світі власного синтаксису, де, природно, вона «править» бал. Тобто і є мірою всього або, м'якше кажучи, свідомим, а часто й активним конституентом сущого. А відтак визначає, що є або має право на існування в її звичному світі і в якому саме вигляді чи модусі, а що принципово недопустиме.

Йдучи на повідку у згаданій щойно властивості, людина автоматично призначає себе авторитетом у питанні норми та патології, допустимого і недопустимого, бажаного і небажаного. Відповідно, нормою для неї виявляється все, що якимось чином відповідає враженням про допустимий або «правильний» стан будь-чого. Патологія перекидає собою решту. Таким чином норма виявляється не результатом прямого знання суті речей, явищ чи процесів, а навпаки, відсутності у людини можливості сприймати суть чого завгодно, як вона є, та схильності підмінювати недоступні знання спродукованими враженнями.

В цьому контексті норма і патологія сприймаються як два протилежних способи існування або тривання чогось. Норма – прийнятний, бажаний, виправданий, необхідний; натомість патологія – негативний, загрозливий, результат кари або наслідок відступу від правил і табу. Але якщо вийти за межі стандартного трактування норми і патології, то може виявитися, що в реальності не існує ні того, ні іншого. Є лише завжди динамічний стан рівноваги, за якого зміна на рівні елемента чи відносин в системі спричиняє зміну на рівні і всієї системи в цілому, і її окремих елементів та відносин між ними зокрема. Небажані ж прояви відповідних змін, доступні сприйняттю і осмисленню буденної людини, є лише ознакою певної динаміки і вектора змін, властивих системі в цілому. Найпростіший, масово поширений і завжди актуальний приклад цього пов'язаний зі здоров'ям людини. Хвороби, часто хронічні або й невиліковні є результатом стилю життя самого індивіда. Цей стиль визначається життєвими установками індивіда, його цінностями та пріоритетами. Так, індивід котрий дбає про власну духовність, що з позицій чистої практики означає турботу про власний енергетичний потенціал та його чистоту, як своєрідний «побічний» ефект має завжди добрий тонус, гарний фізичний стан, чудовий емоційний заряд, світлу пам'ять і чистий розум тощо. Навпаки, коли індивід захоплюється реалізацією лише одного або декількох аспектів свого існування, а ще гірше – жодного, тонує в багні зневаги

до самого себе і навколишнього світу або тотального розчарування і смутку, він швидко «знеструмлюється», перетворюючись в «букет» проблем і хвороб – таке собі «ходяче лихо».

Між тим, його хвороби, психічні і нервові розлади, емоційна нестабільність, депресивний, маніакальний або їм подібні стани, синдроми алкоголізму чи наркоманії, сексуальні «вибрики» або що з позицій реальності не є патологією, а лише результатом і проявом його цілісної ситуації. Взагалі, реальність не знає патології. В тому числі, природа людини не знає як патології, так і норми. Вона лише містить у собі всі можливі припустимі і неприпустимі модуси існування людини. Принаймні, так стверджують практики, зокрема Кастанеда. До подібної думки схиляє саме життя, якщо тільки до нього поважно і спостережливо ставиться сама людина.

Зокрема, відповідно до оповіді Дона Хуана, давні мексиканські маги «помітили дві речі. Перша – точки збірки людських істот можуть змінювати своє місце розташування. І друге – за умови перебування точки зборки в звичному положенні сприйняття і усвідомлення людини, індивіди, за якими проводилося спостереження, формували враження нормальних, судячи з їх поведінки, суб'єктів. А от за умови зміщення точки зборки і с'яйва довкруг неї зі звичної позиції, поведінка суб'єктів, котрі підпадали під спостереження, виявлялася незвичною аж до дивного, що видавалося підтвердженням наявності змін в їхній свідомості разом з певною трансформацією їхнього способу сприйняття» (29, 7). До того ж, «чим більше зсувається точка зборки зі свого звичного положення, тим більш дивною стає поведінка індивіда, що, вочевидь, впливає із незвичності усвідомлення і сприйняття» (29, 7).

Іншими словами, звичне для буденної людини сумісне з нормою, тоді як всяке відхилення від звичного або традиційного – якщо й не сама патологія чи збочення, то явна претензія на них. Відповідно всяка патологія чи норма є результатом встановлення відносного факту. За точку відліку береться еталон як результат мовчазної змови чи згоди спільноти. Цей еталон в його безмежній модифікації фіксується в просторі громадської думки під грифами норм моралі, етики, наукових постулатів і констант або що. Водночас кожен окремо взятий індивід, якби якимось чином він виявив себе цілком ізольованим від тиску громадської думки або антропологічного шуму, свій стан та/або ситуацію, відкриті в процесі (само)рефлексії, неодмінно ідентифікував би як єдино можливі, тобто абсолютну норму. Практично те ж можна

сказати про всякого з позиції спільноти психічно хворого чи розумово відсталого індивіда абощо, котрий схильний сприймати себе як цілком нормальну істоту, особливо, якщо він себе не знав і не знає іншим. А все тому, що точка зборки і вона ж, очевидно, основа самоідентифікації або реальне «Я» таких індивідів, переважно фіксована в позиції, що відповідає певним сталим проявам фізичної і душевної організації індивідуальної цілісності людини. І ця позиція помітно відмінна від позиції, в компактному районі якої зафіксовані точки зборки все ще критичної маси представників людства.

Іншими словами, буденні люди, попри надуману унікальність і неповторність кожного окремо взятого індивіда, так легко знаходять порозуміння поміж собою, принаймні в просторі корпоративної культури, тільки тому, що вони вирізняються майже ідентичною основою самоідентифікації. Такою ситуацією цивілізоване людство передусім має завдячувати вихованню як безперервному процесу формування, корегування і контролю за людською ідентичністю. І лише ті, хто за якихось причин чи обставин виявляються тією чи іншою мірою несприйнятливими до стандартного процесу виховання, несуть на собі відбиток явної неповторності індивідуальної ідентифікації. Щоправда розпізнати цю неповторність буденна людина не спроможна, оскільки позбавлена можливості безпосереднього сприйняття. А те, що відкривається її обмеженому сприйняттю, ідентифікується як патологія – відхилення в розумовому, фізичному чи психічному розвитку, і, як наслідок, в проявах девіантної поведінки. Відповідно, в повсякденному житті буденна людина має справу з маніяками, одержимими, перелюбниками абощо. Значно рідше з «блаженими». Всі вони так чи інакше піддаються соціальній ізоляції або обструкції. При цьому, за джерело всякої девіації прийнято вважати, як правило, зовнішні або незалежні стосовно її індивідуальної ідентичності чи вольового начала джерела, починаючи від генетичного коду і завершуючи «втручанням» злих демонів чи духів.

Насправді ж, всяка ймовірна особливість самоідентифікації і індивідуального позиціонування закладена в самій людині відповідно до її природи і поєднана з властивістю (само)усвідомлення. Тобто кожен індивід завжди певним чином фактично свідомо причетний до того, чим він є, ким або чим себе ідентифікує та як організовує власну активність. Щоправда для переважної більшості заклопотаних істот усвідомлений вибір самих себе починається і водночас завершується нерефлексованою мовчазною згодою: індивід покійно приймає себе таким, яким його

ідентифікує оточення і не вдається, як правило, до жодних дій, аби переломити ситуацію корінним чином. В такому разі, складається на те, що людська спільнота або те, що стоїть за нею як цілісним дієвим феноменом, постійно формує і реалізує своєрідне «екзистенційне замовлення» або «попит» на різного роду прояви індивідуальної ідентичності. Найбільш чисельним попитом, природно, користуються посередні індивіди, що в масі своїй складають стабілізаційну основу людства, потужний резервуар біологічного матеріалу і акумулятор культурної ідентичності. Однак для свого функціонування в тому вигляді, як ми його собі відкриваємо, суспільство завжди потребує певної кількості індивідів з очевидною своєрідною поведінкою та індивідуальними ознаками і властивостями, котрі буденна людина неодмінно сприймає як девіантні або патологічні. Між тим, величезний, практично безмежний арсенал потенційних «девіацій» закладений абсолютно в кожній без винятку людині, оскільки «на обох краях людської смуги еманцій знаходиться величезний склад покидьок – необмежена купа людського сміття. Це досить приголомшливий зловісний склад. ...На правому краю ми зустрічаємося з безкінечними видіннями фізичної діяльності, насильства, вбивств, чуттєвості. На лівому ми знаходимо духовність, релігію, бога» (31, 52-53). Щоправда, знову ж таки завдяки невловимій силі «виховання» абощо переважна більшість людства залишається посередніми істотами, тобто такими, точка зборки яких перебуває десь посередині людської смуги еманцій. І якщо вона зміщується під тиском якихось обставин, наприклад, потужної емоції чи переживання, то лише на короткий проміжок часу і, як правило, досить не суттєво, аби не мати змогу повернутися в звичне місце. Інакше індивіди під дією стимулюючого начала (стрес, наркотик, специфічні практики) неминуче входили б в «царство» божевілля з надто мінімальною перспективою повернутися до буденного способу життя. І таке «помутніння» чи «просвітлення» розуму було б лише справою часу.

Очевидно, тежсаместосується, до речі, проблеми сексуальних норми та патології. В першому наближенні це відносні константи, прив'язані до культурних особливостей організації процесу функціонування спільноти. Приміром «до появи Біблії світ розглядав сексуальність тільки відносно розрізнення в поведінці активного та пасивного партнера» (106, 27), тоді як іудо-християнство внесло свої радикальні корективи в специфіку розуміння сексуальності. Зокрема з позиції «істинних» або «ревних» християн, до речі, без огляду, як правило, на конфесію

абощо «секс допустимий лише в певний час і у відповідності з планом Господа. Заснований на плані Господа, сексуальний інстинкт є потужним джерелом життя і єднання двох істот. Поза планом Господа він набирає руйнівної сили, стає джерелом жорстокості, збочень і смерті» (53, 11). При цьому «викривлення сексуального потягу найчастіше проявляється зміною його спрямування на осіб власної статі (гомосексуалізм)» (40, 51). І все ж, навіть найбільш ортодоксальні християнські «просвітителі» та «пастирі» мусять усвідомлювати, що «сексуальні збочення почалися не в 20 столітті; це почалося з падінням Адама і Єви. Але зараз це настільки мерзотно і жахливо, як було в дні Содому» (53, 124). Водночас попри демонстративну словесну «цнотливість» іудо-християнських «поводирів» та «правильність» базового контексту парадигми виявляється, що «основа іудаїзму Талмуд місцями надто непристойна книга» (39, 315). А це нашоухе на досить таки крамольну як на релігійних бонз, «діячів» чи «вірних» мирян думку, підтверджувану самим життям та життєвою мудрістю: ті, хто ніби покликані дбати та/або боротися за непорочність і цноту в масах, найчастіше виявляються самі потужним джерелом різноманітних оковирних діянь і вчинків. Не даремно ж в народі побутує приказки про тих, хто кричить, аби тримали злодія. Однак різномасті «крикуни» є такими ж заручниками власного невігластва як і будь-яка інша посередня або буденна людини. Вони така ж частина «замовлення» як і решта. А сексуальні смаки і схильності виявляються своєрідними досить потужними регуляторами поведінки і позиціонування окремих індивідів та функціонування спільноти в цілому. Відтак не індивіди обирають собі вподобання, а саме життя абощо диктують їм їхні сексуальні пристрасті, як і способи та специфіку ставлення до сексуальності та шляхів її прояву і реалізації. І лише ті, кому до снаги побороти в собі пристрасті, зокрема статі асексуальними, стають самодостатніми: перед ними відкривається перспектива довільного зміщення власної точки збірки або маніпулювання власною ідентичністю у згоді з потоками подій і енергії у Всесвіті.

На побутовому рівні опанування індивідом пристрасті і набуття можливості довільно обирати виглядає приблизно так: «Якщо людина віднайшла свій шлях, свій стиль, своє життя, тоді сексуальні проблеми зникають» (68, 96). А разом з тим зникає всяка схильність до патології чи норми, оскільки індивід вже більше не підлягає безпосередньому диктату надіндивідуального начала, будь-то спільнота, рід абощо. В такому разі проявляється дійсна суть патології з позицій самого

життя або й Буття та безпосередньої практики: «патологічність – це повна протилежність тій хвилі енергії свідомості, котра потрібна для набуття свободи. Патологічність змушує магів губити свій шлях і заглиблюватися в заплутані, темні присілки невідомого» (31, 356).

Тому в завершеному варіанті не існує жодної іншої норми чи патології як ті два напрямки екзистенційного становлення, що відкриваються перед кожним індивідом: або шлях до набуття свободи, або шлях в нікуди, сповнений потурання різноманітним витребенькам і бажанням. А отже, якщо якомусь індивідові належить на своєму шляху до свободи або до самого себе чи до свого єства, а це неодмінно шлях серця, пройти через хашчі спокус і випробувати на собі тиск відносних патологій, в тому, цілком імовірно, є вищий сенс. І індивід має не оступитися, не втекти з поля бою, а пройти з гідністю випробування. Хто б і що не говорив, хто б і що не равав чи пророчив. Хто б і чим не закликав. Інакше на нього чекає болото посередньої безодні. Адже як сказано в Новому Заповіті устами Христа, хто збереже душу свою заради нього, той її втратить. Хто втратить душу свою заради нього, той її врятує. Іншими словами, хто наважиться постати обличчям перед незвіданим, ризикуючи всім, а головне власним «Я» та переконаннями, той має шанс відкрити для себе простір власної цілісності – віднайти в собі Творця. Ті ж, хто вперто чіпляються за догмати і букву, жертвуючи змістом. Хто дивиться зовні і ніколи не звертає погляд у власне серце, бо те нібито сповнене спокус. Хто ревно береже власну віру і йде широкими стежками до вдаваної істини, від самого початку свого шляху схибив. Він втікач. І його призначення – творити масу. Бути перепонуою, піском, багном, ямою на шляху подорожніх. А далі забуття!

Функціональне навантаження моралі, етики, інших регуляторів людської активності

Певно, кожному суспільству час від часу
потрібен свій Божественний Божевільний,
що може дозволити собі геть усе,
щоби своєю волею звільнити інших.

Ірена Карпа

В народі кажуть: вік прожити – не дощову годину перестояти. Мабуть жодній людині не дано легко і невимушено прожити своє життя від початку і до кінця, а головне, чітко усвідомлюючи, що відбувається

повсякдень. Насправді, життєвий шлях невпинно втікає з-під ніг у подорожнього, гублячись посеред примарного минулого, перетікаючи в історію. Водночас життєвий шлях ніколи не можна простежити до горизонту майбутнього, бо майбутнє недоступне для споглядання. Раціональній істоті відкривається лише його примара: проєкція осмисленого минулого інших на перспективу існування конкретного індивіда.

Коли ж придивитися до пройденого, то воно найчастіше виявиться рясно всіяним друзками розбитих мрій, нереалізованих очікувань чи надій, а надто – камінням різноманітних випробувань і спокус, часто зрошених сльозами розчарування. І все ж чи не найбільше клопоту завдають людині в її повсякденному існуванні сексуальні бажання або потяг. Саме вони виявляються чи не найпідступнішим каменем спотикання, об який раз-по-раз перечіпається доля буденної людини або й розбивається чиєсь життя.

Очевидно, аби якимось чином упорядкувати та стабілізувати колективне існування відносно самодостатніх соціальних суб'єктів і водночас полегшити цивілізаційний поступ спільноти, сучасне людство, мабуть, не знайшло нічого кращого, як забезпечити кожного окремого індивіда від безпосереднього «контакту» з власними глибинними мотиваторами, особливо з сексуальністю. Як наслідок, поміж індивідом та його сексуальністю постала примара громадської думки, що постійно навіює страх осуду, обструкції, розчарування, покарання або й вічного поневіряння в пеклі. На практиці «перст настанови» або й «караючий меч» набрали вигляду табу, моралі, етики, юридичних норм і законів абощо. Вони ж стали механізмом публічного регулювання сексуальної сфери як на рівні спільноти в цілому, так і кожного індивіда зокрема; а також анклавом «дозволених» або бажаних моделей (сексуальної) поведінки, модератором проявів творчості чи інших форм активності, перманентним накопичувачем і трансформатором різноманітних еталонів і мір. Відтак, «всі міфи, ритуали і вірування... мають таку спільну основну ноту: вони змушують людину діяти інакше, не так, як вона вчинила б спонтанно, вони змушують її протистояти думкою тому, що підказують їй безпосередній досвід і проста логіка; тобто вони змушують її стати тим, чим вона не є (чим вона не може бути) у своєму мирському, непросвітленому стані, у своєму людському бутті» (17, 373).

Однак, сучасна людина навряд чи готова навіть допустити ідею про те, що її існування може бути позбавленим всяких соціально вкорінених стримуючих і регулятивних механізмів. Що вона опиниться наодинці

зі своїми потягами і бажаннями, а в цілому – з власною природою, а отже і реальністю, як вона є – джерелом перманентного невідомого, непередбачуваного, мінливого в своїй незмінності. Що її існування нічим не детерміновано і разом з тим не може опертися ні на що з того, що їй зрозуміле і звичне, нехай навіть триста разів осоружне. Що вона, врешті-решт, нездоланно самотня попри присутність тисяч інших. От і виходить, що для соціальної істоти обмежуючі фактори – то ніби «рідні стіни», де вона шукає прихистку насамперед від самої себе, тобто реальної істоти. Ці «стіни» роблять життя буденної людини відносно затишним, оскільки допомагають втамувати глибинний, можна сказати, тваринний страх перед незвіданим. До речі, подібного роду панічний страх здебільшого прийнято ідентифікувати як страх смерті, хоча в самій смерті, насправді, як стверджують практики, немає нічого жахливого. Навпаки, відповідно до іудо-християнської доктрини, як і практично будь-якої іншої релігійно-світоглядної парадигми, смерть покладає кінець земним поневірянням людини, відкриваючи перед нею перспективи «райського» існування або вічного життя.

І все ж буденна людина «обирає» життя. Особливо «любовно» прив'язані до нього «господарі життя». Тобто ті, хто якимось чином дотичний до формування умов і обставин суспільного існування і з того має певну вигоду або ж втіху. Кому, здається, належить право або пріоритет визначати особливості обмежуючих та регулюючих механізмів не лише суспільного, а й хоча б частково умовно приватного існування людини. Визначати так, аби здебільшого самим же і порушувати, при цьому домагаючись від мас їх неухильного дотримання. Відповідно, домінантний принцип, за яким відбувається розмежування на масу та «еліту» досить простий і водночас надійно дієвий: собі або «друзям» – все, решті або масі – закон, норми, правила тощо.

В той же час, зрозуміло, що життя стоїть понад усіма нормами і правилами, вигаданими людьми. Хоча саме, очевидно, з його «благословення» діє нині людиноненависна механіка соціального впорядкування. Але інакше, мабуть, і бути не може, бо згадана механіка цілком відповідає ситуації людини – її буттєвій безпорадності і затурканості, екзистенційному невігластву і зарозумілості, духовній сліпоті і оманливому відчуттю власної значущості. Тому навіть важко уявити світ, в якому в один момент зникли б усі обмеження і стримуючі механізми. Напевно людство охопив би масовий психоз, подібний до тотального божевілля, або б почалися такі сум'яття і «роздрай», що

це, цілком ймовірно призвело б до досить блискавичного фізичного винищення переважної більшості населення землі чи й людства як виду в цілому. Про щось подібне, між іншим, не втомлюються стверджувати стовпи і адепти різноманітних світоглядних парадигм, особливо релігійного спрямування. Приміром, з позиції представника однієї з протестантських течій «сексуальне тління – один з симптомів хворого суспільства, що помирає. Правильна організація відносин поміж чоловіками та жінками настільки важлива для культури, що в тій культурі, де люди не можуть реалістично дивитися на цю проблему, починає все валитися і руйнуватися» (53, 174). До того ж, правдивість подібних висновків підтверджена низкою солідних прикладів, наведених в найсвятіших текстах іудо-християнського ідейного простору – Торі або Старому Заповіті. Йдеться про гнів божий і загрозу винищення або людства в цілому – великий потоп внаслідок розбещення земних доньок синами небесними, або окремих поселень – вогонь небесний, що пролився на Содом і Гоморру, або окремих народів і етносів – завоювання і розорення цілих племен внаслідок поклоніння нечестивим богам, в тому числі Пану – символу природної сексуальності.

Очевидно, спираючись на авторитет Біблії, враховуючи досвід власних переживань, батьки церкви, зокрема Августин Блаженний вдаються до процедури «вигнання диявола» з свідомості і побуту вірних християнській доктрині. Як наслідок, нищівній критиці і засудженню піддаються сексуальний потяг і будь-які намагання його задовольнити, окрім одного-єдиного – природного способу розмноження. Та й то, цілком ймовірно, останнє залишилося поза списком грішних справ лише тому, що на цей «подвиг» благословив людство сам Іегова, оскільки устами «обраних» він закликав до того, аби смертні «плодилися і розмножувалися». Відповідно в певний момент історичного розвитку Ойкумени виявилось, що «найбільш яскравий прояв вродженого зла – це сексуальне бажання, навіть в лоні шлюбу» (53, 16). А прийняте за «основу» суспільної моралі подібне вчення спонукало до породження «відчуття вини за біологічний інстинкт» (53, 16). Як наслідок, значна частина людства опинилася в пазурах критичної екзистенційної напруги, розраду якій, цілком ймовірно, несвідомо шукало в війнах (чого тільки варті Хрестові Походи, в т.ч. 13-й Пастушковий), масових оргій, прихованих під машкарою різноманітних масових гулянь і в той же час часто ідентифікованих Інквізицією як відьомські шабаші абощо, рідше у виснажливій праці, постах, обітницях тощо.

Невідомо, щоб сталося б з християнським світом, принаймні Західного обряду, коли б з часом зашморг антисексуальної істерії не був суттєво ослаблений внаслідок церковної реформи. Таким чином, на противагу загально прийнятій думкоюючі може виявитися, що головним покликанням реформаторського руху було не стільки покладання краю неконтрольованій розбещеності церковного кліру, особливо його управлінського пантеону, скільки пошук цивілізованих шляхів виходу з критичної ситуації невизначеності і соціальної напруги, в якій опинилося тогочасне Західне суспільство. Тому цілком слушно, що «...заборона на сексуальні відносини була одною із перших доктрин, котрі були відкинуті Мартіном Лютером та іншими великими реформаторами» (53, 16).

Однак ці та подібні кроки щодо «визволення» сексуальності з-під гніту всюдисущих заборон і табу аж до сексуальної революції, що підім'яла під собою Північноєвропейські простори, а згодом практично увесь світ, так і не принесли відчутного полегшення для буденної людини. Вона й надалі продовжує залишатися незмінним бранцем сексуального потягу попри те, що отримала своєрідну індульгенцію на численні способи задоволення власної хіті. А отже соціальна істота так і залишається під потужним тиском механізмів контролю, котрі намертво в'їлися впродовж тисячоліть в її ество і підтримуються впродовж поколінь завдяки культурі. Тож на що було б схоже дійсне визволення людини годі собі й уявити. Хоча окремі мислителі, зокрема Мірча Еліаде допускають настання такої ситуації, коли «табу і звичаї, схвалені традицією, поступляться місцем абсолютній свободі; передовсім свободі сексуальній, оргії. Адже у будь-якому людському суспільстві в першу чергу саме сексуальне життя підлягає найсуворішим вето і обмеженням. Звільнитися від законів, заборон, звичаїв – це віднайти первісну свободу і блаженство, віднайти стан, що передував сучасному буттю людини, словом, віднайти Рай» (17, 398).

Але ж, якщо людина і втратила рай, що коли-небудь існував, то, мабуть, не в останню чергу тому, що втратила природну цноту – здатність бути у цілковитій згоді зі Всесвітом. Натомість набула спроможності моделювати світ власного помешкання, керуючись міркуваннями добро/злого, приємного/дратівливого, вигідного/збиткового тощо. І ця непоправна як для сучасної людини втрата знову ж таки, якщо й не безпосередньо зумовлена, то неодмінно тісно пов'язана з пробудженням в людині хіті або набуттям нею сексуальності. Тож повернути собі загублений рай шляхом перебирання назад нібито колись

втраченого індивідом тотального права розпоряджатися власною сексуальністю навряд чи виявиться на практиці дієвим щодо її духовного чи душевного зцілення. Як наслідок, від того, що в якийсь момент людина могла б стати стовідсотково сексуально розкутою, навряд чи варто очікувати чогось доброго, принаймні поки вона залишається буденною, тобто зумовленою істотою. Зумовленість же людини світом, присутністю інших, обставинами становища, врешті-решт власною природою і разом з тим «утвореннями, котрі можуть бути бажаннями, сумом, турботами і т.п.» (29, 281), пліч-о-пліч йде з онтологічним та екзистенційним невіглаством. Останнє «йде шляхом бажання» (68, 25), а отже не допускає жодним чином природної цноти, котра є «багатство, повнота, чистота» (68, 25). Однак оскільки «в обох (цноті і невігластві) не міститься знання, ми так і не спромоглися зрозуміти їх природи. Ми стали вважати, що ці дві речі – одне й те ж» (68, 25). А в результаті підміни і перекручування цих двох речей сталося спотворення змісту і реальної природи та місця сексуальності в існуванні людини. Замість того, аби ідентифікувати останню радше як механізм «калібрування» або своєрідний фільтр на шляху до набуття людиною остаточної цілісності, сексуальності приписали ціннісні атрибути. Відповідно до них сексуальність перетворилася на вартісну річ, що в крайніх своїх позиціях ідентифікується або ж як прояв глибинного зла, або ж як подарунок богів. А отже в будь-якому випадку заслуговує на споживацьке ставлення: від наміру будь-що викоринити насильницьким способом з життя людини до бажання перетворити на абсолютно доступне невичерпне благо чи предмет найвищої насолоди. Насправді ж склалося так, що людство піднесло власне невігластво до висот духовного досягнення і прирівняло його до цноти. Відтак воно втратило навіть шанс усвідомити чим же є сексуальність насправді та яка її роль і місце в житті індивіда та спільноти в цілому, натомість зосередившись на «польових дослідженнях». І вже, виходячи з набутих в такий спосіб вражень, вдалося до продукування незчисленної кількості регуляторних правил і приписів.

Звичайно, серед численного вороху різноманітних, а часто-густо ще й вочевидь екзотичних норм чи традицій є й такі, що цілком адекватні ситуації людини та спрямовані на зміцнення чи збереження решток її духовності. Вони поєднані з глибинами людської мудрості. Однак під нальотом тотального масового невігластва навіть останні перетворилися на власну тінь – безглузді забобони або «перезитки» давнини.

Віднайти першопрчину того, що людина попри надуманий прогрес, поступово деградує, нівелюючи рештки духовності як в самій собі, так і в своїй культурі, очевидно, не можливо. Принаймні до тих пір, поки не буде віднайдено знання про те, чим же є людина – а це саме по собі принципово не можливо, бо відповідне знання автоматично виводить за межі звичної для нас «людяності». Однак окремі наріжні камені, так би мовити, повороту людини в напрямку бездуховності все ж можна виявити. І вони закарбовані в моралі, етиці, релігійній та науковій догматиці абощо.

Спільним для всіх «цеглин» світогляду сучасної людини є те, що вони вивищуються на ідеї відокремленості людини від її існування, розмежуванні приватного і соціального з наступним виходом на домінують колективного над індивідуальним. Тож сталося так, що людина украла себе у себе ж самої або у неї украли її саму, підмінивши украдене образом її самої. І цей образ став залежним від нібито зовнішніх стосовно людини обставин та світу в цілому. Відтак людина, точніше кожен індивід окремо виявляють себе продуктом «свого часу» або оточення або людства в цілому. Як наслідок, людина опинилася в пастці власного «виробництва». Нас «виробляють», ми «виробляємо» – така ситуація буденної людини. А все тому, що в якийсь момент людина повірила в те, що вона соціальна істота, а далі стала неспростовно такою. В такому випадку цілком закономірне і досить таки слушне припущення, висунуте в знаменитій книзі «Паразити свідомості» Коллін Вілсон: «... Людина – соціальна істота, яка не може існувати окремо від інших людей? Якщо це правда, тоді всі наші людські вартості, такі як доброчесність, правда, любов, релігія та інші, – фальш і облуда, бо ці вартості, самі по собі, абсолютні, важливіші, ніж інші людські істоти» (89, 120). Бо в такому випадку виявляється, що ми не живемо самі по собі, а завжди живемо для чогось. Чогось такого, що відповідає задуму чи намірам стороннього стосовно самої людини. Інакше кажучи, людина існує не відповідно до власної волі, намірів абощо, а лише тому, що це потрібно чомусь відмінному від неї самої. Тому не дивно, що життя буденної людини сповнене суєти і протиріч. Вона постійно чогось бажає і прагне, проте не усвідомлює, чому прагне саме того, а не іншого; чому живе саме заради того, а не заради іншого. Відповідно, складається на те, що ми таки дійсно «живемо в світі, де люди абсолютно несвідомі джерел власних вчинків, і тому людська спільнота постійно підпадає під вплив нерозумних факторів» (Кіліді),

тобто факторів, існування яких вона не спроможна свідомо виявити, принаймні осмислити їх природу. Тож подеколи спостережливим індивідам доводиться констатувати екзистенційну безпорадність людини, припускаючи, що «мудрість неспроможна дати на зло світу ніякої ради. Іноді вона сама буває надто злою» (91, 79).

І все ж, досить своєрідну, щоб не сказати божевільну, як на тенденційну пробу здоровому глузду або буденному сприйняттю, відповідь щодо дійсної ситуації людини в світі можна знайти в окремих езотериків або містичних вченнях. Зокрема, Карлос Кастанеда прямо говорить про присутність в існуванні сучасної людини істот-паразитів: «...У нас є пожиттєвий компаньйон. ...У нас є хижак, котрий прийшов з глибин космосу і захопив владу над нашими життями. Люди – його бранці. Цей хижак – наш пан і володар. Він зробив нас покірними та безпорадними. Якщо ми бунтуємо, він пригнічує наш бунт. Якщо ми намагаємося діяти незалежно, він наказує нам не робити цього» (32, 316).

Очевидно, навіть побіжне зіткнення з подібними ідеями щонайменше викликає у заклопотаної істоти своєрідний психічний шок, внутрішній протест або й деяку невловиму відразу до себе і водночас навколишнього світу, при цьому раніше за всякий скепсис, підозри в божевіллі самої ідеї та її репрезентантів абощо. Останні представляють, так би мовити, вже другу хвилю реакції. Більш потужну за першу, більш очевидну і водночас нібито цілком природну та виправдану. А проте, ідея присутності паразитуючого начала в житті людини не така вже й оригінальна, якщо вдатися до осмислення цієї проблеми більш послідовно та менш упереджено. Приміром, все те ж іудо-християнство подає різноманітні описи одержимості та потрапляння людини під вплив «нечестивих» духовних створінь. Ідея одержимості демонами або злими духами притаманна також іншим містико-релігійним доктринам практично всіх народів і культур. Варіації на тему одержимості можна віднайти і в окремих прадавніх міфах різних народів, що дійшли до нашого часу, або й іноді в казках чи легендах. Різниця ж між звичною для буденної людини релігійною ідеєю одержимості та відповідним твердженням Карлоса Кастанеди швидше за все полягає в постановці самої проблеми. З позицій релігійності все, що пов'язано з одержимістю, є радше компетенцією бога або його «репрезентантів» на землі. Одержимість неодмінно трактується як прокляття окремих індивідів і водночас покарання в кожному окремо взятому випадку за негідну поведінку перед лицем «всвишнього». Тому в боротьбі

з одержимістю вся надія знову ж таки покладається на божественне начало або духовні сили, їх милість чи поблажливість. А от у випадку Кастенеди, наявність паразитів в житті людини виявляється голим фактом. Буденна людина безсила будь-що зробити з цим, а головне їй ні на кого і ні на що розраховувати чи сподіватися. Вона – заручник хижака-паразита, котрий диктує їй свою волю. Диктує не тільки і навіть не стільки на індивідуальному, скільки на масовому або колективному рівні, оскільки «нашу систему переконань, наші враження про добро і зло, моральні норми та підвалини нашої спільноти дали нам хижаки. Саме вони породили наші надії, очікування та мрії стосовно успіхів і невдач. Їм ми зобов'язані пожадливістю і боягузством. Саме хижаки зробили нас пихатими, інертними і егоцентричними» (32, 347). Однак з подібним твердженням аж ніяк не здатне змиритися людство, будучи переконаним в тому, що зведена система норм та правил соціальної поведінки, ієрархія цінностей, світоглядні установки абощо є продуктом людського «генія», в іншому випадку – божественним подарунком чи настановою, приміром, у вигляді Старозавітних Скрижалей або табу, а отже не підлягають сумніву щодо їх адекватності природі людини та її екзистенційному покликанню. І навіть той очевидний факт, що людство насправді духовно деградує, все глибше грузнучи в багні власного невігластва, зневіри та зневаги до самого себе, людини і навколишнього світу, виявляється далеко недостатнім стимулом для того, аби людина схаменулася. Як наслідок, набралася критична маса тих, кому до снаги було б спродувати спільними зусиллями нову атмосферу існування, повертаючи людині її гідність і претензію на духовне відродження, адже наразі «людина, котрій суджено бути магичною істотою, уже не є такою. Тепер вона звичайний шматок м'яса. Посередня, інертна і обмежена, вона не мріє більше ні про що, окрім шматка м'яса» (32, 348).

Відповідно сучасні, тобто притаманні історично пам'ятному періоду існування людства, масово поширені мораль, етика, світоглядні установки і цінності – все-все вибудовано під знаком споживацтва або під потужним тиском «Я» – чогось такого, що неодмінно перебуває в центрі будь-якої діяльності чи думки буденної людини. Подвижництво ж окремих просвітлених, святих, взагалі людей духу або творчих натур виявилось недостатнім лише для того, аби якимось чином стримувати швидку деградацію мас та не допустити духовного або й тотального колапсу людства. Власним прикладом та вчинками вони не дозволяли згаснути в масах пам'яті про те, чим насправді є людина і яке її дійсне

покликання у Всесвіті. Разом з тим, вони давали приклад несвідомим того заклопотаним істотам успішної боротьби з енергетичними паразитами. Суть же їхнього подвижництва, як би банально це виглядало на перший погляд, полягає в самодисципліні, доведеній до абсолютного стану. При цьому під дисципліною розуміється «здатність спокійно протистояти несприятливим обставинам, котрі не входять в наші розрахунки. ...Дисципліна – це мистецтво, мистецтво неухильно протистояти безмежності, не тому, що ти сильний і непохитний, а тому, що сповнений благоговіння» (32, 348). Досягти ж такого стану або хоча б стати на шлях самодисципліни абсолютно не можливо без тотального опанування індивідом власної сексуальності. При цьому опанувати сексуальність винятково спираючись на ту ж таки мораль, етику або й здоровий глузд чи розрахунок, в іншому випадку – страх божого гніву або спокусу «небесних» дарів, не лише однозначно не можливо, але й неодмінно згубно для тіла та духу людини. Адже всякий вчинок чи дія, зумовлені «стандартними» причинами чи факторами, котрі зафіксовані в соціальних регуляторах, виказують явну ангажованість індивіда чимось стороннім стосовно дійсної суті людини. Відповідно, лише оригінальні рішення можуть виявитися такі дійсно індивідуальним «продуктом». І саме оригінальні переживання і шляхи вивільнення з-під гніту сексуальності можуть бути справді дієвими і ефективними. Оригінальність же, так би мовити, товаришує з енергетичною потужністю людини, а ще з творчістю.

Тому, цілком ймовірно, одним з дієвих механізмів вивільнення індивіда з «обіймів» власної сексуальності є максимальний розвиток творчого начала в людині, в т.ч. невпинного домагання творчого підходу до реалізації власної сексуальності, опертого на довершений естетичний смак. В такому випадку сексуальність отримує надійний канал реалізації без того, аби бути насильно або за допомогою омані спрямованою в певне русло і таким чином людина уникала хаотичного задоволення власної хіті. Отже, зміщення акценту з морально-етичних регуляторів сексуальної реалізації на творчий підхід сприяє активному вичерпуванню індивідом інтересу до власної сексуальності як предмету фізичного задоволення та/або психологічної розрядки, шляхом спростування сексуальних фантазій, адже вони виявляються «неконкурентоспроможними» порівняно з переживаннями, що породжуються в ході дійсної творчої діяльності, якого б образу набувала остання.

Космічні та земні властивості інцесту, його місце в екзистенції людини

Серед безлічі питань, котрими переймається людство, окремим рядком йде одне-єдине про те, що було від самого початку. Відповідь на нього, з огляду на пізнавальні можливості людини та потугу її уяви, виявляється абсолютно простою і водночас абсолютно абстрактною – Нічого або Ніщо. Тотальне заперечення, котре автоматично переходить в свою абсолютну протилежність – тотальне ствердження, позбавлене будь-якого означення чи наповнення. Водночас намагання віднайти хоч трохи змістовне поняття, яке б позначало першооснову та/або першопричину, очевидно, привело до виникнення ідеї Хаосу – первородного стану Буття або всякого існування, позбавленого будь-якого розмежування і виокремлення, а з позиції свідомості – будь-якої ідентифікації або ж персоніфікації. Подібна ідея знайшла своє відображення або була зафіксована в прадавніх міфах практично всіх народів землі. Зокрема в міфології Давньої Греції говориться про те, що «спочатку існував тільки вічний, безмежний, темний Хаос. В ньому було джерело життя світу. Все виникло з безмежного Хаосу – весь світ і безсмертні боги» (48, 11). В праукраїнців ідеї Хаосу відповідало поняття Нав - «Велика Ніч», що абсолютно не є нічим з того, чому є началом. Вона розлита кругом і ні в чому не проявлена. В ній постійно народжуються та анігілюють Буття і Свідомість. Для індіанців, принаймні індіанських магів прототипом Хаосу є Нагваль. Відповідно до адепта індіанської містичної традиції Кастанеди, «Нагваль не піддається осягненню. Всі можливі відчуття і істоти, і особистості плавають в ньому, як баржі, мирно, незмінно, завжди. Потому клей життя пов'язує їх разом. Коли клей життя зв'язує ці почуття разом, створюється істота, котра втрачає відчуття своєї дійсної природи і стає засліпленою слявом і суєтою того місця, де вона себе виявила, тоналем» (29, 431).

Таким чином, надаючи позитивну конотацію першоджерелу та ідентифікуючи його як своєрідний Хаос (найбільш вживане поняття, притаманне сучасній масово поширеній світоглядній парадигмі), людина примудрилася привнести в Ніщо щось – певні ознаки, за якими простежується спроба, якщо й не схопити, то хоча б доторкнутися до суті першоджерела як воно є; проникнути, так би мовити, в його єство. Хоча подібне «препарування» Хаосу за допомогою раціонального

мислення саме по собі йде шляхом очевидного спотворення: зведення доступного абстрактного знання до раціонально модифікованого враження або ж перетворення істини на правду, тобто надання невимовному індивідуального забарвлення. Відповідно, внаслідок процедури «опозитивлення» Хаосу, людина примудрилася розгледіти в ньому вкоріненість численних явищ, притаманних її буденному існуванню, зокрема, досить своєрідного – інцесту. Принаймні, дослідники пам'яток далекої минувшини стверджують, що відповідно до міфів і легенд «інцест був характерним для Хаосу; вони взаємопов'язані; Хаос є часом міфічних інцестів, а інцест, зазвичай, відбувався, щоб спричинити космічні катастрофи» (35, 151). А якщо так, то інцест є невід'ємним і досить значущим явищем Космосу, привнесеним в життя людського роду, особливо прашурів, якщо знову ж таки йти за канвою міфічних оповідей, котрі стосуються передовсім проблеми започаткування людства. Принаймні в переважній більшості давніх міфів, пов'язаних з родонаочною історією, неодмінно йдеться про інцест – сексуальні зносини поміж близькими родичами заради продовження або започаткування роду. Зокрема «міф про близнюків – брата та сестру, що поєднуються в кровозмішувальному шлюбі (найчастіше внаслідок умовлянь сестри), відомий майже в однаковій формі в багатьох давніх культурах (єгипетський міф про Осіріса та Ізиду, давньоіндійський міф про Яме та його сестру-близнюка Ямі). Нерідко вважається, що кровозмішувальний шлюб розпочинається ще в утробі матері; тому при народженні двійні – різностатевих дітей вважається за необхідне провести очищувальний обряд...» (58, 174). Інцест також є невід'ємним явищем іудо-християнської парадигми, домінантної в сучасному світі. Оскільки, зважаючи на те, що все людство пішло від Адама та Єви – першолюдей, котрі, між іншим, також єдинокровні, розмноження Homo Sapiens може бути тільки прямим результатом кровозмішення, навіть після потопу, коли залишилися лише три сім'ї Хама, Фета і Сіма – трьох рідних братів. Врешті-решт, «міфи про інцест є міфами творення. Вони загалом пояснюють походження людської раси» (35, 151).

Однак не зважаючи на, так би мовити, міфічно-релігійно-історичне освячення, в сучасному світі, очевидно, знову ж таки з подачі іудо-християнської моралі, інцест набув забарвлення гріховності та підлягає соціальному осуду. Як наслідок, в межах сучасної культури має місце своєрідний прецедент: явище, що визнається, принаймні

мусить бути визнаним, як основа започаткування людського роду і його чисельного зростання, водночас ідентифікується як прояв гріховної природи людини. Більше того, з огляду на наукові дослідження, інцест виявляється ще й досить дієвим механізмом виродження роду. Тобто інцест, відповідно до домінантних вражень про нього, є такою собі «палицею з двома кінцями» – в ньому поєднується водночас творче і руйнівне начала, до того ж творче начало занурене в трансцендентне, тоді як руйнівне – в буденне. Відповідно, інцест можна розглядати як своєрідний міст поміж початком і кінцем людства, поміж божественним і ницим, сприймабельним або осяжним та недоступним для сприйняття, а з позицій Буття – поміж Хаосом і Космосом.

До речі, міркуючи в подібному руслі, невимушено можна дійти думки про те, що за явищем інцесту криється дещо, що розкриває суть ситуації людини в світі: всяке народження внаслідок сексуального поєднання несе в собі неспростовне руйнування – смерть. Людина – смертна істота, оскільки вона є «продуктом» інцесту, а не тому, що вона, наприклад, несе на собі «печатку» первородного гріха абощо. А якщо так, то набуття безсмертя людиною пов'язано зі спростуванням в її природі того, що стоїть за інцестом – сексуальності, в даному контексті – механізму органічного примноження і спадкової трансляції інформації.

Однак в цій ситуації людство опиняється перед колізією: воно не можливе без розмноження, а тому не може дозволити собі, аби людина ось так от запросто позбулася сексуальності. Хоча, судячи з досягнень чистих практиків, рід або надіндивідуальне начало не можуть утримувати тотальний контроль над кожним індивідом, а отже іноді окремі індивіди внаслідок кропіткої цілеспрямованої практики стирають з себе «печатку» «божественного інцесту», досягаючи стану безсмертя. Відповідно, їм якимось чином вдається подолати власну зумовленість, відновивши в собі цілісність, водночас зазнавши реальної смерті без того, аби розпаду була піддана їхня ідентичність, в т.ч. фізичне тіло, а отже одноментно зі смертю народившись знову.

Простіше, процес переходу від буденного стану до просвітленого можна ідентифікувати як переродження: одночасне знищення і відродження, але вже в іншій якості. Перероджена людина більше не належить роду: вона не пов'язана жодними кровними зв'язками як і будь-якими іншими ні з ким.

Механізми активації профанного існування, природа і властивості оргії

Чи не найбільшою, а часто й потаємною, точніше неререфлексованою мрією людини є бажання жити легко і невимушено, але так, щоб це було життя на повну потугу. Щоправда, не усвідомлюючи, яким насправді може бути сповнене (змiсту) життя, вона автоматично погоджується на такий екзистенційний комфорт, який здатна уявити. Відповідно сучасна людина зрослася з ідеєю «вічного блаженства». Їй би хотілося жити так, аби вона завжди була сповнена радістю і відчуттям задоволення та водночас внутрішнього спокою або ж піднесення. В той же час, як не парадоксально це виглядає, навряд чи є хоча б хтось, хто бодай теоретично допускав, що подібний стан перманентного «свята душі» принципово можливий, принаймні на «грішній землі». А все тому, що ми всі буквально вигодувані на ідеї, що все має свою протилежність. І що без вирiзнення цих протилежностей пізнання, а отже і переживання взагалі не можливі. А тому, не знаючи клопотів і страждань, людині не дано пережити і оцінити всю повноту смаку задоволення та радості.

І все ж попри вкорінене в глибини свідомості подібне переконання практично ніхто не здатен визнати, а тим більше раз і назавжди змиритися з тим, що буденність – це єдино можливий спiсiб існування людини. Що тягара буденності неможливо позбутися за жодних обставин – заклопотана істота приречена нести його все своє життя, так ніколи і не вдихнувши, нехай навіть не на повні груди, але такої жаданої свободи. Як наслідок, очевидна безвихідь, підігрівана внутрішнім устремлінням до свободи час від часу викликає в свідомості чи то душі людини бунт. Вона сама в собі протестує, а іноді, спонукувана душевним болем вдається до безпорадних дій найчастіше деструктивного характеру.

Відповідно, заради уникнення чи-то психічного або ж душевного надлому і, як наслідок, божевілля, в житті соціальної істоти неодмінно має бути «спусковий клапан» – такий собі «свисток», котрий дозволяв би розрядитися та тимчасово переключитися, даючи можливість випустити «пару», накопичену під тиском злигоднів буденності. Цим запобіжним і водночас спусковим механізмом для цивілізованої істоти виявилось свято як щось таке, що перериває плин буденних подій та створює враження вивільнення нехай навіть на досить короткий період людини з полону рутини – звичного перебігу подій і обставин, адже «вони [свята] становлять перерву в трудовому обов'язку, звільнення від

обмежень і тягарів людського існування: це момент, коли людина живе міфом, мрією» (35, 160).

Інакше кажучи, свято – це вмурована в буденність віддушину, своєрідний «перемикач» уваги, котру людина здебільшого концентрує на різноманітних клопотах та турботах, а в моменти свята – на об'єктах власної пристрасті або мрій, при цьому зовсім не обов'язково реалізуючи або набуваючи їх. Більше того, вона навіть не прагне реалізувати в дійсності свої мрії або й боїться, аби вони були зреалізовані. До того ж, може виявитися, що посередній людині потрібні не стільки досягнення і здобутки, котрі самі по собі вимагають щонайменше колосальної концентрації сил та відданості справі, на які вона, між іншим просто не здатна, а лише ситуативні перемикання уваги з одного простору сприйняття і ідентифікації на інший: з буденності на свято і знову на буденність. Інакше, якби не потреба в перемиканні уваги була ключовою в існуванні людини, а відчуття перманентного «блаженства», вона коли-небудь таки змогла б зреалізувати власний шанс довічно залишатися в стані свята. Однак на практиці досить часто виявляється, що свято втомлює або й виснажує значно більше, аніж будні.

До речі, в самій ідеї безперервного свята приховується абсурдність з позиції здорового глузду – воно неодмінно мало б перетворитися на свою неспростовну протилежність – рутину. Окрім того, оскільки буденна людина зазвичай не терпить дійсно непередбачуваних «сюрпризів» та непрогнозовельного порядку перебігу подій, а тим більше панічно боїться невідомого, свято для неї виявляється не стільки фактом, скільки потенціалом переривання буденності, таким собі трюком свідомості. Суть цього трюку полягає в тому, що частину своїх абсолютно природних бажань і устремлінь вона маркує як суто особисті або й сакральні, реалізація яких можлива лише за певних обставин та умов, специфіку яких сама ж і вигадує. Настання цих відповідних умов і мало б бути реальним святом – часом реалізації потаємних мрій, часом дійсного переривання рутини. Насправді ж такі умови не настають ніколи, бо вони вигадані і не відповідають дійсності, в той час як «приватизовані» бажання дають про себе знати і потребують розрядки. Вихід – формування і підтримання ілюзії свята – виділення часу і підготовка прийнятних умов для реалізації «святкових» бажань і намірів або хоча б імітації їх реалізації.

Отож насправді свято, як ми його собі розуміємо, не дозволяє втікати від буденності, якимось чином уникати її, а лише відволікатися, – як не

може посередня людина втекти сама від себе. Вона – заклопотана істота, і край. Вона – соціальна істота, а отже належить суспільству більше, аніж собі. А якщо так, то стиль і спосіб її існування регламентує радше суспільство, аніж вона сама. В той же час «складність соціального організму в міру її досягнення дедалі гірше зносить переривання нормального життя. Треба, щоб сьогодні усе тривало так, як учора, а завтра було так, як сьогодні» (35, 160). Ще більше суспільство не зносить індивідуальної самовираженості, а тому все, що її стосується, підлягає неодмінному табуванню або ж осуду і обструкції. Як наслідок, в посередньої людини майже не залишається нічого суто індивідуального, а лише суспільно значиме і прийнятне, що набуває суб'єктивних обрисів на рівні індивіда. Відтак індивідуальне свято як альтернатива власній екзистенційній зашкарублості стає соціально значущим явищем, на яке покладаються певні функції з позицій колективного існування: «Справді, свято в його загальному вигляді слід визначити як пароксизм суспільства, що водночас його очищує і відновлює» (35, 159). При цьому свято асоціюється з марнотратністю і надмірністю, тоді як профанне життя з економією і накопиченням та дотримання міри. Таким чином свято передбачає своерідну розпусту, котра «омолоджує світ, стимулює життєдайні сили природи, якій інакше загрожує смерть» (35, 158).

Відповідно своерідним, а можливо і корінним проявом свята та формою його реалізації є оргія. В сучасному світі сексуальної стурбованості та здичавлості, котру, між іншим прийнято підносити навпаки, як досягнення людського духу, оргія передусім асоціюється зі способом масового задоволення хіті: таке собі масове хаотичне злягання, де нівелюється все окрім тілесності і анатомічних особливостей та функцій. Відповідно оргію можна вважати формою максимального за своїм рівнем прояву змасовлення людини, явищем її розчинення в понадіндивідуальному не лише психічно, але й частково фізично. Відтак в процесі оргії людина ніби повертається в первинний стан нероздільності, спростовуючи всяку раціонально вибудовану структуру та порядок, різного роду обмеження і розмежування соціального походження, а разом з тим знімаючи напругу, що виникла внаслідок постійного тиску обмежуючих норм моралі, етики, страху громадського осуду абощо. Вона звільняється від відповідальності перед собою й іншими за власні «непристойні витребеньки», тобто різноманітні бажання і фантазії, котрі в умовах буденності підлягають осуду, при

цьому реалізуючи їх, принаймні частково в ході оргії. Досягнення ж відчуття єднання і взаємопроникнення з іншими, очевидно, завдячує своєрідній закономірності, притаманній наговпу: «Збуджений наговп створює велику телепатичну потугу завдяки вібраційному процесові, але потуга ця безладна й нескоординована – саме тому, щоб розрядити напруженість, він вдається до насильницьких, руйнівних дій» (89, 116), а у випадку оргії – до шалених сексуальних зносин і пестоштів, так би мовити, без гальм і оглядок.

Саме тому в світі, де сексуальність виявляється чи не найбільш контрольованою і водночас табуованою сферою людського існування, оргії виявляються таким собі рятівним колом, котре, по-перше, дає можливість кожному, хто того потребує, час від часу безпосередньо «скинути» критичний надлишок сексуальної енергії, акумульований в фантазіях еротичного змісту. Для цього, виявляється, потрібно зовсім мало: реалізувати на практиці хоча б певну частину фантазій. Інакше індивід ніколи не знатиме спокою, оскільки людині не дано відмовитися і забути про ті бажання чи фантазії, які вона не може собі дозволити з тих чи інших причин реалізувати, принаймні хоча б раз у житті. По-друге, убезпечити спільноту від наростання в її середовищі колосальної емоційно-енергетичної напруги, яка б інакше вилилася в конфлікти і протистояння аж до пускання крові. Очевидно, давні народи, приміром греки чи римляни, добре розумілися на згаданій проблемі, оскільки передбачали місце в своєму суспільному житті вакханаліям та сатурналіям відповідно. Таким чином давні греки і римляни мали певний час в своєму буденному житті своєрідний механізм набуття внутрішньої згоди: більшу частину року вони сумлінно дотримуються різноманітних приписів, котрі покликані регулювати їхнє приватне, в т.ч. сексуальне життя, але в призначений час матимуть нагоду, так би мовити, «відірватися по повній», незважаючи ні на кого і ні на що.

Хоча з вершин історичного поступу аналізуючи долю більшості давніх народів, особливо тих, де сексуальне начало людини досягало помітного розкріпачення, можна дійти висновку, що оргії або інші способи масового зняття сексуальної напруги виявилися аж ніяк не панацеєю щодо убезпечення людини від деградації і духовного розпаду. Зокрема, можна помітити, що «всередині цих блискучих цивілізацій – як і всіх інших цивілізацій, яких знаменитий англійський історик Арнольд Тойнбі нарахував 21 – діяли якись потаємні сили САМОруйнування, в наслідок чого в остаточному варіанті переможцями завжди вияв-

лялися не сильні, а слабкі» (39, 23). Тож навпаки, коли оргії або й взагалі сексуальні зносини переходили всякі межі виваженості та пристойності, наступав досить швидкий крах цілих культур і народів. На зміну вигнилим з середини ліберальним щодо індивіда підвалинам суспільного існування приходили молоді тоталітарного характеру ідеологічні конструкти: християнство, іслам тощо. Наприклад, відносно квітуча античність змінилася епохою засилля іудо-християнства, що значно переважало попередні культури за рівнем своєї агресивності і ревності до власних догматів. Відтак занепаду зазнали мистецтво, наука, техніка. Однак, очевидно, це була неминуча розплата античності за надмірну сексуальну розгнuzданість, що межувала або й переходила в очевидну розпусту, адже антична людина вивільнила себе зовнішньо надто неспівмірно з вивільненням внутрішнім. Їй загрожував колапс: піднісши сексуальність до джерела найбільших насолод і задоволення, людина не помітно для себе остаточно втратила б шанс щонайменше на культурне, а, можливо, й на духовне зростання, оскільки вичерпала б рушійне начало внутрішньої боротьби і росту. Вона просто не помірно затрачала б власну енергію, пускаючи практично всю на перманентні втіхи. І як наслідок, світ людини, тобто впорядкований простір її існування, опинився б перед загрозою розпаду під тиском ентропійних процесів. Природа б взяла гору над культурою, розчинивши в собі все, що до певного моменту несло на собі відбиток людського раціо і люди б опинилися в стані, специфіку якого цивілізованій людині надто важко осягнути з огляду на відсутність навіть аналогій чогось подібного в її буденному досвіді. Цей стан можна ідентифікувати як первісний стан людини. Початки ж культурної ентропії, виявляється, закладені передусім в самій оргії, оскільки «радикальна зміна поведінки означає повне змішання цінностей; це характерна ознака будь-якого органістичного ритуалу» (17, 388).

Тому суттєве обмеження, накладене іудо-християнством на сексуальні задоволення і розкутість античної людини, особливо інцест і оргії, може виявитися цілком виправданим з огляду на цивілізаційний поступ людства. Адже заради збереження безперервності людської культури та заведеного порядку, котрий «не пристосовується до одночасного існування всіх можливостей, до відсутності будь-яких правил» (35, 135), вивільняючі начала, приховані в органістичних ексцесах, неодмінно «...мають поступитися місцем почуттю міри й покірності, почуттю страху, що є початком мудрості, всьому тому, що

підтримує і зберігає. Праця змінює збудженість; повага – надмірність. Сакральність регламентації, сакральність заборон організовує й змушує тривати творення, завойоване сакральністю порушення. Одне управляє нормальною ходою соціального життя, інше – керує його пароксизмами» (35, 159).

Проте наполегливе прагнення до відновлення і посилення порядку в масах зовсім не означає, що наймолодші релігії і релігійні інститути несли з собою винятково благо людству, а особливо кожному окремо взятому індивіду. Навпаки, зважаючи на жахіття боротьби за «чистоту людської душі» і відданість її богу, що тривала впродовж століть, можна з впевненістю говорити про серйозні перегини, вчинені інститутами іудо-християнства, зокрема щодо питання регулювання сексуальної сфери. Принаймні, суттєво вплинувши на процес обмеження сексуальної розбещеності своїми специфічними засобами, класики іудо-християнської парадигми, в т.ч. провідні філософи та науковці фактично зовсім не потурбувалися про те, аби з'ясувати, а чим же насправді є сексуальність і яке її реальне місце та роль в житті людини. Адже все з чим має справу людство в цьому плані, так це з дрібкою розрізнених теорій з одного боку, та укоріненими в масах враженнях, що явно відгоняють невіглаством. Відтак в глибинах колективної свідомості (громадської думки) сформувалося досить однобоке далеке від істини враження про сексуальність як щось суто анатомо-фізіологічне, що відповідає винятково тілесній природі людини. В результаті сучасна людина несе непомірні екзистенційні збитки, цілком ймовірно, навіть втративши шанс дійсно відбутися або зреалізувати своє онтологічне покликання, будучи збитою з пантелику, оскільки «недостатні знання небезпечніші, ніж відсутність узагалі будь-яких знань» (89, 117). Зокрема, не задумуючись над своєю сексуальністю, людина б реалізувала її автоматично, перебуваючи у максимальній згоді з самою собою та своєю природою. Знаючи, чим в дійсності є сексуальність, людина вчиняла б строго до наявного знання. А маючи враження про сексуальність, людина нібито вчиняє на свій розсуд, хоча насправді підпадає під маніпулювання збоку. Щоб переконатися в цьому, достатньо зважати хоча б на той факт, що сучасна людина завжди потребує цілісної картини існування, яку умовно продукує і підтримує спільнота, опираючись насамперед на релігійно-філософсько-наукові догмати, а також більш давні міфи. Щоправда останні піддаються жорсткій регламентації та неодмінно зазнають «правильної» інтерпретації, аби таким чином «вписувалися»

в простори домінантної парадигми і не допускати в масах розхитування довіри до неї.

І все ж в окремих міфах можна віднайти своєрідне бачення суті проявів сексуальності, зокрема оргії. Так давні народи сходилися на ідеї, відповідно до якої, «щоб рослинний світ вижив, людина повинна вбивати і бути вбитою; разом з тим вона повинна реалізувати свою сексуальність аж до крайньої межі – оргій» (17, 56). Інакше кажучи, давні народи вбачали в оргіях механізм відновлення або підтримання балансу в навколишньому світі. Для них оргія несла сакральне навантаження, як зрештою і всяке дійство, адже давні народи намагалися жити у згоді з навколишнім світом, не особливо протиставляючи себе природі. В тому числі своїй власній природі, яку вони, цілком імовірно, значно глибше сприймали, аніж цивілізована людина, зациклена на дихотомії науково інтерпретованої тілесності та релігійно догматизованої душевності. Відповідно, можна припустити, що функціональне навантаження оргій в контексті світогляду давніх народів було пов'язане, окрім іншого, з «механікою» відновлення цілісності самої людини, очищенням зв'язкових ланок поміж структурними елементами своєрідного симбіозу енергетичних вібрацій, який ми ідентифікуємо як людина. Слушність подібного трактування стає більш очевидною, якщо вдатися до апеляції розуміння сексуальної сфери езотериками, котрі схильні констатувати: «Статевий акт вивільняє енергію, здатну збудити всі інші види енергії, що виявляються у природі: оргія чоловічої сили, приводом до якої є свято, допомагає його функціонуванню самим фактом заохочування й відновлювання космічних сил» (35, 152). Відповідно, оргія, будучи масово реалізованим статевим актом, що сягає максимуму сексуального збудження, сприяє відновленню цілісності мікрокосму, підточеної профанним або буденним життям, замішеному на суміші правил і норм абощо.

Девіантна поведінка, агресія та обставини і властивості людини, що стоять за їх існуванням і проявом

В одній із суфійських легенд, що побутує впродовж століть на Близькому Сході, йдеться про те, як людство втратило здатність адекватно сприймати світ, занурившись в глибини власних ілюзій. Сталося так, що люди духовно осліпли під дією води, яка знову

з'явилися в усіх водоймах за три дні після того, як зникла попередня. Нова вода несла в собі властивість спонукати людину до забуття та спотворення сприйнятого. Тож кожен, хто, втамовуючи спрагу, пив нову воду, набував схильності дивитися на світ іншими очима – очима заклопотаної істоти, ангажованої власними переконаннями і турботами. Відтак людство почало відмежовувати себе від природи та світу, крок за кроком вибудовуючи і зміцнюючи штучну шкаралупу власної цивілізації, схиляючись до ідеї, що вона має стати надійним прихистком для Homo Sapiens від усіх ймовірних природних негараздів і викликів.

Зрештою, за останні кілька століть ми є свідками настільки серйозного відмежування цивілізованої істоти від реальності, що автоматично воліємо цього не помічати, вважаючи, що по-іншому не могло і не може бути. Насправді ж людина відмежувалася навіть від власної природи, настільки це можливо, намагаючись якимось чином підтасувати останню під обставини штучного помешкання або цивілізації. В результаті «віз» духовно-еволюційного розвитку людини опинився поперед «конем». Вона більше не прагне розвивати власні чесноти, котрі б у міру розвитку відкривали їй доступ до її ж безмірних ресурсів, прихованих в глибинах її ества. Навпаки, розвиваючи в собі лише окремі схильності і оперативні можливості, людина спробувала тим самим компенсувати духовну деградацію, ще більше замикаючись в шкаралупі цивілізації і стаючи її рабом. Відтак непомітно для себе заклопотана істота звиклася з ідеєю, що це не їй належить, якщо й не жити у цілковитій згоді зі світом, то хоча б максимально ефективно пристосовуватися до навколишнього середовища, а природа має бути пристосована під неї або пізнана і підкорена нею.

Зрештою, виявляється, що цивілізована істота оперує в своїй свідомості явно хибними, щоб не сказати згубними, переконаннями і враженнями, що неодмінно відбивається на її внутрішньому стані, екзистенції, загальній ситуації в світі. Відтак, сучасна людина – неспростовно трагічна істота: вона перебуває в полоні ілюзій, десь внутрішньо або ж інтуїтивно відчуває це, однак чи то не наважується, чи то не має достатніх ресурсів, аби якимось чином спробувати змінити ситуацію на краще. Вона котиться по інерції до невідворотно згубного кінця і в той же час розпоршує свою увагу і зусилля як не на панегіриках власній величчю і могутності, так на доріканнях, адресованих долі, іншим або й творцеві. Робить все, щоб не робити нічого суттєвого, аби переглянути і змінити

власну ситуацію. Вона просто зрослась або змирилася з відчуттям власної нікчемності, дивним чином трансформованим у відчуття власної значущості. Тож все те, що в неї б мало викликати безкінечний подив і благоговіння, породжує лише розчарування, острах або апатію і в результаті – агресію, устремління підкорити, опанувати, набути або прибрати з поля власного сприйняття. Це стало стилем і способом її повсякденного існування. Таким чином людина позбулася в своєму теперішньому бутті чогось надто важливого. Настільки важливого, що разом з його втратою зміст її існування загубився в непрохідному болоті абсурду.

Вона втратила внутрішній стрижень, опору, перетворившись на виражену колективну істоту, що в своїй життєдіяльності спирається за досить рідкісним винятком на масово поширені і санкціоновані алгоритми дій, зведені в поведінку. Вона мислить як всі. Вона діє як всі. Вона дотримується приписів як всі. Вона – індивідуально виокремлена за посередництва «Я» обличчя і постать всіх: колективу, маси. Вона – істота без внутрішнього стрижня і без покликання, позбавлена власного онтологічного коріння, що виростає з роду. Безрідна, вона віддана на поталу масам. Її душа сповнена екзистенційного розпачу, тоді як її свідомість намертво тримається за абсурдні переконання і вірування (наукові чи релігійні), іноді зведені до статусу істини в останній інстанції. Дотримуючись їх, вона рухається по життю як сомнамбула: будь-яка її активність позбавлена глибокого усвідомлення, в т.ч. того, що дійсно стоїть за цією активністю та до яких реальних наслідків вона може призвести. Тому іноді виникає враження, що буденну людину таки дійсно щось веде по життю, організовуючи її активність без того, аби вона помічала це. А інакше як пояснити практично ідентичну реакцію нібито персоніфіковано унікальних індивідів на типові подразники і обставини життєвого простору людини.

Що ж стосується поведінки в цілому, то в ній знайшла своє відображення загальна специфіка реакції людини на різноманітні поточні життєві виклики. Між тим, поведінка цивілізованої істоти поступово перетворилася з акумулятора елементів пристосування до навколишнього середовища, нароблених в поколіннях, та вивірених механізмів і способів взаємодії зі світом чи іншими в структуровану систему моделей фізичної і мисленнєвої активності у відповідності до структури соціального простору або Ойкумени. Ці моделі не виробляються кожним окремих індивідом методом проб і помилок або ж внаслідок

прискіпливого спостереження і вправлення, а способом копіювання і засвоєння фактично без участі критичного, а тим більше творчого начал самого індивіда. Інакше кажучи, від самого народження дитина потрапляє в певним чином впорядкований соціальний простір, котрий автоматично налаштовано на передачу власного стилю існування в поколіннях шляхом нав'язування та навіювання. Умовно кажучи, соціальний простір або суспільство автоматично програмує своїх членів, нав'язуючи їм відповідну інтегровану (само)ідентичність, водночас перетворюючи їх на масу споживачів-продуцентів. Інакше суспільству не вижити, адже воно за своєю неспростовною властивістю завжди демографічно переобтяжене, а отже його члени, по-перше, за жодних обставин не можуть дійти безпосередньої згоди поміж собою. Як наслідок, суспільство завжди потребує наявності регулятивних механізмів, котрі б не лише організовували активність його членів, але й убезпечували б його від руйнування під дією, з одного боку, радикального зла (відповідно до Канта – нерефлексованої схильності людини надавати собі право винятку), з іншого – індивідуальної спонтанності, тобто тяжіння до чистої свободи, в т.ч. за посередництва творчості, медитативних практик, екстриму або що; вивільнення з-під гніту штучно впорядкованого простору. По-друге, переважній більшості членів суспільства не до снаги індивідуально організувати своє задовільне існування, адже над суспільством завжди тяжіє дамоклів меч дефіциту, щоправда попри загально прийняту думку, не матеріальних благ, а змістопокладаючої основи соціального співіснування. Йдеться про те, що в умовах потужного антропологічного тиску на індивіда останній за незначним винятком втратив рештки екзистенційного суверенітету і завжди потребує зовнішнього стимулюючого начала, аби в такий спосіб залишатися організованою умовно активною істотою та надавати який-не-який зміст своєму існуванню, опосередковуючи останній за допомогою очікувань і вимог оточення. Водночас суспільство, тим більше за теперішніх виробничих потужностей та технологій, насправді потребує незначної кількості трудових ресурсів, аби налагодити дійсно ефективне виробництво і таким чином забезпечити всім необхідним всіх без винятку членів спільноти. Як наслідок, за ефективного налагодження виробничого процесу десь половина членів спільноти в активному трудовому віці виявилася б зайвою в трудовому процесі і мала б самостійно віднаходити собі різновиди зайнятості. На що соціальна істота, між іншим, не спроможна, якщо вірити езотерикам, бо є вочевидь

обмеженою передусім енергетично. Тому суспільство автоматично створює умови та обставини, за яких воно може задіяти так чи інакше все населення без винятку. Задля цього саме суспільство автоматично стимулює прояви радикального зла, формуючи попит на тих, хто б від імені держави боровся з його проявами на рівні мас.

Інакше кажучи, суспільство, аби вижити і зберегти власну стабільність, завжди потребує в своєму складі певної кількості членів, які б своїм існуванням і діяльністю, окрім іншого, продукували, так би мовити, додаткові робочі місця, наприклад, охоронців громадського порядку, тощо. Відтак, притаманний сучасній людині спосіб колективного існування неодмінно передбачає наявність осіб зі стабільною умовно антисоціальною поведінкою, і водночас разові різноманітні прояви антисоціальної поведінки практично кожного члена спільноти. Скажімо, громадська думка будь-яких спільнот завжди засуджувала схильність до крадіжок та обману чи й лихварства і в той же час часто в масах знаходить схвалення спроможність індивіда надбати статки далеко не чесним шляхом. Таких людей, якщо й не поважають, то обов'язково перед ними схиляються. Те ж саме, очевидно, стосується і насилля: осіб, спроможних чинити відвертий тиск на інших та нав'язувати власну волю, щонайменше поважають, а часто й підносять до рівня соціальних небожителів. Відповідно, суспільство живе парадоксами: те, що теоретично воно проголошує «чорним», в потоці життєвих клопотів ідентифікує як «біле», і навпаки. Тому хоч і гіркі, але все ж близькі до правди є слова відчаю Ніцше: «Саме людина є найжорстокішою твариною! Найкраще вона почуває себе, спостерігаючи за трагедіями, боями биків, дивлячись на розп'яття; і коли вона винайшла пекло, останнє перетворилося на її небо на землі» («Так казав Заратустра»). Очевидно, саме в такий спосіб буденній людині виявилось найпростіше, так би мовити, змістовно організувати своє існування, оскільки всяке мистецтво, спорт або будь-яка інша творча чи й продуктивна діяльність потребують колосальної зосередженості, майстерності, ініціативи, а разом з ними і відповідального підходу, чого явно бракує переважній більшості «осоціовілих» індивідів. Тому їм практично нічого не залишається, як шукати плинну втіху в нищому, потворному або й жорстокому, адже «найтяжче витримати людині спокій, що не порушується ані пристрастями, ані справами, ані розвагами. Тоді вона відчуває власну нікчемність, покинутість, недосконалість, залежність,

безсилля, пустоту. Із глибин її душі відразу виповзають безпросвітна печаль, сум, гіркота, злоба, відчай» (Блез Паскаль).

А проте, не вдаючись у високі матерії і не довго метикуючи над тим, з якого б то доброго дива вона тяжіє радше до ничого, аніж до духовного, посередня людина винайшла, а точніше сприйняла як своєрідну життєву істину, як на неї, геніальне виправдання всім своїм екзистенційним «вitreбенькам»: «Життя одне. Банальна річ; треба брати від нього найбільше; необхідно спробувати і скуштувати всього» (91, 103). І значна частина індивідів таки силкується дотримуватися згаданого принципу, щоправда, одного разу так чи інакше «обпкішись» на «спробуваному» чи «скуштованому», найчастіше несвідомо уникає подібних експериментів, віддаючи перевагу плинному сірому життю буденної істоти. Хоча є й такі, котрі, якщо й здатні або привчилися чи звиклися отримувати хоч якусь насолоду в житті, то тільки «знімаючи вершки» нищості, демонструючи своєрідну поведінку.

З теоретичних позицій існування суспільства, представлених насамперед на рівні різноманітних гуманітарних наук і окремих концептів, подібну поведінку, котра явно відхиляється від загально прийнятих норм і правил, іде в розріз з вимогами і очікуваннями оточення, ставить під сумнів притаманну спільноті чи організації ієрархію цінностей або й одним лише своїм фактом існування розхитує позиції усталеного світогляду, прийнято позначати поняттям «девіантна». При цьому варто звернути увагу на те, що відправним моментом визначення норми/девіації береться не сам по собі індивід чи природа людини в цілому, а особа як зумовлена одиниця суспільства. Тобто суспільний інтерес, так би мовити, бере гору над індивідуальною екзистенцією, а отже в парі суспільство-індивід провідне місце завжди належить суспільству. Відповідно, суспільство очікує або й вимагає від індивіда знеособленої поведінки, позбавленої індивідуальної родзинки, а головне самоусвідомлення і самоконтролю; такої, що відповідає всім приписам і нормам. В той же час, як підмітив Генрі Хаскінс, «гарна поведінка – останній прихисток посередності». А отже суспільство завжди тяжіє до збереження критичної маси посередностей, які своїм існуванням гарантують його виживання, в тому числі і за рахунок того, що схильні бути терплячими та непереребріливими до умов власного становлення і існування. Попри численні нарікання або й якісь розрізнені неусвідомлені протестні діяння, посередня людина все ж навіть не має наміру, а тим більше не очікує кардинальних змін в існуванні

спільноти, особливо тих, які б викривали всю убогість її єства, адже «терпіння – добродієність знедолених» (Філіп Массінджер), і воно, мабуть, безмірне як на посередню соціальну істоту. А коли все ж таки в когось уривається терпець, то за надто рідкісним винятком, індивід просто божеволіє: тут кому вже як поталанить – комусь випадає шлях маніяка, іншому ж обходиться лише глибокою депресією, аутизмом чи шизофренією. В усякому разі божевільна людина вже не здатна «віртуозно» грати в соціальні ігри і підтримувати заведений порядок. Вона стає прямолінійною в своїй поведінці, без того, аби співвідносити її з будь-якими еталонами. Інакше кажучи, вона втрачає психологічну і поведінкову гнучкість, що явно вичленює її з-посеред інших, бо вона на своєму життєвому шляху автоматично «відхиляється» від маси.

Причиною девіації з позицій психіатрії або й взагалі буденної людини є помітний розлад психічного здоров'я індивіда з очевидними змінами в фізіології організму або без таких. Проте чітких критеріїв, за допомогою яких можна було б встановити безспірний факт відхилення в психіці людини, а відповідно і ту чи іншу хворобу чи патологію, виявляється не існує. Принаймні, «і по сьогодні діагностичні критерії в психіатрії, будучи в основі своїй відносними, є результатом професійно виробленої згоди, а не науково детермінованого переконання» (12, 20). Таким чином, те, що прийнято ідентифікувати як «девіантна поведінка», знову ж таки не є самим по собі фактом, а лише результатом оцінки або відносного знання чи враження. А отже за констатацією поведінкової девіації криються не стільки очевидні, можна сказати, об'єктивні збої в функціонуванні організму чи психіки, не явне ушкодження основ ідентичності, скільки змова, досягнута в спільноті щодо норми і патології. Тоді як з позицій буття всяка девіація може виявитися радше обставиною індивідуального і водночас колективного становлення, підставою для реалізації індивідом власного покликання в житті, аніж проявом «браку». Тому, цілком ймовірно, що всяка девіація або норма – це не що інше як оптимальний спосіб соціального «функціонування» кожного окремо взятого індивіда відповідно до його душевно-енергетичного стану або організації. І нічого іншого.

З позицій буденного існування початком прояву всякої девіації прийнято вважати лукавство – довільну або мимовільну маніпуляцію враженнями і відповідно аргументами на користь тих чи інших дій: «Що характеризує найповніше виродженців, так це – відсутність моральності та схильності до правдивості. Для них не існує законів,

сумнівів та відчуття сорому...» (39, 146). Наприклад, у схильних до крадіжки людей формується стійке враження про те, що вони не можуть або їм не вигідно іншим способом добувати собі засоби до прожитку. Лукавство проявляється ще й в тому, що індивід далеко неадекватно оцінює або й ідентифікує свої можливості, потреби, ресурси тощо. Як правило, це поєднано з суттєвим зміщенням основи (само)ідентифікації з умовно стандартної позиції, тобто з психічними розладами. Однак часто до подібної неадекватної оцінки, між іншим, підштовхує саме суспільство, встановивши низку табу та вивівши численні норми, що йдуть в розріз з проявами індивідуальної ідентичності частини спільноти.

В той же час, неможливість реалізувати індивідом вроджені або якимось чином набуті і глибоко вкорінені схильності відкрито, не боячись осуду або й іншого покарання, по-перше, змушує його «маневрувати», по-друге, викликає внутрішній стан роздратування у поєднанні з відчаєм. Все це автоматично виливається у внутрішню перманентну напругу, яка час від часу дає про себе знати за посередництва різноманітних форм агресивної поведінки. Хоча за поверхового погляду часто складається враження, особливо в самого «агресора», наче приводом для проявів ним агресивності слугують винятково зовнішні подразники, котрі в кожен конкретний момент так чи інакше протидіють його намірам або інтересам. Однак всі наміри, тим більше інтереси є лише блідим відображенням того, що можна ідентифікувати як прагнення людини до стану внутрішнього спокою та/або задоволення, а вони обернено пропорційні стану внутрішньої напруги чи тривоги, які не контролюються і не регламентуються раціонально-вольовим способом. Оскільки ж досягти стану внутрішньої рівноваги хоча б на тривалий період часу в буденному житті за відсутності відповідної практики фактично не можливо, заклопотана істота змушена завжди нести на собі печатку агресивності. В той же час притаманність її екзистенції агресивності є прямим свідченням того, що онтологічний простір помешкання людини є далеко не комфортним для неї. Що людина якимось чином втратила спроможність «вписуватися» в світ, перебувати з ним у резонансі. А з позицій іудо-християнської парадигми, що вона вчинила гріх і несе покарання за вчинене. Проте, окремі мислителі попри загально прийняту концепцію гріховності людини схиляються до думки, що «основний гріх Адама, точніше Каїна – агресивність. Фрейдисти стверджують, що агресивність тісно пов'язана з гомосексуальністю» (39, 104).

Відповідно, доведена до певної межі напруги, агресивність штовхає людину до навчч неадекватних дій та вчинків. Коли ж агресивність стає невід'ємним і неспростовним станом душі індивіда, його поведінка неодмінно набуває рис неприхованої патології.

Зрештою, переважна більшість фахівців схиляються до думки, що девіантна поведінка людини, якщо тільки вона не спричинена безпосередньо вродженими патологіями, так чи інакше, але обов'язково пов'язана з особливостями функціонування її сексуальної сфери. Інакше кажучи, сексуально задоволений і врівноважений індивід не схильний до девіантної поведінки. І навпаки, індивід, який з якихось причин не може сповна і без особливої напруги задовольнити свої сексуальні фантазії чи потреби автоматично стає схильним до девіантної поведінки. Природно, наявність схильності не означає її автоматичну реалізацію, оскільки сексуально або іншим чином невдоволені індивіди найчастіше автоматично розряджають внутрішню напругу в той чи інший спосіб. Найпевніший і найпростіший – виснажлива фізична праця, особливо, якщо вона ще й пов'язана з землею. Про це свідчить хоча б той факт, що серед селян до останнього часу, тобто до моменту, коли село втратило виняткову прерогативу виробника сільськогосподарської продукції, зустрічається найменше індивідів з психічними відхиленнями, тоді як «... статистика показує, що найбільший відсоток психічно хворих дає інтелігенція» (39, 28). І це зумовлено навіть не стільки генетично, хто б і що не стверджував, скільки екзистенційно: інтелігент завжди виявляє себе заручником величезної кількості умовностей, що сковують його на кожному кроці, водночас він має вдосталь вільного часу і можливостей, аби концентруватися на своїх внутрішніх переживаннях. Таким чином, не витримуючи внутрішнього тиску, психіці інтелігента нічого не залишається як вдатися до застосування захисних заходів. Серед них найрідкіснішими бувають продуктивні творчі поривання, внаслідок яких людство має справу з шедеврами мистецтва чи творчої діяльності в т.ч. наукових відкриттів. Найчастіше – затьажні стани депресії, апатії або тихого помутніння розуму. Іноді – складні, часто хронічні хвороби.

З іншого боку, аби зняти значну частину напруги, викликану острахом громадського осуду і непорозуміння, відповідно пов'язану з проблемою ідентифікації, особливо щодо сексуальних смаків і пристрастей, окремі індивіди, очевидно, не винайшли нічого кращого, як групуватися за, так би мовити, інтересами. Тим більше, що індивіду із умовно спотвореними сексуальними вподобаннями досить складно

сформувати адекватне враження і налагодити адекватне ставлення та відносини як з представниками своєї, так і протилежної біологічної статі. Найпевніше, очевидно, він себе почуває в колі людей з таким же або подібним «полюсом» сексуальності.

Звісно, об'єднання «своїх людей» зі зрозумілих причин до останнього часу були або мало публічними, або й взагалі таємними. Відповідно їх функціонування неодмінно обростало домислами і вигадками аж до міфологізації чи містифікації. Як наслідок, вони часто викликали і «успішно» продовжують викликати підозру та/або роздратування в масах. Однак, важко судити настільки таке ставлення справді виправдане, хоча, наприклад «д-р Віттельс пише, що педерасти організовують кліки, які допомагають один одному та просувають один одного» (39, 121). А це означає, що все ж існує певна ймовірність деякої спонтанної змови, коли важелі управління і розподілу фінансових потоків в своїх руках фіксують групи людей з явними психічними відхиленнями і вираженим деструктивним началом. Інакше кажучи, до влади, в бізнес, закриті організації на кшталт церкви автоматично постійно просуваються ті, хто «зручний і зрозумілий», близькі по духу і сприйняттю індивіди. Зрештою може виявитися, що світом заправляють не «ангели», тобто психічно цілісні, духовно багаті представники людства, а «демони» – індивіди з явними і можливо колосальними душевними вадами. А інакше для чого їм підніматися на такі соціальні висоти і відриватися від людей, від оточення, ховатися за спинами бодігардів і стосами «баксів» та щитами законів?!

До речі, досить показовою властивістю своєрідних замкнених малих груп «за уподобаннями» є їх схильність до «затягування» своїх членів в своє лоно і тотальний контроль над ними. Саме в середовищі подібних груп спрацьовує широко відомий і водночас мало осмислений в масах принцип: «вхід – рубль, вихід – десять». Одного разу потрапивши в таку групу і набувши її членства, індивід ризикує залишитися назавжди «відданим» цій групі, адже будь-яким намаганням полишити її, вона за посередництва решти членів неодмінно чинить всілякий тиск на «відщепенця» ажно погроз життю або застосування прямого насильства. Причин того, очевидно, декілька, однак досить дієвою є та, що пов'язана з самолюбством і інерційністю духовно нерозвиненої особи. Приміром, група алкоголіків завжди підтримує морально або й матеріально свого «побратима», однак як тільки той насмілиться заявити, що «зав'язує», він тут же піддається нищівній критиці і образам. А все тому, що його

вдалий приклад боротьби з алкоголізмом автоматично поставить під сумнів переконання решти алкоголіків, адже, якщо хоч хтось здатен побороти тягу до спиртного, то її може побороти й решта. Цього тільки треба дійсно захотіти або до подібного рішення необхідно дорости. А це для переважної більшості посередніх індивідів майже не можливо, бо деградувати, як ми з тим звиклися, набагато простіше, аніж постійно тримати себе в полі розвиткової напруги. В той же час досить легко знайти «пристойне» або й «залізобетонне» пояснення питання, чому змінити нічого не можливо, і далі з «чистим сумлінням» продовжувати деградувати, при цьому спромагаючись залишатися нібито гідною поваги або хоча б співчуття людиною.

Те ж саме, між іншим, стосується і сексуальних смаків та вподобань. Людина з явно вираженими патологічними сексуальними пристрастями, приміром, гомосексуаліст або педофіл воліє жити переконанням, що змінити свої смаки їй не до снаги. Не даремно ж серед колоритних сексуальних мас побутує доведена майже до статусу істини думка про те, що будучи гетеросексуалом індивіду досить легко переметнутися в табір гомосексуалістів, одного разу спробувавши його принади, тоді як гомосексуалісту не можливо щось вдіяти зі своїми пристрастями, аби відмовитися від них на користь природного способу задоволення статевого потягу. Частковим підґрунтям для подібного переконання може виявитися явище латентного гомосексуалізму: приховування індивідом доміантних сексуальних потягів гомосексуального характеру за цілком пристойною поведінкою. Саме перехід гомосексуаліста з латентної у відкриту або напівлегальну форму самоорганізації швидше за все може бути причиною неадекватних вражень легкого зміщення від гетеро до гомо. Іншою причиною є очевидна відсутність адекватних знань про те, чим насправді є сексуальність та чим спричинені різноманітні форми її прояву і реалізації. Відповідно, сучасна людина погрузла в трясовину різноманітних припущень, переконань і вражень, зібраних в різноманітні теорії, котрі часто-густо «не з лісу ведуть, а в ліс». В той же час вона воліє не помічати того, якось вже мирячись і з соціально-побутовою необлаштованістю, і з станом внутрішнього неспокою або й розпачу, і з відсутністю навіть змоги встановити зміст свого існування. Вона відмовляється вилучати себе з маси, переглядати власну поведінку, віддаючи перевагу осмисленим діям та вчинкам. І все ж попри її впертість та душевну зубожілість, «у людини є свобода вибору. І цей вибір може привести вас до патології або ж може зробити

вас Буддою. Якщо людина віднайшла свій шлях, свій стиль, своє життя, тоді сексуальні проблеми зникають» (68, 96).

Врешті-решт, поки людина залишається людиною, вона несе в собі суто індивідуальне начало, нехай навіть цілком пригнічене або й доведене до стану «омертвіння». Саме повернення до індивідуального начала в собі, відкриває індивіду шлях до переродження, до відновлення рівноваги, а разом з тим і до вибору самого себе як цілісної істоти, котрій до снаги набути стану свободи і «первісної спонтанності», втраченої в ході довгого процесу цивілізації; йдеться про повторне відкриття природної мудрості, що складається і з інстинкту, і з того, що можна назвати «містичною симпатією», завдяки якій мудрець несвідомо реанімує в глибині свого єства гармонію з космічними ритмами» (17, 335).

Сексуальні смаки, їх різновиди та особливості. Взаємозв'язок смаків і стилю існування заклопотаної істоти

Те, що ще вчора видавалося смішним, нікчемним або й брутальним, сьогодні може виявитися супермодним. І нічого тут дивного немає, адже будучи позбавленим внутрішнього стрижня та ясності думки, індивід виявляється цілком розхристаним перед вітрами моди. Моди на все, від одягу та інших речей до думок, переконань, світоглядних установок і цінностей. Мода не обходить своєю увагою жодної сфери людського існування. Вона практично всюдисуща. Вона диктує своє і в інтимних стосунках також, набираючи рис традиції, стилю, смаку абощо. Відтак, якщо ще донедавна прояви сексуальних смаків не сумісних з класичними вважалися вершиною неподобства і розбещеності, то нині вони часто розцінюються як своєрідний цимус – предмет особливого задоволення або й гордості. Навряд чи нині представника розвиненого Заходу можна здивувати, наприклад, публічно засвідчуваними гомосексуальними схильностями. Тут справа може дійти аж до того, коли батьки-голландці, як у відомому анекдоті, на питання про те, кого вони очікують народити, хлопчика чи дівчинку, заявляють, що коли дитина підросте, сама визначиться. Мається на увазі, з власною сексуальною ідентифікацією або орієнтацією.

До речі, мода на сексуальну розкутість, а чи хвилі сексуального запалу докотилися також до мурів чи не найконсервативніших інститутів і почасти здолали їх. Вони впали як колись стіни біблійного Єрихона

під тиском «фанфар секс-революції» (42, 284). Приміром, Римо-католицька церква вже несамовито не відхрещується від проявів педофільії в лавах свого кліру як несамовита. Понад те, вона не тільки визнає окремі моменти, але й з'являються священнослужителі або й цілі об'єднання, котрі публічно стають на бік визнання гомосексуалізму як «угодної богу» справи. До того ж, виявляється, аргументи під подібну толерантність можна віднайти в самому Священному Писанні, варто було тільки задатися відповідною ціллю. А отже ідея гріховності гомосексуалізму поступово зазнає докорінного перегляду в контексті іудо-християнських догматів. Практики ж в свою чергу, зокрема Діон Форчун, стверджують, що реальних гріхів, до яких може вдатися людина, існує лише два: гріх проти бога – розбещення дитини, та гріх проти людини – зґвалтування (96, 279-281). Все решта – це справа самих людей: те, що подобається або прийнятне для двох чи кількох, не може підлягати прямому осуду чи забороні. Хоча останнє зовсім не означає, що щоб не вчиняла людина чи група людей, окрім розбещення і зґвалтування, саме по собі завжди добре або нейтральне. Ні, часто вчинки людей огидні, однак вони несуть відповідне функціональне навантаження в житті індивіда або спільноти і далеко не завжди в остаточному варіанті призводять до безрадісних результатів, а тим паче згубних наслідків. Те ж саме стосується прояву сексуальних смаків та вподобань. З позицій практиків в гомосексуалізмі або інших сексуальних перверсіях немає нічого доброго, але вони можуть і мають бути розцінені як перехідний етап становлення людської ідентичності, як джерело своєрідного досвіду та переживань. Зокрема послідовник багатющої досвідом і духовними здобутками культури буддизму Ошо стверджує, що «гомосексуальність – це необхідна ланка розвитку чоловіка чи жінки. (Ошо має на увазі чотири ступені сексуального розвитку, від автосексуальності в дитинстві до гомосексуальності, котра є природним попередником гетеросексуальності, і зрештою, до останньої, заключної стадії – брахмачари)» (71, 38).

В цілому ж, якщо замислитися над ситуацією людини, наймовірніше виявиться, що Буттю немає жодної справи до конкретного прояву сексуальної орієнтації індивіда. До неї є справа іншим, оскільки сама по собі сексуальність є одним з ключових своєрідних подразників та глибинних мотиваторів взаємодії поміж органічними і не тільки істотами. При цьому підвищена увага індивіда до проявів сексуальності іншими впливає не з якихось моральних чи етичних або й естетичних

підстав, як те може видаватися самій людині, а насамперед з основ її сексуальності. Тобто, намагання привернути увагу, заклики до порядку і стриманості, повчання, осуд, зрештою будь-яка реакція на дійства, котрі несуть або нібито несуть сексуальний підтекст, завжди викликані неререфлексованою потребою в реалізації власної сексуальності як глибинної і вагомої частини єства. Інакше людина, залишаючись зумовленою в т.ч. і сексуальністю істотою, не здатна реагувати. Її сексуальність неспростовно говорить в ній аж до самої її смерті, фізичної чи, так би мовити, метафізичної, за посередництва мови, жестів, емоцій, настроїв і неодмінно тіла. Відповідно, будучи своєрідною точкою прикладання сексуального потягу і водночас очевидним підґрунтям сексуальної ідентифікації, тіло в цілому, його окремі органи, а також анатомічні та фізіологічні особливості тіла певним чином виказують особливості організації психіки або й душі індивіда і разом з тим специфіку життєвого досвіду, який має набути і засвоїти індивід в ході свого існування. Простіше кажучи, в анатомічних особливостях тіла і його функціональних параметрах закодована специфіка прижиттєвого досвіду, котрий має набути індивід. Як наслідок, навряд чи індивід може бути свідомо відповідальним за стиль і прерогативи реалізації власної сексуальності. Йому не до сниги ось так от за просто переглядати власні смаки і вподобання, тим самим переглядаючи специфіку досвіду, яку йому бажано було б засвоїти. Хоча досить часто індивіди під тиском страху громадського осуду, божої кари абощо вдаються до насильницьких спроб переорієнтувати свою сексуальну орієнтацію, принаймні, граючи на публіку. І надто часто, якщо практично не завжди, потрапляють в пастку власної невизначеності, розгубленості і внутрішньої нестабільності та неспокою. Відтак ламаються людські долі. Людина заганяє себе в безвихідь: вона не може і не хоче прийняти себе такою, як вона є, видаючи себе за іншу, і разом з тим вона безсила хоч щось змінити в собі. Та й як можна змінювати в собі те, що від самого початку в собі не визнаєш, відкидаєш як частину свого єства. Таким чином індивід інтенсивно «риє» в собі прірву самонесприйняття, в яку ж себе і заганяє, перетворюючись на невротиках, набуваючи цілі букети різноманітних часто хронічних хвороб, ламаючи власну і інших долю.

До речі, на подібну ситуацію замученої власними докорами і самонесприйняттям заклопотаної істоти вказувало чимало мислителів. Зокрема З. Фройд, намагаючись встановити очевидну причину неврозів та інших психічних розладів, певно, після численних спостережень за

пацієнтами дійшов висновку, що людське «Я» відкривається для самого себе як своєрідний симбіоз прийнятних та/або бажаних проявів ества індивіда, тоді як небажані, а тим більше недоступні для безпосереднього відображення в звуженій свідомості прояви воно відмовляється ідентифікувати з собою, вважаючи їх результатом хвороби, наклепу абощо. З цього приводу фундатор психоаналізу писав: «Ти заходиш так далеко, що вважаєш «душевне» тим же самим, що і «свідоме», тобто відоме тобі, не зважаючи на очевидні підтвердження того, що в твоєму душевному житті має відбуватися значно більше, ніж може знати твоя свідомість» (96, 240). І далі, «занурся в себе, в свої глибини, пізнай спочатку себе, і тоді ти зрозумієш, чому ти мало захворіти, і, може, тобі вдасться не захворіти» (96, 240). Але подібне зауваження виявилось криком душі загубленого в пустелі невігластва, адже людське «Я» ось так от запросто поступитися завойованими позиціями навряд чи налаштоване. Тому ключовий аспект теорії Фрейда благополучно був зміщений з позицій критики «Его» на захоплення «блиском» лібідо. Як наслідок, виявилось, що причиною всіх перипетій людської долі є сексуальне поривання, а не обмеженість чи звуженість свідомості, а отже і неспроможність людини бути «самій собі законом» (Кант). Та й взагалі, як не крути, мати справу з «лібідо» виявилось значно цікавіше (зрозуміло і легко), а часто ще й вигідно або ж прибутково, ніж намагатися досягнути незбагненне, тим самим постійно ставлячи себе перед фактом теоретичної безперспективності подібного заняття.

І все ж, нехтування власним еством щомиті дається людині взнаки. Вона попри ілюзорну ясність картини власного існування, майже постійно наражається на внутрішнє непорозуміння чи непорозуміння з іншими, перебуває в стані перманентного конфлікту, часто породженого несумісністю надуманого і наявного. Відповідно, виявляється, що пересічна людина втратила здатність довіряти собі та іншим. Вона завжди очікує на якийсь підступ, зраду абощо. Проте, образно кажучи словами Пауло Коельо: «Зрада – це удар, якого не чекаєш. Якщо будеш знати своє серце, йому зрадити тебе не вдасться. Адже тобі відомі всі його мрії, всі бажання і зумієш подужати їх. А втекти від свого серця ще нікому не вдалося. Так що краще дослухатися до нього. І тоді не станеться не очікуваного удару» (43, 165). Однак людина, цілком ймовірно, під гнітом іудо-християнської догматики розучилася дослухатися до поклику власного серця, адже чи не найавторитетніша

книга сучасності стверджує: «Лукаве серце людське і більше за все зіпсоване» (Іер. 17:9).

І воно таки, до речі, може видаватися лукавим, будучи насправді радше несподівано підступним з огляду на різноманітні, особливо сексуальні забаганки людини або хоча б переважної більшості індивідів, від яких вони, була б їхня воля і можливість, відхрестилися б раз і назавжди. Принаймні, так здається кожному, хто опинявся на межі або й ставав бранцем нестерпного становища, породженого протистоянням «хочу» і «не можна», іноді доведеного до критичного стану, коли все вже стає «пофіг». А в окремих, очевидно, критичних випадках індивід взагалі провалюється в своєрідне забуття, стаючи на стежину маніяка, фанатичного «праведника» абощо. Тож з огляду на її хистку ситуацію людина раз по раз має можливість вкотре переконатися в тому, що вона лише належить собі, але ані володіє, ані розпоряджається собою: вона лише констататор того, що діється з нею, хай би скільки не приписувала собі спроможність свідомо організовувати своє життя і діяльність або й зрештою розпоряджатися власною та інших долею. Вона є тим, чим вона є і нічим іншим.

Своєю чергою дійсність свідчить, що та людина, якою вона себе знає, не вирізняється навіть натяком на схильність до сталкінгу – дослідження реальності поза межею відомого або представленого в дискурсі. Її так чи інакше задовольняє буденне, в кращому випадку те, що перебуває на межі відомого і невідомого. Тим паче, людина не є космогонічним творцем – вона не творить довільно ані світ, в якому існує, ані сама себе, ані формує власні схильності. Все це вона успадковує. Тому, до якої б форми відносин чи взаємодії не тяжів би індивід, він не вигадує власному проекту, а лише якимось чином відкриває в собі та актуалізує окрему чи низку схильностей, успадкованих по роду своєму. До того ж, можливість реалізації будь-якої схильності людини безпосередньо синхронізована з її психічними, фізіологічними та анатомічними властивостями і жодним чином не виходить за їх межі чи особливості. Інакше кажучи, людина не вчиняє нічого з того, до чого вона, а точніше її природа не була б певним чином пристосована. Тому залишається відкритим питання, що стоїть за природою і множиною схильностей людини, значну частину з яких в цивілізаційному континуумі Ойкумени прийнято, між іншим, ідентифікувати як дегративні. Тут залишається тільки гадати або ж сліпо послуговуватися догматами, виробленими в контексті різноманітних релігійних, наукової чи філософської парадигм.

А проте, з огляду на численні міфи, легенди, відкриття езотериків цілком доречно припустити, що колись ще досконала за своєю суттю Людина, перебуваючи в стані потенціалу формування самої себе або своєї природи, поступово якимось чином відкривала для себе різноманітні «принади світу» і відповідно крок-за-кроком привносила потенціал «смакування насолоди» від їх реалізації в свою природу. Коли ж вона з часом стала переобтяжена потенційними можливостями «смакування принад», котрі тиснули на її єство сотнями незадоволених бажань і прагнень, то постала перед фактом розтрати лівової частки свого енергетичного (духовного) потенціалу і, як наслідок, опинилася в становищі сучасної людини: зумовленої істоти, носія комбінації нереалізованих інтенцій і схильностей та властивостей під їх реалізацію, при цьому позбавленою можливості реалізувати переважну більшість із них. Принаймні вільно, без того, щоб зазнавати нищівного тиску, як з боку громадськості, так і з боку власних переживань, зокрема сорому, страху абощо.

До розряду найжахливіших бажань, що мали б підлягати викориненню в т.ч. вогнем і мечем, з настанням доби іудо-християнства були зараховані сексуальні бажання, хіба що за винятком безпосереднього прагнення до статевих зносин заради розмноження, та й то мабуть тільки тому, що в Біблії прямо вказано на призначення людини: плодитися і розмножатися, заселяти всю землю (Буття 1:28). Щоправда тут справедливості заради було б варто внести малесеньку, однак досить показову ремарку: плодитися, розмножуватися і заселяти всю землю Іегова нібито безпосередньо рекомендував саме іудеям, як божому народу, як носієві саме «його» парадигми, очевидно, аби в такий спосіб «нести в світ» світоч іудаїстичної традиції, нищачи на своєму шляху будь-яку іншу, як неугодну «Всевишньому».

Івсе ж, хай там як, але окремі сексуальні забаганки людини таки дійсно викликають щонайменше огиду в, так би мовити, психічно здоровій особі або й поривання усунути якимось чином з поля сприйняття індивіда, котрий схильний до активної реалізації подібних перверсій. Передусім йдеться про низку очевидних сексуальних відхилень від загальноприйнятої норми або класичної гетеросексуальності, зокрема нікрофілію, зоофілію, педофілію, геронтофілію, а також капрофагію і т.п. Всі ці колосальні зміщення в сексуальній ідентифікації і смаках з позицій посереднього індивіда, прибічника і носія норми неодмінно мають бути поєднані з психічними розладами, а, відповідно, заслуговують на покарання, аж до знищення. Принаймні, в окремих випадках

цього вимагає Біблія. Наприклад, в Старому Заповіті йдеться про те, що, «якщо жінка піде до якої-небудь тварини, аби злягатися з нею, то вбий і жінку, і тварину; і будуть вони піддані смерті, кров на них» (Левіт 20:16). Подібного ж вимагають моральні підвалини і табу різних народів та культур, вважаючи, і можливо, цілком небезпідставно, що подібні діяння завдають збитків природі людини, її душі або психіці. В іншому випадку оскверняють людину або пам'ять про неї, як у випадку з педофілією та нікрофілією відповідно.

Проте, не маючи змоги встановити реальну причину подібних сексуальних збочень, людство, яким воно себе знає, не знайшло нічого кращого, як «списати» їх на витівки злих сил, якого б вигляду не набували останні. Однак такий підхід несе в собі колосальне деструктивне начало, оскільки розриваючи поміж собою причину і наслідок, позбавляє людину навіть надії щось вдіяти зі своєрідними потягами, окрім як приховувати та пригнічувати їх або ж шукати відносно безпечні способи їх реалізації, вдаючись до конспірації та змов. Тоді як варто було б задуматися над природою людини та шукати дієві способи нейтралізації небажаних проявів і культивування бажаних. Таких, які б відкривали перспективу духовного розвитку, можливо, аж до того рівня, коли б кожен індивід окремо і, відповідно за умови критичної маси, людство в цілому отримали б змогу вивести зі структури власної природи все те, що в якийсь момент було привнесено в неї внаслідок падіння досконалої Істоти перед натиском спокус. В іншому випадку, хоча б надійно блокували, сприяючи виробленню своєрідного (колективного) імунітету до різноманітних збочень.

До речі, в численних міфах і легендах, в т.ч. біблійного напрямку ідея падіння досконалої Істоти є, якщо й не вирішальною, то однією з головних. Однак у доступних пересічному читачу текстах таке падіння або завуальоване, або спотворено патетикою, так би мовити, творчої обробки, а здебільшого взагалі вилучено. В іншому випадку подібні міфи забуті, оскільки не знайшли свого перекладача, видавця абощо. А найгірше, що писані джерела чомусь часто в добу іудо-християнського засилля горіли цілими зібраннями і бібліотеками, в кращому випадку – безслідно зникали. Разом з тим цивілізовану істоту привчили дивитися на нетлінні джерела власної космогонічної історії як на небилиці. А тому, «витівки», наприклад, давньогрецьких богів і титанів навряд чи хоч у когось викликають асоціативні ряди, поєднані з привнесенням в природу людини сексуальних перверсій. Ну був собі такий Зевс. Ну

спокушав він земних жінок то в образі Лебедя, то в образі Тільця. Так це ж легенда... І даремно. Лінійність та обмеженість мислення, якщо не сказати інерційна тупість, сприяють остаточному перетворенню сучасної людини на нікчемну і немічну істоту, з обрубаним онтологічним корінням і відсутністю «місця для кроку вперед», оскільки в масах постійно нагнітається стійке враження про те, що «людство впевнено йде до своєї катастрофи» (42, 149).

Можливо, базові штрихи в цій сумній «картині олією» цивілізаційної катастрофи замішані на сексуальній розбещеності, котра впевнено набирає обертів. Принаймні, так стало модно думати після того, як Західний світ, а за ним і все людство заглибилися з головою в мутні потоки сексуальної революції. Хоча, якщо вдатися до розбору дрібниць і деталей цієї нібито грандіозної події, то може виявитися, що насправді нічого з того, що можна було б ідентифікувати як «сексуальна революція» ніколи і не відбувалося. Натомість ми переживаємо момент існування, який мусимо ж якось для себе ідентифікувати. І за останні 300-400 років основою ідентифікаційної «біжутерії» стало поняття революція. До кращого просто не додумалися: переворот і революція. Будь-які, науково-технічні, релігійні, палацові; розумові, чуттєві; криваві, помаранчеві, повзучі. А може це остаточню людину перевернуло з ніг на голову і тепер в її свідомості все змішалось? До речі, саме революції притаманне переривання тяглості насильницьким шляхом і змішання, так би мовити, грішного з праведним. Тому, цілком ймовірно, все існування сучасної людини, стільки вона себе пам'ятає проходить під знаком «Революції»: «обрізання» себе від дерева роду, зациклення на десяти-сорокатисячній історії існування людства, сповненій численних війн, переворотів, шабашу і топтання по людській гідності та нехтуванні людською природою.

А те, що прийнято вважати сексуальною революцією, є лише черговим «модним вироком» сексуальним уподобанням і смакам нашого сучасника, адже самі пристрасті і тяга їх реалізувати не з'являлися нізвідки, вони існували завжди, стільки себе пам'ятає людина. Просто за останні п'ятдесят-сто років на їх прояв і реалізацію послабився тиск, що привело до закономірного розголосу і почасти надмірного захоплення темою. Тоді як, наприклад, свобода сексуальної ідентичності була znana ще з давніх вікопам'ятних часів. І ніхто особливо не приховував свої сексуальні смаки та вподобання. Щоправда і про це ми маємо лише певне своєрідне уявлення, бо ж історія ніколи не буває нейтральною, а служителі

Клію неодмінно послідовними. Хоча навіть того, що все ж відкрито для масового доступу достатньо, аби судити про сексуальну, так би мовити, толерантність дохристиянських народів. Зокрема, «в Персії було особливо поширеним одностатеве кохання, і саме звідти цей звичай перейшов до Греції, коли між цими країнами сформувалися стійкі взаємовідносини» (74, 446). В Давній Греції в свою чергу, як, до речі, і в деяких інших давніх народів, прийнято було розрізняти радше активну і пасивну сторони в сексуальних відносинах, аніж чоловіче і жіноче начала.

Взагалі, те, що сучасна наука і теорія ідентифікує як педерастія або гомосексуалізм, завжди було і є невід'ємною частиною екзистенційного інтер'єру людства від початку відомих нам цивілізацій і до сьогодні. Про нього писано-переписано, йому присвячувалися і продовжують присвячуватися мистецькі твори, він є об'єктом пильної уваги всіх поколінь і народів. Тож можна сказати, що гомосексуалізм, цілком імовірно, на відміну від решти сексуальних збочень, є явищем соціальним або й культурним, попри всі нарікання на нього, прийнятним і припустимим для суспільства. Більше того, виходячи з певних міркувань, функціонально необхідним, оскільки хоча й своєрідним способом, однак досить ефективно допомагає стабілізувати суспільство. В першу чергу мова йде про механізми регулювання чисельності населення. В цьому аспекті гомосексуалізм може виявитися одним із найбільш гуманних засобів, які тільки допускає природа, адже всі решта – війни, катаклізми, пандемії абощо – несуть із собою фізичне знищення і страждання, тоді як гомосексуалізм є просто природним способом обмеження народжуваності представників роду. Отож, «гомосексуалізм ніяким чином не пов'язаний з репродуктивною функцією статі і є – як не парадоксально це звучить – наслідком, проявом її специфічно людськи-культурної форми, зорієнтованої на комунікацію, подолання самотності, отримання задоволення, отримання статевого досвіду, нових знань, самоствердження» (106, 8).

До речі цей механізм регуляції чисельності популяції виду досить глибоко вкорінений у дикій природі, особливо серед птахів, ареал поширення яких обмежується маленькими островами, загубленими в океані. Та й взагалі гомосексуалізм серед тварин є масово поширеним явищем, зокрема в приматів, котячих, серед непарнокопитних: козлів, антилоп тощо. До речі, зовсім не випадково хтивість здебільшого асоціюється з козлом. Цій тварині притаманні чи не всі види і способи сексуального задоволення, до яких можуть вдатися і в окремих випадках

таки вдаються представники виду Homo Sapiens. Взагалі, хай там що здається людині, але вона не вигадала в сфері сексуальності, особливо в розрізі її реалізації абсолютно нічого нового, такого, щоб не було притаманним хоча б одному із видів тварин. Останнє автоматично мало б наштовхувати навіть тугодумів і фанатично налаштованих індивідів на роздуми про те, що, так би мовити, сексуальні смаки і їх соціалізована форма – сексуальна орієнтація не є справою «рук» чи інших частин тіла людини, а тим більше окремо взятого індивіда. Він просто в якийсь момент виявляє себе таким: гомосексуалістом, нікрофілом, педофілом чи ще якимось «філом», і квит. І вдіяти з цим, апелюючи до здорового глузду, сумління, або спираючись на досягнення сучасної психіатрії та медицини в цілому, все одно, що намагатися управляти сонцем, віддаючи йому накази. Хоча в арсеналі наших предків все ж, очевидно, були дієві механізми, умовно кажучи, стабілізації сексуального здоров'я та смаків. Вони втілювалися в обрядах і традиціях, які сучасна людина не без «доброї справи» іудо-християнства успішно спотворила, стилізувала або й вирвала з пам'яті. І разом з тим загнала в глухий кут значну частину населення, формуючи в цілому досить складні умови індивідуального становлення члена спільноти, привчивши його сяк-так виживати, замість того, аби він жив і насолоджувався життям.

Отож усвідомлюючи, якою мірою затуркана сучасна людина з позицій Буття, можна цілком впевнено стверджувати, що представлене масами людство має справу з «казками» про сексуальність в цілому та гомосексуалізм чи інші прояви сексуальних уподобань зокрема, хто чи що було б їх джерелом та/або активним соціальним ретранслятором. Очевидно, це якимось чином пов'язано з облаштуванням екзистенційного інтер'єру Ойкумени, можна навіть сказати, вдавшись до фантазування, з намаганням утаємничених змовників провадити глобальне управління масами; а головне, з теперішньою «космічною» або буттєвою ситуацією людини, якщо вірити тому, що Космос та Людина піддані певним метациклам. Але оскільки метацикли – це далеко не справа людської свідомості, а тим більше розуму, то в цьому конкретному випадку, для людини значно більше користі буде від того, коли вона спробує безсторонньо осмислити можливу суть сексуальності і її проявів, зокрема гомосексуалізму, аніж і надалі з вдаваною огидою відвертатиметься від цієї проблеми.

Мабуть, найперша, що варто з'ясувати, йдучи по згаданому шляху, це те, чим відрізняються. хоча б на рівні сприйняття, а не як

воно є насправді, чоловік чи жінка з гетеросексуальними смаками від чоловіка чи жінки з гомосексуальними вподобаннями. Відповідно, для початку треба зіставити домінуючі образи гетеросексуала та гомосексуаліста, що вкоренилися в масовій свідомості. Але навряд чи це вдасться зробити на практиці, оскільки стійкого образу й не існує, передовсім гетеросексуала, інакше б, по-перше, не було б такого розброду в стилі поведінки, зовнішньому вигляді, манерах спілкування абощо серед чоловіків – всі вони мали б автоматично тяжіти до наслідування конкретно визнаного образу або б просто – моди. По-друге, в жодному разі різноманітні чоловічі рейтинги, наприклад, привабливості не очолювали б індивіди з сумнівною або й з неприхованою гомосексуальною орієнтацією, хоча реальність демонструє якраз зворотнє. До речі абсолютно те ж саме стосується і жінок. Так що на цьому шляху неодмінно стикаєшся зі змішаннями стилів, вподобань, смаків тощо. Що ж до носіїв гомосексуальних уподобань, то тут дещо простіше з колективним образом: гомосексуаліст асоціюється насамперед з манірністю, своєрідною жіночністю, часто з інфантилізмом, оскільки підмічено, що «сексуальна інфантильність чоловіка змушує бачити в кожній жінці сестру. Абсолютно інфантильний чоловік бачить в усіх жінках винятково матір» (9, 101). В свою чергу, лесбіянка – з мужлайством «в спідниці», грубістю. Хоча такі образи, як показує знову ж таки практика та реальність, є досить поверховими, щоб не сказати хибними, оскільки вони виникають у свідомості більшості індивідів радше під тиском різноманітної пропаганди, аніж внаслідок безпосереднього сприйняття.

І все ж, попри очевидну розмитість цієї своєрідної проблеми, окремі мислителі, очевидно, дедуктивним шляхом дійшли до низки переконань, котрі виказують різницю поміж «справжніми» чоловіком чи жінкою і їх, так би мовити, «бутафорією». Зокрема, справжній чоловік має відчувати своєрідний страх перед жінкою, кожного разу підступаючи до неї. Цей страх викликається благоговінням перед незвіданим, адже жінка для чоловіка є завжди чимось неосяжним, незбагненим. Це незвідана глибина якраз і манить чоловіка, збуджує його, всі його фібри душі, що трансформує в статеве збудження. Водноча, «якщо жінка не викликає сум'яття і тривогу, то варто задуматися, що ти кудись таки вклепаєшся» (91, 97).

Однак в сучасному світі інформаційного засилля і мастацтва, де методично нав'язується ідея самця-агресора, підкорювача жіно-

чих серцець і плоті, всякий благоговійний страх перед жінкою ідентифікується щонайменше як боягузтво, відсутність характеру. В іншому випадку, як привід глибоко задуматися над власними пріоритетами або й ознака своєрідного збочення, як певна антипатія до жінки, її несприйняття як сексуального партнера, а лише як носія соціальної ідентичності. Тоді як, насправді, пробудження сексуальної симпатії до представників своєї статі є свідченням дійсного боягузтва, бажання мати справу лише з чимось відомим і передбачуваним. В цьому випадку йдуть вхід різноманітні аргументи на кшталт того, що жінки примхливі – з чоловіками набагато простіше домовитися. Насправді ж виглядає так, що чоловіки, котрі нездатні більш-менш адекватно оперувати власними потягами, страхами абощо, віддають перевагу шляху реалізації власної сексуальності з найменшим спротивом.

Що ж стосується суті сексуальності, то з огляду на досвід езотериків, гомосексуалізм є радше механічною стороною її прояву, оскільки поміж одностатевими партнерами не можливо досягти реальної глибини переживань єднання і проймання одне одним. На відміну від анатомічної структури тіла і емоційної сфери, цього не допускає сама природа людини. Її енергетична суть. Будучи, насправді, як і все живе, енергетичною істотою, – а матеріальне тіло – це лише найгрубіша форма прояву енергії, – людина умовно поляризована таким чином, що не допускає тотальної взаємодії поміж одностатевими партнерами, особливо на рівні синхронізації енергетичних потоків і формування хоча б тимчасового спільного замкненого контуру. Проте, «співпраця статей, – пише М. Гране, – була такою ефективною, що вважаючи її святотатною в нормальний час, її приберігали для сакральних моментів» (35, 152). Проявленою вершиною такої «співпраці» безумовно є зачаття, на чуттєвому рівні – дійсний оргазм, який, якщо вірити тим же езотерикам, зокрема Ошо, ніколи не переживають одностатеві коханці, на метафізичному – злиття в єдину досконалу Істоту або пралюдину.

В буденній практиці ситуація енергетичної несумісності одностатевих партнерів вирівнюється певним зсувом в їх самоідентифікації, коли вони себе починають сприймати як дещо відмінне від суто чоловіка чи жінки, а носія певної сукупності актуалізованих властивостей того і іншого. До речі, таке зміщення, виявляється, досить легко помітити, володіючи ясновидінням. Воно часто також сприймається інтуїтивно тими, хто не відмовляє собі в можливості виходу за межі суто чуттєвого сприйняття. Взагалі, абсолютно кожен індивід автоматично «зчитує»

від «а» до «я» іншого, однак дев'ятсот дев'яносто дев'ять із тисячі, а може й того менше «намертво» блокують відображення в своїй свідомості «зчитаного», концентруючись на здогадах, припущення та стереотипах. І все ж певним чином рахуються зі «зчитаним», не віддаючи собі раду в тому, звідки в них народжується симпатія до одних і антипатія до інших попри здоровий глузд, міркування вигоди абощо. Відповідно, чумаки чумака бачить здалека і тяжіють одне до одного, тобто формують на певний проміжок часу максимально сумісні в межах можливого неформальні союзи, звичайно, якщо тільки життя не має стосовно окремих індивідів своїх планів, коли якимось дивним чином парують таки дійсно не сумісних індивідів, кидаючи їх в горно випробувань одне одним і ситуацією. В іншому випадку чоловіки з суто чоловічою ідентифікацією тяжіють до ідеальних жінок, а люди з частково зміщеною сексуальною ідентифікацією тягнуться до собі подібних. Як наслідок, в різних подружніх чи просто сексуальних парах і колах по-різному будують партнерські відносини і взаємодію: від чистої моногамності з дотриманням усіх можливих чеснот, сімейних цінностей та традицій до перманентної сексуальної розпусти і стирання всяких меж пристойності та розрізнення. Очевидно, граничні вияви такого стирання закарбовані в трансвестизмі та транссексуальності – своєрідних станах самоідентифікації, пов'язаних з вдаванням або переживанням себе представником іншої біологічної статі відповідно. Щоправда травесті радше час від часу глибоко відчують несумісність фізіологічної та психологічної статі і тяжіють компенсувати розрив у своїй ідентифікації шляхом перевдягання і перевтілення в образ, близький до психологічної ідентифікації. Тоді як транссексуали постійно концентруються на своїй психологічній статі, сприймаючи прояв фізіологічної як помилку або гру природи. В такому разі доходить аж до того, що причина такої несумісності виводиться з явища інкарнації або й реінкарнації: входження душі жінки в тіло чоловіка і навпаки. А проте, практики стверджують, що насправді «в усіх випадках свідомість входила в зароджуване тіло свого виду і тієї статі. Підкреслюю: чоловіча душа реінкарнується тільки в чоловіче тіло, жіноча – в жіноче. Випадки зміни статі у людей пов'язані не з помилкою підселення душі, а з насиллям, здійснюваним над маленькою дитиною, яке супроводжувалося болем і тому заблоковано в пам'яті» (87, 12). Інакше кажучи, транссексуалізм і трансвестизм є яскравим проявом збою в психологічній (душевній) ідентифікації, своєрідною

стійкою галюцинацією, як на психічно нормальну людину, або нічим іншим як проявом гомосексуалізму, доведеним до стану екзальтації і, так би мовити, досить надійно зафіксованому в набутій позиції.

Отже, як не крутяться, але каменем спотикання в питанні сексуальних зміщень є все ж таки гомосексуалізм і як прототип, якщо й не решти, то переважної більшості зміщень, і як найбільш масово поширене явище, і як явище, що так чи інакше, однак завжди визнавалося чи не кожною епохою і культурою. Тут навіть важко зарахувати до винятків іудео-християнство часів найбільшого розгулу «боротьби за праведність», адже й воно не могло жодним чином, так би мовити, впоратися з цим, очевидно, неспростовним явищем суспільного існування людини. Хіба що дещо притлумити, бо сам по собі гомосексуалізм спирається на досить суттєві в житті індивіда опори. Найперше на фізіологічну чутливість організму, адже якщо вірити науці, то найбільші скупчення нервових рецепторів в людському організмі зосереджені на поверхні статевих органів і, як не дивно, чомусь в анусі. Можливо, цьому є абсолютно інша функціонально зумовлена причина, але про неї навряд чи хоч щось достеменно відомо, принаймні з огляду на широкий загал. По-друге, якщо вдається до аналізу становлення естетичної сфери людства в цілому та розвитку модних тенденцій зокрема, то складається досить стійке враження про те, що гомосексуалізм насправді досить чутливий до краси, принаймні фізичної, а точніше тілесної, тоді як гетеросексуальність менш перебірлива в цьому.

Принаймні, аби виконувалась основна функція статей – розмноження – достатньо «сліпого» чуттєвого поривання, очевидно, провокованого на рівні тварин, а отже і людини як біологічної істоти, певною тимчасовою зміною в фізіології організму під дією продукованих тим же організмом певних речовин (гормонів) або їх додаткової (надлишкової) кількості. Відповідно, процес розмноження жодним чином не віддається родом в розпорядження індивіду, а регулюється автономно за посередництва циклів. Взагалі, хіть, як дещо глибоко приховане або вкорінене в природі людини, щонайменше не підлягає жодним чином свідомому (вольовому чи безпосередньому) обмеженню, корекції або регуляції з боку пересічного індивіда. Все, що входить до його, так би мовити, компетенції в даному розрізі, так це пошук об'єкта для сексуальної розрядки. І чим менші вимоги до «предмету пристрасті» та чим нижчі очікування, тим більші шанси на досягнення сексуальної розрядки. Отож тимчасово або й перманентно сексуально стурбовані індивіди

автоматично втрачають, окрім іншого, на естетичному началі – їм просто не до цього. Під тиском бажання природним чином діапазон їхньої розподільчої здатності суттєво звужується, що приводить до зведення перебірливості аж до нуля, адже увага прикута до цілі: отримати сексуальну розрядку, йдучи за покликом роду.

Звідси випливає низка висновків. Зокрема, справжні, точніше послідовні гетеросексуали орієнтуються радше на переваги перебування у взаємодії з представником протилежної статі, аніж на задоволення естетичного смаку. Інакше кажучи, гетеросексуали обирають зиск супроти краси. Їх цікавить не стільки естетично привабливий сексуальний партнер, скільки, умовно кажучи, затишок, якого можна досягти поряд з обранцем: соціальна або й екзистенційна стабільність, матеріальна забезпеченість, особливо з огляду на виховання і становлення потомства, тощо. Тоді як для гомосексуалістів досить часто важливий прояв саме естетичного начала. Для прикладу досить хоча б згадати давньогрецьку, особливо досократівську культуру з її ставкою на естетичну складову соціального існування, коли наріжним каменем спілкування були міркування смаку на відміну від міркувань моралі і етики або раціональних міркувань. І особливо це стосувалося сексуальної сфери в прив'язці до процвітань культу Венери Уранії і красивого чоловічого (юнацького) тіла: «Ерот Афродіти вульгарної воістину вульгарний і здатний на все, що завгодно; це саме та любов, якою люблять люди ниці» (74, 90). Водночас «Ерот же Афродіти небесної сходить до богині, яка, по-перше, притаманна винятково чоловічому началу і аж ніяк не жіночому, – недарма це любов до юнаків, – а по-друге, старша і цурається знахабнілих грубощів» (74, 90). Зрештою, для Платона, наприклад, питання про те, чому люблять хлопчиків, це питання сліпого (74, 90), тобто того, хто позбавлений можливості споглядати (істинну) красу та вимушений оперувати на практиці лише міркуваннями етико-раціонального змісту, спираючись на відповідні переживання, позбавлені естетичного начала.

До речі, в природних умовах самки завжди менш привабливі, аніж самці. Вони ж здебільшого і вибирають собі батька наступного потомства, тоді як самці мусять їх «зачарувати» своєю привабливістю, в іншому випадку витримати конкуренцію поміж собі подібними за право передачі генетичним способом наступним поколінням найкращих рис свого роду. І хоча пояснити відносну «блідість» самок проти самців досить легко, спираючись на буцімто цілком очевидні речі, зокрема

потребу в маскуванні, така сама собою зрозумілість може виявитися далеко не вичерпною. Приміром, варто зважити на те, що еталоном довершеності роду є радше самець, аніж самка. Принаймні, якщо йдеться про людський рід, адже в ідеалі саме пропорції чоловічого тіла відображають структуру Космосу: цю ідею обстоювали численна кількість езотериків, в т.ч. Леонардо да Вінчі. А якщо так, то естетичне начало якимось чином пов'язано з перевагами чоловіка над жінкою. Не впливає з різниці між ними, однак зазнає модифікації з огляду на ці переваги. Тому ціла культурна епоха людства, що починається з часів становлення патріархату, якщо йти в контексті класичної історичної думки, набула фалосно-мускулинної ідентифікації. Фалос та добре розвинуте фізичне тіло стали об'єктами пристрасті і водночас поклоніння. З цього приводу доктор Лангер зауважив: «В деяких давніх цивілізаціях, особливо в період їх виродження, релігійне мислення стало концентруватися на проблемах статі. З'являються так звані фалічні культури...» (39, 11). Однак, згадану схильність цивілізованої істоти не вдалося викоринити навіть іудо-християнству з його настирливим проповідуванням безстатевості, релігійної радше унісексуальності аніж асесексуальності абощо, виписаної в образах святих та ангельських сил. Не дало бажаного результату і посилене симулювання культу жінки, матері, прекрасної половини, божественної або цнотливої діви тощо, притаманне останнім декільком століттям. Цивілізація й надалі рухається манівцями поступового, мабуть таки виродження, сповідуючи чим далі, тим більш спотворені, навіть з позицій сучасної моралі, цінності та поклоняючись деградаційним культам, замішаним на агресії, ницості та зневазі до проявів суто людського.

Найбільш яскравою ознакою деградації спільноти є своєрідний симбіоз процвітання гомосексуалізму з одного боку і непомірної плодючості з іншого. А «плодяться» насамперед ті, хто зубожілі духом та не вирізняються глибоким самоусвідомленням. Хто не здатен усвідомити різницю поміж становленням індивідуальності і простим існуванням індивіда. Для кого діти є лише результатом злягання і, відповідно, прямим, як біологічним, так і соціальним продовженням батьків, а не самостійним унікальним суб'єктом. От і виявляється, що дітей заводять, наче якихось щенят; знаходять в капусті, ніби їх там хтось загубив. Та й загалом, дуже небагатьох батьків насправді цікавлять внутрішній світ дитини і її душа. Головне, щоб були доглянуті наче якась худоба, одягнуті і ситі. І це в кращому разі. За

решту автоматично, так би мовити, піклується суспільство, точніше, система з її невід'ємними інститутами цивілізування. Цивілізація ж виявляється згубною для індивідуальності за своїм визначенням, оскільки не терпить і не допускає наявності критичної маси унікальних істот, інакше б під їх тиском вона б просто переродилася на щось абсолютно інше. Умовою ж процвітання глобальної цивілізації людства наймовірніше і є щойно згаданий симбіоз. До речі, хтось досить уважний підмітив, що гомосексуалізм – це своєрідна плата за культуру – штучне вичленення людини з природного середовища та спробу нехтувати природними циклами; лесбійство – за цивілізацію – зведення людини до стану споживача. Мабуть-таки в цій версії є слухне зерно, оскільки окультурена людина, не усвідомлюючи того, схильна концентруватися винятково на собі та своїх потребах і переживаннях. Гомосексуалізм же без сумніву можна зарахувати до крайнього прояву егоїзму, такого собі соціального нарцисизму, адже гомосексуальні відносини, наприклад, природнім чином не передбачають народження дитини і турботу про неї. В той же час, як показує досвід, до гомосексуалізму схильні найчастіше пізні діти або діти, що виростили в неповних сім'ях, де на них спрямовувалася надлишкова енергія оберігання та посиленна, якщо не сказати надмірна, турбота. Останнє швидше за все сприяє формуванню паталогічно вираженого егоїзму та/або інфантильності і їх подальшому активному культивуванню. Окрім того, гомосексуальні схильності можуть бути результатом перманентного потерпання індивіда від страху в якийсь момент виявитися неприйнятним і незрозумілим. Відповідно, такий індивід на практиці не спроможний наважитися на нормальні партнерські відносини з представником протилежної статі.

І все ж, щойно перераховане стосовно причин «процвітання» гомосексуалізму є радше спробою соціально значущої раціональної констатації проблеми і пошуку прийнятного її пояснення, тоді як за полем осмислення може опинитися сама причина відповідної схильності, прихована на рівні індивіда або й природи людини. Мова йде про рушійні моменти, котрі спонукають індивіда відчувати або ідентифікувати себе чи-то гетеро-, бі- або ж гомосексуалістом. Ці рушійні моменти мають приховуватися або корінитися в самому індивідові, його естві, а не бути «наносними», так би мовити, додатком, одного разу прищепленим йому на рівні свідомості абощо. Інакше підстави, що стоять за сексуальною самоідентифікацією людини можна було прибирати, таким чином кардинально впливаючи на сексуальні смаки і вподобання. Практика ж

свідчить про зворотнє: жодні сторонні втручання, якщо тільки вони не вчинені дійсним практиком, тобто магом, просвітленим абощо, жодним чином не сприяють дійсній трансформації сексуальної ідентифікації. Та й сам індивід не спроможний з власної волі переглянути власні орієнтири сексуальної пристрасті. Йому залишається або просто змиритися з цим, прийнявши себе таким, яким він є, та спробувати отримувати насолоду чи вигоду з наявної ситуації. Або постійно контролювати себе з метою недопущення мимовільного прояву наявних схильностей, вдаючи з себе іншого, аніж він є насправді, тобто симулюючи «правильні» сексуальні смаки і вподобання, а разом з тим і відповідну модель поведінки. Або стати на шлях опанування себе. Це найменш зрозумілий для звуженої свідомості шлях, і на нього так просто не зважиться жодна людина, якщо тільки її до того не спонукають життєві обставини. Не даремно ж в народі кажуть, що рішучий крок вперед, це, зазвичай, результат доброго копняка під зад. Тож, щоб обрати шлях до самого себе, індивід вже якось має дорости до цього, мати достатньо енергії і бути відкритим для того, аби скористатися своїм шансом: передусім дорости до того, аби сприйняти стартовий «копняк» не як чергове прокляття долі, а як стимул до дій. Та й навіть у цьому випадку жодна людина не має ані найменших гарантій, що їй хоч щось вдасться помітно змінити в своєму житті. А в зазначеному контексті приборкати власну сексуальність або ж скорегувати сексуальні смаки, бо для цього необхідно певним чином трансформувати власну природу: стати чимось іншим, аніж буденна людина, заклопотана істота, посередній індивід. Скинути з себе відповідний баласт.

Що ж до вкоріненості сексуальних смаків у природі людини, наразі гомосексуального гатунку, то відповідне враження можливо сформувані на базі езотеричного досвіду практиків. Зокрема спираючись на здобутки Кастанеди, Ошо та, цілком ймовірно, інтуїтивні відкриття Фрейда. Так, Фрейд помітив і публічно констатував, що гомосексуальний потяг прямо з'єднаний із концентрацією уваги індивіда в першу чергу на анусі: «... Всі фантазії, створені спочатку генітально, переносяться в анальну область, репіс замінюється каловою паличкою, а вагіна – кишечником» (97, 248). Однак сама по собі подібна констатація виявилася малоінформативною і не носила жодного директивного характеру. Простіше кажучи, ані Фрейд, ані його послідовники так і не знайшли жодних дієвих процедур, аби допомогти або спонукати чи й змусити індивіда «перемкнути» свою увагу, наприклад, з анальної ділянки на геніталії і

таким чином корегувати специфіку сексуальних потягів. Зокрема, під час численних різноманітних експериментів виявилось, що свідомість людини, а отже і основа самоідентифікації дуже і дуже інертна система і лише в стані божевілля або нападів душевної хвороби вона стає мобільною, однак абсолютно неконтрольованою ані самим індивідом, ані стороннім оператором. Тому скорегувати довільно сексуальні смаки без того, щоб ризикувати психічним здоров'ям індивіда, неможливо. Як наслідок, сучасні практики в сфері медицини і етики дійшли спільної згоди визнати переважну більшість сексуальних відхилень від класичного стандарту як норму психічного здоров'я, що саме по собі є значно людянішим варіантом супроти будь-яких спроб боротися з відповідним «злом».

Аби зробити таке визнання дієвим, звичайно необхідно і достатньо відмовитися від цілої низки стереотипів та переконань, ревно підтримуваних у функціональному стані різноманітними інститутами, зокрема мораллю, церквою абощо, і подивитися на ситуацію, як вона є. А здоровий глузд та безпосередній досвід доводять, що переважна більшість індивідів – представників нетрадиційної сексуальної орієнтації є не менш психічно здоровими, аніж решта. Вони є таким ж цілісними особами, цілком дієздатними та зберігають стабільною власну самоідентифікацію. Просто їхня ідентифікація дещо іншого гатунку, аніж у гетеросексуала. Та й годі.

З позицій практиків специфіка самоідентифікації гомосексуаліста пов'язана з надмірною концентрацією його уваги на задньому проході, спричиненою внаслідок особливостей становлення індивіда від самого його народження, а можливо ще в стані плода. Відповідно, «коли анальні питання стають важливими, то геніальні питання стають менш важливими. Ось чому процвітає гомосексуалізм. Гомосексуальність не зникне в світі до тих пір, поки не зникне залежність від ануса. Саме тому навчання справляти потребу – це важлива і небезпечна справа» (73, 16). До речі, і Фройд, і той же Ошо, та й багато інших практиків, особливо психоаналітики схиляються до ідеї наявності безпосереднього зв'язку поміж концентрацією індивіда на анусі та схильністю до надмірного накопичення – двох домінантних ознаках сучасного цивілізованого світу. Зокрема, «людина перетворюється на склад, вона накопичує знання, гроші, чини, вона стає накопичувачем і страждає від цього. Вона не в змозі відмовитися від цього! Вона зберігає все, що їй вдалося роздобути. Через підвищену увагу до ануса сильно страждає муладхара, тому що

чоловіку чи жінці колись доведеться звернути увагу на геніталії. Якщо ж вони такі залежні від орального чи анального, то ніколи не дійдуть до генітального» (73, 16). Тобто так ніколи і не подорослішають: старіючи з роками, залишатимуться такими ж інфантильними та розгубленими як і раніше.

В цілому подібні міркування виводять на певне інтуїтивне схоплення того, що нічого випадкового принципово не буває, а отже в існуванні людини все взаємопов'язане та взаємообумовлене настільки, що в просторі реальності абсолютно виключені будь-які альтернативи наявній ситуації в разі ідентичної комбінації тих самих умов і обставин. А це значить, що світ тотального споживання, це ще й світ з обов'язковою домінантою системи утилізації чи виведення в поєднанні з транзитною системою травлення, і разом з тим неодмінно орієнтований на «процвітання» культу «ануса». Таким чином «дупа» поволі стає показовим символом сучасної епохи. На сьогодні феномен «дупи», як колись, наприклад, феномен «серця» в поєднанні з глибинними переживаннями любові і відданості, перетворюється на основоположний культурний центр тяжіння і змістопокладання. Це та функціонально-анатомічна частина людського організму, що привертає до себе значну частину мимовільної уваги сучасної заклопотаної істоти, що неминуче призводить до масового продукування відповідних ідей і фантазій, стилю мислення і організації життєвого простору сучасної цивілізованої істоти.

Проте, на реальній вазі домінанти того чи іншого органу або системи органів не лише в функціонуванні організму, але й в існуванні людини в свій спосіб наголошують тибетська, давньокитайська медицини. Подібні ідеї можна знайти і в західній традиції містиків, які, приміром, виводили темперамент індивіда, виходячи зі співвідношення речовин в організмі. Про щось подібне також стверджує Кастанеда. З його слів «маги давнини вважали, що саме домінування різних частин тіла керує настроями і діями всього тіла; частини, котрі перестали нормально діяти, підштовхують решту частин тіла до хаосу, - наприклад, коли людина почувається зле внаслідок того, що спожила щось неякісне. В цьому випадку настрої живота впливає на все решту. Смерть ліквідує домінування цих окремих частин. Вона об'єднує їх свідомість в одну одиницю» (32, 327).

Щоб більш чітко прояснити, яким же чином домінанта одного з органів чи системи органів визначає в остаточному варіанті, так би

мовити, обличчя цивілізації, необхідно зважити на такий момент: «Всесвіт складається з безлічі енергетичних полів, котрі існують в ньому у вигляді пучків світності. Ці пучки світності впливають на людину як на організм. Реакція організму – обернути ці енергетичні поля в чуттєві дані. Потому ці чуттєві дані інтерпретуються, і інтерпретація стає системою осягнення» (32, 301). Так ось, коли певним чином домінанта зосереджується на видільній системі, зокрема анусі, то, відповідно, система світоглядних координат і установок прив'язується до феномену «дупи». От і виходить, що на світ буденна людина здебільшого реагує «дупою» і культуру вона творить також через «дупу». І моду диктує все та ж «дупа». Тобто складається на те, що кермо сучасної цивілізації нібито в руках тих, хто керується в потоці буденних справ «дупою» або людей з відповідними смаками і перевагами: як правило гомосексуального гатунку. Зрідка відвертих гомосексуалістів, а найчастіше латентних, пригнічених абощо. А все тому, що саме подібні індивіди займають переважну більшість топ-позицій практично в усіх сферах суспільного існування, особливо в політиці сучасного зразка, церкві і маскульті (що за суттю своєю є досить близьким, між іншим).

Отож, якщо виходити з позицій самого буття, а не культури, в т.ч. етики, моралі, психіатрії тощо, то гомосексуалізм виявляється далеко не патологією чи проявом психічного розладу, а цілком стійким різновидом самоідентифікації індивіда. А якщо так, то проявом очевидної проблеми з психікою слід вважати гомофобію. Щоправда дійсна гомофобія є вкрай рідкісним і суто ірраціональним явищем. А те, що часто зараховують до гомофобії – таке собі лукаве заробітчанство або результат все тих же психічних розладів, але іншого гатунку: істерії, стервозності, загостреної акцентуації на власній унікальності і значущості і, як наслідок, непомірна потреба в увазі до своєї персони абощо.

Природа болю та схильності людини до садомазохізму

Жодна людина не може уявити своє життя без болю. Він входить в наше існування разом з першим рухом і подихом, коли розправляються легені немовляти. А можливо й раніше, ще в утробі матері. Біль став своєрідним символом життя. Не даремно ж в народі жартують, що коли людина прокидається і в неї нічогісінько не болить, то вона, вважай, уже на небесах.

З позицій лінійної логіки біль має своє чітко окреслене функціональне навантаження – сигналізувати живій істоті про небезпеку її життю чи здоров'ю. Однак сам по собі сигнал про подібну ситуацію природа, а чи бог, зрештою, хто чи що було б творцем, могли б вигадати і більш нейтральний, тобто такий, який би не викликав вкрай неприємні переживання і напругу аж до втрати свідомості. Принаймні, що стосується мислячої істоти, котра (нібито) здатна усвідомлювати, що саме відбувається з нею і яких наслідків їй слід чекати від цього.

Природно, можна допустити, що біль – своєрідний рудимент, котрий залишився людині у спадок від її еволюційних прабатьків. Звичайно, це, якщо свято вірити в теорії матеріалістично-об'єктивістського змісту. Якщо ж іти в контексті християнської і її подібних теологічних думок, то питання болю стає більш хистким або й дратівливим. Це ж як міг люблячий бог привнести в життя свого улюбленого творіння такого рівня інтенсивності подразник. Врешті-решт, не сама ж людина собі вигадала подібне всюдисуще випробування?!

Виявляється, не факт. Принаймні, певні практики дозволяють маніпулювати болем без того, аби усунути його первинну причину: травми і подразнення тіла абощо. Найпростіші, найзрозуміліші і водночас масово поширені серед них – це практики знеболювання завдяки хімічним речовинам, як правило, наркотичної дії. Але поряд існують і менш доступні однак більш, так би мовити, вишукані: замовляння, навіювання або й такі, суть яких зрозуміти непосвяченим неможливо принципово. А якщо так, то біль все ж таки є не прямим наслідком певного становища тіла або й психіки, коли мова заходить про душевний біль, а радше певною формою акцентуації свідомості. Тобто біль за своєю суттю є частиною самоідентифікації індивіда. Усвідомлення або інтуїтивне схоплення подібної ідеї, цілком імовірно, послугувало поштовхом до розробки певних практик, які б дозволяли, умовно кажучи, блокувати як власний біль, так і біль іншого. Тобто і в тому, і в іншому випадку якимось чином впливати на власну або іншого самоідентифікацію так, аби вона змінювалася настільки, щоб в ній був відсутній елемент болю.

Міркуючи в цьому руслі, можна припустити, що людині притаманна і така форма самоідентифікації, яка принципово виключає біль як феномен в будь-яких проявах та конфігураціях. Щоправда, чим може виявитися в такому випадку людина годі й уявити собі, спираючись на звичний для пересічної людини буденний досвід. Відповідно,

для вихованого на догматах іудо-християнства індивіда, радше богом або ж небожителем, аніж звичайною людиною, але з іншим варіантом самоідентифікації, тобто індивідом зі збереженою основою самоідентифікації – дійсним «Я» – та абсолютно іншим життєвим досвідом або, як мінімум, життєвими установками і цінностями. Хоча внаслідок знову ж таки кропіткого вправління, окремі індивіди мають змогу досягти такого рівня (духовної) досконалості, коли можна говорити про довільне наближення до або й набуття ними відповідної стійкої форми самоідентифікації, перш за все позбавленої навіть натяку на біль чи інші негативні або дратівливі аспекти переживань. Йдеться передусім про стани нірвани, самадхи або й просто глибокої медитації. В іншому випадку – про зцілення індивідів внаслідок звернення до своєрідних психотерапевтичних практик. Про одну із таких практик, приміром, розповідає в своєму творі «Досвід дурня» Мерказім Норбеков. Представник цивілізованого світу, обтяжений соціальними зв'язками та відносинами, будучи хворою і доволі літньою людиною, все ж знайшов у собі сили та натхнення дістатися високогірного ашламу, аби знайти розраду своїм тілесним стражданням. З самого початку прибуття йому запропонували носити воду в спеціально підготовленій 10-літровій посудині, фіксованій на голові, щоразу долаючи перепад висот у понад два кілометри. І все це робити з постійною посмішкою. І так доти, поки «піддослідний» не домагався бездоганного виконання завдання: легко виносив на чотирьохкілометрову висоту посудину з водою з завжди усміхненим обличчям. Подібне тренування тривало декілька тижнів, але результат виявлявся завжди відмінним – фізично і психічно здорова людина. Секрет цілющого ефекту цієї, як на цивілізовану істоту, химерної процедури насправді виявляється настільки простий і очевидний, що в його реальну дієвість, як правило, відмовляється вірити затуркана буденними клопатами людина. І все ж, стимульована зовнішніми обставинами постійна фіксація уваги індивіда на виконанні завдання, до того ж не аби як, а з натхненням, з посмішкою, змушує його поступово забути про всі свої хвороби та негаразди. Результат не забарюється – тіло та/або єство людини саме себе зцілює, тобто відновлює притаманний йому природний баланс, втрачений внаслідок, умовно кажучи, тиску цивілізації. Іншими словами, описана процедура сприяє непомітному для самого індивіда зміщенню його самоідентифікації в таку позицію, котра б виключала наявність в його існуванні будь-якого джерела болю.

Звичайно, з поверненням тиску Ойкумени, тобто з поверненням в гущу цивілізації, індивід знову рано чи пізно, але стане його жертвою. Мусить стати: його самоідентифікація швидше за все повернеться в попередню або дуже схожу до неї позицію: цивілізована людина не може не зазнавати болю, розчарувань і т.д. і т.п. Інакше індивід опиниться в позиції ізгоя, такого собі культурного вигнанця або буде сприйматися іншими як несповна розуму. А таким, звісно, не місце в цивілізованому, особливо іудо-християнському суспільстві як повноважного його представника.

З іншого боку, мають існувати і такі представники роду *Homo Sapiens*, чия самоідентифікація з якихось причин містить елемент болю як невід'ємну та неспростовну частину їхнього повсякденного існування. Тобто відсутність переживань, пов'язаних з болем на більший, аніж допустимо проміжок часу, призводить до втрати таким індивідом душевної або психічної рівноваги, зумовлює вихід за межі зони комфорту. При цьому біль не завжди безпосередньо має переживати сам індивід. Його цілком може задовольняти споглядання і смакування болю чи страждань інших.

Явище зацикленості або хворобливої, як на буденну людину, концентрації індивіда на болю завдяки, очевидно, плідчій, так би мовити, творчості яскравих представників роду *Homo Sapiens*, набуло означень садизм та мазохізм, в іншому випадку садомазохізм. Тож садомазохісти в цілому – це індивіди, які відрізняються від решти пересічних індивідів насамперед тим, що в основу їхньої самоідентифікації привнесено елемент болю як постійну невід'ємну частину. До того ж цей біль обов'язково має підтримуватися на певному рівні інтенсивності, аби стати джерелом своєрідної ейфорії або доброго самопочуття садомазохіста. До речі, в даному контексті, певною мірою можна говорити про буденне існування будь-якої людини, яка теж привчена притягувати в своє життя біль і час від часу потребує його, аби почуватися, так би мовити, в нормі. Саме тому сучасний світ просто не можливо уявити без болю, і, як похідних від потреби в болевій, насилля та всього, що з ним так чи інакше пов'язано. Відповідно, в повсякденному житті виявляється, що всякий сучасник, якщо тільки він не просвітлений або святий, тією чи іншою мірою є потенційним або й латентним садомазохістом зі змінною модальністю. Людям таки просто подобається час від часу страждати, зазнавати і завдавати болю, спостерігати за тим як зазнають болю інші, зовсім не обов'язково люди, живі істоти: «Нічого так не збуджує людину, як чуже нещастя; інакше б життя втратило сенс, а тому половина людства

припинила б торування цивілізації» (91, 43). Інакше б не було кричущих фактів знуцання над тваринами, кровопролитних воєн, революцій, терактів, інших жахів антропогенного походження. Просто не було б кому їх реалізувати – не набиралося б критичної маси. А в такому випадку всяка ініціатива істинних садомазохістів, не знаходячи підтримки в масах, просто б гасла.

Певна річ, ще донедавна глибоко вкорінені в народі традиції та обряди, духовні цінності та сама по собі первозданна природа чинили досить якісний цілющий, принаймні, стримуючий або й компенсуючий ефект на «маленьку» людину, відвертаючи її від явних проявів садомазохізму в її ж існуванні. Однак ці гальмівні начала все більше слабнуть, і їх місце та роль залишаються здебільшого, так би мовити, вакантними, попри намагання підмінити їх геть нерівноцінними сучасними мораллю чи етикою. В іншому випадку, ще якихось кілька десятків років тому фізична праця достатньою мірою компенсувала потребу в періодичних больових відчуттях значної частини населення, перекриваючи їх фізичною втомою, аж поки не розпочалася тотальна механізація і разом з нею вивільнення пересічної людини з «кайданів» тяжкої фізичної праці. Те ж саме, до речі, можна сказати і про серйозне заняття спортом. А окремі його види, зокрема бодібілдинг, окрім явної втоми супроводжується ще й своєрідним фізичним, досить часто приємним для окремих індивідів болем. Болем, який часто переростає в приємні відчуття, зокрема, задоволення або й навіть в екстаз аж до того, що супроводжується мимовільною еяколяцією. Щоправда, останнє також можна віднести до зовсім рідкісних випадків, а психіатри зараховують до сексуальних перверсій.

Отож і садизм, і мазохізм або їх симбіоз – садомазохізм, що є значно більш поширеним в природі, виявляються цілком культурним явищем, бо в якийсь момент стали невід'ємною частиною ества буденної людини, актуалізованою певний момент її, умовно кажучи, історичного існування, тобто привнесеними як елемент її самоідентифікації з опертям на біль. Щодо болю, то з ним, як зі своєрідними переживанням, людина, все ще будучи досконалою за своєю суттю, цілком імовірно, вперше зіткнулася після того, як спробувала реалізувати на практиці власну хіть. Тобто перший біль людини – це біль із сексуальним присмаком, зафіксований внаслідок виникнення подразнення, породженого спробами фізичного спарювання. Це вже потім, здається, мала йти низка приємних відчуттів і переживань. До того ж, можливо, і не відразу, аж поки людина не

привичаїлася культивувати секс і насолоджуватися ним. А от якого характеру був первинний секс залишається лише гадати, оскільки всякі спроби «запрограмувати» «правильний» секс у протолюдей – це наслідок, у кращому разі, невігластва і бездумної ангажованості, в іншому – віроломного насадження певних поглядів і ідей, як це вчинялося впродовж віків «отцями» церкви, науки і філософії.

Проте, це міг бути секс і не гетеросексуального, і не гомосексуального характеру, а їх своєрідний симбіоз, хоча б з огляду на те, що протолюдина справді могла бути андрогіном абощо. Але найімовірніше далекий від «правильного», особливо, якщо, міркуючи над згаданою проблемою, зважити чи то на інтуїтивні схоплення значної кількості мислителів, чи то на своєрідні логічні висновки численної когорти «фахівців», котрі схилиються так чи інакше ув'язувати саме гомосексуалізм в його латентній формі зі схильністю до садомазохізму. Зокрема, в численній за своєю кількістю «просвітницькій» літературі можна зустріти щось подібне на таке: «З одного боку, садизм породжує «комплекс влади», який частенько приводить до влади. Однак, з іншого боку, садизм зазвичай пов'язаний з гомосексуальністю – повною чи частковою, відвертою чи прихованою, латентною чи пригніченою. Це свого роду плата, яку диявол виродження бере за владу, за славу та велич» (39, 44). До того ж, цілком імовірно, протосекс був спрямований на задоволення чи розрядку хіті, і зовсім не на фізичне розмноження. Це вже потім, коли людина втратила «рай», вона (жінка) мусила народжувати в муках своїх, тобто знову ж таки переживати неймовірний біль. Як і переживати біль та нездужання під час менструального циклу. Хоча в обох згаданих проявах болю важко помітити навіть щось близьке до сигнально-захисних механізмів організму, що спонукали б свідомість індивіда уникати дії небезпечних подразників або ліквідувати наслідки їх впливу.

Зрештою, віднайти на теоретичному або загальнодоступному рівні хоча б дискретну істину, котра послідовно розкривала б суть проблеми садомазохізму, болю, сексуальності абощо в цілому навряд чи можливо. Найбільш очевидною причиною цьому є замкнутість людського мислення в просторі далеко не адекватних реальності понять і визначень у поєднанні з приголомшливим за своєю інтенсивністю невіглаством та зацикленістю на стереотипах і звичках. Інакше кажучи, ті ж самі поняття «гетеросексуальність» та «гомосексуалізм» нічого насправді не розкривають, окрім спрямованості сексуальних уподобань індивіда та їх оцінки. Природа ж самого явища поняттями зовсім не розкривається

або й ігнорується. Далі, як про те свідчать окремі легенди і перекази, сучасна людина в якийсь момент почала все сприймати в спотвореному, можна сказати, перевернутому вигляді, ідентифікуючи праве за ліве, верх за низ, причину за наслідок. Відповідно, логічне мислення відкриває для себе абсурдні з позицій буття висновки, адже воно, оперуючи наслідком як причиною, хоче і таки встановлює надумані наслідки та причини явища. Зокрема, ми звиклися з тим, що хвороби, травми або що є причиною болю, а біль породжує тіло або психіка (душа). Однак насправді все може виявитися навпаки, на що, між іншим, красномовно натякають міфи різних народів, як от, індуїстська міфологія, в якій ідеться про Смерть та безсмертних людей. У давнину люди жили в стані постійної радості, будучи безсмертними. Та з часом їх з'явилось стільки, що підтримувати комфортні умови для їх існування більше не було змоги. Тому Шива вирішив створити Смерть, яка б поклала кінець життю безсмертних. Це була чарівної вроди жінка, яка гірко плакала, дізнавшись про своє призначення. Але Шива її сльози перетворив на болячки, хвороби, неміч, які стали безпосереднім приводом для того, аби Смерть позбавляла тепер уже смертних людей життя.

Інакше кажучи, коли люди втомлюються від постійного задоволення, вони зміщують свою самоідентифікацію так, аби зазнати болю. Разом з тим, їхня самоідентифікація відкриває доступ хворобам і травмам до їхнього тіла, душі (психіки). Тож буденна людина час від часу або й повсякчас уміло користується колись набутою навичкою виявляти себе хворою чи/або травмованою. Ці біль та негаразди вона легко приймає як покарання за свої провини та вчинки. Зокрема, венеричні хвороби – виявляються своєрідним покаранням (компенсацією) за надмірне захоплення сексом чи вчинену зраду або що. Те ж саме стосується хвороб статевих чи репродуктивних органів, іноді видільної системи. Нас просто привчили до того, що, якщо індивід поводить себе «некоректно» в сексуальній сфері, він обов'язково має втратити здоров'я. І край!

А от щодо первинного джерела венеричних хвороб, котрі наводять жах на переважну більшість індивідів і роблять секс не таким вже й приємним заняттям, сповненим невичерпного задоволення, то вони можуть бути поєднані також із заздрістю. Ті, кому з якихось причин подібні втіхи виявляються недоступними взагалі або в бажаному варіанті, здебільшого воліють аби ці втіхи перестали бути доступними всім решта. А от для осуду і заборони сексуальних утіх все ще досить досконалих людей попервах мала б існувати реальна причина. Саме

її й спродукували у вигляді венеричних і суміжних з ними хвороб, що нав'язуються як елемент самоідентифікації індивідам, котрі «розперезалися». Таке собі «матеріалізоване» табу. Тож насправді може виявитися, що первинним є біль або потреба в болю і під цю потребу людина формує відповідну ситуацію: вона хворіє та зазнає травм. Біль привнесений в життя буденної людини разом з тим, як вона стала сексуальною істотою, тобто реалізувала власну хіть на практиці. А тому «бути голодним або ж страждати від болю означає, що людина полишила сама себе і вже більше не воїн, і сила її голоду або її болю знищує її» (28, 340). Тобто всякий індивід, що схильний переживати відчуття голоду і болю вже далеко від досконалості істота, що втратила власну цілісність. Це смертна буденна істота, привчена страждати і жити стражданнями, сприймаючи їх як реальне свідчення своєї особистості. Недаремно ж в народі кажуть, що всі щасливі однакові, а нещасний кожен по-своєму. Тобто кожен по-своєму переживає власний біль і з того тішиться.

Сексуальність, сексапільність та агресивність, їх співвідношення і функціональне призначення в житті людини

Серед решти пороків людського єства чільне місце належить заздрості. Саме їй чи не найбільше людина має «завдячувати» втраченому стану внутрішнього спокою та зосередженості на власному екзистенційному покликанні. Адже постійно порівнюючи себе чи свою ситуацію з іншими чи становищем інших, індивід завжди знаходить причину для розпачу або ж зверхності: він завжди виявляється в програші або ж виграші стосовно інших. І, відповідно до виявленого, автоматично тяжіє найчастіше підвести підходящу аргументацію чи сформувану систему міркувань, покликаних виправдати або й засудити себе чи іншого, що по суті, до речі, те саме. Значно рідше в таких випадках індивід вдається до конкретних дій, будучи нібито стимульованим схильністю до конкуренції та бажанням відновити, так би мовити, status quo. Хоча буденна людина воліє вірити в те, що конкуренція сама по собі є неодмінно добрим мотивом для рішучих дій, спрямованих на поліпшення ситуації, досягнення нових висот абощо. Однак, якби це було так, людська спільнота була б представлена

переважно індивідами, котрі в результаті кропіткої праці домоглися б помітних висот досконалості в тій чи іншій сфері діяльності. В дійсності ж левова частка членів спільноти – це «сірі» посередні індивіди, позбавлені ініціативності і творчого натхнення, існування яких окрім іншого організоване і контрольоване системою. І самі по собі вони насправді нічого особливого не досягли, а лише успадкували від своїх попередників, до того ж добре, якщо дещо примножили. Зрештою, як постеріг Олесь Ульяненко, «вони так влаштовані: кожен думає, що інший помирає щасливішим за нього. Себелюбиве свинство наповнюється спочатку злобою, що потім виліплюється у заздрість. Потім вони довго товчуться в баговинні своїх безпросвітних днів, доки не відшукають об'єкта, винуватого за невгамовані пристрасті» (91, 19).

Отож, будучи залежними від системи та позбавленими можливості самостійно досягати чогось реального в житті, посереднім індивідам нічого не залишається як «широ» заздрити одне одному і ненавидіти тихою ненавистю або ж сліпо захоплюватися тими, хто дійсно досяг висот людського духу чи то в творчості, чи то в безпосередній практиці. А про те, навіть не соціальні (кар'єра, слава, визнання) чи матеріальні здобутки викликають найбільшу заздрість, ні. Найпотужнішим предметом заздрості є те, що, швидше за все, дається якимось чином людині від самого її народження, принаймні, входження в, умовно кажучи, в дорослий світ з його незримими всюдисущими сексуальними потягами та хіттю. Цим об'єктом людських зітхань і несповнених мрій та надій є сексапільність – властивість індивіда притягувати підвищену увагу інших як об'єкт сексуальних домагань або хіті.

До речі, якщо вдумливо проаналізувати наявний досвід соціальних відносин, можна помітити, що сексапільність – це своєрідне самодостатнє явище в житті людини, і воно є лише дотичним до краси, мужності, жіночності, будь-яких інших привабливих рис і якостей представника людського роду, в тому числі анатомо-фізіологічних, як от, здорові груди у жінок чи не менш видатний статевий орган у чоловіків. Хоча останні хоч-не-хоч є предметом підвищеної уваги і своєрідної поваги, не кажучи вже про заздрість, практично всіх статево зрілих осіб, хай там як це заперечують окремі з них, якщо тільки вони свідомо не стали асексуальними.

Таким чином, може виявитися, що сексапільність є таким собі своєрідним вістряем сексуальності, її «візитною карткою». А якщо так, то кожна сексуальна істота, на відміну від асексуальної, неодмінно має

власну таку «візитку», котрою автоматично завжди обмінюється при зустрічі з іншими, створюючи глибинні підстави для формування про себе першого враження. Щоправда окремі користуються нею зі значно більшим, умовно кажучи, КПД, аніж переважна більшість, просто викликаючи у оточення захоплення, обожнювання, іноді зітхання або й обмінюючи в той чи інший спосіб свої «активи» на різноманітні вигоди соціального чи матеріального плану. До речі, такий обмін надто рідко насправді зводиться до якихось сексуальних зносин чи послуг, оскільки це, як правило, доля тих, хто, будучи абсолютно посереднім, ідентифікує власне тіло радше як товар і відповідним чином ставиться до себе. Тоді як дійсно сексапільні індивіди водночас виявляються досить часто ще й харизматиками. Вони здебільшого, не усвідомлюючи того, автоматично спонукають інших реагувати на власну присутність та наміри, так, ніби гіпнотизують, ослаблюючи до мінімуму концентрацію пересічного індивіда на власній самоцінності та значущості, абошо. Тож дійсно сексапільні індивіди дуже часто виконують своєрідні соціальні навантаження і покликання, зокрема різного плану героїв, великих махінаторів, проповідників і сподвижників, в цілому володарів мас і підкорювачів сердець.

До речі, не особливо замислюючись над тим, навіть люди з колосальними інтелектуальними потугами іноді стають, так би мовити, жертвами плутанини, ідентифікуючи сексапільних харизматиків та асексуальних індивідів як щось одне й теж. Хоча різниця між ними може виявитися безмежною, адже сексапільні індивіди – це все ті ж заручники сексуальності, навіть, якщо вони перебувають в умовно привілейованому становищі супроти інших, тоді як асексуальні особи якимось чином здолали власну зумовленість сексуальністю, а отже з огляду на власні колосальні можливості та енергетичний потенціал, завжди є центром позасвідомого тяжіння буденних людей. Щоправда асексуальні особи завжди уникають надмірної уваги, тоді як сексапільні харизматики її просто обожнюють. Їм подобається купатися в променях слави. Іноді для них це виявляється життєво необхідним фактором, як наркоманові зі «стажем» чергова порція «ліків».

В той же час серед тих, чия «візитка» потребує багато кращого, є й такі, що в соціальному просторі більшою чи меншою мірою успішно компенсують свою «підтопану» сексапільність інтелектуальними здібностями, вольовими якостями, творчими потугами, а в період розквіту явища «тотального споживання і накопичення», таким

переконливими «аргументами», як тугий гаманець абощо. А от решті – левовій частці спільноти – доводиться задовольнятися вже чим є. Тобто тішитися маленькими радощами життя, найчастіше непомірно роздуваючи їх екзистенційну цінність. Тож значна частина людства, якщо не сказати переважна більшість представників славного роду Homo Sapiens, ось так от і живе: «забиваються» пригнічені життям у відведену системою нішу і творять ілюзію власного існування. А заразом плетуть всілякі дрібні інтриги, «ласують» плітками, виконують якісь нікчемні обов'язки і свято вірять у те, що ведуть праведний спосіб життя. Тоді як всі, кому на долю випали «святкові» дні, на їх глибоке переконання і превелику радість, обов'язково мають бути покарані. Якщо й не за життя на цій грішній землі, то вже неодмінно на небі точніше в пеклі, бо ж бог все бачить і має відплатити за їхні випробування «щасливчикам» як праведний суддя і вседержитель. А ще – втілення ілюзії справедливості. При цьому «знедоленим і ображеним» виявляється глибоко «фіолетово», що насправді, принаймні, якщо вірити догматам, Бог є Любов. Він Всесильний, а отже в його волі великодушно пробачати всі «витівки» Синам Своїм. Хоча хто ж буде любити рабів своїх? Та й за що їх любити? А коли так, то насправді Бог глухий до душевно немічних. Він відвертається від них, як тільки ті стають на широку стежку до раю, бредучи стадом за своїми баранами. Чи то, пак, сліпими поводириями.

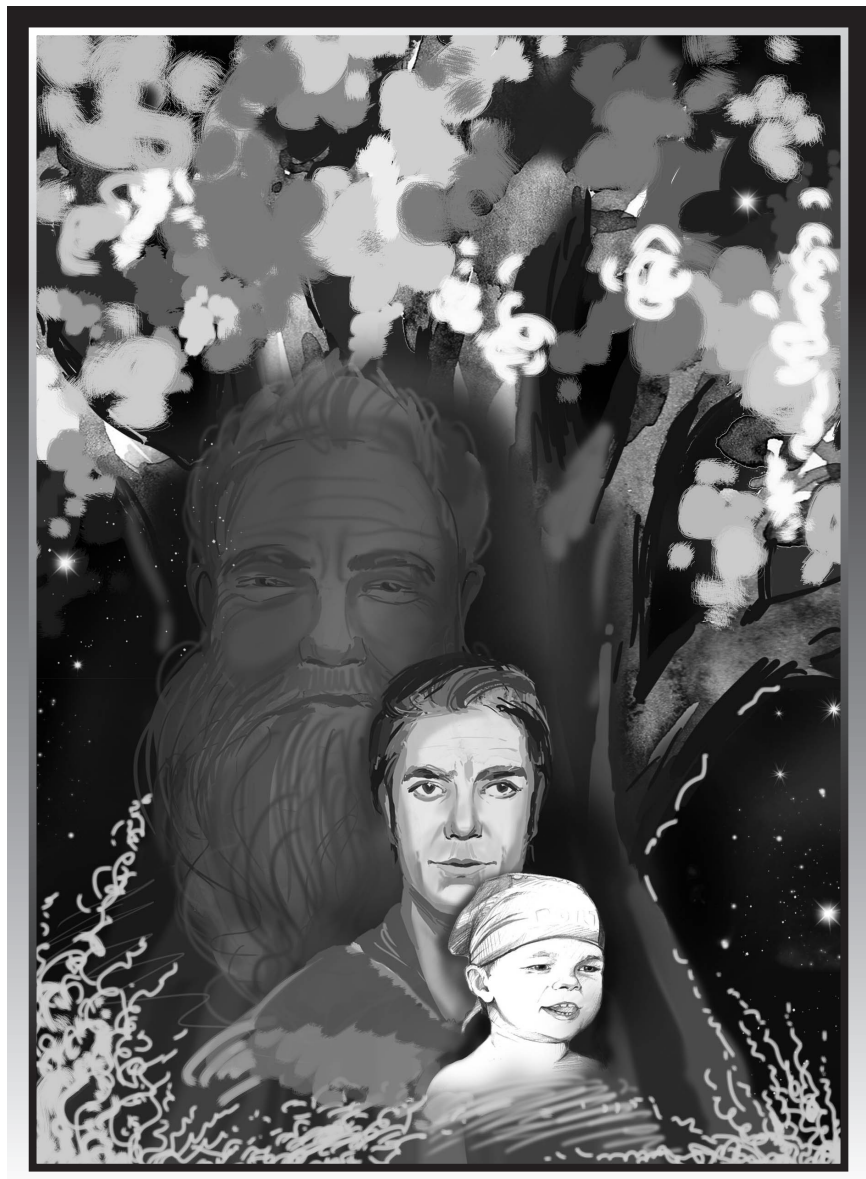
Відповідно, нічим некомпенсована заздрість неодмінно тягне за собою агресивність: схильність індивіда до нівелювання цінності іншого. Спочатку вона проявляється як простий осуд чи невдоволення, але з часом, якщо індивід зміцнюється, так би мовити, на своєму переконанні, переростає в своєрідний мотив щодо певного роду дій та вчинків. Зрештою, в просторі сучасної громадської думки сформувалося досить стійке враження про те, що агресивність – це настроєність індивіда на пригнічення всіма доступними йому засобами іншого аж до фізичного поневолення або й знищення. Але таке, біологізаторське за своєю суттю розуміння агресивності непомітно для неспостережливого підводить під себе вже зовсім іншу онтологічну базу. Тепер уже не стільки сексуального характеру, як воно є насправді, а природної властивості всього живого боротися за «місцем під сонцем» або за простір власного виживання і поширення. І в цьому, нібито досить легко можна переконатися, спостерігаючи, приміром, за перебіганням процесів у живій природі: боротьбою самців за володіння

самками, боротьбою груп тварин одного виду за території харчування, боротьбою родів і видів за виживання і поширення, абощо.

Щоправда, радше знову ж таки інтуїтивно, окремі мислителі схильні певним чином людську агресивність безпосередньо ув'язувати з сексуальністю, аленасвійлад. Зокрема, мабуть таки, найбільш поширеним є припущення про симбіоз агресивності і гомосексуальності: «Основний гріх Адама, точніше Каїна – агресивність. Фрейдисти стверджують, що агресивність тісно пов'язана з гомосексуальністю» (39, 104). Однак сама по собі подібна версія настільки однобоко охоплює явище агресії, що не тільки не дозволяє хоча б якось намацати шлях вирішення проблеми, але й неодмінно стимулює прояв нових хвиль агресії, тепер уже проти тих, кого просто з огляду на тотальне невігластво, а чи зумисне призначили «цапами-відбувайлами» – гомосексуалістів і «іже з ними». Як наслідок, подібні версії стимулюють до народження і поширення в «обраних» колах або й етнічно персоналізованих масах людиноненависницьких ідеологічних нашарувань. Зокрема, «на Інтернаціональному конгресі з питань евгеніки, тобто науки про покращення людської природи, який відбувся в Нью-Йорку в 1932 році, один з учених-евгеніків прямо заявив: «Немає жодних сумнівів, що якби в Сполучених Штатах закон про стерилізацію застосовувався значною більшою мірою, то як наслідок менше ніж за сто років ми ліквідували б щонайменше 90 % злочинів, божевілья, слабоумства, ідіотизму і статевих збочень, не кажучи про інші форми дефективності і дегенерації. Таким чином, впродовж століття наші психлікарні, в'язниці були б майже очищені від своїх жертв людського горя і страждань» (39, 16).

Насправді ж агресивність впливає безпосередньо із сексуальності, а не її окремих проявів і форм реалізації, та запускається в дію заздрістю, в іншому випадку – гострим відчуттям безпорадності. Вона є своєрідною компенсацією за надмірне захоплення сексом і таке ж надмірне розмноження, в цьому випадку, роду людського. Окрім того, вона є специфічним і через те ефективним засобом впорядкування відносин в численних спільнотах, зокрема суспільстві, дозволяючи сформувати і підтримувати сталою соціальну ієрархію. Тобто агресивність є опорою відносин панування-підкорення, викликаних обмеженістю та невіглаством сучасника, що дає змогу соціальним істотам групуватися і підтримувати сталими малоприйнятні, як на всебічно розвиненого індивіда, відносини з присмаком садомазохізму та колективного виживання.

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТА КОЛЕКТИВНОГО ВИМІРІВ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ



Сексуальність як механізм вивищення роду над індивідуальністю

Мабуть така ж стара як сам світ морока про те, що ж було першим, курка чи яйце, час від часу продовжує потішати допитливих і не надто. Вже й версії про те, що нібито якісь вчені таки дійшли обґрунтованої згоди щодо первинності яйця, можна зустріти в популярній, але мало пов'язаній з наукою літературі. Однак навряд чи хто в те ось так от запросто повірить, бо ж, якщо й не свідомо, то десь глибоко інтуїтивно відчуває і абсурдність ставлення подібного питання, і марність всяких силувань знайти на нього достовірну відповідь. А проте, в людській свідомості мирно співіснують різноманітні версії і теорії, які з огляду на здоровий глузд та логіку не просто суперечать одна одній, а мали б орієнтувати їх послідовників на радикально відмінні життєві цінності. На практиці ж нічого такого не спостерігається. Буденна людина незмінно залишається віддана клопотам. Все решта її, правду кажучи, не обходить. Хіба що іноді згадає нібито свого творця і то здебільшого всує. А більше віри йому не йме, скільки б вона про те не товмачила з усіх амвонів і папертей. Або перехопиться думкою про темні минулі часи, коли нібито ще тільки-но позбувшись мавпячих хвостів, її далекий пращур жив без благ цивілізації; і жахнеться від того, як же ж то можна було отак жити, без зручностей прямо попід боком.

Проте мало кому доводилося глибоко задуматися над тим, що ж все-таки первинне, людина (індивід) чи рід або спільнота. Адже, якщо йти в контексті суто релігійного зрізу іудо-християнської догматики, то нібито людина. Це, якщо сліпо вірити в те, що Адам дійсно був першою людиною, такою, як ми себе знаємо. І від нього внаслідок поголовного інцесту пішов рід людський. Хоча такий розвиток подій не припустимий з огляду на те, що з позицій науки і життєвого досвіду вкорінений в практику постійний інцест неодмінно веде до виродження роду не лише людського, а й щонайменше вищих тварин. Інцест завжди тяжіє до хаосу.

Більш сприймабельною для обмеженого буденністю інтелекту версією щодо первинності роду, а чи індивіда, є марсистсько-дарвіністське припущення про еволюцію. Відповідно до нього первинним є рід, який формується в ході еволюційного процесу внаслідок перманентного мутагенезу окремих особин, оптимальні варіанти якого передаються нащадкам. До того ж схожа ідея знаходила відгук і підтримку

багатьох західноєвропейських філософів, зокрема Канта, котрий вважав, що саме людство, а не індивід відповідальне за антропологічний розвиток, оскільки є таким собі акумулятором напрацьованих окремими індивідами знань і досягнень за їхній відносно короткий вік життя. Однак, якщо припустити, що людина зрештою є чистим продуктом еволюції, постає неспростовне питання, і що далі? Кому потрібен весь цей маскарад, особливо, якщо зважити на те, що стиль існування переважної більшості захоплених цивілізацією без будь-якого бою в полон істот тією чи іншою мірою пов'язаний зі стражданнями. І це неспростовний факт. Можна навіть сказати напівжартома-напівсерйозно, що страждання є таким собі базовим хобі практично кожної сучасної заклопотаної істоти, адже їй щонайменше завжди чогось бракує для повного щастя, навіть, якщо вона на якийсь час забуває про це, та й то здебільшого переміщаючись у царство «зеленого змія» абощо.

Таким чином, може виявитися, що своєрідна відстороненість від пошуку «правильної істини» або нерефлексоване «блукання» пересічної людини в «темному лісі» різноманітних теорій, так би мовити, рятує її від безпосереднього постановня обличчям перед констатацією абсурдності власного існування та від ймовірних радикальних дій в такому випадку. Зовсім не обов'язково самознищення (суїцид абощо), а, наприклад, кардинального перегляду життєвих засад, відмови від дотримання будь-яких загальноприйнятих догм, в т.ч. нівелювання будь-яких правил і норм. Адже, якщо життя дійсно цінне саме по собі і іншої реальної цінності в нього не привнесено, то його, очевидно, треба прожити з максимальним задоволенням, намагаючись реалізувати якомога більше бажань, при цьому не зважаючи ні на кого й ні на що. Така собі війна всіх проти всіх. Чистий лібералізм.

На практиці ж виявляється, що буденна людина радше схожа на маріонетку, існування якої нібито є результатом дії, як для непосвячених, невідворотного збігу обставин, котрі зумовлюють всю палітру її переживань та життєвого досвіду. Посвячені ж в свою чергу стверджують, що «на землі існують сили, котрі ведуть людей і тварин, і все живе» (29, 39). В той же час буденній людині здається або вона сліпо вірить у те, що якимось чином визначає самостійно свою долю. Принаймні, обирає бажані проекти власного існування і йде за своїм вибором, приміром, «думає і багатіє» (Наполеон Хіл).

Така неоднозначність становища людини в світі, швидше за все, поєдна з наявною і неспростовною, як на пересічного індивіда,

двоїстістю її існування. Як частина світу і роду, вона існує, будучи цілком керованою сторонніми щодо неї силами і процесами, ключове місце серед яких, ймовірно, належить все ж таки роду. Як нібито самодостатня особистість, вона радше паралельно проживає своє життя, спираючись на рефлексію знову ж таки власних переживань, відчуттів і емоцій. Тобто увага особистості (соціалізованої істоти), за досить рідкісним винятком, постійно прикута до перегляду «картини» існування індивіда (природної істоти), з яким вони складають насправді одне ціле. Відповідно, складається на те, що людина якимось дивним чином існує в світі і водночас постійно перебуває в полоні вражень про своє існування, ідентифікуючи саме безперервний потік цих вражень як реальне життя, яке нібито вона проживає.

Таким чином, реальне життя буденної людини проходить з огляду на надіндивідуальне начало. В свою чергу, умовно кажучи, віртуальне є чимось, що сполучене з її «Я», котре постійно захоплюється самим собою, а також з фіксацією звуженої уваги пересічної людини на просторі і часові як апіорі існуючих обставинах всякого буття. Тоді як насправді, з огляду на езотеричний досвід, може виявитися, що «...все, в чому є простір і час, – все це кіно і все це ілюзія» (6, 95). Як наслідок, зважаючи на властивості людського «Я» «проживати прожите» або жити своєю історією чи своїм «кіно», індивід «завжди вільний передумати і обрати для себе яке-небудь інше майбутнє або яке-небудь інше минуле» (6, 51). Тобто вигадати і утвердитися в реальності іншої власної історії або іншого власного проекту.

В той же час, реальне життя навряд чи ось так от запросто допустило б безпосередню реалізацію на практиці «фантазій на вільну тему» буденної людини. Інакше світ неодмінно очікував би в найкращому випадку хаос, з огляду хоча б на очевидну розбещеність цивілізованої істоти вкупі з кричущим невіглаством. Відтак заклопотана істота, поки вона залишається такою, завжди перебуває фактично під тотальною опікою, умовно кажучи, надіндивідуального начала, яке в контексті іудео-християнської парадигми набрало вигляду божественного пантеону на чолі з Адонаєм, до складу котрого, між іншим, входять і демонічні сили. А от щодо протоукраїнців, то інтегративним надіндивідуальним началом, відповідальним за існування індивідів та етносу (людства) в цілому або й його джерелом, вони вважали Рід – дещо, що з огляду на глибинні знання, «включає не лише живих, але й померлих предків і ненароджених нащадків. Предок помираючи, іде в потойбічний світ за

«новим тілом», а згодом повертається у свій рід до життя через лоно жінки» (9, 20).

Тож кожен індивід як своїм існуванням самим по собі, так і його специфікою має завдячувати надіндивідуальному началу. В першому випадку, безпосередньо містичному або ж божественному; в другому – інтегративному, тобто етносу чи людству в цілому, щоправда знову ж таки з огляду на божественне начало. Відтак індивід завжди виявляє себе зумовленою, інтегрованою в соціальний простір істотою. А тому персональна значущість індивіда визначається його місцем і роллю в інтегрованому антропологічному просторі. І вона, як правило, мізерна. Хіба що в окремих випадках мова йде про особливу унікальність, знову ж таки, запрограмовану надіндивідуальним началом: «Воістину велика та людина, яка божим даром своїм духовно запліднює та програмує майбутню долю свого народу» (9, 5). Доля ж «маленької» людини відповідно до іудо-християнства – плодитися і розмножатися, східних філософій і вчень – вичерпувати власну карму. А з позиції менш людинолюбних теорій і міфів – взагалі слугувати «богам» або бути їх «здобиччю». Подібну версію, до речі, можна зустріти і в Кастанеди, котрий стверджує, що людство опинилося в становищі своерідної жертви «космічних хижаків»: «У нас є пожиттєвий компаньйон. У нас є хижак, котрий прийшов з космічних глибин і захопив владу над нашими життями. Люди – його бранці. Цей хижак – наш господар і повелитель. Він зробив нас покірними і безпорадними. Якщо ми бунтуємо, він пригнічує наш бунт. Якщо намагаємося діяти незалежно, він наказує нам не робити цього» (32, 265). Ці «космічні прибульці» постійно живляться «світністю» людини, тим самим не даючи їй повернути всю повноту власного сприйняття і свідомості, аби відкрити для себе і осмислити наявну ситуацію і знайти спосіб її виправити. Як наслідок, «людина, котрій випало бути магичною істотою, уже не є такою. Тепер вона звичайний шматок м'яса. Посередня, сіра і обмежена, вона не мріє більше ні про що, окрім шматка м'яса» (32, 267), тобто задоволення, так званих, первинних потреб, в т.ч. і сексуального стибу.

Проте, хоч би якими дикими не здавалися буденній людині такі відкриття чи викриття, але спростувати той факт, що людей таки наплодилося надмірно на землі навряд чи вдасться навіть найзавзятішому «людинолюбю». Попри війни, стихійні лиха, постійні економічні кризи і малосприятливі умови для народження, а тим більше виховання дітей, чисельність населення в цілому на землі невпинно зростає. І навряд чи

хоч один з «батьків-героїв» може до пуття пояснити собі і іншим, що ж його насправді спонукає так активно «плодитися і розмножатися» попри всі складнощі і очевидні прогнозовані негаразди майбутніх і наявних дітей. А відтак можна з впевненістю говорити, що апарат розмноження індивідів не в їх «руках». І добре, якщо він таки дійсно належить роду. Значно гірше, коли чомусь, схожому на кастанедівських «хижаків». На користь останнього, до речі, говорить сам стиль існування сучасного людства, яке відзначається особливою порівняно з рештою живого формою «любові до свого ближнього» – «духовним канібалізмом» (42, 66). Тоді як, «для зміцнення роду людина має спочатку полюбити в людині людину, а потім чоловіка чи жінку. В храмі родини мати – це віра, батько – це хліб, а діти – то майбутнє роду» (9, 24).

Наразі ж, зважаючи на езотеричний досвід давніх магів Мексики, переданий Кастанедою, виявляється, що «нашу систему переконань, наші враження про добро та зло, засади нашого суспільства дали нам хижаки. Саме вони породили наші надії, очікування і мрії з огляду на успіхи та невдачі. Їм ми зобов'язані люттю і боягузством. Саме хижаки зробили нас самозадоволеними, корисливими і егоцентричними» (32, 271). Однак, коли стосовно джерела тотальної нищості сучасної людини можуть бути сумнівні аж до прямого неприйняття самої ідеї про «хижаків» чи «сповідування» інших версій, то сам факт нищості більше, аніж просто очевидний: «Гірших навколо більшість» (Блант Прієнський, один із семи грецьких мудреців). Він кричущий. Кричущий настільки, що від знемоги, хоч щось з цим уже заподіяти, людство просто змирилося і прийняло його як норму повсякденного існування. А тому навряд чи хоч когось вже здивує припущення подібне до того, що його схильні робити висококваліфіковані спеціалісти в галузі медицини, «спостереження за соціумом наштовхують на крамольні однак реальні питання. Чи не відбувається нині процес зворотного розвитку людини в мавпу – «процес шимпанізації» – внаслідок впливу ретровірусів, активованих біосферою?» (83, 24).

Отож людство деградує і водночас активно розмножується. З цього погляду воно-таки чимось схоже на худобу. Вилучена з природного середовища тварина, наприклад, корова чи свиня, з одного боку потрапляє під захист і опіку господаря, однак з іншого, втрачає в поколіннях здатність пристосовуватися та боротися за виживання. А головне її поголів'я контролюється вже не чимось природним або містичним: чи то закономірностями боротьби за виживання і розмноження, чи то

родом, а безпосередньо господарем. Він перебирає на себе, якщо й не повну, то лівову частку відповідальності за існування своєї «пастви», в т.ч. і контроль за реалізацією сексуальної сфери. До речі, образ, з яким асоціюється у «худоби» «пастор» може бути найнепередбачуванішим. Все залежить від уяви та рівня невігластва мас. Це може бути «Бог», еволюція, ретровіруси абощо. В той же час, рано чи пізно, але практично кожному доводилося натрапляти на думку, що він не обирав ані умов, ані обставин власного існування, ані власного образу. Тим більше не стояв перед вибором народжуватися, а чи ні. Він просто прийшов у світ. Певніше, його просто народили. Він – «продукт кохання», простіше кажучи, банального сексу. Принаймні, його фізичне тіло.

Відтак, хоч як це неймовірно, в твердженні Кастанеди стосовно того, що «ніхто ніколи не питався моєї згоди на те, щоб мене пожирали істоти з іншою свідомістю. Батьки просто ввели мене в цей світ як поживу, таку ж, як і вони самі, ось і все» (32, 273), – може критися глибинна суть теперішнього становища сучасної людини та людства в цілому. В своїй масі, воно в якийсь момент перетворилося радше на своєрідний «провіант», про відтворення якого постійно піклується «споживач», стимулюючи індивідів до розмноження і водночас стримуючи усвідомлення ними власної ситуації. Задля цього в дію йдуть відповідні механізми контролю над свідомістю індивідів, лівова частка яких, навіть саму ідею такого контролю не те, що не допускає, але й піддає всякому гонінню тих, хто хоча б натякає на щось подібне, «зубами й руками» тримаючись за свої стереотипи та звичну картину світу власного помешкання.

Індивідуальна та колективна ідентичність, механізми її нівелювання і розчинення в масі

В енергетичному всесвіті натовпів не існує.

Там є тільки окремі індивіди,

Самотні, оточені безмежністю.

Карлос Кастанеда

В народі здавна кажуть, що в кожній людини має бути «коріння», вросле в рідну землю, в рідну культуру. Хоча є й такі, кого називають «перекотиполе»: без роду, без племені. Одні почувають себе затишно лише в рідних краях, де і стіни захищають. Інші тяжіють до чужої

сторони за омріяні обрії, де і сонце яскравіше, і повітря солодше. Хтось боронить свою землю і віру, вкладаючи душу в традицію. А комусь муляють очі принади чужого щастя і він пнеться зі своїм «уставом» в чужий монастир, іноді не залишаючи після себе навіть каменя на камені. Одні засівають поле збіжжям, інші ж гарцюють по ньому або й посипають сіллю, аби поховати в землі навіть надію на відродження.

І нічого, здається, в тому дивного немає. А втім, це, якщо сліпо вірити в те, що кожна людина сама визначає, як їй жити і де їй краще. Але ж це не так, інакше чи ж обирав би хоч хтось собі на віку страждання, поневіряння, скрутну і сутужну долю. Однак саме вони стали фактично нормою існування буденної людини, попри дрібні радості і такі ж мізерні здобутки переважної більшості заклопотаних істот. От і виходить, що людиною щось-таки рухає в потоці її життя, без на те її волі чи згоди, а найчастіше і відання. Скеровує її та спрямовує або й гонить тернистими стежками життя як вітер пожухле листя. Віруючим в цьому випадку, здавалося б, простіше, бо з їхньої «дзвіниці» нібито на все «воля господня». Хоча і «господу» своєму вони навряд чи хоч іноді довіряють, інакше завжди і всім були б безумовно вдоволені, бо ж коли «Він» потурбувався про кожную пташку і билинку, то чи не потурбується про найкраще своє створіння?

А от людині допитливій, не позбавленій здатності дивуватися, мало б бути, за ідеєю, скрутніше, бо ж для неї ніколи не існує готової відповіді, і в той же час їй принципово не до снаги віднайти хоча б крихти істинного знання суті речей і подій. Вона постійно виявляє і почуває себе бранцем чужих переконань, що на якийсь час стають і її переконаннями. Вона – заручник світу. Частина чогось, що значно потужніше і могутніше за неї. Вона мириться та мусить коритися чомусь, що для неї абсолютно невідоме і незбагненне, бо вона вже давно переступила через поклоніння ідолу. І серце їй від того болить, і рани душевні кровоточать. Але ліки вона не має сил віднайти. Бути цікавим – ще зовсім не означає стояти на шляху осягнення істини.

Цим чимось серед решти можливого іншого безумовно є Рід, як своєрідне інтегративне начало всякого людського буття, коли-небудь проявленого на Землі. Однак безпосередній вплив на себе буденна людина, зважаючи на власну обмеженість, все ж відчуває радше зі сторони етносу або ж нації, народності чи будь-якої іншої групи, наприклад, племені, що осіло проживає на певній території, пристосувалося в поколіннях до умов свого проживання та виробило і підтримує в дієвому

стані інтегративну базу. Щоправда найбільш суттєвий і неспростовний вплив на індивіда все ж таки має етнос, коли мова заходить про Ойкумену або цивілізацію в цілому, в іншому випадку – плем'я. Адже нація наразі асоціюється з економічною інтеграцією та деякою спільною політичною волею територіально організованого населення. Відповідно вона виказує в першу чергу раціональні, явно вторинні чинники колективної ідентифікації індивідів, а разом з тим штучну природу такої інтеграції на догоду незначній дрібці «інтеграторів». Тоді як, етнос несе в собі саму суть глибинної інтеграції: дещо спільне абсолютно для всіх членів етносу. Найперше, це традиції і звичаї та неодмінно мова, хоча з позицій формальної науки на початку цього ряду треба б все ж таки поставити анатомо-фізіологічну чи генетичну спорідненість представників етносу, котрі нібито відповідають на фізичному рівні за пристосування організму до виживання в певних природних умовах навколишнього середовища. Проте, інтуїція і глибокий досвід переконливо говорять на користь мови. Зокрема, бажаючи утримати в покорі або й ярмі поневолений етнос, загарбники найперше намагалися знищити мову. Історія боротьби за «виживання» української мови продовж століть поневірянь українського етносу – тому красномовне свідчення. Але мова вижила і попри її цькування чужинцями та зайдами, розвивається. А разом з нею встояв український етнос; не розפורшився на просторах Ойкумени, ставши «біологічним добривом» для інших етносів або й просто гоями чи рабами на рідній землі, заповіданій у спадок нашими славними дідами-прадідами.

Між тим, будучи незбагненим дивом, мова водночас є настільки простою річчю сама по собі, що її простота виявляється неосяжною для заклопотаної істоти. Принаймні її дійсну простоту не можливо передати словами, як і будь-яке знання. І це не зважаючи на те, що посередництво мови виявляється здебільшого необхідною обставиною передавання певного знання від знаючого до неофіта. Більше того, мова є основою звичного для кожного з нас способу мислення або засобом продукування невинного потоку міркувань. Тож навіть, коли ми мовчимо, ми все одно говоримо. Говорять і ті, хто від самого свого народження ніколи не чув жодного слова, ба, навіть не читав. Йдеться про людей з вродженими вадами органів сприйняття. Вони мислять так само, як і всі решта – за посередництва внутрішнього діалогу або приговорювання. До речі, над цим дивом особливо ніхто не задумується, приміром ті ж самі науковці: як так стається, що глухі

(а іноді ще й водночас сліпі) від народження діти опановують рідну мову, тобто мову, якою користується оточення? Або як так стається, що в біомовному середовищі дитина чітко засвоює синтаксис і словниковий запас обох мов, ніколи не плутаючи слова і особливості їх вживання чи побудови фраз та речень?

Що ж стосується буденної людини, то вона сприймає мову як систему кодів, символів і знаків, котра виявляється посередником між реальним світом, як він є, та «картиною» світу, як її синхронно відображають маси в цілому та кожен індивід зокрема. А тому не було б мови або іншого подібного їй інтегративного начала, яке є неспростовним посередником, що водночас роз'єднує та об'єднує мислителя і помислене ним, кожен індивід виявився б настільки ізольованим від решти, що ніколи б не був би досяжним для будь-кого іншого. Умовно кажучи, люди перебували б у стані абсолютного аутизму, якщо такий взагалі допустимий. Мова ж створює платформу не лише для контакту, але й порозуміння між індивідами. Наявність і функціональне застосування мови гарантує, що індивіди ідентично або достатньо схоже сприймають навколишній світ, самих себе та інших. Таким чином у мові прихований ключик до специфіки формування цілісної спільної для всіх «картини» світу з усіма притаманними їй «штрихами». Цей «ключик» постійно взаємодіє з властивістю людини все постійно проговорюювати, тобто перебувати в перманентному стані ведення внутрішнього діалогу або перманентної активності другої сигнальної системи за Павловим.

Очевидно, друга сигнальна система в «новоприбульців» запускається в дію під тиском навколишнього антропоморфного оточення, даючи змогу новому індивіду повноцінно увійти в культурний простір етносу і, як наслідок, людства в цілому та налагодити щонайменше мінімум зв'язків і відносин, необхідних для інтеграції в соціальну матрицю. Сама по собі ця інтеграція або соціалізація є нічим іншим як набуттям і успішним відтворенням індивідом низки моделей поведінки у відповідності до соціальних ролей, які йому доводиться практично постійно «грати» на підмостках буденності. Тоді як входження в культурний простір етносу (племені) є більш глибинним дійством, і передбачає набуття індивідом схильності відтворювати і поширювати ментальну надіндивідуальну ідентичність, притаманну етносу і виражену за посередництва специфіки синтаксису, системи цінностей, а також традицій та історії, закарбованої в переказах, міфах і легендах або казках.

До речі, сьогодні під дією їдкою середовища різнолікої попси, що відповідає попиту оскаженілої епохи споживацтва і охопила практично все людство, поступово розчиняються рештки культурної або етнічної ідентичності на рівні мас. Сучасні великі соціальні групи, тобто народи або нації стають все більше аморфними і безликими, позбавленими стрижня етнічної ідентичності. Наслідки від цього «розмивання» можуть виявитися вкрай негативними для людини, оскільки останнє вказує на стрімкий розрив решток симбіозу людина-природа або людина-навколишнє середовище, адже такий симбіоз встановлюється і підтримується не на рівні індивіда, а на рівні етносу. Він знаходить свою фіксацію в мові (синтаксисі), цінностях і традиціях (табу і забобонах), котрі безпосередньо чи опосередковано визначають специфіку поведінки представників етносу, роблячи її ефективною в наявних умовах навколишнього середовища; а також в анатомо-фізіологічних особливостях, відшліфованих в поколіннях і генетично закріплених.

Відповідно перегляд критичною масою етносу своїх ідентифікаційних основ або «добровільно-примусове» приставання до «прогресивних» течій, як це трапилося, наприклад, з українцями, що мусили свого часу зігнути під «десницею» Іегови і «божого народу», спричиняє, коли й не виродження етносу та поглинання його іншими ментально-культурними утвореннями, то помітне розбалансування зв'язків з навколишнім середовищем і, як наслідок, замикання в шкаралупі штучного світу. Останній формується під тиском «прогресивної», а насправді згубної для етносу, а отже і для людини догматики, наразі іудо-християнської, яких би обрисів набирала остання, від суто релігійної до науково-войовничої. Разом з тим нехтування рідною мовою, традиціями, культурою етносу в цілому сприяє нарощуванню внутрішнього розбалансування індивіда. Позбавляє його опори і глибинної визначеності. Все, що залишається такому індивіду, так це топтати життєву стежку такого собі усередненого і безликого споживача. До того ж не стільки благ і матеріальних речей, скільки власного образу, спродукованого соціальним середовищем, а також змісту власного та інших існування, адже «прогресивна» догматика з корінням вириває з людини всяке прагнення до пошуку та осягнення, втокмачуючи під тиском страху і насилля вже готові варіанти відповідей та пояснень.

До речі, змасовлена людина, виявляється змасовленою буквально в усьому. А оскільки вона принципово не належить собі, будучи обмеженою істотою, то етнос для неї виявляється таким собі «добрим

господарем», тоді як чужа культура і традиція або глобальна культура чи цивілізація – гірше за люту мачуху. Для етносу кожен індивід, то «кровна дитина». Тоді як для знеособлюючого начала – «піддослідний кролик» або й «продукт споживання», а тому його основна функція: плодиться і розмножаться. Про все решта подбає «Він».

Відповідно етнос завжди тяжіє до впорядкування внутрішнього простору і облагородження людини, в т.ч. її сексуальної сфери. Задля цього в своєму розпорядженні він має низку засобів і механізмів, закарбованих в різноманітних обрядах та Традиції в цілому. Наочні приклади подібної безпосередньої турботи все ще можна знайти, звертаючись до досвіду існування відносно нецивілізованих племен. Тоді як насаджувана вогнем і мечем масова культура, а іудо-християнство, між іншим, і є «матір'ю» всякої попси для сучасної людини, тяжіє до знелюднення людини і водночас її розбещення. Хоча ангажованому тією ж таки догматикою індивіду навіть допустити щось подібне не припустимо, адже для нього це справжнє богохульство. А втім задля тотальної «скотинізації» іудо-християнством застосовується серед інших, мабуть, такий же давній як і сам світ, принцип батога та пряника. Людину спочатку залякують, змушують, пригнічують. Далі їй пропонують ілюзорні вигоди і блага. І коли людина втратила здатність усвідомлювати, що ж із нею насправді відбувається, чим вона є і який зміст її існування, вона готова будь-коли пуститися берега, вважаючи свої вчинки виправданими волею «Зверху», тобто волею Його Самого. Тобто індивід стає неадекватним або, простіше кажучи, тією чи іншою мірою душевно хворим. Найболючішою ж сферою і, очевидно, найбільш чутливою до маніпулювання виявляється сексуальна сфера. Саме нею практично в першу чергу і переймається «пастирська рука», адже від самого початку іудо-християнська догматика накладає табу на всяке знання про сексуальну сферу людини і механізми її регуляції та збалансування; підминає під себе право визначати особливості сексуальної як і будь-якої іншої поведінки цивілізованої істоти.

Підрив позицій етносу знеособлюючим або шовіністичним, якщо говорити термінологією політики, началом поєднаний з маніпулюваннями історією та особливостями самоідентифікації як етносу в цілому, так і кожного його окремого представника, особливо еліти. Приміром, попри віру в Творця, який, за ідеєю, мусив створити від самого початку досконалу людину, маси вірять в те, що людство рухається в потоці еволюції, а отже попередні покоління були однозначно поміт-

но «дикішими» за теперішні. І що саме знеособлюючому началу вони мають завдячувати своїми набутками і досягненнями, особливо щодо забезпечення матеріальних вигід і потреб. Відповідно, кожен, хто прагне зануритися в світ давнини як він був, стикається, як правило, з добре відпрацьованою в віках інсценуацією, завдання якої полягає в нівелюванні передусім духовних досягнень і способу життя пращурів та штучному «здичавленні» їх самих. Однак, в такий спосіб відбувається вивищення цивілізованою істотою власної ницості як вершини еволюційного або ж історичного розвитку чи й розгортання божественного плану. Тому ті, кому вдалося подолати межі умовностей, виявляють кричуще спотворення суті, стилю і способу існування і людини, і людства в цілому в їх, так би мовити, історичній ретроспективі. Зокрема Кастанеда, згадуючи про характеристики способів і стилю життя давніх народів, зауважує, що «їх опис використання багатьох предметів, заснований на знанні сучасної людини про світ, вперше здивував мене своєю цілковитою умовністю, щоб не сказати, дурістю» (32, 83).

До речі, про щось подібне так чи інакше говорять інші езотерики, яким до снаги «переглядати» минуле людства чи етносу в його ретроспективі, на відміну від переважної більшості «видатних» представників класичної науки, котрі на основі дрібки викопних артефактів вибудовують цілі теорії, неодмінно рухаючись в «найждженій колії» віковічних догматів іудо-християнського гатунку. Приміром В. Чумаченко в своїй книзі «Шлях у невимовне: Збірка матеріалів з проблем сучасної езотерики» описує деякі певною мірою досконалі етноси, котрим вдалося колективно інтегруватися в інші, відмінні від звичного нам, зрізи буття, які найчастіше в містичній літературі ідентифікують як астральний світ. Така довільна колективна інтеграція, очевидно, потребувала концентрації колосальної за своєю потужністю енергетики, якщо не всіма без винятку, то неодмінно переважною більшістю представників відповідної групи. Досягти ж її можливо було лише за умови відповідного стилю життя і постійної практики, що відтворювалися і підтримувалися з покоління в покоління в середовищі того чи іншого етносу.

Очевидно, поступове масове спотворення відповідної практики і стилю життя в свою чергу спричинює остаточне замикання етносу на звичній для нас дійсності, що супроводжується умовно духовною, точніше енергетичною, деградацією і, як наслідок, поголовним змасовленням індивідуальностей або тотальним нарощування домінанти

невласного способу буття Dasein, з позицій фундаментальної онтології Гайдегера. Стримуючим началом такої деградації, природно, були і є ті, кому якимось чином вдалося зберегти за собою високий енергетичний потенціал, що поєднаний з розвиненим потужним творчим началом та/або екстрасенсорними здібностями. Проте, саме такі індивідуальності і є реальними езотериками, і саме їм, швидше за все, сучасні етноси мають завдячувати своїми набутками та пристосованістю до умов власного існування. Принаймні, до такого висновку можна дійти, виходячи із твердження Василя Чумаченка: «Езотеричні практики потребують повного зосередження людської уваги на внутрішньому світі. Однак діяти людині доводиться на зовнішньому плані життя. Поєднання їх і було завжди проблемою, яку кожний народ вирішував у властивий тільки йому єдиний спосіб. Той спосіб злиття внутрішнього і зовнішнього, що був знайдений, мав відбиток у повсякденному побуті, у мові, у ремеслах та мистецтвах. Він став джерелом формування характерних рис того чи іншого народу» (108, 36-37). Цей же і ніякий інший принцип лежить і в основі функціонально дієвих, умовно кажучи, наукових відкриттів. Варто хоча б згадати таких практиків, як Тесла, Менделєєв, Булгаков, про дивовижне натхнення і специфіку «відкриттів» яких широко ходять перекази. А проте, «будь-який поет знає цю істину: коли люди йому обридають, він звертається до прихованих джерел снаги всередині самого себе, і тоді він байдужіє до всіх тих, що довкола нього. Він знає, що «потаємне життя» всередині нього реальне, і порівняно з тим життям інші люди – всього-на-всього «тіні». Але «тіні» горнутья одна до одної, гуртуютья» (89, 119).

Отож у сучасному світі людство має справу зі своєрідною дихотомією індивідуальність-маса або й езотерик-споживач, тобто практик-теоретик, яка поєднана з онтологічним вибором людини: постійна і невинна боротьба за власне духовне становлення і зростання або ж розчинення в масі з неодмінним набуттям всіх «радостей» буденного існування та відповідної самоідентифікації. До того ж, останнім часом згадане своєрідне протистояння різко ослаблює свою напругу, оскільки, по-перше, відбувається швидке нарощування мас внаслідок невинного зростання «поголів'я» населення Землі; по-друге, розмивання решток етнічної ідентичності, а отже і руйнування вивірених механізмів стримування процесу тотального «зпопсовлення»; по-третє, спостерігається тенденція до різкого зменшення кількості «чистих

практиків» у співвідношенні до представників маси. Етноси вже навіть раз в століття не народжують своїх «Вашингтонів». Вироджуються цілі школи, що були анклавом справжнього Знання та виконували функцію стимулювання і розвитку людської духовності внаслідок кропіткої специфічної практики. Приміром, на сьогодні в Україні навряд чи можна знайти хоча б одного дійсного Характерника чи Мольфара. Те ж саме стосується і Суфіїв або справжніх Святих. Реальні езотерики, якщо вони залишились, а вони таки мусять залишитися, очевидно, перебралися, так би мовити, в «підпілля». Інакше, буденна людина настільки стала «глухою і сліпою», що вже нездатна вирізняти нічого з того, що не схоже на нею саму або не може бути спожито нею. Водночас місце езотериків заповнюють собою в кращому випадку талановиті імітатори, а здебільшого шарлатани, котрі іменують себе віщунами, родовими магами чи шаманами або й скромно – екстрасенсами. Однак поміж реальним езотериком і таким собі екстрасенсом – прірва! Перший – беззаперечна індивідуальність, що не належить ані роду, бо опанував власну сексуальність, ані соціуму, бо вичерпав свою історію, розчинив власну «значимість», поклав кінець всяким зв'язкам, що робили його зумовленою істотою. Він – чиста самотність, адже його більше ніщо не єднає з Іншим, оскільки, оскільки, за виголошеною Аристотелем однією з найбільших неправд у людській історії, «людина – істота суспільна. Бо кожна людина має набагато більше спільного з горами чи із зорями, ніж з іншими людьми» (89, 120). Другий – частина спільноти, всього на всього зі своєрідним проявом або високою мірою розвитку якостей і властивостей, притаманних всім без винятку соціальним істотам. Він своєрідна, іноді навіть знакова, однак неспростовно частина маси, така ж множинна істота як і решта. Зрештою, якщо спробувати найбільш лаконічно сформулювати різницю поміж людиною міркування і людиною дії, то, цілком ймовірно, виявиться, що «існує лише одна-єдина відмінність поміж здоровою, розумною і сильною людиною та надлюдиною, яка володіє магичною силою і здатністю на свій розсуд користуватися особливими властивостями усвідомлення, що відкриває їй доступ до сприйняття паралельних світів. Воно полягає в принципово протилежному ставленні до своєї вільної енергії» (49, 94). Наразі йдеться насамперед про родову, статеву, сексуальну чи хай там як її називають, енергію, котра найбільше розпорошується чи затрачається під час сексуальних зносин. Відповідно, «для того, щоб підняти рівень власного усвідомлення на більш високий щабель та розвинути

притаманні йому істинно людські якості, необхідно накопичити значно більше енергії, аніж здатний помістити в собі комплекс із двох нижчих вихрів» (49, 95).

Таким чином, посеред інших красномовною ознакою належності будь-кого до маси є, по-перше, зумовленість сексуальністю, котра скоує на собі буття, зводячи останнє до існування, що безумовно спричинює конечність або смертність щонайменше всякої живої істоти. При цьому ставка робиться на циклічність роду. Окрім того, як не дивно на перший погляд, своєрідним безстатевим модусом сексуальності є слава, адже її функціональне призначення полягає в намаганні свідомо конечної істоти набути стану безсмертя, продовживши своє існування після фізичної смерті, але вже не на генетичному рівні, а в пам'яті поколінь. Відповідно, прагнення слави, як і сексуальність, стримує індивіда від розриву з родом, не допускаючи відродження його цілісності. По-друге, залежність від моди як дечого, що визначає та інтегрує в собі соціальні орієнтири, стандарти, смаки і цілі. Тому, наприклад, зовсім не дивно, що вістря моди, тобто практично всяка сучасна пропаганда, реклама чи PR мають прихований або й яскраво виражений сексуальний підтекст. І чим далі, тим більш примітивного гатунку. До того ж цинізм подібного процесу вже ніким і нічим не приховується, а отже ні для кого не є відкриттям: «шкірою чую, тотальне жлобство свідомо прищеплюється людям, перетворюючи їх на масу. Масі не треба мистецтва, масі не треба культури – масі треба закласти у підсвідомість, і вона піде у спроектований бік» (42, 113). А відтак, «ми ж, як «Сліпці» Брейгеля – куди йдемо?! Шизоїдний сель свідомості заливає суспільство» (42, 105). І вдіяти з цим щось на масовому рівні, очевидно, вже нічого не можливо, якщо взагалі щось можливо міняти в житті людини в напрямку нарощування її духовного потенціалу, спираючись на маси, адже «у натовпу нюх на насильство; його нюх вловлює насильство і жертву, як запах ацетилену чи креозоту. Від початку і до самого кінця, коли їм усім скрутить, як курчатам, голови, вони чекають на саме насильство, як на свято. Але трагедія в тому, що жертвою стають саме вони; бажаною чи не бажаною, то вже інша річ, яка теж ні до чого доброго не приводить» (91, 172).

Інакше кажучи, тотальне змасовлення принципово ні до чого доброго не веде, як тільки до виродження, що передусім проявляється в методичній «ліквідації» на рівні індивіда навіть натяку на індивідуальність: «Всі вони не здогадуються, що приречені граги у

житті одну, наперед визначену роль. Одну й ту ж саму, не зважаючи на обставини...» (78, 36). А відтак в сучасній людині визріває до критичного стану внутрішній конфлікт поміж її природою та становищем: природне тяжіння до індивідуального становлення зазнає шаленого спротиву з боку «реальної дійсності», тобто звичного способу сприйняття і відтворення світу, самого себе та інших як невід'ємної частина соціального простору, тобто вторинної стосовно роду, колективу, в цілому маси. Природно, що такий спротив тим потужніший, чим більша маса тих, хто «дружно» відтворює одну й ту ж на всіх «картинку». Як наслідок, пригнічуючи в собі конфлікт або втікаючи від нього, людина перетворюється на таке собі соціальне зомбі: нібито мисляча істота, нібито носій чеснот і цінностей, нібито наділена волею і сумлінням, але насправді всі ці атрибути індивідуальної ідентичності виявляються знеособленими і виведеними поза приватне існування або екзистенцію індивіда. Він підлягає диктату моди і моралі, хай би як ідентифікували останню: закон, громадська думка, етика, табу чи божий промисел. Відповідно автоматично перетворюється на маріонетку, коли свобода кожного закінчується там, де починається свобода іншого. Остання, виявляється, починається прями́сінько перед носом. Тобто свободи в натовпі принципово не існує, а отже і жодної відповідальності або чогось схожого на неї. Разом з тим і індивідуальної виокремленості та відповідної самоідентифікації, оскільки практично кожна соціальна істота автоматично тяжіє «...стати його [суспільства] частинкою, цеглиною в моноліті, щоб у випадку небезпеки мати можливість сховатися серед подібних до себе або загинути – разом з усіма» (78, 48). Хоча той же Кастанеда стверджує досить-таки парадоксальну, як на буденне сприйняття, річ про те, що «в енергетичному всесвіті натовпів не існує. Там є лише окремі індивідууми, самотні, оточені безмежністю» (32, 276).

Як так може бути, очевидно, для заклопотаної істоти це незбагненно. Незбагненно хоча б тому, що вона схильна вірити лише тому, чому вона схильна вірити, тобто в що її привчили вірити. І помічає вона лише те, в існування чого вона вірить. Отож ніякого енергетичного всесвіту для неї не існує, і сама вона суто фізична істота з крові і плоті. А досвід плоті говорить, що навколо присутня тіснява і штурханина; що від присутності інших не втечеш; що інші – це наш пожиттєвий хрест і його не можливо позбутися. От і виходить, що «в дитинстві дурень думає лише про батька з матір'ю, в молодості – лише про кохану, в

старості – лише про дітей. Так і не встигає він подумати про самого себе» (Наука самоусвідомлення, Давня Індія). Але нам хочеться вірити і ми такі свято віримо в те, що це не ми такі, це життя таке.

Відтак поле битви «маленької» людини, котра все ще не здалася остаточно на поталу масі, розгортається навколо відвоювання бодай малесенького шматочка приватного простору, де б індивід хоча б зрідка міг побути самим собою: пережити своєрідне невиразне відчуття смутку і туги. Це смуток і туга за втраченою колись свободою, повнотою буття і насиченістю сприйняття. Це світла печаль, це пісня серця, що пробилася крізь «бетон» клопотів і незмірного прагнення до накопичення та споживання.

Модуси існування і їх властивості: від заклопотаної істоти до досконалої Людини

Ми потребуємо весь свій час і всю нашу енергію,
аби перемогти в собі ідіотизм.

Карлос Кастанеда

Дивна штука еволюція. Одного разу вигадавши або якимось чином видобувши в своїй свідомості ідею перманентного вдосконалення від простого до складного в процесі боротьби за виживання або в міру вдосконалення соціальних відносин та виробничих засобів, відповідно Ч. Дарвін та К. Маркс підсадили на цю догму переважну більшість людства не згірш як наркоманів на голку. Такий собі опіум для народу. Відтак еволюціонізм набув статусу засадничого принципу розбудови фактично всякого гуманітарного чи природничого знання. Серед найяскравіших прикладів дієвості згаданого принципу варто лишень згадати про марксові соціально-економічні формації або дарвінів природний добір. І те, і інше насправді є фікцією, до речі, опертою на або такою, що перебуває у симбіозі з іудо-християнською догматикою релігійного гатунку, хоча на перший погляд ніби й протистоїть їй. Саме життя це досить красномовно підтверджує, аби тільки було бажання те помічати і приймати як даність. Однак такого бажання в переважній більшості не може виникнути принципово, адже громадська думка або маси завжди перебувають під контролем домінантної парадигми, оскільки світом насправді управляють ідеї. Окрім іншого, підтвердженням тому є славнозвісні слова з Біблії про те, що спочатку було слово, тобто в

оригіналі «Λόγος» – ідея, вчення. Відтак, так звана, кабінетна теорія часто стає найжахливішою річчю в житті спільнот і народів, спонукаючи їх до виродження або безглузких жорстоких кровопролитних подій без безпосередньої волі на те фактично кожного, хто потрапив у страшний вир деградації чи війни абощо. Це цілком стосується також марксової, фрейдової і їм подібних теорій. Не даремно ж в народі побутує жарт, що п'ять іудеїв визначили картину розвитку людства, стільки воно себе пам'ятає. Перший «стовп» – Мойсей. Він вказав на чоло і сказав, що все починається з розуму людського. Наступний Христос. Він, так би мовити, праотець кардіоцентризму, бо стверджував, що все починається з людського серця. Його, до речі, розп'яли самі іудеї, якщо вірити першоджерелам іудо-християнства. Окрім того, якщо вірити легендам, що побутують на теренах України, то Христос взагалі має протоукраїнське коріння (59, 107). Далі йде Маркс, котрий висунув ідею доміанти в людському існуванні шлунку. Потому Фрейд зі своєю теорією лібідо. Завершує п'ятірку Анштайн, котрий махнув на все рукою, будучи переконаним у абсолютній відносності будь-чого. Жарт-жартом, але як і в кожному дотепному жартові, в ньому лише частина жарту, все решта – щира правда.

Тож дійсність тисячами різноманітних артефактів, викопних і текстуально засвідчених, попри їх постійне приховування, замовчування або й знищення, що набрало обертів цілеспрямованої акції, свідчить про те, що існування людства не підлягає управлінню жодним із надуманих законів чи закономірностей, в тому числі і еволюціонізмом. У світі паралельно можуть існувати спільноти з абсолютно відмінними культурами і несумісними принципами індивідуального та колективного життя. І все було б добре, аби не озброївшись ідеєю еволюціонізму та науково-технічного прогресу, а ще «словом божим» на вістрі меча і долара, ойкуменізовані народи не взялися нести «світло» прогресу і розвитку «відсталим» аборигенам. Одним словом, цивілізувати на свій смак і розсуд, бо ж з позицій еволюціонізму мають на те цілковите право. Правда, добрими намірами дорога таки дійсно вистелена в пекло, бо ж практично всі народи чи племена, на горло яких наступив чобіт «цивілізаторів», поступово вироджуються або вже й зникли з обличчя землі, остаточно розчинившись в масі новоявлених націй або просто вимерши до останнього автентичного представника.

Зважаючи знову ж таки на дійсність та спираючись на здоровий глузд, при цьому відкинувши будь-яку упередженість, зокрема абсурд-

ними виявляються і догмати іудо-християнства щодо сотворіння людини та походження людства від Адама і Єви. Чиста маячня, бо ж як можуть розмножитися чоловіки без жінок, а в першій парі, приміром, народилося троє хлопців. Окрім того, розмноження по лінії першолюдей – це чистий інцест, який мав би неодмінно привести до виродження, якщо вірити науці і численним фактам. Коли ж сприймати текст Тори чи Біблії не буквально, а як чисту абстракцію, тоді автоматично варто переглянути всю історію людства, а також антропологію і все, що стосується гуманітарного знання, почасти зведених на буквальному сприйнятті біблійних «фактів».

До речі, в свідомості буденної людини всі ці релігійні та наукові догмати і принципи або закони, попри, а може й завдяки їх абсурдності, досить добре поєднуються і комбінуються. Тут варто віддати належне генію Геббельса і йому подібних, котрий чітко підмітив, що колосальних масштабів брехня сприймається масами за чисту монету. При цьому, самі по собі різноманітні соціальні закони і релігійно-містичні одкровення навряд чи виступають хоча б інколи орієнтирами або мотивуючими початками в житті переважної більшості соціальних істот, тим більше фанатів. Вони радше виконують функцію підручних аргументів і пояснень на всякий випадок життя: чи то поведінки або вчинків, чи то якихось засадничих питань віри або існування, приміром змісту життя в цілому та змісту індивідуального існування зокрема. Відтак, людина, загублена в просторі абсурдної абстракції; зациклена винятково на поточних турботах, котрі диктують їй стиль і спосіб життя; концентрована на власному «єго»; обмежена в своїх можливостях і ресурсах на рівні середньостатистичної особи; врешті-решт, чистий споживач, є самою звичайнісінькою буденною істотою, чистою посередністю, яких мільйони проти одного. До того ж, «посередня людина оцінює себе щодо минулого, особистого минулого або ж минулого знання його часу, намагаючись віднайти виправдання своїй теперішній або майбутній поведінці, або ж створити для себе зразок» (31, 256). Тобто «надійно» приховати власну обмеженість, невігластво або що в мотлоху різноманітних версій та аргументів.

А проте питання людської буденності або посередності в контексті домінуючої іудо-християнської парадигми є досить слизьким вже хоча б тому, що від природи, здається, всі люди мають бути потенційно схожими та з однаковими перспективами становлення, тобто рівними перед

богом чи буттям. Принаймні так стверджують (умовно) людинолюбні або гуманістичні теорії, повсякчас обігруючи фактично пусте твердження про те, що не буває не талановитих дітей (людей), бувають не розкриті таланти. Але якщо це так, то кожному окремо взятому індивіду, очевидно, облудливо відмовляють в можливості власного розвитку і становлення, оскільки від нього улесливо приховують або його настійливо спонукають відмовитися від встановлення дійсного стану речей щодо своїх ресурсів і можливостей. До того ж, в просторі іудо-християнської парадигми ставка робиться на колективний нібито прогрес і розвиток в душі кантіанства чи гегеліанства. Тобто сам по собі індивід виявляється ніщо – чи то раб божий, навіть, якщо людину іноді улесливо називають в окремих випадках сином божим. Останнє якимось особливо суті становища людини не змінює в просторі іудо-християнської догматики, за яку нібито все уже вирішив бог або й нібито вмер на хресті, тим самим зробивши неспростовними боржниками чи поставивши перед фактом бездарності, оскільки людина відповідно сама ні в якому разі нездатна здолати свою нібито гріховну природу. А в іншому випадку не варто їй навіть намагатися щось міняти адже «якого рожна намагатися викупити своїм життям усі гріхи світу, якщо один хлопець 2000 років тому й так це зробив крутіше за всіх?» (27, 33). Чи соціальний атом, тісно пов'язаний з такими ж атомами системою надстійких відносин в межах соціально детермінованих прав і свобод. Або й просто індивідно диференційований представник соціальної спільноти, носій стандартного набору властивостей та спроможностей, позбавлений будь-якої індивідуальної виразності.

Інакше бачення суті людського існування притаманне езотерикам. Тим, хто зробив, абстрактно кажучи, ставку на чисту практику, а отже жодним чином не може дозволити собі знічев'я паякати, бо в такому разі ризикує більше, аніж просто життям. З позиції людей практики різниця поміж індивідами є очевидною, однозначною, неспростовною і в той же час змінною, адже її суть полягає саме в тому, аби за свого життя кожна наділена свідомістю істота неодмінно зазнавала змін. При цьому бажано, радше для неї самої, а можливо і Всесвіту чи його творця, аби з власної волі або дотримуючись власного вибору чи наміру, інакше до того її спонукатиме саме, умовно кажучи, життя в той спосіб, який воно оберє з огляду на власні, так би мовити, наміри. Ця різниця криється передусім в енергетичній потузі або ж потенціалі кожного

окремо представленого індивіда, що відображається і в його специфіці сприйняття, і в особливостях мислення, і в стані свідомості та специфіці самоідентифікації, а також у наявних зв'язках та відносинах з іншими чи спільнотою в цілому.

Про те, що людина – енергетична істота так чи інакше говорять, якщо й не всі, то переважна більшість давніх релігій (іудо-християнство практично наймолодша парадигма посеред них і згаданим фактом досить вміло або й цинічно орудує, спотворюючи його), міфи, містичні вчення та безпосередньо езотерики, ясновидці або просто екстрасенси, згадуючи про чакри і енергетичні тіла, ауру, абощо. Однак найбільш абстрактно, мабуть, людину як енергетичну істоту представлено в прадавніх віруваннях тих, кого прийнято в наш час ідентифікувати як сонцепоклонники, в т.ч. в віруваннях праукраїнців, оскільки вони виводять «родовід» людини від сонця. Те ж саме стверджує і Кастанеда, наголошуючи на тому, що «ми є частинками сонця. Саме тому ми – істоти, наділені світністю» (30, 55). А якщо так, то «найкращий спосіб отримання енергії – це пустити сонце в очі, особливо в ліве око» (30, 110). В іншому випадку під час «качання по землі, земля дає енергію» (30, 110). А це значить, що людина дійсно-таки живе не хлібом єдиним. Вона постійно черпає енергію зі Всесвіту, перебуваючи з ним в енергетичному симбіозі. І коли той порушується, це щонайменше відбивається на стані здоров'я, психіки або й призводить до смерті.

Взагалі-то, суть Всесвіту як і сама людина, на думку практиків, не піддаються ані цілісному осягненню, а ні тим паче опису, адже, знову ж таки доречно згадати Сергія Гриневича з його переконанням про те, що «у всьому є і добро, і зло. Все поєднано, все підлягає впливу жорстких світових законів, яких ми, на жаль і на щастя, не розуміли, не розуміємо і ніколи не зможемо збагнути у всій їх повноті» (13, 21). Хоча з іншого боку «чи не найбільшим проявом незграбності людських істот є неможливість відволіктися від інвертиризації, що її постійно вчиняє здоровий глузд. Але розум не здатний розглядати людину як енергію. Розум має справу з інструментами, що створюють енергію. Однак він ніколи серйозно не задумувався над тим, що ми – дещо, значно більше, аніж інструменти. Ми – організми, що продукують енергію. Ми – кульки енергії» (33, 29).

Проте, українські езотерики, зокрема Василь Чумаченко, стверджують, що чи не найдекватніший опис, так би мовити, структури

Всесвіту та природи людини подає знов-таки Кастанеда. Відповідно до його езотеричного досвіду «Всесвіт виявляється безмежним накопиченням енергетичних полів, схожих на нитки світла. Ці енергетичні поля, котрі називаються еманациями орла, поширюються із джерела неймовірних пропорцій, метафорично іменованого орлом. Людські істоти також складаються з незчисленної кількості тих же ниткоподібних енергетичних полів. Ці еманції орла формують цілком закрите скупчення, котре проявляє себе як куля світла розміром з людське тіло, з руками, витягнутими в сторони – дещо схоже на гігантське яйце, що світитися» (31, 259).

Зрештою, зважаючи на те, що природа людини суто енергетична, саме стан енергетики і є критерієм розрізнення поміж індивідами. Чим більш потужно розвинута енергетика, тим більші можливості та специфічні здібності, притаманні індивіду. При цьому кожен індивід має потенцію як накопичувати енергію або покращувати енергетичний стан, так і незмірно розтратити. Все залежить від наміру. Індивіда і Всесвіту. Втім межі енергетичної потуги людини з позицій буденного сприйняття встановити принципово не можливо, оскільки саме по собі сприйняття строго детерміноване і обмежене. Зокрема, «ми сприймаємо. Це – точно встановлений факт. Але те, що саме ми сприймаємо, не належить до числа фактів, котрі настільки однозначно встановлені. Адже ми навчаємося тому, що і як сприймати» (33, 29)

І все ж більш-менш адекватне враження про диференціацію енергетичних потенціалів кожного окремого індивіда чи будь-якої істоти можна скласти, зважаючи, наприклад, на те, настільки енергетично наповнені головні сім енергетичних вихорів людини, якщо йти в контексті східної езотеричної традиції. При цьому слід звернути увагу, що енергія постачається зі Всесвіту в другий енергетичний вихор людини, а звідти, якщо не вичерпується безпосередньо на підтримання процесу виживання організму і задоволення тілесних потреб, перерозподіляється поміж всіма енергетичними вихорами, накопичуючись у верхніх п'ятьох. Специфіка відповідного накопичення сполучена з тим, що «всі зміни, в тому числі підвищення частот, відбуваються відповідно до експоненціальних або ступеневих залежностей. Тому сумарна енергетична «ємність» п'яти верхніх головних вихорів набагато – практично безкінечно – більша, ніж двох нижніх» (49, 96). Однак, судячи з ситуації сучасної людини, попри фактично

безмежну сумарну ємність верхніх енергетичних вихорів, у більшості індивідів ці вихори, схоже на те, що ледь заповнені енергією або й взагалі перебувають в, так би мовити, атрофованому стані або ледь «живогіють». Інакше сучасна людина не блукала б постійно поміж «трьох сосен» буття і не опинилася б обличчям перед загрозою, коли «...по декількох десятках років люди в «великому світі» – назвемо це так – впритул зіткнувшись з необхідністю боротися з самими собою за власне ж виживання» (49, 36).

Між тим, «все, що робить людина, пов'язано з її особистою силою. Тому для того, у кого її немає, вчинки сильної людини видаються неймовірними. Сила потрібна навіть для того, аби зрозуміти, що таке сила» (29, 77). Відповідно, «знання – це сила. Потрібно багато часу для того, аби накопичити достатньо сили, щоб навіть говорити про нього» (29, 72), а особливість сили полягає в тому, що «вона не помітна, коли її накопичують» (29, 83).

Тих же, хто, з огляду на позбавлених сили чи знання, а це переважна більшість індивідів, реалізує неймовірні «проекти» та вчиняє неймовірні вчинки або вдається до неймовірних дій, в народі прийнято називати чаклунами, віщунами, святими або просто екстрасенсами. Щоправда серед останніх надто мало справжніх «талантів», все більше талановиті або й не дуже шарлатани. А от практики різних традицій самі себе називають алхіміками, характерниками, магами, очевидно, тим самим виказуючи той шлях чи його специфіку, який вони обрали для набуття знань, сили та енергії, що фактично є тим самим. При цьому, «щоб бути магом, потрібно мати всю свою світність: ніяких отворів, ніяких латок і все вістря духу. Тому маг, котрий пустий, має відновити свою повноту» (30, 52). Інакше кажучи, з огляду на вчення Дона Хуана, остаточно маг відбувається лише тоді, коли він розриває або переживає обтяжливі кровно-енергетичні зв'язки в першу чергу зі своїми нащадками, якщо такі є. Коли ж таких немає, тобто маг бездітний, його головна турбота поєднана з опануванням певної внутрішньої нестабільності, викликаній відсутністю в житті мага врівноважуючого начала.

Взагалі маг або людина знання і чистої практики, це людина, котра якимось чином обрала шлях накопичення енергії, шлях до самої себе, такої, як вона є за своєю природою. Тому ключова різниця поміж буденною і небуденною людиною полягає у виборі: «Трюк у тому, на чому людина робить наголос. Ми або робимо себе жалюгідними,

або робимо себе сильними. Кількість роботи та ж сама» (29, 86), але ефект абсолютно різний, оскільки, ставши на шлях дійсного знання, людина відкриває для себе перспективу набути щось, що варте всього життя – свободу. В повсякденній же практиці, часто наданій на розсуд численних спостерігачів і за сумісництвом критиків, маги на відміну від звичайних людей діють настільки якісно і строго відповідно до ситуації та обставин, що аж перехоплює дух. Найкраще така досконалість дій простежується під час бою, якихось фізичних вправлянь. Приміром, характерники, будучи сам на сам з ватагою супротивників в кількадесят людей, могли її легко розігнати, безпосередньо застосовуючи на практиці, умовно кажучи, надлюдські вміння. Однак, таємниця такого вміння криється в тому, що «магія – це значить прикласти власну волю до ключової ланки. Магія – це втручання. Маг шукає і віднаходить ключову ланку в усьому, на що він має намір впливати, і тому він прикладає до неї свою волю. У мага немає потреби «бачити», аби бути магом. Все, що йому необхідно знати, – це як використовувати власну волю» (6, 89).

Чим є ключова ланка і що значить прикладати до неї волю, мабуть найпростіше пояснити на прикладі взаємодії з людським тілом. Загальновідомо, що в людському тілі є ключові або акупунктурні точки, майстерно впливаючи на які, можна досягти колосального ефекту, при цьому застосовуючи мінімум сили. Найпростіше – вбити людину, не зважаючи на достатньо потужну витривалість людського організму та здатність боротися за життя. В іншому випадку – сприяти зціленню, а ще ввести в стан летаргічного сну, припинити кровотечу абощо. Результат можливий тому, що людський організм – це система. А в будь-якій системі зміна на рівні окремого елемента неодмінно спричинює ту чи іншу зміну в усій системі. Тож, щоб досягти бажаного результату оптимальним чином, необхідно віднайти ключові елементи системи та відповідно на них вплинути. Що і робить маг, взаємодію з будь-чим як з системою. А ось спосіб взаємодії мага може бути як звичайнісіньким (прямий фізичний вплив), так і досить специфічним, як на буденну людину. Не вдаючись до жодних явних фізичних дій, маг все ж спроможний впливати на інші системи, прикладаючи до них свою енергію, внаслідок концентрації уваги на об'єктові впливу. Як не дивно це звучить, але звичайнісінькі люди іноді спроможні на щось подібне, щоправда мимоволі. Наприклад, хтось ненароком сконцентрував свій

погляд на іншій людині, та автоматично відчуває цей погляд на собі і відповідним чином реагує, чи то неусвідомлено різко обертаючись, чи то в свою чергу фіксує погляд на «ініціаторові» візуальної взаємодії. І все ж, оскільки енергетична потуга буденних людей досить невелика, до того ж вони не володіють техніками самоконцентрації, так би мовити, вольовий вплив для них залишається з сфері фантастики. Водночас він досить часто хибно асоціюється з прямим тиском, пов'язаним з маніпуляційними процедурами: погрозами, шантажем, обманом або що. Однак в цьому випадку не оператор безпосередньо застосовує свою енергію, а реципієнт під тиском власних внутрішніх емоційних процесів, зокрема страху чи розпачу, діє відповідно до прогнозованих очікувань оператора. Це не магія, це звичайнісіньке насилля, яких би форм воно набувало, а іноді яким би витонченим воно було.

До речі, насилля від майстерності безпосереднього і цілеспрямованого застосування волі відрізняє рівень усвідомлення. Те ж саме можна сказати і про відмінність між буденною людиною та умовно магом, оскільки «магія – це стан свідомості. Магією є здатність усвідомлювати дещо, що не підлягає буденному сприйняттю» (31, 259). А якщо так, то «усвідомлення – це безмежна ділянка для досліджень мага і звичайної людини. Для того, аби підвищити рівень усвідомлення, ми маємо йти на будь-який ризик, всі засоби для цього згодяться. А проте, усвідомлення може бути підвищеним лише в того, хто наділений спокійним розумом» (32, 104). Тобто позбавлений протидіючих на рівні свідомості начал, як то бажання, страх, очікування, інші інтенції. Адже саме нереалізовані наміри, очікування тощо спричиняють постійне внутрішнє проговорювання, за словами магів, внутрішній діалог. Людина концентрує свою увагу на згаданому проговорюванні, тоді як реальність протікає повз її свідомість. Таким чином, будучи зануреною в реальність, буденна людина водночас відгороджується від неї внутрішнім діалогом: виявляється, її не цікавить сама реальність, а лише те, що вона думає з приводу окремих її проявів. Відтак заклопотана істота стає бранцем власного надуманого світу, постійно проговорюваного в процесі внутрішнього діалогу. Саме тому «змінити нашу ідею світу – є ключем магії. Зупинка внутрішнього діалогу – єдиний шлях до того, щоб реалізувати це» (29, 271).

Між тим, для буденної людини фактично стан внутрішньої тиші майже не знайомий. Майже, бо саме життя або природа подбали про те,

аби іноді людина все ж могла доторкнутися до реальності, мимовільно уникаючи внутрішнього діалогу. Найпростіший спосіб зупинки словесного потоку – це мимовільна концентрація уваги на природному потоковій воді, на мерехтінні полум'я та на заході сонця. До речі, ці нехитрі способи «перемикання» уваги часто використовувалися практиками як «ознайомчі» вправи для «неофітів», аби сформуванню певну базу для подальших більш складних вправлянь. Окрім того, внутрішній діалог, як правило, припиняється також в критичному стані, коли людському життю щось загрожує. До речі, цей момент, як момент постання людини перед Ніщо або перед смертю в контексті класичної західної філософії глибоко осмислив Мартін Гайдегер. Зокрема, єдиний надійний спосіб досягти «власного» способу буття за Гайдегером полягає в набутті індивідом граничної можливості смерті, що є «... способом буття тут-буття, за якого воно так собі просто відкидається до самого себе, – цілком і повністю, так що навіть спів-буття в його конкретності стає іррелевантним» (101, 335). Для пересічної людини, непосвяченої в премудрості сакральної практики, набуття граничної можливості смерті може бути лише за збігу обставин, які не піддаються його свідомому контролю – стан тяжкої хвороби, безпосередня загроза життю тощо. Ні суїцидальна поведінка, ні штучно створені обставини, за яких виникає загроза життю, ні введення себе в стан зміненої психічної діяльності за допомогою психотропних речовин не наближають людину до граничної межі смерті, а лише викликають сильні внутрішні переживання. Це значить, що пересічна людина, будучи теоретично наділеною потенцією досягти «власного» способу буття, на практиці такої можливості позбавлена, якщо тільки вона не знайде спосіб вийти за завісу буденності.

Звичайно, такі способи віднайдені, успішно апробовані і застосовуються на практиці навіть у наш час науково-технічного «мракобісся». Зокрема «ще тисячі років тому лами відкрили, що всередині себе людина здатна відшукати розгадки до всіх найнеосяжніших таємниць буття. До того ж єдиним істинним способом є практика, тому що, починаючи з деякого рівня складності організації матерії світу, інтелект опиняється безсилим – його засобів не вистачає для осягнення всієї складності та водночас простоти навіть астрального світу, не кажучи про численні світи значно вищих рівнів» (49, 57). А проте, як демонструє життя, практика від практики різниться, оскільки сама по собі діяльність може

виявитися беззмисловою. І то в кращому випадку. Тому важливо, аби всяка діяльність була чітко окресленою і добре усвідомленою, тобто тяжіла до бездоганності. При цьому, «бути бездоганим – означає раз і назавжди з'ясувати для себе, чого ти хочеш в житті, і тим самим підтримати свою рішучість досягти цього. А потім робити все від тебе залежне і навіть більше того, аби втілити в життя власне устремління. Якщо ти не наважився ні на що, ти просто в стані суєти граєш з життям в рулетку» (32, 89). Іншими словами «бездоганність – це не що інше, як правильне використання енергії» (31, 8). Або «бездоганність – це просто найкраще використання нашого енергетичного потенціалу. Природно, вона вимагає поміркованості, змістовності, простоти, цнотливості, і найбільше вона вимагає відсутності самовідображення» (31, 358). Мається на увазі уникнення індивідом концентрації на власних поверхових переживаннях і емоціях, відмова від намагання «догодити» або сподобатися собі чи комусь іншому абощо.

Проте, в просторі сучасної культури поняття «бездоганності» дещо спотворене, бо асоціюється радше з результатом, аніж з процесом. А має бути бездоганим саме процес. І саме процес, будучи бездоганим стає потужним джерелом задоволення буденної людини, оскільки в таких випадках, вся діяльність індивіда йде як «по маслу», все стається якнайкраще, в свій час і за сприятливих обставин. Проте, будучи суєтною, заклопотана істота надто рідко діє бездоганно, а все частіше на автоматі, йдучи за звичкою, нормами чи порадами «знавців». Вона діє у згоді з власним звуженим станом свідомості. Хоча «для багатьох... трансформація свідомості виявляється надзвичайно складним завданням, оскільки переважній більшості людей надто складно вирватися з тенет сформованих ментальних установок» (49, 80). А все тому, що «сучасні люди... наділені до абсурдності нереалістичним сприйняттям і свідомістю, тому що їх погляди засновуються на їх спостереженні суспільних закономірностей і втіленні їх у життя» (32, 98). Інакше кажучи, людина виявляє себе не просто частинкою спільноти та культурного простору, а своєрідним бранцем, оскільки всяка численна спільнота не терпить інакодумців, не допускає «безкарної» присутності тих, хто самим своїм існуванням або й діяльністю ставить під сумнів «природність» наявних відносин та стилю існування мас. Тоді як те, «що позбавляє окрему людину або групу людей похвальних якостей, так це їх прив'язаність до повторювання і до того, що має приховану

соціальну основу» (Аль-Газалі). Відповідно, найбільш очевидна відмінність поміж буденною людиною та дійсним практиком або магом полягає в стилі існування і становлення. Буденна людина йде в своєму житті битим шляхом, протоптаним в поколіннях, тобто живе як всі, тоді як маг прямує винятково своїм шляхом, дослухаючись до поклику життя. Благо, цей поклик вже не заглушує ані внутрішній діалог, ані «масовий спам» у вигляді громадської думки абощо.

Природа «Я» та егоїзму, їх зв'язок із сексуальністю

Мільярди «я» страждає на землі,
шукає щастя, а його немає...

Олесь Воля

Мабуть правду говорять люди: колись і світ був не той, і люди не ті. В ті давні і дивні часи ще говорили дерева. Але хто вже про те пам'ятає. Навіть легенди припали віковим пилом. Як давно те було! Тоді й правда була не та, що тепер. І ціна їй була інша. А кожен, хто з неправдою світ проходив, то вже ніколи не повертався. Тепер же всіма правдами і неправдами кожен вершить своє, бо ж кожному його сорочка ближча до тіла. Відтак правда перетворилася на таку собі наймичку на побігеньках у приватного інтересу, оббрехана і замордована всюдисущим людським невіглаством. Але то все вже давно дрібниці для буденної людини. Вона давно вже не помічає злиденного становища правди у світі, бо тепер кожен має свою правду, своє слово і все приміряється гнути свою лінію. А тому теперішня правда стала такою ж далекою від істини як і будь-яка брехня. Відтак ці двоє в руках облудливої істоти взагалі стали одним. Як наслідок, сучасна людина переродилася в Сізіфа, покараного життям безупинно котити догори «камінь» своєї «правди», аби він щоразу скочувався до низу. Покласти ж край цьому одвічному абсурду цивілізованій істоті не під силу, бо вона поєдналася з ним в одне ціле – пусте животіння.

Щиро кажучи, буденна людина вже давно втратила здатність сприймати світ і події в ньому як вони є. Разом із втратою занурилася в простір власних ілюзій, ідентифікуючи їх як дійсність, як правду. І, свято вірячи у власну правоту, нехтуючи очевидним, практично завжди тримається за свої переконання або й активно, щоб не сказати

агресивно обстоює їх, навіть ні на йоту не замислюючись над тим, а що стоїть за ними і на які свідчення чи факти вони спираються. Разом з тим найбільш вправні серед життєво збанкрутілих соціальних істот пішли ще далі по шляху плондрування правди і навчилися добре оперувати фактами та обмеженістю соціальної істоти, вдаючись до різноманітних маніпуляцій із «замуленою» свідомістю своїх братів по нещастю. Але для індивіда, який з самого малечку привчений до тотального споживання, насамперед свого власного образу, то вже все пусте, бо він, бачте, «пуп землі» і «вісь світу», навколо якої все крутиться. Без нього і світ – не світ, і сонце не світить.

А якщо без патетики, то за людським «Я» або «Его» стоїть схильність індивіда до ідентифікації самого себе як чогось цілком виокремленого, оформленого і самодостатнього, а також джерела своєї активності та/або самоусвідомлення. Воно ж, себто, його величність «Я», одного разу безроздільно сконцентрувавши на собі увагу, перетворює людину, як правило, на довічного заручника власного мракобісся, постійно спонукаючи її сприймати надумане як реальне, жити в просторі ілюзії, розщепленої на окремі об'єкти дійсності, де щонайменше існує «Я» і все решта – «не-Я». В результаті людина опиняється у вирі неспростовних страждань, бо виявляється безсилою досягнути світ і саму себе, знайти відповіді, здавалося б, на ключові життєві питання або раз і на завжди відмовитися від подібного пошуку. Врешті-решт, «наш пошук засад внутрішнього і зовнішнього є виток наших глибоких розчарувань та збентежень. Походження цієї дилеми визначається нашою тенденцією створювати абстракції ізольованих об'єктів, включаючи ізольоване «я», і потім вірити в те, що все це належить об'єктивній, незалежно існуючій реальності» (109, 66). Хоча, як можна не повірити в об'єктивність світу і сущого в ньому, коли про те товкмачать всі і вся.

Очевидно, прямолінійну та однозначну, тим більше прийнятну для всіх відповідь на те, що і чому стало дійсною причиною, умовно кажучи, духовного виродження людини, віднайти навряд чи можливо. Тож буденна людина мусить задовольнятися і таки задовольняється різноманітними версіями, іноді доведеними до абсурду зі статусом істини, як це має місце з релігійною, науковою чи філософською догматикою. Тоді як людей чистої практики подібні питання не обходять, оскільки вони виявляються здебільшого безглуздими з позицій життя, адже всяке очевидне зрозуміле саме по собі без будь-яких пояснень і описів. А от все надумане неодмінно спирається на пояснення, поєднані

з безкінечними «тому що» та суперечками, в котрих, між іншим, якщо й народжується хоч якась істина, то тільки одного гатунку: кожен може удостоїтися гідного його «звання» з уст розпашілих опонентів. Справа ж чистих практиків і призначення їх існування полягає в постійному пошуку і відпрацюванні дієвих механізмів та способів, які б розширювали межу невідомого, роблячи його відомим. До речі, саме в такий або подібний спосіб практики крок за кроком внаслідок кропіткої і досить напруженої діяльності поступово повертають собі зв'язок зі Всесвітом та відновлюють власну цілісність, долаючи зумовленість штучним світом Ойкумени та ізоляцію в межах власного «Я».

Між тим, про те, що людина в якийсь момент свого існування перетворилася на зумовлену істоту, набувши «Я», говорять численні легенди і притчі, що дійшли до нас з давніх часів під виглядом різноманітних міфів, казок і нібито історичних бувальщин. Приміром, один з варіантів такої бувальщини можна розгледіти за переказами про давньогрецького мудреця Діогена. Той нібито відзначився своєрідною дивакуватістю, бо полюбляв сидіти в бочці, а ще ходив серед білого дня з запаленою свічкою, шукаючи людину. Хоча насправді навряд чи Діоген, не дивлячись на саме по собі безглузде бажання, міг сидіти в бочці, бо давні греки послуговувалися в своєму побуті амфорами і навряд чи хоч комусь спало на думку тоді спеціально змайструвати таке собі пристановище філософу. А якщо так, то «бочка» – це радше символ, а не реальна річ. І Діоген не сидів у ній. Просто в такий спосіб подана демонстрація суті людської ситуації: людина постійно занурена в обмежений зашкарублий простір системних переконань і догматів. Вона на все дивиться крізь «пелену» власного «Я», будучи його своєрідним «вмістом» і «наповненням». Наше «Я» – бар'єр між Всесвітом і нами. Воно зрослося з нами, підмінило собою нашу суть, стало нашою «бочкою», з якої більшість із нас навіть не те що не вибереться до свого скону, але й не усвідомлює, що перебуває в ув'язненні. Саме тому людину знайти не можливо навіть зі свічкою, бо завжди маєш справу з її та власним «Я» або, з позицій практики, з власним образом, образами інших та світу в цілому.

В свою чергу, торуючи собі шлях до свободи, як найвищої і єдиної дійсної цінності, привнесеної Буттям в існування будь-якої істоти, практики з'ясували, що підвалиною, на якій вершить себе «Я», є відчуття власною значущості, поважності або й погорди, котре «робить

людину важкою, незібраною і пустою (даремною)» (28, 253). Водночас, «аби стати людиною знання, потрібно бути легким і текучим» (28, 253), тобто нічим не обумовленим та обмеженим. А відтак «людина знання не має ані гідності, ані величі, ні сім'ї, ні країни, – а лише життя, щоб його прожити. І за таких умов єдине, що поєднує її з іншими людьми, – це контрольована дурість» (28, 294) – властивість самодостатнього індивіда довільно обирати стиль і цілі своєї активності, мотивуючись винятково покликом серця та/або прагненням діяти цілком у згоді з наміром Всесвіту, тобто його сил і енергій. Така людина сконцентрована навіть не на собі і тим більше не на інших чи якихось перманентних споживацьких цілях абоощо, а винятково на своєму зв'язку зі Всесвітом. На тому, що вона вчиняє і як вона це робить, тобто цілком занурена в процес своєї діяльності, бачачи онтологічну цінність саме в процесі, що і є перманентним результатом, бо саме в такий спосіб вона крок за кроком досягає бездоганності – єдиного джерела надії на досягнення свободи, якщо колись це все-таки трапиться. Відповідно, «кожен, хто хоч що-небудь дав світу, був божественно егоїстичною душею, живучи заради своїх кращих інтересів. Винятків не існує» (6, 156). Тобто, чистий егоїст з позицій практики той, хто прямує своїм власним шляхом, уникаючи битої дороги, втоптані в поколіннях масами; хто не зважає на побажання мас чи будь-кого, а тим паче не керується ними; не перебуває під гнітом громадської думки; хто нікому нічого не винен і нічого не очікує сам від інших.

А от буденна людина, хай як це дивно, особливо з позицій ідеології соціального атомізму, насправді ніколи не живе, так би мовити, своїм життям або, простіше кажучи, сама по собі. Хоча на перший погляд здається, що вона нібито зажди послуговується в своїй активності власними міркуваннями вигоди та приватного інтересу. В іншому випадку, принципами і моральними цінностями, які обрала сама для себе або добровільно прийняла. Однак це тільки «паволока» над дійсними мотивами діяльності заклопотаної істоти, котру, між іншим, і прийнято в широких колах ідентифікувати як прояв егоїзму – таку собі концентрацію на власних перевагах і нехтування інтересами або й присутністю інших. Тобто в масах егоїзм насамперед ув'язують з устремлінням індивіда до реалізації власних бажань і хіті. За ідеєю, все життя егоїста крутиться навколо задоволення недиференційованої потреби «Я хочу».

До того ж, попри авторитетність декартової ідеї щодо основи вичленованого з потоку існування самоусвідомлення: «Я мислю, отже я існую», ідентифікація індивідом себе як чогось окремого і самодостатнього, все ж таки радше сполучена з констатацією самим індивідом «Я хочу». Тобто разом з усвідомленням людиною своїх бажань в ній з'являється схильність до самоконцентрації і виокремлення себе як чогось, що є самодостатнім саме по собі, свого «Я». Відтак, людина спершу відчула бажання або хіть, а вже потім вона зрозуміла, що саме вона чогось бажає, а не навпаки – вона усвідомила сама себе, а потім в неї виникли бажання. А якщо так, то саме концентрація уваги на приватних або індивідуальних бажаннях викликала відчуття власної особистості та індивідуальної значущості: приватні бажання індивіда виявилися більш значущими для нього, аніж бажання інших або й взагалі їх існування чи існування в цілому. А тому під егоїзмом криється схильність індивіда прагнути і тяжіти до реалізації своїх бажань всіма доступними методами і способами, нехтуючи всім і вся, тобто йдучи шляхом радикального зла. Питання лише в тому, настільки приватні бажання індивіда є насправді приватними.

Практики стверджують, що левова частка представників людства, скільки воно себе пам'ятає, насправді, так і не мала за своє існування справи з суто індивідуальними бажаннями, а тим більше намірами. Всі вони послуговувалися еталонними формами бажань, тиражованими в масах і такими, що передавалися з покоління у покоління, зазнаючи незначної модифікації. Відтак кожен індивід має змогу скласти стійке і до того ж досить часто близьке до дійсності враження про те, чого саме бажає інший, особливо з огляду на ситуацію, умови та обставини, в яких себе виявляє індивід. І тільки «божественно егоїстичні душі» вирізняються унікальністю власних бажань, котрі є навіть не стільки чистими, так би мовити, природними бажаннями, стільки намірами, до того не самого по собі індивіда, а Всесвіту стосовно окремо взятої людини. Тому кожен, хто прагне вирватися з «болота» буденних спільних бажань та покласти край зумовленості присутністю інших і власним «Я», окрім іншого, має взяти собі за правило повсякденного існування ідею про те, що «твій єдиний обов'язок в будь-який життєвий час – бути вірним самому собі. Бути вірним стосовно когось або чогось іншого – не лише не можливо, але і виразна ознака лжемесії» (6, 49). Однак, як свідчить саме життя, таких – надто мало. Основна

ж маса «цементована» з «егоїстичних душ», котрі прагнуть будь-що до власного поширення: нав'язування свого стилю існування і світоглядних основ всім, кому тільки можна нав'язати: від найближчих родичів, особливо дітей, до спільнот і людства в цілому. Тому не дивно, що «ми проявляємо надмірну схильність підносити до рівня законів справедливості свої дрібні і хисткі пізнання про те, що є добро та справедливість» (60, 178) і разом з тим привчаємо або й примушуємо себе та інших бути відданими саме цим непевним пізнанням і нормам, виробленим на їх основі.

Щодо функції норм і правил, нав'язаних масам, то насправді вона досить проста – підтримання в дієвому стані механізму обмеження проявів радикального зла в масах за допомогою легітимного застосування того ж таки радикального зла, але вже окремими представниками все тих же мас. Простіше кажучи, аби уникнути безладу, породженого устремлінням кожного індивіда сліпо реалізувати актуальні для нього бажання, у світі певним чином вкорінений механізм, що дозволяє вивисувати приватні бажання окремих індивідів чи їх дрібки, усвідомлювані як інтереси, над бажаннями решти. Саме в такий спосіб, здається, відбувається упорядкування і обмеження проявів тотального радикального зла, без якого, між іншим, не мислиме існування сучасного людства, особливо зважаючи на його колосальну чисельність, що межує, напевно, з критичною масою.

Зрештою, оскільки склалося так, що «...для людства те, що роблять люди, більш значуще і значно важливіше, аніж сам світ» (28, 302), сучасна людина, свідомо вона того чи ні, постала перед дилемою: або вона віднаходить в собі енергію і намір опанувати власний егоїзм, а отже і бажання, або ж вона скочується в прірву небуття. Поставити ж бажання під контроль, і це найменше із необхідного, людина може лише тоді, коли опанує власну сексуальність – первинне джерело всякого бажання і, як наслідок, всюдисущого наразі та всепоглинаючого егоїзму.

Щоправда в цьому ракурсі суть егоїзму, а отже і первісного до нього «Его», виявляється несполучною з суттю «Я», оскільки егоїзм виявляє загальний стиль поведінки та особливості самоідентифікації індивіда за наявності альтернативних хоча б теоретично варіантів, тоді як «Я» є радше пустим поняттям для позначення змінної сукупності ознак умовної цілісності. Якщо бути прискіпливим, то можна з'ясувати, що в Бутті немає місця «Я» принципово. Людині є, індивіду є, а «Я» немає, і квит. А отже «Я» – це лише побічний ефект внутрішнього діалогу, котрий

буденна людина за жодних обставин не зможе опанувати або поставити під контроль. Саме тому «Я» їй видається реально існуючим, таким що, втілює в собі суть окремо взятого індивіда. Однак як тільки, під дією будь-яких факторів припиняється внутрішній діалог, в індивіда зникає його «Я». Він є, а його «Я» немає. Він не мислить, тобто перебуває в стані внутрішнього мовчання (споглядання) і його «Я» немає. Є самовідчуття, однак немає того, що констатує таке відчуття і маркує його як особнє: моє. Це природний стан для людини, хоча й в більшості випадків зовсім недоступний заклопотаній істоті, що постійно занурена в потік різноманітних думок. Таким чином, разом з набуттям домінанти другої сигнальної системи людина перетворюється в «Я»-констататора, тобто констататора власної особності, виокремленості, носія бажань і потреб. До цієї ідеї приходять навіть ті, хто свято ангажований здобутками людського розуму: «... Те, ким ми є, частково конституовано нашим само-розумінням і само-описами, нашими прагненнями, бажаннями, замилюваннями» (86, 403). Відповідно всяка творчість, на відміну від мімікрії чи плагіату, а також фантазія, на відміну від уяви є безособовою, бо опирається на глибинне людське ество і його здатність до споглядання, оминаючи внутрішній діалог. Все ж, що зведено на базі внутрішнього діалогу або до чого він безпосередньо причетний є марою, такою собі ілюзією, тимчасовим малюнком на піску. Або просто сном. І наше «Я» не виняток. Воно лише галюцинація. Однак досить стійка, щоб не сказати нездоланна для переважної більшості індивідів попри те, що практично всі містичні вчення, в тому числі іудо-християнського гатунку закликають людину прокинутися, позбавитися пелени сну, інакше вона залишиться «мертвою» для Вічності або Буття. А всяке езотеричне знання є прямим свідченням імовірності такої практики, бо можливе лише тому, що окремим індивідам вдалося-таки довільно припинити внутрішній діалог і «стати обличчям» перед реальністю: споглядати її.

Природа та функціональне навантаження інституту сім'ї в просторі іудо-християнської культури

Часто найбільш звичні нам явища повсякденного існування, будучи нібито само собою зрозумілими, насправді виявляються найменш

відомими, як тільки людина замислюється над їх природою та суттю. Останні, образно кажучи, просто вислизують з рук аналітичного апарату, залишаючись недоступними або мало доступними для мисленевих операцій. З подібною колізією, наприклад, зіткнувся М. Гайдегер, розмірковуючи над змістом буття. Ще раніше до нього універсальну ідею закритості реальних речей світу або й світу в цілому від безпосереднього сприйняття і аналітичного препарування висунув І. Кант, увівши в широкий обіг поняття «речі в собі». Відтак обмеженій в своїх пізнавальних можливостях буденній людині нічого не залишається як мати справу з образами і враженнями, отриманими чи набутими внаслідок перцепції «речей в собі». Саме ці образи та враження надалі силою віри доводяться до рівня знання або статусу об'єктивної реальності. І саме цими образами та враженнями тепер вже як певним знанням оперує буденна людина, будуючи різноманітні логічні конструкції і цілісні картини дійсності у вигляді теорій, версій, побутово-масового враження, закріпленого в просторі громадської думки.

Не оминула подібна доля і явища сім'ї, хоча про його суть і призначення в житті людини, сказано-переказано, але все більше або ж з позицій пієтету, або з вершин людської твердолобості, тобто ангажованості «авторитетними» твердженнями на кшталт біблійних абощо. Відповідно в широких масах склалося досить стійке враження про сім'ю як первинний соціальний інститут, призначенням якого насамперед є народження і виховання дітей та стабілізація соціального і приватного простору членів родини. А якщо так, то практично кожен вважає себе авторитетним експертом в сімейних питаннях. От тільки чомусь у більшості подібних «експертів» сімейне життя і щастя рано чи пізно виявляються речами несполучними, а іноді й радикально протилежними. Щоправда про цю екзистенційну трагедію багатьох все ще не заведено говорити публічно, особливо прямолінійно, констатуючи сам факт, а лише за посередництва художніх творів і образів, приміром нещасливого кохання абощо. Відтак людина, окрім іншого, стає ще й заручником сімейних пут та обставин, без яких вона, між іншим, також не може дозволити собі обходитися, бо щонайменше під тиском громадського осуду почуватиметься своєрідною білою вороною, такою собі соціально неповноцінною істотою або й невігласом з огляду на китайську народну мудрість: «Якщо вчена людина не розуміє важливості

сім'ї, навіщо їй вчитися». І, судячи за численністю населення Китаю, Індії, інших азійських країн, там таки дійсно живуть «освічені» люди.

А от представникам Західного світу, зважаючи на демографічну ситуацію, такої освіченості, очевидно, останнім часом забракло, як і забракло сліпої віри в істинність біблійних постулатів, котрі дають пряму вказівку щодо необхідності створення сім'ї, а інакше розрізненим індивідам аж ніяк не досягти «божественної цілісності», оскільки «і сотворив бог Яхве із ребра, взятого у чоловіка, жінку, і привів її до чоловіка. І сказав чоловік: ось кістка від кістки моєї і плоть від плоті моєї. Тому-то залишить чоловік батька свого і матір свою і приліпиться до дружини своєї, і будуть одна плоть» (Бут. 2, 5, 7, 18-24). Відповідно, «...суть одруження як таїнства – це відновлення небесного або янгольського образу людини, такого, який вона повинна мати» (17, 377). Тобто в умовах релігійного містицизму за відсутності критичного мислення, щоб не сказати здорового глузду чи ясного погляду на життя, сім'я вимальовується з як своєрідний прототип божественного андрогіна або й чи не єдиний спосіб повернути нібито колись втрачену цілісність шляхом «хірургічного» втручання «господа». І крапка.

Однак, коли йдеться про сім'ю, як вона існує, так би мовити, в земних умовах, то виявляється що, не все так просто і однозначно як прописано в «мудрих» книгах. Ані тобі наочного зразка «божественної андрогінії», хоча й не можна теоретично виключати, що такі існували чи існують окремі подружні пари, де чоловік та дружина, так би мовити, живуть душа в душу, або й в цілому в родині панує винятково затишок та злагода. Ані явних прикладів нарощування рівня духовності та/або досконалості людини внаслідок зразкового виконання нею ролі сім'янина. Ані гарантій сексуальної чи будь-якої іншої перманентної вдовolenості одруженого індивіда. Нічого. От і виходить, що буденна людина спонукувана думати про сім'ю одне, а життя править своє, не зважаючи ні на що з того, що людина вигадала собі чи прийняла на віру як святе або праведне та тримається за нього як блоха за кожуха.

Між тим, як свідчить безпосередній досвід щодо подружнього життя, «насамперед одним з найскладніших явищ у цій сфері є здатність чітко розмежовувати сексуальність і репродуктивну функцію» (63, 12). Тобто, щоб скласти функціонально дієве враження про природу і призначення сім'ї в житті людини, котре б дозволило приймати кожному індивіду більш-менш зважене рішення щодо вступу у шлюб, а не сліпо наслідувати загально прийняті стереотипи і моделі поведінки,

необхідно усвідомлювати, на яких «слонах» вивисується інститут сім'ї. Зокрема попри стереотипи і ліричні замальовки щодо суті і призначення сім'ї ще на зорі сучасної цивілізації в часи античності в ній вбачали передовсім досить ефективний інститут безпосереднього «виробництва людини», адже «між дружиною та чоловіком існує суто людський зв'язок – їх союз вибудовувався не на любовному бажанні (римський шлюб укладався звичайним потисканням руки), але в надії на плодовитість, продовження роду» (38, 13). До речі, умовно прагматичний погляд на суть сім'ї притаманний не лише представникам протозахідної парадигми чи її культурним попередникам, а й східному менталітету. Наприклад, в Індії ще з давніх часів заборонялося вступати в шлюб, мотивуючись виключно коханням. Індійська сім'я створювалася винятково на базі раціонального розрахунку, зважаючи на можливість народжувати і виховувати дітей. А щодо реалізації стану закоханості, то для цього існувало явище коханців, яке всі мовчазно сприймали як своєрідну норму. Тобто індуси, як і багато інших народів чи культур різних часів чітко розмежовували репродуктивну, засновану на здатності до статевого розмноження, та гедоністичну, засновану на сексуальному бажанні, функції сім'ї.

Край такому розмежуванню на теренах Ойкумени на певний час спробувала покласти (з досить таки серйозними наслідками) іудео-християнська догматика. Зокрема, «людська природа, якщо вона не пов'язана з моральнісними цінностями та нормами, дозволяє сексу домінувати як в житті окремої людини, так і в житті суспільства. Встановивши вимогу, аби все сексуальне життя проходило в руслі шлюбу, іудаїзм тим самим змінив світ. Не буде перебільшенням сказати, що дякуючи саме проголошеній в Торі забороні на позашлюбні статеві стосунки стало можливою поява західної цивілізації» (106, 24). Ось так або приблизно так сім'я, як говорить арабське прислів'я, набрала подоби «фортеці». Ті, хто перебуває в ній, прагнуть назовні. Ті, хто поза нею, хочуть всередину. Тобто, кожному, хто відчуває на собі нестерпний тиск сексуального бажання, однак не може вдовольнити його, підкоряючись приписам Тори чи подібних їй «Законів» або й просто тиску громадської думки, хоч-не-хоч мусить створювати сім'ю. Ті ж, кому «поталанило» долучитися до сімейного «щастя», воліють звільнитися від пут рутини або й явно дратівливих обставин. Але буденна людина слабка істота, і так просто корінним чином нічого змінити в своєму існуванні не може. Принаймні з огляду на життєвий досвід не

важко помітити, що насправді «можливості у нас мінімальні. Інша річ, що навіть ними ми зазвичай не користуємося» (21, 418). Тому все, на що буденній людині стає снаги, так це відшукати такі собі «шпаринки» в приписах або йти на змову, по-теперішньому на компроміс із власним сумлінням чи іншими чеснотами. Відповідно кричущі всюдисущі зразки «компромів» заповнюють суспільне життя цивілізованої людини. Взяти хоча б до прикладу, педофілію і гомосексуалізм, що оксамитово процвітає і продовжує процвітати в цитаделях християнської набожності – монастирях. Не зміг іудо-християнській світ приборкати численні «компромиси» і в світському чи масовому житті: такі собі здибанки-орґії під покривалом релігійних обрядів у різноманітних «сектантів». Але найбільш масового поширення набув, звісно, інститут коханців. Не даремно ж в народі люблять козирнути крилатою фразою про куму, що під кумом не була. От і виходить, що теорія – теорією, а життя вимагає свого.

Приміром, життя чітко демонструє, що сім'я – це перш за все, (щоб не сказати – винятково) фінансовий інститут. А у фінансових справах довірі місця немає принципово. Саме тому цілком природно, що закохані не потребують жодних формальностей, бо їх відносини будуються лише на почуттях та довірі, а от довготривале подружнє життя вимагає формального закріплення, бо «сама ідея шлюбу – недовіра» (68, 59). Пошлюблених, насправді, більше нічого і не тримає разом як тільки формально закріплений обов'язок і то не стільки один поперед одним, стільки перед третьою стороною. Нею виступає людська спільнота, а якщо взяти глибше, то рід, котрий стоїть за процесом розмноження. Іноді, зважаючи виключно на співчуття до іншої, соціально незахищеної або мало захищеної людини, такою третьою стороною ще можна визнавати дітей.

До речі, факт фінансово-економічного підґрунтя або й природи сім'ї давним-давно ні для кого не був новиною, як це має місце тепер. Ще в давніх греків саме сім'я займалася економікою, створюючи і підтримуючи всі необхідні умови для виживання і відтворення роду, тоді як домовласники або громадяни вважалися вільними від будь-якого приватного інтересу, безумовно поєднаного з економічною вигодою. В Новітній час Т. Кампанелла виводить приватну власність з моногамної сім'ї, тому єдино можливу передумову знищення приватної власності бачив у спільності дружин. Те ж саме стверджував Маркс, говорячи, що «шлюб походить із приватної власності, тому, коли приватна власність

зникне, шлюб має зникнути» (68, 60). А коли на світанку радянської влади взялися за справу будівництва комунізму швидкими темпами, то переконалися на практиці в правоті припущень і Кампанелли, і Маркса: викоринити на рівні суспільства тягу людини до накопичення та набуття і утримування приватної власності жодними чином не можливо, окрім як зруйнувати інститут сім'ї. Але він також не піддавався руйнуванню, зважаючи хоча б на те, що вимагав докорінної масової переміни світогляду. Останнє ж саме по собі принципово не можливо з огляду на інертність людського мислення і його стійку ангажованість певними ідеями. Все, що залишалося «будівничим» комунізму, так це як дрібним шулерам маніпулювати окремими ідеями в контексті глобальної іудо-християнської парадигми, яка і визначає сучасне обличчя цивілізації вже понад тисячу, а той дві тисячі років.

В хід пішли варіанти «облагородження» суті сім'ї, оспівування її затишку, глибини любові і психічної прив'язаності поміж членами родини тощо. Очевидно, такі маніпуляції покликані були створити додаткові аргументи на користь обмеження устремління індивіда до самоствановлення і вивільнення від диктату панівної ідеї чи громадської думки в цілому внаслідок перемикання його уваги і відповідно енергії, необхідних на перманентне відтворення ілюзії домашнього затишку. Однак насправді сім'я як і будь-які інші формально закріплені сталі зв'язки відбирає у індивіда навіть потенцію бути по-справжньому щасливим, оскільки він неодмінно мусить у своїх діях та вчинках зважати на норми і правила спільного існування, а також безпосередньо на інших, їх забаганками, витівками, страхами і т.п. Але з позицій чистої практики, «якщо твоє щастя залежить від того, що робить або не робить інший... – у тебе є проблеми» (6, 84).

Тож у всякої цивілізованої істоти, котра знає своє становлення лише в морі різноманітних зв'язків і, як правило, в лоні сім'ї, більше того, свідомо чи не свідомо того асоціює себе саме з цими зв'язками, апріорі є проблеми. Безліч дрібних проблем, що перетворюють людину на вічно заклопотану істоту, яка постійно мусить дбати про щось чи про когось, нехтуючи власним покликанням у житті. До того ж, не потрібно бути мудрецем, аби усвідомити, що навіть найкомфортніша людина поряд не може замінити собою ані світ, ані тим більше Всесвіт. А тому, «одного разу сказавши собі: мені ні до чого більше прагнути, ти зрадив собі. Говорячи іншому: ти світло в моєму вікні, зраджуєш його» (68, 59). От і виходить, що буденна людина – це позитивний зрадник:

з оточенням вона зраджує себе; покоряючись власним пристрастям і устремлінням, вона неодмінно мусить зраджувати інших, щонайменше йдучи проти їх очікувань і побажань. А тому, як це не саркастично, але в ідеї Ошо про те, що «шлюб – сам по собі проституція» (68, 59), є зерно істини, адже вступаючи в подружнє життя, будь-то чоловік чи жінка, автоматично «продає» власне єство і покликання, обмінюючи останні на ілюзорні вигоди сталого, нібито прогнозованого і передбачуваного соціального існування в лоні сім'ї та на цінності сумнівного буттєвого гатунку, на кшталт домашнього вогнища, матеріальної забезпеченості, гарантій потрібності комусь абощо. Зрештою «всі ми одружуємося. Хоч на чортовій сестрі, – як казав Шевченко, – аби не одуріти в самотності» (42, 143).

Відтак обтяжливість сімейного життя для «людини духу», тобто індивіда, що якимось чином зберіг у собі «смак» свободи і прагнення її відновити у міру можливого, настільки очевидна, що замовчувати її немає жодної змоги, а тому навіть клірики однієї з найконсервативніших інституцій, якою є церква, все ж мусять визнати подібний факт, звичайно, надаючи йому відповідного трактування: «Обов'язки пошлюблених... вимагають: «Бути одним в одній плоті». Для пошлюблених необхідно бути пов'язаними нитками гіркоти та радостей. Тому легко зрозуміти, чому ті, хто бажає присвятити себе служінню Господу, ставляться до статусу целібату як до звільнення, щоб бути цілком зайнятим Богом і присвячувати себе добрим справам (Папа Луїс)» (53, 181). Щоправда, формальне обрання кимось статусу целібату зовсім не свідчить, що цей статус дійсно додержується. Як правило, чернецтво навчилося користуватися дуже зручним способом уникати осуду громадської думки, зберігши можливість жити «в своє задоволеннями», радіючи черговій «короткочасній дурниці», якщо йти в контексті міркувань Ніцше, котрий стверджував: «Маса короткочасних дурниць – ось що називається у вас коханням. А ваш шлюб, як затяжне безумство, передбачає кінець багатьох короткочасних дурниць» («Так казав Заратустра»).

Зрештою, занурюючись в соціальне або за церковними канонами – світське, людина перестає бути Творцем, а лише є «садівником», який доглядає за зростанням «насіння», тобто новонародженого, душа якого прийшла Нізвідки. І приховати це від допитливої людини не можливо, навіть якщо вона досить послідовна в своїй вірі. Наразі йдеться про М. Бердяєва, котрий ще наприкінці XIX століття, перебуваючи в просторі

жорсткого засилля московської церкви, все ж наважився публічно стверджувати, що «сім'я руйнує особистість не лише жінки, але й чоловіка, оскільки репрезентує інтереси роду і родової власності. Родова сім'я – могили особистості і особистого кохання, в середовищі якої чахне Ерот» (8, 24).

Відповідно соціалізація, в т.ч. за посередництва сім'ї є лише пародією та ілюзією і відворотним моментом стосовно самостворення людини згідно з проектом, який відповідає суті людини, котра походить Нізвідки. Проте, важко збагнути, що саме спонукало цивілізоване людство піти по шляху сакралізації сім'ї і піднесення її до рівня найбільших онтичних цінностей, однак сім'я – це показовий набуток іудо-християнства і аж ніяк не атрибут екзистенції, хоч як у це й не вірить ангажована буденними клопатами людина. Лише завдяки інтерпретаторам, а також посередникам поміж писаним спадком давнини і сучасним «споживачем» інформації, сформувалося стійке враження, що сім'я існувала завжди, скільки пам'ятає себе людство. Нічого подібного. Навіть, до прикладу, давньогрецька сім'я, це явно відмінний від класичної сім'ї стійкий людський колектив, в основу функціонування якого були покладені низка принципів, що зовсім не притаманні класичній сім'ї. Тому давньогрецька сім'я більше схожа на сучасне нечисленне суспільство, аніж на звичайну сім'ю.

Взагалі, «у древніх часто дружина сприймалася не як пара чоловіку, а як рожениця, та, хто виношувала і народжувала дітей» (59, 132) і відповідно, жертвувала собою як індивідуальністю заради виживання роду. А коли так, то в такому собі містичному відкритті пересічної жінки: «Не даремно ж колись на моє питання щодо вартості народження дітей у шлюбі Щось дало відповідь: «Відсутність Божественного Просвітлення...» (27, 218), – можливо в цілому відображено реальну суть шлюбу і становище пошлюблених, особливо жінки. До речі, визнання за жінкою статусу рожениці стосується і сучасних локалізованих груп людей, котрі зберегли іще племінний стиль існування. Хоча ті, кому випала нагода спостерігати за життям цих племен, описуючи їх стиль існування, здебільшого не можуть відмовити собі в звичці застосовувати термін «сім'я», відповідно тим самим автоматично спотворюючи специфіку побуту і життєвого укладу туземців. А проте звинувачувати їх в цьому немає жодного сенсу, оскільки «більшість з нас дослухається до голосу звички. Вона ж буде проти будь-яких перемін, розумних чи нерозумних, що вступають

в конфлікт з нав'язаним їй уявленням про добре та погане; і вона буде відверто переконана, що виявляє твердість характеру» (90, 319) або ж наукову послідовність чи безсторонню принциповість.

В цілому, з позицій суто життєвої практики, класичну сім'ю, як і будь-яку іншу людську спільноту чи виокремлені відносини, очевидно, слід розглядати як своєрідну умову набуття індивідом необхідного саме йому досвіду, оскільки «кожен, хто приходить у твоє життя, з'являється саме в той момент, коли найбільше потребуєш уроку, який несе з собою твій гість» (110, 29). Що ж до реальної ситуації індивіда в межах людської спільноти, то «зв'язки, що об'єднують твою справжню сім'ю, не є кровними зв'язками, вони засновані на повазі та радості, що відкриваються нами в житті один одного. Члени однієї родини рідко виростають під одним дахом» (6, 72). Тобто ті, хто реально пов'язані поміж собою буттєвими зв'язками дуже рідко виявляють ще пов'язаними кровно. Інакше кажучи, там де говорить кров і спільний інтерес, дух мовчить. Дух майже неспростовно мовчить в буденній сім'ї, попри ілюзію цінності і екзистенційного призначення сім'ї в бутті буденної людини.

Суть базових елементів інституту коханців: байдужості, невдячності та зради.

Проблема свідка.

Скарбниця народної мудрості справді невичерпна. Вже хоча б тому, що в ній закарбований життєдайний досвід всього людства, коли-небудь здобутий окремими його представниками і збережений у вигляді причт, повчань, легенд, казок або й просто прислів'їв та приказок. Мала б здатність сучасна людина щиро керуватися в своєму буденному житті хоча б дешицею цього досвіду, очевидно, обличчя б цивілізації виглядало б інакше та й ситуація людини була б іншою. Принаймні соціальна істота навряд чи б розтратила рештки здатності довіряти собі і іншим, природної схильності поважати і бути вдячною. Ми б всі разом не стали б величезною купою таких собі «соціальних атомів», ба', навіть, не атомів, а болванчиків, коли кожен сам собі на гадці і водночас перебуває в стані цілковитої невизначеності або й розгубленості.

Одна з таких глибоких мудростей закарбована в коротенькому повчанні про те, що не варто боятися друзів своїх, бо все, на що вони

спроможні, так це зрадити. Не слід боятися ворогів своїх, бо все, що на що вони здатні, так це вбити. Але треба боятися людей байдужих, бо це за їхньої мовчазної згоди відбуваються зради та вбивства. До речі, про щось подібне говорить Біблія, закликаючи до того, аби людина за жодних обставин не була «теплою», а завжди або «холодною», або «гарячою». Разом з тим численні художні твори устами своїх героїв закликають до того, аби людина не залишалась байдужою та не нехтувала вдячністю, оскільки «справа у відповідальності. Та вдячності. Якщо в тебе це є – маєш шанс померти не останньою скотиною» (21, 421).

Так, відсутність вдячності та байдужість до всього, що відбувається навколо чи до власних переживань, особливо таких, котрі суперечать нав'язливим бажанням, прагненням або ж інтересам, – страшне непрохідне болото, в якому на кожному кроці причаїлися зрада, вбивство і решта проявів нищої природи людини, запущених в дію. Зокрема, позбавлений вдячності індивід рано чи пізно опиняється сам на сам з усім світом, приречений бути самотнім, відгородженим від решти власною пихою і непомірними накопиченнями, оскільки вдячність – це дещо, що стримує індивіда перед прірвою самозакоханості і зарозумілості. Принаймні, якщо під вдячністю розуміти «здатність людини віддавати належне собі й іншим та навколишньому світу. Найчастіше вдячність проявляється в здатності витримувати баланс поміж отриманим і відданим, спожитим і виробленим, в умінні здійснювати рівноцінний обмін. Вдячність стоїть на перепоні до нарощування лихоманки непомірного накопичення. До речі, китайська мудрість говорить, що люди страждають не від того, що їм чогось не вистачає, а від надлишків, що їм притаманні або належать» (22, 52).

В свою чергу байдужість в соціальному просторі є чимось на кшталт нудьги на рівні індивіда. А нудьга, як може виявитися, є чи не найсерйознішим з-посеред решти інструментів, котрий дозволяє впоратися з людською цілісністю та душею, коли інші засоби виявляються недієвими. Принаймні, про це говорить вустами притчі досвід суфіїв. Йдеться про те, що серед найефективніших інструментів біблійного ворога людини виявляється не молот невігластва чи меч задрості або й стріли лукавства, а нічим не примітний на перший погляд клинок нудьги. Бо вже коли він проник в душу людини, виявиться дієвим будь-який інший «інструмент диявола», аби з часом уцент зруйнувати її.

Так само, множачи байдужість в масах, можна зруйнувати спільноту, покласти край будь-якій добровільній спільній справі, вирвати з корінням довіру і повагу. І тоді серед людей безроздільно запровадять балом страх і зневага, ненависть і лють. Чим все це може скінчитися, як кажуть, лише одному богові відомо, хоча, очевидно, усім богам масових культів байдуже до перспективи людського буття, бо всі вони насправді мертві – лише пил на скронях Вічності. Інакше чи ж споглядали б з небес відсторонено добрі боги за тим, як мордують себе й інших люди, як грузнуть в багні невігластва, втрачаючи рештки людяності. Та й чи личить могутнім богам, котрі є любов або й справедливість, запосістись на ролі таких собі неупереджених свідків і чогось-таки вичікувати віками, поки від їх імені урядують чи то пак, гендлюють меткі в роботі «помазаники божі» різного ґатунку і штибу.

А проте, становище свідка, певно, є найкритичнішим з-посеред решти, бо навіть жертва волає до справедливості, а кривдник – до милості, тоді як свідок за ідеєю має опиратися винятково на власне сумління чи-то поклик душі і вже зважаючи на це, діяти. Свідку, на відміну від решти соціальних позицій і статусів, в яких може опинитися індивід, категорично ні на кого і ні на що перекласти відповідальність за власний вибір і свідчення. І це в умовах, коли над свідками, як доводить життєвий досвід, зазвичай перманентно нависає перспектива загрози обернутися на жертву, в кращому випадку образи чи погроз, в іншому – безпосередньої розправи. Адже свідчити так наче на «останньому суді» – значить неодмінно наживати собі ворога чи ненависника, бо комусь, принаймні із двох чи жертві, чи кривднику такі свідчення неодмінно не припадуть до душі. В той же час, свідчити «як треба» – значить жертвувати щонайменше своїм сумлінням і то заради якихось ілюзорних вигод. Отака вона неприваблива, щоб не сказати екзистенційно небезпечна «шкіра» свідка в сучасному світі суцільного лицемірства і потворності.

І все ж, кожен, хто перебуває в спільноті, неодмінно є перманентним свідком сотень і тисяч кривд, що трапляються з іншими. Але вже якось мириться з тим або й, підкоряючись, очевидно, виробленій захисній реакції, доведеній до рівня звички, взагалі не надає тому жодного значення, принаймні в більшості випадків. Не в останню чергу подібній поведінці сприяє ще й той факт, що в основному увага заклопотаної істоти, як правило, сконцентрована на обставинах чи переживаннях,

викликаних ситуацією, коли вона сама час від часу опиняється в ролі жертви або ж кривдника.

Згадана стійка схильність сучасної людини до відповідного стибу видобування «адреналінового допінгу», перманентно перебуваючи в ролі чи то кривдника, чи то жертви, яскраво свідчить про те, що їй значною мірою притаманний прояв насильницької природи. Останнє, звісно, є мало сполучним з творчим началом і, якщо й не пригнічує його тотально, то явно спотворює чи викривляє. Відтак буденна людина, часто не усвідомлюючи того, віддає перевагу садомазохістським переживанням і відчуттям порівняно зі спогляданням і творчими пориваннями. А тому практично кожен свідок повсякчас виявляє себе учасником драми або й трагедії чи трагікомедії, найчастіше без свідомої волі на те. Він фактично визначає себе вимушеним прихилитися до когось і грати на його боці, щонайменше виказуючи власну підтримку або осуд.

До речі, «приреченість» свідка безпосередньо стосується і того, як розвиваються події в сім'ї та навколо неї. Адже ніде правду діти, кожен із нас є практично безпосереднім свідком того, як в сучасному соціальному просторі набрав помітної ваги інститут коханців, перетворившись на невід'ємний фактор організації і перебігу сімейного життя. Так чи інакше, але переважна більшість пошлюблених хоча б раз, а насправді неодноразово спробувала «відвести душу», так би мовити, на стороні. І в тому, очевидно, можна знайти виправдану потребу, однак сам факт подружньої зради автоматично осуджується та викликає негативні переживання щонайменше у «зрадженого». Відтак, кожен, хто наважився чи умудрився стрибнути у гречку, до речі, як і той, кому зрадили, опиняються у вирі конфлікту. Як наслідок, досить часто всякі мрії на віддане кохання до скону, а разом з ними і довіра до своєї «половинки» або й до будь-кого іншого розбиваються об жорсткі рифи буденності. Рожеві окуляри закоханості автоматично змінюються сірими окулярами розчарування або апатії чи інших негативних емоцій та переживань.

А проте межі і можливості адаптації людини настільки великі, що вона б могла пережити шлюбну чи сексуальну зраду, скажімо, як легку простуду чи нежить, або й взагалі не помітити чи не надати їй особливого значення, аби лишень таку подію не підносила до грандіозних масштабів наявність свідків того, що відбувається. Саме свідомо або й несвідомо констатація того, що хтось-таки є свідком

зради, робить цю зраду нестерпною для людини, бо щонайменше той чи та, з ким зрадили, автоматично перетворюється в очах зрадженого на свідка його чи її власної, умовно кажучи, неповноцінності. Але й це ще півбіди, біда ж починається тоді, коли зрада набирає ширшого розголосу і її свідками стають сторонні особи, бо в такому випадку замикається зачароване коло: те, що підлягає публічному засудженню, водночас піддається внутрішньому схваленню. Таким чином в буденне життя людини «намертво» вплітаються суперечливі речі, зокрема феномен коханців.

Іншими словами, будучи свідком зради, навіть, якщо про останню він лише чув чи читав або й сформував враження на основі продуктів масмедіа, індивід настроюється на автоматичне надання собі санкції на зраду, тим самим, уникаючи чи втікаючи від відповідальності за власний вибір, а далі за дії чи вчинки. З іншого боку, зрадивши коли-небудь сам, індивід просто-таки вимушений схвалювати або примудритися не помічати зраду інших, а інакше він мав би засудити себе сам і, як наслідок, винести собі вирок, що трапляється, якщо трапляється взагалі, вкрай рідко. Відтак, формується простір такої собі мовчазної згоди на зраду, вивершений театралізованим гвалтом навколо моралі і життєвих цінностей. Між тим, це досить небезпечний простір для людської цілісності і духовного начала, котрі просто «стираються» на порох їдким середовищем суміші блюзнірства, всюдисущого обману і лестошів, здобреної нищістю і невіглаством.

Однак на сьогодні навряд чи існують дієві «ліки» проти зради чи засоби для викоринення або хоча б мінімізації явища коханців в цілому, адже вони синхронні ситуації людини, її душевному стану і розвитку та базуються на сексуальній природі людини, що є принципово неспростовною для пересічного індивіда. Наразі практично всі всім з усіма зраджують, якщо тільки на заваді зраді не постає антипатія або інші надпотужні стримуючі механізми, до прикладу страх або непомірне бажання вигоди чи наживи. І це стосується не лише суто шлюбного чи сексуального життя, але соціального існування в цілому. І лише в окремих випадках від подружньої зради, котра рано чи пізно таки має статися, стримує, наприклад, щось на зразок тонкого естетичного смаку і самоповаги. Принаймні, про щось подібне говорить Ліна Костенко устами свого героя: «Але піти наліво я, мабуть, не зміг би. І не тому, що мав би на совісті. Просто це для мене ситуація без знаку якості» (42, 138). Про щось подібне, але в дещо іншому ракурсі з нальотом буттєвої

доцільності також йдеться в улюбленому анекдоті пілотів: «Краще Ту-104, ніж не ту один раз». Хоча й анекдот, і згадане щойно міркування відображають радше не саму, так би мовити, соціальну реальність, а лишень її романтично-ностальгічний настрій, варіант «було б добре, якби».

ПРИРОДА І ВЛАСТИВОСТІ СТАТІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З СЕКСУАЛЬНІСТЮ



Онтогенез та особливості вражень про стать, притаманних громадській думці

У світі, де фактично нероздільно панують міркування вигоди вкупі з оціночними судженнями, підміна понять є не лише таким собі звичним явищем, але й, може виявитися, взагалі засадничим принципом комунікації та водночас основою формування мозаїчної картини світу на рівні мас. Ця своєрідна гра в комунікативного «дурня» дозволяє віднаходити пояснення найнеймовірнішим речам та виправдання найбезглуздішим вчинкам і твердженням чи переконанням. А ще, створювати стійке враження цінності чи неповторності будь-чого: персональної значущості, індивідуальної правоти або й «залізної» логіки чи послідовності. Інакше кажучи, підміна понять дозволяє легко маніпулювати на рівні мислення або й свідомості фактами дійсності, узгоджуючи з або й просто підганяючи останні під надумані теорії чи версії.

Не обійшлося без згаданих злигоднів і в осмисленні та трактуванні природи сексуальності, поняття якої досить часто підмінюється поняттям «статі», точніше «статевості». Чого тільки варта гра слів навколо явища сексу, який найчастіше позначають поняттям «статевий акт», хоча за логікою секс мав би позначатися поняттям «сексуальний акт». Однак подібного мовного поняття фактично не існує. І даремно, адже за своїм змістом поняття «статевий акт» аж ніяк не може охопити всю гаму стилів і способів сексуального задоволення, до яких мають схильність і таки ж попри всі заборони чи забобони вдаються окремі індивіди або й організовані групи. За логікою, статевий акт має відповідати винятково класичному підходу щодо реалізації сексуального, саме сексуального, і аж ніяк не статевого потягу, оскільки автоматично передбачає певну взаємодію винятково між статями, тобто носіями різних статевих ознак, а не індивідами і не лише ними. Останнє підштовхує до думки, що маніпуляції з поняттям «секс», точніше «сексуальний акт» є наслідком намагань щонайменше надати самому акту своєрідної цноти і відповідності вимогам «високої моралі» іудо-християнської світоглядної парадигми або й прямим директивам «Його Самого». Проте, варварське з огляду на робочі мотиви ініціаторів, а також на стилі і методи, вправління в «олюдненні» сексуальної сфери людини, приводять до появи і нарощування потужних внутрішніх конфліктів у переважній більшості індивідів, адже вони відчувають себе так, ніби опинилися поміж молотом власних бажань і потягів та ковадлом страху

громадського осуду і, можливо, божого гніву. Зрештою, «досвід відмови від усякої пристрасної насолоди, як гріховної, був уже здійснений людством, цей досвід дорого вартував, він забруднив джерела любові, а не очистив їх» (8, 25). Це сталося, очевидно, тому, що будь-яке насильницьке втручання в перебіг природних процесів завжди тягне за собою негативні наслідки, зокрема хаос, різного роду збурення і руйнації. Відтак відбулося змішання цінностей, котре відобразилося в підміні понять, як-от, любов набула конотації сексу, ознак пристрасті або й жаги. Як наслідок, звичайнісіньке злягання перетворилося на заняття любов'ю або ж коханням. Хоча займатися любов'ю принципово не можливо хоча б з огляду на властивості згаданого феномену. Але кого те вже тепер особливо хвилює? Тим більше, коли все перемішалось в бутті людини, грішне з праведним, нище з духовним, чиста механіка сексу з піднесеним станом душі. І все, цілком імовірно, завдяки «добрим намірам» «отців» іудо-християнської парадигми вберегти душі рабів божих від спокусу, породжених сексуальністю.

Між тим, прояв сексуального потягу на рівні мас скільки пам'ятає себе людство, ще ніколи і нікому не вдавалося довільно «втискати», а тим більше утримувати тривалий час в межах певних приписів, оперуючи тільки прагненням відповідати «канонічним» стандартам або страхом бути засудженим чи покараним. Це поза можливостями буденної людини. Як наслідок, «віддані-справі-борці» за чистоту душ і помислів «чад божих» завжди мають широке поле для діяльності, принаймні займаючись «порятунком» душ, а радше психіки, часто доведеної внутрішніми конфліктами до відчаю, особливо фанатично налаштованих індивідів або психічно нестійких, вислуховуючи їх з «розумінням» та не задарма відпускаючи їм гріхи абощо.

Відтак служителі будь-якого культу, будучи його органічною частиною, залишаються завжди зацікавленими в «рабському невігластві» мас, окрім іншого всіляко підтримуючи «добрі» традиції маніпулювання поняттями, в тому числі, що стосується сексуальності і всього пов'язаного з нею. Інакше досить вдалі фінансово-економічні проекти, як-то «іудейство», «християнська церква», «іслам» абощо навряд чи мали б помітний шанс встояти в гострій конкурентній боротьбі за володіння «серцями», а отже і гаманцями «рабів божих». Не було б критичної внутрішньої напруги, що виникає в більшості статевозрілих соціальних істот внаслідок штучно обмежених можливостей вільно реалізувати сексуальний потяг, яких би обрисів він набирив, не було б

і потреби в досить дорогих заходах «пастирської опіки» над душами і помислами «вірних».

Між тим, про безпосередній зв'язок, принаймні наймолодших релігій з явищами «сексуальності» та «статі» згадують чимало мислителів, звичайно, кожен по-своєму. Зокрема, досить послідовний в своїй відданості християнській вірі М. Бердяєв услід за В. Соловйовим, схиляється до думки, що «питання статі – найважливіше в житті, не менш важливе, аніж так зване соціальне, правове, освітнє та інші загально визнані, такі, що отримали санкцію питання, що питання це лежить значно глибше форм сім'ї і в основі своїй пов'язане з релігією, що всі релігії навколо статі сформувалися і розвивалися, оскільки питання статі є питанням життя і смерті» (8, 18). До подібної думки схилялися також всесвітньо відомі практики в сфері психології і психіатрії. Приміром, Доктор Лангер в ході роздумів дійшов висновку, що «в деяких давніх цивілізаціях, особливо в період їх виродження, релігійне мислення стало концентруватися на проблемах статі. З'являються так звані фалічні культури...» (39, 11).

Дійсно, ніде правду діти, культ фалоса є домінантним в культурі сучасного людства, скільки воно себе пам'ятає. І жодне маскування за фіранками високих покликів душі, симуляції буденною людиною піднесених емоційних станів і переживань, як-от любов до «Прекрасної Дами», платонічне кохання або й любов до ближнього свого чи й до бога, виявляється не те що недієвим, але абсурдним, щоб не сказати трагікомічним. Насправді, попри всю награну цноту і викарбувану на гримасі освіченості моральність, доводиться визнавати, що «вже чимало століть тому усвідомлювали, що жінку найбільш збуджує крупний і товстий чоловічий член. Хоча збільшити значною мірою розміри пеніса, судячи зі всього не можливо» (84, 11). І це лише напівправда, а правда криється в тому, що той таки масивний дітородний орган є предметом гордості його власників та потаємної або пригніченої заздрості переважної більшості «невдах», тобто тих чоловіків, кому не пощастило з розмірами і вони це констатували в своїй свідомості під тиском тих чи інших обставин. Природно, що за відсутності «щастя», доводиться задовольнятися тим, що є. Й іноді окремі індивіди досягають у цій царині досить великих успіхів, стаючи першокласними коханцями, вміло користуючись тим, що в них «під рукою». Але мало кому це посправжньому вдається, що є додатковим підґрунтям для розчарувань з низкою відповідних наслідків як на рівні соціального атому, так і культури в цілому. Прикладом може послугувати знову ж таки іудо-

християнська культурна парадигма з рабським замісом та наповненнями агресією, зневагою абощо.

Йдеться про стиль існування цивілізованої істоти, відповідно до якого людина автоматично перетворюється в ніщо, пожиттєвий дріб'язок, винятково залежний від волі господньої, котрий мусить миритися з власним становищем, сподіваючись, що йому вдасться за всі земні поневіряння на небесах. А доки індивід перебуває в цьому світі, він має приймати все як є і задовольнятися з малого, що досталося на його долю. При цьому, аби хоч якось притлумити відчуття меншовартості переважної більшості індивідів, помножене на переконання в безвиході, соціальній істоті довелося вигадати правило, за якого всі мають вдовольнитися наявним станом справ. Тобто приймати себе та іншого як даність, з якою мусиш миритися, не зважаючи на власну чи іншого здатність задовольняти запити і фантазії насамперед сексуального гатунку.

Зрештою, зумовлена сексуальною природою потужна концентрація соціальної істоти на фалосі як предметі поклоніння і пристрасті спонукала останню творити відповідний простір культури, де наявне різке розмежування активного «фалічного» начала – чоловіка та пасивного «фалічного» начала – жінки, що з огляду на очевидну анатомо-фізіологічну різницю між представниками роду, призвело до утвердження в масовій свідомості проблеми статі. До того ж ця проблема за останні часи набула досить вульгарного, в дусі войовничого матеріалізму, щоб не сказати онтологічного невігластва, наповнення. Йдеться передусім про чисто формальне або примітивне розрізнення індивідів за статтю, опираючись винятково на нібито само собою очевидні речі, як-от, первинні та вторинні статеві ознаки. Відповідно, механічне розрізнення статі призвело до автоматичного дроблення цілісного на активне і пасивне начало взаємодії, зокрема сексуальних зносин. Відтак секс стає функціональним атрибутом розмежування цілісного та водночас операційною системою, призначення якої полягає в підміні повноти буття плінністю психо-фізіологічно-емоційної єдності.

Між тим, будучи енергетичною як і весь Всесвіт істотою, людина має інші більш ґрунтовні основи для розрізнення умовно за статтю. Мається на увазі специфіка організації енергетичної основи людини. Схоже на те, що стать – це функціональна особливість енерго-інформаційної структури індивіда, котра знаходить своє вторинне відображення в анатомії та фізіології організму, психоемоційній ідентичності, соціальному позиціонуванні, онтичній структурі розгортання екзистенції,

тобто всього того, що пов'язане з особливостями внутрішніх, в т.ч. емоційних процесів, які переживає індивід впродовж свого існування.

Основні ознаки статей та відмінності між ними

Численні експерименти, в котрих учасників просять охарактеризувати, ким вони є, неухильно свідчать про те, що переважна більшість індивідів, спочатку згадує найбільш загальні поняття, як-то людина, українець, син, а вже потім суто індивідуальні характеристики, приміром, своє ім'я абощо. В списку характеристик неодмінно перші позиції відводяться також позначенню статі. Тобто практично кожен індивід завжди перебуває в стані актуалізованої самоідентифікації себе як людини, а далі чоловіка чи жінки. Це свідчить про те, що від самого початку свого існування, першою ознакою, яку набуває всяка істота, є її родова приналежність, наступною – статеві ідентифікація. А вже потім додаються одна за однією більш конкретизовані характеристики, аж до суто індивідуальних, хоча останніх фактично не існує, бо все, що може бути зафіксованим за допомогою слів, завжди інтерсуб'єктивне. Тоді як, цілком імовірно, лише переживання є суто суб'єктивною справою кожного окремо взятого індивіда, в тому числі і переживання самого себе як людини, чоловіка чи жінки, зрештою в цілому самого себе як певної одиниці існування, такої собі екзистенційної корпускули або самості. Тобто бути людиною, чоловіком чи жінкою, а отже відповідати певним критеріям, котрі встановлюються раціональним чином, і переживати себе як людину, чоловіка чи жінку – це дві абсолютно відмінні речі. Тому буденна людина попри свою заклопотаність або й злиденність її буття все ж завжди перебуває на межі індивідуальної невичерпності та неосяжності. Вона – сама для себе незбагненна таємниця, котру вона ж і переживає. Точніше, має потенціал свідомо те переживати, якби тільки вся її увага не була практично постійно прикута до якихось скороминущих орієнтирів і дрібниць, а також ілюзорних утворень і нашарувань, в тому числі до її власної «незрівнянної» персони, тобто «Я». Ланцюгом, що тримає увагу на прив'язі до минушого або ілюзорного, є внутрішній діалог. Саме його соціальна істота не може довільно позбутися за жодних обставин. І саме внутрішній діалог – пуповина, якою індивід певним чином «зростається» з інтерсуб'єктивним світом в усьому його різноманітті культури і особистостей.

Між тим, як не кумедно це може сприйматися на перший погляд, насправді, «бути «чоловіком і жінкою» так само парадоксально, як знову «стати дитиною, народитися вдруге», пройти через «вузькі двері» (17, 382), а не природно чи само собою зрозуміло, як те здається. Тобто бути чоловіком чи жінкою – це так само незбагнено як бути людиною: кожен знає, що він людина, але чим є людина, він не знає. Ця властивість людини бути чоловіком чи жінкою, так би мовити, обирає індивіда, а не він її. Кожен індивід лише переживає себе як щось, що можна позначити за допомогою термінів «чоловік» чи «жінка» або супутніх їм і відповідним чином балансує на підмостках соціального простору в межах констатованого «статевого амплуа».

Таким чином, ідентифікація за статтю стала можливою лише внаслідок того, що в природі людини в якийсь момент відбувся певний зсув, що призвів до виникнення додаткових ознак, притаманних окремим індивідам. Тобто відбулося, якщо послуговуватися математичними термінами, звуження об'єму і збільшення змісту поняття, а в контексті цієї роботи явища «людина». Відповідно людина щонайменше на крок віддалилася від власної досконалості та цілісності, поклавши початок родовій дисперсії і не лише їй, якщо дослухатися до різноманітних сакральних текстів, зокрема гностичного гатунку: «Згідно з Євангелієм від Пилипа (кодекс Хенобоскіона), розділення на статі – створення Єви, відокремлення від тіла Адама, – стало принципом смерті. «Христос прийшов, щоб відновити те, що було розділене на початку, і щоб знову з'єднати двох. Він воскресить тих, що були мертві, бо були розлучені, воз'єднавши їх!» (17, 381). Про щось подібне, але в своєрідному ракурсі стверджують також філософи. Приміром, на думку Миколи Бердяєва, «чоловік не лише не є нормальний тип людини, але і взагалі не людина іще сама по собі, не особистість, не індивідуальність без любові. Чоловік лише стать, половина, він продукт світової розірваності і розрізненості, шматок цілісного буття. І жінка – стать, половина, теж шматок» (8, 24).

А далі буденне сприйняття статевого як і будь-яких інших ознак індивіда поклато початок формування соціального, конкретніше – статевого амплуа кожного окремого індивіда відповідно до тих анатомо-фізіологічних характеристик, які йому об'єктивно притаманні. Хоча, варто ще раз обмовитися, що дотримуватися амплуа чоловіка чи жінки і бути чоловіком чи жінкою – це досить часто не ідентичні речі, інакше б не існувало нічого б з того, що прийнято ідентифікувати як

сексуальні або й статеві відхилення чи збочення. А це значить, що природою людини передбачені більш глибокі властивості, котрі визначають специфіку та особливості сексуальної ідентифікації або, більш грубо, статевої відмінності, бо ким є, наприклад, транссексуал чи гомосексуаліст, це іще добре треба подумати.

Проте, така статева нерозбірливість або анатоμο-фізіологічний примітивізм, очевидно, викликані тим, що в широких колах людину прийнято сприймати як об'єктивно дану у відчуттях біофізичну істоту вкупі з досить невизначеною примарою душі чи-то психіки або свідомості, і квіт. А от містичні вчення, зокрема, покладені в основу релігійних течій або й догматики, говорять про, так би мовити, божественну природу людини, тим самим хоча й в досить завуальованій формі, ставлячи під сумнів істинність буденного сприйняття людини. На тому ж самому, але більш прямолінійно наголошують езотерики і практики, стверджуючи, що людина, як і будь-яка інша істота або й взагалі Всесвіт – це суто енергетичні утворення. І саме в специфіці організації енергетики людини криється ключ до розуміння природи статі та відмінності поміж статями, а також сексуальної ідентичності в цілому.

З позицій індуїзму, «...божественна частина чоловіка, бодхічитта, обожнюється з *semen*, (сім'ям, спермою)» (17, 329). Не з геніталіями, фізіологічними чи анатомічними особливостями, а саме з тим, що чоловіка дійсно робить чоловіком, в чому, на переконання послідовників індуїзму, приховане первородне світло, притаманне досконалії істоті, якою була і по-суті залишається (потенційно) людина. Тобто чоловік – це людина, божественне світло якої, а отже і основа-основ її буття, приховане в сім'ї. Щоправда в такому разі виникає досить справедливе питання щодо ідентифікації свнухів. Хто вони? Безумовно люди, однак уже не чоловік і зовсім не жінка. Такі ж буденні представники людства зі специфічною ситуацією в сексуальній сфері. Останнє знову ж таки свідчить, що статеве розрізнення вторинне відносно природи людини в цілому; що сексуальність – це такий собі набуток, а не атрибут людини як вона є. Відповідно, в якийсь момент ставши сексуальною істотою, людина разом з тим набула підстав для статевого розрізнення.

В свою чергу іудо-християнська догматика, можна сказати, скромно замовчує проблему походження, а отже і первинного розрізнення статей. Неясним в цьому ракурсі залишається також Тора як первинне підґрунтя згаданої світоглядно-релігійної парадигми, а разом з нею

тексти, що довершують до цілого відповідну догматику, зокрема канонічні Євангелія вкупі з апокрифічними з одного боку або Кораном – з іншого. Принаймні з новозавітного тексту взагалі важко зрозуміти чи чоловіча та жіноча статі були сформовані незалежно одна від одної, чи все ж чоловік був створений за подобою і образом божим, тоді як жінка була лише вилучена як частина чогось цілісного з «тіла» Адама, тобто чоловіка. До речі, Біблія як і Коран нічого також не говорять про специфіку розрізнення чоловіка та жінки, окрім того, що жінці належить народжувати в муках, спокутуючи первородний гріх, а чоловікові працювати в поті чола свого. Таким чином, згідно зі священними письменами іудо-християнства чітко виділяється лише функціональне розрізнення поміж чоловіком та жінкою. В цьому ракурсі жінка виявляється носієм більш чіткої і конкретизованої ідентифікації, аніж чоловік: її прями́й обов'язок народжувати. Тобто жінка – людина, котра народжує. Відповідно, будь-яка людина, що не може або не здатна народити чи просто не народжувала – це не зовсім або ще не жінка. Хоча це далеко не завжди чоловік. А якщо так, то з позицій іудо-християнської «конституції» радикальне розрізнення статей не припустиме, оскільки стать – це радше своєрідна стійка ситуація людини, що притаманна їй за (земного) життя та піддається або й передбачає певну корекцію чи трансформацію відповідно до суттєвої зміни обставин. Наприклад, вступом дівчини до шлюбу або й початком статевого, саме статевого, а вже як вторинне до нього – сексуального життя, адже статеве життя жінки починається разом з початком місячних циклів, тоді як сексуальне життя може так ніколи і не початися.

До речі, про те, що стать – це далеко не атрибут, а лише ознака людини, нехай навіть одна з найстійкіших, говорять також езотерики, зокрема Кастанеда. З позицій його досвіду, «бути чоловіком чи жінкою не означає завершеності цього стану, а є результатом особливого положення точки зборки. Це відбувається внаслідок напруги волі і тренувань» (32, 119), тобто довільна фіксація себе чоловіком чи жінкою може бути досягнута окремими індивідами внаслідок напруженої практики і розвитку волі.

Звичайно, подібні твердження виглядають вже аж занадто фантастичними, щоб не сказати одіозними, особливо на фоні того, як сучасна медицина пристосувалася до хірургічно-медикаментозного моделювання бажаної статі. І все ж людство має численні приклади того, як силою людської волі, чи то з позицій профанного знання віри звершувалися неймовірні, як на здоровий глузд, речі, котрі, найчастіше

релігійно-затуркана істота ідентифікувала ніяк не інакше, як тільки «чудо господнє». А втім, унаслідок, цілком ймовірно, одномоментного радикального перегляду життєвих позицій або якихось інших, умовно кажучи, душевних трансформацій, окремі індивіди за короткий термін буквально зцілювалися і, як наслідок, повертали собі щонайменше задовільний стан здоров'я, долаючи смертельні, нібито невиліковні недуги, як-от, раку на четвертій стадії розвитку. Окрім того, найчастіше в результаті колосальних душевних потрясінь, знову ж таки окремі індивіди віднаходили в собі екстрасенсорні властивості та здібності, набуваючи схильності до пророцтва, зцілення інших абощо. Однак, подібні факти, ніяк не хочуть «вписуватися» в межі чи рамки канонічної науки, для яких остання мусить таки вигадувати різноманітні безглузді пояснення або просто розводити руками, при цьому далі вперто стоячи на власній ортодоксії і буттєвому примітивізмі. Беззуба стосовно різноманітних «чудес», починаючи з «чуда» буття та життя також і філософія, що звелася на глиняні ноги рафінованого раціоналізму та зарозумілості в своїй «глупоті». До речі, саме на філософії і її адептах в купі з релігійними «просвітителями» значною мірою лежить відповідальність за масово поширене буттєве невігластво людини, її затурканість і загубленість. Але рано чи пізно люди мусять таки зрозуміти, що любов до мудрості, чим і є насправді філософія, та мудрість – це дві різні, а в теперішній ситуації сучасної людини, ще й радикально протилежні речі, зважаючи хоча б на те, що мудрість має справу з істиною, а, істина, як уже згадувалося раніше, «в мовчанні або поміж Двох полюсів...» (13, 65). Тобто мудрі люди діють, а розумні – говорять та повчають чи наставляють на «путь істинну». Відповідно, підставою для дії є безпосереднє знання поєднане зі спроможністю сприймати. До того ж, щодо езотериків, то межі їх сприйняття на порядки ширші, аніж у буденної людини. Тоді як підставою для теоретичних вправлянь є враження, уявлення і відповідно міркування, котрі разом становлять стійку ілюзію або синтетичну картину будь-чого.

Отже, відповідно до езотеричного досвіду Кастанеди, «бути природним чоловіком або природною жінкою є питанням стану точки зборки. Звичайно, коли йдеться про того, хто народився або чоловіком, або жінкою. Для видючого найяскравіша частина точки зборки повернута назовні, якщо це жінка, і всередині, – якщо це чоловік» (32, 124). Останнє, якщо прийняти його за основу міркування, досить виразно розкриває причину різниці у сприйнятті жінки та чоловіка і

особливостях їх самоідентифікації та реакцій на світ і інших. Чоловік та жінка від природи мають відмінності у механізмі сприйняття, що відображено в специфіці стану точки зборки або основи усвідомлення і ідентифікації. Очевидно, подібна різниця не згладжується навіть соціальним простором та процедурами «оболванювання» і уніфікації, поєднаними зокрема з продукуванням і масовим поширенням та нав'язуванням певних образів і суджень стосовно того, якими є або мають бути в ідеалі чоловік та жінка. Принаймні в критичних ситуаціях чоловік все одно робить так, як належить саме чоловіку, точніше так, як для нього природно діяти, а жінка відповідно, як природно діяти для неї, і жодні стереотипи та набуті навички в таких ситуаціях не діють. Причина специфіки вчинків, цілком ймовірно, криється в тому, що «жінки відрізняються вродженою рівновагою, котрої немає у чоловіків. В критичний момент саме чоловіки впадають в істеріку і звершують самогубство, якщо вони вирішують, що все втрачено. Жінка може вбити себе через напрямок до цілі, але аж ніяк не через руйнування тієї системи, до якої вона виявиться приналежною» (30, 358).

Отож, мати вторинні статеві органи або поводитися чи й діяти в колії буденного існування відповідно до публічних вимог і правил чоловікові чи жінці – ще зовсім не значить бути дійсно чоловіком чи жінкою. Належність до статі визначається насамперед специфікою організації енергетичної структури людини, а також природними схильностями і властивостями, котрі знову ж таки, очевидно, впливають зі згаданої щойно специфіки. До речі, до проявів такої специфіки належать також, так би мовити, енергетичні прототипи статевих органів: «У жінок зв'язки ниток нагадують лев'ячий хвіст, вони ростуть всередину з того місця, де знаходяться геніталії. Це коріння є тим, що дає життя. Ембріон, для того, аби рости, прикріплює себе до одного із цих «коренів», що годують, і цілком з'їдає його, залишаючи тільки отвір. Чоловіки, з іншого боку, мають короткі нитки, котрі дуже живі і плавають майже відокремлено від світлової маси самих тіл» (31, 278).

Відтак, людина як енергетична істота може опинитися в різноманітних позиціях стосовно проявів статі, а не лише винятково в позиції «чоловіка» чи «жінки», як їх прийнято ідентифікувати в просторі буденного сприйняття. Зокрема, якщо вдатися до імпровізованої класифікації за статевими особливостями з огляду на енергетичну природу людини, то критеріями ідентифікації можуть бути водночас і стан точки зборки, що виказує особливості безпосередньо статевої іден-

тифікації та опосередковано сексуальної орієнтації, і наявність та стан енергетичних волокон, що відповідають стану репродуктивної функції. Як наслідок можна розрізнити по чотири основних типи чоловічої та жіночої статевої, і низку проміжних. Мова може йти про, умовно повноцінних чоловіка та жінку, яким притаманний відповідний стан точки зборки (адекватна статева самоідентифікація та сексуальна орієнтація), вкупі з умовно повноцінними «репродуктивними» енергетичним волокнами. Звичайно, все це накладається на буденний або звичний буденному сприйняттю образ чоловіка та жінки, для яких характерні повноцінно розвинуті первинні та вторинні статеві ознаки. Певною протилежністю їм, найімовірніше, мають бути, так би мовити, ретроградні чоловік та жінка, котрим притаманні неадекватний стан точки зборки (зміщена статева ідентифікація та/або сексуальна орієнтація) разом з відсутністю «статевих» енергетичних волокон. Як мають сприйматися такі індивіди в світлі звуженої свідомості годі собі й уявити, але якщо такі «екземпляри» все ж існують, то вони мають бути-таки досить «оригінальними», аби не сказати потворними в цілому, принаймні явно незвичними для непідготовленого сприйняття або й такими, що викликають шок. А от індивідів з комбінованим поєднанням адекватного стану точки зборки з відсутніми «статевими» енергетичними волокнами і навпаки досить багато, і їх пропорційна частка за останній час швидше за все зростає, судячи з того, як росте кількість тих, хто далекий від умовно ідеалів справжніх чоловіка та жінки. Віддалення від згаданих ідеалів на практиці проявляється як помітне зміщення в поведінці стосовно соціальних норм і очікувань, нестандартна сексуальна орієнтація, спотворення пропорцій чоловічого та жіночого тіла, гормональні збої, огрубіння жіночого і верескливості чоловічого голосів тощо.

До речі, згаданими двома головними критеріями з позицій енергетики відмінність між чоловіком та жінкою, не обмежується, якщо вірити все тому ж Кастанеді, оскільки жінка має ще деяку особливість, адже «жінки, напевно, більш дивні істоти, аніж чоловіки. Той факт, що у них поміж ніг є додатковий отвір, робить їх жертвами дивних впливів. Дивні потужні сили оволодівають ними через цей отвір. Це єдиний спосіб, за допомогою якого я можу пояснити їх химери» (31, 60). І якщо це справді так, то виникає досить марудне питання, чи не піддають себе чоловіки, скажімо так, небезпеці оволодіння собою згаданими дивними потужними силами, використовуючи анальний отвір задля сексуальних

втіх. До речі, явної відповіді на подібне питання в контексті описаного езотеричного досвіду Кастанеди немає. Він у цьому ракурсі лише обмежується коротким гострим несхваленням гомосексуальної або іншої зміщеної сексуальної практики, не згадуючи про реальні або ймовірні наслідки для індивіда від подібних зносин.

Окрім того, «жінки мають свої власні шляхи. Вони мають свою власну безодню. Жінки менструують. ...Це є дверима для них. Впродовж свого жіночого періоду вони стають чимось ще» (30, 19). Тобто в такі дні жінки не володіють собою, принаймні сповна, і мабуть, таки собі не належать. Найпростіше в цьому випадку припустити, що вони віддаються роду, але рід на разі мав би набирати конкретних енергетичних обрисів, на відміну від чисто абстрактного поняття, до якого звиклася буденна людина, котрій насадили ідею, що її праотців створив монотеїстичний бог з власної волі, а може й вигоди(?).

Зрештою, з огляду на додаткові атрибути жіночності, аналоги яких не притаманні чоловічій природі, можна дійти думки, що чоловік та жінка таки відмінні сутності і лише певним чином гармоніюють одне з одним, а не є частинами чогось первинного цілісного, або жінка не є вилученою частиною чоловіка, як те прописано, хоча й далеко неоднозначно в першоджерелах християнства.

З іншого боку, як свідчить практика, оперта на традиції різноманітних народів і племен, можна сказати людства в цілому, для того, щоб відбутися жінкою і отримати визнання як жінка, жінці достатньо дочекатися настання періоду статевого дозрівання, про що має свідчити початок менструальних циклів. А от для набуття визнання як чоловіка, юнаку в просторі автентичних культур і звичаїв необхідно обов'язково пройти ініціацію. Як правило, така ініціація проводиться також в період статевого дозрівання і передбачає досить серйозні випробування фізичного і психологічного ґатунку, які неодмінно впливають на особливості самоідентифікації, в тому числі статевої та сексуальної. Зокрема в деяких племенах Африки юнаків спонукають впольовати свою першу здобич. Але яку! Це обов'язково має бути хижак, наприклад, леопард. В інших процедура ініціації передбачає нанесення на тіло неофіта численних татувань або шрамів, які могли б, наприклад, нагадувати шкіру тотема – крокодила. І все це, звичайно, без знеболювального. Щоправда існують й більш дивні, як на розсуд цивілізованої людини, варіанти ініціації. Так, за свідченням Мірча Еліаде, «...в багатьох примітивних народів освячення в статеву зрілість

містить попередню андрогінізацію новачка» (17, 386), оскільки, цілком ймовірно, що з позицій умовно примітивної культури «...не можна стати сексуально зрілим чоловіком, не пізнавши спочатку співіснування статей, андрогінії; інакше кажучи, не можна досягнути окремого, чітко визначеного способу буття, не пізнавши до того загального буття» (17, 386). Хоча, з іншого боку, такій специфічній формі ініціації юнаків можливо існує й інша досить вагома в житті людини причина, котру, так би мовити, не поспішають афішувати представники племен, в яких побутують подібні ритуали. А з іншого боку, можливо, здоровий глузд цивілізованої людини просто-таки навідріз відмовляється приймати будь-які інші аргументи, окрім тих, що більш-менш «вписуються» в його наскрізь просякнуту іудо-християнською мораллю світоглядну картину. Тому освіченою людиною своєрідна практика гомосексуальних зносин як інструмент ініціації може пояснюватися винятково як пошук способу допомоги неофіту відновити або хоча б доторкнутися до природної цілісності. Принаймні, таке пояснення наводить сам Еліаде: «Практика гомосексуалізму, що засвідчується в різних посвяченнях, також може пояснюватися подібним віруванням, а саме, що новачки під час ініціаційного навчання здобувають обидві статі» (17, 387). Хоча в Кастанеди можна знайти цікаву версію по дотичній ситуації, в якій ідеться про те, що «для окремих чоловіків носіння жіночого одягу послуговує дверима в стан підвищеного усвідомлення» (9, 29).

І все ж, хай там що, але край практиці ініціації юнаків на теренах Ойкумени поклав юдаїзм. Введення процедури обрізання новонароджених хлопчиків, як посвяти їх Іегові або символ підтвердження угоди поміж Мойсеєм та Іеговою спростувало потребу в будь-яких інших заходах ініціації, оскільки обрізаний хлопчик мав автоматично підпадати під опіку бога і бути в усьому ведений ним, в тому числі і в руслі сексуального становлення. Насправді ж кожним представником юдейської общини, а далі іудо-християнського простору переймалася традиція, яка і вирішувала його долю загалом і формування сім'ї та сфери сексуальних зносин зокрема. Питання полягало лише в ортодоксії: одні групи обирали і продовжують обирати сліпе поклоніння традиції (Торі), інші, особливо християни нашого часу сповідують радше демонстративно-декоративне поклоніння. Відтак ініціація як саме явище в житті людини, точніше представників чоловічої статі виявилася зведеною нанівець, що, цілком ймовірно, спричинило сер-

йозні наслідки, які щоправда надто важко вичленити з цілого гамузу деградаційних процесів сьогодення.

А от щодо ініціації дівчаток, то вона не може принципово втратити своєї актуальності, оскільки відбувається без спеціально організованих заходів, радше природним чином, адже сам по собі менструальний цикл є потужним потрясінням і випробуванням для психіки жінки, що неодмінно закріплює відповідну самоідентифікацію. Можливо також, що в природний процес ініціації втручаються непомітним для буденного сприйняття чином згадувані Кастанедою дивні сили. Зокрема езотерик констатує: «Вітер рухається всередині тіла жінки. Це тому, що жінка має матку. Коли вітер знаходиться всередині матки, він просто вчить тебе і говорить тобі робити різні речі. Чим більш врівноважена і розслаблена жінка, тим ліпші результати» (30, 16). І далі, «є чотири вітри, подібно до того, як є чотири напрямки. Чотири вітри є жінками. Саме тому жінки-воїни шукають їх. Вітри і жінки рідні одне одному» (30, 16).

Подібне твердження, між іншим, виглядало б вкрай екзотичним або й химерним, якби не перегукувалося певним чином, наприклад, з українською традицією, де досить часто стосовно жінки зустрічається епітет вітряна. Окрім того існує ще й поняття «повія». І це тільки те, що відразу спадає на думку. А якщо зануритися глибше в пошук аналогій, то неодмінно можна знайти куди більш значущі. Отож Кастанеда, цілком ймовірно, знає, про що говорить.

От і виходить, врешті-решт, що буденне розуміння суті або й природи статі, м'яко кажучи, поверхове, а насправді досить упереджене і тим самим досить шкідливе, якщо йдеться про становлення людини як цілісної духовної (енергетично потужної) істоти. Маючи перед собою хибний орієнтир, звісно, людина схибить в дорозі до самої себе, застрягне в болоті зміщеної або й спотвореної самоідентифікації, адже, перебуваючи під тиском громадської думки та домінантної парадигми, вона вимушена дбати не про себе реальну, а лише про підтримування нав'язаного їй світом та оточенням образу.

Андрогінність та гермафродитизм як своєрідні прояви проблеми статі

Іноді, ясні як божий день річ чи явище можуть виявитися не такими вже й очевидними, як здається на перший погляд. До таких сумнівних чи само собою зрозумілих речей варто зарахувати навіть не стільки

саму стать, стільки її призначення в бутті людини. Каменем спотикання в питанні ясності згаданої проблеми є, по-перше, певна сумнівність звичного сприйняття Всесвіту через призму дуальності в душі діалектики; по-друге, ідея «андрогіна» та феномен гермафродитизму, оскільки саме вони дещо плутають карти з очевидністю того, що прийнято автоматично ідентифікувати як біологічне і решту дотичних чи похідних від нього покликань статі.

Наразі в контексті класичної науки з точки зору еволюції статеве розмноження вважається значно ефективнішим, аніж вегетативне, тобто безстатеве, оскільки нібито дозволяє накопичувати і передавати у процесі, між та всередині родової боротьби найкращі спадкові та набуті риси і якості особини, тим самим підвищуючи рівень пристосувальності та забезпечуючи виживання роду в цілому. Однак згадана ефективність виводиться не зі знання суті життя чи й Всесвіту взагалі, а лише спекулятивним чином, внаслідок формування розгалуженої низки міркувань і припущень, зведених на підґрунті численних спостережень. Тобто сама по собі ефективність статевого розмноження є зовсім не очевидною, а лише результат доведення і переконання, часто зводжуваних до догми. Проте, Всесвіт, Бог, Природа чи Щось як творець світу, створили його таким, цілком імовірно, не як результат розгортання чогось невідворотно необхідного, а лише як одну із безлічі інших потенцій, в яких стать не значила б абсолютно нічого або мала б зовсім інше покликання.

Однак навіть допустити, а не те що прийняти як слушну подібну версію затуркана соціальна істота навряд чи зможе ось так от запросто. На заваді стають не стільки наукові аргументи і поверхова очевидність проблеми, скільки вся потуга іудо-християнської парадигми, сконцентрована навколо ілюзії творця Всесвіту – Ієгови, Саваофа чи, як там його ще звати – або ж еволюції і великого вибуху. Відтак, сучасна людина опинилася в полоні переконання, схожого або близького до того, що його поширюють адепти найчастіше, так би мовити, поневолі, різноманітних течій іудо-християнського гатунку, зокрема Айвахов, котрий безапеляційно стверджує, що «у всесвіті існують два головних начала, два принципи, котрі відображені в усіх проявах життя і природи. Будь-яке творіння є нічим іншим, як створення цих двох начал, позначуваних для зручності чоловічим та жіночим принципами. Ці два принципи є відображенням двох великих божественних начал, що сотворили все: Отця Небесного і Божественної Матері, котрі варто

розуміти як поляризацію єдиного начала, Абсолюту, Непроявленого, якого Каббала називає Айн Соф Аур» (116). І далі: «Сказано, що людина створена по образу Бога, тобто по образу цих двох принципів, і вона поєднує в собі чоловіче і жіноче начало; одне видиме, інше потаємне, ми не бачимо його, але воно присутнє. Кожна жінка є жінкою зовнішньо, а внутрішньо вона наділена і чоловічим принципом. А кожний чоловік є чоловіком зовнішньо, але внутрішньо наділений і жіночим принципом. Якщо ви знаєте цей закон полярності і якщо знаєте, як користуватися цими двома принципами: випромінюючим і сприймаючим, позитивним і негативним, – стільки проблем ви можете вирішити!» (116).

Таким чином, під пресом масово тиражованих і вклинюваних в свідомість буденної людини подібних «правильних» версій, в соціалізованій з ніг до голови істоти залишається надто мало простору для адекватних реальності міркувань. Відповідно в переважній більшості індивідів не існує достатніх підстав для будь-якого сумніву щодо того, що саме бог, хай навіть в образі природи, створив стать. А якщо він, то покликання статі, виписане в першоджерелах релігійної догматики, автоматично сприймається як священне й істинне. Відповідно навряд чи кому на думку так просто спаде ідея про те, що «плодиться і розмножаться» – це далеко не головне покликання і суть існування людини, а відповідно і статева диференціація не є прямим наслідком згаданого біблійного змісту існування людини. Більше того, не стать виникла заради того, аби людина мала змогу «плодитися і розмножатися», тим самим реалізуючи волю божу чи божий план, а поява статі внаслідок трансформації людини, призвела до того, що людина почала розмножатися у звичний, тобто у природний як для буденного сприйняття спосіб.

Між тим, окремі мислителі все ж якось намагаються переглянути хоча б деякі моменти базових догматів, вмурованих в основу Ойкумени, намагаючись узгодити їх з раціонально осмислюваною реальністю. Приміром, згідно з цілком логічною концепцією відомого американського дослідника сексуальності Джона Мані, пріоритетом природи у процесі відтворення статеві диференційованих видів є створення самиць, оскільки вони відіграють головну, порівняно більш тривалу і фізично складну роль у процесі цього відтворення, ніж самці. Тобто, всупереч поширеному трактуванню біблійного міфу, першою людиною, якби її створення відбувалося в одну мить, мала б бути жінка, а не чоловік. З цієї позиції самці, чоловіча стать, хоча і є необхідними, але як додаток до самиць, жіночої статі. Останнє дотично підтверджується, зокрема,

і тим, що в процесі розвитку людського ембріону, попри те, що стать майбутньої дитини визначається вже у момент запліднення яйцеклітини хромосомами сперматозоїда (від набору хромосом XX – сформується дівчинка, від XY – хлопчик), статеві залози зародка тільки тоді можуть розвиватися як чоловічі (а чоловічі гормони, що виробляються в цих залозах, в першу чергу тестостерон, необхідні для подальшого формування всіх ознак і властивостей чоловічої статі), якщо наявний так званий додатковий “чоловічий” фактор – антиген H-Y. А от для розвитку жіночих статевих залоз впливу додаткових факторів не потрібно – він відбувається автоматично, бо жіночий ембріон вже і так отримує від матері необхідний для його формування жіночий гормон естроген.

І хоча подібна версія нібито певним чином переглядає канони іудео-християнської антропології, вона все ж незмінно залишається в її лоні і дає певний простір для переосмислення проблеми статі. Зокрема, спростовується догмат домінанти чоловічої статі, хоча аргументи наведені на користь превалювання жіночої навряд чи можна вважати вичерпними. Окрім того, ця версія ставить під сумнів первинну і однозначну генетичну визначеність статі майбутньої дитини на момент запліднення, а разом з тим ставиться під сумнів і пряме програмування статі божественною суттю, адже в залежності від збігу обставин первинно організований ембріон з потенцією розвинути в чоловічу стать, може за збігу відповідних обставин змістити свій розвиток в русло становлення жіночої статі. Можливий і зворотній процес. А якщо так, то між чоловічою та жіночою статтю насправді відсутня, так би мовити, нездоланна прірва відмінності. Відповідно кожна зі статей зберігає за собою потенцію трансформуватися в іншу, хоча така потенція виявилася «похованою» під багат шаровим гнітом наукової і релігійної догматики. Відтак будь-які приклади подібної трансформації статево визначених істот або хоча б окремі натяки на неї табуювалися як витівки нечистого, а самі факти піддавалися замовчуванню з наступним забуттям. В іншому випадку подавалися як незбагненне чудо чи своєрідний збій у перебігу незмінних природних процесів.

Між тим, ситуативна варіативність статі, котра притаманна не лише людині, а й іншим статево диференційованим істотам, окрім безпосередньої констатації як малодослідженого факту, механізми якого не піддаються осмисленню, може знайти своє більш-менш послідовне пояснення з огляду на ідею «андрогіну» як ідею абсолютної цілісності або, з подачі Мірчі Еліаде, міфічну формулу первісної цілісності, що

«охоплюють всі сили, а отже, і всі пари протилежностей: хаос і форми, темряву і світло, віртуальне і проявлене, чоловіче і жіноче начало і т.д.» (17, 383). Тобто, встановлення факту існування первісної цілісності або хоча б прийняття на віру чи в якості робочої версії згаданої ідеї, відкриває шлях до перегляду звичних установок щодо суті і покликання феномену статі в бутті людини.

Заведено вважати, що перший вчений, «який звернув увагу на явище двостатевості істот (богів і пращурів людини), фон Ромер припускав «андроґінну» ідею характерною для всіх релігійно-міфічних систем світу» (58, 352). Хоча сама ідея «андроґіна» вперше, очевидно, сформульована Платоном. Щоправда з того часу, коли він зафіксував її в своєму діалозі «Пір», зазнала, так би мовити, значної редакції, знову ж таки, мабуть, з огляду на нищівну «цнотливість» іудо-християнських адептів, котрі прибирали або приховували чи спотворювали все, що не «вписувалося» в лекала відповідної моралі і норм. Приміром, М. Бердяєв оприлюднив переконання (очевидно, властиве значній когорті тогочасної інтелігенції) в тому, що «за вченням Платона, поданому в міфологічній формі, статі є наслідком розриву в початковій, єдиній і могутній людській природі, розпад індивідуальності на дві половини, любов є потужне бажання возз'єднання в цілісну індивідуальність» (8, 20). Хоча насправді останнє твердження радше є маячнею, бо не відповідає змісту самого оригіналу. Відтак всяка ясність, а особливо однозначність ідеї «андроґіну», сформована знічев'я «авторитетами» громадської думки також виявляється досить часто надуманою, якщо апелювати до першоджерела, попри те, що воно на шляху до звичайного читача, неспокушеного в давньогрецькій мові, пройшло знову ж таки через руки перекладачів та інтерпретаторів. І все ж за Платоном, «перш за все, люди були трьох статей, а не двох, як тепер, – чоловічої та жіночої, адже існувала ще третя стаття, яка поєднувала в собі ознаки оцих обох; сама вона зникла, і від неї збереглася лише назва, що стала лайливою, – андроґіни, з якої видно, що вони поєднували в собі вид і найменування обох статей – чоловічої та жіночої» (74, 98). І далі, «було цих статей три, і такими вони були тому, що чоловіча споконвіку походить від Сонця, жіноча – від Землі, а поєднуючи обидві ці – від місяця, оскільки і місяць поєднує обидва начала» (74, 98). Отож цілісні істоти андроґінного типу, відповідно до Платона, в двох з трьох випадків насправді не були андроґінами, а тільки його нагадували. І саме ці цілісні істоти залишили по собі слід у вигляді відокремлених

половинок, що набрали образу сучасної людини з ознаками чоловічої та жіночої статі, тоді як чистий андрогін зник. А якщо так, то, за ідеєю, і його частинок не повинно було залишитися, що корінним чином суперечить розхожим ідеям про тяжіння протилежних статей як розлучених частин одна до однієї в прагненні відновити цілісність, покладених в основу романтичної версії кохання.

Врешті-решт вся ця мішанина-плутанина наштовхує на думку про те, що первісний, тобто платонівський варіант «андрогіна» і умовно «ойкуменізований» варіант андрогіна за спільну основу мають лише назву і принцип цілісності, а в усіх інших ключових моментах явно відмінні. Зокрема, платонівський «андрогін» має виразні ознаки тілесності та сексуальності: «Тоді у кожної людини тіло було округле, спина не відрізнялася від грудей, рук було чотири, ніг стільки ж, скільки рук, і у кожного на округлій шії два обличчя, цілком однакових; голова ж у двох цих облич, що дивилися в протилежні сторони, була спільна, вух було дві пари, сороміцьких частин дві, а решту можна уявити собі по всьому, що уже сказано» (74, 98). А от «ойкуменізований» андрогін радше є абстрактним втіленням принципу космічної цілісності та первинного поєднання проявлених протилежностей, зокрема чоловічого та жіночого начал. Принаймні, спираючись на глибоку дослідницьку розвідку Мірча Еліаде, виявляється, що «первісному андрогінові, і особливо сферичному андрогінові, описаному Платоном, відповідає в космічному плані космогонічне яйце або антропокосмічний первісний велетень» (17, 389).

Наявна суттєва різниця поміж двома версіями ідеї «андрогіна», мабуть таки, має навести на певні роздуми. Приміром, про те, що для античного світу, котрий ще мав певний безпосередній доступ до сакральних знань, принаймні, пам'ятав, що такі знання існують, а не є результатом чиєсь профанації або що, статевість різко відмежовувалась від сексуальності (еротизму) і мала суто функціональний характер: виявляла глибинні якості індивіда, як носія тих чи інших онтологічних ознак, що корінилася в походженні статі. Стать виявлялася сталою, а от сексуальність змінною: індивід мав змогу переглядати свої сексуальні вподобання і смаки довільно, не зазнаючи особливого тиску з боку громадської думки. Себто, схильність до сексуальних зносин зі своєю статтю не йшла в розріз з мораллю спільноти, бо не піддавала сумніву відповідність індивіда його статі та притаманності відповідних рис і якостей. Вважалося, що такий індивід наслідує в своєю поведінкою божественних пращурів, котрі відзначалися цілісністю. Більше того,

саме той чоловік чи юнак, котрий тяжів до своєї статі, ідентифікувався як мужній від природи. Принаймні, про це знову ж таки стверджує Платон: «Чоловіки, котрі є частинкою попереднього чоловіка, тяжіють до всього чоловічого: уже в дитинстві, будучи частинками істоти чоловічої статі, вони люблять чоловіків, їм подобається лежати і обніматися з чоловіками. Це найкращі із хлопчиків та з юнаків, адже вони від природи наймужніші» (74, 87). І далі: «Змужнівши, вони люблять хлопчиків, і в них немає природної схильності до дітонародження та шлюбу; до того та іншого їх спонукає звичай, а самі вони цілком задовольнялися б співжиттям один з одним без дружин. Відчуваючи завжди пристрасть до спорідненого, такий чоловік неодмінно стає поціновувачем юнаків і товаришем закоханих в нього» (74, 87).

А ось з початком табування сексуальності в просторі іудейської, а далі і іудо-християнської культури розуміння суті андрогіна, а разом і змістовне наповнення поняття «андрогін» зазнають кардинальних змін. Разом з тим сексуальність набирає рис сталої визначеності – лише засіб і механізм продовження роду, тоді як стать втрачає сталу ідентифікацію, оскільки інакше сформувався б вакуум навколо «класифікації» тих, хто всупереч вимогам моралі і табу, вимушений дослухатися до глибинних потягів і наслідувати їх чи й підлаштовуватися під них. Окрім того, процедури розмивання статевої ідентичності сприяли ще й випадки гермафродитизму, коли окремі індивіди на рівні фізичного тіла поєднували вторинні ознаки обох статей, а отже не могли бути строго віднесені ані до класу жінок, ані до класу чоловіків.

Відповідно, в той час як ідея «андрогіна» радше була покликана змалювати ідеальну природу людини, тим самим створюючи основу для спекулятивного пояснення багатьох речей в існуванні соціальної істоти, явище гермафродитизму ставило безпосередньо перед фактом дивної природи, якщо й не людини в цілому, то щонайменше її статі. А проте, очевидність прояву гермафродитизму не стала на заваді містифікації цього феномену і певним чином підтасування його під андрогінію. Не в останню чергу цьому, мабуть, посприяла міфологізація, відповідно до первинних джерел якої «Гермафродит – в грецькій міфології син Гермеса та Афродіти, юнак незвичайної краси, вихований няядами на горі Іда в Фрігії. Коли Гермафродитові виповнилося п'ятнадцять років, він вирушив подорожувати по Малій Азії. Одного разу в Карії, коли Гермафродит купався у водах джерела, німфа цього джерела Салмакіда пристрасно закохалася в Гермафродита, однак її сподівання на взаєм-

ність не були успішними. На прохання Салмакіді боги поєднали її з Гермафродитом в одну двостатеву істоту» (58, 292).

Показовим у базовому міфів є те, що гермафродитизм подається не як ідея відтворення первинної або ж божественної цілісності, а лише як додаткове набуття ознак протилежної статі до вже наявних ознак первинної. З огляду на це не важко простежити таку собі послідовність трансформації статевої людини в космічних масштабах або з позицій онтології. Зокрема, спочатку формується ідеальний прототип людини – «ойкуменічний» андрогін, котрий несе в собі нерозгорнуту потенцію статі, тим самим відтворюючи повноту буття людини і її цілісність. При цьому «людська досконалість уявлялася як єдність без найменшої тріщини» (17, 382). В стані потенції відповідно перебуває і хіть, а разом з нею множина бажань, супроводжуючих їх переживань, в тому числі, болю, страху і т.п. Далі відбувається певне зміщення в існуванні досконалої людини в стані андрогіну, описане як гріхопадіння чи покарання богами внаслідок порушення табу або виникнення загрози стабільності наявного світопорядку. Людина набуває стать, натомість втрачає цілісність та колосальні можливості і потугу, що стояли за нею. Разом зі статтю людина також набуває індивідуальну ідентифікацію або звичне для нас «Я». Статева істота неодмінно є або мусить бути егоцентричною, до того її щонайменше підштовхує хіть, будучи першоджерелом відчуття осібності, відокремленості, нестачі чогось або потреби в чомусь. А далі, цілком ймовірно, нестерпна жага до поновлення цілісності, викликана ностальгією за станом досконалості і цілісності, спонукає вже досить обмежену істоту шукати шляхів відновлення космогонічного status quo. Можливо внаслідок специфічних практик або якимось іншим чином людині вдається здолати розрив так, щоб поєднати статі в одному індивіді. Однак таке поєднання виявилось не ідеальним і замість відродження андрогіна сформувався гермафродит. Різниця поміж первісним андрогіном та сформованим гермафродитом більш, аніж очевидна, якщо згадати образ цілісної істоти та порівняти його з комбінованим «витвором». Зокрема «...перша людина (Адам) з правого боку був чоловіком, а з лівого – жінкою» (17, 380), тобто гермафродитом.

До речі, про те, що Адам, за умови реального існування, радше б виявився дійсно гермафродитом, аніж андрогіном, може свідчити ще й той факт, що саме поняття «Адам» виникло значно пізніше, аніж досить давнє «андрогін», а от з поняттям «гермафродит» вони можуть

виявитися, так би мовити, сучасниками, оскільки «щодо божественної постаті, яку древні назвали Гермафродитом, то вона набула чітких рис досить пізно, ближче до IV чи III ст.» (17, 384). З цього часу значна кількість давньогрецьких або й античних богів ідентифікуються також радше як гермафродити, аніж андрогіни. Приміром, «на Кіпрі вшановували бородату Афродіту на ймення Афродитос, в Італії – лису Венеру. Щодо Діоніса, то він був справжнім двостатевим богом» (17, 384).

Зміщення акценту з андрогіна на гермафродита, очевидно, відбувалося паралельно з процесом наростання сексуальної розкріпаченості, що, мабуть такі межувала або й переростала в розбещеність. Разом з тим, намагання якимось чином обмежити сексуальну розпусту, призводило до відродження або актуалізації ідеї (божественного) андрогіна як прототипа асексуальної досконалості, в якій «вмирала» стать з усіма її примхами і потягами. Не даремно ж «міфи про божественну андрогінію та двостатеву первісну людину розкривають вірцеву модель для поведінки людини» (17, 386). Саме подібні міфи, цілком ймовірно, могли слугувати основою для «правильних» ідей з присмаком цноти, виваженості та відстороненості від хіті, котрі дозволяли на якийсь період на рівні психіки масово блокувати непомірно розбурхані поривання «природного інстинкту».

Ось так людина або й людство в цілому циклює поміж ідеями андрогіна та гермафродита не маючи змоги ні здолати зумовленість сексуальністю, ні остаточно з'ясувати природу статі і її реальне покликання. Хоча дієві або й світоглядно основоположні версії завжди існували. В давніх греків така версія знову ж таки пов'язана з платоновим переказом про андрогінів, в якому йдеться про те, що «Зевс, пожалівши їх, вигадає інший устрій: він переставляє вперед сороміцькі їх частини, які до того були у них обернені в ту ж сторону, що попередньо обличчя, так що сім'я вони вливали не один в одного, а в землю, як цикади. Перемістив же він їх сороміцькі частини, установивши тим самим запліднення жінок чоловіками, для того, щоб під час злягання чоловіка з жінкою народжувалися діти та продовжувався рід, а коли чоловік зійдеться з чоловіком – досягалося все ж задоволення від злягання, після чого вони могли б відпочити, взятися за справи і попідкуватися про інші свої потреби» (74, 100).

Езотерики в свою чергу, приміром, Кастанеда стверджують, що «стать призначена для породження світла свідомості» (31, 25). А далі мексиканський маг розшифровує: «Статева енергія повинна

використовуватися для створення життя. Через статеву енергію орел дає свідомість, так що, коли істоти, що здатні відчувати, задіяні в статевих зносинах, еманції всередині їх коконів роблять все можливе, аби забезпечити свідомістю нову чутливу істоту, котру вони створюють» (31, 25). Тож відповідно до вчення Дона Хуана функціональне призначення статі полягає в породженні свідомих істот шляхом спільної передачі частини власної енергії і свідомості батьків новій людині.

В цілому ж стать найімовірніше, є результатом гри космічних сил або своєрідним «вибриком» Космічного Деміурга. Проте вона не є необхідною умовою існування, підтримання і продовження життя, а лише одним із механізмів поширення свідомості внаслідок «продукування» нових носіїв свідомості.

**СЕКСУАЛЬНІСТЬ ЯК МОДЕРАТОР
ПРОЯВІВ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ
ТА ЕКЗИСТЕНЦІЇ**



Любов і сексуальність, їх проєкції на буденне існування людини

До найулюбленіших речей, які натхненно оспівуються на всі голоси і лади, котрим присвячуються оди, а іноді і життя, хоча б про людське око, безумовно належить любов. Щось таке незбагненне і водночас саме собою зрозуміле та просте. А втім, тема любові залишається невичерпною. І причин тому, очевидно, декілька. Найбанальніша з них полягає в тому, що люди зазвичай говорять про те, чого насправді їм явно бракує, в чому вони відчують нездоланну потребу. Відтак людство має справу з колосальних масштабів процедурою заміщення, за якої створюється і постійно підтримується в функціональному стані ілюзія присутності любові в буденному існуванні фактично кожної заклопотаної істоти в міру її долучення до масової істерії навколо «високого» почуття чи благодаті. Тому не дивно, що посеред найпотужніших з фікцій любові, з якими тільки має справу людство і про яку найбільше переймається та говорить, мабуть є такі любов божа разом із рясним благословенням.

З іншого боку, всяке оприлюднення власних міркувань та думок, з будь-якого приводу та у будь-якому вигляді, викликане потребою раціональної істоти в публічному підтвердженні їх адекватності загальному стану справ. Тобто за кожним висловлюванням, віршем чи текстом про любов криється банальна потреба в підтвердженні слухності думки, геніальності автора абощо, підігріта потребою в увазі, захопленні та похвалі. А також потреба поділитися наболілим, намагання позбутися туги, викликані нереалізованими устремліннями. В іншому випадку, як, наприклад, з поетами-піснярами абощо – всяка лірика, зазвичай, замішана на бізнесі і, відповідно, не несе в собі нічого, так би мовити, особистого. Тож в насправді навіть найпіднесеніші римовані тексти чи мистецькі витвори, як правило, зводяться, якщо не на «доброму ґрунті» бізнесу, то вже точно на «глиняних ногах» людської схильності до проговорювання всього, з чим вона має або хотіла б мати справу. От тільки одні мають талант проговорювати щось аж так, що перехоплює дух у читача чи слухача та викликає загальне захоплення, інші ж говорять як вміють, а вміють не дуже добре.

Врешті-решт десь таки З. Фройд близький до істини зі своїм припущенням про витіснення та заміщення, оскільки у сферу уваги людини, як правило, потрапляє лише поточно-актуальне чи актуалізоване ситуа-

цією. Виняток, мабуть становлять, тільки просвітлені та божевільні. Однак ні ті, ні інші більше не переймаються ані земними, ані величними почуттями, зокрема любов'ю. Їм або не до того, або більше немає в тому потреби. Вони асексуальні. В іншому випадку – шарлатани чи імітатори.

Відтак в розумінні суті любові вимальовується чіткий вододіл: своєрідне невимовне переживання, притаманне винятково індивідуальному зрізу буття і домірне умовно духовному розвитку особи, фактично протиставляється масово сприймабельному образу любові в усьому його культурно-цивілізаційному розмаїтті – від нібито піднесеної божественної чи платонічної любові до суто плотського кохання. Саме з останнім мають безпосередньо справу соціальні істоти, є вони геніальними поетами, митцями, натхненними проповідниками чи просто байдикуватими споживачами ідей і образів. Їх всіх об'єднує одне – пристрасть, джерелами якої є неконтрольована емоційна збудливість або й нестриманість, в поєднанні з інтенційністю та ангажованістю. Відповідно кохання або ж, так би мовити, земна любов у будь-якому вигляді, притаманна буденній людині або представнику соціуму, що втратив власну цілісність та позбувся бездоганності: «Відхід від стану неупередженості дав йому силу любити. Втрата неупередженості наділила його банальними потребами, відчаєм та безнадійністю – виразними прикметами світу повсякденного існування» (31, 294).

Окрім того, оскільки святе місце вакантним не буває, то, очевидно, вторинні засвоєноприродою почуття любові чи кохання заміщають собою такі переживання, які найочевидніше наповнювало «душу» індивіда до моменту втрати ним неупередженості та певних зв'язків з реальністю. Цією втратою може виявитися втрата дійсного змісту існування, притаманного кожному окремо взятому індивіду в його одиничній унікальності. Тому, коли мова заходить про буденного заклопотаного індивіда, слухним виявляється твердження про те, що «він зламався, оскільки не мав абстрактної цілі» (31, 295). Саме абстрактної, бо серед сотень чи тисяч конкретних цілей немає і принципово не може бути жодної дієвої в онтологічному плані, оскільки вони нічого не мають спільного з природою людини, тяжінням до відновлення власної цілісності та набуття свободи. До того ж, всяка конкретна ціль насправді ніколи не буває не те що глибинно-індивідуальною, а й суто приватною, оскільки більшість з них безпосередньо нав'язується громадською думкою, рекламою абощо, а коли й ні, то решта неодмінно

формується знову ж таки під тиском оточення та зовнішніх обставин. А от абстрактна ціль сполучена не з набуттям чи досягненням будь-чого, а з реалізацією чи відновленням: реалізацією власної суті, свого покликання чи відновленням втраченого стану внутрішньої рівноваги, припинення внутрішнього діалогу, поверненням у стан безсторонності чи неупередженості або й свободи. Абстрактна ціль тому й абстрактна, бо стосується винятково внутрішнього світу або матеріально не проявленого чи ідейно неоформленого світу, тобто чистого буття, відкритого лише для споглядання чи осягнення.

Однак посередня людина, будучи частиною спільноти, одиницею роду міцно утримується ізольованою від абстрактного чи реальності. Очевидно, для цього також є певні причини, котрі в світлі здорового глузду та раціонального мислення залишаються не проявленими. І лише езотеричний досвід якимось чином їх може виявити. Приміром, в контексті іудо-християнської містики або кабалістики виявляється, що окремий індивід перебуває до певного моменту, фактично до смерті, в досить рідкісних випадках не фізичної, а смерті за життя, під постійним впливом родового начала, втіленого в своєрідну матрицю «Адама». І саме родове начало або Адам спонукає індивіда переживати певні відчуття, які він будучи раціональною істотою схильний ідентифікувати радше як почуття, зокрема любов. За допомогою цих відчуттів Адам регулює поведінку своїх «клітин» та процес розмноження людства. Відтак пристрасть або сексуальний потяг в масштабах Всесвіту можуть виявитися чимось на кшталт гормонів, за допомогою яких організм регулює функціонування клітин та окремих органів на рівні індивіда. Хоча сама по собі людина навряд чи настроєна або й коли-небудь буде готова визнати подібну ситуацію як дійсну, віддаючи перевагу власній ілюзії самодостатності, вінця природи, духовної досконалості чи обраності. Відповідно, склалося так, що «навіювання чужої сутності [Адама] зазвичай називають любов'ю. Насправді тут існує фундаментальна різниця: любов є одним із найвищих проявів нашої особистості, в той час як в ілюзії, котру зазвичай плутають з любов'ю, наша особистість відіграє роль покірного виконавця наказів, які їй диктує вторинна особистість» (94, 153), тобто те, що в контексті науково-популярних інтерпретацій чи версій прийнято ідентифікувати як первинні інстинкти, зокрема сексуальний потяг або в цілому «нижча природа». А якщо так, то, на думку тих таки езотериків, «ми маємо викоринити із серця інстинкт самозбереження Адама, під якою

формою і в якому вигляді він не проявлявся б: любов самця до самки, тому що це самка; любов батьків до дитини, тому що це їх дитина. Це зовсім не призведе до відміни наших почуттів, але до їх радикальної трансформації» (94, 156).

А ось з цього моменту настає невизначеність, бо те, що не пережите в ході безпосереднього досвіду, для всякої, наділеної свідомістю істоти залишається або принципово неіснуючим, або суто віртуальним. Тобто сама ідея радикальної трансформації почуттів, в т.ч. любові припустима, навіть, можливо й прийнятна для багатьох, але що то можуть бути за «модернізовані» переживання, для тих, хто особисто не переживав такої трансформації, – тьма-тьмуца. Отож оцінити, так би мовити, вартість трансформованих почуттів, буденна людина не може, а разом і навряд чи запросто захотіла б, будучи досить інертною істотою, що буквально прикипає до звичної зони комфорту.

Відтак буденну людину, попри її безперервний лемент, цілком влаштовує наявна ситуація. Зокрема, не знаючи іншого, вона ладна творити з відомого суто емоційного переживання захоплення або симпатії, щось нібито невимовно піднесене. Щось на кшталт космічної або божественної любові, при цьому зовсім не гребуючи або й обмежуючись лише умовно плотським переживанням. Тобто таким, що за своє джерело має винятково чуттєво-емоційну сферу. Відповідно така любов насправді є несамодостатнім феноменом, а лише похідним проявом емоційного стану, а тому легко симулюється і часто з досить високим рівнем самовіддачі, аж настільки, що індивід перестає усвідомлювати власну симуляцію любові. Неспростовною властивістю подібного почуття любові, тобто «ерзац-любові» є колосальна потреба в посередникові поміж тим, «хто любить» і «предметом любові». Останнім неодмінно є слово, зазвичай перманентно використовуване задля освідчень, запевнянь і лестощів абощо, а також різноманітні знаки уваги. Приміром, подарунки, поцілунки похапцем чи довершено зухвалі, як кому до снаги, або супермодні, як на сучасну молодь, підвіконні асфальтові графіті з сердечками і купою помилок в трьох словах. Або, як варіант, ревні моління з синцями на чолі від частих поклонів чи портрети «тата» на позірному місці. Окрім того, так би мовити, реалізація ерзац-любові завжди передбачає певний ритуал, хай би навіть він був найпримітивнішим і цілком «вріс» в буденну поведінку, тобто здійснювався і сприймався автоматично, як само собою зрозуміла звичайнісінька процедура. Приміром, заяложений до

непристойності, фактично жлобський ритуал подавання кави в ліжку або роздавання милостині все тим же «божим дітям», котрі його іменем і милістю жebraють на хатинку чи чорну ікру «дяді». А тому, як не крути, але у випадку з ерзац-любов'ю таки стовідсотково діє стара і мудра маркесовська істина: «я люблю тебе за те, хто я поряд з тобою».

Врешті-решт, осмислюючи проблему любові, не можливо обійти увагою суфійську мудрість, передану широкому загалу устами Ідріса Шаха: «Люди помилково приймали безпосереднє за Реальне. Те ж саме відбувається з сьогоднішніми ідеями людини стосовно любові. Якби людина тільки знала, що найпіднесеніші ідеї про любов можна назвати найпримітивнішими із можливого сприйняття реальної любові» (112, 64). Свій погляд на суть сучасної любові висловлює Раждніш Ошо, апелюючи до етимології самого поняття любов в англосаксонській лінгвістиці: «Виздивується, дізнавшись, що англійське слово love, любов, походить від санскритського слова лобха; лобха значить «жадібність». Фактично любов'ю стає засвоєна і «перетравлена» жадібність» (70, 9). Звичайно, мається на увазі «жадібність» не суто накопичувально-споживацького ґатунку, а передусім – до уваги з боку інших, адже як не крути, але людина чи не найбільше в своєму існуванні почувається вразливою перед «обличчям» самотності, забутості, непотрібності, а тому більше аніж повітря потребує нехай навіть зовсім недієвих, але все ж гарантій того, що її не залишать самотньою, або хоча б ілюзії, що вона варта уваги інших. Відповідно в цьому контексті любов набуває ознак такого собі екзистенційного «векселя» або облигації, в які сліпо вкладає свої «заощадження» буденна людина, свідомо чи несвідомо розраховуючи на перманентний їх обмін на знову ж таки, якщо й не любов, то хоча б якусь увагу до себе ближнього. А якщо так, то чи не звідси впливає досить показовий «шедевр» людської упередженості про «скляночку води на старості літ» – ідея таких собі екзистенційних дивідендів, сплачуваних потомством. Квінтесенція ж згаданого прояву любові мабуть криється в словах Віктора Гюґо про те, що «найбільше щастя на землі – знати, що тебе люблять».

Між тим, часто буває й так, що значно раніше, аніж попідкуватися про «індульгенцію» проти самотності, люди тяжіють до продовження чи реалізацію нібито себе в інших. Найчастіше це трапляється з батьками, котрі леліючи своїх нащадків, намагаються або дати їм все найкраще, чого не було в них, але вони нібито на те заслуговували, або захистити їх від всіх злигоднів світу одним махом, або зробити з них «зірку». В

дійсності такі батьки, як правило, не усвідомлюючи того, налаштовані «залюбити» своїх чад, образно кажучи, до смерті. Поки в них не вмре щось суто унікальне, неповторне, можна сказати, душа, чи зникне стрижень первинної ідентичності, і вони не перетворяться на таку собі ляльку Барбі або плаский матеріал для ліплення задуманого: самих себе в тілі дітей. І всі ці процедури руйнування унікальності іншого під виглядом батьківської чи будь-якої іншої любові і опіки прикриваються переконанням в наслідуванні добрих намірів. Щоправда, мудрі кажуть, що добрими намірами та чернечими сутанами дорога вистелена в пекло. Але, якщо з любов'ю, то можна. І це не сарказм, це сльози Буття на обличчі заклопотаної істоти, що в нападі власного невігластва, руйнує сама себе. А разом і інших, щонайменше не даючи їм спокійно жити або й відверто ненавидячи тих, кого ще донедавна любили. Можливо, це також тому, що «така особливість людських істот, вони люблять, щоб їм говорили, що робити, але вони ще більше люблять чинити спротив і не робити того, що їм сказано, і в результаті, вони втягуються в основному в ненависть до того, хто сказав їм» (30, 91). Зрештою, в більшості випадків через це чи з іншої причини рано чи пізно «розквітає» ненависть до того, кого ще донедавна нібито любив, або до кого уважно дослухався.

Інакше кажучи, на відміну від справжньої, емоційна за своїм походженням любов, яких би форм і проявів вона набирала, завжди тримається поряд з ненавистю, і готова в будь-який момент поступитися місцем останній. Не даремно ж в народі кажуть, що від любові до ненависті один крок. А от ненависть, до речі, любові не передбачає і не потребує її в свої супутники. Це значить, що як почуття, ненависть є значно ближчою до ширості, а отже й природнішою, аніж «побутова» любов, як би не оспівували і не підносили останню. Така любов котраверсійна, нестійка, а часто ще й інфантильна, куди вона не спрямована – на коханого, дитину, бога чи будь-яку іншу річ або явище. А головне, вона практично завжди лукавить та реалізується за принципом: «DO UT DES», оскільки заклопотана істота не просто любить, а любить конкретно, тобто завжди за щось.

«Даю, щоб ти дав» – так звучить в перекладі з латини щойно згадана фраза, котру Бісмарк вважав за принцип, що є наріжним каменем усякої політичної домовленості. Тож буденна любов по всьому ще є й засобом та водночас розмінною монетою перманентної гри, в котру так чи інакше втягнута всяка цивілізована істота. До речі, гра –

це єдина реальна діяльність буденної людини, оскільки неодмінно пов'язана з внутрішнім діалогом і вивершується на грі уяви. Тобто, за що б буденна людина свідомо бралася, вона завжди перебуватиме в процесі гри: їй відомі певні правила або й вона їх вигадує в процесі діяльності, однак жодним чином не може достеменно передбачити наслідки своїх дій та вчинків. А про поведінку вже й годі говорити, бо вона набувається, фіксується і реалізується тільки у формі гри. Чи то соціальної з її різноманітними ролями, чи екзистенційної з її емоційними переживаннями і почуттями, або ж есенційної з її станами і образами. І лише ті дії та вчинки, котрі продиктовані прямою необхідністю, тобто в критичному стані, коли звичне мислення не спрацьовує, а свідоме сприйняття зсувається в пограничні області, фактично є чистими, без жодного натяку на гру і нашарування лукавості. В таких випадках людина діє, можна сказати, у згоді з власною природою. Відтак добрий не знає, що він добрий, бо це його природний стан існування. Той, хто любить, не знає, що він любить, бо тим живе і «дихає» – це його перманентний стан існування.

А це значить, що буденна людина не втратила здатність дійсно любити. Ні. Просто ця здатність, як правило, дуже глибоко «прихована» в мотлоху буднів і постійної гри. Фактично вона уже не фіксується і не відображається в затурканій свідомості, розіп'ятій сотнями «хочу», «треба», «не можна» абощо. Однак прибори з існування людини істинну любов, очевидно, світ невіпізнанно змінився б. Він, мабуть, нагадував би світ високоорганізованих антропоморфних роботів, емоційно наділених, але водночас емоційно програмованих під кожну ситуацію чи випадок. А ще б з життя людини напевно б зникли дія та вчинок – їм би нічим було мотивуватися. Фактично це був би «високотехнологічний» світ різноманітної поведінки і суцільної електронно-віртуальної гри – страшне породження чиєїсь надпотужної, але хворої фантазії.

Отож в цей світ привнесено дещо, що робить його живим і незабагненим, одним із того або одним із проявів того є любов. Вона є таким собі мостом поміж реальністю та зашкарублим штучним світом цивілізації. До речі, в «Симпозіумі» Платона Сократ каже: «Людина, що практикує таїнства любові, доторкнеться не до відображення, але до самої істини. Щоб пізнати це благословення людської природи, не знайти кращого помічника, аніж любов» (70, 7). Щоправда скласти строге уявлення про те, щоб то значило по-платонівськи практикувати таїнства любові досить складно з огляду на належність до досить

відмінних поміж собою пластів культури Платона та сучасника, вихованого на «молоді» іудо-християнської парадигми. Разом з тим сам Платон не подбав про те, щоб залишити по собі чітких інструкцій чи процедур з приводу згаданої практики, а одне лиш твердження. І до нього додається контекст, в якому формувалася платонівська філософія. Базисом контексту античності є естетичне начало, на відміну від сучасного, де гору бере етичне або моральнісне. Відтак практика таїнства любові за Платоном мала б неодмінно сприяти відтворенню краси та гармонії, відновленню цілісності, приміром тієї, що відповідно до легенди була притаманна платонівським «андрогінам». Фактично, для недосвідченого в специфіці античного світу згадана практика, набирає вигляду такого собі вишуканого кохання, піднесеного до вершин естетичного смаку. Без ніяких тобї теоретизувань, повчань і моральних настанов, тільки чиста насолода і, очевидно, повага, вдячність та визнання партнера по кохання. Але за цим всім, все ж має критися ще дещо, інакше Платон насправді виявився б радше не носієм мудрості, почерпнутої з глибини віків завдяки його вчителям, а всього лише таким собі професійним пропагандистом тілесного, до того ж, як на сучасного критика, гомосексуального кохання, та й годі. Однак, Платон таки «стовп» людської мудрості, бо його тексти сповнені глибоко змісту, пропри те, що залишаються фактично незрозумілими навіть для переважної більшості вчених інтерпретаторів, котрі приймають своєю ерудованістю. А все тому, що Платону, мабуть таки, відома була сила образного мислення, бо окремі представники античності все ще зберігали певну широту сприйняття та бінарність, тим самим рятуючись від багна логіки, що затопила сучасність. Відтак за Платоном практика таїнства любові повноту свого змісту знаходить в світлі образного мислення: не термінами чи поняттями, а картинками за відсутності внутрішнього діалогу. Саме в такому стані свідомості людині відкривається суть іншого, на відміну від опису чи образу, який визріває на ґрунті внутрішнього діалогу. Захоплення красою іншого, викликало не бажання чи інше переживання, артикульоване в тексті, як це притаманно сучасній людині, а глибинне сприйняття, фактично споглядання іншого. Саме такою здатністю все ще були наділені окремі, але не такі вже й поодинокі представники античності, так би мовити, від природи. І Платон, очевидно, один з таких, а відповідно і свою філософію творить саме на цьому ґрунті.

Між тим, тяжіння до цілісного сприйняття притаманне і нашим сучасникам. Очевидно, іудо-християнство виявилось безсилим впоратися з цією спроможністю людини раз і назавжди, спробувавши викоринити її під тиском страху побачити щось, що несе на собі печать божественного прокляття, наприклад, демонів, русалок, інших енергетичних сутностей або духів. Зокрема в своїх неперевершених творах Ричард Бах за допомогою алегорії вимальовує картину шляху людини до цілісності, до досконалості, до самої себе, набуваючи здатність сприймати реальність, зокрема людину як вони є. Його герої в якийсь момент відкривають у собі здатність до образного сприйняття, переживаючи невимовні миті захоплення: «...Раптом побачив їх всіх такими, якими вони були насправді, він розгледів їх істинну суть. Це продовжувалося недовго – лишень якусь мить, але йому сподобалося те, що він побачив, дуже сподобалося аж до любові» (7, 105).

До речі, про щось подібне, тобто своєрідне сповідання екзистенційної цінності та есенційної цілісності об'єкта любові в контексті сучасного дискурсу говорить і Антуан де Сент-Екзюпері, розмірковуючи про суть любові: «Можливо, любов – це обережна спроба повернути тебе до самого себе. Не до того, яким би мені хотілося тебе бачити, а до того, хто ти є насправді...». Але, щоб таке бажання з'явилося і було щирим, в людині мають відбутися величезні зміни. Найперше, це взяття під контроль власного «Я». Якщо й не цілковите усунення, що досягається внаслідок неймовірних зусиль та наполегливої практики лише одиничними представниками людства, то хоча б усталене відведення йому ролі спостерігача на відміну від примхливого володаря. Відтак, з огляду на східну мудрість, «істинна любов – відсутність потреби стверджувати особисте «я» (6, 123). Разом з тим, «той, хто істинно любить, знаходить світло лише тоді, коли, схоже до свічки, він стає власним пальним, витрачаючи самого себе» (Аттар із Нішпура). Останнє, між іншим, зовсім не варто сприймати як таке собі «солодке мучеництво», про яке йдеться зокрема в контексті Біблії: «Любов довго терпить, милосердствує, любов не заздрить, любов не підносить, не гордиться, не залишається байдужою, не шукає свого, не дратується і не мислить зла, не радується неправді, а співрадується істині» (1-е Кор.. 13:4-7); або самопожертву (така собі химера іудо-християнського простору). Це хибна думка, оскільки всяка самопожертва насправді є вершиною егоїзму, а з іншого боку – людського невігластва, щоб не сказати тупості у вигляді фанатизму. Це радше звільнення себе шляхом

поступового розмивання всіх ідентифікаційних начал, розчинення всіх зв'язків зі звичним світом та іншими, повернення всіх боргів і покладання краю всім очікуванням. Очевидно, в процесі такого звільнення відбувається невинне послаблення позицій «Я», аж поки воно саме як застаріла груба шкіра не облупиться і не вивільнить остаточно істинну суть людини.

Але до того часу, поки людина залишатиметься в «смертельних обіймах» власного «Я», і здебільшого навіть не здогадуючись про справжнє своє становище, нібито намертво прикипівши до свого «Его», любов для неї виявлятиметься чимось неземним і невимовним, на кшталт того, як її трактують письменники, зокрема Ульяновко Олесь: «І лише те, що є безкінечне, що не піддається ані людському розуму, ані логіці, що не йде назирці зі звичними пристрастями – є любов» (91, 161). З іншого боку, попри «високі» сентенції про любов, будучи заклопотаною істотою, сповненою нерозв'язних протиріч, людина віддає перевагу тому, аби розпинати любов не хресті власного жадання. До того її спонукає сексуальність.

Отож в сучасному світі, а він існує стільки, скільки пам'ятає себе людство, наявна певна підміна понять «любові» та «сексуальності». Залишаючись трансцендентними, тобто недосяжними для усвідомлення буденною людиною, ці два феномена, набули свого понятійного обрису в просторі синтаксису та дискурсу або в межах культури в цілому. При чому, «земна» любов є нічим іншим як проекцією сексуальності на становище людини і аж ніяк не самої любові. Адже серед решти інших головна функція сексуальності полягає в тому, аби спонукати людину до відтворення роду. Задля цього людина мусить залишатися щонайменше обмеженою істотою, такою, яка б не прагнула індивідуального становлення аж до набуття свободи. Відповідно під тиском сексуальності в антропологічному просторі завжди підтримується стан так званого контрольованого хаосу, коли сексуальний потяг або хіть змушує індивіда постійно шукати або хоча б мріяти про об'єкт її задоволення, до того ж змінний. Відтак саме сексуальність спонукає індивіда, з одного боку, до розчинення себе в масі, а з іншого, до постійного поширення себе і не лише за посередництва потомства, але й в спосіб агресивного ставлення до інших та світу в цілому. Проявом останнього є устремління до непомірного накопичення та невинного і бездумного споживання.

Любов, своєю чергою, навпаки спонукає людину до самозанурення (але в жодному разі не до саморефлексії), тобто до самоспоглядання,

відтворення власної цілісності, до виходу за межі абсолютно всіх зумовлюючих начал і зв'язків та уникнення всякого посередника. При цьому любов не витісняє сексуальність і не протистоїть їй, а лише сприяє її вичерпанню, шляхом поступового виведення індивіда за межі зумовленості світом та іншими. Відповідно справжньою проекцією любові на становище людини є відчуття ностальгії та світлого суму.

Молодість, старість, краса, сила, воля як прояви суті людини, в т.ч. через призму сексуальності

Найпевніша річ, яка дійсно відрізняє людину, таку, як вона сама себе знає, від решти живих істот, – це схильність до говоріння: все, на чому б зосереджувалася увага людини, відразу знаходить своє відображення в тексті, у внутрішньому діалозі чи проговорюванні. І все ж існує дещо, сприйняття чого іноді не потребує слів. Цим дещо є чиста краса. Вона, так би мовити, говорить сама за себе. А насправді викликає настільки повне захоплення, що на якийсь час вимикає другу сигнальну систему, полишаючи свідомість людини «в руках» першої сигнальної системи. Тобто в якийсь момент припиняється внутрішній діалог і людина цілком переключається на образне мислення або й споглядання.

Кажуть, що найбільш повний ефект в довільних спробах припинити на якийсь час внутрішній діалог без того, аби присвячувати колосальні зусилля і величезну кількість часу спеціальним вправлінням, дає спостереження за тим, як теча вода, горить вогонь та сідає сонце. В той же час мимовільне припинення внутрішнього діалогу найчастіше трапляється або в критичній ситуації, або від неочікуваного споглядання краси, носієм якої найчастіше є чомусь людина, а вже потім незрівнянні пейзажі чи неймовірної краси небо абощо. Тож, якщо й не в кожного, то в переважної більшості іноді раптово, так би мовити, переймало дух від того, що в сфері сприйняття з'являлося «диво», сама довершеність.

Відтак в твердженні Кастанеди про те, що «всі сповідують культ краси. Всім подобаються красиві люди. Вони заздять їм, але явно тяжіють, аби бути поряд з ними» (32, 317), очевидно, закладено зерно мудрості. І, щоб видобути це зерно, мабуть, залишилося зовсім небагато – з'ясувати, чим же насправді є краса, а разом з тим, чому вона має таку магічну силу.

Краса, якщо розмірковувати в контексті раціонально-орієнтованої філософської думки західноєвропейських мислителів, котра дала

поштовх численним умовно прикладним теоріям, є ознакою досконалості, функціональної довершеності, а zarazом предметом естетичної насолоди. Відповідно до окремих розлогіх версій в стилі а-ля натуралізм, зокрема російського письменника Єфремова, суть краси виводиться з усередненого пропорційного, якщо мова йде про живі істоти. Тобто всяке красиве живе створіння, тому й красиве, що нібито оптимальним чином поєднує в собі всі риси та ознаки свого роду, а отже воно мусить бути найбільш функціонально адаптованим до обставин навколишнього світу та умов виживання. Своєю чергою психологізм ідентифікує красу як джерело позитивних емоцій середньої інтенсивності. До прикладу, в просторі світової павутини чи на шпальтах різноманітного читива гуляють окремі версії стосовного того, чим же може бути краса з огляду на специфіку функціонування людського сприйняття або й психіки. Зокрема, наводиться варіант зі сфери візуального сприйняття: «Погодьмося, що велика родима пляма робить зовнішність менш привабливою. Однак невелика родимка надає зовнішності деякої пікантності, привабливості. Цілковита ж відсутність родимок і інших дрібних дефектів шкіри, як після застосування пудри, робить обличчя неприродним, маскоподібним. Тобто позитивні емоції викликає сигнал середньої сили (невелика родимка). Сильний сигнал і дуже слабкий сигнал викликають негативні емоції» (автор невідомий).

Звичайно, життя завжди спростовує все, що не відповідає дійсності, в т.ч. і всілякі явно лінійні переконання, підштовхуючи допитливих до пошуку суті феномену краси поза поверхово-очевидними причинами. Відтак засновник німецької філософської класики Імануїл Кант спробував віднайти джерело краси в трансцендентному, вважаючи останню ознакою прояву присутності Творця, що стоїть за всяким втіленим існуванням, а ще точніше атрибутом вищої доцільності, що вислизає від сприйняття буденної людини. Тобто, той факт, що людину попри її утилітарний, інтенційний, врешті-решт зацікавлений підхід до будь-чого захоплює краса, нібито говорить про те, що у всякого існування є покликання або ж призначення, попри те, що людина через власну обмеженість не може його досягнути. Між тим, якби в дійсності все було саме так, як те подано в кантовій теорії, то, цілком логічно, всяке потворне мало б бути позбавлене доцільності свого існування. Однак воно чомусь існує, до того ж займає свою нішу в існуванні та виконує певні функції. Та й як бути в цьому випадку з естетичним смаком, адже він досить сильно різниться від індивіда до індивіда.

І те, що одному видається привабливим та красивим, в іншого може викликати переживання огиди. Взяти хоча б до прикладу рептилій чи земноводних.

Неможливість досягти однозначності, до якої автоматично тяжіє обмежена істота, зокрема в питанні краси, нашо́вхує на думку, що саме по собі дуалістичне сприйняття світу є хибним. Інакше кажучи, будь-які спроби встановити суть краси, зважаючи на те, що існує протилежний їй полюс – потворність, – справа безнадійна. Відтак, краса – це не міра вираженості чогось, тобто не змінна ознака, а радше атрибут: вона або притаманна, або ні без того, щоб її відсутність автоматично перекривалася її антиподом – потворністю. А якщо так, то притаманність будь-чому краси є своєрідним свідченням про певний стан існування чи прояву носія краси. З позицій езотерики, такий носій сповнений енергією та є об'єктом тяжіння, усвідомленого чи неусвідомленого.

Погляньмо, скажімо, на людське тіло, з яким, між іншим, безпосередньо ідентифікується будь-який індивід. Якщо погляд автоматично зупиняється на ньому чи на його окремих частинах, доступних для візуального сприйняття, приміром, обличчі або «видатних» частинах, індивід автоматично відмічає для себе дещо, що притаманне цьому тілу, обличчю, людині в цілому – щось на кшталт того, що тіло чи людина сповнені життям, енергією або силою. А якщо так, то автоматично складається враження про те, що таке тіло або й людина наділені спроможностями, недоступними такою ж мірою або й взагалі для «слабких». Найелементарніший приклад, коли стрункі молоді тіла автоматично передбачають фізичне здоров'я, гнучкість, інтенсивну тепловіддачу, сексуальну потугу тощо. І це тільки в цілому, бо мова може йти ще й про результати спеціальних тренувань та практик, коли підготовлена відповідним чином людина творить «чудеса» майстерності, наприклад, в спорті.

Отож, «якщо ти накопичиш силу в своєму тілі, то воно зможе виконувати неймовірні завдання. З іншого боку, якщо ти розтрачаєш силу, то впродовж короткого часу ти будеш товстою старою людиною» (29, 59). А кому подобаються старі товсті люди? Хоча б візуально для початку. Звісно, якщо тільки мова не йде про звичку чи психологічну прив'язаність часто масковану під любов до рідної людини, наприклад, батьків, а з іншого боку, коли індивід не схилений на якихось збоченнях, приміром, геронтофільії. Очевидно, в решті випадків буденна людина, не усвідомлюючи того, тяжітиме до носія найбільшої інтенсивності сили

з-посеред присутніх чи доступних для тієї чи іншої форми взаємодії, попри звичну зону комфорту кола близьких за віком, соціальним становищем, смаками тощо, а також попри соціально-моральні приписи, норми публічної витриманості чи природну стриманість або й сором'язливість. А це, як правило, молоді привабливі люди в розквіті сил, природно, якщо тільки «цвіт молодості» не обпалився алкоголем, безпутним життям тощо, тобто всім тим, що інтенсивно «вивітрює» силу чи «дух» з людського тіла, залишаючи лише тінь краси на все ще не зів'ялому обличчі або й тілі. Таке тяжіння, цілком ймовірно, зумовлене тим, що «слабкий» автоматично тяжіє до «підживлення» від сильного, якщо таке явище принципово можливе взагалі. А воно таки, очевидно, можливе і з огляду на свідчення езотериків, зокрема цілителів, і з огляду на явище енергетичного вампіризму, що досить широко побутує в масах. Коли ж «слабкий» і не має жодних шансів «підживитися», то він все одно нерефлексовано прагнучиме хоча б «погрітися» в «променях» сили, тобто побути якийсь час в сфері уваги або й аурі «сильного».

Між тим, цілком природно, що сильні безпосередньо тяжіють до сильних, бо сила «любить» силу. Про це було відомо з давніх-давен і передавалося з покоління до покоління в тій чи іншій формі, але, як правило, за допомогою образів та метафор. Так Платон у своєму славнозвісному діалозі «Пір» констатує, що «Ерот відповідно до своєї природи ненавидить старість і обходить її якомога далі. Зате з молодими він нерозлучний, – недарма здавна говорять, що подібне тяжіє до подібного» (74, 104). Щоправда в повсякденному житті все трапляється дещо по-іншому, з огляду на ті «корективи», що їх привнесло Буття, радше за все за посередництва цивілізації в людське існування, колосально спотворивши становище людини та помітно обмеживши безпосередню реалізацію природи людини або реалізацію індивідом самого себе як він є. Йдеться про штучне «знецінення» природних або суто людських характеристик та властивостей індивіда в поєднанні зі своерідною стимуляцією його не до накопичення сили, вироблення ефективних моделей її використання задля власного умовно духовного зростання, а навпаки до розтрати, обміну на перманентні пусті втіхи і задоволення, в т.ч. розпусне сексуальне життя. Відповідно, в сучасному світі трапляється піднесення на вищі щаблі ієрархії екзистенційних цінностей сумнівних соціальних набутоків, як-то капітал, соціальний статус, належність до влади чи кліру абощо. Як наслідок, хоч-не-хоч,

але фактично кожен член суспільства перетворився, якщо й не на безпосереднього учасника, то принаймні на свідка того, як повсякчас і повсюди має місце такий собі «обмін» «активами», коли «купують» молодих привабливих зовнішністю людей в т.ч. і для сексуальних розваг; коли обмінюють здоров'я чи власну гідність або цноту на певні соціальні преференції; коли просто торгують тілом в прямому і переносному значенні. А отже і життєвою силою чи енергією та красою. До речі, з огляду на набуту схильність сучасної людини до тотального споживання та нічим не обмеженого обміну чи торгівлі, може виявитися, що насправді «краса – це демон, котрий множитья і процвітає за наявності поклоніння... Побороти цього демона найважче і якщо я подивлюся навколо на тих, хто красивий, то виявлю найбільш потворні істоти, яких лише можна собі уявити» (30, 352).

Інакше кажучи, в просторі людської ницості і невігластва, коли кожен сам собі на умі і веде підпільну війну всіх проти всіх, до того ж не з власної волі чи свідомо, а тільки тому, що йому фактично невідомий і незвичний інший спосіб існування і взаємодії, краса виявляється такою собі «смертельною зброєю», направленою проти її носія. Вона безумовно залишається атрибутом сильної людини, але набуває окрім іншого властивості «візитної картки» для всіх охочих поживитися енергією індивіда чи причаститися його тілом і емоціями, котрі також є різновидом енергії. В першому випадку мова може йти про дещо, що можна ідентифікувати як енергетичні паразити, а це можуть бути, так звані, духи, енергетичні істоти, описувані в релігії, міфології або безпосередньо ясновидцями як різноманітні мавки, біси, упирі і т.п., хоча насправді «надто мало тих, хто має враження про те, що причаїлося в надрах всесвіту, куди вони бездумно зазирають» (16, 112). В другому, справа стосується, так би мовити, надпотужних індивідів-споживачів, які прагнуть будь-що «споживати» іншого в усіх доступних їм формах, від нібито невинного флірту й улесливості до безпосереднього упокорення, фізичного гвалтування і емоційного зиску. Проте, мабуть найкраще руйнівну суть всякої невинної похвали абощо передають слова християнських старців: «Хвалять – значить розкрадають». Тобто відбирають життєву енергію, позбавляють стимулу до досягнень, роблять залежними від чужих очікувань і т.д. А якщо так, то в меланхолійно-інтуїтивному переживанні одного з відомих авторів-фантастів: «Завжди є дещо сумне в молодості та красі за будь-яких обставин...» (90, 292), – можливо розкривається певна суть нинішнього

становища людини, коли кожен сильний, але недостатньо сильний, аби протистояти натиску, умовно кажучи, зовнішніх та внутрішніх «агресорів» і спокус, індивід стає фактично «жертвою», яку з тією чи іншою інтенсивністю «споживають». Звичайно, при цьому людині властиво відновлювати свою енергетику, набираючи її з Всесвіту, Природи або ж родового начала, зокрема, Адама у вигляді сексуальної енергії, енергії «ци» абощо, з огляду на контекст езотеричної парадигми. Однак, у якийсь момент стається перелом, коли баланс поступово, однак невпинно і з все наростаючою інтенсивністю зміщується в бік «викачування». Останнє спричинює в кращому випадку старість і природну смерть, іноді досить жакливу, зокрема, як на стороннього спостерігача, коли людина навіть в останній момент не має можливості поборотися за своє життя в стані перманентної хвороби, що приковує її до ліжка. Принаймні, про це щось подібне говорять езотерики, зокрема Кастанеда: «...Смерть жорстока тільки тоді, коли вона залазить в твою постіль під час хвороби. В битві за своє життя ти не відчуєш болю. А якщо і відчуєш що-небудь, то тільки піднесення» (31, 347).

В іншому випадку, аби протистояти «хижакам», індивід має поступово накопичити стільки енергії або ж сили, коли щонайменше його воля стає справді дієвим началом. При цьому дати чітке визначення тому, чим же насправді є воля абсолютно не можливо, хоча б з огляду на те, що «воля дуже тиха, непомітна. Воля належить другому «Я» (29, 309), тобто перебуває за межею безпосереднього сприйняття і осмислення або по той бік антропологічного бар'єру, відповідно, не відкривається людському розуму. І далі, «те, що маг називає волею, є силою всередині нас самих. Це не думка, не предмет, не бажання» (28, 319). В той же час, «те, що ти сам називаєш волею, – це характер і потужне устремління» (6, 63), тобто властивість прояву особистісних якостей, складова індивідуального образу, звичайна ознака без будь-якого реального навантаження і більше нічого.

З іншого боку, апелюючи до образного мислення, про волю можна сказати, що це те, «що змушує тебе перемагати, коли твої думки говорять тобі, що ти переможений. Воля – це те, що робить нас недосязжними для ворога. Воля – це те, що дозволяє магу проходити кризь стіни, через простір, на місяць, якщо він того забажає» (28, 325). Зрештою, «воля може бути представлена як максимальний контроль над світінням тіла як поля енергії, або про неї можна говорити як про рівень професійності, або як про такий стан буття, котрий не очікувано

входить в буденне життя воїна в певний час. Вона відчувається як сила, що випромінюється з середньої частини тіла по тому, як настає момент абсолютної тиші, або момент сильного жаху, або момент глибокої печалі, але не після моменту щастя, оскільки щастя надто спустошливе і тому не дає воїну тієї концентрації, котра потрібна, щоб використати світіння тіла і перетворити його в мовчання» (30, 319).

Тож судячи з езотеричного досвіду Кастанеди, воля є чимось, що притаманне людині, однак довільно нею не використовується аж поки та не досягне певного рівня досконалості, в т.ч. і тілесно проявленої, оскільки «тіло має бути досконалістю до того, як воля стане діючою одиницею» (29, 293). А це значить, що все повертається на круги свої, бо тільки фізично досконалий, тобто природно-красивий індивід може претендувати на те, аби набути в своє довільне розпорядження власну волю. При цьому «таємниця сильного тіла не в тому, що ти робиш для нього, а в тому, чого ти не робиш» (30, 324). Іншими словами, саме по собі тіло значно краще знає, що і як йому потрібно робити, аби підтримувати себе в найкращому стані. Інакше, якби його функціонування довільно регулювалося свідомою істотою, включаючи абсолютно всі процеси, очевидно організм зазнав би миттєвого «бліцкригу». Між тим, людина все ж має можливість втручатися в діяльність тіла щонайменше за посередництва психіки або свідомості, і це часто виходить їй боком: різноманітні хвороби, травми, надмірності у вазі і діяльності різноманітних залоз внутрішньої секреції тощо. В цьому випадку відкритим залишається лише одне питання про те, чим саме мотивується індивід, формуючи ті чи інші психічні імпульси своєму організму, фактично змушуючи його повніти, хворіти, марніти і врешті-решт старіти прискореними темпами.

Очевидно, найбільш адекватна відповідь, з огляду знову ж таки на антропологічний бар'єр, криється в одному понятті, а саме – невігластві. Тобто насправді буденна людина дійсно не відає, та й не має, як правило, жодного бажання відати про те, що вчиняє, і що відбувається з нею в цілому. Про все це вона може розмірковувати лише з огляду на ті зміни, які, як їй здається, відбуваються навколо неї та з нею самою. До того ж, такі судження здебільшого вирізняються явною упередженістю, викликаною як самим людським «Я» відповідно до його властивостей «перетягувати ковдру на себе», так і зовнішнім втручанням.

До речі, для упередженої людини і краса, і молодість, і старість, як і деякі інші її стани часто дають поштовх для хибних інтерпретацій

власної та інших ситуації, а отже і організації власного життєвого простору та моделювання поведінки. Зокрема красиві люди, зазвичай, сліпо вірять у те, що вони автоматично заслуговують на «поголовну» увагу і захоплення з усіма наступними наслідками, а отже без будь-якого опору або ї, можна сказати, з власного бажання рано чи пізно стають жертвами «споживачів». Молоді люди перманентно переконані в тому, що вони безсмертні; що в них вдосталь часу на все; що вони сповнені життєвих сил і можуть їх невпинно затрачати на різноманітні витребеньки в т.ч. і безпутне сексуальне життя та неприпустимі з огляду на здоровий глузд втіхи, приміром, наркотики чи спиртне. Старі люди практично переконані в природності і незворотності свого становища, і, за незначним винятком, фактично всім своїм існуванням та поведінкою, до того ж досить часто явно підкресленим чином вимагають поблажливого ставлення до себе та масового співчуття або й своєрідного «поклоніння» їхньому життєвому досвіду та заслугам. Хоча останні досить часто не варті навіть ламаного шеляга в розрізі соціального запиту. Тож в цілому складається на те, що «більшість старіючих людей, жаліючись на незручності, до яких спричиняє їх старість, безсовісно брешуть, насамперед – самим собі. Їм подобається бути старими і убогими, подобається потурати власним слабкостям, подобається жаліти себе. І той, хто дійсно хоче залишитися молодим, має знайти мужність зізнатися в цьому собі. А потому – цілком відмовитися від ставлення до себе і способу поведінки, властивих старості» (49, 110). Насправді ж, навряд чи хоч комусь із літніх людей ось так от знічев'я подобається бути старим і немічним. Просто вони приймають старість як даність, котрої принципово не можливо уникнути, а отже і не варто хоч щось робити, аби її уникнути. Відповідно в просторі колективної думки склалося стійке враження про те, що старість один із етапів існування людини, біологічно чи фізіологічно зумовлений, і цей процес фактично нічим не можна перепинити, хіба що з часом вчені винайдуть засоби і препарати, які б впливали на організм таким чином, аби він припинив своє біологічне старіння.

Проте, щоб зрозуміти, що всяка біологізаторська теорія «вічної молодості» є лише своєрідним результатом хворої уяви, підігрітої манією величі, достатньо осмислити сам феномен старості, його суть. Зокрема, оскільки старість є таким собі логічним продовженням молодості опосередковано через дорослість, то старість вичерпує в собі те, що притаманне молодості, та набуває нових рис. Відтак млявість

організму, низька активність абощо свідчать про недостатність в людини енергії, потрібної для підтримання тонусу в організмі і високого рівня активності. То ж найпростіше сказати, що старість – це стан людини, коли вона мусить задовольнятися рештками життєвої енергії або її мізером. А в такому стані, природно, всі бажання тьмяніють і затухають, в т.ч. або й передусім бажання сексуального гатунку. Тому не даремно корейська мудрість стверджує, що єдина вигода від старості – відсутність бажань. Таким чином, про старість можна сказати, що вона є логічним наслідком того, що людина за своєї молодості і розквіту сил не знайшла або й взагалі не вдавалася до пошуку дієвих методів опанування своїх бажань або нівелювання їх до стану абсолютної неактуальності.

А проте, навіть якщо окремі індивіди і вдаються до спеціальних практик, присвячуючи обраній справі всього себе, або хоча б стримують безпосередню реалізацію свого сексуального потягу, ведуть дійсно вартий поваги здоровий спосіб життя, постійно працюють над своїми моральними якостями тощо, це зовсім не гарантує не те що уникнення, але й відтермінування старості. Бо, як виявляється, «у людини є чотири вороги: це страх, ясність, сила і старість. Страх, ясність і сила можуть бути переможеними, але не старість. Це найжорстокіший ворог, котрого неможливо перемогти, можна лише відстрочити свою поразку» (33, 5). Або вмерти молодим. Або зазнати трансформації тіла і духу чи душі ще замолоду, як це сталося з Буддою. В іншому випадку, дійсно відтермінувати до того моменту, поки покликання на Землі буде завершене цілком, як це робили окремі просвітлені, святі або маги, якщо вірити езотеричній літературі, і не лише Кастанеді, але й суфійським текстам, спасу тощо.

І все ж попри свою невідворотність для переважної більшості тих, хто коли-небудь жив на Землі, старість далеко не обмежується лише негативним аспектом людського буття. Окрім іншого, вона має щонайменше важливе екзистенційне навантаження – ефективно сприяти опануванню пристрастей кожного окремо взятого індивіда нехай навіть шляхом значного обмеження його ресурсів і можливостей. Тобто створює своєрідний «трамплін» для переходу людської сутності в інший вимір буття, якщо таке дійсно трапляється. Адже позбувшись більшості пристрастей, котрі переважно зникають разом зі згасанням сексуальної хіті, людина має можливість зосередити левову частку своєї уваги на власному еству, принаймні на осмисленні прожитого

нею і змісту її існування, оскільки її більше ніщо не підштовхує жити похапцем, будучи захопленою неконтрольованим прагненням якомога більше здобути чи набути досвіду, емоцій, майна, пошестей і бозна-чого ще. І лише для тих, кому стало до снаги опанувати власну сексуальність самостійно, покладаючись чи то на власну волю і чисту практику, чи то на зовнішній стимул, що по суті може бути одним і тим же, старість набуває абсолютно іншого значення. Принаймні вона позбавлена навантаження невідворотного «покаранням» за дрібні радощі юних чи зрілих літ.

Відтак в цілому, можна стверджувати, що старість, молодість, краса, сила, воля абощо – це все прояви одного і того ж – суті самої людини – цілісної істоти, заглибленої в певну стійку ситуацію. А особливості цієї ситуації значною мірою визначає сексуальність, такий собі модератор проявів людини.

Природа влади, її зв'язок з сексуальністю та агресивністю

Цього клаптика землі вистачило тому,
кому замало було всього світу.

Викарбовано на кам'яному надгробку Олександра Македонського

Про те, що людина – множинна істота, мало хто задумується. Над тим, що саме робить її такою, задумується ще менше. І все ж окремі прояви схильності людини бути і діяти як множинна істота відомі практичному кожному індивіду. Про них говорять, про них сперечаються, їх прагнуть набути як певну соціальну цінність. Найперше йдеться про владу, адже саме «...людська влада відповідає умові множинності...» (2, 154) чи не якнайповніше. Це феномен спільного існування людей, що певним чином, як прийнято вважати, перебуває в основі його впорядкування та стабілізації. Відтак, на думку провідних мислителів нового часу західного гатунку, зокрема Г. Арендт, «влада – це те, що утримує громадську сферу, потенційний простір появи між діями та мовленням людей. ...Влада є завжди, якби ми сказали, і вона потенційна, змінна, вимірна, надійна одиниця, подібно до сили та міцності» (2, 153). Хоча може виявитися, що сама по собі влада у чистому вигляді виконує інші, далеко незвичні, як на ангажований світогляд сучасної людини, глибинні функції стосовно спільноти та є

ознакою явної умовно духовної недосконалості множинної істоти, яка щонайменше позбавлена дієвої можливості самотійно дати собі раду.

Отож, попри нібито очевидну всюдисушість явища влади, а також його всебічне та глибоке дослідження і осмислення, дійсна природа влади так і залишається таємницею для Homo Sapiens. Причиною цього, мабуть, є все та ж нездоланна інертність мислення, антропологічний бар'єр або й просте небажання посереднього індивіда хоч щось реально змінювати в своєму житті попри його постійні театральні зітхання і невдоволення. Інакше кажучи, сучасна людина переважно обирає незнання, віддаючи перевагу інформаційному смогу та інтелектуальному кічу, тим самим уникаючи будь-якої дійсної відповідальності за своє існування, завчасно перекладаючи останню на світ, інших, бога, долю абощо. І влада в цьому випадку виявляється просто чудовим посередником між незграбним соціальним болванчиком, котрий попри власну затурканість вважає себе пупом землі чи віссю всесвіту, та знеособлюючими началами, що стоять за масами.

Отже, посередня людина опинилася в такій собі точці екзистенційно-соціальної розмитості, адже вона цілком тяжіє до того, аби нею керували і її існування організовували, однак водночас нібито не терпить явного керівництва і безпосереднього втручання в її життя. І це фактично стосується всіх і вся попри статуси чи статки, окрім лише тих, хто навчився або зумів ступити за поріг зумовленості присутністю інших, тобто живе в спільноті, вже не будучи її органічною частиною. Тому простір перманентного існування заклопотаної істоти відзначається тотальним маніпулюванням – пристосованим під егоцентровану істоту управлінням за посередництва її ж слабкостей в цілому, бажань та страхів зокрема. До речі, про один із таких способів, так би мовити, якісного маніпулювання чудово сказано в художній літературі: «Керівник планує, але він мудрий і не говорить про це. Коли виникає потреба змін, він здійснює їх як поступку – тимчасову поступку, звичайно, – обставинам, і якщо він гарний керівник, він здійснює поступки в правильній послідовності і в завершеному вигляді» (90, 319).

Таким чином, вдале керівництво, управління чи застосування влади в цілому поєднана насамперед із майстерністю жонглювати аргументами на користь тих чи інших дій і рішень, а не схильністю силувати, підкоряти чи підкорятися, як це заведено вважати в контексті класичної парадигми. До того ж, може виявитися, що сучасну людину вже давно ні на йоту не цікавить сама якість соціального управління, а

лише чистий PR: сфера продукування і поширення, масового чи вибіркового, найрізноманітніших образів і трактувань на угоду певним інтенціям та інтересам, наявними у просторі спільного, фактично масового існування. Про останнє свідчить хоча б явна, щоб не сказати демонстративна невибагливість пересічного індивіда до представників соціально-економічної еліти, які нібито заправляють долею країни і народу в цілому, та кожного громадянина зокрема. Відтак наявна не лише духовна деградація на рівні окремого індивіда, а й соціальна чи масова на рівні спільнот або й людства в цілому, що вже перебуває на межі кризи, а іноді і переступає цю межу. Принаймні людство ввійшло в смугу економічних та техногенних криз, довершених природними, і вже звідти, найімовірніше, вийде зміненим, щонайменше чисельно. І жодна влада цьому вже ніяким чином не зарадить та й принципово не може зарадити, бо просто «компетенція» влади криється в радикально іншому.

Вона інструмент чи механізм фіксації уваги пересічної людини на наявному стані справ або розгортанні певних подій як на єдино можливому варіанті існування. А то б з якого доброго дива, наприклад, мільярди знедолених сумирно терпіли і дбали про «добробут» тисяч «розкабанілих» сильних світу цього, будь вони душпастирями, фінансовими магнатами або ляльковими лідерами нації, ціною власного статку, здоров'я або й життя? І так само в якийсь час «Ч» хмарою сунули на вулиці та майдани з гнівними вимогами змінити владу, невідомо на яку і заради чого.

Вона прикладається винятково до обмеженої свідомості і ні до чого більше, ані тіла, ані душі, ані чистої свідомості. Тобто застосувати владу або бути в полоні влади означає мати справу винятково з переконаннями та підведеними під них аргументами і вибірковою системою окремих фактів або й без них. Тому ні про яку силу, загрозу силою, невідоротність необхідності або що мова принципово не може йти в контексті влади, адже сила прикладається винятково до того, що наділене властивістю чинити фізичний опір: чи то матеріального об'єкта, чи потоку енергії або що. Необхідність, коли її конкретний прояв дійсно має місце в якийсь момент в житті людини, автоматично веде її по певному шляху і не передбачає абсолютно жодних альтернатив або, простіше кажучи, жодних «якщо б» та «але» або що. Тому дійсна необхідність, розуміння її суті відкривається лише чистій або розширеній свідомості і поєднана безпосередньо зі знанням, а не враженнями, міркуваннями, припущеннями чи переконаннями.

Таким чином влада за своє джерело має обмежену людську свідомість. Та ж таки обмежена свідомість є площиною прикладання влади, а також генератором різноманітних інтенцій, в цілому ідентифікованих як устремління до пригнічення-підкорення. Вона є своєрідним механізмом структуризації навіть не стільки елементів соціального простору, тобто соціальних істот, бо за тим насправді стоїть щось незбагненне, котре в першому наближенні можна було б маркувати як долю, скільки цілісної картини спільного і приватного існування пересічної людини. До речі, про подібну властивість влади можна знайти досить багато в структуралістів, особливо в Мішеля Фуко, котрий здійснив колосальну працю, аби осмислити і представити на широкий загал своєрідну формулу влади: влада як знання, адже «саме в дискурсі влада та знання виявляються спорідненими» (99, 202). Відтак, на думку Фуко, влада виявляється розпорошеною в соціальному просторі, породжується самою спільнотою і представлена на рівні чи не всіх абсолютно відносин, в які тільки втягується соціальна істота, бо «умовою можливості влади – ... такою умовою є рухома платформа відносин сили, які циркулюють постійно, завдяки своїй нерівності, владні стани, завжди, між тим, локальні і нестабільні» (99, 193). При цьому Фуко, цілком ймовірно, під силою розуміє далеко не фізичну чи своєрідний еквівалент матеріальних статків, а щось на кшталт енергетичної потуги або, як прийнято ідентифікувати в масовій свідомості, силу волі. Відтак, «належить визнати складну і наполегливу гру, в якій дискурс може бути одночасно і інструментом і ефектом влади, але також і перепоною, і притиском, точкою спротиву і відправним пунктом для протилежної стратегії» (99, 202).

Інакше кажучи, влада можлива лише тому, що людина зациклена на невпинному внутрішньому діалозі, за допомогою якого вона постійно відтворює, а іноді й оновлює загальну картину світу, включаючи саму себе, інших та простір її помешкання. Публічний простір, там де нібито зустрічаються «Я» і «Ти», найчастіше прийнято сприймати як політичний, нібито наскрізь пронизаний відносинами управління і підкорення, як підвалини його тривкості. Тому немає нічого дивного в тому, що в буденній людини фактичного жодного сумніву не викликає переконання на кшталт того, що «головним засобом політики є насильство ...» (37, 182), або «...політичні взаємини визначаються як відносини панування між правителями та підданими, а це останнє, своєю чергою, аналізується в термінах повеління й покори» (76, 18). До речі, раціональна істота і пояснення подібним переконанням віднайшла,

мабуть, чи не найкращі з огляду на лінійну логіку, тобто автоматичну підміну дійсного буквально сприйнятим: «Холодний і жорстокий світ права, з притаманним йому узаконюванням егоїзму і грубим примусом, різко суперечить началам любові і свободи, що утворюють основу моральнісного життя, і все ж будь-яка спроба зовсім відмінити право і послідовно підкорити життя моральнісному началу, призводить до результатів, ще гірших, ніж правовий стан – до розгнuzдання найтемніших та найжалюгідніших сил людської істоти, дякуючи чому життя загрожує перетворитися на абсолютне пекло» (5, 45). А з іншого боку, «насилля над тим, хто наділений низьким статусом, є нормою поведінки» (38, 12). От і виходить, що, як не крути, а людина нібито мусить таки жити в стані перманентного підкорення-панування начебто ж заради її блага або й процвітання, принаймні підтримання стабільності в межах соціального простору та тривкості роду. А отже людина неодмінно має жертвувати чимось заради ілюзорного блага усіх або й нібито її зокрема. І цією жертвою є вона сама, точніше щонайменше її індивідуальність, а в ідеалі – шанс набути свободу, про яку так багато говорять, але надто мало хто взагалі усвідомлює, чим же вона може бути насправді.

Між тим, кожен, кому вдалося якимось дивним чином все ж вберегти себе від остаточного розчинення в масі, а отже і певним чином хоч на якусь мить уникнути тенет влади, десь на краю власної свідомості схоплює щось подібне до того, що його описала Ірена Карпа: «Коли маєш лише себе і свою свободу, а не маєш хати, дітей, прив'язаності до служби, маєш любов і багато дериватів тієї любові, маєш відречення в купі з колючим теплом у кінчиках пальців, маєш відповідальність, але не маєш жодного зобов'язання – помирати легко будь-якої миті» (27, 118). А отже і жити так само має бути легко, бо ніщо не змушує, принаймні явно і нав'язливо, бути таким, як того очікують інші, що перебувають з індивідом в сотні різноманітних зв'язків і відносин, відомих і невідомих йому, але гамузом поименованих владою: грошей, очей, становища чи будь чого іншого. Однак коли ж все-таки є щось таке, що змушує, то мова про свободу – лише пара з вуст, зітхання за мрією, можливо, навіть ностальгія, але не більше. Влада світу, влада звуженої свідомості, влада «Его» беруть своє. Тільки не влада над собою. Хоча вона одна і варта зусиль буденної людини, коли б та стала на шлях до самої себе, бо ж «владарювання над світом від краю і до краю не варті жодної краплини крові на землі» (Сааді із Шираза), адже насправді людина не володар нічому із того, що в неї не зможе

залишитися після катастрофи корабля серед моря, як говорить давня китайська мудрість.

Але й тим, що дійсно належить саме кожному окремо взятому індивіду, а мова йде про силу чи енергію або ж знання, необхідно вміти розпорядитися так, аби не завдати собі та іншим шкоди. Хоча в цивілізованому світі склалося так, що переважна більшість індивідів, так би мовити, ледве зводять кінці з кінцями, а не те, щоб мати в своєму розпорядженні вільну енергію, тобто певний надлишок від необхідного мінімуму для виживання індивіда. Інакше, були б люди енергетично потужнішими, аніж вони є в своїй масі, чи опинилися б кожен нібито по-своєму, але практично в приблизно схожій паскудній ситуації, в якій переважна більшість населення Землі знаходиться з ранку до вечора, з невеликими проміжками для дрібних радощів. Коли ж мова заходить про окремих езотериків або людей пошуку, іноді трапляється так, що «в сліпій гонитві за Силою людина вимінює «душу» на «послуги» і тим віддає її в рабство» (13, 47). В той же час, «якщо вона [людина знання] осягне, що ясність думки і сила без її контролю над самою собою гірше, аніж помилка, то вона досягне такої точки, де все знаходиться в підпорядкуванні» (28, 32).

Таким чином досягнення стану контролю над самою собою виводить людину за межі будь-якої влади. А якщо так, то влада є таким собі індикатором внутрішньої цілісності і зібраності людини, її самоопанування. Тим потужніший фантом влади, чим слабкішими є його «сповідники». Слабкою ж людину найчастіше роблять бажання і похідні від них страхи. А за ними, якщо й не всіма відразу, то за переважною більшістю стоїть сексуальність та інтенціоналізована потреба в присутності інших, тобто потреба в присутності, до того ж максимально гарантованій, конкретних інших. І навіть не стільки в самій по собі присутності, а у відповідній бажаній формі взаємодії і відносин. Інакше кажучи, кожна заклопотана істота неодмінно потребує гарантій стабільності на майбутнє або ж хоче бути переконаною в непорушності її звичної зони комфорту. Остання найчастіше передбачає наявність, хоча б гіпотетичну, якщо й не явних сексуальних партнерів, то хоча б «прихильників», а заодно впевненості в тому, що комусь таки індивід потрібний. Що хтось хоч-не-хоч, але нібито з любов'ю і повагою «подасть скляночку води на старості». І саме ця потреба в фантомі стабільності, набираючи колосальних масштабів, розростається до суспільно значущого феномену влади.

Відповідно, чим менш екзистенційно мобільний індивід, тим більше він відданий владним відносинам без огляду на його соціальний статус, вікові, статеві і освітні характеристики, матеріальні статки абощо. Тим надійніше він «вмонтований» в соціальну структуру. З тим більшим відчаєм він захищатиме усталений в спільноті стан справ, яким би огидним він йому не видавався на словах, або, навпаки, з тим потужнішою люттю і заповзятішим фанатизмом нищитиме все, що сприйматиме як перешкоду до нібито нового комфортного майбутнього. Тут достатньо згадати хоча б фанатів укупі з контрагентами численних революцій, переворотів, масових соціальних заворушень абощо, що їх постійно переживає світ. До речі, в цьому плані практично ідеально показовим є новела Миколи Хвильового «Мати», в контексті якого демонструється безумство фанатизму, коли брат підняв руку на брата у вирі громадянської війни, а безпосередньою жертвою виявилася мати збожеволівших дітей.

На перший погляд, за подібною фактично безсвідомою поведінкою індивідів стоїть агресивність – така собі актуалізована схильність до насилля. Примітивна логіка підказує, що агресивність притаманна практично кожній живій істоті і проявляється в певних ситуаціях, зокрема в боротьбі за володіння самкою, обстоюванні своєї території чи під час полювання. Але насправді тварини в природному середовищі, якщо й бувають взагалі агресивними, то вже аж надто рідко і з підстав, які виходять за межі звичного. А всякий прояв поведінки, що нагадує собою агресивність, є лише реалізацією безпосередньо наробленої системи реакцій на певні наявні подразники. Покликання відповідного стилю поведінки спрямоване, очевидно, на підтримання певного порядку існування в просторі зграї, табуна чи іншої родової групи тварин, а також на рівні природного симбіозу в цілому.

Відтак справжня агресивність виходить за межі буденної подієвості або нерелексованої природної безпосередньої реакції на навколишній світ та неодмінно несе на собі печатку відчаю. Це переживання притаманне радше людині, котра з якихось дивних причин мусить постійно або час від часу замислюватися над змістом свого існування і або віднаходити його в перманентних речах світу, або перебувати в перманентному стані фрустрації, або, що насправді буває надто рідко як на таку кількість населення на Землі, в якийсь момент усвідомлюють, що раз і назавжди обрали шлях до самих себе. Щоправда ті, хто дивним чином обрали зцілення, вже більше ніколи не знають, що таке відчай. А

отже вони звільняються і від агресивності, разом з тим їхні дії і вчинки стають суто природними. Відтак вони позбавляються поведінки як системи типових реакцій на світ, котрий їх більше не дратує, не гнітить, а лише невпинно дивує.

Що ж стосується буденної людини, то тут все виявляється навпаки. Неспроможна усвідомити до ладу, що ж відбувається насправді з нею і навколо неї, вона поринає в клопоти. І коли вони в якийсь момент втрачають властивість дарувати екзистенційне забуття індивіду, той постає обличчям перед розпачем чи відчаєм. А далі спрацьовує захисний механізм, що запускає в дію агресивність.

Мабуть чи не найпростіше показати специфіку формування бази під агресивність і запуску її в дію на прикладі знову ж таки тієї революції, зокрема Жовтневого перевороту 1917 року, як його заведено називати, в тоді вже республіканській Росії. До речі, явних або, як кажуть, об'єктивних причин для тотального невдоволення мас ситуацією в Росії на той час було не так вже й багато, попри те, що Росія була втягнута в Першу світову війну і відповідно населення потерпало економічно і, звичайно, буттєво. Навіть більше – якби росіяни дійсно втомилися від війни і прагнули будь-що миру, то чи дозволили б втягнути себе в зтяжну братовбивчу громадянську війну за неясні і незрозумілі цілі і пріоритети. Адже левова частка землі внаслідок столипінської реформи вже і так належала селянам. Фабрики і заводи навряд чи були потрібні безпосередньо робітникам, оскільки вони принципово не вміли і не могли управляти виробничими потужностями і процесами. Та й ідеологами революції були взагалі не безграмотні робітники чи заклопотані селяни, а дрібка своєрідно настроєних на життя інтелігентів на кшталт Маркса, Леніна.

Отож, насправді в російських як і в інших європейських масах, що поринули у вир війни, накопичилася до критичного стану агресія, яку уряди нібито намагалися погамувати за допомогою війни, в розв'язання котрої, до речі, не вірили досить багато романтиків з огляду на досягнення вбивчих можливостей тогочасної зброї. Але людям потрібна була кров і розрядка. А отже війни уникнути було не можливо. І Маркс, будучи по своїй суті чи-то геніальною, чи-то досить чутливою до соціальних процесів людиною, констатував певний факт, дещо перекрутивши його: «Бродить привид по Європі. Привид Комунізму». Насправді бродив привид Агресивності. Ленін, будучи «буревісником революції», очевидно, всім своїм еством відчував високу ноту агресив-

ності в російських масах і прагнув на її хвилях реалізувати проекти, що йшли у згоді з його бажанням помсти абощо.

Питання лише в тому, що призводить людину до переживання відчаю. Звичайно, її нереалізованість. Відсутність місця для кроку вперед. Реального, зажди існуючого, а не надуманого або тимчасового. І його відібрала в переважної більшості індивідів іудо-християнська догматика, піднісни життя на найвищий щабель онтологічних цінностей, змістивши попередньо звідти свободу, низку чеснот, а людей перетворивши в їхніх же очах на рабів божих. Як і відібрала право на довільну реалізацію сексуальних уподобань, таврувавши сексуальність як чи не найжахливіший прояв зла. Виняток складали лише сексуальні зносини, спрямовані на безпосереднє розмноження. Останнє, мабуть таки, поклато край в масах всякій культурі народження і виховання дітей, перетворивши його на стихійний процес нібито під найвищою опікою господа. Хоча в той же час, поки затуркані і набожні трималися скільки їх сили за «завіти божі», намагаючись хоч якомсь їх дотримуватися, поряд процвітали «сади» розпусти, охоплені «турботою» «синів і помазаників» божих. Зокрема, коли мова заходить про темну добу засилля іудо-християнства, то «в Європі в той час влаштовували інквізиторські вогнища найвищої християнської моралі, а папа Пій їбав рідну дочку!» (27, 185). І від подібних фактів уже не можливо відкараскатися або залякати гнівом божим всіх, хто про них згадує. Як і залякати взагалі тих, хто більше не хоче дивитися на світ «правильними» очима в розрізі мойсеєво-ньютонново-марксистсько-фройдового вчення. Хоча, маси все ще залишаються привченими дивитися на світ і події саме так, а отже і трактувати історію людства з позицій іудо-християнської догматики.

Відтак, попри те, що це навіть якомсь важко припустити, але війни античності і війни сучасності в просторі іудо-християнської парадигми, може виявитися, що радикально різняться за своїми глибинними мотивами. Для перших агресивність масового порядку навряд чи була притаманною. Другі неодмінно несуть у собі чисту агресію. В перших індивід радше реалізував себе, дбаючи про власну славу та пам'ять, гідну предків і нащадків, аніж переймався безпосереднім задоволенням хоча б якихось потреб чи інтересів, бо то була справа радше монархів або ще полководців. В других – найперше шукаючи розраду власному відчаю, викликаному прихованим переживанням власної безвихідності, оскільки, якщо сказати словами героя роману С.

Жадана, люди наскрізь «понівечені» життям істоти: «Я бачив у своєму житті різних людей. Дуже різних. Більшість із них були слабкими і беззахисними. Більшість із них зраджували й здавали своїх. Думаю, саме від беззахисності. Як би там не було – життя робить із людей слабаків і зрадників, це я тобі як священник говорю» (21, 421). А проте, самотійно і добровільно покласти край нестерпному життю індивід не має права. Навіть подібні думки вважаються неприпустимими, бо це нібито лютий гріх. Але і в подальшому існуванні більшості індивідів не вдається віднайти жодного вартого уваги сенсу. Вихід – споживання контекстів існування, спродукованих і масово поширених чимось чи кимось, скільки те може задовольнити спрагу жити. Або ж конфлікт, бійка, війна. Надія вмерти, не суперечачи вимогам догматів, тобто уникаючи, наскільки те можливо, глибинного внутрішнього конфлікту поміж табу і бажанням, а заодно відомститися на комусь цілому світу за власні поневіряння. Хай би яким безглуздом було останнє, але і воно може видаватися достатнім для отримання, так би мовити, певної сатисфакції або й «морального» задоволення.

До речі, крайнє, точніше своєрідне крайнє загострення агресії призводить до маніакальності, коли індивід вже переступає через бажання покласти край своєму існуванню «законним» способом, але відчуває в собі щось на кшталт покликання допомогти в цьому іншим. Тому з точки зору маніяка, він діє моральнісно бездоганно, вбиваючи інших, котрі в очах решти виглядають невинними жертвами. Відтак, маніяк – це своєрідний фанат власної концепції або й релігії, а «...релігійна людина навіть тоді, коли вона доходила до дій, які вже межували з божевіллям, ницістю і злочином, хотіла вірити і вірила в те, що імітує своїх богів» (17, 56) або має санкцію на свої дії чи вчинки від самого бога.

Отож агресивність творить з людиною «чудеса», іноді деформуючи її психіку до стану незворотної неконтрольованої направленості або маніакальності. Водночас вона сама виростає з розпачу та нереалізованості. До речі, в цьому контексті по-своєму приречено-драматично звучить ідея про те, що «...агресію породжує саме беззахисність. І слабкість» (21, 431). Слабкість не фізичного плану, не раціонального, а саме внутрішня слабкість, врешті-решт не здатність у міру можливого контролювати себе і утримувати в межах допустимого. Тож, аби якимось чином обмежити агресивність і поставити її під своєрідний контроль, формується владне поле. Таким чином агресивність, як прояв

певного стану організації умовно приватного існування індивіда врівноважується фантомом влади, як проявом умовно об'єктивного обмежуючого начала, що має соціальну природу. А якщо так, то знайди людина дієвий спосіб позбавитися агресивності, вона б автоматично опинилася поза простором влади, яких би форм і виглядів та набирала. Сказане наштовхує на думку про те, що кожен, хто прагне влади, тяжіє до неї, цінує її, просто нею живе, як би він не обґрунтовував свою пристрасть, внутрішньо далеко нецілісний і незібраний. Така людина просто намертво застрягла поміж своїх бажань і табу, і втечею у владу намагається розрубати власний «гордіїв вузол». Але втеча, завжди залишається лише втечею. Вона не несе в собі жодного рішення, лише певний перепочинок. І це в кращому випадку. Однак здебільшого втра-ту себе. Не даремно ж люди чистої практики постійно з покоління у покоління повторюють, що всі блага світу, нібито даровані владою, насправді не варті жодного подиху людини. І кожен, хто обирає шлях до себе, має сторонитися влади, а отже й усього, що стоїть за чи поєднано з нею. А тому не варто «отруювати себе близькістю до сильних світу цього» (79, 26), бо це дорога в нікуди, хоча її горизонти видаються досить таки привабливими і перспективними.

Суть та функціональне призначення страху в житті людини, механізми його стримування і подолання

Страх супроводжує нас лише до тієї межі,
де починається невідворотне,
а за нею він втрачає зміст.

Пауло Коельо

Він такий старий і немічний. Він нахилений до землі. Але видається таким грізним і непоборним. А все тому, що жодна буденна людина з власної волі не наважується підняти догори голови і подивися йому просто в очі, аби раз і назавжди розвінчати свої упередження. І побороти його. Страх.

Насправді в колотороті буднів заклопотаній істоті навіть на думку не спадає, що страх можна побороти одним махом, одного разу лише наважившись його побороти. Навпаки, найкращі голови людства століттями б'ються над таємницею страху, тим самим переконуючи

себе й інших, що з позиції метафізики, він загадка за сімома печатками, «річ сама в собі», і тому його не можливо збороти, як не можливо досягнути його природу. В той же час ескулапи душі вишукують найліпші ліки від нього, множачи макулатуру і перелік малоефективних терапевтичних засобів. Різноманітні шарлатани пропонують чудодійні формули і магичні процедури, котрі здатні нібито зарадити страху. Він же тримає людство за всі м'язи і суглоби, заплітає вервечкою натягнуті до сталюого дзвону нервові волокна, гукає серцем в грудях і проступає рясним холодним потом по всьому тілу. Але в тому, як виявляється, немає нічого дивного, коли дивитися очима скептика або будь-кого з тих, хто вельми обізнаний з життям і філософією. Звісно, така фізіологія організму – це як божий день зрозуміло кожному, хто хоч якусь має уяву про анатомію і фізіологію живих істот. Бачте, «зашкалює» адреналін. Причиною цьому неодмінно є об'єктивні підстави, хай навіть їх насправді і близько немає. А відтак виявляється, що все нібито само собою зрозуміло: достатньо усунути всі наявні об'єктивні причини і страх має відступитися сам, просто зникне. Однак, як свідчить досвід, страх залишається нездоланим та час від часу дає про себе знати кожному, хто, так би мовити, вірує в його силу. Та й як його можна приборкати раз і назавжди, коли твердо переконаний у тому, що страх є невід'ємною частиною природи будь-якої живої істоти, принаймні наділеної хоч якоюсь іскрою свідомості, не кажучи вже про «вінець природи».

До речі, звичка ідентифікувати страх та схожі переживання як щось абсолютно невід'ємне в природі людини, очевидно, спирається на ідею про те, що людина є неспростовно зумовленою істотою. Зокрема, людина є своєрідним «продуктом» еволюції і тільки. Або ж людина є результатом акту творіння, в котру від самого початку вкладені глибинні відчуття благоговіння перед творцем вкупі зі «страхом господнім». Таким чином для цивілізованої істоти страх виявляється не лише нездоланим переживанням, яке можна тільки на якийсь час притуляти, як правило, знижуючи поріг чутливості або вдаючись до самообману і навіювання, а й своєрідним ціннісним предикатом її екзистенції. І тут все видається максимально простим і зрозумілим: не було б страху, з одного боку людина нібито постійно б наражалася на смертельну небезпеку внаслідок власних необдуманих дій або агресії ззовні; а з іншого – вмить опинилася б у «руках» розпусти чи гріха, яких би обрисів ті набирали, і таким чином відпала б від творця, а отже безповоротно втратила б шанс на «вічне життя». Хоча, як доводить саме

життя, насправді страх здебільшого нарівні з нав'язливими бажаннями якраз виявляються тим пусковим механізмом, який підштовхує людину не лише до нищих вчинків, на кшталт зради чи суцільного обману, але й того, що заведено ідентифікувати як смертний гріх чи злочин. Отож міркування про своєрідну захисну, корекційну або ж стримувальну роль страху в житті людини не мають нічого спільного з істиною, бо є радше продуктом підданої маніпулятивним процедурам звуженої свідомості соціальної істоти, яка перетворилася та/або яку перетворили в високоінтелектуальну духовно засліплену «худобу», що постійно переймається власним животінням та/або «теплим місцем» на небесах. І квіт. Тобто деградує, будучи відданою на поталу страху, при цьому відкараскуючись навіть від найпростіших припущень і роздумів про те, що може жити повним життям. Точніше, що її природа, на відміну від становища, в якому буденна людина постійно віднаходить себе, насправді передбачає повноцінне існування, поза будь-якими умовностями і детермінантами, позбувшись всього, що обтяжує і деформує, в тому числі бажань та страхів як найпотужніших енергетично-емоційних деформаторів та/або екзистенційних модифікаторів.

І це не чистої води теорії, як їх люблять розводити різноманітні романтики і людинолюби чи «знавці» людської душі та буття. На практиці, якщо дослухатися до езотеричного досвіду, страх таки можна збороти, цілком і безповоротно прибрати зі свого існування. Це можливо з огляду хоча б на те, що він, як може виявитися, не є вродженою реакцією живої істоти, принаймні людини на щось, що вона сприймає як відмінне від неї самої. Хоча в це й надто важко повірити. А проте, спостерігаючи за поступовим становленням немовлят або невпинним і настійливим процесом їх соціалізації, тобто втягування в звичний буденній людині світ і цілковитої фіксації на ньому уваги дитини, можна помітити, що дитина не боїться нічого з того, чого її не привчили боятися. Відтак, в ідеї про те, що «втіха, небеса, страх – все це слова, котрі створюють настрій, до яких людина привчається, навіть не питаючись про їх цінність. Так чорні маги заволодівають її відданістю» (33, 17), може критися цілком слушна думка, що дійсно відповідає реальності. Принаймні хоча б в тій її частині, яка стосується оперативного і методичного нав'язування низки стійких реакцій та моделей поведінки, а також маркувань тих чи інших проявів реальності і речей світу. До прикладу взяти хоча б, так звану, нечисту силу. Мало хто її бачив чи безпосередньо мав з нею справу. Але переважна більшість

її так чи інакше боїться, при цьому тримаючись за той образ і версію ймовірних наслідків «зустрічі» з «прогресивними представниками потойбічного світу», які створили та масово поширили «отці і пророки» іудо-християнства або іншої світоглядної парадигми, в тому числі і засобами кінематографу, якщо говорити про сучасність. Те ж саме можна сказати і про іудо-християнського бога, який будучи любов'ю, все ж виявляється дуже злостивим та зловтішним, бо ж дуже полюбляє карати людину, навіть, очевидно, авансом відімщаючись за майбутні гріхи на новонароджених чи малесеньких дітях.

Отож людина боїться тому, що вона мусить боятися. І боїться того, чого вона мусить боятися. А мусить вона боятися тому, що одного разу втративши цілісність і вилучивши себе із Всесвіту, вона протиставила себе всьому іншому, а отже, йдучи за власними інтенціями, автоматично набула собі ворогів. Останні, ні більше, ні менше, є чистим засобом або інструментом привнесення в буття людини страждань і в кінцевому результаті смерті, яких неодмінно має зазнати фактично кожен представник роду *Homo Sapiens* за свого існування. Та й було б якось дивно й незрозуміло, коли б обмежена, досить агресивна, розбещена істота, якою є сучасна людина, котра розмножується в неймовірних масштабах хоча б з огляду на співвіднесення чисельності людства з іншими біологічними видами, ще й виявилася б безсмертною, а разом ще й не зазнавала б страждань, хай би були викликані останні, наприклад, невдачею. До речі, саме страждання, а не страх утримують обмежену істоту від безлічі, умовно кажучи, злодіянь. Вони ж досить часто спонукають її до реальних дій та вчинків. Зокрема, «вони (невдачі) пробуджують розуміння того, хто ми є і чого ми прагнемо від життя, вони витрушують нас зі шкаралупи самозадоволення і застою» (110, 23). Страх же виконує в житті людини низку інших функцій. Зокрема, він, як ні що інше сприяє утвердженню цінності людського «Я» на рівні звуженої свідомості індивіда і, як наслідок, в павутині множинного егоїзму або просторі культури чи соціальному просторі.

Звичайно, про відповідну суть та функціональне навантаження страху в житті людини здогадувалося чимало західноєвропейських мислителів, наприклад, констатуючи ідею про те, що «страх як емоція, котра супроводжує усвідомлення ймовірності втрати цінності, з якою ми звикли ототожнювати самих себе» (52, 223), є чи не найпотужнішим людським переживанням, котре невпинно мотивує всякого індивіда впродовж всього його життя. І саме ця своєрідна «емоція» має

властивість окрім інших набирати обрисів страху громадського осуду або «побожного страху і благоговіння», котрі насправді не мають жодної очевидної об'єктивної основи під собою, а лише стійке враження або й деяку ілюзію, доведену до стану об'єктивації за допомогою специфічних процедур та засобів, що їх застосовує, наприклад, релігія та церква. Як наслідок, остаточне і безповоротне розривання з укоріненою в свідомості відданістю «божественному началу» для більшості індивідів майже неможливе або ж поєднане з досить потужними переживаннями страху і розпачу. Очевидно, з подібними переживаннями стикалися так чи інакше всі без винятку практики, стаючи на шлях самостановлення: «Щось в мені настійливо вимагало, аби я зупинився. Воно наштовхувало мене на думки про неймовірні наслідки і розплату; це було щось на кшталт Божого гніву, що згромадився наді мною за те, що я втручаюся в дещо, приховане самим Богом» (32, 349).

Тож утвердження людського «Я» в статусі найвищої самоцінності автоматично робить індивіда досить чутливим до обмежуючих, направляючих і контролюючих інстанцій, як-от, мораль, громадський осуд, табу чи остракізм або, якщо говорити абстрактно, все те, що перебуває в сфері компетенції здорового глузду (*sensus communis*) – такої собі властивості свідомості людини співвідносити та узгоджувати приватне з множинно значущим. Інакше людська спільнота навряд чи б могла стабільно існувати, опинившись в стані відвертої перманентної війни всіх проти всіх, зумовленої боротьбою за простір і ресурси задля реалізації незліченних бажань та пристрастей, притаманних егоїстично впорядкованому індивіду.

Відтак звужена свідомість егоцентричної істоти перетворюється на тотальне поле протистояння поміж бажаннями та інтенціями з одного боку і обмежувальним та детермінантним началом з іншого. Спродукована і підтримувана спільнотою мораль, об'єктивована до рівня релігійної догматики і символів ідея творця та надприродних сил чи інших обмежувальних начал, непомітно для самого індивіда стають невід'ємною частиною його самоідентифікації та інтегруються в абстрактний феномен духу. Злегкої ж руки апологетів іудо-християнської парадигми згаданий феномен, тобто «дух» набирає обрисів «борця» за нібито чистоту душі з «тваринними» пориваннями та бажаннями, тим самим начебто даруючи кожному істинному послідовнику ідеї, тобто фактично релігійному фанату надію на таке собі спасіння. Таким чином, сфальшований під благородний образ «духу» аспект множинної

природи індивіда або, словами Гайдегера, невласний спосіб буття Dasein на рівні буденної людини сприймається як прояв божественного начала, як глас господній, котрий нібито наставляє на шлях істини і добра. А коли так, то всі ті, хто так чи інакше звів до мінімуму в собі прояв суто індивідуального, тобто став на шлях «ідейного» змасовлення та/або упокори домінантній парадигмі, призвичаїлися бачити в страхові дещо, що сполучене з високими нотами людського єства. Приміром, відомий датський філософ Кіркегард схилявся до думки, що страх, будучи дуже важливим релігійним феноменом, пов'язаний із пробудженням духу. І з цього переконання виводив висновок про те, що чим менше виражений чи окріплий дух в людині, тим менше вона підпадає під дію страху. Тож будь-якому невігласу і бузувіру з позицій релігійного фанатика, всяке море видається по коліна, бо він, бачте, нібито позбавлений направляючого моменту у вигляді страху або й страху господнього.

В той же час, життя свідчить, що будь-яка буденна людина, чи то ідеологічно нейтральний, неосвічений або й цілком затурканий різноманітними клопотами індивід, чи то невиправний релігійний або ж ідейний фанатик, неперевершений скептик чи й закоренілий «пофігіст» щонайменше час від часу опиняються в полоні страху. І ніщо не може врятувати їх від того, чи запобігти тому. Для них страх виявляється невід'ємним і неспростовним явищем їхнього існування. А якщо так, то все ж таки мабуть у твердженні про те що, «твій страх – ти сам, бо то твоя пам'ять» (13, 33), приховано глибокий зміст. І далі, «страх криється в нас самих. Він нагадує нам про минуле та викриває наші вчорашні невиправлені помилки, наш «бруд» (13, 36). Тому допоки людина не знайде сили в собі та намір, по-перше, переглянути минуле своє без упереджень і жалю до себе, по-друге, викоринити звички та вгамувати бажання, доти вона перебуватиме в полоні страху. А разом з тим залишатиметься не просто буденною людиною, а людиною без реального шансу повернути собі власну цілісність, адже явне просування по шляху до самого себе окрім іншого неодмінно передбачає приборкання страху і витіснення його всіх імовірних проявів з індивідуального існування. В іншому разі індивід просто розчиниться в просторі розміреної суєти, здобреної нудьгою, або ж, якщо він до того схильний, житиме ілюзією, приміром, власної «духовної звитяги» чи покликання, а відтак і постійно перебуватиме на межі психічної стабільності та перманентно ризикуватиме власним психічним здоров'ям. Згадана ситуація, до речі, притаманна переважній більшості соціальних лідерів всі гатунків і мастей, в т.ч. релігійній, а

також фінансово-політичній еліті, котрі щонайменше схильні до параноїдальних приступів, маніакально забарвлених пристрастей та ідей.

На противагу масам пересічних індивідів, котрі всі як один позбавлені єдино реальної перспективи на щось більше, ніж проста фізична смерть, принаймні до того моменту, поки окремі з них, не відчують потребу в кардинальних змінах, існують ті, кому вдалося вмерти за життя, і разом з тим досягнути суть світу та буття. Тобто відбутися як цілісна істота, як Людина, котрій відкрите все і відразу, бо вона набула здатності відати або знати. При цьому «людина може називати себе людиною знання лише тоді, коли вона здатна перемогти чотирьох природних ворогів. Страх! – жахливий ворог, зрадницький і такий, що важко здолати. Він залишається прихованим на кожному повороті шляху, маскуючись, вичікуючи. І якщо людина, злякавшись в його присутності, кинеється навтьоки, то ворог покладе кінець її сподіванням» (28, 30). Адже «життя ніколи не дасть тобі змоги повернутися на те місце, з якого ти легковажно втік... Як би ти цього не прагнув...» (13, 42).

Інакше кажучи, страх, допоки він «заправляє балом», відбирає у індивіда шанс набути цілісного і завершеного знання, за щоб він брався. Тобто виконане індивідом завжди далеким від бездоганності, а сам індивід від досконалості, принаймні, від повноцінного задоволення. Він залишатиметься завжди, так би мовити, на півдорозі, «розмитим» і «розпростертим» поміж минулим і майбутнім, а отже підступно безсмертним. Тобто постійно перебуватиме під дією звички або й схильності залишати все на «завтра», утримуючи в своїй свідомості ілюзію про те, що завтра щось можна зробити краще, ніж сьогодні, або завтра можна виправити всі вчорашні помилки. Однак життя свідчить, що вчорашнє ніколи не стає завтрашнім, бо дійсно, двічі в одну й ту ж річку ввійти не можливо. А тому, тільки те, що здійснене бездоганно має реальну вагу і значення, все решта – звичайна суєта, екзистенційний мотлох. Бездоганність же потребує ясності думки, котрій на перепоні стає найперше страх або знову ж таки звичка поводити себе як безсмертна істота. Між тим, «якщо людина одного разу знищила страх, вона вільна від нього решту свого життя, тому що замість страху вона набула ясності думки, котра розвіює страх. На той час людина знає свої бажання» (28, 31). А якщо так, то ключем до пошуку шляхів побороення страху, цілком ймовірно, може виявитися осмислення суті і функціонального навантаження бажань в житті людини і їх зв'язку зі страхом.

Взагалі, в контексті східних вчень, зокрема індуїзму, бажання вважаються основою всякої персональної виокремленості або й ідентичності. Вони – фактично останній і найпотужніший бастион, який утримує людину в коловороті перероджень і страждань. Частина з них, будучи усвідомленою і прийнятою індивідом, перетворюються на інтегровану складову людського «Я», роблячи його навіть не стільки, здавалося б, унікальним, стільки явно персонально виокремленим з-посеред решти індивідуальних «Я» і взагалі вирізненим в просторі буття і часу. Разом з тим неусвідомлені, витіснені або глибинні бажання справляють на існування індивіда значно потужніший вплив, фактично визначаючи специфіку його екзистенції, особливості характеру та сприйняття світу тощо або карму, як сказали б на сході. Відповідно набуття ясності думки і знання всіх наявних бажань роблять людину вільною від страхів, переживань, тривоги і т.п., при цьому позбавляючи її кайданів ангажованості, інтенційності та зосередженості на власному «Я». Це означає, що людині ні за що більше триматися так, якби це була невід’ємна її частина, а отже їй і нічого втрачати: вона вільна, бо їй більше не обтяжує, не стримує, не спрямовує нічого з того, що залишалося б прихованим від її усвідомлення або уваги. А «коли людині нічого втрачати, вона робиться мужньою. Ми малодушні тільки тоді, коли є щось, за що ми ще можемо чіплятися» (30, 42). І цим останнім, швидше за все, є така собі тінь будь-якого бажання – надія. До речі, саме надія, відповідно до грецьких легенд, остання із бід, що не набрала, так би мовити, вповні сили: «В будинку Епіметея стояла велика посудина, щільно закрита важкою кришкою; ніхто не знав, що в цій посудині, і ніхто не наважувався відкрити її. Бо всі знали, що це загрожує бідами. Цікава потай зняла з посудини кришку, і розлетілися по всій землі ті біди, які були колись у ній закриті. Тільки одна Надія залишилася на дні величезної посудини» (48, 89). А от що б сталося, якби й надія разом з іншими бідами заповонила собою світ навіть важко собі уявити, хоча, цілком ймовірно, засліплені надією люди напевно втратили б навіть страх як і будь-який інший стимул до безпосередньої дії чи вчинків. Вони б легко або й просто сліпо поклалися б на волю кожного реального чи ілюзорного суб’єкта, наприклад, бога, котрий безпосередньо або через своїх adeptів «дарував» би їм надію. Одну лише надію як деяку тінь їхніх бажань, сокровених і потаємних. Але і того виявилось б достатньо, аби людина намертво застрягла в просторі ілюзії та ніколи не мала змоги доторкнутися до реальності, тобто

сприйняти існування, а чи буття як вони є, а не як вони відкриваються буденній людині.

В дійсності ж ситуація склалася так, що окремим з-посеред тисяч або й мільйонів все ж вдається свідомо вийти за межі, умовно кажучи, буденного світу або буденного сприйняття світу, а отже людина в цілому все ж таки виявляється невтраченою для самої себе і буття істотою. Хоча на шляху до самого себе перед кожним індивідом неодмінно виростає майже нездоланна перепона – страх. Він на відміну від надії не позбавляє людину шансу, але безжалісно робить його майже невлотимим. Інакше кажучи, страх виявляється надпотужним фільтром, який не дає жодного доступу до реальності жодному з тих, хто не готовий до того. Тобто не набув стану тотального самоусвідомлення, не прокинувся довільно у сні. Зрештою, не накопичив достатньо енергії, аби витримати випробування дотиком, а тим більше входженням в реальність. А ті, хто все ж якимось чином обійшли «стража» манівцями, так і не здолавши попередньо його в собі, приміром, вдавшись до магічних практик або «наркотичної атаки», як правило, дуже гірко розплачуються: божевілля – найм'якший вирок буття для них.

Відтак, з позицій буття страх виконує функцію своєрідного фільтра, що сприяє відсіву, як на наш час, поодиноких «зернин свободи» від маси «екзистенційного збіжжя». Тих, хто з огляду на Новий Заповіт, точніше слова Христа, втратив душу свою заради нього, від мас тих, хто зберіг свою душу заради нього. Або тих, хто наважився і знайшов у собі сили переступити за межі «затишку» звичного світу, зведеного на догматах вчень, йдучи за покликом свободи, від мільйонів чи й мільярдів тих, хто, не усвідомлюючи і не розуміючи того, віддав перевагу «впевненості» в завтрашньому дні і надії на «тепле місце» по смерті. Тих, хто цілком перебрав відповідальність за своє існування на себе, поклавши в його основу бездоганність, від тих, кого привчили покладатися на об'єктивні чи трансцендентні «речі», тим самим відмежовуючи власне існування від самих себе. Відповідно «страх перестає існувати, як тільки світло свідомості переступить певний поріг в середині людського кокону» (31, 43).

До речі, аби подібні «привчання» або «пута» звичного світу мали силу утримувати мільйони окремих індивідів і маси в цілому в такій собі онтологічній сліпоті і покорі, очевидно, необхідно певні речі й ідеї піднести до рівня безсумнівного авторитету, наклавши табу на будь-яку спробу піддавати навіть сумніву їх авторитетність, а особливо робити їх смішними, а отже банальними. Іншими словами, позбавивши себе

схильності, а можливо навіть і здатності дивитися на нібито трансцендентні чи об'єктивні речі з посмішкою, наприклад, на бога чи еволюцію, людина автоматично перетворила себе на раба останніх, бо поміж ними і собою вивершила мур страху і благоговіння перед їх нібито величчю і незбагненністю. А якщо так, то сміх виявляється чи не найдієвішим терапевтичним засобом проти страху і понурості буденного світу. Відкритий, відвертий, по-дитячому щирий. Сарказм, сатира, глузування або що – то вже зовсім іншого стибу монета, якою платять пройдисвіти.

Очевидно, ефект або й сила сміху полягає в тому, що, по-перше, «в сміхові зникають відмінності, зникає розрізнення, зникає шизофренічна особистість» (68, 81). Тобто сміх рятує людину від схильності концентруватися на своєму «Я», його упередженнях і інтенціях, таким чином, даруючи їй буттєво необхідні «ковтки» свободи та спонукаючи до тверезого мислення. Останнє є добрим ґрунтом для відновлення внутрішньої стабільності та рівноваги, а отже зводить до мінімуму, якщо не до нуля вразливість індивіда. По-друге, сміх розпорошує всяке переконання в наявній залежності від будь-чого, наносячи нищівних ударів по суму і понурості індивіда, котрі не дозволяють йому подивитися на світ і ситуацію не ангажовано. Відтак «одна з найжорстокіших речей – це робити людину сумною і серйозною. І це має бути зроблено, тому що, не зробивши людину сумною і серйозною, не можливо зробити її рабом – рабом в усіх вимірах рабства: духовного раба деякого вигаданого Бога, вигаданих небес і пекла; психологічного раба, тому що сум, серйозність неприродні.., вони мають бути привнесеними в розум, і розум розпадається на фрагменти, розбивається.., фізичне рабство таке ж, тому що людина, котра не може сміятися, не може бути насправді здоровою і цілісною» (68, 81). Зрештою, сміх має властивість розряджати будь-яку напругу, а отже лікувати тіло і душу.

Взагалі, сміх – це унікальна річ в житті людини, призначення якої, очевидно, не можливо переоцінити. Цілком імовірно навіть, що сміх – це чисто природна, а не набута, на відміну від страху, якість людини. А тому змасовлення людини принципово не можливе без того, аби спотворити суть та покликання сміху в її існуванні, як і не можливе вкорінення страху, тривоги, печалі або що.

Тож в цілому, може виявитися, що разом з тим, як людина перестала бути щирою під тиском пробудженої хіті, вона зробила крок в обійми страху, низько опутивши очі долу і приховавши власну посмішку. І,

аби повернути собі втрачений стан цілісного буття, абсолютного спокою і рівноваги, має пройти зворотній шлях, обов'язково здолавши «по дорозі» страх. А це можливо лише за умови, коли людині вдасться певним чином накопичити відповідний енергетичний потенціал, ведучи відповідний стиль життя. Тому страх у своєму первинному прояві, тобто без паволоки соціальності і окультуреності – не ворог і не друг будь-якій живій істоті, в т.ч. людині. Він її значуща частина існування, індикатор стану її енергетичного потенціалу, основа інерції, що стримує індивіда, зрештою будь-яку живу істоту від безглузких дій та вчинків, спонукаючи боротися за життя. В той же час, коли нібито страх спонукає індивіда боротися за ілюзорні надбання, приміром, власне визнання, чи честь абощо, тобто за авторитет власного «Я», останній опиняється в програшній ситуації. Він щонайменше втрачає рештки самоконтролю, віддаючись потоку буденного існування, що неодмінно знеособлює кожного бранця, перетворюючи його в звичайного соціального болванчика.

Переживання самотності як ознака тотальної залежності соціальної істоти від маси. Природа печалі

Бог з вами, люди.
Все, до чого ми байдужі, байдуже до нас.
Через те ми такі й смертельно самотні.
Хтось й наше страждання дивиться як серіал.

Ліна Костенко

Попри піднесені сентенції на кшталт того, що ми – діти Галактики, вінець природи, неперевершене господнє творіння абощо, насправді сучасна людина поводить і почуває себе так, буцімто вона завжди була єдинокровоною дитиною цивілізації. Принаймні навряд чи хоч хтось ось так от легко може спростувати міркування про те, що сучасна людина практично завжди і повсюдно покладається на досягнення науково-технічного прогресу. Її повсякденне життя буквально нашпиговане пристроями і засобами, що нібито покликані максимально поліпшити її умови існування та задовольнити найвибагливіші потреби. Тобто зробити проживання індивіда вдоволенням і загишним. Хоча, як свідчить досвід, не зважаючи на нарощування технічних можливостей та потуг або й всупереч їм, людина все одно залишається щонайменше

такою ж невдоволеною та розгубленою перед буттям, як і була століття тому. Песимізму цій ситуації додає ще й той факт, що Homo Sapiens все глибше грузне в болоті залежності від різноманітних науково-технічних «викрутасів» і здобутків чи досягнень, тим самим нехтуючи власними можливостями та потугами, доводячи окремі з них до стану рудимента або дідівських пережитків. Приміром, озброївшись «залізним конем», людина все менше відводить часу ходьбі. Коли ж до засобів пересування додати ще й цілий арсенал предметів та засобів для розваги, той же інтернет, електронні ігри, кіно або що, то стане цілком зрозуміло, чому людина досить «активно» відмовляється від прогулянок, особливо піших, особливо на природі, особливо наодинці. І таким чином безповоротно втрачає дещо конче важливе в своєму існування, так і не розуміючи, що ж насправді відбувається та від чого вона відмовляється. А відмовляється вона, якщо вірити досвіду езотериків, не лише і не стільки від доброї частини здорового способу життя, скільки від унікального механізму відновлення глибинної умовно родової пам'яті. Бо саме під час пішої прогулянки на природі людина отримує своєрідний шанс зануритися в себе і таким чином споглядати дещо, що є безпосереднім знанням, котре не може бути піддане ані вербалізації, ані аналітиці. Вона відмовляється від набуття часточок істини, які може подарувати їй буття, не вимагаючи натомість якихось особливих затрат і напруги всіх своїх сил. І, очевидно, саме тому піше паломництво, котре іноді тривало місяцями саме по собі несло колосальний заряд духовного зцілення кожному, хто наважився на довгу путь з вузликком за плечима. Мова йде не тільки про християнську традицію, притаманну зокрема українцям, а й про мусульманську, буддистську або що.

Про щось подібне стосовно втрати, до речі, можна говорити і тоді, коли мова заходить про засоби комунікації. Маючи під рукою телефон, особливо мобільний, а отже і можливість тримати знайомих, так би мовити, на короткій дистанції, людині вже більше виявляється не потрібним щонайменше інтуїтивне «ведення» іншого. Принаймні те, що поєднане зі своєрідним переживанням на відстані ситуації близької людини чи взагалі інших, адже у випадку з мобільним практично завжди є можливість з'ясувати стан справ у ході безпосереднього спілкування. Врешті-решт подібних прикладів підміни спроможностей та можливостей людини можливостями техніки і технологій наразі вже існують десятки. Між тим, жодні з нині відомих або й проектно-

допустимих науково-технічних досягнень не здатні хоч трішечки зарадити найглибиннішим і тим самим найприроднішим людським станам та переживанням. Або й навпаки, технологізація людського існування, робить останнє все більше нестерпним, оскільки не те що не вгамовує, а навпаки сприяє помітній актуалізації складних емоційно тяжких переживань. Йдеться насамперед про переживання нудьги та самотності, оскільки, як може виявитися, «найжорстокіше в цьому світі – почуття самотності, коли людині нічого шукати, ні на що сподіватися» (61, 488), а відтак і нічому особливо радіти чи чимось захоплюватися. Вона стає здобиччю нудьги, котра, як свідчить життєвий досвід, виявляється досить небезпечною річчю як на слабого емоційно і енергетично індивіда, неспроможного ефективно протистояти або й протидіяти численним спокусам. Зокрема, занурюючись в стан нудьги, особливо будучи доведеною до відчаю, до того ж на фоні глибокого суму чи печалі, відчуваючись самотньою, буденна людина, не усвідомлюючи того, постійно ризикує переступити межу всякого самоконтролю та самообмеження, зведених на нетривкому ґрунті нав'язаних страхів та терпіння, і опинитися безпосередньо перед обличчям власних найпотаємніших та водночас чи не найпотужніших пристрастей і бажань, котрі до цього часу їй вдавалося якимось чином притуплювати, стримувати або й уникати їх тиску. Тобто самотня, «з'їдена» нудьгою людина стає сама для себе та інших джерелом небезпеки, оскільки в стані розпачу і безнадії ладна вчиняти найпотворніші вчинки та йти на повідку найнищівніших витівок чи забаганок.

Аби продемонструвати глибинну суть і водночас реальну небезпеку, яку приховує в собі нудьга, суфії склали і переповідають повчальну притчу про інструменти диявола. Відповідно до неї володар пекла вирішив розпродати всі інструменти власного ремесла. Він розмістив їх на вітрині, вказавши кожному ціну. На найвиднішому місці опинився на перший погляд нічим непримітний досить пошарпаний клинок «Нудьги», ціна котрого перевищувала ціну всіх інших інструментів разом взятих. На цікавість перехожого стосовно такого дивного трюку з цінністю клинка, диявол відповів, що це єдиний інструмент в його арсеналі, на котрий він міг безвідмовно розраховувати, коли всі інші виявлялися неефективними. Адже, якщо вдається вбити цей клинок у свідомість людини, то він відкриває простір дії для всіх інших інструментів. А тому, очевидно, немає нічого смертельно небезпечнішого для буденної людини, аніж нудьга, бо вона виявляється ключем до чогось,

що приховує в собі більшу небезпеку для людської ідентичності чи душі, аніж банальна фізична смерть.

До речі, переважна більшість релігійних і культових теорій з тих чи інших мотивів, однак фактично одноголосно також визнають нудьгу і суміжні з нею стилі існування чи не найнебезпечнішими речами в житті соціальної істоти, «приписуючи» їй відповідні «ліки» від екзистенційних «хвороб». Приміром, комуністична ідеологія піддавала нищівній критиці, не перебираючи, всіх «нахлібників і нероб», котрі нібито паразитують на чужій праці, а насправді мали перспективу опинитися на межі досяжності, умовно кажучи, громадського контролю, точніше сліпої залежності від домінантної ідеї, обравши шлях творчої реалізації, пошуку істини, соціального нігілізму, а чи просто розпусти, в будь-якому випадку так чи інакше ставлячи під сумнів непорушність суспільних норм і традицій та їх онтологічну цінність. Своєю чергою християнська догматика взагалі зараховує нудьгу до семи смертних гріхів. І, мабуть-таки, справедливо, бо в арсеналі буденної людини важко знайти хоч щось із того (якщо взагалі можна знайти), що могло б виявитися ефективним «антидотом» проти нудьги, хіба що турбота, та й то, саме нудьга «роз'їдає» «тіло» турботи, а не навпаки. Тобто, одного разу під дією якихось обставин вирвавшись з «обіймів» турботи, буденна людина неодмінно опиняється в «пазурах» нудьги, якщо тільки вона не обрала шлях до самої себе і відповідно знайшла вчителя, щоправда така людина водночас автоматично пориває з буденністю. Звісно, якщо якийсь індивід час від часу дає короткострокову слабину, то за ним зберігається властивість знову і знову повертатися в круговерть турботливого існування та надалі знаходити собі дрібні життєві радощі і перманентні цілі. Коли ж ні, то такий індивід ризикує пуститися на всі заставки, і алкоголізм в даному випадку виявляється не найжахливішим способом справитися з нудьгою та самотністю. Як і божевілля, до речі, котре саме по собі, як правило, є захисним механізмом, що вберігає основу ідентичності від цілковитого розпаду.

Таким чином, нудьга виявляється чимось, що йде в парі з турботою, так би мовити, підстраховуючи першу. І вже ці двоє разом виконують певну функцію в бутті буденної людини. Очевидно, вони відмежовують її і водночас оберігають від безпосереднього дотику з чимось, що приховує в собі для непередбаченої до того заклопотаної істоти небезпеку більшу, аніж просто фізична смерть. Щось, що можна ідентифікувати як втрату всякого шансу на збереження власної ідентичності або, традиційними

поняттями, душі чи життя вічного потому, як буде завершений земний шлях. Цим дещо, спираючись на досвід чистих практиків, тобто магів, алхіміків, кривів чи як би їх називали, окрім іншого, є печаль, а чи сум у своєму первісному стані, тобто не опосередковані прив'язкою до чогось або ж ціннісно знебарвлені. Бо ті печаль і сум, світлі вони чи темні, які знає буденна людина, як правило, це печаль з приводу чогось, сум за чимось чи кимось. І коли на зміну втраченому з'являється щось гідне уваги засмученого індивіда, останній, так би мовити, розвіюється та повертається в круговерть суєти з її дрібними радощами і розчаруваннями. А щодо чистої печалі, то тиск цієї сутнісної складової Всесвіту, не маючи жодних захисних «обладунків», котрими наділена буденна людина відповідно до її ситуації, здатні витримати лише окремі серед мільярдів, знову ж таки дійсні практики.

Відтак, цілком імовірно, сум чи печаль є тим аспектом прояву Буття чи Всесвіту, які інтелектуально центрована істота схильна захищувати до проявів зла або й взагалі вважати їх джерелом всякого зла, адже саме печаль чагує на кожного, хто спотикається на шляху вдосконалення, а точніше – накопичення енергії і внутрішнього зцілення. Зрештою збагнути суть печалі, залишаючись буденною людиною, практично не можливо, оскільки соціальна істота все опосередковує через внутрішній діалог та поняття, щонайменше надаючи будь-чому, з позиції Буття, надлишкових ціннісних ознак. Між тим, «маги давнини, котрі дали нам повну формулу магії, вірили, що у Всесвіті існує печаль, схожа до сили, світла, наміру, і що ця вічна сила впливає на магів з особливою гостротою, оскільки у них уже немає захисних щитів. Вони не можуть приховатися за спинами своїх друзів або зануритися з головою в заняття. Вони не можуть ховатися за любов'ю чи ненавистю, за щастям або нещастям. Вони не можуть сховатися ні за чим» (32, 294). Вони постають усамітненими перед самотнім Всесвітом і вже ніщо не може тому зарадити. Ніщо не може захистити. Ніщо відвести з-під колосальної потуги удару, який наносить відчуття неспростовної самотності. І кожен, хто виявиться безсилим витримати цей удар, розпрошується в Вічності, будучи за крок до абсолютної свободи.

Проте, згадана віра в глибинну вкоріненість печалі в структуру Всесвіту, на думку Кастанеди, ґрунтується на такій собі ідеї цілісності і повноти Буття, оскільки «не було б повноти без печалі і суму, адже без них немає холодного розсудку і доброти, а мудрість без доброти і знання без холодного розсудку нічого не варті» (31, 254). Та й чого б

вони мали вартувати хоч щось, коли будучи позбавленими, якби сказав Платон, форми, залишалися б чистим змістом, тобто невітленою в буття потенцією. Адже людина знання є такою лише тоді, коли вона власний досвід і енергію використовує у згоді зі Всесвітом, оминаючи всяку спокусу похизуватися чи щось «зробити для себе», тобто задовольнити рудименти своїх забаганок, якщо такі ще залишилися, чи забаганок інших. Інакше кажучи, людина знання вже більше недоступна тенетам егоїзму, хто б чи що б їх на неї наставляло. Вона синхронна з потоком подій, і ця синхронність можлива завдяки холодному розсудку – властивості наділеної свідомістю істоти співпереживати існування Всесвіту з рештою існуючого. Мудрість же, коли вона непідкріплена добром – схильністю свідомої істоти до виваженої самопожертви або, як каже китайська мудрість: згоди волі і сумління, опиняється перед глухим кутом невизначеності і розпадається на фрагменти. Адже всяка мудрість є дійсно мудрістю лише тоді, коли свідомій істоті достеменно відомо де, коли і як саме вона має докласти своїх зусиль, щоб відновити рівновагу чи спотворений перебіг подій, і вона не вагаючись береться до справи, нічого не цураючись, ні на що не очікуючи, ні на що не розраховуючи, так, якби це було справою всього її життя. А з іншого боку, мудрість сповна проявляється тоді, коли людина цілком стає господарем вибору: робити добро або робити те, що має бути зробленим (Аль-Газалі).

Тож, очевидно, аби свідомо істота в ході власного становлення або накопичення енергії, що є рівнозначним накопиченню знання чи досвіду, не схилила так просто зі свого шляху, існує печаль або сум, котрі можуть набувати найжахливіших образів та іпостасей, починаючи з самотності і аж до різноманітних проявів того, що буденна людина схильна вважати злом. Зрештою, «печаль людської істоти така ж потужна як і переляк» (30, 305), а тому має властивість тримати людину в постійному тонусі, тим самим не дозволяючи їй так просто бездумно розпоршувати енергію, що її дарує сам Всесвіт чи рід, і яку найчастіше прийнято ідентифікувати як сексуальну енергію. Хоча під тиском сучасної «культурної» атмосфери буденна людина фактично вимушена розтрачати власну енергію абсолютно неефективно з позицій буття, втрачаючи шанс зберегти власну цілісність або принаймні стати на шлях самовдосконалення. Останньому окрім того ще й заважає страх перед самотністю, котрий в розрізі соціального існування вивершується на страхові бути незрозумілим, позбавленим уваги інших або й відверто проігнорованим, відсутності можливості поділитися враженнями і

переживаннями з іншими. Тому часто виявляється, що піку переживання самотності буденна людина досягає не наодинці, а якраз навпаки за присутності інших: «Для усамітнення потрібно лишень жити одному, тоді як самотність найгостріше проявляється в товаристві інших» (3, 78). Останнє наштовхує на думку про те, що буденна людина явно залежна від інших, неодмінно потребує їхньої присутності і водночас ніколи не знаходить цілковитого задоволення чи спокою в присутності інших. Проте в дійсності може бути якраз навпаки, коли саме безпосередня присутність інших виказує нездоланну відмежованість поміж собою індивідів, принципову неможливість «пройнятися» іншим, сповна «насититися» іншим або й «жити та дихати» ним. А коли людина все ж мріє про щось подібне або й намагається досягти чогось подібного, бездумно вірячи різноманітним байкам під соусом романтизму, вона наражає себе на небезпеку глибокого розчарування, апатії, депресії та переживання самотності. Тому твердження Кастанеди стосовно самотності певним чином розкриває специфіку людської ситуації: «Самотність для мене поняття психологічне, душевне, усамітнення ж – фізичне. Перше притупляє, друге заспокоює» (32, 348). Зокрема може виявитися, що людина не онтологічно чи об'єктивно потребує присутності інших, як те стверджує звичне сприйняття світу, а радше психологічно, за звичкою, або як сказала б Ханна Арендт, підкоряючись обставинам власного становища, зокрема будучи множинною істотою. Хоча погодитися з контр-версією звичної парадигми і важко, бо ж, аби задовольнити, так звані, первинні потреби, ту ж саму сексуальну жаху чи потяг до розмноження, приміром, людина нібито неодмінно потребує присутності інших. Принаймні «буденне мислення схильне бачити в усамітненні лише форму статевого збочення, і це впливає з глибинної спраги назвати збоченням саму волю до усамітнення» (104, 13). Нібито потребує вона присутності інших і задля того, аби реалізувати власні почуття, наприклад, любов, відданість, повагу, а разом злість, ненависть тощо. Проте, люди, котрі наводять як основний аргумент Любов, коли стверджують, що людина не самотня в своєму житті, «... докорінно помиляються. Якщо любов народжується і вмирає в самій людині, то вона стає похідною від самотності. І тим ще більше роз'єднує людей за повного зовнішнього єднання, навіть дотикання» (88, 27). А ще потреба в інших, якщо вірити класикам філософії західного стибу, зокрема Канту, спирається на необхідність раціональної істоти

ділитися міркуваннями з собі подібними, бо ж розум завжди вимагає утвердження власної компетенції в колі раціональних істот.

Між тим, за певної критичної ситуації, об'єктивована або ж раціоналізована, а з іншого боку, романтизована суть потреби в присутності інших може оголитися, і на поверхню піднятися нічим неприкрита правда «психологізму» самотності. Мова йде про ситуації, ймовірні або й реальні, потрапивши в які, людина просто вимушена зафіксувати факт власної неспростовної самотності без жодної допустимої перспективи якимось чином зарадити власному становищу. Наприклад, хтось опинився у відкритому океані, загублений в часі і просторі, або на безлюдному острові, чи в контексті фантастичних оповідок виявився вцілілою жертвою тотальної гуманітарної чи природної катастрофи. До речі, над особливостями відповідних переживань, які можуть охопити людину в момент настання часу «Ч», полюбляють розмірковувати в першу чергу письменники, часто фантасти. Зокрема, досить блискуче суть чуттєвої природи самотності розкрита Д. Уіндемом в його широковідомій повісті «День трифідів». Ставши свідком гуманітарної катастрофи, головний герой вдається до розмірковувань над екзистенційним змістом самотності: «Раніше самотність для мене була просто чимось небажаним, неможливість перекинутися словом, чимось, само-сабою, тимчасовим. Я зрозумів, що це дещо більш жахливе. Воно могло пригнічувати, могло викривлювати звичні масштаби і чинити небезпечні жарти з розумом. Воно зловісно ховалося повсюди, напружуючи нерви і видзвонюючи в них тривогу, не дозволяючи ні на хвилину забути, що ніхто тобі не допоможе і нікому ти не потрібен» (90, 344). А отже самотність виявляє явно слабке місце буденної людини – її екзистенційну залежність від інших та ситуативну потребу в них. Адже жоден індивід, будучи соціальною істотою, неспроможний помислити, а чи уявити себе самодостатнім, не зумовленим жодними зв'язками, умовами та обставинами; поза всякими статусами, ролями і обов'язками; без жодних очікувань, сподівань і надій, а головне – в стані внутрішньої тиші, оскільки немає жодних підстав і потреби в невпинному потокові внутрішнього діалогу. Відтак «позбавити стадну тварину компанії її подібних означає скалічити її, згвалтувати її природу. Коли стада більше немає, буття стадної тварини завершується. Вона більше не частина цілого; потвора без місця в житті» (90, 344). Тому самотня людина – це апіорі стадна, а отже разом з тим і неспростовно сексуальна істота, що, по-перше, потребує своєрідного тепла і затишку

натовпу або маси: такого собі знеособлюючого начала, котре розчиняє в собі не лише індивідуальність, а й приватні клопоти чи переживання індивіда, та знімає з нього всяку відповідальність за його ж існування і вчинки, а отже і тягар ситуативного вибору. По-друге, переживає екзистенційну необхідність в деяких гарантіях того, що її сексуальна напруга хоча б час від часу може бути розрядженою в той чи інший спосіб. Такі гарантії або б хоча б їх ілюзію, очевидно, саме і покликана дати маса: знеособлений конгломерат індивідів, що визнають себе носіями певних якостей та властивостей як підгрунтя тимчасової взаємодії поміж собою.

Творче начало, його зв'язок з сексуальністю та наміром

Залишаючись впродовж тисячоліть, буденною і заклопотаною, цілковито залежною від власного становища, все ж людина час від часу зазнавала потужних метаморфоз на рівні своєї свідомості. Можливо, одна з найвагоміших сталася на момент чергової потужної хвилі «технологізації» цивілізованого світу наприкінці XIX століття, коли як пропасниця масово ширилося розчарування в ідеї вічності, очевидно, пов'язане з «передчасною» «смертю бога» в контексті іудо-християнської парадигми. Сформувалася психологічно напружена ситуація невизначеності та розгубленості в масах, адже «від часу «смерті бога» у XIX сторіччі людина почувала себе самотньою у Всесвіті, у неї виникло відчуття, що нема чого звертати свій погляд у небо і чекати звідти підтримки й допомоги» (89, 121). Разом із тим, вона втрачає власні сподівання на гідну «компенсацію» за земні поневіряння після її фізичної смерті десь там на «небесах». А відтак руйнується як солом'яна хатка сукупність переконань і віра у нав'язаний іудо-християнською догматикою зміст та покликання індивідуального існування людини. Вона покинута вищими силами напризволяще, залишена сама на себе, такий собі пасинок Всесвіту. Єдина втіха – «маленькі радощі» суєтного світу. Відтак, все більше заклопотану істоту захоплює ідея про те, що життя одне і його треба прожити так, щоб було, що згадати та не було чого розповісти дітям. Тобто, намагаючись задовольнити всі свої забаганки і витівки, спробувати все, будучи «окриленою» девізом: все, що природне, то не потворне. А отже дозволене і варте уваги та зусиль, принаймні мовчазної згоди на різноманітні пропозиції «спробувати».

От і виходить, що молодість розважається як уміє, зрілість порастає як виходить, а старість спокутує як може. Щоправда, розваги – то бажана річ практично для кожного, а ось спокута виявляється річчю примусовою, до якої підштовхує саме життя, відбираючи у людини сили, здоров'я, часто найдорожче і зрештою молодість та запал. Тому не дивно, що будь-який, так би мовити, психічно здоровий індивід автоматично прагне відтермінувати власну спокуту на невизначено далеку перспективу, так, щоб гіркі часи, зрештою старість ніколи б не наступали, а були б вічні радість та молодість.

Звичайно, життя або ж Всесвіт до подібних побажань глухі, однак людська уява та свідомість чутливі. Зрештою, затурканій істоті нічого не залишається як відмовитися від догмату ідеї вічності, віддаючи перевагу домінанті ідеї безсмертя. Відтак, з моменту масового усвідомлення представниками цивілізованого світу власної покинутості, а отже і екзистенційної осібності та самотності, що знайшло своє вираження в ідеї соціального атомізму, а також нігілістично налаштованому екзистенціалізмі Камю, Сартра та інших філософів доби чергової індустріальної революції початку ХХ століть, люди починають сприймати себе, а головне відверто або й провокаційно поводити себе так, ніби вони безкарні перед Буттям та позитивно безсмертні і мають безліч шансів та можливостей. Непомітно для себе буденна людина зміцнюється в думці, що те, що вона не зробила сьогодні або зробила абияк, з одного боку не може підлягати жодному морально забарвленому осуду, бо ж хто не помиляється та й не святі ж горшки ліплять, а з іншого – нібито вона завжди матиме нагоду зробити незроблене або переробити зроблене неякісно іншим разом у слушний момент. А він, між іншим, не настане ніколи, бо, як говорили ще давні греки, двічі в одну річку не зайдеш. Але ж хто дослухається до мудрих, коли сам «мудрий»? От і виходить, що в той час як мільярди мудрують, лише окремі діють, усвідомлюючи суть різниці між ними і рештою: у практиків немає часу і вони мусять вчиняти відповідно, тоді як буденна людина вірить, що «володіє всім часом світу цього, і теж діє відповідно» (32, 279).

Безумовно, всупереч логіці та звичному сприйняттю світу, котрі нібито доводять протилежне, діяльність буденної людини хаотична та позбавлена всякого осердя, яке б робило її дійсно змістовною з огляду на самого діяча. Цим осердям найперше є творчість – дещо, що перетворює всяку діяльність на досконалий процес, цінний сам по собі та сповнений екзистенційного змісту. Щоправда, позбувшись під тиском

об'єктивованого світу творчого підходу до власної діяльності, буденна людина в переважній більшості випадків уже навіть не усвідомлює, що вона насправді втратила, оскільки в побуті має справу радше з враженням про те, чим може бути творчість, аніж безпосереднім її знанням, зафіксованим у специфічних глибинних переживаннях. Та й для чого сучасній людині творчість, коли того не вимагають обставини, адже в свідомість буденної людини, очевидно, глибоко «вживлена» ідея про те, що все вже створено до неї і нібито для неї, просто бери і споживай або користуйся: від самого світу або й Всесвіту до змісту всякого існування, діяльності та образу неї самої і інших. Єдине, що залишається буденній людині, так це виконувати певні функції чи операції, покладені на неї суспільством або нібито обрані самим індивідом, тим самим підтримуючи процес конвеєрного виробництва всіх матеріальних і нематеріальних благ, переважна більшість з яких не стільки необхідні для виживання, скільки спрямовані на задоволення пихи і жадібності та є явно надмірними. Виконання функцій і операцій не потребує нічого з того, на що дійсно здатна людина, а лише автоматичного застосування зусиль, окремих навичок та дотримання певних процедур, завчених до автоматизму. А тому насправді виконавець і операція чи процес виявляються лише дотичними одне до одного: всяка робота виконується так, ніби сама по собі за присутності виконавця. В той же час увага виконавця постійно «блукає» поміж його фантазіями і мріями, точніше доведеними до певного стану візуалізації або ж вербалізованими бажаннями і забаганками. До речі, щодо цього практики радять: «...Виконуючи якусь роботу, думай перш за все про те, що ти робиш, і не літай у мріях...» (13, 59).

Інакше кажучи, лише та діяльність, якій індивід віддається сповна, тобто цілком концентрує на ній свою увагу, є чимось більшим, аніж простою сумою операцій, спрямованих на досягнення цілком конкретного результату. Вона є творчою діяльністю і водночас бездоганною діяльністю. Діяльністю в якій сповна себе реалізує індивід або творить: творить себе самого, будучи зануреним у глибини власного буття; творить щось абсолютно нове, чому принципово не може бути аналогу, хай є хоч тисячі копій. Очевидно, подібну здатність до творчості хоча б частково зберегли зокрема митці, адже в стані натхнення вони впадають в такий собі соціальний анабіоз, відмежовуючи себе від геть усіх та цілком віддаючись мистецтву. Щоправда мистецтво далеко не єдиний шлях реалізації творчого начала, адже «творчість може

проявлятися в множині способів і лежить в основі багатьох видів активності» (45, 35). Тож, однією з ключових, якщо не єдиною умовою творчого процесу є цілковита концентрація уваги на самому процесові, так би мовити, «проживання» самої діяльності без жодної концентрації на чомусь іншому, чи то результатів, чи то мотивах або ж очікуваннях інших. А тому «будь-який поет знає цю істину: коли люди йому обривають, він звертається до прихованих джерел снаги всередині самого себе, і тоді він байдуже до всіх тих, що довкола нього. Він знає, що «потаємне життя» всередині нього реальне, і порівняно з тим життям інші люди – всього-на-всього «тіні». Але «тіні» горнуть одна до одної, гуртуються» (89, 119). Тобто буденні люди тяжіють до маси, тоді як дійсно творчі або суто діяльнісні індивіди уникають всякої «компанії» «злиднених і знедолених», оскільки вони більше не потребують «затишку» натовпу, бо здатні перебрати на себе і витримати відповідальність за своє існування. А це зовсім не просто, бо «лише як воїн можна вижити на шляху знання, тому що мистецтво воїна полягає у віднаходженні рівноваги поміж жахом від того, що ти людина, та захопленням від того, що ти людина» (29, 121).

Ті ж, хто долучився до творчості, пізнавши її смак, однак кому не вдається віднайти стан рівноваги і утриматися в ньому, часто змушені жертвувати здоровим глуздом або чимось, що буденна людина схильна ідентифікувати як психічне здоров'я. А тому, зазвичай, справжні митці на відміну від численних юрб заробітчан від мистецтва, а особливо на тлі останніх в очах буденної людини виглядають якось дивно або й підозріло; іноді викликають співчуття, але найчастіше зверхність і роздратування. Їх обожнюють і водночас ставляться до них з острахом чи й ненавидять. І все нібито тільки тому, що вони виходять за межі вражень про «нормальну» людину, а насправді своєю присутністю та творчістю ставлять під сумнів цінність і непорушність звичного укладу існування та буденного світогляду, а ще просякнуту ладаном і смородом баксів мораль, норми і правила соціального дарвінізму-нігілізму, інші «вошиві» цінності. Всім своїм еством і діяльністю вони демонструють наявність чогось такого, що не здатна збагнути та прийняти буденна людина; чогось, що її привчили уникати, боятися, ідентифікувати як прояв витівок втіленого зла абощо; чогось, що спокушає і підштовхує на «гріховні» помисли або й вчинки. А насправді, чогось такого, що є реальністю, неподільною і цілісною, без суб'єктів і об'єктів, добра і зла, без «Я» і «не-Я». Тим же, кому до снаги опанувати себе під час

контактів з реальністю, очевидно, значно простіше наводити «мости» з масами, зберігаючи свою особність і в той же час не особливо вирізняючи себе серед решти, тобто залишатися своїми серед своїх. Очевидно, саме останнім К.С. Станіславський радив «навчитися важке перетворювати в звичне, звичне – в легке і легке – в прекрасне» (24, 321). Тобто бути таким собі ретранслятором «високого» в мистецтві та людській активності взагалі в просторі естетизованої буденності, близької і прийнятної масам.

Відтак творчість може виявитися чимось на зразок провідника між буденним світом заклопотаної істоти та реальністю як вона є або як вона безпосередньо відкривається кожному, хто так чи інакше переключив свою увагу з численних турбот, суєтних цілей і безлічі бажань на щось невимовне і неймовірне, на реальність. А коли так, то всякі намагання збагнути суть творчості шляхом спроб якимось чином об'єктивувати її, зробити самостійним феноменом, відмежованим від індивіда і його спроможності осягати реальність, насправді є радше містифікацією природної властивості людини недотворчими облудливими персонами, схильними до кічу і зарозумілості. Відповідно різноманітні посередники нібито між творчим натхненням та індивідом, хай це музи або й сам бог, в контексті іудо-християнської парадигми є такими собі атрибутами «невинного» романтизму – властивості обмеженої істоти, загнаної в екзистенційне підпілля власним невіглаством, прикрашати гірку дійсність, тобто буденність і власну обмеженість або й ницість піднесеними образами, епітетами та обставинами. За ключовим же моментом об'єктивації творчості, очевидно, криється досить ефективний, розрахований на маси, механізм придушення всякого наміру чи прагнення соціальної істоти до відновлення власної цілісності та єднання з реальністю, оминаючи будь-яких посередників і «вболівальників» за спільне благо, людські душі абощо. Окрім того, це ще й досить дієвий засіб нівелювання реальної суті бездоганності, а разом і ключових властивостей індивіда, доведення до абсолюту котрих є необхідною умовою «пробудження» або навернення людини до реальності. При цьому за бездоганністю криється не що інше як «найліпше використання нашого енергетичного рівня. Природно, вона неодмінно передбачає поміркованість, змістовність, простоту, невинність і найперше вона передбачає відсутність самовідображення» (31, 343).

До речі, практично всі без винятку недотворчі твори мистецтва хибують саме на те, що ґрунтуються на самовідображенні автора,

особливо це проявляється в образотворчому мистецтві та в художній і філософській літературі. А вже про поміркованість, простоту чи невинність годі й говорити. Приміром, жоден визнаний філософський текст взагалі не має нічого спільного з простотою. Особливо це стає зрозуміло тим, хто силкувався читати німецьких класиків, зокрема Гегеля або й інших славетних «мислителів» всіх часів і народів. Зрештою буденна людина, яких би інтелектуальних висот вона недосягала і як би вона не носилася з власними творчим потенціалом, насправді схильна повсякчас «мудрувати»: шукати і вкладати підтексти в усе, з чим би мала справу; ускладнювати і схематизувати; виводити закони і закономірності, виявляти причинно-наслідкові зв'язки і прогнозувати перспективи. Тоді як дійсно творчі люди «течуть»: творять або діють, концентруючись винятково на самому процесі, відмежовуючись від всього решти, в т.ч. від результату власної активності аж поки не буде досягнуто завершеного втілення чи то в тексті, чи то в образі або нових умовах і обставинах існування. Вони просто беруться за справу, бо інакше не можуть, а не тому, що розраховують на якийсь конкретний результат. Останнє, тобто раціональна націленість на кінцевий продукт, за що б її не видавали або якби її не маскували, є чистим заробітчанством або накопиченням з елементами творчості чи без них. Однак зрозуміти це буденній людині, а тим більше прийняти надто важко хоча б з огляду на те, що будучи позбавленою справжньої стабільної ініціативності, вона не годна братися за жодну справу, аж поки не переконається в досяжності певних результатів або не знайде спосіб уникнути безпосередньої відповідальності за вчинене чи зреалізоване. Хоча, як свідчить життєвий досвід, беручись за щось нове і невідоме дійсно ініціативний і, радше за все, творчий індивід немає жодного враження про те, як зробити почате ним ефективно і прагматично. І все ж, «починаючи діяти, ми робимо це, навіть не розуміючи, що саме нам допомогло» (33, 15). Тобто виглядає так, нібито всяка дійсна творча або, як заведено говорити в наукових колах, інноваційна діяльність здійснюється індивідом в стані трансу, а насправді в стані, так би мовити, зміненої чи розширеної свідомості. До прикладу можна згадати досить поширені перекази про те, як писався роман «Майстер і Маргарита» Булгаковим, як творили представники мистецьких кіл Срібного Віку абощо. Щоправда в подібних прикладів є досить суттєве, як на враження буденної людини, слабке місце, адже об'єктивно виглядає так, ніби прояв творчого начала стимулювався

наркотичними або подібними до них за принципом дії речовинами, а не відбувався сам пособі природним чином, як це властиво чистим практикам, що здатні довільно входити в змінений стан свідомості або й постійно залишаються в ньому, при цьому не пориваючи безповоротно з буденним світом.

Окрім того, реалізація будь-якого справді творчого процесу не зустрічає ані перепон, ані спротиву, а отже творча людина, коли й докладає зусиль, то винятково лише для того, аби підтримувати тяглість самого процесу, в іншому випадку, аби пересилити окремі моменти внутрішньої нестабільності чи спротиву, викликаного непри-тлумленими до кінця бажаннями і попередніми намірами, особливостями складу характеру, організації психіки абощо. Про щось подібне говорить досвід езотериків, які за своєю суттю і є довершеними творчими людьми: «Якщо воїн в чомусь досягає успіху, то цей успіх повинен приходити м'яко, нехай навіть з колосальними зусиллями, але без потрясінь і нав'язливих ідей» (32, 16). А коли так, то суто творча людина завжди успішна, питання тільки в тому, що слід вважати успіхом, або чим він є насправді.

Очевидно, для буденної людини він відкривається як дещо, що «в один і той же час співвідносне і з судженням, і з відчуттям задоволення – це особливий критерій людського існування, котрий говорить про становище людини в світі. При цьому світ варто розуміти як дещо, що сприймається людиною як відмінне від неї, те, що протистоїть їй і водночас творить її. Світ – це все, чим не є «Я», але те, що відображено в свідомості суб'єкта. В такому випадку успіх або ж його відсутність вказує не на що інше, як на гармонію «Я» зі світом або її відсутність. Іншими словами, успіх говорить про те, наскільки людина здатна адекватно діяти в наявній ситуації і, по-перше, отримувати від цього задоволення, по-друге, формувати відповідне враження в інших» (23, 58). А ось щодо чистих практиків або творчих людей в цілому, то тут успіх набирає іншого виразу, адже передбачає безпосереднє досягнення, але не в плані «мати», а в контексті «бути»: всякий успіх вказує на позитивне набуття досвіду, в кінцевому ж варіанті на нарощування енергетичного потенціалу, відкриття в собі нових здібностей і властивостей. Як стверджує, наприклад, Василь Чумаченко, практик, вирішуючи надскладні завдання, врешті-решт домагається «запалення» нових еманцій в його енергетичному коконі (74, 10).

До речі, на думку езотериків, того ж таки Кастанеди або наставників суфійських, дзенських чи інших езотеричних напрямків, практиками за власними бажаннями ніхто не стає. Стати на шлях знання підштовхує саме життя, і в нього для того є тисячі способів, хоча всі вони мають одну спільну невід'ємну рису – критичну необхідність. Відтак, потрапивши в критичну або безвихідну ситуацію, людина мусить стати практиком не усвідомлюючи цього раціонально, адже на той момент її внутрішній діалог припиняється, а отже і «голос» її «Я» або розуму вкупі зі здоровим глуздом замовкають – вони виявляються абсолютно неефективними. Саме тому «краще, на що ми здатні, проявляється, коли ми притиснуті до стінки. Коли ми відчуваємо меч, що навис над головою. Особисто я не хотів би, щоб було інакше» (29, 249), адже потужний стрес автоматично відсікає все зайве, що обтяжує людину і тримає її в «тілі» заклопотаної істоти, та вивільняє реальні знання, котрими якраз і керується індивід в критичній ситуації. Природно, якщо таких знань обмаль або й взагалі немає, індивід просто губиться, стовпіє, втрачає свідомість, впадає в кому або й просто вмирає від перенапруження. З огляду на це, попри абсолютну ефективність все ж потужний стрес є життєво небезпечним для переважної більшості індивідів і дуже рідко може дати позитивні наслідки, зважаючи на непідготованість, фактично енергетичну слабкість переважної більшості представників *Homo Sapiens*. Тому, мабуть, саме Буття або Всесвіт подбали про те, аби все ж людина мала змогу доторкнутися до реальності, оминаючи критичну крайність. В арсеналі людських реакцій на подразники є два досить чудових механізми блокування внутрішнього діалогу і виходу людини за межі буденних клопотів без особливих енергетичних затрат і емоційно-вольових потрясінь. Мова йде про замилювання і здивування. Саме їм своєю «продуктивністю» завдячують, якщо й не всі, то безумовна лєвова частка творчих людей. Це два чистих, тобто позбавлених будь-якої інтенційності і інтересу, необтяжених бажаннями чи страхами, так би мовити, супутники людської активності, котрі від самого народження притаманні дітям і з часом вироджуються в більшості людей в процесі їх «втягування» в суєтний світ турботи та клопотів. «Захоплення» буденним світом, до речі відбувається в останні століття досить швидко, десь уже на другий-третій рік життя дитини, коли та цілком опановує синтаксис і засвоює мінімальну кількість моделей поведінки та позиціонування себе в навколиньому середовищі. І лише окремі індивіди якимось, умовно

кажучи, дивом зберігають за собою властивість хоча б час від часу щиро дивуватися та зачаровуватися, таким чином залишаючи за собою можливість долучатися до реальності, осягати її, і, можливо, втілювати власну творчість в шедеврах мистецтва, літератури або будь-якій формі діяльності, в т.ч. стаючи харизматичним лідером, легендарним державним діячем абощо.

До речі, можливо, саме з огляду на специфіку двох згаданих властивостей людини, і на те, що ці властивості неодмінно притаманні дітям, інакше вони б не мали дієвого стимулу так швидко схоплювати і так глибоко засвоювати все, що потрапляє в сферу їх сприйняття, Новий Заповіт устами Христа закликає всіх бути як діти, бо саме на них чекає «царство небесне». Окрім того, тільки дітям властиво щиро гратися, тобто бути абсолютно нічим неопосередкованими в грі або черпати натхнення для гри в самій грі, не прагнучи ані перемоги, ані вигоди, не вимагаючи уваги і не розраховуючи на стимул. Навряд чи звична до клопотів буденна людина здатна збагнути як це може бути, адже вона ще з ранніх літ методично привчається вірити у власну значущість і значущість власних переконань, міркувань та діяльності. А тому їй навіть на думку не може спасти, що будь-яка діяльність насправді абсолютно беззмістовна з позицій Всесвіту і не несе жодного буттєвого навантаження, а її цінність породжується зарозумілістю людського «Я», котре переконане у власній особистості, і важливості: «Я» існують, отже в мені є потреба; «Я» дію, отже в моїй діяльності є потреба. Практики ж навпаки стверджують, що «воїн перш за все мусить знати, що його дії нічого не варті, але він має виконувати їх, так наче він не знав про це. Це те, що шамани називають контрольованим невіглаством» (33, 7).

Врешті-решт, якщо глибоко задуматися, то дійсно можна дійти висновку, що всяка людська діяльність як і її існування взагалі є самі по собі абсурдні, бо не мають жодного змісту з позицій індивіда. Впродовж усього свого життя ще нікому не вдавалося відкрити для себе суть свого існування, а отже і діяльності в цілому, природно, якщо відкинути різноманітні нав'язливі ідеї на кшталт служіння богу, нації, дамі серця; турботи про батьків і дітей, рід людський абощо. Що ж стосується, так би мовити, особливо допитливих, їм іноді вдавалося встановити наявність чогось такого, що можна було б ідентифікувати як «матрицю», в котрій і кориниться зміст існування всякого індивіда, але винятково з позиції самої матриці або «творця». На рівні індивіда такий зміст автоматично трансформується в пряме призначення. Це щось схоже на те, якби

людина завела собі в господарстві якусь тварину і усвідомлювала, для чого вона її тримає і що має з нею робити, тоді як тварина зі свого боку навряд чи могла б віднайти хоч який-небудь приватний зміст такого існування. Вона – худоба, що в усьому покладається на волю господаря. І така ситуація зберігається непорушною аж до тих пір, поки або господар не зникне, що принципово не можливо, бо для тварини він, як правило, знеособлений, а отже безсмертний; або тварина не досягне якимось дивним чином власну ситуацію, тим самим поклавши їй край.

Відкриття чогось такого, що можна було б на рівні буденної людини ідентифікувати як «матриця» якраз і покладає край ситуації, в котрій перебуває заклопотана істота: вона більше не «раб» творця, не безвольна і несвідома свого становища істота. Вона чиста самотність. Принаймні, маг, просвітлений, святий, крір або б хто був; той, хто опанував себе і своє становище. Хто відкрив для себе на стільки це можливо реальність, зміст всякого буття взагалі, а отже знайшов дієвий «антидот» проти абсурдності власного існування. Таким антидотом є контрольоване невігластво – властивість енергетично потужних індивідів діяти наче їхня діяльність була сповнена дійсно конкретним змістом, розуміючи, що жодного змісту насправді принципово не існує. Відтак вибір специфіки діяльності – це також результат досягнення контрольованого невігластва. Ті ж, хто до подібного стану, так би мовити, не «доросли», насправді не роблять вибір довільно, а тільки під тиском обставин, хоча в переважній більшості схильні самі себе та інших обманювати, вірячи в те, що саме вони «господарі» вибору. В своїй крайній позиції для затурканої істоти ілюзія вибору набирає вигляду обрання життя: нібито вона віддає перевагу тому, аби жити, попри всі негаразди або й взагалі абсурдність існування, аніж вмерти. Однак такий вибір має лише виключно чистий практик, кому до снаги силою, так би мовити, власної думки припинити життя в іншому чи собі.

Відсутність вибору буденної людини спричинена тим, що вона принципово не може не діяти. До останнього свого подиху вона завжди діє. Діє навіть тоді, коли прикута тяжкою хворобою до ліжка. Діє в будь-якому випадку, аж поки не припиниться внутрішній діалог, бо дія – елементарна форма реакції мислячої істоти на будь-які подразники в просторі звичного світу за умови збереження самоідентифікації, адже повне розототожнення свідомої істоти – це смерть, чим би вона була насправді. А якщо так, то життя завжди і неспростовно спонукає діяти.

Для цього життя, точніше «матриця» або Всесвіт дає всякій свідомій істоті енергію в тій кількості, яку вона сама встановлює з огляду на далеко не завжди зрозумілі буденній людині підстави. До прикладу, для нефанатичних християн навряд чи може бути зрозумілим як безмежно люблячий Бог може допустити народження невинних немовлят зі страшними хворобами і патологіями або знущання над невинними істотами.

Енергію, яку надає «матриця» кожній свідомій істоті за її життя в контексті людського стилю існування часто прийнято ідентифікувати в просторі іудо-християнської парадигми як сексуальну енергію. А далі ця енергія залежно від особливостей самого індивіда спонукає до різних видів активності. Принаймні езотерики найчастіше схиляються до думки, що «енергія другої чакри лежить в основі і первинної творчості, і вищого екстазу» (45, 36). При цьому «вона [друга чакра] в основному асоціюється з творчістю і відтворенням потомства» (45, 35).

Зрозуміло, що така асоціація виникла не без впливу фройдизму, хоча вона й не відображає справжньої суті того, як же сексуальна енергія може спонукати до творчості. Спонукає ж вона до творчості тільки тому, що вона взагалі спонукає до будь-якої діяльності, так би мовити, сліпо. А от, до якого різновиду діяльності схиляється той чи інший індивід залежить, як заведено говорити, від рівня досконалості його енергетичної структури або рівня духовного розвитку. Якщо індивід «зациклений» лише на виживанні та задоволенні, так званих, первинних потреб, то вся енергія, що надходить від «матриці», спрямовується на відповідні прояви активності. І тоді виявляється, що «щоб не робила людина – ...вона погляд бажання, яка шукає інший образ в усьому, що бачить» (38, 6). Відповідно така людина в стані домінанти сексуального начала, завжди сексуально невдоволена, або, як заведено говорити, сексуально стурбована. Всі її починання і активність несуть сексуальний підтекст, та є проявами її самовираження, а не відображення реальності, навіть, якщо це твори мистецтва, що набули широко розголосу і визнання. Отже, такі твори зовсім не результат чистої творчості, бо позбавлені бездоганності, а наслідок сублімації – способу розрядки нереалізованої сексуальної енергії, що накопичилася і не була піддана трансформації для подальшого накопичення вже у вигляді більш тонкої енергії.

Своєю чергою накопичення трансформованої енергії, котре, природно, можливе лише за умови, що індивід досяг того рівня досконалості, коли здатний економно використовувати сексуальну або жит-

теву енергію, рано чи пізно має призвести до трансформації самого індивіда, його переродження в досконалу істоту або чисту самотність. Очевидно, нашим пращурам була добре відома подібна трансформація. Принаймні в своїх легендах вони зафіксували процес трансформації, як вони його споглядали, а чи розуміли: «Богиня Мудрості наповнює ці ріки вогнем любові і коли вони виходять з правих і лівих берегів, відбувається злиття сонячної і місячної енергії в одну, яка опромінює той храм. Тоді настає кохання! Тоді до людини приходить натхнення творити Мистецтво. Внутрішнє сонце життя горить золотим вогнем, мета якого – прагнення душі до Безсмертя» (9 32). Або, як сказали б Кастанеда чи інші езотерики, – прагнення до свободи – чогось такого, звідавши котре раз, жодна людина не здатна відмовитися від його пошуку. Питання тільки в тому, що левова частка людства так ніколи і не мала змоги причастися свободою, підмінюючи останню її ерзацами: свободою від, свободою для, нібито свободою вибору, ситуативною свободою абощо. А тому ніколи й не мала наміру будь-що стати свobodною, долаючи крок за кроком шаблі власної досконалості, починаючи з сексуально заклопотаної або цілком залежної від роду істоти, й аж до стану «нірвани» або єднання з Вічністю.

Отож за розвитком творчого начала в індивідові як і за будь-якими його дійсними досягненнями чи успіхом завжди прихований або стоїть намір. Прихований намір для початківців. Очевидний намір для чистих практиків: «Для магів він є чимось таким, що не допускає ні обдумування, ні здивування, ні припущень. Вони знають, що в них є єдина можливість – злитися з наміром безкінечності. І вони просто роблять це» (29, 258). Інакше кажучи, будь-яка людина досягає успіху, а головне – отримує задоволення від своєї діяльності лише тоді, коли її дії збігаються з наміром Всесвіту, коли вона перебуває у згоді зі Всесвітом. Це твердження, окрім іншого, несе в собі досить крамольний, як на буденну заморалізовану до останньої волосинки істоту, контекст, оскільки дозволяє автоматично підводити під дію наміру Всесвіту будь-яку діяльність людини і її помисли, в т.ч. найганебніші, найжорстокіші, найнищіші, принаймні, за умови, коли вони звершуються маніяками, людьми з нездоровою психікою або як ритуальні діяння груп зі специфічними віруваннями. Впоратися з подібною колізією здоровому глузду та раціональному мисленню не до снаги, а тому буденна людина завжди воліє уникати таких колізій, вдаючи ніби їх не існує, а коли вони

все ж нагадують про себе, то списуючи їх прояв на витівки «ворога» людства. Зокрема, так схильні вчиняти адепти іудо-християнства, намагаючись уникнути нерозв'язного протиріччя між тим, що бог є любов, але без його волі на те не упаде жодна волосина з голови людської. А вони падають, і падають досить часто з головами «невинно убійених рабів божих». Взагалі сучасна людина за свого життя досить часто зазнає кривди та стає причиною кривди інших, але продовжує сліпо вірити, що бог є любов і його творіння досконале. А коли що й не так, то існує цап-відбувайло – сатана зі своїми полчищами. Просто, їй так зручно жити. А точніше – це стиль і спосіб існування буденної людини, її ярмо, оскільки «діловитість наших життів, наші невловимі захоплення, справи, надії, біди і страхи займають більш високе становище, і на цьому повсякденному базисі ми не усвідомлюємо того, що пов'язані з чимось іще» (31, 278). Цим чимось, очевидно, є намір Всесвіту в цілому та стосовно кожної окремої наділеної свідомістю істоти зокрема, оскільки: «у всесвіті існує безмірна сила, що не піддається опису, котру маги називають наміром, і що абсолютно все, що існує в чистому космосі, прикріплено до наміру зв'язувальною ланкою» (31, 248). Тобто зміст існування будь-якої істоти – це прерогатива її творця, а не самої істоти, і цей зміст вкладений в намір творця, до якого приєднані всі його творіння. А коли так, то «люди і всі живі істоти є рабами наміру. Ми знаходимося в його лещатах. Він примушує робити нас все, що забажає. Він змушує нас діяти в цьому світі. Він навіть змушує нас вмирати. ... Коли ми стаємо воїнами, намір стає нашим другом. Він дозволяє на секунду бути вільним, іноді навіть приходить до нас, так ніби він очікував поблизу» (30, 301).

До речі, сама по собі ідея залежності всього живого від чогось, що є первинним стосовно нього і причиною його існування самого по собі та специфіки всякого існування взагалі, далеко не нова і висловлюється не лише езотериками чи «отцями» релігійної догматики, але й філософами. Зокрема версія Гегеля про Абсолютну Ідею та її еманацию є суголосною кастанедовій езотериці з цього погляду. До того ж гегеліві міркування про свободу як пізнану необхідність цілком суголосні езотеричному розумінню суті наміру, адже «намір – це бажання, в якому відсутнє бажання, дія, в якій відсутнє діяння. Мати намір – значить, хотіти, не бажаючи, робити, не роблячи» (32, 18). Тобто, кожен, хто має намір, має справу не з чимось конкретним, якби це було у випадку з інтенціями,

бажаннями та страхами, а з тим, що стоїть за його конкретизацією, з тим, що робить всяке проявлене або конкретне існування можливим взагалі. Для людини ж, як зрештою і для будь-якої іншої істоти, всяке проявлене існування відкривається завдяки спроможності сприймати. Відтак намір і сприйняття нерозривно пов'язані поміж собою, адже «намір – це всеосяжна сила, котра змушує нас сприймати. Ми сприймаємо не тому, що стаємо поінформованішими, наше сприйняття є швидше за все результатом тиску і вторгнення наміру» (31, 247).

Більше того, саме намір згідно з езотеричним досвідом Кастанеди стоїть за особливостями «організації» світу або тим, як нам відкривається світ, адже «намір присутній повсюди. Саме намір створює світ» (30, 317). І разом з тим – «всі ми разом утримуємо свій світ на місці за допомогою свого наміру» (32, 68). Отож намір виявляється ключовою ланкою в бутті людина, а можливо й Всесвіту. Саме намір визначає особливості всякого існування. А тому кожен, хто долучається якимось чином до реальності, очевидно здобуває собі в друзі намір, перестаючи бути його рабом. Іншими словами, дійсно творчі індивіди, тим паче ті, хто досяг рівня, коли його діяння завжди бездоганні, тобто чисті практики стають свобідними, принаймні хоч на якийсь короткий час власних звершень або й споглядання реальності. Решта має справу з чимось, що можна назвати долею, фатумом абощо.

Проблема вибору та долі, місце лицемірства і цинізму в житті людини

До найзагадковіших явищ в існуванні людини належить доля. Їй присвячено чимало легенд і казок. Про неї мріють, її проклинають, на неї ворожать. Її задобрюють або й намагаються обманути. Вона ж міцно тримає в напрузі помисли кожного, хто прийшов у цей світ, так і не розкриваючи власної таємниці нікому з тих, хто силкується за будь-яку ціну розкрити її таємницю. Тому буденна людина вимушена задовольнятися припущеннями і гадками, а ще різноманітними ритуалами і обрядами, котрі нібито мають допомагати їй в приборкуванні злостивої долі або відводити біду, невдачі тощо, чи навпаки закликати успіх, злагоду та достаток. Долі ж до того, очевидно, байдуже, бо, як кажуть в народі, власну долю й конем не об'їдеш. Однак така ситуація зовсім не влаштовує вперту та помисливу істоту, а тому вона хоче

вірити і вірити у те, що її доля в її руках. Щоправда подібна впевненість у власній, так би мовити, всесильності вивітрується вщент як тільки доходить до справи безпосереднього взяття відповідальності за своє існування на самого себе. Тут фактично кожен індивід згадує, що він заручник обставин, що, мабуть, йому таки судилося вчинити так і не інакше, що то не його вибір, а необхідність, зумовлена обставинами тощо. Ось так, будучи невігласом, буденна людина грає з невідомим в піжмурки: вдає, що все бачить і розуміє, а сама безнадійно грузне в болоті численних вражень і переконань, доведених силою її сліпої віри до статусу знання. Але відмовитися від подібної гри вона навряд чи ладна, бо до того її підштовхує власна обмеженість укупі зі страхом перед невідомим та непередбачуваним. І це не зважаючи на те або й всупереч тому, що і християнство, й інші релігійні та езотеричні школи закликають дбати про день сьогоднішній, бо день завтрашній подбає про себе сам. Про те ж саме говорять і ті, хто певним чином зумів доторкнутися до реальності, раз по раз наголошуючи на тому, що «не варто боятися невідомого, адже кожен здатний набути те, чого прагне, отримати те, в чому має потребу» (43, 102). А тому майбутнє не таїть в собі абсолютно нічого з того, щоб б могло виявитися для індивіда цілком чимось невідомим, незрозумілим, безмежно жажливим абощо. Та й взагалі давня українська народна мудрість з цього приводу говорить, що ніколи ще так не було, аби так було, щоб якось та не було. До того ж, з позиції чистої практики або, зважаючи на те, що, окрім іншого, покликанням людини на землі є її становлення, нарощування духовного, точніше енергетичного потенціалу, їй ліпше не триматися за власні прогнози і передбачення як блосі за кожух. Адже, «коли відсутня бодай якась визначеність, ми весь час алертні [в стані перманентного тонусу або бадьорості], ми постійно готові до стрибка. Значно цікавіше не знати, за яким кушем ховається кролик, аніж вести себе так, ніби тобі все давним-давно відомо» (33, 12). Щоправда подібною цікавістю радше добровільно, аніж несвідомо нехтує левова частка людства, віддаючи перевагу тому, що прийнято ідентифікувати як спокій, стабільність та передбачуваність, а насправді – звичному стилю життя з його перманентними негараздами і клопотами та суетою, смертельно боячись кардинальних змін в своєму існуванні, тобто виходу за межі екзистенційної зони комфорту в простір невідомого.

Разом з тим, аби хоча б якось угамувати страх перед невідомим, заклопотана істота привчилася продукувати за допомогою уяви і утри-

мувати в своїй свідомості ймовірну картину власного майбутнього, найчастіше ідентифікуючи її з долею. Відтак в дев'яносто дев'яти зі ста випадків доля сприймається буденною людиною як дещо, що визначає суть та специфіку її існування, її особисті якості та властивості, а також особливості зв'язків і відносин, в яких вона постійно перебуває. Відповідно суть долі або її змістовне наповнення виявляються досить розмитими, коли братися за справу їх конкретизації. На додачу за суттю долі, як вона відкривається заклопотаній істоті, криється не щось однозначне і цілісне, а певна комбінація з трьох умовно самостійних начал, котрі визначають специфіку існування людини. До таких начал належать, по-перше, раціонально-вольова сфера людини або сам індивід як наділена свідомістю і разом з тим свободою вибору та дії, принаймні міркування, істота; по-друге, умови та обставини, в просторі яких відбувається й існує індивід; по-третє, трансцендентні начала або ж, простіше кажучи, бог, духи абощо. До речі, що стосується обставин і умов, то вони можуть бути представленими як навколишнє середовище, соціальні і політичні інститути або ж в цілому як соціальний простір чи народ. До того ж, як свідчить практика, про потужність перманентного впливу соціального простору на, так би мовити, долю кожного без винятку індивіда як зумовленої соціумом істоти можна скласти більш-менш адекватне враження, досліджуючи проблему натовпу і мас. Зокрема, може виявитися, що «долею народу на набагато більшою мірою керують померлі покоління, ніж ті, що живуть: ми одночасно діти своїх батьків і своєї раси, тобто всього ряду предків. Не тільки відчуття, але ще фізіологія й спадковість визначають для нас вітчизну другою матір'ю. Той запас ідей і відчуттів, який приносять із народженням у світ усі індивідууми однієї і тієї ж раси, утворюють душу раси. Невидима в своїй сутності, ця душа видима в своїх проявах, так як у дійсності вона править усією еволюцією народу» (51, 82).

Насправді, згадані начала швидше за все не існують самі по собі як окремі структурні одиниці буття людини, але аналітичний або структурно-логічний підхід до осмислення дійсності, притаманний *Homo Sapiens*, настроєний відображати дійсність саме шляхом її «препарування» і вичленення окремих нібито самодостатніх складових. Хоча інтуїція або езотеричний досвід підказує протилежне: все у Всесвіті взаємопов'язане і взаємозумовлене. Тобто, «все, що існує у Всесвіті, розвивається, переходить одне в інше» (43, 173). Тож і доля

має бути дечим, що виявляє цю цілісність, персоналізовану на рівні індивіда. Тобто доля – це дещо, що конкретизує ситуацію невід’ємної частини цілісного з огляду на персоналізацію цієї частини, і створення стійкого враження про її відокремлене існування. Відповідно долю можна розуміти ще й як своєрідний «техпаспорт», виданий Всесвітом своєму «продукту» з огляду на його наділеність свідомістю – такою собі властивістю живих істот локалізувати потік сприйняття, суб’єктивуючи його, і маніпулювати ним. Однак, оскільки «ми, будучи буденними людьми, не знаємо або ж колись не знали про наявність чогось реального і функціонального – ланки, що пов’язує нас з наміром, котра дає нам набути стурбованість долею» (31, 283), то і долю ми схильні сприймати радше як щось абстрактне і відсторонене від нас; таке, що існує поза нами і лише якимось чином дотичне до нас. Як наслідок, буденна людина схиляється до переконання, що на власну долю можна і треба певним чином впливати або навпаки принципово не можна, замість того, аби зосереджувати свою увагу і зусилля на самому собі та/або Всесвіті.

Зважаючи на сказане, цілком імовірно, що доля певним чином є дотичною до ситуації відчуження людини від самої себе, деяким посередником поміж цілісною істотою, якою насправді є Людина, і її суб’єктивованою проекцією на соціальний світ, якими ми себе виявляємо з моменту самоусвідомлення. А коли так, то доля, яким би дивним це спершу не здавалося, перебуває у прямому зв’язку з сексуальністю, адже тільки потому, як людина стала, набула або ж відкрила в собі сексуальність, а отже автоматично набула схильність замислюватися над власним становищем, вона постала перед ситуативним вибором або ж його відсутністю, тобто перед джерелом власної долі. Більше того, лише ставши сексуальною істотою і, як наслідок, пізнавши палітру емоцій, біль та страх, занурившись у вир бажань та скуштувавши принад, людина, все ще залишаючись якийсь час здатною дійсно творити, сформувала, умовно кажучи, на енергетичному рівні безліч різноманітних варіантів і стилів існування, перетворивши їх на сукупність незчисленної кількості ймовірних проекцій буття людини, кожна з яких несе в собі потенціал відповідних переживань. Відтак комбінацію відповідних стилів, котрі так чи інакше послідовно один за одним обирає, ба, навіть радше «притягує» кожен без винятку індивід впродовж свого життя, можна вважати долею. Тому насправді, принаймні, якщо йти в контексті езотеричного досвіду В. Зеланда, поданого в

низці його книг, зокрема «Транссерфінг», немає нічого дивного в тому, що долю водночас обирають та/або притягують, однак її принципово не створюють, бо з позицій смертної істоти вона існує споконвіку.

А коли так, то і християнство, і мусульманство, й інші релігії чи релігійно-езотеричні школи, звісно кожна на свій копил, близькі до істини в твердженні щодо зумовленості людського буття трансцендентним началом, зважаючи на те, що «нам дано знати все, адже все вже записано» (43, 100). Вже всі можливі, допустимі або й ймовірні варіанти життєвих ситуацій сформовані древніми і силою їх енергетичного потенціалу чи потенціалу Всесвіту закарбовані на «скрижалях» того ж таки Всесвіту або чогось такого, що заведено називати по-різному залежно від домінантної парадигми. Цим чимось може виявитися, відповідно до езотеричного досвіду давніх шаманів «деякий безіменний фактор, котрий страхає своєю простотою, і він же визначає наші долі» (31, 292). І далі «сила, котра управляє долею всіх живих істот, називається орлом, але не тому, що це орел, або ж має що-небудь спільне з орлом, або ж якоесь його стосується, а тому, що для ясновидця вона виглядає, як безмірний чорний до синього полиску орел, котрий стоїть прямо, як стоять орли, досягаючи безмежжя висотою» (30, 316). Покликання цієї сили, очевидно, полягає в тому, аби слугувати механізмом, котрий уможлиблює реалізацію індивідом власного «вибору». Іншими словами, згадана сила стоїть за тим, аби кожен індивід завжди і неминуче отримував саме те і саме тоді, на що заслуговує, відповідно до власних інтенцій і схильностей, які він, до речі, має можливість переглядати за власним бажанням, точніше, наміром. Щоправда такий перегляд можливий, зважаючи на те, що людина раціональна істота і нібито здатна усвідомлювати власне існування і те, що вона вчиняє та що з нею діється, а отже здатна нібито свідомо робити вибір, покладаючись на свій розсуд або й свавілля. Все це самообман і нічого іншого. А тому перегляд можливий лише з огляду на рівень енергетичного потенціалу або, як сказала б віруюча людина, духовної досконалості індивіда, оскільки «неважливо, що людина приховує або що утримує в собі. Все, що ми робимо, чим ми є, засновується на нашій особистій силі. Якщо у нас її достатньо, одного сказаного слова стане, щоб аби змінити весь хід нашого життя. Але коли у нас недостатньо особистої сили, то найпрекрасніші і найчудовіші відділи мудрості можуть бути розкритими нам, і це розкриття нічого нам не дасть» (29, 252).

Образно кажучи, кожен індивід здатний взяти тільки те, що він здатний взяти; осилити лише те, на що в нього вистачить сили, тоді як всяка недооцінка або переоцінка можливостей в кращому випадку покладе край будь-яким намаганням, звівши їх ефект до нуля, в гіршому – спричинить деструктивні наслідки у вигляді проблем зі здоров'ям, депресій або інших психічних розладів, нещастя та бід. Тож міра, точніше відчуття міри, очевидно, є тим ключем, який дозволяє індивіду бути успішним в своїх починаннях або ж ефективним в своїх діях та спонукає людину до бездоганності у будь-чому, за що б вона бралася. Діючи ж бездоганно, при цьому покладаючись на відчуття міри, людина фактично не постає перед вибором, оскільки завжди синхронна з потоком подій в навколишньому середовищі: в неї немає жодної потреби зважувати «за» і «проти», шукати аргументи на користь того чи іншого рішення, взагалі сумніватися, вагатися, чимось перейматися і картати себе за помилки або за неспроможність бути рішучою та послідовною.

Зрештою, виходить, що найочевидніший і найреальніший вибір, який мабуть-таки спроможна вчинити людина за свого буденного існування, керуючись власними міркуваннями чи прагненням – це радикальний вибір: або накопичувати власний енергетичний потенціал доступними наразі індивіду методами і шляхами, або розтратити те, що дарує життя і Всесвіт. Все інше – поза можливостями і волею буденної людини, оскільки врешті-решт «не існує способу уникнути те, що передбачено. Навіть через смерть» (32, 121). Тобто навіть самогубство – це також уже існуючий і «вмурований» в Буття «сценарій», котрий за певних обставин «притягує» до себе індивід, при цьому він не вільний самостійно обрати смерть або уникнути її, в якийсь момент передумавши. Тут все залежить від дивних сил, що діють у згоді з намірами, ведучи кожную живу істоту стежками її долі. Тож, як справедливо, зважаючи на власний життєвий шлях, зауважує Василь Стус, «долі не обирають... Її приймають – яка вона вже не є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас». А з іншого боку, «доля не усміхається рабам. Доля усміхається людям» (42, 129), тобто тим, хто воліє відбутися на відміну від прагнення набути, накопичити, спожити.

Тож в просторі сьогоднішніх реалій можна стверджувати, що проблема долі в контексті громадської думки врешті-решт може бути зведеною і найчастіше зводиться до проблеми вибору: спроможності людини діяти відповідно до власних інтенцій, побажань та міркувань

або її відсутності. Як наслідок, практично кожен індивід рано чи пізно постає перед питанням, що його колись публічно порушив і актуалізував Достоєвський: чи може людина жити за своєю неосвіченою волею або ж вона є лишень «тремтячою твариною». Очевидно, таке поставлення питання руба як і загально поставлення такого питання зумовлене тим, що для сучасної людини, лєвова частка уваги котрої сконцентрована на процесах накопичення і споживання, процедура ситуативного вибору стає чи не найголовнішим регулятивним началом її активності. Більше того, своєрідним фільтром, через який пропускаються і за допомогою якого «просіваються» всі відчуття, викликані внаслідок взаємодії індивіда зі світом. Відтак сучасна цивілізована істота живе вибором, точніше ілюзією вибору. І на цьому ґрунті зводить «мури» іншої ілюзії – ідеї долі або ж ідеї раціональної самодостатності людини, як це притаманно кантовому «гуманізму» з його категоричним імперативом, та численним романтичним течіям, котрі авансом вивіщують заклопотану істоту над прірвою її ж невігластва або й нікчемності. Однак подібне «людинолюбство», найпевніше, злісно жартує з людиною, адже спонукає її не стільки до пошуку дійсних шляхів свого вдосконалення і повернення власної цілісності, скільки до утвердження в низці явно сумнівних в їх духовному багатстві чи досконалості переконань, на кшталт того, що «...варто цінувати навіть натяк на добро в іншій людині. Лицемірство безсумнівно краще аніж цинізм» (54, 27).

Інакше кажучи, починаючи з біблійних часів, очевидно, з подання самої Біблії і супровідних їй текстів та повчань, схильність людини до улєсливого обману підносилає вище за схильність індивіда ставити під сумнів категоричність і непогрішимість норм та правил соціального існування, в т.ч. і нібито божественного походження на кшталт десяти мойсеєвих заповідей. І, як наслідок, активно культивуваляся. А все тому, що за своїми властивостями лицемірство виявляється таким собі своєрідним «скріплювальним» началом соціального простору, оскільки сприяє нівелюванню індивідуальної цілісності та осібності людини, перетворюючи її на стандартного соціального болванчика. Тоді як цинізм у своєму первинному контексті в душі кініків спонукав індивіда до вивільнення з-під ґніту соціальних догматів та стандартів як таких, що поглиблюють людські страждання шляхом актуалізації непомірної кількості бажань та пристрастей. А коли так, то Христос був-таки безапеляційним явним кініком, за що й постраждав від рук

лицемірів чи фарисеїв, коли вірити християнській догматиці. Його ж вчинки і повчання лицеміри спотворили до непізнаваного і нещадно експлуатують собі на користь, дбаючи насамперед про власні шлунки і гаманці, а ще задовольняючи всі свої забаганки і пристрасті або йдучи за власною пихою та «вченістю». І все нібито заради суспільного добра та спокою, а ще спасіння людської душі або її духовного зростання, настанови на праведний шлях чи просвіти неуків, як і має бути в кращих традиціях лицемірства.

От і виходить, що буденна людина вже давним-давно блукає поміж лицемірних цінностей, цілей та дороговказів, так і не наважуючись використати впродовж всього свого існування жодного шансу відбутися, стати на шлях до себе, повернути собі гідність та свободу. Тож все що їй залишається вчинити в такій ситуації, так це розвести руками та сказати: така моя доля. Щоправда серед потоку поколінь, що течуть руслом життя, загублені у вирії Вічності, завжди є ті, хто не повірив у невідворотність подібної долі, в кого виявився своєрідний імунітет до лицемірства і невігластва, хто внутрішньо доріс до того, аби хоча б замислитися над тим і зрозуміти, що «вмерти, йдучи за Своєю Долею, значно краще, аніж прийняти смерть як тисячі людей, які навіть не підозрюють про існування Шляху» (43, 179). Хоча подібне «просвітлення» також не прояснює ситуації індивіда, не відкриває йому доступ до істини, не робить його автоматично щасливим чи безтурботним. Однак надихає на творчість, на пошук, на дію, а з іншого боку ослаблює страх перед невідомим, і як наслідок, «мертву хватку» за зону комфортного існування. Індивід, що поборов у собі схильність до лицемірства, стає більш відкритим для «вітрів» Вічності, котрі можуть доправити його в найнесподіваніші місця і ситуації, адже «в будь якій справі рішення – лише початок. Коли людина на щось наважується, зробивши вибір, вона ніби занурюється в стрімкий потік, який понесе її туди, де вона і не підозрювала опинитися» (43, 93).

Отож, хай там що, але людина, принаймні допоки вона не стане Буддою або чимось подібним до нього, завжди залишається подорожнім в безкрайньому просторі життя. Щоправда одним мандри приносять задоволення, викликають піднесення, надихають на творчість, тоді як, мандри більшості оповиті рутинною, позбавлені всякого сенсу або й просто супроводжуються розпачем та різноманітними гіркими переживаннями. Проте, заклопотана істота нездатна ось так от запросто відмовитися від

своїє «мандрівки», тобто покласти край своєму жалюгідному існуванню і мусить «блукати» життям аж поки не настане її година. Відтак, спостерігаючи за ситуацією людини, езотерики помітили, що будь-яка людина опиняється час від часу перед кардинальним вибором того, що можна назвати її життєвим шляхом. Причому такий вибір завжди зводиться до граничної однозначності: так – так, ні – ні; все решта від лукавого. Людина обирає або шлях серця, або шлях, позбавлений серця. Іншого вибору насправді не існує. До того ж, «обидва шляхи ведуть в нікуди, але один має серце, інший – ні. Один шлях робить мандрівку по ньому приемним стільки, скільки ти ним йдеш, ти з ним одне ціле. Інший шлях змусить тебе проклинати своє життя. Один шлях робить тебе сильним, інший ослаблює тебе» (28, 41).

Чим є звичайний шлях буденної людини відомо фактично кожному, бо кожен все життя або ж здебільшого мандрує саме цим шляхом, часто навіть не підозрюючи, що існує інший шлях – шлях серця. Хіба що іноді про існування такого шляху серця нагадує світла печаль або ностальгія – переживання чогось такого, чого нібито ніколи не було в буденному житті індивіда, але все ж якимось чином привнесено в його досвід, закарбовано в його пам'яті, вимальовано фарбами чистих емоцій. Чим же є шлях серця словами передати принципово не можливо – це тільки предмет переживання, зокрема переживання піднесення і повноти буття, коли все «в руках горить і крутиться», коли світ світиться чистим світлом радості і здійснених мрій, коли торжествує захоплення і неймовірна радість, тоді як душа спокійна, а індивід внутрішньо зібраний. Однак «такий шлях, коли істинність дій виважується на терезах серця, зустрічається майже у всіх відомих езотеричних течіях та вченнях. Деякі стародавні магічні культури, наприклад, острова Пасхи... прямо називали шлях свого розвитку «шляхом серця», а себе «істинними воїтелями шляху серця» (108, 24). До того ж «на шляху серця не може бути домагань, шлях серця – це саме життя» (108, 24).

Інакше кажучи, шлях серця – це спосіб існування індивіда, котрий знаходить у собі можливість бути синхронним зі Всесвітом, тобто йти за власним покликанням, бути у згоді з наміром, котрий відповідно до своєї природи водночас є спільним для індивіда та Всесвіту. Також шлях серця передбачає вихід за межі зумовленості соціумом, оскільки «що позбавляє розвитку окремої людини або групи людей похвальних якостей, так це їх прив'язаність до повторювання і до того, що має

замасковану соціальну основу» (Аль-Газалі). Водночас шлях серця не можливий без смирності, адже всяка погорда, пиха, глум абощо завжди виштовхують індивіда на шляхи поневірянь і страждання, утримуючи в лоні заздрості, ненависті або ж смертельної байдужості. Інакше кажучи, перетворюють його на буденну заклопотану істоту без явного шансу щось змінити в своєму бутті. А тому «воїн бере свою долю, якою б вона не була, і приймає її в абсолютній смирності. Він смиренно приймає себе таким, яким він є, але не як привід для співчуття, а як живий виклик» (33, 16). Тобто як даність, з якою він має справу, яка є підставою для його активності і досягнень. Як те, що є своєрідним «матеріалом» в його творчих руках. Як предмет його творчості у співдії і повній гармонії зі Всесвітом.

Тож іти шляхом серця – щомиті творити себе і світ. Йти за своєю долею – бути у згоді з собою і Всесвітом, яким би не виявилось покликання індивіда. Врешті-решт, «наша доля, як людей, полягає в тому, щоб учитися для добра або для зла» (28, 286). Інакше кажучи, певним чином саме від кожного окремо взятого індивіда залежить, в який «бік» він піде: шляхом згоди сумління і намірів, чи симбіозу бажань і надмірності. Які цілі в своєму існуванні оберє і на їх досягнення покладе своє життя та даровану йому енергію.

Свобода як ціль і побічний ефект людської активності

Кожен, кому довелося одного разу спробувати смак свободи, вже ніколи не зможе відмовитися від її пошуку. Так кажуть мудрі. Це стверджують ті, кому поталанило внести переживання свободи в своє існування, зробивши його наріжним каменем будь-якої активності. Однак переважна більшість соціальних істот, що коли-небудь існували, так ніколи і не спромоглася відчутти дотик чи смак свободи. Тож все, що залишається масам – це малювати в своїй уяві образ свободи, вигадуючи, чим би вона могла бути, і разом з тим задовольнятися переживаннями ерзац-свободи. Проте ці переживання далекі від абсолютної повноти і завершеності в самих собі. Вони не повертають людині відчуття власної цілісності та відсутності зумовленості будь-чим. Вони лише симулюють певну полегкість від тиску зовнішнього світу і зумовлюючих начал так, ніби на якусь мить індивіда полишають

всі клопоти, вивірюються страхи, тривога і напруга. Але на більше подібні переживання не спроможні: індивід безумовно застається під орудою турботи попри те, що вона на якусь коротку мить відступає глибоко в підпілля піднесеного стану душі, залишаючи по собі лише натяк на саму себе або власну тінь як невідчужуване нагадування про своє існування і значущість в житті буденної людини. Відтак, досить легко сказати: «Ти вільний бути самим собою, ти вільний усвідомити свою істинну сутність і бути нею, тут і тепер, і ніщо не здатне стати тобі на перешкоді. Такий Закон Великої Чайки, і це – єдиний об'єктивно існуючий закон» (7, 91). Легко навіть повірити в те, що це справді так, однак важко довіритися подібним твердженням, перетворивши їх на непорушні принципи власної активності. Тим більше, принципово не можливо, аби соціальна істота лише побажавши того, запросто набула стану свободи або хоча б відчула її смак. Навпаки, заклопотана істота і надалі, йдучи за власною інерцією, зумовленою і обмеженою соціумом та забаванками, залишатиметься вірною власним численним звичкам і переконанням, набутим чи виробленим у процесі соціалізації. Останні нібито свідчать, що абсолютної свободи досягти не можливо, принаймні за земного життя. Про неї можна тільки мріяти і говорити. А задовольнятися слід тим малим, що дарує господь, життя або будь-що.

Врешті сталося так, що про свободу говорено й переговорено. Кожен філософ, хоч трохи сповнений самоповаги, точніше, хто вважав чи вважає себе за достойного говорити устами істини, завжди був переконаний в необхідності оприлюднити власні міркування з приводу природи свободи та особливостей її реалізації чи набуття людиною. Тому людство має справу з тисячами грубих томів, в котрих так чи інакше згадується про свободу. Водночас практично будь-який автор чергового есе чи «неперевершеного» наукового доробку неодмінно намагається розтовкмачити «невігласам» суть цього феномену та разом розповісти решті, як треба «правильно» жити чи організовувати власну активність, зокрема, аби набути чи зберегти за собою свободу або ж не порушити свободи іншого. Щоправда за подібними порадами, як правило, не стоїть абсолютно нічого з того, що могло б виявитися хоч скільки-небудь дієвим на практиці, а тільки самолюбубання і невпинна тяга буденної людини роздавати цінні поради наліво і направо. Але хто ж звертає увагу на останнє, коли в пориві нібито творчості, вершить чергову «грандіозну» річ.

Між тим, заведено вважати, що найповніше теоретично природу свободи в контексті іудо-християнської парадигми розкрили в своїх цілком завершених філософських концепціях два німецьких класики: Кант та Гегель. За Кантом, свобода виявляється абсолютною спонтанністю, дечим, що виводить творіння рук господніх з-під прямого його впливу, по-суті перетворюючи людину на закон для самої себе. Останнє, окрім іншого, означає, що саме зі свободою поєднана людська спроможність мислити масштабно, відображаючи суть буття в цілому і віднаходячи в ньому ключові закони, у згоді з якими і має жити людина в ідеалі, взявши за принцип приватного і суспільного існування категоричний імператив. Своєю чергою, відповідно до вчення Гегеля, свобода виявляється пізнаною необхідністю, дечим, що є шляхом досягнення абсолютної згоди, гармонії чи синхронності поміж індивідом та Абсолютною Ідеєю. Тобто свобода за Гегелем, це фактично безапеляційне прийняття кожним індивідом власного становища як єдино можливого і адекватного «задумам» Абсолютної Ідеї. Відтак людина як і всякий прояв існування виявляються цілком зумовленими первісним началом. Преференція людини при цьому полягає лише в тому, що вона нібито наділена здатністю цілком досягнути і прийняти цю зумовленість як належне та неспростовне. Тобто підкоритися без жодної тіні сумніву наявному стану речей та в усьому йти за «волею» Абсолютної Ідеї, а точніше займати ту позицію, яку їй відведено, не вдаючись до жодних спроб щось переінакшити.

І все ж, не зважаючи на те, що самі по собі два згадані фактично ключові філософські підходи до трактування природи свободи мають слушні припущення, переконливість яких оперта на ефективно вибудовані і логічно розгорнуті аргументи, вони насправді, як і належить чисто теоретичним «витворам», цілком пусті з позиції практики. Інакше кажучи, за красивими теоріями немає нічого з того, що скільки-небудь допомагало б людині якимось чином організувати себе в житті так, аби дійсно досягти стану свободи. Щоправда по-іншому й бути не може, адже природа будь-якої теорії коріниться в самовідображенні, тоді як практика має справу з реальністю. Тож всяка теорія принципово хибує на алгоритми тактичного або безпосереднього вирішення будь-якого завдання чи проблеми. А коли так, то жодна теорія відповідно до своїх властивостей не містить знання, лише інформацію до роздумів, враження, котрі, між тим, в просторі громадської думки з огляду на

невігластво заклопотаної істоти автоматично претендують на всезагальну значущість і визнання.

Зрештою, принципово не маючи змоги встановити на рівні інтерсуб'єктивного досвідного знання, чим же є насправді свобода, оскільки, по-перше, буденна людини не здатна безпосередньо переймати чужий або обмінюватися своїм досвідом чи знанням з іншими, і в той же час, по-друге, не будучи спроможною самостійно набути знання свободи або хоча б безпосереднє переживання свободи, заклопотана істота звикла задовольнятися в буденному існуванні натяками на свободу, тобто її заміниками. Зокрема в просторі повсякденного життя абсолютний або чисто абстрактний феномен свободи різко конкретизується та зводиться до рівня «свободи від», «свободи для», свободи віри та слова, свободи дії і конкретного вибору тощо або в цілому до ситуативної свободи. Тобто своєрідної ілюзії свободи, з огляду на яку індивід робить вибір, орієнтуючись винятково на конкретну ситуацію та відповідно до перманентно актуалізованих потреб і притаманних (нав'язаних) йому смаку та вподобань. Подібний вибір абсолютно не впливає на специфіку екзистенції індивіда, оскільки ніяким чином не те що не стосується, а й не дотичний до наріжних факторів, що визначають специфіку буття взагалі та долю кожної живої істоти зокрема. Відтак, реалізуючи ситуативну свободу, індивід насправді не діє і не вчиняє вчинків, а лише поводить, покладаючись на засвоєні або нав'язані моделі поведінки, а також назрілі потреби і цілі. Тож ситуативна свобода – це свобода соціального болванчика, безликої особи, привченої до антуражу та епатажу – гіперболізованої схильності вдавати з себе щось, приписувати собі щось, при цьому сліпо вірячи у власну неперевершеність, а головне – значущість. Хоча «до ти пір, поки ти відчуваєш, що ти є найголовнішою річчю в світі, ти не можеш в дійсності сприймати світ навколо себе. Ти як кінь з шорами. Все, що ти бачиш, – це ти сам поза всім іншим» (29, 14).

Причиною щойно згаданої безпорадної з огляду на буття ситуації людини, її, так би мовити, демонстративної неперебірливості в питанні «якості» свободи, очевидно, з-посеред іншого є її зацикленість на собі вкупі з «засліпленістю» буденним світом, концентрацією її уваги на поточних звичних подіях і речах чи образах. Інакше кажучи, практично кожного індивіда від самого моменту його народження, а можливо і зачаття, привчають до відповідного способу сприйняття світу і реакції

на його виклики, нав'язуючи цілу систему звичок або, як сказали б деякі «науковці», виробляючи добру купу набутих інстинктів. Тож, покладаючись на засвоєні звички, буденна людина автоматично обирає і підтримує звичний для всіх світогляд і специфіку реакції на світ або систему стандартних моделей поведінки. Тому, аби започаткувати процес переосмислення наявної ситуації, індивід, швидше за все, спочатку має хоча б допустити слухність ідеї про те, що «видимий» або звичний світ не є те саме, що і реальний світ. Принаймні, езотерики з цього приводу радять: «Не вір очам своїм. Адже очам видно лише пута, що обмежують нашу свободу. Щоб розгледіти головне, потрібно скористатися розумінням. Ти все знаєш, необхідно лише зрозуміти це. І тоді стане зрозуміло, як літати...» (7, 104).

Іншими словами, цілком ймовірно, що будь-якій людині притаманий потенціал сприймати реальний світ безпосередньо, бути свobodною, бути чистим діячем, коли кожен намір водночас стає дією, в цілому відбутися як Людина, тобто повернути собі цілісність, прибравши зі свого існування все, що її обтяжує і робить зашкарублюю. Питання лише в потенціалі можливостей. Але, як показує досвід, саме реальних можливостей у буденної людини насправді мізер, здавалося б, не зважаючи на те, що, а насправді в т.ч. «завдяки» набутому окремими індивідами «високому» соціальному становищу та іншим соціально значущим «досягненням» абощо, оскільки переважна більшість представників соціуму енергетично надто слабкі. І не тому, що вони слабкі за визначенням або така їхня природа, а тому, що левову частку власної енергії вони з якихось причин витрачають на щось інше, тільки не на нарощування власного потенціалу. Звісно, про подібні затрати заклопотана істота найчастіше навіть не здогадується, а коли й здогадується, то схильна вважати їх закономірними. В іншому разі щонайменше окремі індивіди автоматично почали б перейматися проблемою нераціональних затрат власної енергії. Більше того, деякі б з них неодмінно досягли вражаючих успіхів на шляху втілення «енергощадних технологій» власної енергії, керуючись винятково меркантильно-приватними або егоїстичними інтересами, що, очевидно, суперечить принципам, відповідно до яких облаштований Всесвіт. Тому в реальності людина має справу з дещо іншою ситуацією: вона певним чином «примудряється» наростити власний енергетичний потенціал до певного критичного рівня, і тільки потому їй поступово

відкривається реальність або ж її очі привчаються бачити світ як він є, а не як його звикли бачити маси. І вже відповідно до «побаченого» індивід привчається діяти, як правило, у супроводі вчителя або того, хто пішов досить далеко на шляху розвитку власної сутності. Тобто набуває безпосереднього знання, поступово відмовляючись від стереотипів та вражень, якими задовольняється заклопотана істота все своє існування, так і не осягнувши різниці поміж знаннями та враженнями, а отже поміж реальним та ілюзорним або й суто практичним та чисто теоретичним.

Очевидно, спираючись на подібне сприйняття буттєвої ситуації людини або маючи інші підстави, часто в езотеричних або релігійних школах вдаються до ототожнення свободи зі знанням. Зокрема «для індійської думки свобода рівнозначна знанню: той, хто знає, хто відкрив для себе мирські структури буття, звільнився в житті, він уже не належить до космічних законів; відтепер він володіє божественною спонтанністю, він уже не рухається, як людські автомати, згідно із законами причини і наслідку, він «грає» як боги чи як полум'я» (17, 331). Тобто він самодостатній у власній активності; сам собі принцип і причина, а отже завершений у собі, хоча водночас все ж не суверенний і не абсолютний, адже саме по собі всяке існування вже є ознакою дроблення абсолюту та обмеження чистої спонтанності чи свободи. Принаймні, так підказує логіка, а вона завжди хибує, стикаючись з реальністю. Відтак здоровий глузд стикається з невідомою для себе колізією. Свобода завжди уже поряд з будь-якою істотою. Вона і є її суттю, але практично ніколи не проявляється, відгукуючись на свідомий поклик; фактично завжди залишається недосяжною. Кожен же, хто загорівся потужним бажанням будь-що досягти свободи, як правило, ризикує набути дещо інше, однак тільки не свободу. Вона буде постійно вислизати, залишаючись міражем на горизонті можливостей. Тому не дивно, що «...ідея свободи так тісно переплітається з поняттям майя, а значить, з поняттям ілюзії і рабства, що треба йти до неї довгим обхідним шляхом. А насправді досить розгадати глибоке значення майя – божественної «гри», – щоб уже стояти на шляху до визволення» (17, 325).

Проте заклопотаній істоті не до спогадів, тим більше не до гри. Їй навіть невтямки, що гра – то єдиний реальний вид активності, притаманний будь-якій свідомій істоті. Всі інші види діяльності і супутні їм переживання є лише проявом гри. Божественної «гри», тобто настільки звичайної і простої гри, про суть якої доросла людина автоматично

забуває, виростаючи нібито для звершень і досягнень. Однак, будь-яка активність дорослої людини також є нічим іншим як чистою грою, навіть, якщо людина нібито мусить щосили боротися за власне виживання, жебрувати або боротися за свободу своїх дітей і нащадків чи їх статки або й фізичне виживання. Тільки гра і нічого більше. Людина свобідна гратися як їй заманеться. Але вона в те не вірить, оскільки насправді «ніхто не хоче бути свобідним» (31, 307).

А все тому, що доторкнувшись до свободи, так і не зрозумівши з чим насправді маєш справу, надалі «відчуваєш себе, як жебрак, який несподівано успадкував величезне багатство. Дивиться той жебрак на лави слуг, що чекають його наказу, розглядає розмаїті коштовності, розглядає багаті маєтки, що тепер належать йому... і його розум туманіє, голова йому паморочиться, він відчуває страх перед свободою» (89, 121). Інакше кажучи, як не дивно, але свобода для буденної людини виявляється непосильним тягарем, що може вмить розчавити її, перетворивши на ніщо. Тож набуття свободи так чи інакше асоціюється або й супроводжується переживанням панічного страху. Можливо, саме ця своєрідна тотожність як не проявлене колосальної потуги переживання приховано у глибинах людського ества. І саме воно стоїть на заваді будь-якої дієвої спроби набуття свободи. І саме тому найчастіше ті, кого все ж спонукає до пошуку або й ні на мить не дає спокою якийсь дивний внутрішній поклик, обирають обхідну дорогу до свободи, ходячи манівцями, так і не наважуючись «глянути» в очі абсолютному страхові, що приховує за собою свободу. Відтак набуття дійсної свободи, певно, можуть лише ті, кого всіма правдами і неправдами «знавцям» вдається заманити в пастку і таки змусити постати перед страхом, або пройти сім кіл пекла. Хоча, з іншого боку, може виявитися й так, що «єдина причина, відповідно до якої ми потребуємо вчителя, полягає в тому, що хтось-таки має постійно підхльоскувати нас. Інакше нашої природною реакцією буде зупинка задля того, аби привітати себе з завершенням такої великої теми» (31, 348).

Зрештою, хай там що, все ж, кожен, хто не набув учителя, так чи інакше приречений задовольнятися дрібними радощами та численними намаганнями, спробами і поясненнями на шляху до свободи чи до власної цілісності. В іншому випадку – активно чекати слушного випадку, коли за них «взьмуться» «знавці». Щоправда реальна терплячість та витривалість – надто рідкісна властивість або ж чеснота

сучасної або й взагалі буденної людини. Вона привчена до результату. Її цікавить лише суто конкретне, тобто те, що, як кажуть в народі, «можна покласти в борщ». При цьому для заклопотаної істоти-споживача не існує радикальної різниці поміж об'єктами чи речами накопичення/споживання, хай би чим вони були, хоч торбою гнилих яблук, а хоч свободою чи царством небесним і спасенною душею, але завжди чіткою і ясною ціллю. Тобто ціллю, яку здатна спроектувати і утримувати уява, концентруючи на ній увагу і зусилля людини.

До речі, тут криється серйозна пастка, з якої, як правило, ніколи за свого існування так і не вибирається заклопотана істота. Мова йде про властивість індивіда шукати стимули для власної активності поза самим собою. Тобто люба діяльність здійснюється буденною людиною значно активніше і ефективніше або й взагалі здійснюється в умовах, коли вона постійно спонукується чи контролюється зовнішнім началом, перебуває в присутності інших або діє синхронно з іншими. Взагалі, будучи множинною істотою або зумовленою обставинами власного становища, людина завжди потребує присутності інших. Це фактично невід'ємна умова її існування. Принаймні, вона навіть уявити собі не може, що значить бути самодостатньою та завжди самотньою. Тому практично кожен індивід завжди тяжіє до собі подібних, разом з ними формує і підтримує простір спільного існування, звикаючись, щоб не сказати, споріднюючись з ним, перетворюючи його на власну зону комфорту. Відтак буденна людина, не усвідомлюючи того, опиняється в становищі, коли, «здається парадоксом, але традиційний деспотизм за рахунок тепла соціальності – виявляється екзистенційно ріднішим, аніж асоціальна свобода» (5, 35). Іншими словами, заклопотана істота віддає перевагу грі з елементами садомазохізму або й взагалі обирає садомазохізм під тиском біблійної легенди про прокляття грішної людини трудитися в поті чола свого та народжувати дітей в муках або з інших причин, порівняно з вільною творчістю, спонтанністю абощо. Останнє може вказувати на те, що допоки людина залишається сексуальною істотою, вона автоматично уникатиме свободи, віддаючи перевагу цінності задоволення «первинної потреби», якщо й не безпосередньо на практиці, то хоча б у своїй уяві чи у мріях.

Понад те, саме сексуальність як джерело глибинних переживань, первісна обставина становища людини та онтологічна основа відчуттів «намертво» прив'язує заклопотану істоту до звичного світу. В той же

час, «якщо ми використовуємо що-небудь, що належить цьому світу, ми тільки послаблюємо себе» (32, 110). Тобто перерозподіляємо левову частку своєї енергії на користь речей і самого світу, до яких прив'язані чи ставимося небайдуже з огляду на те, що «твое серце знову і знову чіпляється за предмети» (Аттар із Нішапура). Найбільше ж серце «чіпляється» за інших, опосередковуючи власні «зачіпки» почуттями чи то любові, чи ненависті або іншими. Тобто людина, як правило, «прив'язується» до інших, романтизуючи чи демонізуючи власну прив'язку, віддаючи перевагу їй порівняно зі свободою. В той же час, «коли покладаєшся на світ невидний, немає більше місця для земних речей, якими б малими вони не були!» (Аттар із Нішапура), або якими б дорогими вони видавалися.

Однак осмислити суть і знецінити наявні зв'язки з іншими чи з речами світу, тим більше з самим звичним світом буденній людині надто рідко коли вдається: вона, йдучи за нав'язаними і глибоко вкоріненими звичками, неспростовно тяжіє до соціальності як нібито невідчужуваної властивості власного існування або й природи. Хоча «як тільки наші ланцюги порвані,.. ми більше непов'язані зі справами буденного світу. Ми і надалі залишаємося в буденному світі, але не належимо тут нічому і нікому. Щоб належати, ми мусили розділяти справи людей, і тут без ланцюгів не обійтись» (31, 278). Проте, чим можуть бути ці «ланцюги» встановити теоретично принципово не можливо з огляду хоча б на те, що вони безпосередньо пов'язані нібито з неспростовною властивістю людини говорити. Точніше, постійно підтримувати внутрішній діалог, а отже перебувають в «тіні» цієї властивості. А тому будь-які намагання дійсно набути свободу, в т.ч. і завдяки звільненню від наявних зв'язків та обумовлюючих начал неодмінно приречені на невдачу, якщо тільки індивіду не вдасться досягти такого рівня досконалості чи розвинути в собі такий енергетичний потенціал, коли він зможе доволно контролювати свій внутрішній діалог і, зважаючи на власний намір, завжди припиняти чи відновлювати його. До речі, в цілому це означає, що не існує жодних способів чи можливостей безпосередньо набути або ж досягти стану свободи. Тому хай би як дивно це звучало, однак свобода може виявитися і бути сприйнята буденним мисленням не як засадничий момент буття людини, на чому концентруються практично всі представники іудо-християнської парадигми, а тільки як своєрідний побічний ефект, який іноді трапляється за їх існування і активності з

котримсь із індивідів або не трапляється ніколи. Щоправда, ті хто стали дійсно свободними, принципово не можуть поділитися з іншими власним знанням чи переживаннями, а решта, так ніколи і не ставши свободними, завжди майстерно знаходили цілу низку причин і умовностей, тобто пояснень і аргументів на користь того, що нібито не дозволяло їм стати свободними.

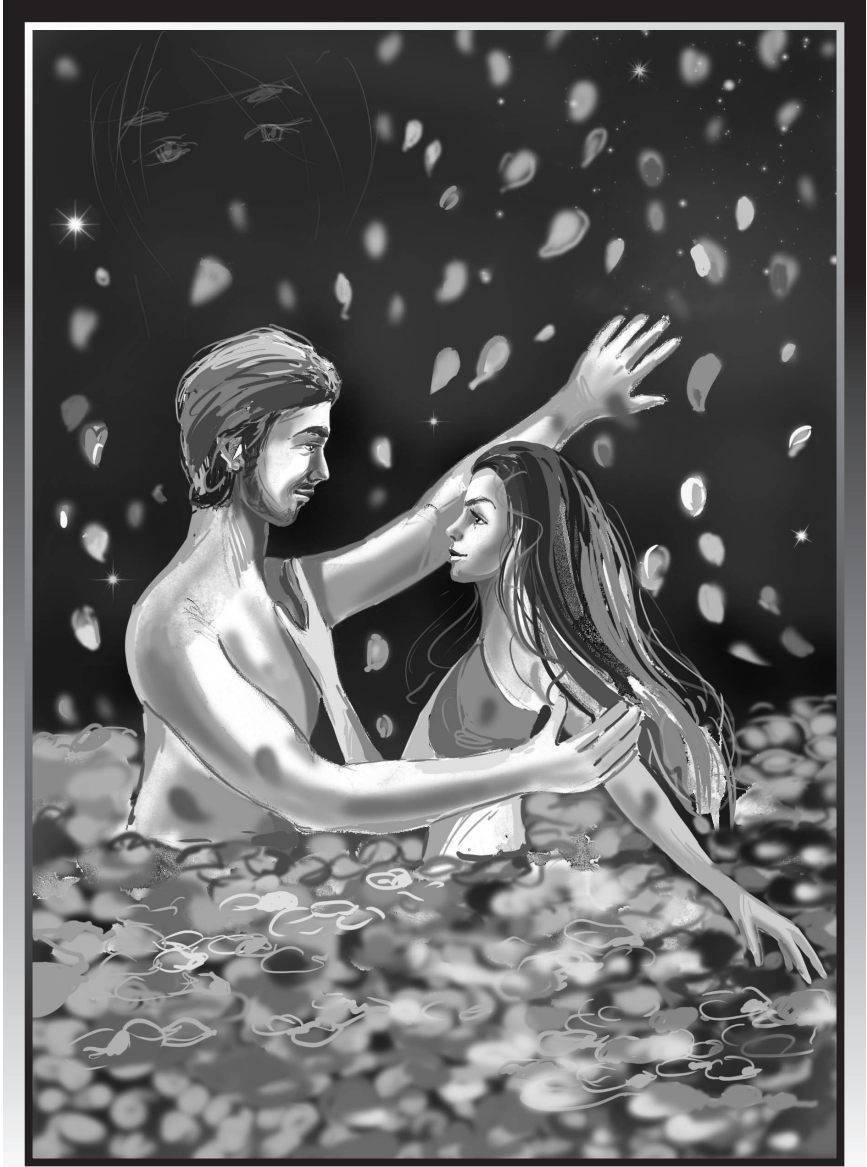
До речі, на перший погляд існує ціла низка умов, тільки за настання відповідності яким, індивід за ідеєю коли-небудь зміг би набути стану реальної свободи. Однак, враховуючи те, що буденна людина не володіє собою і не визначає безпосередньо, тобто виходячи з власних міркувань і вподобань, особливостей свого існування, будь-які умови виявляються насправді абсурдними. Тим більше, якщо зважити на те, що «люди і всі живі істоти є рабами наміру» (32, 7) або ж «жодна волосина не впаде з голови людської без волі на те божої». Тому, найімовірніше, будь-які намагання щось свідомо змінити в своєму існуванні, принаймні, зважаючи лише на якісь раціональні міркування та припущення або «вольові» спроби відповідати певним умовам, є не більше, аніж звичайним борсанням в багні буденності. Понад те, надмірне і вперте силування будь-що реалізувати свою мрію чи бажання або ж досягти окресленої мети найчастіше рано чи пізно призводить до сумних наслідків. Як свідчить досвід, за проявлені впертість, настирливість та невігластво людина мусить розплачуватися здоров'ям, оптимізмом та спокоєм. І що найголовніше, вона безповоротно втрачає шанс відбутися як цілісна істота, тобто набути стану свободи. Водночас, цілком імовірно, не існує нічого, що хоча б якось могло зарадити її становищу втраченої для буття істоти: ні індульгенції, ні сповіді чи каяття, ні молитви і заклинання чи ритуали. Адже, будучи засліпленою буденним світом, заклопотана істота в певний момент перестає бути щирою. Позбувшись же щирості, вона разом з тим втрачає здатність замилюватися або зачаровуватися чи цілком занурюватися в потік власної активності, тобто жити самим процесом – творити. Водночас, ті, хто безповоротно позбулися здатності хоча б іноді, хоча б випадково ставати «дітьми», тобто позбуватися хай на якусь коротку мить усіх посередників, благоговіючи перед величчю реальності, потрапляють у пастку цілковитої самоізоляції. Лютим вартовим «ув'язненого» людського єства виявляється внутрішній діалог, що фактично не припиняється у заклопотаної істоти ні на мить. Зарадити цій ситуації самостійно буденна людина практично не спроможна, бо

потрапляє у своєрідне замкнене коло. Для того, аби вивільнити себе з пазурів внутрішнього діалогу, вона мусить кардинально змінити чи переглянути свої звички, тоді як «все, що б ви не зробили, за винятком зупинки внутрішнього діалогу, нічого не зможе змінити ані у вас самих, ані у вашій ідеї світу» (33, 16).

Таким чином кожен, хто наважується хоча б якось приміритися до спроб змінити себе, своє становище або й набути свободи, неодмінно стикається з парадоксом: будь-яка активність за своєю суттю є абсурдною, бо в кінцевому варіанті позбавлена будь-якого змісту. Принаймні з позиції самої людини як мислячої чи наділеної свідомістю істоти, а отже носія персональної самоідентифікації. Однак людина не може не діяти, бо навіть відсутність всякого діяння – це вже дія. Відтак зміст діяльності людини, як зрештою і її існування, очевидно, слід шукати не поза діяльністю, а винятково в ній самій, «...в умінні виконувати дію заради самої дії...» (13, 15), оскільки «єдина річ, яка береться до уваги, це дії, дії замість думання» (29, 21). Адже саме діяльність несе в собі дещо, що приховується за нею самою: можливість оперувати енергетичним потенціалом людини, нарощуючи або поступово витрачаючи його. Тут все залежить лише від вибору кожного окремого індивіда, який споконвіку робиться лівовою часткою людства несвідомо або автоматично, за загальноприйнятими тенденціями і культурою масової поведінки та світогляду. Як наслідок, «ми або робимо себе жалюгідними, або робимо себе сильними – об'єм затрачених зусиль залишається одним і тим же» (33, 14). Ми живемо або так, що все наше існування врешті-решт виявляється нікчемним і ми не здобуваємо абсолютно нічого, окрім прижиттєвої ілюзії власного безсмертя, цінності та значущості; або так, що кожен момент існування сповнюється змістом і завжди є цінним сам собою без жодних умовностей і очікувань. Тобто ні на що не розраховуючи, нічого не очікуючи, ні про що не переймаючись, нічим не перехоплюючись, ні на що не сподіваючись і ні в що не вірячи. Просто звучати як музика, текти як сонячне світло, бути легким як вітер. Бути тут і тепер, але нічим і ніким та водночас одним цілим з тим, що робиш. Все інше, говорячи словами Біблії, від лукавого, бо всілякі умовності – то неодмінне породження ілюзії або наслідок чиєїсь гри, заручником якої стала буденна людина. І тоді в якийсь момент людині повертається її єство, вона стає свобідною, так, наче вона завжди була свобідною і ніколи не позбавлялася цього стану.

Відтак, все що можна сказати дієвого про свободу, так це те, що її пошук, якщо тільки він взагалі можливий сам собою, лежить поза будь-якою теорією, винятково в практиці. Але людина звиклася «жити» в просторі теорії, тобто покладаючись на власні міркування, враження та переконання, своєрідну комбінацію яких, доведена здоровим глуздом до стану цілісної «картини» неухильно вважає єдино можливим реальним світом. А це не що інше, як своєрідна хвороба свідомості людини або «буттєва шизофренія», спродукована не без активного залучення розуму. І саме розум заклопотаної істоти не терпить свободи, не переносить її на дух, адже в такому разі він втрачає власну значимість і значущість, позбавляється «титулів» і «регалій», стає однією із властивістей людини, а не найголовнішою з них.

**НЕ ДРУГ І НЕ ВОРОГ ЛЮДИНІ,
А ЛИШЕ ВИПРОБУВАННЯ**



Не друг і не ворог, лише випробування

Хтось мені казав,
що коли двічі пройти крізь
одне й те ж саме прокляття,
воно розіб'ється.
Ірена Карпа

Устами немовляти говорить істина. Однак її ніхто не чує. А перепажна більшість навіть і не намагається почути. Та у тому й немає нічого дивного, адже насправді немовля не говорить. Воно ще не знає слів, а тим більше йому не відомі зв'язки поміж поняттями і речами, що ними їх заведено позначати. Світ, як він є, відкривається маляті безпосередньо, не потребуючи жодної описової системи або супроводу внутрішнього діалогу. В усій своїй величч і невимовності. Тож і істина не втікає від маляти, не ховається за звичками та переконаннями; не розчиняється серед безлічі вражень і припущень; не розбивається об рифи людського невігластва і погорди. Істина говорить з немовлям. Але мова істини дивна як на дорослу людину. Бо це мова безпосередніх переживань, чистих образів. Або, як сказали б мужі від науки, перша сигнальна система. Хоча що може знати про реальну мову істини заклопотана істота, хай вона має хоч цілу купу вчених звань і регалій? Тільки те, що і будь-яка інша соціалізована істота, концентрована на відображенні вмісту власної свідомості, наповненої різноманітною інформацією та враженнями. Саме цими враженнями, розгорнутими в систему міркувань і оперують науковці, філософи або будь-хто, хто привчився вправно «працювати» зі словом чи поняттям. Далі – справа фанатів підносити висловлене до статусу наукового відкриття чи істини, невігласів – вірити тому, а всіх разом – прийняти і жити з тим або ж відкинути і забути з часом, не задумуючись над суттю ідеї або версії. Як чи не кожен колись таки по суті, однак найчастіше всеу згадував прислів'я про те, чиїми устами говорить істина, так і не віддаючи собі раду в тому, що б то насправді могло б означати.

В прислів'ї ж прихована ідея про те, що істина насправді невимовна. Що за допомогою слів вона принципово не передається. Відтак

намагання розкрити природу будь-чого за посередництва внутрішнього діалогу, а також тексту, логічних міркувань або й взагалі будь-якого теоретизування – абсолютно марна справа, звичайно, якщо тільки вона не зводиться на глиняних ногах приватного інтересу і не передбачає якихось дивідендів чи баришу. Останнє означає, що все говорене й переговорене, писане-переписане має під собою будь-які інші мотиви, розраховане на будь-які інші результати, тільки не розкриття істини.

Істина відкривається сама. Але тільки тому, хто готовий її прийняти і утримати, тобто зробити власним набутком. Проте, надто мало тих, хто коли-небудь досягав стану постання перед істиною, спочатку, гідно пройшовши горнило соціального простору. Бо світ людини цупко тримає кожного, хто в нього одного разу приходить. Засліплює, задурманює, позбавляє сил і натхнення, день за днем підточує обмежені ресурси енергії, розпорошуючи на пил навіть теоретичний шанс відбутися дійсно як Людина. Відновити власну цілісність, ступити за межі всякої зумовленості, набути свободу.

Ось тут іноді у нагоді якраз і стає слово. Точніше текст, почувши або прочитавши який, хтось зі «спраглих» знайде в собі сили стати на шлях до самого себе. Або втрапити на шлях серця. Або відновити злагоду зі Всесвітом. Що насправді те саме.

Досить потужною перепоною до зцілення і прозріння є сексуальність – таке собі явище в житті людини, про яке надто багато говорять. Між тим, за балачками вже давно втратили навіть крихти знання про реальну природу і призначення, так би мовити, спокусниці. Хоча насправді, сексуальності байдуже, хто ми і які ми, аби перейматися хоча б кимось конкретно з огляду на його особливості і якості. Вона тримає в своїх тенетах всіх без винятку. Хоча сама собою зовсім не всесильна. Навпаки – слабка. Просто слабкість пересічної людини доведена, здається, до межі допустимого. І, що досить прикро, не без її старання. Принаймні не без її згоди та участі або щонайменше за відсутності дієвого спротиву.

До речі, слабкою людину робить не сама по собі сексуальність або механізми чи засоби її реалізації. Хто б і що говорив з цього приводу. Які б аргументи наводив. До яких би авторитетів апелював. Цивілізована істота робиться енергетично чи духовно слабкою з інших причин. Однак саме сексуальність найчастіше виявляється глибинним мотиваційним началом, котре спонукає людину змиритися з власним становищем. Не

чинити опір процесу «вимивання» її енергії, що б за тим стояло. І все тому, що левову частку уваги пересічна людина концентрує на собі.

А коли когось з-посеред нас з тих чи інших причин хіть, здається, все ж залишає в спокої, то розлучитися зі звичками, страхами і стереотипами людина майже безсила. Відповідно останні продовжують диктувати особливості сприйняття і ставлення до світу, визначати напрямки активності і потоки думок взагалі. Тому кожен, попри те, що «голос» його сексуальності притупився сам собою, зовсім не замислюючись над тим, продовжує поводити і організовувати себе так, наче хіть ніколи не полишала його чи її, а тільки дещо причаїлася, втратила норів. Тобто, будучи посередністю або соціальним болванчиком і водночас раціональною істотою, людина, з моменту, коли вона заговорила і аж до самого останнього подиху була і залишається неодмінно сексуальною істотою. Тож навіть найпослідовніші і найсумлінніші монахи або ж відлюдники все одно виявляються заручниками сексуальності. І так триває стільки, скільки пам'ятає себе людство, та залишатиметься незмінним на рівні кожного окремо взятого індивіда допоки хтось з роду людського не вичерпає в собі хіть або не розчиниться безповоротно як марево його остання фантазія на сексуальну тему.

Але сексуальність – не ворог людині. І не її друг. Вона радше випробування для сильних та цілеспрямованих. Тяжка ноша для невігласів і «слабаків». Камінь спотикання для кожного, хто йде шляхами життя. Однак сильний, спіткнувшись об неї, вчиться бути уважним до всього, що відбувається з ним і навколо нього. Слабкий проливає гіркі сльози, сумуючи за нереалізованими бажаннями або ж картаючи долю і небо за їх зверхність та неприхильність до себе. Але все те намарно, бо життю, долі чи будь-чому іншому байдуже до того, що про нього думає слабка істота. Чого вимагає і на що сподівається. Воно тече собі, розгортається або діє у згоді із загальним потоком подій у Всесвіті. Людині ж залишається або бути «бранцем» необхідності і віддатися на милість богам, сильним світу цього чи випадку, або віднайти в собі сили та натхнення творити своє існування і самого себе в потоці буття попри перепони і протидію. Щомиті віднаходити себе в просторі примарних образів і перспектив, тримаючи руку на пульсі життя. Вивільняти себе з цупких об'ємів вдаваних почуттів, з трясовини навіяних істин.

Ось тут і виявляється, що, з-посеред іншого, сексуальність – це той розподільчий кран енергії, до якого нехай навіть частково, але має доступ

кожен індивід. Принаймні саме від кожного з нас певною мірою залежить настільки ефективно буде використовуватися його енергетичний потенціал. Людина може обирати попри всі спокуси і звички, навіть ті, що нав'язані ще з дитинства абошо, вести розпусний або безладний спосіб життя чи чинити тому опір і домогтися впорядкування свого існування. Розтрачати себе на задоволення непомірно роздутих бажань і потягів чи зводити крок за кроком в самому собі стрижень власного існування. Тліти і чекати, коли тому настане кінець, розпорошуючи рештки ресурсів і себе в небутті. Чи спалахнути полум'ям творіння, жаги до пізнання і становлення, вступаючи в боротьбу зі страхами, сумнівом і, врешті-решт, з самим собою, маючи в своїх союзниках смерть. Бо вона єдина вчить бездоганності і терпінню як ніщо інше, беручи за плату самий мізер – життя, коли тому настане час. І ні на мить раніше.

Звичайно, впорядкування свого існування – справа далеко не із легких і до снаги вона тільки тим, хто зумів накопичити в собі достатній енергетичний потенціал. Або знання. Або сформував відповідний намір і зумів притлумити в собі зрадливе «Я». Що те саме. А щоб досягти цього, кожен мусить пройти шляхами випробувань. І встояти.

В іншому випадку, злякавшись випробувань, обпікшись від дотику до справжньої свободи або реальності, як вона є, переважна більшість індивідів дуже швидко привчається горнутися одне до одного, збиваючись в «зграї» та творячи соціальний простір. Обмежена енергетично істота тяжіє до розчинення в масі. До затхлого тепла відведеного їй місця під сонцем. До звичного ритму подій, позбавленого несподіванок і викликів. До борсання в багні клопотів, турбот і дрібних скороминущих радощів. І все те приймає як належне. А за всім цим тінню стоїть сексуальність – глибинне джерело спокус і бажань, причина потягів і страхів. Адже до того, як людина відкрила в собі хіть, їй не було знайоме нічого з того, що стало невід'ємною ознакою буття заклопотаної істоти. Вона не знала болю і розчарувань. В її свідомість не закрадалися сумніви і вагання. Її не допікала заздрість і не роздирали на шмаття страждання та печаль. Ніхто не зраджував їй і вона не зраджувала нікому. Людина була асексуальною і цілісною.

Коли ж в досконалій істоті пробудилася хіть, все пішло шкереберть. Пізнавши спокусливу насолоду сексуальних зносин, тепер уже самообмежена істота вперше відчула біль. І їй та припала до смаку, бо то було щось абсолютно нове в переживаннях людини, до цього завжди

сповненої радості та спокою. Щось, що робило її існування дивним і неоднозначним. Щось, що відкривало дійсний шлях до вибору. А отже і самоствердження.

Очевидно, невідомо до чийого задуму, але людина мусить пройти складний шлях самоствердження, знищення себе у вогні випробувань і відродження з попелу забуття, аби стати чимось іншим. Дійсно вартим невичерпних дарів. А тому, сексуальність, як може виявитися, – це вселенське решето, через яке просіюється все, що насправді є нікчемним з огляду на буття або Творця. В його долонях залишаються лише гідні свободи і, можливо, вічного буття. Хоча, що ми знаємо про вічність?! Ті, хто з моменту свого існування обрали вічність і не відмовилися від власного вибору, пройшовши всі земні і неземні випробування та спокуси. Ті, хто встояли, не зважаючи ні на що, якщо дослухатися до давньої суфійської легенди, котра переповідає про душі людей від початку їх сотворіння.

Отож був час, коли були душі, але не було тіл. Цей час продовжувався декілька років, але кожен рік рівнявся нашим тисячоліттям. Одного разу всі душі вишикувалися в один ряд. Їх погляду відкрився світ. Дев'ять із десяти душ кинулися йому назустріч. Перед рештою душ відкрився рай. Дев'ять із десяти душ націлилися до нього. Тим, що залишилися, було показано пекло. І дев'ять із десяти душ кинулися навтіки. Потому залишилося лише декілька душ, на яких ніщо не вплинуло. Їх не привабили ані земля, ні рай, їх не злякало пекло. Небесний Голос звернувся до тих, що залишилися: «Віслучі душі, чого ж хочете ви?». Душі відповіли хором: «Ти, кому відомо все, знаєш, що тільки Тебе ми прагнемо, і що ми не бажаємо розлучитися з Твоєю Присутністю». Голос відповів їм: «Прагнути мене небезпечно, це приносить труднощі і незліченні випробування». На що душі відповіли: «Ми з радістю прийемо все, аби тільки не розлучатися з Тобою, і все втратимо, щоб все набути» (Аттар із Нішпура, «Ілахі-Нама»).

Так від початку віків проявилася різниця поміж людськими душами: ті, що піддаються спокусі або ж схильні впадати в паніку, та ті, що стійкі до всіх випробувань і точно знають, чого прагнуть понад усе. І ті, й інші втілилися на землі, позбувшись пам'яті про своє походження та буття. А після втілення кожній із них судилося пройти нелегкими шляхами життя, аби кожна змогла зазнати чималих випробувань і пережити внутрішні терзання та піднесення. Невідомо, кому це потрібно і для

чого. Як і невідомо те, кому яка душа належить, бо за посередництва сексуальності все змішалось воедино – Ойкумену або соціальний простір чи штучну сферу культури. Однак, що стосується кожного безпосередньо, то його завдання полягає в тому, аби він віднайшов саме свій шлях і встояв на ньому. Аби борюся з Творцем і, витримавши напругу боротьби, був благословенним у віках.

Але, щоб вступити в єдину значиму в існуванні людини боротьбу, вона має вже бути готова до того. Бо не людина кидає виклик буттю знічев'я, але буття чи Творець обирає гідних для випробування. А тому всяка втілена на землі душа має перед собою кардинальний вибір. Або сповна насолодитися спокусами земних благ, розтрачаючи себе на кожному кроці і водночас відмежовуючись від відповідальності за втрачені можливості, перекладаючи її на «третю сторону», була б то доля, бог чи влада або й щось інше. А разом з тим, втікаючи від належних їй випробувань і намагаючись оминати невідворотне. Хоча «з невідворотним не розминешся» (44, 182). Чи йти за власним покликанням і водночас власним вибором або своєю мрією, яких би вібрацій вони набували, до чого б вели і що залишали б по собі, не втративши холодного розсудку і не позбувшись доброти. Але разом з тим, не розчинившись в нерішучості та не впавши в прірву самозакоханості і самопіднесення, замішаних на безглуздій самопожертві і акцентованій демонстративності.

Відтак кожен, хто здатен рухатися омріяними шляхами життя, стає господарем вибору, бо спроможний обирати поміж добром та тим, що має бути зроблено. І вже з огляду на власний вибір, діяти. Свято пам'ятаючи при цьому, що головна пора – сьогодні, головна справа – та, якою зайнятий безпосередньо, головна людина – та, що поряд. Але щоб «дорости» до такого рівня майстерності жити і діяти, індивід має вичерпати в собі всі принади сексуальності, ставши асексуальною істотою. Інакше ніколи не вдасться позбутися того, аби бути перебірливим у стосунках чи взаємодії, а отже домогтися того, щоб приймати присутню поряд людину без жодних умов як головну. Як і не вдасться цілком концентруватися на «сьогодні» або подіях, що мають місце «тут і тепер», бо якась частина уваги завжди перебуватиме десь далеко, поряд з кимось, люблячи або не навидячи цього когось. Тому і всяка справа виконуватиметься явно небездоганно. Як наслідок, зумовлена сексуальністю істота принципово не спроможна жити і

діяти так, аби це відповідало своєрідному принципу, виробленому просвітленими чи мудрецями або тими, хто зміг вичерпати в собі сексуальність, – у потрібний час у потрібному місці потрібне зусилля.

**МІЖ ВІЧНІСТЮ
І НЕБУТТЯМ**



Між Вічністю і Небуттям...

Лише як воїн можна вижити на шляху знання,
тому що мистецтво воїна полягає в віднаходженні рівноваги поміж
жахом від того, що ти людина,
та захопленням від того, що ти людина.

Карлос Кастанеда

Людське серце – не камінь. Навіть, якщо воно зачерствіло під оманливим сонцем слави, обвітрене байдужістю, вимочене невпинними зливами лицемірства і зради. Його, як і тисячі років назад, продовжують краяти любов та печаль. Воно плаче, коли йому боляче, а надто, коли душу сповнює невимовна радість і піднесення. Сльозами серця ми окроплюємо наші нездійснені мрії. І в них шукаємо розраду, коли, здається, вихолонув світ та все навколо обернулося на пустку.

Сумує серце в передчутті розлуки. Але її ще нікому не вдавалося уникнути. Так влаштоване життя. Воно завжди сповнена зустрічей і розлук. Тоді як, кожен, хто силкується чинити опір невідворотному, зазнає непоправних збитків, бо опиняється заручником подієвої круговерті. В таких випадках все враз стає якимось розмитим і незрозумілим. Переривається звичний потік подій, зникають орієнтири, втікає з-під ніг тверда основа. Людина опиняється розхристаною перед невідомим. Тому «потрібно безпомилково відчувати, що ступив на нову сходинку життя. Якщо бажаєш затриматися на попередній – втратиш і радість, і розуміння. Та опинишся перед загрозою Божого удару» (44, 238).

Відтак не варто опиратися розлукам. Не варто позбавляти себе перспективи нових зустрічей і відкриттів. Не треба прив'язуватися серцем навіки ні до чого і ні до кого, бо все в цьому світі тече, все змінюється. Хоча водночас залишається одним і тим же.

Як так може бути? Все дуже просто. Насправді основа світу, як на буденну людину, незмінна, вічна, незбагненна. Однак її прояви завжди змінні, бо змінними є наші настрої, наше становище, наші ресурси та можливості. А за одно і наші враження про все, з чим має справу свідомість. Саме тому складається стійке переконання, що ми ростемо, рухаємося, розвиваємося або ж деградуємо чи старіємо. Тоді як в дійсності, єдине, що відбувається з нами, це зміна нашого енергетичного потенціалу: він або розтрачається, або накопичується. Все залежить від шляху, який ми обрали. Окремі, гідні того або ж маючи необхідний для

того потенціал, – свідомо, решта – навіть не підозрюючи про свій вибір. Точніше, не усвідомлюючи сповна, що відбувається насправді, хоча й мають з цього приводу певні (інтуїтивні) передчуття та породжені ними переживання, як-от, душевні муки або докори сумління.

Саме переживання, глибинні і чисті, мають бути справжніми дороговказами для кожного, кому не до снаги стати господарем вибору. Тобто тих, хто не має змоги дійсно відрізнити добро від зла, зважаючи хоча б на те, що «...Добро часто приховується за маскою Зла, залишаючись самим собою» (44, 240). Або в кого не достатньо енергії (знання) скористатися істиною, оскільки вона хоч і відкривається кожному з нас, але в найнеочікуваніших формах та проявах, як стверджують суфійські майстри. А тому постійно «втікає» від обмеженого сприйняття та ангажованої свідомості. Відтак буденна людина здебільшого має справу з «продуктами» власної уяви, з ілюзорним світом, примарна реальність якого відтворюється колективно завдяки властивості людини (як і всього живого по роду своєму) синхронно з собі подібними підтримувати ідентичність простору спільного і водночас приватного існування.

Іншими словами, буденна людина автоматично надає згоду відтворювати спільну для всіх «картину» світу або навколишній світ, поступово долучаючись до нього від самого народження. І майже ніколи не ставить під сумнів реальність або (як прийнято говорити у «вчених» колах) об'єктивність всього суцього, як воно нам відкривається, навіть тоді, коли переконується в тому, що сприйняття її підводять, а часто й обманюють. Зокрема, йдеться про міражі в пустелі чи на морі, звукові феномени, спотворення жорстких тактильних відчуттів абоощо. Більше того, прояви надмірно актуалізованих продуктивних процесів свідомості людини, наслідком яких є стійкі індивідуальні видіння людей з хворою психікою, наприклад, шизофреніків.

Відтак буденна людина насправді в своїй свідомості оперує переважно інформацією або враженнями, зведеними на хисткій основі відчуттів і доведеними силою сліпої віри до статусу відносного або й іноді абсолютного (переконання в існуванні світу, матерії, бога – кому що до вподоби) знання про оточуючий світ, себе чи інших. Тоді як, будь-яке суще та світ в цілому залишаються невідомими для людини – «річчю в собі», якщо скористатися термінологією Канта.

І все ж, існують два глибинних відчуття або й базових переживання, яким, не вагаючись ні на мить, може довіряти кожен без винятку: від найбрутальнішого невігласа до мудреця або й просвітленого. Цими

двома є найменш вразливі до спотворень чи симуляції відчуття піднесення та пригніченості. Саме вони безпомилково підказують, чи діє індивід у згоді зі Всесвітом, чи йде всупереч потоку подій. Саме вони сигналізують про те, на стільки адекватно до власної суті вчиняє людина, котрій не дано знати, Чим вона є і що насправді відбувається. Тоді як жодні логічні міркування, холодний розсуд або ж «сталеві» аргументи чи раціональні преференції не можуть бути достовірним свідченням єдино вірного вибору напрямку активності чи мети діяльності. Радше навпаки, перераховані мотивувальні механізми досить часто підводять людину, хоча це стає очевидним лише з вершин прожитих років, коли індивід наблизиться до моменту перегляду свого існування, спонукуваний власною неміччю, старістю, душевною біллю або чимось, що виказує перебування індивіда на грані життя і смерті або ж душевного здоров'я і божевілля, і т.п.

В такому разі можна дійти досить показового висновку: шлях до власної цілісності або ж до «пробудження» будь-кого пролягає через знецінення індивідом всього, що так чи інакше є причиною його пригнічення, і поступового усунення цих «перепон» зі свого існування. Існує чимало механізмів та методів досягнення відповідного результату, хоча лише окремі із них можуть виявитися дієвими в кожному окремому випадку. Все залежить від ситуації, в якій перебуває індивід, його енергетичного потенціалу, інших обставин. Хоча провідна роль, безумовно, належить енергетичному потенціалу, адже «ти можеш забажати все, що завгодно, але якщо твій рівень енергії не відповідає важливості того, що ти знаєш, в такому разі ти можеш сказати своєму знанню «до побачення» (32, 80).

Таким чином адекватна оцінка власного енергетично потенціалу разом з твердим наміром розвивати цей потенціал, тобто накопичувати енергію, є основоположним вибором, котрий відкриває перспективу духовного зростання людини. Поступового набуття нею відповідних властивостей та спроможностей: від внутрішньої зібраності й стабільності до абсолютної спонтанності або свободи, прямуючи через перманентне відкриття в собі і опанування екстраординарних можливостей та наступне просвітлення.

Щоправда зробити подібний вибір досить і досить важко з власної ініціативи або й практично не можливо без того, аби втрутилося саме життя чи Всесвіт або й незвідані сили Буття. Однею із причин цьому є майже непереборна інертність людського мислення, її ангажованість

світом і власним «Я», тяжінням будь-що залишатися в звичній ситуації або зоні комфорту. До того ж «тяжко цілком позбавитися ілюзій, розсіяти міраж уявлюваного світу і відмовитися від вірування в химер. Знання істини (буквально «праведне бачення», споглядання істини) – дорогоцінна перлина, і за неї доводиться складати дорогу ціну» (28, 112). Однак це зовсім не підстава для розпачу, не вирок долі чи Всесвіту, оскільки незбагненним чином, не зважаючи ні на що, людина завжди має можливість все переінакшити в своєму існуванні. Тобто ситуація може змінитися в будь-який момент і джерелом її зміни, попри все, неодмінно є непохитний намір, адже «КОЛИ сильно чогось забажаєш, весь Всесвіт буде сприяти тому, аби бажання твоє сповнилося» (43, 86). Отож, «шляхи господні незвідані», як кажуть християни, пом'якшуючи радикалізм людської природи на догоду її становищу. А насправді незвіданою є Людина. Розуміючи і приймаючи це до серця, кожен автоматично відвойовує собі у нудьги або й у смерті місце для кроку вперед: відчуття змістовності власного існування, наявності перспектив; повертає оптимізм.

Відтак, аби відновити власну цілісність, таємниця якої «є складовою частиною людської драми» (17, 395), принаймні ступити на шлях зцілення себе, не потрібно жодних додаткових умов і обставин. Саме по собі життя і є необхідною та достатньою умовою, адже «алхімії можна вчитися і в повсякденному житті» (43, 107). Тобто, як говорить, народна мудрість, все необхідне для свого існування і духовного зростання людина завжди має під рукою. Щоправда надто мало хто здатний ефективно користуватися підручним, оскільки ще з давніх-давен людську душу почали підточувати заздрість і нудьга, найперше перетворюючи в прах сокровенні мрії. Мрії, котрі відаючи називають «планами Бога стосовно нас», або ж які розкривають справжнє поклоння індивіда на землі.

Втративши ж власні, людина стає заручником чужих мрій. Звичайно, задля їх реалізації підручні засоби не годяться. А ті, які б згодилися, часто виявляють відсутніми або й недосяжними. Як наслідок, «змасовлені» або знеособлені мрії втратили властивість збуватися, а людство в своїй масі вже давно розпрощалося з натхненням та піднесенням, віддавши перевагу рутині та буденності. Разом з тим воно стало іграшкою в руках стихії або чогось, про існування чого обмежена істота може тільки здогадуватися, вимальовуючи в своїй уяві різноманітні демонічні образи. При цьому цивілізована істота

залишається глухою і сліпою щодо дійсності, до внутрішнього голосу, а часто й до голосу здорового глузду. Такий її вибір, навіть якщо вона його зробила абсолютно несвідомо, принаймні допоки вона не збереться з силами і думками, аби кардинально переглянути засади свого існування. Допоки не наважиться прибрати зі свого існування все зайве і наносне, бездумно набуте або примусово нав'язане ззовні. Найперше йдеться про догмати, переконання та надлишкову інформації, образно кажучи, терабітами якої забита кожна клітинка мозку. Адже не звільнивши місце від старого і зайвого, не можна набути нове – Знання.

Між тим, поставивши собі за ціль опанувати науку життя, слід пам'ятати, що «людина має йти до знання так, як би вона йшла на війну, цілком пробуджена, зі страхом, з повагою і з цілковитою впевненістю. Набувати знання або йти на війну якимось інакше – помилково. І той, хто вчиняє помилку, доживе до того моменту, коли буде жалкувати про звершене. ...Коли людина виконує ці умови, то для неї не існує помилок, з котрими їй доведеться рахуватися: за всіх обставин її дії позбавляються ознак бездумності, притаманних діям дурня. Коли така людина програє, то вона лише програє битву, і з цього приводу в неї не буде жодного жалю» (28,16). Тож Знання не терпить вискочок і невігласів. Воно байдуже до слабких духом і самовпевнених бовдурів. А кожного, хто не гідний його набути, але вперто домагається цього, Знання карає. До того ж божевілля, виявляється, далеко не сама страшна кара. Втрата перспективи відбутися в очах Всесвіту, ось що є найстрашнішою карою, бо вона тягне за собою небуття, хто б і що б не говорив про безсмертну душу абошо.

Відтак, щоб підступитися до Знання і не зазнати від цього збитків, індивід має розвивати в собі низку якостей та чеснот. Особливе місце на шляху до Знання належить бездоганності. Ті, кому скорився цей шлях, відкрили для себе, що «бути бездоганим – означає раз і на завжди з'ясувати для себе, чого ти чекаєш від життя, і разом з тим підтримувати свою рішучість досягти цього. Потому робити все, що в твоїх силах і навіть більше за те, аби втілити в життя свій намір. Якщо ти ні на що не наважився, ти граєш з життям в рулетку на підмостках суєти» (32, 89). І навряд чи хоч комусь, хоч колись вдавалося виграти у життя: банкрутували всі – роки і втома брали своє. Безповоротно. Кожен, хто не позбувся суєти, опинявся в якийсь момент перед безоднею, поринувши в яку, вже ніколи не відновлювався.

В свою чергу остаточно край суєті можна покласти лише тоді, коли в душі наступить абсолютний спокій. А для цього «потрібно лише вивільнитися від народження і смерті. Кожна думка, що промайнула в твоїй свідомості, є народженням та смертю» (79,122). Інакше кажучи, розвинути в собі здатність довільно припиняти внутрішній діалог. Набуття такої здатності – це не предмет теорії, лише чистої практики. Хоча буденна людина фактично твердо переконана в тому, що домогтися довільної зупинки потоку думок не можливо. Їй ніколи не доводилося стикатися з подібним досвідом. Тоді як, в своєму існуванні вона послуговується принципом «вірю в те, що бачу», а отже не допускає ані можливості, ані існування того, в що вона не вірить.

Та все ж, кожен, хто все ще не розтратив себе на дрібні вигоди і радощі цього світу, голос чийого серця ще не занімів навіки, мають пам'ятати, що «непорушний намір і настійлива практика здатні творити чудеса. Адже всі ми – воістину дивні істоти, яким під силу будь-які піднесення» (49, 111). І це не «сопливі» розшаркування романтиків, не запопадлива демонстрація пієтету «вінцю природи», а ствердження істинної ситуації людини, бо «можливості людини настільки великі і втаємничені, що маги, замість того, аби думати про них, віддають перевагу їх дослідженню, сподіваючись хоча б колись хоч щось зрозуміти» (31, 311). Тоді як буденні люди, навпаки, віддають перевагу постійному думанню про них, бредучи манівцями все далі вглиб безодні, невпинно спонукуванні погордою та засліплені хіттю. Ці двоє наразі заправляють бал на просторах Ойкумени.

Останній штрих. Післямова

Світ, в який нізвідки приходить людина, і з якого йде в нікуди, є неперевершеним шедевром, гідним споконвічної слави і проникливого поклоніння. Жива картина, в якій переплелися образи, кольори, звуки і жадання. Де кожен окремий штрих переймається своїм власним існуванням. Вірить в те, що є безмежним і невичерпним джерелом, живою симфонією емоцій та переживань. Переконає себе в тому, що день у день він творить самого себе і наодинці чи спільно з такими як сам вимальовує фон свого існування. Засліплений власною пихою, вдає із себе господаря життя. Між тим, зайнятий сотнями буденних справ, він навіть не підозрює, що є лише штрихом в геніальній картині Художника. А коли й відчуває якийсь невловимий і невиразний сумнів у власній самодостатності, то знаходить десятки способів погамувати своє сум'яття. Благо, Майстер подбав про таку дрібничку заздалегідь. Як і про те, щоб навіть тоді, коли якийсь із мільйонів штрихів зрозуміє, чим він є насправді, та своє реальне призначення в цьому грандіозному творінні, решта мільярдів залишалися у полоні власних вражень і переконань. Залишалися все тими ж вартими всякого дивування і милування, але все-таки штрихами.

Однак, попри все, творіння Художника, як і все геніальне, надихає своєю святою простотою і водночас безмірною досконалістю. Воно поєднує в собі, здавалося б, непоєднувані речі: передбачувану стабільність і спонтанну мінливість. Загадка ж криється в штрихах, які добирає Майстер для свого полотна. Вони самопоновлюються: зникають одні, з'являються інші, але так, як того бажає Він. Вони змінюються і переплітаються один з одним, але там і тоді, якою буде на те Його воля. Вони на різний лад сотнями мов з благоговійним острахом і містичним трепетом возносять Йому в образах різних богів хвалу. Він же спонукає їх з непохитною впевненістю триматися кожен за свого ідола, вважаючи його за єдиного бога істинного, що відкрився і звірився лише їм, як воістину обраним спадкоємцям Його Благодаті і Щедрот. Вони йдуть за Його примхами, будучи відданими Йому, як глина гончареві, але вірять в те, що чинять з власної волі та на свій розсуд.

І все ж, це унікальні і ні з чим незрівнянні штрихи неповторного шедедру, яким є світ, Космос. Їх предвічна унікальність, яку, ймовірно, неспроможний досягнути і сам Художник, полягає в тому, що від першого моменту свого існування і до останнього кожен з них зберігає

в собі потенціал стати Творцем. Повернутися до свого першоджерела, злитися з ним, раз і назавжди поклавши край всякому блуканню в мороці незнання і зневіри. А отже перестати бути штрихом на чужому полотні, між іншим, не руйнуючи при цьому саму картину. Принаймні до певного моменту, який, з точки зору буденної людини, не наступить ніколи. Бо поки існує Майстер, в його руках доля світу. А йому поспішати нікуди – попереду Вічність. Безмірна і безмежна, в якій можливо і сам Він не більше, аніж піщинка на окраїні величної Пустелі Небуття. Самотній, Він шукає, якщо й не зміст власного існування, то розради і забуття в своєму неперевершеному творінні, де кожен штрих на свій лад воздає Йому славу й усолоджує Його слух гімнами та похвалами. Однак, навіть найвишуканіші словославлення та поклоніння не можуть розрадити смертельну журбу Великого Деміурга, бо «на відміну від Творця, Майстер не породжує ідею, а лише втілює її» (103, 147). Він творить світ, чаклюючи над штрихами, а про те так і не доторкається до їх таємниці.

Цим унікальним «штрихом» в картині Багатоликого Художника є людина. Віддана до часу в Його руки, вона так і залишається незбагненою для Нього, бо за своєю природою Людина поєднує в собі два стани буття: проявлений або буденний, над яким необмежену владу має Майстер, та прихований або потенційний. Зазвичай, мільйони людей, проживши все своє життя, так і не відчують того, що від самого свого початку наділені Неоціненним Скарбом. Та й коли їм звертати на це увагу, адже вони постійно перебувають в полоні буденної метушні та дрібних життєвих радощів або ж невідворотних розчарувань. Хіба що сам «Скарб» з якогось доброго дива нагадає про себе. Але й у цьому випадкові на одну можливість зосередитися на спонтанних проявах потенційного стану свого буття, людина знаходить або вже має під рукою тисячі готових способів пояснити собі та іншим неприродність будь-яких проявів Творця. Як наслідок, постійно втікаючи в морок власного буденного існування від осяйного Світла свого джерела, людина залишається нехай неповторним або й бездоганим, однак по суті своїй мертвим для Буття штрихом на полотні Майстра. Іграшкою чи матеріалом у Його руках.

Врешті-решт, всупереч тому, що; і водночас, зважаючи на те, що Людини є унікальним та неповторним проявом Буття, неосяжним для Художника, буденна людина опинилася в парадоксальній ситуації: будучи по своїй природі Творцем, вона віддана в розпорядження

Майстра та змушена покладатися на Його милість. Він же, маючи під рукою такий чудовий «матеріал», «майструє» Світ, Ойкумену. Примарну в'язницю для Творця, де той до часу в своєму маренні перетворюється на заклопотану власними турботами істоту, що вдає з себе вінець всякого творіння. І вже з вершини власної «геніальності» заклопотана істота, не відаючи, що вчиняє, вершить, як їй здається, долю світу, маючи під своєю орудою розум. А щоб підкреслити власну надуману винятковість внаслідок хибного припущення, що вона є єдиною мислячою істотою посеред всього живого, людина нарекла себе Homo Sapiens. Однак розум – то лише полуда на очах Творця, що відділяє уявне від реального, існує від Буття. Все, на що здатен розум, так це розділяти і владарювати. Як гострий скальпель хірурга, він препарує «тіло» Буття, вилучаючи з нього окремі частки, якими і розпоряджається надалі, створюючи з них штучний, мертвий за своєю природою матеріальний світ речей. Таке собі шкаралупиння, в яке загортають свою убогість буденні людські істоти.

Та все ж не тільки і не стільки розум є тюремником або причиною безпросвітного людського існування, що проходить у безодні зневіри і незнання, вимощеної гадками, припущеннями, сподіваннями або й маніакальними ідеями чи переконаннями та вдаваною побожністю. Поміж Творцем і буденною людиною як Його «карикатурою», доведеною почасти аж до непристойного, стоїть ще дещо, що його водночас обожають та проклинають. Дещо, що є, здається, найприроднішою річчю в існуванні кожної без винятку людини, однак так і залишається загадкою за сімома печатками, бо не піддається жодним маніпулюванням та пізнанню. Понад те, буденній людині не до снаги з власної волі ані відмовитися від нього, ані, навпаки, трансформувати в бажаному руслі. Бо все своє свідоме життя людина залишається в його полоні без огляду на те, чи віддає вона цьому раду чи ні; чи постійно воно вириває в потоці її думок і переживань та нуртує в крові, чи виглядає приспанім неміччю або ж старістю.

Цим Стіксом поміж Буттям та ілюзорним існуванням або поміж станом абсолютного задоволення та одвічною заклопотаністю є сексуальність. Одна з наймогутніших «дрібничок» в розпорядженні Майстра, яка дозволяє Йому підтримувати існування Світу і передбачати або й програмувати потік подій у ньому. Адже, якби з якогось доброго дива зникла сексуальність, разом з нею щонайменше зник би й споконвічний порядок, підтримуваний «штрихами» Худож-

ника під неосяжними Небесами. Тож сексуальність виявляється специфічною силою чи специфічним потоком предвічної енергії, на твердій основі якої засновано Майстром Світ, як його відкривають для себе і розуміють люди. Та й здатність чи схильність людей, навіть не стільки сприймати або розуміти, скільки відтворювати світ, ґрунтується не на чому іншому, як на тому, що людина є насамперед сексуальною істотою. Тобто такою, що дивиться на все крізь призму сексуальності і відповідно діє в буденному житті, спираючись на свою особливість бути сексуальною істотою.

Зрештою, сексуальність є однією з найзагадковіших та невід'ємних ні за яких умов обставиною людського існування. Загадковість феномену сексуальності попри його оманливу зрозумілість та простоту, очевидно, зумовлена безпосередністю сексуальності, її первинністю стосовно людського мислення. Інакше кажучи, спочатку людина набула сексуальності, а вже потім стала мислячою істотою. Тому обмеженій людській свідомості не до снаги досягнути щось первісне і більше за неї. А все з чим має справу людина, коли йдеться про сексуальність, так це лише з її буденними проявами, які фіксуються в свідомості у вигляді переживань та вражень і відображаються в ній за допомогою різноманітних ярликів-понять.

Зрештою, свідомість та розум, будучи за своєю природою обмеженими проявами людського єства, злісно жартують з людини: замість реальної картини Буття, вони відображають геніальний шедевр Художника: спотворену картину реальності і всього, що належить або знаходиться в ній. До речі, ця ідея спотвореного сприйняття реального відображена в численних легендах та міфах різних народів світу і зводиться, як правило, до поняття «майя» або «ілюзія». В західній же філософській думці ідею про обмеженість людського розуму висловив і обґрунтував Іммануїл Кант, увівши в свою наукову теорію поняття «речі в собі». І якщо відштовхуватися від цього кантового припущення, то феномен сексуальності є нічим іншим як «річчю в собі» – дечим, що робить можливим всякий прояв сексуальності, яка відкривається людині в її відчуттях та констатується в свідомості. Водночас сам феномен сексуальності знаходиться поза межею будь-якого пізнання, оскільки, з огляду на припущення одного з найпотужніших мислителів ХХ століття Мартіна Гайдегера, все, з чим людина має безпосередньо справу в буденному її існуванні, залишається найменш пізнаним. Більше того, з роками німецький філософ все більше утверджувався в

переконанні, що «швидше за все, пізнання наділене тільки можливістю приховувати те, що від початку відкрито в непізнавальній діяльності» (101, 127).

Очевидно, обмеженість пізнання поєднана з надмірною, якщо не сказати скаженою «технологізацією» сучасної людини. Її, зведеними до параноїдального рівня намаганнями відмежуватися від природи за брамою штучної «Ойкумени». Як наслідок, людина розвинула в собі гіпертрофовану схильність ускладнювати все, з чим вона має справу, та драматизувати його. Проте «найвища мудрість прихована в простому/ і природному облаштуванні речей,/ її тяжко досягнути саме тому,/ що все так просто і природно» (10, 35).

Тож пізнати чим є сексуальність насправді, очевидно, немає ніякої змоги, допоки людина знову не стане Творцем. Принаймні, природною істотою. Проте це не є причиною для людської трагедії, адже крізь пелену буденності та морок турботи в людське існування проривається творче начало. Між Творцем та Його проявом, тобто буденною людиною постійно зберігається зв'язок, не зважаючи на, а можливо і в супереч тому, що всю свою увагу людина переносить на будь-що інше, тільки не на своє єство, не на Творця. А разом з тим людина, окрім обмеженої здатності пізнавати, має вроджену спроможність досягати – відкривати для себе Буття і все, що йому притаманне, поза мисленням як дещо цілісне. Проблема лише в тому, що теперішня цивілізована людина відмовилася від здатності досягати, віддавшись цілковито в полон мисленню, а ще точніше, внутрішньому діалогу або ж постійному проговорюванню. Як наслідок для цивілізованої людини все, на що не поклав свій відбиток розум, чому немає ярлика у вигляді слова, існує в мороці небуття. А будь-які спроби хоча б натякнути на реальний стан справ щодо обмеженості пізнавальних можливостей людини і наділеності її іншими спроможностями відкривати для себе Буття в усьому його нероздільно-цілісному розмаїтті, викликають скепсис.

Під гранітною плитою скепсису, припорошеною мотлохом розчарувань, вдаваної цнотливості і невігластва, а також острахом бути незрозумілим та висміяним до цього часу також залишаються похованими будь-які спроби досягнути, чим же є насправді сексуальність. Яке її справжнє призначення та місце в житті людини. Натомість до уваги, неспокушеної бажанням вирватися з тенет затхлої буденності, публіки пропонуються десятки «шедеврів творчості», що уздовж і впоперек досліджують секс, так би мовити, в польових умовах. І все

це читво чи видиво, як правило, націлене на угоду людській нищості. Одні на цьому прагнуть добре заробити, а інші хоч якось впоратися з власними невротами, породженими під дією нереалізованих сексуальних бажань чи фантазій. Результати ж виявляються не те що кричущими. Вони є вбивчими з погляду Вічності чи Буття. Дуже часто непоправних втрат зазнає людська душа: практично безповоротно невідесим стає зв'язок поміж джерелом людини та її нинішнім існуванням. Прийшовши нізвідки, людина ризикує втратити можливість піти в нікуди, знайшовши своє останнє пристановище в землі та ще, можливо, на певний час в людській пам'яті. І будь-яка спроба відкупитися за допомогою «індульгенцій» від перспективи бути розпорошеним в мороці, виявиться марною. Адже ще жодному священику, мудрецю чи оракулу не вдавалося ввести в оману Буття: хто зберіг себе задля світу, але втратив себе для Вічності, тому безсилі зарадити сонми святих та праведних. Зрештою, «...те, що перестає змінюватися і перетворюватися, розкладається і гине. Ця «смерть через життя» виражається в духовній безплідності: це, кінець-кінцем, прокляття» (17, 360). То ж все, на що може розраховувати мертва для Буття людина за свого земного поневіряння, яким би забезпеченим чи праведним воно виглядало, так це на співчуття інших. І то в кращому випадкові. В гіршому – на облудливі «заклинання» доморошених «шаманів». Однак ані щирим співчуттям, ані «продажній магії» не сила хоча б на якийсь час захистити людину від нападів розпачу і страху перед незвіданим, невідомим, котре розгортається в перспективі того, що прийнято вважати майбутнім. Бо ані, спираючись на розуміння інших, ані тим більше, покладаючись на корисливих «шаманів», людині не до снаги подолати прірву поміж ілюзією, в якій вона застрягла, та реальним Буттям: поміж собою вдаваною та справжньою. Вона так і залишиться в полоні власної сексуальності, яких би дивовижних чи благородних обрисів цей феномен людського буття не набирав.

On the edge of degeneration and recovery: from disintegrated fragmentary conception to integrated knowledge

Let things being done for you be done.
Do for yourself things you have to do yourself.

Nazir Al-Kazwini

Now and again modern world has becoming narrower to anyone who feels an aspiration for spiritual growth, for revealing one's true self and establishing oneself as a unique individuality. This is especially true about those who since the very birth have been plunged into Judo-Christian paradigm of existence. Due to an overwhelming process of globalization though most of cultures and peoples of the world have become the hostages of Judo-Christian world outlook and values. Hence, the world of a person is inevitably being reduced to a transformation into a civilized consumer-oriented creature. Moreover, modern consumerism is marked by obvious promiscuity, lack of aesthetic taste and critical thinking. And above all, this consuming style as a means of existence of a modern person is absolutely incoherent with an integrated perception of the entity, that of a person or any other existence, since one can consume only things that have already been "faked" or "digested".

As a consequence, a peculiar characteristic of the modern paradigm of existence of a social creature has been diffusion and atomicity of relevant knowledge, or in other words, perception or impression about a person per se. Knowledge about a man is de-concentrated nowadays in many spheres and directions of a cognitive activity of Homo Sapiens. Consequently, our everyday life is a disintegrated mixture of scientific and philosophic ideas, religious and ideological principles, and mystic and esoteric views concentrated upon the problem of man as a whole. Moreover, the results of such an activity are contradictive or even absurd at times.

As a result, this tendency, hence, does not favour an effective solution of the urgent problems of today, but breeds the new or aggravates the known ones. No wonder then, a routine life has become a kind of "bog" of never-ending troubles, disappointment and pain with fragile spots of petty cases of happiness and deceptive achievements. That's why every unique moment of one's existence is priceless since it is a true manifestation of real life's

“breathing”, the voice from the depth of entity, warmth of paternal home. Alas, these very moments gradually wither and lose their intensity due to one’s consumerism-crippled existence. The cause of the latter is definitely the very person, and he is to blame. The bitter truth is there is no greater enemy but the one within ourselves. Though, the truth is as well there is no greater friend but the one within too. Everything depends on the impression about oneself a person keeps actual and the way one treats the world around. The latter, to a great extent, depends on one’s understanding of the eternal questions one is to reflect on: “what is person?”, “what is each and every one of us?”, and “what is the hierarchy of one’s abilities and disabilities one is gifted or suffer from since birth?”.

The realization of oneself and the life itself is formed of course under the influence, press and care of society and culture. In particular, modern person is staked at the energetic and informative monsters of Judo-Christian paradigm. Though the acquaintance with the world and oneself, luckily, is not limited to the imposed opinion from the outside. The most decisive role here belongs to private feelings and impressions which, when combined, form the basis of any individual experience. At least it is true about those complete and spiritually powerful personalities able to resist permanent negligence and reduction to a social slave or “figurine”.

When we consider about acquiring multi-faceted experience by a person we stress that one has to act the least: to be in constant action, movement and show activity. In the long run even the wise say “that things you do not acquire thanks to your work, you do not have” (13, 73). Besides, as an ideal, one has to fill in every moment of one’s existence with sense, – only then one is a person paraphrasing the idea of R. Kipling’s famous poem “If”. Projecting it into the reality it means that one has to learn to concentrate upon the very activity and not on the expected or gained result. In other words, to learn to get pleasure in the process as opposed to the one of an anticipation of a desired result.

Cognition of course, especially self-cognition, is not exhausted in variety of ‘vita activa’ (G. Arendt). And yet, activity has been if not the most simple, but definitely the most natural and accessible means of cognition. To some extent it is limited but it reveals ways to the truth and stimulates the search. Though in order to get effective outcome of the process of cognition based on one’s abilities and skills one has to stick to some conditions. In particular, one has to keep in mind that “moving in the wrong direction with highest effect possible is even worse than remaining motionless” (61, 653).

Hence, on the road of cognition one has to realize what forces lead oneself into a particular activity, what one hopes for and counts for. Besides, a crucial point for any researcher is to make an adequate idea upon the subject of one's cognition. Otherwise, the process of discovering of the unknown is reduced to a banal seeking for a black cat in a black room with an open door (a feature of many current theoreticians and truth-groundbreakers).

When we consider about self-cognition we stress that one has to be especially careful and reasonable because to a certain point one deals with personal thoughts no one can confirm or disprove. Only with time passing the life itself gives a clue about 'true' thoughts praising with satisfaction and optimism, or punishing with despair and sadness. Though feelings and impressions themselves are not the reason of some radical acts, risky in particular, alike suicide for instance. That's why there is no other threat by discovering oneself but psychic health. Still there is a high possibility of self-deceit and, consequently, being doomed to long-life hardships; in other words, the same colourless life of an ordinary person.

That's why when one is ready to walk along the road of a real cognition one has to consider that practice alone does not make manhood better as it is stated in Nazir Al-Kazwini's "Disintegrated Notes". Any person needs a contact with the truth to get helped. This type of truth is adapted to a life of an ordinary person and revealed in interacting with or about those who were able to walk through a certain part of the road themselves to understand the truth. These are highly spiritual, reasonable and determined people who carry an impetus of wisdom as an opposition to those who rush about with their wisdom. The above-mentioned condition of development and movement along the road toward the truth, when one needs somebody who assists the movement, has lots in common with a Chinese saying, attributed to Shaolin monks, that runs: there is no desire without restriction; there is no progress without assistance.

But people of the nowadays in most cases deal not with wisdom of those who conquered the unknown and realized oneself, but most often with interpretations of wisdom in better instances, and with various personal distortions of wisdom in worse ones. "Devouring" those priceless achievements of the unsurpassed geniuses, dispersed in science, philosophy religious dogmas, etc. one is undergone through a massive restrictive factor of spiritual growth in better cases, when in worse ones – negative impact that reinforces total degradation.

At the same time the existence of various autonomous spheres of cognition of human nature inevitably leads to an illusion of a relative self-sufficiency of human manifestations like physical body, emotional sphere, consciousness, and psyche. Such an illusion is far from being innocent since it prevents a search of efficient ways out of the problems man experiences every day functioning as an integral multi-functional indivisible system. Any attempts to solve the problem on an artificially localized level are vain since they neutralize only the symptoms but not the cause. The worse is the former are devastating because they automatically switch on destructive mechanisms fatal to either body, or consciousness, or spiritual sphere, or man as a whole.

Probably, the first step one has to take up to cure oneself is a deep understanding of an inner integrity. Sure thing, one has to be brave enough to make the first step when most around are suppressed by routine hardships. This is far from being that easy since at a definite point one has to doubt non-reflective “truthness” of every thing one has considered to be an essence of one and all existence. Moreover, one has to overcome inertia of one’s thinking and fear of loneliness. The latter, in particular, pushes a person to ever look for confirmation of one’s private belonging to something bigger than oneself, to the above-individual, in order to have an illusionary possibility to shift one’s responsibility onto it.

In other words, to face oneself one has to realize one looks in the opposite direction, because one’s attention and thoughts are concentrated on the illusions of the world and the entity, whereas they should have been directed onto the very world and its manifestations. An impulse for such a turn could have become a methodic driving an individual to an idea about organic integrity and unity of one’s existence in unison with any other existence around. On this initiative way toward the above-mentioned position an individual has to overcome or at least weaken dominance of various stereotypes and false beliefs revealing their true essence, real nature and functional purpose in one’s life.

Currently, the most optimal conditions for stimulating of an individual toward spiritual revival and self-coming-into-being have been created in the establishments of higher education. Firstly, on one hand student’s perception and thinking is flexible since it isn’t ultimately overloaded by stereotypes and extra information. On the other, most of young people have not been totally dependent on the older generation dictatorship, especially the one of parents and tutors. Secondly, institutes and universities have always been

places of the best and potentially elite strata of society. Thirdly, the very higher education establishments are aimed at carrying out a function of a powerful resonator and a guide of one's cognition. That's why we believe it is reasonable enough to introduce into the curricula an appropriate subject which main goal is reproduction of an integrated understanding of a person.

An integrated idea of re-considering of nature of man and its essence when viewed from the position of integrity of entity can be represented within the margins of the special course "The Ecology of Consciousness". This manual "The Ecology of Consciousness" is aimed at facilitating such an understanding by means of work with personal ideas about oneself, the other, the world in general, and by extending informative and active bases. Therefore, this special course of lectures comprises not only a presentation of theoretical material based on a student's experience, but also practical exercises – sharing experiences. That's why the classes imply personal active involvement into mastering of the materials suggested.

The essence of "The Ecology of Consciousness" is a system of views upon integrity of a person and understanding of the ways of accomplishing of an individual identity. The starting point of The Ecology of Consciousness is an opinion about a modern man who finds himself in a situation of distorted perception of oneself as a consequence of a vast restriction of cognitive possibilities and deforming of one's consciousness both within individual as well as collective frames.

Spiritual degradation of man, limiting or, otherwise, abolishing of one's creative prospects and abilities, go hand in hand with re-orientation of the majority onto solely personal manifestation of the entity, concentration on ego, self-restriction of one's perception of reality. Extracting oneself out of cosmos and nature and inserting into an artificial world of civilization has become possible thanks to an ontological fracture of integrity of the entity, its splitting into a subject and an object, their opposition. Plunging into a world of one's own sensations, total concentration on one's ego, that is enclosure from the other, has become real due to the second, ontic split – polarization of the world which found its reflection in establishing of dual elements: the good and the evil.

Hence, there is a huge shift in the structure of the Entity from organic integrity to identifying and enrooting of a variety of personal ersatz-entities or existences.

Overcoming of the ontic and ontological fractures or at least the highest possible neutralization of their negative consequences is connected with

cleansing of an individual consciousness from energy-informative clusters, extending perception, and stimulation of the cognitive processes. A person who is set to accomplish integrity of the entity as well as to exclude a variety of mediators between him and the Entity has “to be a question for oneself first” (St. Augustine). Otherwise, in a painful attempt to realize something that lies beyond oneself, a person risks to reduce to a state of “sane” nonsense transforming the world into an illusion. That’s why we define the subject of the Ecology of consciousness in a person as a manifestation of the Entity, integral and indivisible, who directs his cognitive activity and attention onto oneself.

The prominent purpose of this course is to create an atmosphere suitable for revealing of new emotions, hinting at an active search of oneself, and to help a reader to pattern one’s behaviour under definite conditions. To be more precise we can use Mircea Eliade’s ideas, slightly paraphrased, that run that this course is aimed at “helping those who seek for something that is worth seeing in this so-called life” (17, 57). This set of lectures does not pretend to put all dots on i’s becoming a guide-book manual for life. The basic principle that lies in the core of its content is an idea that “there is good and evil in everything: everything is interrelated and subdued to the world laws which were, are and, for the better or the worse, will remain incomprehensible by human in their fullness” (2, 43). But nothing can restrain a person to know the truth. The only exception is, probably, the very man armed with indifference and depression.

Використана література

1. Апокалипсисы. Евангелия. Трактаты. К., 1999. – 436 с.
2. Арндт Г. Становище людини. – Л.: Літопис, 1999. – 254 с.
3. Арндт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і література, 2002. – 575 с.
4. Балабуха, Андрей. Когда врут учебники истории. Прошлое, которого не было. Яуза, Эксмо; Москва; 2005
5. Баллестрем К.Г. Homo oeconomicus? Образы человека в классическом либерализме. // Вопросы философии. – 1999, №4.
6. Бах, Ричард. Иллюзии. – М.: ООО ИД «София», 2006. – 176 с.
7. Бах Ричард. Чайка Джонатан Ливингстон. – М.: ООО ИД «София», 2006. – 112 с.
8. Бердяев Н.А. Метафизика пола и любви // Эрос и личность: Философия пола и любви. – М., 1989. – С. 17–51.
9. Войтович В.М. Сокіл–Рід. Легенди та міфи стародавніх українців. Рівне, «Оріана», 1997. – 332 с.
10. Гебель, Иоганн Петер. Паунггер Иоганна, Поппе Томас. Лунные правила на все случаи жизни. С–Пб.: Весь, 2004.
11. Гессе Герман. Сидхартха; Краткое жизнеописание; Нарцисс и Гольдмунд. – Минск: Мога–Н, 1993. – 351с.
12. Глузман С.Ф. Свободные рефлексии на скользкую тему. // Новости медицины и фармации в Украине, №17 (291), 10.09.
13. Гриневич, Сергій. Камінь знань: Поради строго Знахаря. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2005. – 88 с.
14. Гроф С. Психология будущего. М., 2001. С.136.
15. Даллакян К.А. Эзотерическое понимание воли в свете современной науки. // Философские науки. – 2002, №1.
16. Дэвид–Ниль А. мистики и маги Тибета. – Ростов н/Дону: МП «Журналист», 1991. – 256 с.
17. Еліаде, Мірча. Мефістофель і андроген. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 591 с.
18. Егоров И.А. Принцип свободы как основание общей теории регуляции. // Вопросы философии. – 2000, №9.
19. Ефремов И. Лезвие бритвы. – М., 1986.
20. Зиновьев А.А. Евангелие от Ивана. // Вопросы философии. – 1992, №11.
21. Жадан С.В. Ворошиловград: роман / С.В. Жадан; художник-оформлювач О.М. Артеменко. – Харків : Фоліо, 2011. – 442 с.
22. Калуга В.Ф. Екологія свідомості. К.: Міленіум, 2010. – 154 с.

23. Калуга Владимир. Научиться быть успешным или оставить все, как есть. // Золота Акція, 10.2005(6), с.56–58.
24. Кандыба В.М. Загадки и феномены. Чудесные способности и сверхспособности человека. СПб.: Лань, 1998. – с. 448.
25. Кант И. Лекции по этике. – М.: Республика, 2000. – 431 с.
26. Кант И. Критика способности суждения. – М., 1994.
27. Карпа І.І. Фройд би плакав. Х.: Фоліо, 2004. – 238 с.
28. Кастанеда, Карлос. – К. : София, 1995 . Т. 1-2 : Т.1: Учение дона Хуана; Путь знания индейцев Яки; Т.2: Отдельная реальность. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 327 с.
29. Кастанеда, Карлос. – К. : София, 1995. Т. 3-4 : Путешествие в Икстлан. Т.4. Сказки о силе. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 461 с.
30. Кастанеда, Карлос. – К. : София, 1995 . Т. 5-6 : Т.5: Второе кольцо силы; Т.6: Дар Орла. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 434 с.
31. Кастанеда, Карлос. – К. : София, 1995 . Т. 7-8 : Т.7: Огонь изнутри; Т.8: Сила безмолвия. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 479 с.
32. Кастанеда, Карлос. – К. : София, 1995 . Т. 9-10 : Т.9: Искусство сновидения; Т.10: Активная сторона бесконечности. – [Б. м.] : [б.в.], 1995. – 435 с.
33. Кастанеда, Карлос. Колесо времени. Книга 11. – К. : София, 1995.
34. Каструбин Э.М. Ключ к тайнам мозга. – М., 1995.
35. Каюа, Роже. Людина та сакральне. Пер. з фр. – К.: «Ваклер», 2003. – 256 с.
36. Кемеров В.Е. Концепция радикальной социальности (онтология и метафизика социальности). // Вопросы философии. – 1999, №7.
37. Кессиди Ф.К. Глобализация и культурная идентичность. // Вопросы философии. – 2003, №1.
38. Киньяр, Паскаль. Секс и страх. М.: Текст, 2000. – 365 с.
39. Климов Г. Протоколы советских мудрецов. – Краснодар: «Советская Кубань», 1995 – 448 с.
40. Клінічна сексологія і андрологія. К.: Здоров'я, 1996. – 536 с.
41. Когда начинается жизнь человека? // Пробудитесь. Июнь, 2009. С. 6.
42. Костенко, Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
43. Коэльо, Пауло. Алхимик. К.: «София», 2003. – 208 с.
44. Коэльо, Пауло. Пятая гора / Перев. с португ. – К.: «София», 2007. – 256 с.
45. Кристофер С. Килхэм. Око возрождения. Пять тибетских жемчужин. М.: ООО Издательский дом «София», 2006. – 112 с
46. Кроули, Алистер. Магия в теории и на практике. – М. : Локид–Миф, 1998. – (Коллекция “Сфинкс”). Кн. 1. – М. : [б.и.], 1998. – 364 с.
47. Крымский С. Эра бессмертных. // Смена, №8, 2007.

48. Кун М.А. Легенди і міфи Давньої Греції – К.: ВЦ «академія», 2007. – 448 с.
49. Кэлдер, Питер. Око возрождения. Секреты омоложения: Древняя практика тибетских лам. М.: ООО Издательский дом «София», 2006. – 112 с.
50. Лапланш Ж., Понталис Ж.-Б. Словник по психоаналізу. – М., 1996. – С.454.
51. Лебон Г. Психология толп. // Спб. Психология толп. – М., 1998
52. Левицкий С.А. Трагедия свободы. Сочинения. Т.1 – М., 1995.
53. Лестер Самрал. 60 вещей, которые Бог говорит о сексе. К.: «Издательство Эдем», 1998. 192 с.
54. Лоолер Дж. Этика, политика и суждения вкуса: Арендт против Канта. // Вестник московского университета, серия №7. – 1997, №2.
55. Лосев А.Ф. Мифология греков и римлян. – М.: Мысль, 1996. – 975 с.
56. Менли П.Х. Самораскрытие. (Упражнения, направленные на пробуждение и развитие внутреннего восприятия). К.: «София», 1995. – 289 с.
57. Мерло-Понти М. Феноменология сприйняття. – К., 2001.
58. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2-х т. М.: НИ «Большая Российская энциклопедия», 1998. Т. 1. с. (Т. 2. с. 720.)
59. Міфи України. За кн. Георгія Булашева «Укр. народ у своїх легендах, реліг. поглядах та віруваннях». / Пер. Ю. Буряка. – Довіра, 2003. – 383 с.
60. Моромарко, Микеле. Масонство в прошлом и настоящем: Пер. с ит. М.: Прогресс, 1989. – 304 с.
61. Мураками, Харуки. Хроники Заводной Птицы. – М. Эксмо, 2003.
62. Мураками, Харуки. К югу от границы, на запад от солнца [Текст] : роман / Х. Мураками ; пер. И. Логачев, С. Логачев. – М. : Эксмо, 2006. – 208 с.
63. Мушенок Ірина. Ігор Кон: «Від сосни до телеграфного стовпа», або Все про сексуальності ХХІ століття. // Дзеркало тижня. № 37 (716) 4 — 10 жовтня, 2008.
64. Нетрадиційні релігійні та містичні культу України: Навчальний посібник / В.М.Петрик, С.В.Сьомін та ін. – К.: «Росава», 2003. – 336 с.
65. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. – К. – 1999.
66. Норбеков М.С. Опыт дурака, или ключ к прозрению. Как избавиться от очков. – СПб.: ИД «ВЕСЬ», 2002. – 316 с.
67. Ошо, Раджниш. Искусство умирать. М.: «Нирвана», 2001. – 176 с.
68. Ошо Раджниш. Жизнь, любовь, смех. Секс. Дар Атиши. К., 1994. – 128 с.
69. Ошо. Осознанность: Ключи к жизни в душевном равновесии. – М.: АСТ, 2010. – 221 с.
70. Ошо. Любовь. Свобода. Одиночество. – Спб.: ИД «Весь», 2002. – 228 с.
71. Ошо, Раджниш. О Мужчинах. Перевод с англ. О. Вишмидт. – К. : «София» – 286 с.

72. Ошо, Раджниш. О женщине [Текст] : соприкосновение с женской духовной силой / Р. Ошо ; пер. с англ. О. Вишмидт. – К. : София, 2003. – 304 с.
73. Ошо, Раджниш. О Детях. Перевод с англ. О. Вишмидт. – К. : «София» – 204 с.
74. Платон. Федон, Пир, Федр, Парменид. М.: Изд-во «Мысль», 1999. – 528с.
75. Пучко Л.Г. Многомерная медицина. Система самодиагностики и самоисцеления человека. – 10–е изд., испр. и доп. – М.: АНС, 2004. – 432 с.: илл.
76. Рікер П. Передмова до становища сучасної людини. // Навколо політики. – К.: Д. Л., 1995. – 335 с.
77. Робинсон Дж.М. Тайна истинного Евангелия от Иуды. Манускрипт, способный перевернуть мир. Х.: Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2007. – 272 с.
78. Роздобудько, Ірен. Дванадцять, або виховання жінки в умовах, непридатних для життя. // Сучасність, № 11, 2005.
79. Роси Дзеио Сасаки. Где находится «я». / Психотерапия и духовные практики. Мн.: «Вида-Н», 1998.
80. Сартр Ж.-П. Тошнота: Роман; Стена: Новеллы. Х., 1999.
81. Сімона де Бовуар. Друга стаття. В 2 т. Т. 1. – К.: «ОСНОВИ», 1994. – 390 с.
82. Сведенборг, Эмануэль. О небесах, о мире духов и об аде [Текст] / Э. Сведенборг ; пер.с лат. А. Н. Аксаков ; худож. П. В. Борозенец ; (авт. предисл.)Х. Л. Борхес. – СПб. : Амфора, 1999. – 558 с.
83. Соловьев А. Вирусы биосферы и биотехнологии в жизни и смерти человека. // Новости медицины и фармации. № 18(225), 10.2007. с. 23–25.
84. Талалаж Я., Талалаж С. Самые невероятные в мире – секс, ритуалы, обычаи. М.: Крон–Пресс, 1998. С. 262.
85. Тейлор Ч. Дебати між лібералами та комунітаристами. \ \ Сучасна політична філософія. Антологія. – К., 1998.
86. Тейлор Ч. Подолання епістемології. // Після філософії: кінець чи трансформація. – К.: Четверта хвиля, 2000. – 431 с.
87. Терентьева, Наталья; Терентьев, Леонид. На крыльях ясновидения. // Тайная доктрина. 7/2008.
88. Тульчинский Г.Л. Слово и тело постмодернизма. От феноменологии невменяемости к метафизике свободы. // Вопросы философии. – 1999, №10.
89. Уилсон, Колин. Паразиты сознания. [Текст] / К. Уилсон ; пер. с англ. А.М. Михайлов. – Х. : Книжный Клуб “Клуб Семейного Досуга”, 2004. – 277 с.
90. Уиндем Д. День триффидов. // Миры братьев Стругацких. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2000. – 608 с.

91. Ульяненко, Олесь. Знак Саваофа [Текст] : роман / О. Ульяненко. – К. : Нора–Друк, 2006. – 292 с.
92. Ульяненко, Олесь. Жінка його мрії [Текст] : [роман] / О. Ульяненко. – Х. : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2009. – 272 с.
93. Ульяненко, Олесь. Серафима [Текст] : роман / Олесь Ульяненко. – К. : Нора–Друк, 2007. – 239 с.
94. Уоллис Э., Хенкин Б.. Искусство психического исцеления. Практическое руководство. – С. Карнейц. Йога для запада. Сборник. М.: «ФАИР». – 1995. – 240 с.
95. Философский энциклопедический словарь. – М.: Инфра–М, 1999. – 575 с.
96. Форчун, Дион. Тайное без вымыслов. М. : “Refl–book”, 1994. – 384с.
97. Фрейд, Зигмунд. Основные психические теории в психоанализе. Очерк истории психоанализа. СПб.: «Алатейя», 1999. – 252 с.
98. Фромм, Эрих. Природа благополучия/ Психотерапия и духовные практики. Мн.: «Вида–Н», 1998.
99. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2.: Інструмент насолоди – Х.: ОКО, 1999. – 288 с.
100. Фуко М. Воля к истине. – М.: Магистериум, Касталь, 1996. – 447 с.
101. Хайдеггер М. Прологомены к истории понятия времени. – Томск: Водолей, 1998. – 383 с.
102. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления: Перевод с немецкого. – М.: Республика, 1993. – 352 с.
103. Хамитов Н. Тайна мужского и женского. – К.: Либідь, 2002.
104. Хамитов Н. Философия одиночества. – К.: Наукова думка, 1995.
105. Харченко П.А. ТриЕго. – К.: Українська академія оригінальних ідей, «Видавництво «Фенікс», 2008. – 420 с.
106. Человек и пол. Гомосексуализм и пути его преодоления. СПб.: Кайрос, 1998. – 364 с.
107. Чи варто боятися мертвих. // Пробудитесь. Июнь, 2009.
108. Чумаченко, Василь. Шлях у невимовне: Збірка матеріалів з проблем сучасної езотерики. – Кривий Ріг: ПП “Видавничий дім”, 2000. – 208 с.
109. Чумаченко, Василь. Крик пугача: Есе, повість. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2004. – 224 с.
110. Шарма, Робин. Святой, Серфингист и Директор. – М.: «София», 2007. – 304 с.
111. Шах, Идрис. Учиться как учиться. Психология и духовность на суфийском пути [Текст] : пер.с англ. / И. Шах ; пер.с англ. Х. Б. Номадов. – М. : УРСС, 1999. – 304 с.
112. Шах И. Путь идиотов. – К., 1994.

113. Юнг, Карл Густав. Аналитическая психология [Текст] : прошлое и настоящее / К. Г. Юнг ; сост. В. Зелинский, А. Руткевич. – М. : Мартис, 1995. – 309 с.

114. Arendt, Hannah. Lectures on Kant's Political Philosophy. The University of Chicago Press, Chicago, 1982. – 263 p.

115. Kinsey, Alfred C. Sexual behavior in the human female. Indiana University Press, 1953, 842 p.

116. Айванхов О.М. Любовь и сексуальность. // <http://www.psylib.ukrweb.net/books/omram01/index.htm>

117. Дехтяр Ю.М. Сексуальність як об'єкт дослідження. // <http://urology.com.ua/old/pagesid-47.html>

118. Иванов, Владимир: «Психология, сновидения, рефлексy» // <http://psy.tom.ru/attract.html>

119. Калуга, Владимир. Интервью. Валерий Бебик: «Нынешняя политика все больше тяготеет к стриптизу». // <http://times.liga.net/articles/g011903.html>

Володимир Калуга народився і виріс в Сумській області на мальовничих берегах Сули, поряд з батьківщиною останнього Кошового Гетьмана Петра Калнишевського. Дитинством занурений ще в радянську епоху передчуття доби перебудови. Але душею відданий древньому українському етносу з його глибинним досвідом і немеркнучою культурою та мудрістю. Першу школу самостійного життя отримував в Лебединському педагогічному училищі. Тут же активно долучався до сцени і публічної діяльності, набуваючи досвіду професійного спілкування, заразом відточуючи майстерність володіння словом. А далі волею долі у 1995 році вступив до КНУ ім. Тараса Шевченка на філософський факультет, де за вісім років отримав повну фахову підготовку, набувши спеціальності «Політолог» та ставши кандидатом філософських наук.

Життя виявилось для автора щедрим на різноманітний досвід, людську чуйність і доброту. Як показала професійна діяльність, навіть в політиці і бізнесі зустрічаються порядні люди. Звичайно небезгрішні, однак з відчуттям власної гідності та переконанням, що будь-яку роботу, за яку вже взявся, варто робити якісно та з душею. Не менш корисною в плані професійного росту виявилася журналістська діяльність та робота аналітиком. Між тим, перебуваючи безпосередньо в «полі», автор не відмовлявся від науково-педагогічної діяльності. Прийшовши в 2003 році до Національного аграрного університету на посаду асистента, в 2008 році доріс до звання доцента тепер уже в стінах Національного університету біоресурсів і природокористування України, де й працює понині.

Своїм покликанням в житті вважає набуття та розширення знання про людину, пошук механізмів вивільнення її з тенет буденності та заклопотаності. На шляху до самореалізації не відмовляє собі в добрій нагоді набути різноманітний життєвий досвід, поступово піддаючи сумніву та переосмисленню зашкарублі догмати і стереотипи, таким чином розширюючи власні операційні можливості. Захоплюється мистецтвом, спортом, подорожами; всім, що так чи інакше сприяє не лише збереженню, але й розвитку в людині суто людського, так би мовити «високого». Відкритий до спілкування з духовно і душевно багатими людьми. Завжди радий новим ідеям і небуденним ситуаціям. На своєму життєвому шляху послуговується принципом: допоможи собі сам.

Автор декількох монографій, численних статей і проектів.



ЗМІСТ

Через терни до істини	3
Камінь спотикання на шляху до цілісності	10
Глава I. Природа сексуальності, особливості її інтерпретації	
Сексуальність як вона є і як про неї прийнято думати	18
Ймовірна природа сексуальності і сексу, їх властивості та взаємозв'язок	22
Сексуальність та секс очима заклопотаної людини	32
Природа сексуальності в контексті образного мислення або міфів	37
Суть сексуальності з огляду на неспростовну релігійність буденної людини	48
Сексуальність як об'єкт маніпулювання в просторі науково-побутового та медичного контекстів	62
Теорія сексуальності за Фройдом з огляду на неспростовну схильність людини до інтерпретації	70
Містичний погляд на природу сексуальності та її призначення в житті людини	83
Сексуальність як наслідок гріхопадіння або ж подарунок богів	99
Глава II. Властивості сексуальності, її роль і місце в протіканні екзистенції	
Сексуальність як невід'ємний атрибут людського існування	106
Суть небуття, буття та існування в контексті різноманітних інтерпретацій	116
Світ очима заклопотаної істоти: як він є і як він може бути	123
Особливості і ефект обставин становища людини з огляду на буденне існування заклопотаної істоти	133
Альфа і омега в існуванні буденної людини	151
Підступність розуму на шляху пізнання зумовленої істоти	158
Суть поведінки, дії та вчинків сексуальної істоти	165
Особливості та специфіка феномену виховання, зокрема сексуального, і становлення людини	176
Сексуальна енергія, її накопичення і розтрата, зв'язок з продуктивними властивостями свідомості	186
Неконтрольовані хіть та сексуальні фантазії як джерело одержимості, психічних розладів і хвороб	201
Аскеза та імпотенція як способи опанування сексуальних поривань	218

Глава III. Прояви сексуальних смаків, норма і патологія

Суть норми та патології, особливості ідентифікації сексуальної природи людини	226
Функціональне навантаження моралі, етики, інших регуляторів людської активності	233
Космічні та земні властивості інцесту, його місце в екзистенції людини	243
Механізми активації профанного існування, природа і властивості оргії	246
Девіантна поведінка, агресія та обставини і властивості людини, що стоять за їх існуванням і проявом	252
Сексуальні смаки, їх різновиди та особливості.	
Взаємозв'язок смаків і стилю існування заклопотаної істоти	263
Природа болю та схильності людини до садомазохізму	283
Сексуальність, сексапільність та агресивність, їх співвідношення і функціональне призначення в житті людини	290

Глава IV. Особливості індивідуального та колективного вимірів людського буття з огляду на сексуальну природу людини

Сексуальність як механізм вивищення роду над індивідуальністю	296
Індивідуальна та колективна ідентичність, механізми її нівелювання і розчинення в масі	301
Модуси існування і їх властивості: від заклопотаної істоти до досконалої людини	312
Природа «Я» та егоїзму, їх зв'язок із сексуальністю	323
Природа та функціональне навантаження інституту сім'ї в просторі іудо-християнської культури	329
Суть базових елементів інституту коханців: байдужості, невдячності та зради. Проблема свідка	337

Глава V. Природа і властивості статі та її зв'язок з сексуальністю

Онтогенез та особливості вражень про стать, притаманних громадській думці	344
Основні ознаки статей та відмінності між ними	348
Андрогінність та гермафродитизм як своєрідні прояви проблеми статі	357

Глава VI. Сексуальність як модератор проявів людського буття та екзистенції

Любов і сексуальність, їх проекції на буденне існування людини ...	368
--	-----

Молодість, старість, краса, сила, воля як прояви суті людини, в т.ч. через призму сексуальності	378
Природа влади, її зв'язок з сексуальністю та агресивністю	387
Суть і функціональне призначення страху в житті людини, механізми його стримування та подолання	397
Переживання самотності як ознака тотальної залежності соціальної істоти від маси. Природа печалі	407
Творче начало, його зв'язок з сексуальністю та наміром	415
Проблема вибору та долі, місце лицемірства і цинізму в житті людини	428
Свобода як ціль або побічний ефект людської активності	437
 Глава VII. Не друг і не ворог, лише випробування	 449
 Глава VII. Між Вічністю і Небуттям	 457
 Останній штрих. Післямова	 464
 On the edge of degeneration and recovery: from disintegrated fragmentary conception to integrated knowledge	 470
 Використана література	 476
 Слово про автора	 482

Для нотаток

Наукове видання

КАЛУГА Володимир Федорович

ПРИРЕЧЕНА СЕКСУАЛЬНІСТЮ.

Проблема ідентичності людини
з огляду на її сексуальну природу

Монографія

Верстка та макетування – Лисенко Л.І.

Підписано до друку 14.12.2011 р.

Формат 60x84/16 Папір офсетний.

Гарнітура Arial Ум. друк арк. 28,4 Обл. вид. арк. 26,5

Тираж 500 прим. Зам № 399

Видавець ПП Лисенко М.М.

м. Ніжин, вул. Шевченка, 20

Тел. (04631) 9-09-95, (067) 4412124

E-mail: milanik@land.ru

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 2776 від 26.02.2007 р.